

سند برنامه ششم توسعه
اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
(۱۳۹۵-۱۳۹۹)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جمهوری اسلامی ایران
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

سند برنامه ششم توسعه
اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
(۱۳۹۵-۱۳۹۹)

عنوان و نام پدیدآور	: سند برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵-۱۳۹۹) / سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۴۰ ص.: جدول .
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۷۹-۶۹۷-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵-۱۳۹۹
موضوع	: سیاست فرهنگی -- ایران -- آینده‌نگری
موضوع	: ایران -- سیاست اقتصادی -- آینده‌نگری
موضوع	: ایران -- سیاست اجتماعی -- آینده‌نگری
شناسه افزوده	: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۴ س۸۶/HC۴۷۳
رده‌بندی دیویی	: ۳۳۸/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۱۳۷۲۸

سند برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵-۱۳۹۹)

ناشر: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات

چاپ اول: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

سال انتشار: سال ۱۳۹۴

چاپ و صحافی: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۷
فرابخشی: حوزه اقتصاد کلان.....	۱۳
تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال.....	۱۵
بودجه و مالیه عمومی.....	۳۳
بازار پول و سطح عمومی قیمت‌ها.....	۴۳
تجارت خارجی.....	۶۱
نظام تأمین منابع مالی.....	۶۹
بهره‌وری.....	۷۹
بهبود محیط کسب و کار و توسعه مشارکت بخش خصوصی و تعاونی.....	۸۳
محیط کسب و کار.....	۸۳
توسعه مشارکت بخش خصوصی در طرح‌های زیرساختی.....	۸۹
توسعه خصوصی‌سازی و بخش تعاون.....	۹۳
فرابخشی: جمعیت، آمایش، توسعه روستایی و ...، محیط زیست و نظام اداری.....	۱۰۳
جمعیت.....	۱۰۵
آمایش، توسعه و توازن منطقه‌ای.....	۱۰۹
توسعه روستایی و عشایری و توانمندسازی فقرا و محرومین.....	۱۱۷
محیط زیست.....	۱۳۷
نظام اداری.....	۱۵۷
بخشی: امور تولیدی.....	۱۷۳
آب.....	۱۷۵
کشاورزی و منابع طبیعی.....	۱۸۳
صنعت و معدن.....	۱۹۱
بازرگانی.....	۲۰۵
بازرگانی داخلی.....	۲۰۵
مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی.....	۲۱۱
بخشی: امور زیربنایی.....	۲۱۷
انرژی.....	۲۱۹

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مسکن و شهرسازی و عمران شهری و روستایی	۲۳۳
مسکن و سکونتگاه‌ها	۲۳۳
عمران شهری و روستایی	۲۳۹
حمل و نقل	۲۴۵
ارتباطات و فناوری اطلاعات	۲۵۳
بخشی: امور اجتماعی	۲۶۱
سلامت و ارتقاء کیفیت زندگی	۲۶۳
رفاه و تأمین اجتماعی	۲۹۳
بیمه سلامت	۲۹۳
بیمه‌های اجتماعی	۲۹۷
امور حمایتی و توانمندسازی	۳۰۳
مبارزه با مواد مخدر و روانگردان	۳۰۹
امداد و نجات	۳۱۵
ایثارگران	۳۱۹
بخشی: امور فرهنگی، علمی و فناوری	۳۲۷
فرهنگ و هنر، ورزش و جوانان، زنان و خانواده	۳۲۹
فرهنگ، هنر و رسانه	۳۲۹
ورزش و جوانان	۳۳۹
زنان و خانواده	۳۴۹
میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۳۶۱
آموزش	۳۷۳
آموزش و پرورش عمومی	۳۷۳
آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	۳۷۹
آموزش عالی	۳۸۷
علم و فناوری	۳۹۹
بخشی: امور عمومی، دفاعی و قضایی	۴۰۹
امور عمومی، سیاست داخلی و ارتقاء سرمایه اجتماعی	۴۱۱
دفاعی و امنیتی	۴۳۱
حقوقی و قضایی	۴۳۷

مقدمه

برنامه ششم توسعه، سومین برنامه‌ای است که در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران تهیه می‌شود. این برنامه برای دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ در وضعیتی اجرا خواهد شد که نتیجه بررسی عملکرد برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۱ گویای این واقعیت است که به‌رغم ایجاد ۶۱۰ میلیارد دلار درآمد ارزی ناشی از صادرات نفت و گاز در این دوره، همان‌طور که در جدول ۱ نشان داده می‌شود، شاخص‌های مهم روندی نامطلوب داشته و سیاست‌های اقتصادی برای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز، نیازمند بازنگری است.

جدول ۱: مقایسه برخی شاخص‌های مهم اقتصادی طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۱

شاخص	سال	۱۳۸۴	۱۳۹۱
رشد تولید ناخالص داخلی (درصد)		۱.۹	-۶.۸
رشد سرمایه‌گذاری (درصد)		۸.۷	-۲۳.۸
نرخ تورم (درصد)		۱۰.۳	۳۰.۵
نرخ بیکاری		۱۱.۲	۱۲.۱

در چنین شرایطی به تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۹، مقام معظم رهبری، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را ابلاغ می‌نمایند. در بخشی از مقدمه این ابلاغیه تصریح شده است:

«اکنون با مذاقه لازم و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، خصوصاً سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به سوی این اهداف عالی است، ابلاغ می‌گردد.»

در مقدمه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی که در ۲۴ بند تنظیم شده است، هدف و رویکرد مورد نظر ابلاغ سیاست‌ها در عبارات زیر تبیین می‌شوند:

«با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ می‌گردد.»

با ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، مشخص می‌شود که با وجود عدم تحقق نسبی اهداف سند چشم‌انداز تا سال ۱۳۹۲، احکام این سند همچنان لازم‌الاتباع بوده و باید با سیاست‌های جدید اصلاح و تکمیل شده، اهداف مورد نظر سند چشم‌انداز، به ویژه رشد پویا و بهبود شاخص‌ها، با جدیت بیشتری در دستور کار، حفظ و پیگیری شود. لذا تهیه برنامه‌های عملیاتی کوتاه و میان مدت برای اجرای هر یک از بندهای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و همه دستگاه‌های اجرایی با سازوکاری مناسب از سوی ریاست محترم جمهور، ابلاغ و پی‌جویی گردید.

از این رو، رویکرد دولت یازدهم بر دو محور «کنترل تورم و انضباط مالی با هدف آرام کردن فضای اقتصادی» و «حرکت به سمت رونق اقتصادی» متمرکز شد. در این راستا، در طرف عرضه اقتصاد سعی شده است، با کاهش موانع اداری و اعتباری تولید، کاهش نااطمینانی‌ها، مدیریت واردات و ایجاد تحرک در بخش‌های مختلف اقتصادی به‌ویژه بخش‌های صادراتی به افزایش فعالیت‌های اقتصادی کمک گردد. همچنین در طرف تقاضای اقتصاد نیز دولت با اعمال سیاست‌هایی نظیر انضباط مالی و مدیریت مصرف دولتی و افزایش انگیزه‌های سرمایه‌گذاری به افزایش تولید کمک نماید. اصلاح سیاست‌ها، تعامل با دنیای خارج، اتخاذ سیاست‌های انضباط مالی و پولی (کنترل حجم پایه پولی)، ایجاد تحرک در سرمایه‌گذاری‌های دولت از طریق افزایش بودجه طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اتخاذ رویکردهای قیمتی و غیرقیمتی اصلاح بازار انرژی از جمله سیاست‌های مورد تاکید بوده است. مجموعه اقدامات دولت به تأسی از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، عمدتاً در قالب مصوبات «رفع موانع تولید و سرمایه‌گذاری و بهبود فضای کسب و کار»، مجموعه اقدامات «خروج غیرتورمی از رکود»، اصلاحیه بودجه ۱۳۹۲، قانون بودجه ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ و قانون «رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» (مصوبه ۱۳۹۴/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی) شکل گرفت. در مجموع پیگیری سیاست‌های مذکور، دستاوردهایی برای کشور به ارمغان آورد، چنان‌که:

- نرخ رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۳ تغییر جهت داده و به سطح ۳ درصد می‌رسد. هر چند با کاهش شدید قیمت نفت و تقلیل درآمدهای دولت، در نیمه اول سال جاری (۱۳۹۴)، رشد اقتصادی کشور در حد یک درصد محدود می‌گردد، ولی انتظار بر این است که با اجرای کامل بسته کوتاه مدت برای خروج از رکود، این رقم افزایش یافته و در سال آینده با لغو تحریم‌ها و همچنین اجرای برنامه ششم توسعه و لایحه بودجه سال ۱۳۹۵ - که در چارچوب اقتصاد مقاومتی تهیه شده‌اند - رشد اقتصادی کشور حداقل به ۵ درصد ارتقا یابد. همچنین در سال ۱۳۹۳:

- در سطح بخش‌های اقتصادی، به جز بخش ساختمان و مستغلات و همچنین خدمات اجتماعی و خانگی بقیه بخش‌های اقتصادی کشور از رشد مثبت برخوردار بوده‌اند.

- نرخ رشد سرمایه‌گذاری نیز به ۳.۵ درصد افزایش یافته و انتظار بر این است که با توجه به رویکردهای دولت برای مشارکت بیشتر بخش خصوصی داخلی و خارجی این نرخ افزایش یابد و اقتصاد ملی بتواند مطابق اهداف برنامه ششم حرکت کند.

- هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی علی‌رغم رشد منفی دو سال قبل آن، در سال ۱۳۹۳ به رشد مثبت ۳.۱ درصد بازگشته است. - در نتیجه اقدامات صورت گرفته توسط بانک مرکزی، ترکیب رشد نقدینگی در پایان سال ۱۳۹۳ سالم‌تر شد، به‌طوری که نرخ رشد نقدینگی و پایه پولی در پایان این سال، به ترتیب به ۲۲.۳ و ۱۰.۷ درصد رسید.

- با تداوم سیاست‌های انضباط پولی و مالی دولت، نرخ تورم نقطه به نقطه بر اساس شاخص قیمت مصرف‌کننده در سال ۱۳۹۳ کاهش یافته و با استمرار آن در آذر ماه سال جاری تک رقمی شده و به ۹.۹ درصد رسیده است. درصد تغییرات شاخص کل (نرخ تورم شهری) در دوازده ماه منتهی به آذر ماه سال ۱۳۹۴، نسبت به مدت مشابه در سال قبل به ۱۲.۶ درصد کاهش یافته است.

- رشد تسهیلات پرداختی بانکی از ۲.۶- درصد در سال ۱۳۹۱ به ۲۰.۷ درصد در سال ۱۳۹۲ و بالاخره به ۴۴.۵ درصد در سال ۱۳۹۳ افزایش یافت. همچنین سهم تسهیلات سرمایه در گردش از مجموع اعتبارات اعطایی بانک‌ها به تدریج افزایش یافته و از ۴۶ درصد در سال ۱۳۹۱ و ۵۳.۹ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۶۰.۷ درصد در سال ۱۳۹۳ می‌رسد. این نسبت در بخش صنعت و معدن در سال ۱۳۹۳ به ۸۰.۹ درصد و در ۶ ماهه سال ۱۳۹۴ نیز به ۶۳.۶ درصد افزایش می‌یابد.

- در دو سال اخیر، علی‌رغم محدودیت‌های ناشی از تحریم، اقدامات مهمی برای تسهیل در فرآیند سرمایه‌گذاری و کسب و کار اتخاذ شده است. به‌طوری که رتبه جهانی فضای کسب و کار کشور از رتبه ۱۵۲ در سال ۱۳۹۲ به رتبه ۱۳۰ در سال ۱۳۹۳ و رتبه ۱۱۸ در سال ۱۳۹۴ بهبود یافت. این شاخص می‌تواند در هدایت منابع مالی خارجی به کشور کمک کند.

- ارزش صادرات کالای غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) از ۴۱.۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به ۴۹.۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۳ و به ۲۹.۶ میلیارد دلار در هشت ماهه اول سال جاری رسیده است.

- کسری تراز تجاری غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) از حدود ۷/۹- میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به حدود ۲/۷- میلیارد دلار در پایان سال ۱۳۹۳ بهبود یافته است. در هشت ماه نخست سال ۱۳۹۴ تراز تجاری غیرنفتی به ۲.۳ میلیارد دلار رسیده است که نسبت به دوره مشابه سال قبل حدود ۳.۸ میلیارد دلار بهبود یافته است.

با وجود موفقیت‌های نسبی در بهبود روند تغییر شاخص‌ها، هنوز اقتصاد ایران برای دستیابی به اهداف تعیین‌شده در سند چشم‌انداز بیست‌ساله برای افق سال ۱۴۰۴ به ویژه رشد پویا با چالش‌های جدی روبه‌رو است.

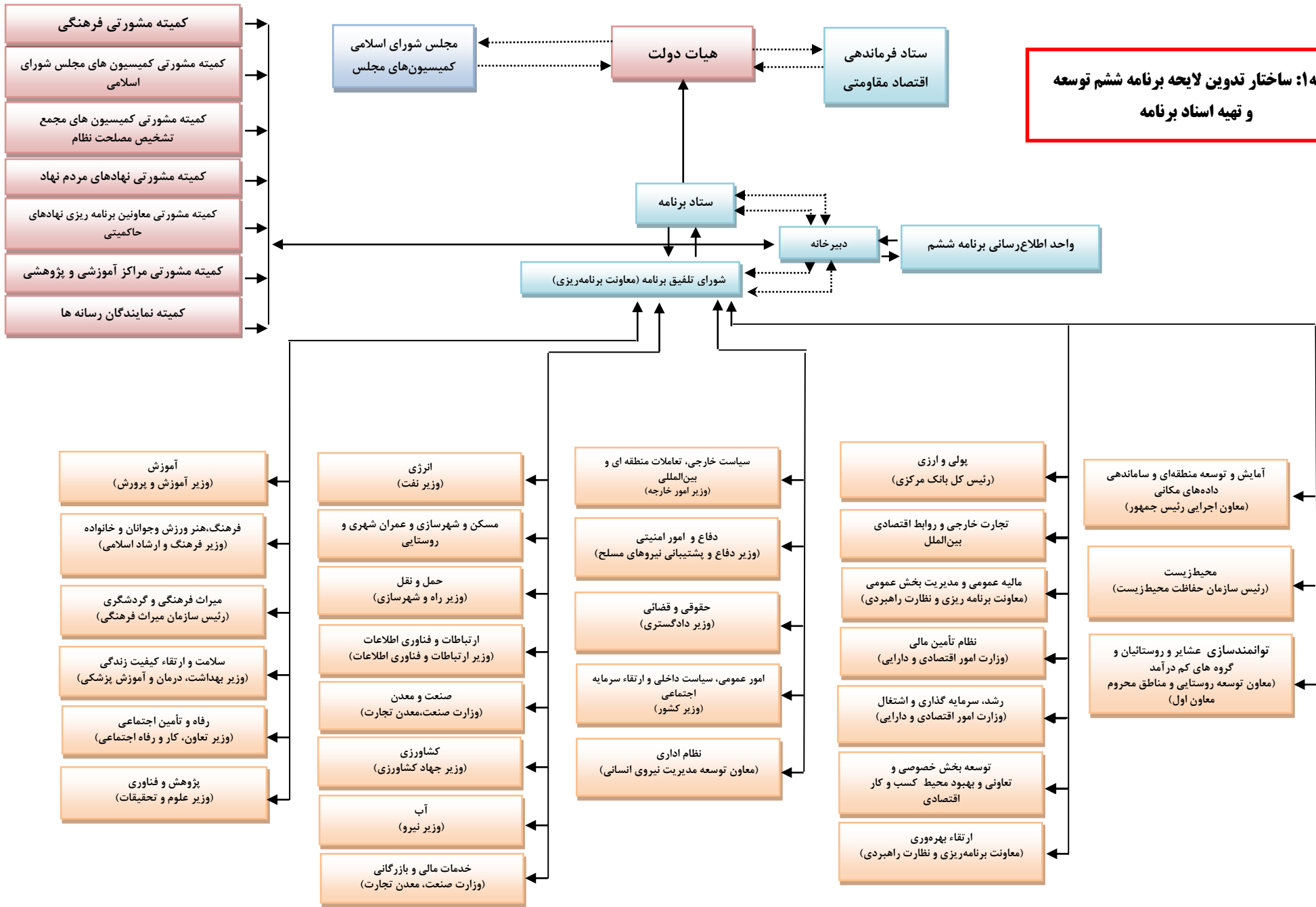
محاسبات نشان می‌دهد، با توجه به عملکرد ناکافی برنامه‌های چهارم و پنجم در تحقق رشد اقتصادی ۸ درصدی، دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز مبنی بر توسعه‌یافتگی و استقرار در جایگاه نخست اقتصادی، علم و فناوری، نیازمند رشدهای دو رقمی در برنامه‌های ششم و هفتم خواهد بود و این در حالی است که همواره رشد اقتصادی کشور با محدودیت‌هایی مواجه بوده است. جدول ۲ عملکرد متوسط رشد سالانه اقتصادی و سرمایه‌گذاری را با درآمدهای نفتی متفاوت برای دوره‌های مختلف نشان می‌دهد.

جدول ۲: عملکرد متوسط رشد سالانه اقتصادی و سرمایه‌گذاری

دوره	سال	رشد اقتصادی (درصد)	رشد سرمایه‌گذاری (درصد)	متوسط سالانه درآمد نفتی (میلیارد دلار)
تکانه نفتی	۱۳۵۳-۱۳۵۶	۴۰	۱۸۰	۲۲.۲
دوران انقلاب و جنگ	۱۳۵۷-۱۳۶۷	-۴.۲	-۶.۹	۱۴.۷
برنامه اول	۱۳۶۸-۱۳۷۲	۷.۲	۷.۰	۱۵.۵
برنامه دوم	۱۳۷۴-۱۳۷۸	۲.۵	۶.۱	۱۵.۸
برنامه سوم	۱۳۷۹-۱۳۸۳	۵.۸	۱۰.۶	۲۷
برنامه چهارم	۱۳۸۴-۱۳۸۸	۴.۴	۵.۶	۷۲.۳
چهار سال اول برنامه پنجم	۱۳۹۰-۱۳۹۳	-۰.۵	-۱۱.۲	۷۶.۶
دوران برنامه‌های بعد از انقلاب	۱۳۶۸-۱۳۹۳	۳.۹	۴.۶	۴۰.۹
دوره با ثبات ۱۳۷۹-۱۳۸۶		۶.۱	۸.۳	۴۲.۵

ارقام جدول، گویای این واقعیت است که در دوره نسبتاً با ثبات (۱۳۸۶-۱۳۷۹) و با درآمد نفتی متوسط ۴۲/۵ میلیارد دلار، رشد اقتصادی کشور در حد ۶ درصد بوده است. لذا دستیابی به رشد متوسط ۸ درصدی برای سال‌های برنامه ششم در رهین تلاشی وسیع و تحقق منابع کافی و الزامات مربوط به آن است. بنابراین تأسی از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های کلی برنامه ششم برای هموارسازی مسیر دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله در تهیه و تنظیم برنامه ششم توسعه، اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. از این رو نظام مناسبی برای تدوین برنامه ششم در دولت طراحی و پس از تصویب آن در شورای اقتصاد، با ساختاری که در نمایه ۱ منعکس شده است، فرآیند تهیه و تنظیم برنامه ششم توسعه با مشارکت دستگاه‌های اجرایی و همکاری قوای محترم مقننه و قضائیه و نیز هم‌اندیشی جمعی از صاحب‌نظران دانشگاهی با تشکیل ۱۷۸ جلسه شورای برنامه‌ریزی و ۷۰۰ جلسه کارگروه و صرف وقت حداقل ۸۵۶۷۸ نفر ساعت، به اتمام رسید.

نمایه ۱: ساختار تدوین لایحه برنامه ششم توسعه و تهیه اسناد برنامه

در تدوین برنامه ششم توسعه، برای محاسبات کمی از الگوی تلفیقی حسابداری رشد و مدل برنامه‌ریزی بهینه‌یابی غیرخطی و همچنین الگوهای اقتصاد کلان و مدل تعادل عمومی پویای تصادفی (DSGE)^۱ استفاده شده است.

در جمع‌بندی و تلفیق نتایج حاصله، ابتدا اسناد این برنامه در ۳ جلد مشتمل بر ۱۲ موضوع فرابخشی و ۱۷ موضوع بخشی به صورت تفصیلی تنظیم گردید. در این راستا برای هر موضوع با مروری به تحولات گذشته و تبیین وضعیت و احصاء چالش‌های موجود، برنامه راهبردی آن به تفکیک اهداف کلی، اهداف کمی، راهبردها، سیاست‌ها و اقدامات اساسی و نیز منابع مورد نیاز و شیوه‌های تأمین آن تهیه گردید. سپس سند دیگری در یک جلد مشتمل بر تبیین وضعیت شاخص‌ها، اهم اقدامات دولت یازدهم، اهم چالش‌ها و برنامه‌های راهبردی هر یک از موضوعات فرابخشی و بخشی به صورت اجمالی از اسناد سه جلدی آماده شده است.

با عنایت به اینکه جداول کلان برنامه ششم و منابع مورد نیاز آنها با هدف تحقق رشد ۸ درصد تهیه و تنظیم شده است، اما در جداول بخشی متناسب با توانمندی دستگاه‌ها و ضمن بهره‌گیری از روش برنامه‌ریزی غلتان، اهداف کمی برای ظرفیت‌سازی و دستیابی به رشدهای بالاتر به‌گونه‌ای تعیین شده‌اند تا متناسب با فراهم شدن منابع کافی، ظرفیت تحقق رشدهای بیشتر از ۸ درصد در برنامه ششم فراهم گردد. از این‌رو، برای ایجاد هماهنگی عملی بین منابع و اهداف، در بودجه‌های سالانه به مثابه برنامه‌های یک‌ساله، متناسب با منابع قابل استحصال، اهداف کمی در هر مورد تعیین می‌شوند.

امید است، دستگاه‌های اجرایی ضمن بهره‌مندی از تجارب برنامه‌های پیشین و ظرفیتی که به صورت منعطف در اسناد برنامه ششم فراهم آمده است در دستیابی به هدف رشد مورد نیاز و تحقق اهداف راهبردی سند چشم‌انداز، در ایجاد توسعه‌یافتگی و استقرار جمهوری اسلامی ایران به جایگاه نخست اقتصادی، علم و فناوری در منطقه موفق باشند.

محمدباقر نوبخت

1. DSGE :Dynamic Stochastic General Equilibrium

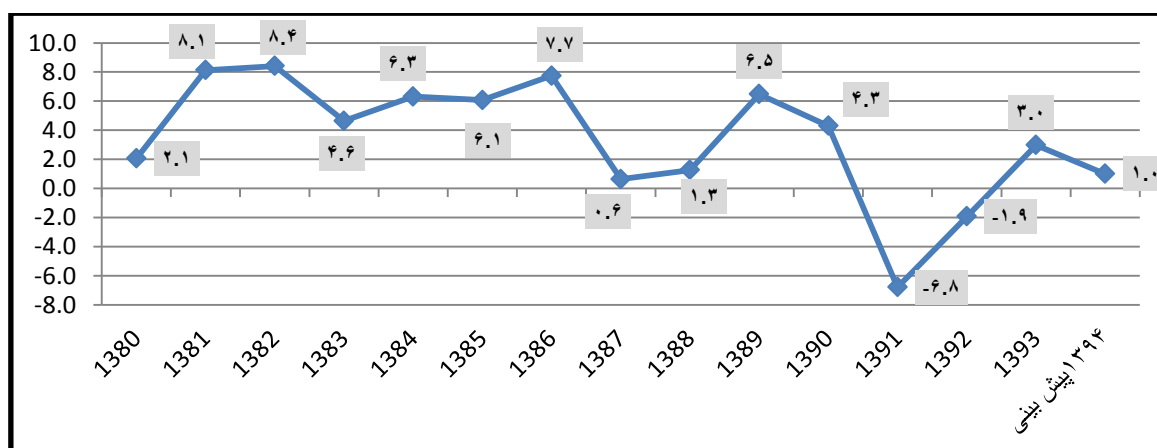
فرابخشی: حوزه اقتصاد کلان

تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال

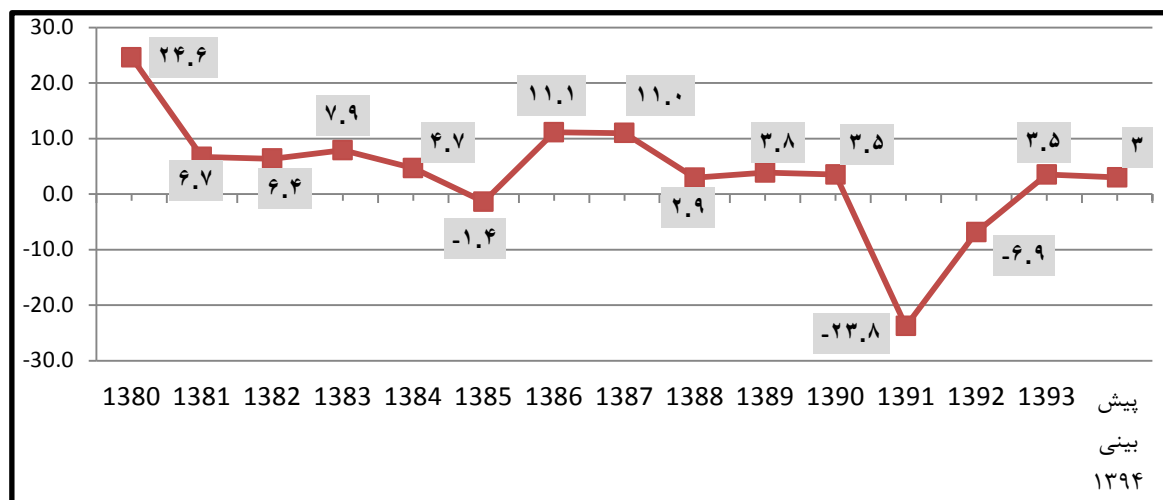
الف) تبیین وضعیت

شرایط حال حاضر اقتصاد، عمدتاً متأثر از تحولات اقتصاد در نیمه دوم دهه ۱۳۸۰ می‌باشد. از نیمه دوم دهه ۱۳۸۰، درآمدهای کلان نفتی و بی‌تابی سیاستگذاران وقت برای استفاده از آن بدون توجه به الزامات رشد اقتصادی با کیفیت در کنار استمرار مشکلات ساختاری و مدیریتی، ظرفیت اقتصاد برای مقاومت در برابر تکان‌های برون‌زا را محدود کرد. رشد اقتصادی به پشتوانه اصلاحات ساختاری برنامه سوم تا سال ۱۳۸۶ به طور نسبی بالا بود اما از سال ۱۳۸۷ تحت تأثیر شوک‌های مختلف به‌ویژه از سال ۱۳۹۰، که کشور تحت تأثیر تشدید تحریم‌های خارجی قرار گرفت، اقتصاد داخلی را مواجه با چالش‌های مختلف نمود. افزایش هزینه‌های تولید و افزایش نااطمینانی‌ها، موجبات کاهش تولید و همچنین خروج بخش قابل توجهی از سرمایه‌های کشور از فعالیتهای مولد به سمت فعالیتهای غیرمولد شده و به تبع آن موجب حبس نقدینگی ناشی از فشارهای تورمی را فراهم آورد. همچنین در طرف تقاضای اقتصاد سیاست‌های نامناسب مالی و پولی سبب افزایش نقدینگی و تورم گردید. مجموع عوامل فوق باعث شد تا سرمایه‌گذاری، نرخ رشد اقتصادی و مصرف در سال ۱۳۹۱، کاهش شدیدی داشته باشند. رشد اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۱، منفی ۶.۸ درصد و رشد سرمایه‌گذاری منفی ۲۳.۸ درصد بود. کاهش رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری در نیمه اول سال ۱۳۹۲ نیز ادامه داشت به نحوی که رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری در نیمه اول سال ۱۳۹۲ نسبت به مدت مشابه سال قبل، به ترتیب ۲.۴- درصد و ۱۶.۵- درصد بود. رشد منفی اقتصاد و کاهش قدرت خرید جامعه به واسطه نرخ‌های تورمی بالا در سال ۱۳۹۱ و نیمه اول سال ۱۳۹۲، منجر به کاهش سطح مصرف و بنابراین کاهش سطح رفاه نسبی جامعه شد. مصرف بخش خصوصی به عنوان یکی از اجزای مهم و بزرگ‌ترین جزء تقاضای کل در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ به ترتیب نرخ رشد منفی ۱.۷ و ۱ درصد را تجربه نمود.

نمودار ۱. عملکرد رشد اقتصادی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (درصد)

نمودار ۲. عملکرد رشد سرمایه‌گذاری طی سالهای ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (درصد)

در بحث بازار کار، آمار سال‌های گذشته گویای این واقعیت است که از بعد عرضه و تقاضای کار تحول اساسی رخ نداده است. جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر کشور در سال ۱۳۹۲ در حدود ۶۳/۰ میلیون نفر (آماده ورود به بازار کار به صورت بالقوه) بوده است که تنها ۳۷.۶ درصد آنها (نرخ مشارکت) به عنوان جمعیت فعال آماده کار، بودند و از این تعداد ۲.۴۹ میلیون نفر بیکار و مابقی افراد (۲۱.۳ میلیون نفر) شاغل بودند. بر اساس آخرین آمار، جمعیت در سن کار (۱۰ ساله و بیشتر کشور) در حدود ۶۴.۵ میلیون نفر می‌باشد که ۳۸.۹ درصد آنها جمعیت فعال را تشکیل داده که به طور نسبی وضعیت بهتری را نسبت به دو سال قبل از لحاظ امیدواری افراد (در سن کار) برای کسب شغل نشان می‌دهد. از این تعداد، ۲۲.۴ میلیون نفر جمعیت شاغل و ۲.۷ میلیون نفر جمعیت بیکار می‌باشند. هر چند که تعداد جمعیت شاغل طی دو سال اخیر افزایش نشان می‌دهد ولی نگرانی‌های دولت به دلیل تغییر ماهیت بیکاری، کماکان برقرار است. ضمن این که نرخ بیکاری جوانان (۲۹-۱۵ ساله) در سال‌های اخیر همواره بالاتر از ۲۲ درصد بوده است.

عدم تحقق اهداف کاهش نرخ بیکاری طی سال‌های اخیر، دلایل مهمی نظیر عدم بهبود فضای کسب و کار، کند شدن رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری، استفاده ناکارآ از منابع سرمایه‌گذاری دولتی و جهت‌گیری منابع بخش خصوصی به سمت فعالیت‌های غیرمولد، غیرمنعطف بودن محیط کار به دلیل مقررات پیچیده و دست و پاگیر، و ... دارد. به طوری که طی سال‌های ۹۲-۱۳۸۴ رشد اقتصادی سالانه کمتر از ۳.۵ درصد و رشد سرمایه‌گذاری ۲.۸ درصد که موجب گردید که ایجاد فرصت‌های شغلی به طور نسبی کمتر از سنوات گذشته آن شده و زمینه برای افزایش تعداد شاغلان کشور فراهم نگردد. همچنین برگشت به وضعیت باثبات رشد اشتغال و سرمایه‌گذاری را بسیار پرهزینه و زمان‌بر نمود. از سوی دیگر، فزونی عرضه نیروی کار به دلیل رشد جمعیت کشور و خروج فارغ‌التحصیلان

دانشگاهی همراه با ناکافی بودن تقاضای نیروی کار به دلیل عدم سرمایه‌گذاری کافی موجب شده است که دغدغه‌های دولت برای فراهم کردن فرصت‌های شغلی جدید به‌ویژه برای دانش‌آموختگان دانشگاهی برای سال‌های آینده بیش از گذشته گردد.

(ب) اهم اقدامات دولت

رویکرد دولت از شروع به کار بر دو محور "کنترل تورم و انضباط مالی با هدف آرام کردن فضای اقتصادی" و "حرکت به سمت رونق اقتصادی" متمرکز شد. به طور کلی، برای غلبه بر مشکلات بوجود آمده، دولت اقدامات کوتاه مدتی را به اجرا درآورد که مهم ترین آنها عبارتند از:

- کاهش موانع اداری و اعتباری تولید
 - کاهش ناطمینانی‌ها و کاهش فعالیت‌های سوداگری (به واسطه تقویت نهادهای مالی که در رأس آنها بانک‌ها و بازار سرمایه قرار دارند)
 - مدیریت واردات و ایجاد تحرک در بخش‌های مختلف اقتصادی به ویژه بخش‌های صادراتی
 - انضباط مالی و مدیریت مصرف دولتی
 - اصلاح سیاست‌ها و تعامل با دنیای خارج
 - اتخاذ سیاست‌های انضباط مالی و پولی (کنترل حجم پایه پولی)
 - ایجاد تحرک در سرمایه‌گذاری‌های دولت از طریق افزایش اعتبارات بودجه‌ای طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
 - حفظ ثبات و پایداری اقتصادی کشور در برابر تکانه‌ی شدید کاهش قیمت نفت
 - اجرای قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور
- همچنین در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بازار کار نیز حفظ و صیانت از اشتغال موجود و افزایش فرصت‌های شغلی جدید برای افق میان مدت به خصوص ایجاد فرصت‌های شغلی دانش‌آموختگان جدید به عنوان گروه هدف برنامه، در دستور کار دولت قرار گرفت. در عین حال، اقدامات کوتاه مدتی انجام شده است که اهم آن به شرح زیر قابل ذکر است:

- گسترش آموزش‌های کارآفرینی برای ورود به بازار کار
- اجرای طرح کارورزی برای فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها
- بهبود اشتغال گروه‌های کم درآمد از طریق حمایت‌های مالی و بودجه‌ای به نهادهای حمایتی
- سازماندهی تعاونی‌های کسب و کار با تاکید بر تعاونی‌های دانش بنیان در بخش‌های صنایع، خدمات و کشاورزی
- پایداری بنگاه‌های نوپای کارآفرین از طریق ایجاد مراکز مشاوره، اطلاع‌رسانی و خدمات کارآفرینی
- ایجاد تنوع در شیوه‌های تأمین مالی شرکت‌های نوپا با تکیه بر مشارکت‌های مردمی

- حمایت از بنگاه‌های اقتصادی که با ورشکستگی مواجه می‌شوند از طریق کمیته‌های مربوطه
- سازماندهی و ایجاد سامانه ملی مشاغل ایران (معرفی انواع مشاغل و نیازهای دستیابی به شغل)
- ایجاد شبکه ملی بازار کار برای ثبت نام از کارجویان و ایجاد پیوند بین آنها
- حمایت از اجرای گسترده طرح تأمین مالی خرد با رویکرد بانکداری پیوندی
- بخشودگی سود و جرائم تسهیلات بانکی

در عین حال، تولید و اشتغال کشور کماکان با برخی مشکلات و چالش‌های ساختاری نیز مواجه است که با تدابیر انجام شده در سطح بین‌الملل برای بهره‌گیری از ظرفیت‌های اقتصاد بین‌الملل برای کسب دانش، فناوری و صادرات از یک طرف و اجرای برنامه‌های عملیاتی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی از طرف دیگر، می‌تواند زمینه کاهش آسیب‌پذیری و رونق بخشی به رشد و توسعه کشور را فراهم کند.

ج) اهم چالش‌ها

هر چند دولت سیاست‌ها و اقداماتی در جهت شتاب بخشی به رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری و مصرف در کوتاه‌مدت (نیمه دوم ۱۳۹۲ الی نه ماهه ۱۳۹۴) انجام داد، لیکن چالش‌ها و تنگنایی که در این حوزه وجود دارد غالباً ساختاری، نهادی و اقتصادی-سیاسی می‌باشند. اهم آنها را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

- نوسانی و کند بودن رشد اقتصادی
- مشارکت ناکافی بخش خصوصی به واسطه محیط کسب و کار نامساعد و رقابت پذیری کم اقتصاد
- عدم استفاده از حداکثر ظرفیت تولیدی کشور و پایین بودن ظرفیت بالقوه تولید در مقایسه با اهداف بلندمدت
- بالا بودن ریسک در اقتصاد و پایین بودن بهره‌وری و ضریب بازدهی سرمایه‌گذاری در امور تولیدی و زیربنایی
- مشکلات ساختاری در فضای کسب و کار از قبیل فرایند طولانی و پیچیده آغاز یک کسب و کار جدید، وجود قوانین و مقررات متعدد و ناسازگار، وجود فساد مالی و اداری و عدم توجه به حاکمیت قانون
- همبستگی بالای بین درآمدهای نفتی و تشکیل سرمایه ثابت در اقتصاد
- بهره‌گیری ناکارآمد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به عنوان اهرم مالی
- کارایی پایین طرح‌های عمرانی و تأثیرگذاری ضعیف آن بر تولید و سرمایه‌گذاری‌ها به دلیل عدم طراحی مناسب و بعضاً تغییر کاربری‌های آنها و طولانی شدن دوره انجام پروژه
- تأمین منابع ناکافی برای تسویه بدهی‌های پیمانکاران طرح‌های عمرانی و انباشت آن در دهه اخیر و به تبع آن کاهش سرمایه‌گذاری‌های خصوصی
- نظام نامناسب تأمین منابع مالی و وابستگی نظام تأمین مالی کشور به بانک‌ها

- محدود بودن سقف سرمایه‌گذاری شرکت‌های نفتی بین‌المللی در ایران و بازماندن صنعت نفت و گاز کشور از سرمایه و فناوری‌های مورد نیاز
 - نبود بنگاه‌های بزرگ مقیاس
 - پایین بودن نرخ بازگشت سرمایه در فعالیتهای تولیدی و بازده بالای سرمایه‌گذاری در بازارهای جانشین
- ضمن این که پیش‌بینی‌ها حاکی از آن است که در آینده نزدیک، انباشت بالقوه جمعیت در سن کار تبدیل به جمعیت آماده برای کار (به صورت بالفعل) خواهند شد. چرا که طبق آمارهای رسمی، طی ده سال اخیر به جمعیت در سن کار کشور نزدیک به ۸ میلیون نفر (به عنوان ظرفیت بالقوه برای ورود به بازار کار) افزوده شده است که به‌طور متوسط تنها حدود ۱.۳ میلیون نفر به جمعیت فعال کشور افزوده شده است. انتظار بر این است که بخش عمده‌ای از این جمعیت در آینده نزدیک به دلیل اتمام دوره دانشگاهی و یا کاهش اثر ناامیدشوندگی، وارد بازار کار شوند. برآوردها حاکی از افزایش سالانه عرضه جدید نیروی کار در طول برنامه ششم در حدود ۶۳۷ هزار نفر خواهد بود. چرا که عدم تغییر جمعیت شاغل و انباشت بیکاری همراه با عدم تمایل به کار جمعیت در سن کار در سنوات گذشته و احتمال قریب به یقین ورود آنها به بازار کار در آینده نزدیک برای تازه واردین به بازار کار به خصوص بیکاران دانش‌آموخته دانشگاهی وجود دارد و این موضوع برای دولت از ابعاد مختلف حائز اهمیت است. همچنین پیش‌بینی می‌شود که در صورت ادامه روند موجود در برنامه ششم، نه تنها نابرابری‌های بازار کار بیشتر شود بلکه با ورود دانش‌آموختگان دانشگاهی جدید به بازار کار، مشکلات و مسائل بازار کار بحرانی شود و آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی آن به مراتب بیشتر خواهد بود.
- لذا، موضوع افزایش تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال کشور در برنامه ششم برای رفع و کاهش چالش‌های پیش رو از جمله اولویتهای دولت خواهد بود و برای اهداف مشخص رشد اقتصادی بالاتر و نرخ بیکاری تک رقمی، سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای پنج سال آینده تدارک دیده شده است.

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به اهداف کلی
- دستیابی به رشد شتابان، پایدار و اشتغال‌زا - افزایش سهم بهره‌وری کل عوامل تولید از رشد اقتصادی - افزایش توان ثروت آفرینی کشور	- بهبود محیط کسب و کار و تقویت توان رقابت پذیری - تقویت اقتصاد دانش بنیان - تقویت رویکرد برون‌گری و تعامل مؤثر و سازنده با اقتصاد جهانی - توسعه سرمایه‌گذاری با تأکید بر بخش‌های پیشرو - گسترش و تعمیق نظام تأمین مالی و تخصیص کارآمد منابع مالی - تقویت سرمایه انسانی (آموزش، تحصیلات و سلامت)، توسعه اشتغال و کارآفرینی - تقویت مولفه‌های توسعه پایدار

- اهداف کمی

تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	واحد	کشاورزی	نفت	معدن	صنعت	آب و برق و گاز	ساختمان	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات*	جمع
۱۳۹۴ (سال پایه)	هزار میلیارد ریال به قیمت ثابت ۱۳۸۳	۱۳۷	۲۱۰	۲۶	۳۴۰	۳۵	۱۴۰	۱۸۷	۱۲۵	۹۲۴	۲۱۲۵
۱۳۹۹	هزار میلیارد ریال به قیمت ثابت ۱۳۸۳	۱۷۵	۳۲۸	۳۹	۵۳۰	۵۲	۱۹۱	۲۷۹	۳۰۳	۱۲۲۵	۳۱۲۴
متوسط رشد سالانه	درصد	۵۰	۹۰	۸۰	۹۰	۸۰	۶۰	۸۰	۱۹۰	۵۰	۸۰

* شامل زیربخش‌های بازرگانی، موسسات پولی و مالی، مستغلات، خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی.

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به قیمت ثابت ۱۳۸۳ کل اقتصاد و بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	واحد	کشاورزی	نفت	صنعت و معدن	آب و برق و گاز	ساختمان (ماشین آلات)	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات	جمع
۱۳۹۴ سال پایه برنامه	هزار میلیارد ریال	۲۱	۹	۵۸	۲۰	۳	۸۳	۵	۳۳۰	۵۲۸
۱۳۹۹	هزار میلیارد ریال	۳۱	۳۷	۱۳۶	۵۱	۷	۱۷۲	۲۹	۶۱۶	۱۰۸۰
متوسط دوره برنامه (سالانه)	هزار میلیارد ریال	۲۶	۲۳	۹۹	۳۶	۵	۱۳۱	۱۶	۴۸۷	۸۲۳
متوسط رشد دوره برنامه (سالانه)	درصد	۸۰	۳۱۰	۱۸۰	۲۰۰	۱۹۰	۱۵۰	۴۴	۱۳۰	۱۵۰

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص جاری کل اقتصاد و بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	واحد	کشاورزی	نفت	صنعت و معدن	آب و برق و گاز	ساختمان (ماشین آلات)	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات	جمع
۱۳۹۴ سال پایه برنامه	هزار میلیارد ریال به قیمت جاری	۱۳۸	۵۳	۳۵۰	۱۳۳	۲۳	۴۱۵	۳۰	۲۲۰۸	۳۳۵۰
۱۳۹۹	هزار میلیارد ریال به قیمت جاری	۳۲۹	۳۴۲	۱۳۲۷	۵۴۹	۸۹	۱۳۸۰	۳۰۱	۶۶۱۷	۱۰۹۳۵
متوسط دوره برنامه (سالانه)	هزار میلیارد ریال به قیمت جاری	۲۴۰	۱۸۵	۸۴۳	۳۳۸	۵۷	۹۱۲	۱۴۶	۴۵۲۱	۷۲۴۳

کل جمعیت شاغل، نرخ بیکاری و شاغلین بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	واحد	کشاورزی	نفت	معدن	صنعت	آب و برق و گاز	ساختمان	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات	جمع	نرخ بیکاری
سال پایه برنامه ۱۳۹۴	هزار نفر	۴۰۳۰	۸۳	۷۱	۳۹۷۸	۲۵۷	۳۲۱۳	۲۰۹۸	۲۸۵	۸۵۰۲	۲۲۵۱۷	۱۰۰
۱۳۹۹	هزار نفر	۴۴۲۹	۹۲	۸۹	۴۶۹۶	۳۴۳	۳۸۴۴	۲۶۷۹	۴۴۹	۱۰۶۷۱	۲۷۲۹۲	۷۰
خالص ایجاد اشتغال جدید سالانه در برنامه ششم	هزار نفر	۸۰	۲	۴	۱۴۴	۱۷	۱۲۶	۱۱۶	۳۳	۴۳۴	۹۵۵	---
متوسط رشد سالانه	درصد	۱۰	۲۰	۴۰	۳۰	۵۰	۳۰	۵	۹۰	۴۰	۳۰	۹۰

• فرض شده است در سال ۱۳۹۴ سهم هر بخش از کل اشتغال، سهم بخش در مطابق نتایج طرح نیروی کار مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۳ باشد. به عبارت دیگر پیش‌بینی اشتغال ۱۳۹۴، بر اساس سهم بخش در سال ۱۳۹۳ بین بخش‌ها تقسیم شده است.

شاخص بهره‌وری نیروی کار اقتصاد و بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	کشاورزی	نفت	معدن	صنعت	آب و برق و گاز	ساختمان	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات	جمع
سال پایه ۱۳۹۴ (برنامه)	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۳۹۹	۱۱۶	۱۴۰	۱۲۲	۱۳۲	۱۱۱	۱۱۴	۱۱۶	۱۵۴	۱۰۵	۱۲۱
متوسط رشد سالانه (درصد)	۳.۰	۷.۰	۴.۰	۵.۷	۲.۲	۲.۶	۳.۱	۹.۰	۱.۱	۳.۹

شاخص بهره‌وری سرمایه اقتصاد و بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	کشاورزی	نفت	معدن	صنعت	آب و برق و گاز	ساختمان	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات	جمع
سال پایه ۱۳۹۴ (برنامه)	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۳۹۹	۱۰۵	۱۲۸	۱۱۲	۱۱۹	۱۱۳	۱۰۸	۱۰۷	۱۴۱	۱۰۱	۱۱۱
متوسط رشد سالانه (درصد)	۱.۰	۵.۰	۲.۴	۳.۵	۲.۵	۱.۵	۱.۳	۷.۱	۰.۳	۲.۲

شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید کل اقتصاد و بخش‌های اقتصادی در برنامه ششم توسعه

سال	کشاورزی	نفت	معدن	صنعت	آب و برق و گاز	ساختمان	حمل و نقل و انبارداری	ارتباطات	سایر خدمات	جمع
۱۳۹۴ سال پایه برنامه	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۳۹۹	۱۱۲	۱۲۸	۱۱۴	۱۲۵	۱۱۳	۱۱۱	۱۱۲	۱۴۴	۱۰۳	۱۱۵
متوسط رشد سالانه (درصد)	۲.۳	۵	۲.۷	۴.۵	۲.۴	۲.۲	۲.۳	۷.۵	۰.۶	۲.۸
سهم بهره‌وری کل عوامل تولید از رشد (درصد)	۴۶	۵۴	۳۱	۴۹	۲۹	۳۴	۲۷	۳۹	۱۱	۳۵

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	بهبود محیط کسب و کار و تقویت توان رقابت‌پذیری	- اصلاح یا حذف قوانین و مقررات کسب و کار و تضمین اجرای دقیق و عادلانه قوانین و مقررات - تقویت و تکمیل زنجیره ارزش - افزایش شفافیت و مطالبه‌گری عمومی - مقابله با فساد اداری، مالی و اقتصادی	- اقدامات مرتبط با اصلاح یا حذف قوانین و مقررات کسب و کار - شناسایی و اصلاح قوانین و مقررات مغل، توسط دستگاه‌های اجرایی ذیربط - تنقیح قوانین اقتصادی معارض با سهولت فضای کسب و کار - انجام هماهنگی‌های بین‌دستگاهی برای کاهش مراحل، زمان و هزینه لازم برای انجام امور مربوط به فضای کسب و کار - فراهم کردن زیرساخت‌های فنی و بسترهای لازم برای صدور مجوزها و خدمات توسط دستگاه‌های اجرایی ذیربط

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- اصلاح فرایندهای تدوین و تصویب قوانین و مقررات - اصلاح و اثربخش کردن قیمت‌های نسبی با هدف تغییر رفتار عاملان اقتصادی - ثبات نسبی نرخ حقیقی ارز و تعیین تعرفه مؤثر	- اقدامات مرتبط با افزایش شفافیت و مطالبه‌گری عمومی - پایش مداوم عملکرد درون دستگاهی توسط کارگروه‌های بهبود محیط کسب و کار - تدوین بسته فرهنگی در راستای افزایش شفافیت و مطالبه‌گری عمومی در سال اول برنامه توسط دستگاه‌ها - افزایش شفافیت اطلاعاتی شرکت‌های دولتی (از جمله افشای اطلاعات هیات مدیره و مدیران ارشد) - ارتقاء آگاهی مودیان مالیاتی از حقوق و تکالیف مالیاتی - ارتقاء شاخص سلامت اداری در حوزه ادارات مالیاتی - اطلاع‌رسانی به مردم از نحوه هزینه درآمدهای وصول شده - افزایش سرعت و کیفیت رسیدگی به اعتراضات مالیاتی - شفاف سازی کارکردهای بنگاه‌های اقتصادی موجود و اجرای قوانین ورشکستگی با تأکید بر انحلال، ادغام و بازسازی
			- اقدامات مرتبط با مقابله با فساد اداری، مالی و اقتصادی - انتشار مکتوب و الکترونیک قوانین و مقررات توسط دستگاه‌ها - یکسان سازی رویه‌های اخذ مجوز در سازمان‌ها و نهادهای اجرایی - ارتقاء فرآیند نظارت بر رویه‌ها و مقررات سازمانها و نهادهای اجرایی - بهبود ضوابط حسابداری و الزامات مربوط به افشای اطلاعات بانکی - جلوگیری از اقدامات و فعالیت‌های فسادزا و بالا بردن هزینه‌های فعالیت های فسادزا با تأکید بر نقش نهادهای مدنی و رسانه‌های مستقل
			- اقدامات مرتبط با اصلاح فرایندهای تدوین و تصویب قوانین و مقررات - توسعه خدمات الکترونیکی و غیرحضور - فراهم کردن زیرساخت‌های فنی و بسترهای لازم برای صدور مجوزها و خدمات به صورت الکترونیکی در قالب پنجره واحد در کلیه دستگاه‌ها - استقرار سیستم یکپارچه و الکترونیکی گمرکی
			- اقدامات مرتبط با ساده‌سازی و تضمین اجرای دقیق و عادلانه قوانین و مقررات - ساده سازی قوانین و مقررات و اطمینان از اطلاع‌رسانی آن به مردم توسط کلیه دستگاه‌های اجرایی - گسترش ابزارهای مدیریت ریسک (توسعه بیمه) - اصلاح فرایندهای انجام کار بارویکرد رفع تبعیض در ارائه انواع مجوز، تسهیلات، خدمات دولتی و نظایر آن - افزایش تعاملات الکترونیکی و کاهش مراجعات حضوری در کلیه نهادهای مالی، پولی و اعتباری (از جمله امور مالیاتی، گمرک، بیمه، بانک‌ها و بورس)
			- اقدامات مرتبط با توسعه کسب و کار و تقویت و تکمیل زنجیره ارزش - توسعه پیوند مناسب بین صنایع کوچک، متوسط و بزرگ در راستای شکل‌گیری خوشه‌های صنعتی و نشان تجاری (برند) - ادغام و شکل‌گیری بنگاه‌های بزرگ رقابت پذیر و اعطاء کمک‌های هدفمند به آنها - انجام تمهیدات لازم برای تقویت توان فنی-مهندسی، تحقیق و توسعه و بازاریابی در بنگاه‌های کوچک و متوسط. - حمایت مالی و نهادی از گسترش کشاورزی صنعتی و صنایع تبدیلی با اولویت توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی-کشاورزی کوچک و متوسط

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- توسعه نهادهای مشاوره‌ای کسب و کار (کلینیک‌های کسب و کار) - کمک به ایجاد نهادهای تحقیقات بازار در زمینه شناسایی مهارت‌ها و دانش موردنیاز فعالیت‌های اقتصادی - افزایش مشوقهای راه اندازی و تثبیت و پایدارسازی بنگاه‌ها - ایجاد بانک اطلاعاتی جامع بنگاه‌های مشکل دار و اصلاح ساختار اقتصادی بنگاه‌های مشکل‌دار اقدامات مرتبط با اصلاح و اثربخش کردن قیمت‌های نسبی - اصلاح نظام تخصیص منابع از هزینه محوری به نتیجه محوری - بهره‌گیری از راهبردهای غیر قیمتی در راستای ارتقای کارایی فنی عوامل تولید - بهره‌گیری از سیاست‌های قیمتی حامل‌های انرژی جهت کنترل نرخ رشد مصرف و کاهش فاصله قیمت‌های داخلی و خارجی آن - منطقی نمودن سهم هزینه‌های نیروی کار در قیمت تمام شده - استقرار تدریجی نظام کارمزدی به جای وقت مزدی در نظام‌های جبران خدمات - کمک به بنگاه‌های اقتصادی کشور در اجرای نظام جبران خدمات مبتنی بر بهره‌وری - کاهش هزینه‌های غیرمستقیم نیروی کار در واحدهای اقتصادی - کاهش شدت انرژی تا حد متوسط جهانی در واحدهای اقتصادی - اصلاح نظام تعرفه‌گذاری آب در مصارف مختلف با توجه به ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی - کنترل دامنه نرخ معاملات بازار به منظور هدایت نرخ سود تسهیلات - تلاش در جهت کاهش فاصله بین نرخ سود تسهیلات و سپرده‌های بانکی با هدف افزایش کارآمدی و رقابت نظام بانکی در جذب و تجهیز منابع و اعطای تسهیلات - کاهش آسیب‌پذیری بخش تولید در جریان حذف یارانه‌ها و کمک به افزایش تولید و اشتغال مولد در کشور اقدامات مرتبط با ثبات نسبی نرخ حقیقی ارز و تعیین تعرفه مؤثر - رعایت هماهنگی در سیاست‌گذاری پولی، ارزی، اعتباری و بودجه‌ای جهت حفظ ثبات اقتصاد کلان - ایجاد ثبات پایدار در بازار ارز، مهار تلاطم‌های ارزی و گذر به نظام نرخ ارز یکسان (شناور مدیریت شده) - تسهیل نقل و انتقالات ارزی و روان سازی جریان صادرات و واردات کالا و خدمت با هدف کاهش تمرکز الگوی تجاری - افزایش تنوع روش‌های تأمین منابع ارزی اقتصاد به منظور کاهش آسیب‌های این حوزه - تنظیم سیاست‌های ارزی سازگار با اقتضائات اقتصاد کلان و در راستای عدم انباشت ناترازی در نرخ ارز - بازنگری در مقررات، رویه‌ها و سازوکارهای بانکی ناظر بر انجام عملیات تجاری به منظور تسهیل نقل و انتقال ارز حسب منابع ارزی در اختیار بانک مرکزی - بهینه‌سازی ترکیب و میزان دسترسی به ذخایر خارجی بانک مرکزی با هدف تقویت قدرت مداخله مؤثر در بازار ارز - بهبود قدرت مداخله مؤثر بانک مرکزی در بازار ارز از طریق بهبود کیفیت ذخایر این بانک و کاهش ریسک‌های مترتب بر آن - اصلاح نظام تعرفه‌ای کشور متناسب با شرایط داخلی و زمینه‌سازی عضویت در سازمان تجارت جهانی از طریق شناسایی و احصاء موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای و یارانه‌های غیرمؤثر

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۲	تقویت اقتصاد دانش بنیان	- متناسب سازی نظام آموزشی با نیازهای بازار کار - توسعه زیر ساختهای ICT - توسعه کاربرد پژوهش ها در فعالیتهای اقتصادی - تجاری سازی نوآوری و فناوری	اقدامات مرتبط با متناسب سازی نظام آموزشی با نیازهای بازار کار - اصلاح برنامه های آموزش عالی کشور برای انطباق بیشتر برنامه های آموزش عالی با نیازهای بازار کار - تدوین استانداردهای آموزشی و مهارتی مشاغل به ویژه در حوزه های راهبردی - مبنا قرار گرفتن الگوی آموزشی محصول محور: آموزش، تولید، بازاریابی و فروش - متناسب سازی محتوی برنامه های درسی با نیازهای جامعه و استفاده از شیوه های گوناگون برای تعیین صلاحیت حرفه ای فارغ التحصیلان برای احراز مشاغل با مشارکت ذینفعان اقتصادی - اجتماعی - همکاری مستمر سه جانبه موسسات آموزشی، بخش های اقتصادی و دولت در سطح استانی با تشکیل کارگروه های ویژه به منظور ارتقاء سطح کیفی موسسات آموزش عالی با هدف انعطاف پذیری بیشتر و فراهم ساختن امکانات لازم برای پاسخگویی به تحولات تکنولوژی، نیازهای در حال تغییر بازار کار و غیره. - افزایش مهارت های درسی و کاربردی کردن دروس از طریق ارائه واحدهای عملی و کارآموزی در تمامی رشته ها. - تدوین چرخه تکوینی مهارت آموزی برای مشاغل دولتی و خصوصی به جای مهارت آموزی در یک دوره خاص و تأمین بخشی از هزینه های آموزش سرمایه انسانی توسط دولت. - ادغام و ساماندهی انواع سیستم های آموزش عالی در سطح استان ها (مانند رسمی، فنی و حرفه ای، بزرگسالان، آموزش از راه دور و غیره) - اتخاذ نظام های تدبیر نتیجه محور در بخش آموزش به همراه تعریف روشن و صریح میزان استقلال و پاسخگویی سطوح نهادی و اقدام به تمرکززدایی به منظور افزایش تصمیم گیری در مورد مدارس و دانشگاه ها در سطح محلی. - حمایت از دانشگاه های گسترش دهنده دوره های کارورزی و منظور نمودن ملاک میزان اجرای دوره های کارورزی در رتبه بندی و سطح بندی دانشگاه ها اقدامات مرتبط با توسعه زیر ساخت های ICT - تقویت پهنای باند اینترنت - گسترش اشتراک پهنای باند تلفن همراه - آزادسازی صنعت خدمات مخابرات - بهره گیری از صنعت خدمات مخابراتی جهان برای تقویت زیرساخت های ارتباطی و توسعه مشاغل مرتبط با آن - برداشتن موانع سرمایه گذاری خارجی در حوزه ICT و برقراری ارتباط بنگاه های داخلی این حوزه با شرکت های صاحب نام بین المللی و حداکثر استفاده از آن برای ورود فناوری و دانش به داخل کشور - توسعه نظارت قانونی بر نهادهای خدمات رسان مخابراتی و ارتباطی به نحوی که دربردارنده استانداردهایی در مورد ارتباط درونی، کیفیت خدمات و مزایده پهنای باند باشد. - توسعه و بهره برداری از سامانه های الکترونیکی در مدیریت زنجیره ارزش کالاها و نهادهای مربوطه - فراگیر نمودن سامانه های خدمات الکترونیکی در حوزه های اشتغال و کسب و کار اقدامات مرتبط با افزایش ظرفیت تحقیق و توسعه کاربردی - کاهش فعالیت های تصدی گری پژوهشی و تحرک بخشی در ساختارهای پژوهشی دولتی و ارتقا عملکرد تنظیمی و راهبردی آنها

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- تقویت و توسعه نظام تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی و ساختارهای لازم از جمله افزایش شرکت‌های زایشی دانش بنیان در دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی - افزایش اعتبارات پژوهش و فناوری دولتی و تغییر در ساختارهای تخصیص این اعتبارات با رویکرد نیاز محور و ارتقای نوآوری - برقراری ارتباط بین تأمین مالی برای بنگاه‌های بزرگ اقتصادی و توسعه واحدهای تحقیق و توسعه آنها و حمایت‌های مالی لازم - الزام شرکت‌های بین‌المللی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به انجام تحقیق و توسعه در داخل کشور با هدف بومی سازی دانش و فناوری - مشارکت نهادهای نوآوری و فناوری در تأمین مالی صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر غیر دولتی به منظور افزایش زمینه‌های مشارکت میان شرکت‌های بزرگ و کوچک یا دانش بنیان و ارتقای توانمندی‌ها و قابلیت‌های شرکت‌های کوچک و بهره‌گیری مناسب از این قابلیت‌ها از طریق اتصال به شرکت‌های بزرگ - اصلاح نظام اعطای حمایت‌های مالی و بورس تحصیلی از طریق وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بنیاد ملی نخبگان با هدف پاسخ به تقاضای داخلی و کاربردی شدن تولید دانش در کشور. - حمایت مالی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دکتری با هدف تولید، توزیع، انتقال و کاربرد دانش در کشور. - رفع دغدغه خطرپذیری مالی در انجام مراحل پژوهشی و امور نوآورانه که دارای تقاضای داخلی و کاربردی است. اقدامات مرتبط با تقویت و توسعه نظام نوآوری و فناوری - تقویت زیرساخت‌های حقوقی و نهادی اقتصاد دانش بنیان (حقوق مالکیت معنوی، قوانین سایبری حفاظت کننده از حوزه خصوصی، امنیت معاملات دیجیتال). - ارائه حمایت‌ها و مشوق‌های مالیاتی در جهت ارتقای عملکرد پژوهش، فناوری و نوآوری بخش تجاری و بنگاهی - جهت‌دهی به خریدها و هزینه‌های دولتی و بخش‌های اقتصادی در راستای به‌کارگیری حداکثری محصولات دانش بنیان و فناوریانه با کیفیت داخلی - حمایت مالی، حقوقی و نهادی از بنگاه‌های اقتصادی برای استفاده از فناوری‌های داخلی و بومی کردن فناوری‌های بین‌المللی - الزام به ارتقای فناوری و افزایش صادرات در موارد وجود بازار انحصاری در داخل کشور و حمایت‌های تعرفه‌ای - جهت‌دهی به تقاضای ناشی از طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ توسعه‌ای در جهت تقویت تقاضای محصولات دانش بنیان - دسترسی به آخرین تکنولوژی‌ها از طریق خرید حق امتیاز استفاده از دانش فنی انحصاری از شرکت‌های خارجی. - حمایت مالی و تسهیل شکل‌گیری و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط خصوصی و تعاونی که در زمینه تجاری‌سازی دانش و فناوری به ویژه تولید محصولات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و صادرات خدمات فنی و مهندسی فعالیت می‌کنند و نیز حمایت از راه‌اندازی مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری از طریق بخش غیردولتی - حمایت‌های قانونی لازم در راستای تشویق طرف‌های خارجی قراردادهای بین‌المللی و سرمایه‌گذاری خارجی برای انتقال دانش فنی و بخشی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه مربوط به داخل کشور و انجام آن با مشارکت شرکت‌های داخلی - حمایت مالی از ایجاد و توسعه بورس ایده و بازار فناوری به منظور استفاده از ظرفیت‌های علمی در جهت پاسخگویی به نیاز بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- تأمین و پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت جواز امتیاز علمی در سطح ملی و بین‌المللی و ایجاد تمهیدات و تسهیلات لازم برای انتشار آثار مفید علمی آنان - تسهیل جذب تکنولوژی در سطح بنگاه‌ها از طریق آموزش حین کار، انطباق تکنولوژی‌های موجود با نیازهای محلی از طریق انجام تحقیق و توسعه
۳	تقویت رویکرد برون‌گری و تعامل مؤثر و سازنده با اقتصاد جهانی	- دیپلماسی فعال اقتصادی - گسترش پیوندهای تجاری-اقتصادی با اقتصاد جهانی - نقش آفرینی و تولید کالا و خدمات در چرخه و زنجیره تولید منطقه ای و بین‌المللی - شکل‌دهی بازار جدید (اندازه بازار) و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورهای منطقه - تقویت پیماهای دو و چند جانبه و همچنین پیماهای پولی دو و چند جانبه با کشورهای طرف تجاری و هدف - تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورهای به ویژه با کشورهای منطقه از طریق ارائه خدمات و یا صادرات کالاهای استراتژیک از جمله انرژی و ترانزیت - بازمهندسی نقش مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی و استفاده از ظرفیت‌های آنها با رویکرد افزایش سرمایه‌گذاری خارجی و گسترش تولیدات صادرات‌گرا و خدمات تجاری و انتقال فناوری پیشرفته - ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص - استفاده از اهرم واردات در جهت سرمایه‌گذاری برای افزایش تولید داخلی	اقدامات مرتبط با ارتقاء دیپلماسی فعال اقتصادی - مشارکت فعال در تقسیم کار جهانی و منطقه‌ای با اتخاذ رویکرد صادراتی در عرصه اقتصاد و بهره‌گیری از فرصت‌های جهانی برای تقویت اقتصاد داخلی - بهره‌گیری از طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلال‌های خارجی با هدف مدیریت مخاطرات اقتصادی و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد از تهدیدات خارجی. - بهره‌گیری مؤثرتر از نهادهای منطقه‌ای برای پیشبرد اهداف اقتصادی و تجاری کشور - استفاده از ظرفیت‌های خارجی کشور برای توسعه رایزنی اقتصادی در کشورهای طرف تجاری - بهره‌گیری مؤثر از ابزارهای سیاست خارجی جهت کاهش آسیب‌پذیری‌های اقتصادی و تهدیدات - رفع موانع حقوقی و تجاری عضویت در سازمان جهانی تجارت تا پایان برنامه ششم و استقرار قواعد تجاری سازگار با محیط تجارت بین‌الملل - استفاده از موقعیت ژئوپلیتیک کشور در جهت تبدیل شدن به قطب‌های تجاری (HUB) و ترانزیتی منطقه اقدامات مرتبط با گسترش پیوندهای تجاری-اقتصادی با اقتصاد جهانی - شکل‌دهی بازار جدید خارجی (اندازه بازار) و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورهای به ویژه کشورهای منطقه - تقویت پیماهای دو و چند جانبه و همچنین پیماهای پولی دو و چند جانبه با کشورهای طرف تجاری و هدف - تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورهای به ویژه با کشورهای منطقه از طریق ارائه خدمات و یا صادرات کالاهای استراتژیک از جمله انرژی و ترانزیت - بازمهندسی نقش مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی و استفاده از ظرفیت‌های آنها با رویکرد افزایش سرمایه‌گذاری خارجی و گسترش تولیدات صادرات‌گرا و خدمات تجاری و انتقال فناوری پیشرفته - ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص - استفاده از اهرم واردات در جهت سرمایه‌گذاری برای افزایش تولید داخلی اقدامات مرتبط با نقش آفرینی و تولید کالا و خدمات در چرخه و زنجیره تولید منطقه‌ای و بین‌المللی - بسترسازی و رفع موانع حقوقی و اداری برای حضور و سرمایه‌گذاری شرکت‌های معتبر و صاحب برند در اقتصاد ایران - تقویت بنگاه‌های داخلی و برقراری ارتباط آنها با شرکت‌های صاحب نام جهانی با هدف تولید کالا و خدمات در چرخه و زنجیره تولید بین‌المللی اقدامات مرتبط با توسعه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با رویکرد صادراتی و جذب دانش فنی - جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با هدف بومی سازی فناوری تولید و استفاده از سرریز دانش (سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی عمودی) و افزایش رقابت اقتصاد، کاهش هزینه‌ها و افزایش صادرات (سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی افقی)

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	توسعه سرمایه‌گذاری با تاکید بر بخش‌های پیشرو	- حمایت از سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های پیشرو با رویکرد تکمیل زنجیره‌های ارزش تولید، توسعه صادرات و جذب دانش‌آموختگان دانشگاهی - اولویت سرمایه‌گذاری در میادین مشترک نفت و گاز و آب‌های مرزی - توسعه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با رویکرد صادراتی و جذب دانش فنی - توسعه و تکمیل زیرساخت‌ها و زیربنای بویژه در حوزه عمومی و مناطق و نواحی دارای پتانسیل و کمتر توسعه یافته و روستاها - تکمیل طرح‌های عمرانی نیمه تمام دارای توجیه اقتصادی با توسعه مشارکت‌های عمومی - خصوصی - استفاده مؤثر از ظرفیت‌های نهادهای عمومی غیردولتی در چرخه سرمایه‌گذاری	- زمینه‌سازی برای ورود شرکت‌های مهندسی مشاور خارجی با شریک ایرانی به قراردادهای ایرانی - اطمینان دادن به سرمایه‌گذاران خارجی در مورد تأمین درازمدت خوراک (مواد اولیه)، صادرات و مستثنی بودن از قیمت‌گذاری
			- شناسایی و معرفی فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تسهیل تولید در مناطق با تاکید بر سرمایه‌گذاری در محصولات صادراتی - عدم مداخله دولت و نهادهای قدرت در تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی و جبران هزینه‌ها و خسارت‌های وارد شده به آنها - حمایت از حقوق مالکیت و تولید ثروت و جبران خسارت تضییع حقوق مالکیت بخش خصوصی و تعاونی - الزام نهادهای عمومی غیردولتی (از جمله نظامی و انتظامی و ...) برای خروج از محیط فعالیت‌های بخش خصوصی - ارتقاء خدمات عمومی با چابک سازی سازمان‌های دولتی و تقویت پنجره واحد به منظور بهبود محیط کسب و کار - تدوین نظام بنگاه داری نوین با مقیاس جهانی - هدایت سرمایه‌گذاری‌ها به حوزه‌های خاص، اولویت دار و پیشران شامل زنجیره‌های تولید صنعت نفت و گاز و زنجیره‌های پایین دست آن، صنایع کارخانه‌ای و معدنی، حمل و نقل ریلی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، آب و کشاورزی، ترانزیت و گردشگری - ممنوعیت سرمایه‌گذاری دولتی در موارد خارج از بند ۳ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و توسعه و سرمایه‌گذاری دولت در زیربنای عمومی (آب، نفت و گاز، ارتباطات، حمل و نقل ریلی و هوایی) و مناطق و نواحی دارای پتانسیل و کمتر توسعه یافته و روستاها - توقف طرح‌های عمرانی فاقد توجیه اقتصادی و واگذاری طرح‌های نیمه تمام دارای توجیه اقتصادی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و تعاونی و دریافت بهای آن پس از خاتمه و بهره‌برداری - تدوین و اجرای برنامه عملیاتی شرکت‌های تولیدکننده انرژی و شرکت‌های آب و فاضلاب در چارچوب برنامه راهبردی و عملیاتی بخش‌های مربوطه با هدف تأمین نیازهای کشور. - الزام وزارت نیرو به مدیریت تولید و عرضه برق به نحوی که تأمین برق مطمئن برای صاحبان کسب و کار با حداقل قطع برق و نوسانات ولتاژ تضمین شود. - الزام شرکت ملی گاز ایران به تأمین گاز مورد نیاز صنایع سنگین و نیروگاه‌ها به نحوی که در زمستانها نیازی به قطع گاز و یا تغییر نوع سوخت وجود نداشته باشد. - تنظیم قاعده مالی سه جانبه بین شرکت‌های دولتی ارائه دهنده خدمات، دستگاه اجرایی مربوطه و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور با هدف توسعه زیرساخت‌های فیزیکی مربوط به فرآورده‌های نفتی، آب، برق، گاز از محل منابع اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها - توسعه و نوسازی حمل و نقل ریلی کشور با هدف بهره‌مندی از مزیت‌های ترانزیتی بار و مسافر در منطقه - حمایت از سرمایه‌گذاری مبتنی بر تولیدات داخلی اقلام راهبردی، حساس و ضروری - جذب منابع و سرمایه‌های ایرانیان خارج از کشور از طریق ارائه مشوق‌ها و تسهیل در ورود و خروج منابع سرمایه‌ای آنها به کشور - تداوم سیاست استفاده از ظرفیت‌های بلااستفاده اقتصاد کشور به ویژه از طریق تأمین سرمایه در گردش مورد نیاز بنگاه‌های تولیدی. - به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع استان‌ها در چارچوب ضوابط ملی آمایش و اولویت بندی بخش‌های پیش برنده و کلیدی اقتصاد

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- بهره گیری مؤثر و کارآمد از اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به عنوان اهرم مالی برای تقویت منابع مالی سرمایه گذاری عمومی در قالب وجوه اداره شده، تلفیقی با منابع بانکی و یا یارانه نرخ سود و کارمزد تسهیلات بانکی و ... برای اجرای طرح های عمرانی و حتی سرمایه گذاری بخش خصوصی - استفاده مناسب از ظرفیت های ابزارها و اسناد مالی اسلامی (اسناد خزانه و صکوک) برای بازپرداخت بدهی دولت و دستگاه های اجرایی به پیمانکاران طرح های عمرانی
۵	گسترش و تعمیق نظام تأمین مالی و تخصیص کارآمد منابع مالی	- ارتقای نقش نهادهای مالی و پولی با تاکید بر شفاف سازی و هدایت منابع مالی به سمت تولید - گسترش و ایجاد ابزارهای نوین تأمین مالی - استفاده مؤثر از ظرفیتهای نهادهای عمومی غیر دولتی در چرخه سرمایه گذاری - فراهم نمودن زمینه های جذب منابع سرمایه گذاری خارجی و منابع ایرانیان خارج از کشور - استفاده و تخصیص کارآمد عواید نفت و گاز و منابع صندوق توسعه ملی در جهت توسعه سرمایه گذاری ها	- اقدامات مرتبط با ارتقای نقش نهادهای مالی و پولی با تاکید بر شفاف سازی و هدایت منابع مالی به سمت تولید - اعطای تسهیلات بانکی یارانه ای به طرح های اشتغالزای سرمایه گذاری غیردولتی و لحاظ شدن یارانه نرخ سود در بودجه دولت به منظور تأمین مابه التفاوت نرخ سود مورد عمل بانک ها و نرخ سود ترجیحی پروژه و بخش های اقتصادی مورد حمایت دولت - افزایش سرمایه در بانک های دولتی، تشویق بانک ها و موسسات اعتباری غیردولتی به افزایش نرخ کفایت سرمایه و بهبود دیگر نسبت های نظارتی و مدیریت مؤثرتر ریسک - ایجاد قابلیت های دسترسی مناسب و امکان برنامه ریزی برای سرمایه در فعالیتهای اقتصادی و هدایت تأمین مالی نیازهای بنگاه های بزرگ اقتصادی از طریق بازار سرمایه - اصلاح تمرکز نظام تأمین مالی از بانک محوری و تنوع بخشی به منابع و شیوه های تأمین مالی اقتصاد با رویکرد افزایش نقش آفرینی ابزارهای متنوع بازار سرمایه در تأمین مالی اولیه و بلندمدت تولید - استفاده از روش های جدید برای بهبود پوشش تأمین مالی خرد متناسب با نیازها و تسهیل فرآیند اعطای اعتبارات خرد - انتظام بخشی به بازار پول از طریق بکارگیری کلیه ظرفیت های نظام در جهت ساماندهی هر چه سریع تر مؤسسات اعتباری غیرمجاز و اتخاذ تدابیر لازم برای پیشگیری از این گونه فعالیت ها - ساماندهی مناسب تأمین مالی کوتاه مدت و میان مدت فعالیت های اقتصادی از طریق نظام بانکی - ساماندهی تأمین مالی بنگاه ها و فعالیت های اقتصادی کوچک و متوسط و همچنین سرمایه در گردش بنگاه های اقتصادی از طریق نظام بانکی - اصلاح رابطه مالی دولت با بانک ها از طریق کاهش تکالیف و اجتناب از تأمین مالی سیاست های حمایتی دولت از منابع بانک ها و ایفای مؤثر نقش حاکمیتی - اقدامات مرتبط با گسترش و ایجاد ابزارهای نوین تأمین مالی - افزایش قدرت وام دهی بانک ها از طریق افزایش سرمایه نقدی توسط سهامداران دولتی و خصوصی در حد استانداردهای بین المللی و سایر اقدامات ضروری مرتبط - استفاده اهرمی از منابع عمومی دولتی و منابع داخلی شرکت های دولتی - استفاده مؤثر از ظرفیت های نهادهای عمومی غیردولتی در چرخه سرمایه گذاری کشور (در عرصه هایی که بخش خصوصی امکان حضور ندارد) - تأمین و تخصیص اصل و سود اوراق بهادار دولت و دستگاه های دولتی در سرسیدهای مقرر - ایجاد بازار سرمایه کارا بویژه بازار پرمعمق اوراق استقراضی شرکتی و اوراق با پشتوانه رهنی - توسعه بازار بدهی های اوراق بهادار سازی و خرید و فروش اوراق بدهی دولتی در بازار سرمایه و بانک مرکزی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۶	تقویت سرمایه انسانی (آموزش، تحصیلات و سلامت)، توسعه اشتغال و کارآفرینی	- حفظ و صیانت از مشاغل موجود و توسعه فرصت های شغلی جدید - ساماندهی عرضه نیروی کار و بهبود جستجوی شغل - ارتقای سرمایه انسانی (آموزش، بهداشت و سلامت نیروی کار) و توان مهارتی دانش آموختگان - ارتقای فرهنگ تولید، کار و کارآفرینی	- افزایش توان تسهیلات دهی بانک ها از طریق افزایش سرمایه و واگذاری اموال و املاک مازاد و شرکت های غیربازاری - نهادینه شدن صکوک اسلامی (اوراق خزانه اسلامی) در نظام مالی کشور برای کنترل نقدینگی و تعیین بازاری نرخ سود - استفاده از ابزارهای اوراق مالی اسلامی ارزی و ریالی و اسناد مالی اسلامی (اسناد خزانه و صکوک) در بازارهای مالی داخلی و خارجی برای تأمین منابع مالی و بازپرداخت بدهی دولت و دستگاه های اجرایی به پیمانکاران طرح های عمرانی - استفاده کارا از منابع داخلی شرکت های دولتی برای توسعه سرمایه گذاری بخش خصوصی و حتی زیربنایی کشور به صورت ابزار اهرمی و یا توسعه مشارکت عمومی و خصوصی اقدامات مرتبط با فراهم نمودن زمینه های جذب منابع سرمایه گذاری خارجی و منابع ایرانیان خارج از کشور - برقراری مشوق های مالی و حقوقی برای ورود سرمایه های ایرانی خارج از کشور - اولویت در جذب سرمایه های خارجی برای طرح ها و پروژه هایی که امکان ورود دانش و فناوری و صادرات محصولات آنها وجود دارد. - جذب سرمایه های خارجی برای خرید سهام شرکت های مشمول واگذاری - تجهیز منابع مالی خارجی استقراضی از طریق خطوط اعتباری بانک های تجاری خارجی و بانک های توسعه ای به نفع بخش خصوصی و یا طرح های زیربنایی اقدامات مرتبط با استفاده کارآمد عواید نفت و گاز و منابع صندوق توسعه ملی در جهت توسعه سرمایه گذاری ها - اصلاح و بازنگری در روش تأمین مالی طرح های سرمایه گذاری از محل صندوق توسعه ملی - استفاده از ظرفیت های صندوق توسعه ملی برای جبران ریسک حضور بخش خصوصی در مشارکت عمومی و خصوصی طرح های عمرانی دولتی - اولویت تخصیص بودجه های عمرانی به طرح های نیمه تمام دارای توجیه اقتصادی و با قید رقابتی بودن - تداوم و اصرار بر روش سنتی تأمین منابع مالی طرح های عمرانی علی رغم وجود ریسک بالای منابع مالی آن (به دلیل وابستگی به منابع حاصل از فروش نفت و مشارکت کمتر بخش غیردولتی در تأمین منابع مالی) و عدم استفاده بهینه از تجربیات و روش های نوین مالی بین المللی
			اقدامات مرتبط با حفظ و صیانت از مشاغل موجود و توسعه فرصت های شغلی جدید - توسعه اشتغال در بخش خدمات با اولویت گردشگری، فناوری ارتباطات و اطلاعات، بهداشت و درمان، خدمات آموزشی و ورزشی با رویکرد ایجاد فرصت های شغلی دانش آموختگان و جوانان. - بازنگری و اصلاح قانون کار با رویکرد انعطاف در ساعات کار، مزد منعطف برای بخش ها و مناطق مختلف و تازه واردان به بازار کار، تسهیل اجرای کارآموزی، تقویت سه جانبه گرایی، تقویت تشکلهای کارگری و کارفرمایی، ارتقاء ایمنی و بهداشت کار و.. - اصلاح قانون بیمه بیکاری با رویکرد کاهش مدت زمان پرداخت، افزایش دامنه پوشش به بیکاران کم درآمد قبلا غیر شاغل - بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات تأمین اجتماعی با رویکرد کاهش نرخ حق بیمه، افزایش پوشش بیمه، جلوگیری از ورود مجدد بانزشتگان به بازار کار

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- اعمال تخفیف در میزان سهم حق بیمه تأمین اجتماعی کارفرمایان کارگاه هایی که در دوران برنامه با تأیید واحدهای تعاون، کار و رفاه اجتماعی و از طریق مراکز کاریابی ها مبادرت به جذب و بکارگیری نیروی کار جدید نمایند به منظور ترغیب به جذب نیروی کار بیکار جوان به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته و با هدف کمک به کاهش هزینه نیروی کار بنگاه های اقتصادی - تدوین سازوکارهای لازم برای توسعه کار پاره وقت و مشارکتی در بنگاه ها در جهت افزایش انعطاف در بازار کار - اصلاح ساز و کارهای بیمه ای بنگاه های اقتصادی در مقابل آسیب های ناشی از بحران و رکود اقتصادی - اعمال مشوق های مختلف به بنگاه های اقتصادی حرفه آموزی و ارتقاء مستمر شایستگی های حرفه ای شاغلین - تنوع بخشی و ارتقاء ابزارهای توثیق و تضمین طرح های اقتصادی اشتغالزا - ساماندهی مشوق های بیمه ای از طریق بازنگری و اصلاح ماده واحده قانون معافیت حق بیمه سهم کارفرمایان (کارگاه های کمتر از ۵ نفر کارکن) - حمایت از تعاونی های فراگیر، نوع جدید و مجتمع های تعاونی - حمایت از توسعه مشاغل دانش بنیان و تقویت مالی و حقوقی نهادهای پشتیبان کننده این نوع مشاغل - باز مهندسی حمایت ها و توانمند نمودن سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی به جای حمایت مالی مستقیم از اقشار خاص - پیاده سازی طرح های اشتغال عمومی در جهت هدایت فعالیتهای عمومی و عام المنفعه به سمت اشتغال و حمایت از بیکاران با جلب مشارکت جوامع محلی - بازنگری و اصلاح نظام پرداخت هدفمندی یارانه ها با رویکرد پرداخت در ازای انجام کار (تأکید بر رویکرد دولت کار به جای دولت رفاه) - سهولت دسترسی و تنوع بخشی به ابزارهای تأمین مالی کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط از جمله تأمین مالی مردم نهاد، خیرین حامی کسب و کار و کارآفرینی - ساماندهی و ایجاد صندوق های تأمین مالی خرد و هم افزایی نهادهای حامی کسب و کارهای خرد و کوچک و با تأکید بر ایجاد یا تبدیل یکی از بانک ها به نهاد مالی تخصصی این حوزه - توسعه و تکمیل زنجیره های ارزش کسب و کار و اشتغال پایدار در رشته فعالیتهای اولویت دار محلی و منطقه ای - حمایت از توسعه برنامه های اشتغال روستایی و توسعه مشاغل خرد و خانگی - حمایت و تقویت شبکه ها و منظومه های کسب و کار و تشکیل واحدهای مشاوره ای بنگاه های خرد در جهت پایدارسازی بنگاه های خرد، کوچک و متوسط اقتصادی - ایجاد و توسعه نهادهای بیمه ای خرد و ریسک پذیر در جهت تقویت و پایدارسازی بنگاه و اشتغال آن - ساماندهی اتباع خارجی غیرمجاز - ساماندهی اعزام نیروی کار به کشورهای هدف با تعیین و استفاده از ظرفیت های سفارتخانه های موجود کشور در خارج - افزایش ظرفیت دیپلماسی مهارت و توسعه موسسات آموزش فنی و حرفه ای غیردولتی خارج از کشور
			- اقدامات مرتبط با ساماندهی عرضه نیروی کار و بهبود جستجوی شغل - استقرار و تقویت نظام جامع اطلاعات بازار کار در سطح استان ها با رویکرد افزایش دقت و جامعیت اطلاعات و سهولت دسترسی و رصد ورودی و خروجی های بازار کار

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- توسعه و تقویت مشاوره‌های تخصصی و هدایت شغلی - ایجاد پورتال مشاوره شغلی با شمول سامانه‌های مشاوره در سطح جغرافیایی، حرفه‌ای و بین‌المللی - ساماندهی کارایی‌های خصوصی داخلی و خارجی و تنوع بخشی ابزارهای کارایی‌های تخصصی - استفاده از ظرفیت‌های مراکز فنی حرفه‌ای دولتی برای توسعه آموزش‌های غیررسمی آماده به کار در قالب واگذاری و خرید خدمت - گسترش نظام کارآموزی و کارورزی در راستای توانمندسازی و اشتغال‌پذیری گروه‌های هدف و برقرار انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات ناظر بر اجرای این نوع طرح‌ها - بازنگری استانداردهای آموزش فنی و حرفه‌ای متناسب با نیاز بازار کار و یکپارچه‌سازی استانداردهای آموزشی مهارتی با قابلیت تطبیق با مدل‌های موفق بین‌المللی - پیاده‌سازی کامل نظام صلاحیت حرفه‌ای کشور - تدوین و پیاده‌سازی نقشه راه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر مبنای نیازسنجی و آینده‌پژوهی مشاغل و فناوری مبتنی بر اسناد آمایش سرزمین - استقرار نظام تضمین کیفیت، نظارت، ارزیابی مستمر و استمرار نظام رتبه‌بندی مراکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور - اقدامات مرتبط با ارتقای سرمایه انسانی (آموزش، بهداشت و سلامت نیروی کار) و توان مهارتی دانش‌آموختگان - ارتقاء نظام سیاستگذاری، مدیریت و برنامه‌ریزی آموزش‌های رسمی و غیررسمی کشور در تناسب با نیازهای بازار کار - مستثنی شدن از شمول قوانین کار و تأمین اجتماعی برای دانش‌آموختگان دانشگاهی گروه سنی جوان در اجرای طرح کارورزی (آموزش‌های بدو ورود به کار در کارگاه‌های خصوصی و تعاونی) به مدت محدود به منظور ترغیب به جذب نیروی کار بیکار جوان به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته و با هدف کمک به کاهش هزینه نیروی کار بنگاه‌های اقتصادی - تمهیدات لازم برای بهره‌گیری از دانش‌آموختگان دانشگاه‌های برتر کشور در صنعت ملی و نظام اجرایی و معکوس نمودن پدیده مهاجرت مغزها - توسعه و ارتقاء آموزش‌های رسمی و غیررسمی مهارتی توسط بخش خصوصی - ارتقاء کیفیت دوره‌های آموزشی مهارتی با رویکرد کارآفرینی - راه‌اندازی شبکه نخبگان مهارت با هدف معرفی آن‌ها به بخش‌های اقتصادی - توانمندسازی و توسعه آموزش‌های مهارتی برای روستائیان و عشایر مناطق محروم مرزی - پیاده‌سازی نظام مزد منعطف مبتنی بر بهره‌وری نیروی کار - پوشش کامل تحصیلی کودکان واجب‌التعلیم و بازمانده از تحصیل مناطق روستائی بویژه مناطق محروم و مرزی - اصلاح استانداردهای شاخص تراکم دانش‌آموز در کلاس متناسب با ویژگی‌های مناطق شهری و روستائی - ارتقاء سطح کیفیت آموزش‌های عمومی در مدارس روستائی برابر مدارس نقاط شهری - بکارگیری روش‌های آموزش مجازی به منظور ارتقاء سطح کیفیت آموزش مناطق شهری و روستائی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- جلوگیری از ترک تحصیل دانش آموزان بویژه در مقطع تحصیلی متوسطه - تعدیل استانداردها و سرانه های آموزشی برای جلوگیری از ترک تحصیل دختران - افزایش پوشش و کیفیت بیمه های اجتماعی و بیمه های سلامت نیروی کار شاغل کشور در مناطق شهری و روستایی - گسترش آموزش و بهداشت برای نیروی کار زنان و جوانان در مناطق کمتر توسعه یافته و گروه های اجتماعی در معرض خطر، بمنظور ارتقای کیفیت منابع انسانی - تقویت برنامه های ارتقای پیشگیرانه به جای درمان با هدف توسعه رفاه و سلامت (جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی) - اقدامات مرتبط با ارتقای فرهنگ و اخلاق کار، تولید ثروت، کار و کارآفرینی - تدوین نقشه راه توسعه کارآفرینی کشور و ساماندهی برنامه های ترویج و توسعه کارآفرینی - بازنگری سرفصل دروس با هدف روزآمد نمودن و ارتقاء فرهنگ کار و توسعه کار شایسته - توانمندسازی فن آفرینان از طریق ارائه آموزش های ترکیبی- تخصصی کارآفرینی - تقویت و توسعه مراکز مشاوره، خدمات کارآفرینی و کلینیک های کسب و کار و عارضه یابی بنگاه های اقتصادی - ایجاد و توسعه صندوق های مختلف حمایت از کارآفرینی با تأکید بر شغل های نوپا و جدید و مشاغل نوآورانه - تهیه برنامه های رسانه ای در جهت ایجاد فرهنگ کار، تلاش و سرمایه گذاری - تقویت جایگاه و ساختار کارآمد کارآفرینی در سطح جامعه و دولت - تدوین و پیاده سازی فرهنگ ملی مشاغل - توسعه و تقویت فرهنگ مشارکت و مسئولیت های اجتماعی (CSR) توسط بنگاه های اقتصادی بزرگ - ترویج فرهنگ بیمه اجتماعی مبتنی بر کار و تولید
۷	تقویت مولفه های توسعه پایدار	- تأکید بر سازوکارهای اقتصادی نظیر منطقی کردن قیمت منابع پایه در بهره برداری از منابع طبیعی و پایه (آب، خاک، انرژی) - افزایش سهم منابع غیرپایه و طبیعی در تولید ملی با افزایش سهم فناوری و سرمایه انسانی و اقتصاد دانش بنیان	- اعطای مشوق های مالی از جمله یارانه سبز، تسهیلات ارزان قیمت و ... به منظور حمایت از تولیدات و فناوری های سازگار با محیط زیست - تعیین قیمت گذاری آب در بخش کشاورزی بر مبنای قیمت تمام شده - ایجاد توازن در میزان آب مورد نیاز محصولات کشاورزی و ظرفیت آبی کشور - ارائه ساز و کار اجرایی جهت اخذ مالیات بر سوخت های فسیلی در سال اول برنامه - طراحی سیستم پیشرفته جمع آوری و بازیافت زباله بویژه در کلانشهرها توسط وزارت کشور و اعطای تسهیلات ارزان قیمت به بخش خصوصی جهت پیاده سازی سیستم های مذکور - حمایت از کسب و کارهای سازگار با محیط زیست با اولویت کسب و کارهای مبتنی بر انرژی های تجدیدپذیر، مشاغل سبز و ... - تجدید نظر در برنامه های احداث سد های جدید با هدف تقویت منابع پایه کشور - جلوگیری از دفع پساب های غیر استاندارد کارخانجات و معادن به رودخانه ها و محیط زیست توسط سازمان محیط زیست. - تشکیل کمیته اقدام مشترک برای تدوین برنامه های لازم به منظور کاهش آلاینده های ریزگردها. - تداوم اقدامات لازم به منظور احیاء دریاچه ارومیه با مدیریت وزارت نیرو و با همکاری سازمان محیط زیست. - الزام طرح های عمرانی بزرگ به تهیه پیوست محیط زیست. - بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات موجود در راستای تشدید جرایم و مجازات تخریب کنندگان محیط زیست

بودجه و مالیه عمومی

الف) تبیین وضعیت

مرور چارچوب کلان بودجه به هنگام شروع به کار دولت یازدهم، بیانگر وجود چالش‌های بسیار مهم در این زمینه می‌باشد. از یک سو وابستگی بودجه به منابع درآمدی نفتی (در حدود ۴۱ درصد) و از سوی دیگر سهم بالای اعتبارات هزینه‌ای از کل مصارف بودجه (بیش از ۸۱ درصد) و سهم اندک اعتبارات طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای (حدود ۱۵ درصد)، را در بودجه شاهد بودیم. همچنین دولت با سهم اندک درآمدهای مالیاتی در کشور که ناشی از گسترده بودن و غیرهدفمند بودن معافیت‌های مالیاتی و فرار گسترده مالیاتی و همچنین عدم توسعه پایه‌های مناسب مالیاتی است، مواجه بود. سهم درآمدها در اعتبارات هزینه‌ای کمتر از ۶۰ درصد، و سهم مالیات به تولید ناخالص داخلی به ۵.۳ درصد محدود شده بود. در کنار موارد فوق باید به حجم بالای بدهی دولت به بانک مرکزی، بانکها، صندوق‌های بازنشستگی و تامین اجتماعی و همچنین بخش خصوصی و پیمانکاران اشاره کرد. همه این موارد منجر گردید که دولت قبل برای جبران هزینه‌های خود ضمن اتکاء به درآمد نفتی، از فروش شرکت‌ها و همچنین فروش اوراق تعهدآور استفاده نماید که خود مشکلات بعدی در پی داشت.

این در حالی است که به دلیل عملیاتی نبودن بودجه‌های دستگاه‌های اجرایی کشور، بخشی از اعتبارات هزینه‌ای صرف موازی‌کاری‌ها و عملیات غیر ضروری و بدون بهره‌وری می‌گردد. همچنین منابع هرچند اندک برای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیز به صورت مناسب هزینه نشده و با انبوهی از طرح‌های نیمه تمام و با طول دوره طولانی روبرو بود. به عنوان نمونه، حدود ۶۵ درصد از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی در زمانبندی خود به اتمام نرسیده و طول دوره ساخت این طرح‌ها به ۱۱ سال افزایش یافته بود و در آن مقطع برآورد شد که برای تکمیل طرح‌های تعهد شده در قوانین بودجه به مبالغی بیش از ۴۰۰۰ هزار میلیارد ریال است که در خوش‌بینانه‌ترین حالت تامین مالی آن ۸ سال به طول می‌انجامد.

ب) اهم اقدامات دولت

برای رفع مشکلات یاد شده، دولت تغییر رویکرد داده و سیاست‌ها و اقداماتی را در کوتاه مدت به انجام رسانده است. رویکرد سیاستی دولت نسبت به بودجه عمومی ناظر بر انضباط مالی با تاکید بر مدیریت مصارف عمومی و خلق منابع مالی جدید بوده است. بدین منظور از آغاز فعالیت دولت یازدهم تاکنون، سیاست‌های زیر در اصلاح فرایند تهیه و اجرای بودجه اتخاذ شده است:

- تشکیل شورای رهبری بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد
- تهیه بخش عمده قوانین بودجه سال‌های اخیر بر اساس نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد
- ارائه لایحه بودجه در موعد مقرر و ابلاغ ضوابط اجرایی بودجه در حداقل زمان ممکن
- کاهش سهم نفت در منابع عمومی دولت به حدود ۳۲ درصد
- افزایش نسبت درآمدها به اعتبارات هزینه‌ای به ۷۱ درصد
- افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی به ۶/۵ درصد
- تلاش برای افزایش اختیارات دولت در خصوص تخصیص اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای متناسب با اولویت‌های اجرایی به خصوص طرح‌های خاتمه یافته در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
- تلاش در جهت پرداخت بدهی‌های دولت به ویژه بدهی دولت به پیمانکاران طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از طریق کنترل مصارف غیرضروری و همچنین تسریع در انتشار اسناد خزانه اسلامی
- افزایش سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه به بیش از ۱۷ درصد مصارف عمومی
- افزایش سرعت تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به نحوی که نسبت اعتبارات تخصیص یافته از رشد قابل توجهی داشته است
- تاکید بر کاهش وابستگی بودجه به منابع حاصل از صادرات نفت و افزایش اتکای بودجه به درآمدهای عمومی به ویژه مالیات

ج) اهم چالش‌ها

- نتیجه‌گرا نبودن اعتبارات هزینه‌ای و در نتیجه نبود امکان رصد تحقق از طریق این اعتبارات
- عدم استقرار کامل نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد
- نبود نظام حسابرسی عملکرد و مدیریت عملکرد و کنترل نتایج
- عدم تامین مالی کامل بودجه عمومی دولت از محل درآمدهای پایدار نظیر مالیات
- وجود معافیت‌های گسترده، پایین بودن پایه‌های مالیاتی و عدم دسترسی به اطلاعات کامل مالی مودیان مالیاتی
- وابستگی بودجه به ویژه اعتبارات هزینه‌ای به منابع حاصل از صادرات نفت
- وجود حجم زیاد تعهدات طرح‌های نیمه تمام به نسبت بودجه‌های سالانه که منجر به طولانی شدن زمان بهره‌برداری از طرح‌ها شده است

- ناکارا بودن نظام نظارت بر طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
- عدم واگذاری طرح‌ها به بخش غیردولتی و کندی بسیار زیاد در اجرای طرح‌ها به صورت مشارکت با بخش خصوصی

(د) برنامه راهبردی

- هدف‌های کلی

- تقویت انضباط مالی و بودجه‌ای
- گسترش جامعیت، عدالت و کارایی مالیاتی
- قطع وابستگی اعتبارات هزینه‌ای به منابع نفتی
- ارتقای بهره‌وری بخش عمومی
- منطقی نمودن اندازه دولت
- رقابت‌پذیر کردن اقتصاد و کاهش مداخله دولت در اقتصاد
- متکی کردن بودجه دولت به درآمدهای مالیاتی

- هدف‌های کمی

- حذف کسری تراز عملیاتی بودجه و قطع وابستگی اعتبارات هزینه‌ای به منابع حاصل از صادرات نفت خام
- پرداخت بدهی‌های مسجل شده دولت به بانک‌ها و پیمانکاران از محل منابع حاصل از فروش اوراق مالی اسلامی.

پیش بینی شاخص های بودجه و مالیه عمومی

ردیف	عنوان شاخص/هدف کمی	۱۳۹۴ پیش بینی	سال های برنامه ششم					کل برنامه ششم	رشد متوسط برنامه ششم (درصد)
			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
منابع									
۱	درآمدها	۱,۱۲۹,۹۱۹/۱	۱,۴۹۰,۱۳۶/۰	۱,۷۸۹,۸۰۹/۰	۲,۳۳۰,۱۱۱/۰	۲,۹۵۱,۲۴۲/۰	۳,۶۶۴,۷۷۴/۰	۱۹,۷۳۷,۴۴۴/۰	۲۱/۷
۱-۱	درآمدهای مالیاتی	۸۰۶,۱۹۹/۷	۱,۰۱۱,۳۹۴/۸	۱,۳۵۴,۲۷۷/۰	۱,۸۰۱,۶۷۷/۰	۲,۳۳۴,۵۸۰/۰	۲,۹۳۳,۲۰۵/۰	۹,۴۲۵,۰۳۳/۸	۲۹/۵
۲-۱	سایر درآمدها	۳۲۳,۷۱۹/۴	۴۷۸,۸۴۱/۲	۴۳۵,۵۳۲/۰	۵۲۸,۴۳۴/۰	۶۲۶,۶۶۲/۰	۷۳۱,۵۶۹/۰	۷۳۱,۵۶۹/۰	۱۷/۷
۲	واگذاری دارایی های سرمایه ای	۶۴۶,۰۴۷/۴	۷۳۰,۵۱۸/۰	۹۲۴,۸۵۷/۰	۱,۰۰۸,۷۶۲/۰	۱,۱۳۱,۶۵۹/۰	۱,۲۶۵,۱۰۶/۰	۵,۰۶۰,۹۰۲/۰	۱۴/۴
۱-۲	منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی	۶۴۱,۳۱۶/۴	۶۸۵,۰۱۸/۰	۸۷۴,۳۵۷/۰	۹۵۳,۲۶۲/۰	۱,۰۷۱,۱۵۹/۰	۱,۱۹۹,۶۰۶/۰	۴,۷۸۳,۴۰۲/۰	۱۳/۳
۲-۲	فروش اموال منقول و غیر منقول	۴,۷۳۱/۰	۱۵,۵۰۰/۰	۱۵,۵۰۰/۰	۱۵,۵۰۰/۰	۱۵,۵۰۰/۰	۱۵,۵۰۰/۰	۷۷,۵۰۰/۰	۲۶/۸
۳-۲	واگذاری طرح های تملک داراییهای سرمایه ای	۰/۰	۳۰,۰۰۰/۰	۳۵,۰۰۰/۰	۴۰,۰۰۰/۰	۴۵,۰۰۰/۰	۵۰,۰۰۰/۰	۲۰۰,۰۰۰/۰	-
۳	واگذاری دارایی های مالی	۲۶۱,۲۰۰/۰	۴۵۳,۱۹۴/۰	۴۷۳,۱۹۴/۰	۴۹۳,۱۹۴/۰	۵۱۳,۱۹۴/۰	۵۱۷,۶۹۴/۰	۲,۴۵۰,۴۷۰/۰	۱۴/۷
۱-۳	فروش اوراق مشارکت و اوراق مالی اسلامی	۱۰۰,۰۰۰/۰	۲۷۵,۰۰۰/۰	۳۳۰,۰۰۰/۰	۳۸۵,۰۰۰/۰	۴۴۰,۰۰۰/۰	۵۰۰,۰۰۰/۰	۱,۹۳۰,۰۰۰/۰	۳۸/۰
۲-۳	فروش سهام شرکت های دولتی	۱۱۰,۰۰۰/۰	۱۶۰,۵۰۰/۰	۱۲۵,۵۰۰/۰	۹۰,۵۰۰/۰	۵۵,۵۰۰/۰	۰/۰	۴۳۲,۰۰۰/۰	-۱۰۰/۰
۵-۳	سایر دارایی های مالی	۵۱,۲۰۰/۰	۱۷,۶۹۴/۰	۱۷,۶۹۴/۰	۱۷,۶۹۴/۰	۱۷,۶۹۴/۰	۱۷,۶۹۴/۰	۸۸,۴۷۰/۰	-۱۹/۱
مصارف									
۱	اعتبارات هزینه ای	۱,۶۵۲,۷۱۳/۸	۱,۹۷۱,۸۶۳/۹	۲,۲۶۷,۶۴۳/۰	۲,۶۰۷,۱۹۰/۰	۲,۹۹۸,۹۵۹/۰	۳,۴۷۱,۲۶۴/۰	۱۳,۳۱۷,۵۱۹/۹	۱۶/۰
۲	اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای	۳۱۴,۴۵۲/۸	۵۹۶,۹۸۴/۱	۷۷۸,۲۵۹/۰	۱,۰۷۶,۳۱۹/۰	۱,۲۹۳,۱۷۸/۰	۱,۵۲۱,۰۰۲/۰	۵,۲۶۵,۷۴۲/۱	۳۷/۱
۳	اعتبارات تملک دارایی های مالی	۷۰,۰۰۰/۰	۱۰۵,۰۰۰/۰	۱۴۱,۹۵۸/۰	۱۴۷,۹۵۸/۰	۳۰۳,۹۵۸/۰	۴۵۵,۳۰۸/۰	۱,۱۵۳,۱۸۲/۰	۴۵/۴
تراز عملیاتی									
		۳۳۱,۵۹۴/۶	-۴۸۱,۷۲۷/۹	-۴۷۷,۸۳۴/۰	-۲۷۷,۶۷۹/۰	-۴۷,۷۱۷/۰	۱۹۳,۵۱۰/۰	-۱,۰۹۱,۴۴۷/۹	-
تراز دارایی های سرمایه ای		۳۳۱,۵۹۴/۶	۱۳۳,۵۳۳/۹	۱۴۶,۵۹۸/۰	-۶۷,۵۵۷/۰	-۱۶۱,۵۱۹/۰	-۲۵۵,۸۹۶/۰	-۲۰۴,۸۴۰/۱	-
تراز دارایی های مالی		۱۹۱,۲۰۰/۰	۳۴۸,۱۹۴/۰	۳۳۱,۲۳۶/۰	۳۴۵,۲۳۶/۰	۲۰۹,۲۳۶/۰	۶۲,۳۸۶/۰	۱,۲۹۶,۲۸۸/۰	-
تراز کلی		۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	-
نسبت درآمد به هزینه									
		۶۸/۴	۷۵/۶	۷۸/۹	۸۹/۴	۹۸/۴	۱۰۵/۶	-	-
نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی		۶/۵	۷/۰	۷/۸	۸/۵	۹/۳	۱۰/۰	-	-
نسبت منابع نفتی به کل منابع		۳۱/۵	۲۵/۶	۲۷/۴	۲۴/۹	۲۳/۳	۲۲/۰	-	-
نسبت درآمدهای مالیاتی به کل منابع		۳۹/۶	۳۷/۸	۴۲/۵	۴۷/۰	۵۰/۶	۵۳/۸	-	-
نسبت اعتبارات هزینه ای به تولید ناخالص داخلی		۱۳/۴	۱۳/۷	۱۳/۰	۱۲/۳	۱۲/۰	۱۱/۹	-	-
نسبت اعتبارات هزینه ای به کل مصارف		۸۱/۱	۷۳/۷	۷۱/۱	۶۸/۱	۶۵/۳	۶۳/۷	-	-
نسبت اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به کل مصارف		۱۵/۴	۲۲/۳	۲۴/۴	۲۸/۱	۲۸/۱	۲۷/۹	-	-

اهداف کلی، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

هدف کلی	سیاست	اقدام اساسی
تقویت انضباط مالی و بودجه‌ای	- توسعه سازوکارهای افزایش انضباط مالی در دستگاه‌های اجرایی - شفاف‌سازی اقتصادی - شفاف‌سازی سازوکار توزیع منابع دولتی در بخش فرهنگی	- تعیین دقیق دستگاه‌های مسئول وصول درآمدها در قوانین ذی‌ربط - ساماندهی ردیف‌های متفرقه (هزینه‌ای و سرمایه‌ای) به گونه‌ای که سهم اعتبارات متفرقه در کل اعتبارات عمومی دولت در پایان برنامه ششم توسعه حداقل ۵۰٪ کاهش یابد - واریز تمامی درآمدهای مربوط به ردیف‌های درآمد- هزینه به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور و لحاظ بودجه دستگاه‌های اجرایی به صورت مستقل از میزان درآمد ذی‌ربط در قالب بودجه مصوب در جدول شماره (۷) قانون بودجه - بهبود شاخص‌های شفافیت و اعتماد به دولت - طراحی و استقرار سامانه ارزیابی و تحلیل شاخص‌های مالی - احصای وظایف حاکمیتی شرکت‌های دولتی و انتقال آن به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط - اصلاح ساختار بودجه‌ریزی به منظور تقویت انضباط مالی با هدف رونق اقتصادی و کنترل تورم
	- بهبود شاخص‌های شفافیت و اعتماد به دولت - ساماندهی نظام مالی و محاسباتی کشور - بازنگری روش‌های انتخاب، تامین مالی و مدیریت پروژه‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای با تأکید بر کاهش دوره اتمام پروژه‌ها	- تدوین ضوابط و معیارهای تفکیک طرح‌های انتفاعی و غیرانتفاعی توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تا پایان سال اول برنامه ششم توسعه - تدوین ضوابط و معیارهای تفکیک طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی تا پایان سال اول برنامه ششم توسعه - بازنگری روش‌های انتخاب، تامین مالی و مدیریت پروژه‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای با تأکید بر کاهش دوره اتمام پروژه‌ها - ایجاد ممنوعیت‌دربکارگیری نیروی انسانی دستگاه‌ها در طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای - طراحی نظام جامع نظارت بر اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای تا پایان سال اول برنامه ششم توسعه - تقویت بودجه دستگاه‌های اجرایی که وظیفه اعمال حاکمیت را دارند و همچنین ستادهای اجرایی که فعالیت سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر امور را بر عهده دارند - تکلیف سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تدوین ضوابط و معیارهای تفکیک اعتبارات ملی و استانی تا پایان سال اول برنامه ششم توسعه
کاهش تدریجی مانده بدهی دولت به سیستم بانکی و خودداری از تامین کسری بودجه از طریق استقراض از سیستم بانکی	کاهش تدریجی مانده بدهی دولت به سیستم بانکی و خودداری از تامین کسری بودجه از طریق استقراض از سیستم بانکی	- عدم ایجاد هر گونه تکلیف برای تامین اعتبارات هزینه‌ای در احکام قانونی برای شبکه بانکی و بانک مرکزی بدون پیش‌بینی تامین منابع در بودجه سالانه - اخذ تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در خصوص لوائح، مصوبات هیات وزیران و هیات امناء که دارای بار مالی است و مشروط به مشخص بودن نحوه تامین بار مالی در سال‌های اجرای لوائح و مصوبات مذکور
		پیش‌بینی راهکارهای تادیه بدهی‌های دولت به بانک‌ها با استفاده از ابزار گوناگون از جمله تسویه نقدی و اسناد خزانه اسلامی به نحوی که سالانه ۱۰ درصد از بدهی‌های حسابرسی شده کاهش یابد و در پایان برنامه ششم میزان بدهی دولت به بانک‌ها به تدریج نسبت به سال ۱۳۹۴ به قیمت ثابت تا ۵۰٪ کاهش یابد

هدف کلی	سیاست	اقدام اساسی
گسترش جامعیت، عدالت و کارایی مالیاتی	- ارتقای کارایی و اثربخشی منابع و مصارف بخش عمومی - افزایش رضایتمندی مودیان و کاهش هزینه‌های اخذ مالیات	- پیاده سازی کامل طرح جامع مالیاتی حداکثر تا پایان سال دوم برنامه - الزام و توسعه کاربرد صندوق های مکانیزه فروش و استفاده از سایر روش های نوین ضمانت را در وصول درآمدهای مالیاتی - ایجاد نظام جامع اطلاعات بین سازمان امور مالیاتی از طریق الزام تمام پایگاه‌های اطلاعاتی به تبادل و اشتراک اطلاعات - تجدید نظر و تنقیح قوانین و تدوین قانون جامع سایر درآمدها - ارتقاء شاخص سلامت اداری در حوزه ادارات مالیاتی - ارتقاء آگاهی مودیان مالیاتی از حقوق و تکالیف مالیاتی - تدوین قانون مالیات بر درآمد - افزایش سرعت و کیفیت رسیدگی به اعتراضات مالیاتی - تدوین لایحه به منظور تامین کامل اختیارات قانونی برای دسترسی به اطلاعات مودیان از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی پیاده‌سازی کامل طرح جامع مالیاتی
	توسعه فرهنگ مالیاتی	الزام دستگاه های فرهنگی- تبلیغی مربوط و رسانه ملی در همکاری با سازمان امور مالیاتی کشور برای افزایش سطح آگاهی مودیان
به صفر رساندن کسری تراز عملیاتی بودجه عمومی	- تنوع بخشیدن منابع درآمدی و روش های تامین مالی بودجه - تنوع بخشی منابع درآمدی و روش های تامین مالی - ارتقای کارایی و اثربخشی منابع و مصارف بخش عمومی - قطع وابستگی بودجه های سالانه دولت به درآمدهای نفتی - پیش بینی واقع بینانه منابع درآمدی بودجه در مراحل تنظیم و تصویب بودجه - عدم ایجاد تعهد مازاد بر منابع درآمدی قابل تحقق	- اتخاذ ساز و کارهای بودجه ای مناسب به منظور وصول حداکثری سود سهام شرکت های دولتی و پیش بینی مقررات لازم برای افزایش ضمانت های اجرایی وصول سایر درآمدها - به کارگیری سیاست های تشویقی برای وصول سایر درآمدها - پیش بینی سازوکار قانونی لازم برای استفاده از منابع راکد مالی (نظیر سپرده نزد خزانه و سایر مراجع) - تبدیل دارایی های راکد و مازاد به دارایی های مولد و قابل استفاده - شناسایی منابع جدید درآمدی و نظام مند کردن سایر درآمدها - تجمیع عوارض و وجوه پراکنده دریافتی - شفاف سازی سبد سهام شامل سهم اکثریت دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی حداکثر تا پایان سال دوم برنامه - تعیین دقیق دستگاه های مسئول وصول درآمدها در قوانین ذی ربط
	- افزایش توان سازمان های وصول کننده درآمدها و افزایش دسترسی به پایگاه های اطلاعاتی	تدوین لایحه به منظور تامین کامل اختیارات قانونی برای دسترسی به اطلاعات مودیان از طریق پایگاه های اطلاعاتی پیاده سازی کامل طرح جامع مالیاتی
	- صرفه جویی در هزینه های عمومی دولت - مدیریت منابع و کنترل مصارف هزینه ای - کاهش کمک به دستگاه های کمک بگیر و کمک زبان شرکت های دولتی در بستر اصلاح قوانین و مقررات - تعدیل در هزینه های عمومی دولت	- ساماندهی ردیف های متفرقه (هزینه ای و سرمایه ای) به گونه ای که سهم اعتبارات متفرقه در کل اعتبارات عمومی دولت در پایان برنامه ششم توسعه حداکثر ۵۰٪ کاهش یابد - حذف دستگاه های موازی و غیر ضرور و هزینه های زائد - کاهش کمک به دستگاه های کمک بگیر و حذف تدریجی کمک زبان شرکت های دولتی و حذف طرح های غیر ضرور - ایجاد نظام نوین نظارت متضمن ضمانت های اجرایی لازم - نظارت مستمر بر چگونگی پیشرفت کار پروژه های تملک دارایی های سرمایه ای دولت

هدف کلی	سیاست	اقدام اساسی
ارتقای بهره‌وری بخش عمومی	تقویت ارتباط بودجه با برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب	- تهیه و ارائه برنامه سالانه در چارچوب قانون برنامه پنج‌ساله همراه لوایح بودجه سالانه - طراحی و استقرار نظام پایش ارتباط کمی و کیفی بودجه با برنامه پنج‌ساله
	- تخصیص کارای منابع عمومی برای نیل به اهداف برنامه ششم توسعه و بهره‌وری بیشتر در اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌ها - گسترش مالیات بر مصرف بجای مالیات بر درآمد تولید	- اولویت بندی طرح‌های نیمه تمام دارای توجیه اقتصادی و رقابتی بودن براساس شاخص‌های پیشنهادی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور وبا تصویب هیات وزیران، اختصاص منابع به طرح‌هایی که در اولویت هستند - بهره‌برداری جدی از سامانه نظارت بر عملکرد اعتبارات هزینه‌ای (ملی و استانی) موضوع ماده ۳۵ قانون برنامه و بودجه - ممنوعیت ایجاد هرگونه طرح جدید از محل منابع عمومی در برنامه ششم توسعه و اختصاص منابع موجود برای تکمیل طرح‌های موجود و پذیرش طرح جدید صرفا برای موارد خاص و منوط به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیات وزیران
	- اولویت تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه ای به طرح‌های نیمه تمام دارای توجیه اقتصادی و با قید رقابتی بودن - افزایش سهم ابزارهای نوین مالی در تأمین منابع مالی بودجه	- بهره‌وری محوری کردن فرآیند انتخاب و اولویت‌بندی طرح‌های عمرانی - اصلاح نظام تخصیص از هزینه محوری به نتیجه محوری - اصلاح نظام تخصیص منابع مالی - طراحی و استقرار سامانه ارزیابی و تحلیل شاخص‌های مالی - بازنگری قوانین و مقررات مرتبط با کمک به بخش غیردولتی
	بهره‌وری بیشتر در اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌ها	- بهره‌وری محور کردن فرآیند انتخاب و اولویت بندی طرح‌های عمرانی - بهره‌برداری از سامانه نظارت بر عملکرد اعتبارات هزینه ای ملی و استانی - انتشار گزارش‌های نظارتی سالانه از عملکرد اعتبارات خروجی‌ها و پی‌آمدها در سطوح مختلف - پیش‌بینی روش‌های تأمین مالی جدید برای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - تعیین خدمات واحدهای ملی و استانی توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و استان‌ها و توزیع اعتبارات متناسب با کمیت و کیفیت ارائه خدمات بین واحدهای ذی‌ربط و در صورت وجود بیش از ۱۰ درصد انحراف با روش متعارف تعدیل سالانه ۱۰ درصد - تدوین ضوابط و سازوکارهای لازم و شفاف‌سازی برای توزیع منابع دولتی در فعالیت‌های فرهنگی - تدوین الگوی مناسب منابع و مصارف ملی و استانی - بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در مدیریت و افزایش کارایی منابع و مصارف بودجه دولت
	توسعه و یکپارچه‌سازی الکترونیکی امور مالی، بودجه‌ای و اموال بخش عمومی	- ایجاد پنجره واحد و اعمال مدیریت یکپارچه در کلیه مبادی گمرکی و تجاری فرامرزی (گمرک الکترونیکی) و مبارزه با حمل و نقل و فروش کالای قاچاق - احصا و ساماندهی امور اموال بخش عمومی - بر خط نمودن فرآیند تخصیص و پرداخت اعتبارات بودجه در دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط

هدف کلی	سیاست	اقدام اساسی
	استقرار نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد	- واگذاری پرداخت حقوق و مزایای کارکنان به دستگاه‌های اجرایی به موازات استقرار کامل بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در دستگاه‌های اجرایی - تکلیف دستگاه‌های اجرایی به تهیه هزینه تمام شده خدمات نهایی خود به عنوان مقدمه تعیین قیمت تمام شده یا استاندارد براساس ضوابطی که سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ابلاغ می‌نماید - تهیه بودجه بر مبنای عملکرد - تعیین بودجه مورد نیاز دستگاه‌های اجرایی براساس هزینه‌یابی فعالیت‌ها، خدمات و محصولات - گزارش مقایسه‌ای ثابت و متغیر فعالیت‌ها و خدمات دستگاه‌های دولتی با یکدیگر و بخش‌های مشابه غیردولتی - اصلاح نظام فنی و اجرایی با رویکرد نتیجه محور (قیمت تمام شده هر واحد، زمان و کیفیت) - استقرار حسابداری تعهدی با تاکید بر مهندسی مجدد فرآیندهای بودجه‌ریزی - طراحی و استقرار حسابرسی عملکرد به جای حسابرسی رعایت و استفاده از نتایج آن در تنظیم لوایح بودجه سنواتی
منطقه نمودن اندازه دولت	- تسریع در ایجاد تحول اساسی در ساختارهای بخش عمومی و دستگاه‌های اجرایی - تقویت ارتباط بودجه با برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب - حذف دستگاه‌های موازی و غیر ضرور و هزینه‌های زائد - جهت‌دهی اعتبارات هزینه‌ای به دستگاه‌های اجرایی به وظایف و فعالیت‌های اصلی حاکمیتی و حذف فعالیت‌های غیر ضرور	- ایجاد تضمین لازم برای اجرای سیاست‌ها و تصمیمات مربوط به واگذاری‌ها در طول فرآیند واگذاری - کاهش کمک به دستگاه‌های کمک‌گیر و حذف تدریجی کمک زیان شرکت‌های دولتی و حذف طرح‌های غیر ضرور - حذف دستگاه‌های موازی و غیر ضرور و هزینه‌های زائد - اولویت دادن به بخش خصوصی در واگذاری‌ها - تسریع در واگذاری طرح‌های تملک‌دارای‌های سرمایه‌ای نیمه تمام غیر حاکمیتی به نحوی که سالانه ۱۰ درصد از طرح‌های نیمه تمام واگذار شود
رقابت پذیر کردن اقتصاد و کاهش مداخله دولت در اقتصاد	- کاهش تدریجی مانده بدهی دولت به سیستم بانکی - حداکثر استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی - شفاف‌سازی روابط مالی و جریان منابع مالی بین فعالان در بازار انرژی و همچنین دولت با این فعالان - ساماندهی واگذاری‌ها بابت رد دیون دولت به نهادهای عمومی غیردولتی - سامان محدود و نحوه حضور بخش عمومی در اقتصاد - تجدید ساختار و نوسازی بخش‌های اقتصادی در جهت رقابت‌پذیر کردن اقتصاد - حاکم نمودن منطق اقتصادی در قیمت‌گذاری کالاهای اساسی و خدمات عمومی و انحصاری دولتی - حذف تبعیض‌های اقتصادی و اجتناب از اعطای امتیازات اقتصادی به اشخاص و گروه‌های خاص	- تشکیل نهادهای تنظیم و مقررات با رعایت مفاد ماده (۵۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی - بازنگری قوانین و مقررات مرتبط با کمک به بخش غیردولتی - ارتقای شفافیت رابطه دولت و بازار و افزایش اقتدار شورای رقابت برای محدود نمودن هرچه بیشتر انحصارات - ایجاد ضمانت لازم برای اجرای سیاست‌ها و تصمیمات مربوط به واگذاری‌ها در طول فرآیند واگذاری

هدف کلی	سیاست	اقدام اساسی
افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی	- توسعه فرهنگ مالیاتی - افزایش کارایی وصول مالیات مشاغل و شرکتها - افزایش سهم مالیات از هزینه های عمومی دولت	- تقویت ضمانت های اجرایی وصول درآمدهای مالیاتی - طراحی، پیاده سازی و اجرای نظام مالیات های محلی و منطقه ای حداکثر تا پایان سال دوم برنامه - اصلاح نحوه و میزان مشوق ها و معافیت های مالیاتی متناسب با اثرگذاری آن
	اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده در جهت گسترش دامنه شمول آن	افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده
	- جایگزینی انواع تخفیف های مالیاتی و اعتبارات مالیاتی مناسب با رشته فعالیت و دوره بلوغ شرکتها با معافیت های مالیاتی شرکت های دانش بنیان - اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی	- ایجاد قوانین برای گسترش پایه های مالیاتی - شناسایی پایه های جدید مالیاتی - شناسایی مستمر مودیان مالیاتی - وصول مطالبات مالیاتی معوق - تسریع در اصلاح نظام درآمدی دولت و افزایش سهم درآمدهای مالیاتی - پیاده سازی کامل طرح جامع مالیاتی حداکثر تا پایان سال دوم برنامه
	- گسترش پایه های مالیاتی از جمله مالیات بر مجموع و مالیات بر افزایش سرمایه - گسترش مالیات بر مصرف به جای مالیات بر درآمد تولید - کاهش فرار مالیاتی - تقویت ضمانت های اجرایی وصول درآمدهای مالیاتی	- الزام و توسعه کاربرد صندوق های مکانیزه فروش و استفاده از سایر روش های نوین ضمانتزا در وصول درآمدهای مالیاتی - تعدیل تعرفه های گمرکی به منظور کاهش انگیزه واردات غیررسمی و افزایش واردات از مبادی رسمی - یکسان سازی و کاهش معافیت تعرفه ای مناطق محروم (اعمال نرخ تعرفه ترجیحی یکسان - حذف و یا کاهش فهرست مرزنشینان که ۱۰۰ درصد معافیت مالیاتی دارند و دارای مزیت وارداتی هستند

بازار پول و سطح عمومی قیمت‌ها

بازار پول از مهمترین حوزه‌هایی است که بر متغیرهای کلان اقتصادی تاثیرگذار بوده و سیاستگذار از ابزارهای این حوزه برای مدیریت اقتصاد کلان استفاده می‌نماید. سیاست‌های پولی به دلیل اثراتی که بر حجم پول، تقاضای کل، سطح عمومی قیمت‌ها و در نتیجه در کل اقتصاد دارد و بانک‌ها به عنوان واسطه مالی به جهت نقشی که در هدایت نقدینگی و خلق اعتبار در جامعه دارند، حائز اهمیت می‌باشند. هر چند که حوزه بازار پول و سیاست‌های پولی ارتباط تنگاتنگی با بانکداری و سطح عمومی قیمت‌ها دارد لیکن برای تبیین جزییات بیشتر، این سه حوزه را به صورت مجزا بررسی کرده و در نهایت برنامه راهبردی مشترکی ارائه می‌گردد.

۱- حوزه پول و سیاست‌های پولی

الف) تبیین وضعیت

یکی از مهم‌ترین معضلات اقتصادی کشور به‌خصوص در دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۴ رشد فزاینده نقدینگی بوده است به طوری که حجم نقدینگی با نرخ رشد متوسط سالانه حدود ۲۷.۴ درصد از ۹۲۱ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به ۶۳۹۵.۵ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. نگاهی به ترکیب رشد نقدینگی در دوره مزبور نشان می‌دهد که عامل اصلی رشد نقدینگی در دوره فوق، رشد پایه پولی بوده است و رشد ضریب فزاینده که نشان از کارآمدی و قدرت خلق پول توسط شبکه بانکی دارد، سهم اندکی از رشد نقدینگی را به خود اختصاص داده است. بررسی اجزای تشکیل‌دهنده پایه پولی در دوره مزبور نشان می‌دهد که ساختار پایه پولی در دوره مزبور به نفع بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی تغییر یافته است، به‌طوری که استفاده بی‌رویه از منابع بانک مرکزی برای اجرای طرح‌هایی نظیر طرح "بنگاه‌های کارآفرین و زودبازده" و "طرح مسکن مهر" به بسط پایه پولی در اثر افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی منجر شده‌اند. همچنین در دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۴، سیاست تامین مالی هزینه‌های دولت از منابع شبکه بانکی به سلطه سیاست‌های مالی دولت بر سیاست‌های پولی منجر شده و تبعاتی از جمله بسط پایه پولی، ایجاد عدم تعادل در منابع و مصارف شبکه بانکی و اختلال در تخصیص منابع محدود موسسات اعتباری را به همراه داشته است. در دوره مزبور بدهی بخش دولتی به شبکه بانکی از روند فزاینده‌تری نسبت به بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی برخوردار بوده است. به نظر می‌رسد به دنبال ایجاد ممنوعیت قانونی در قوانین برنامه در استقراض دولت از بانک مرکزی، دولت استفاده از منابع شبکه بانکی را جایگزین منابع پول پر قدرت بانک مرکزی نموده است. بدهی بخش دولتی به شبکه بانکی به واسطه ایجاد اثر جانشینی جبری بخش دولتی به جای بخش خصوصی در استفاده از منابع بانکی یا اثر ازدحام، منابع در دسترس شبکه بانکی را برای اعطای تسهیلات به بخش

غیردولتی محدود کرده و به عدم تعادل در منابع و مصارف شبکه بانکی منجر شده است. این در حالی است که شبکه بانکی برای تامین منابع مورد نیاز خود به اضافه برداشت از منابع بانک مرکزی یا اخذ خط اعتباری مبادرت کرده و به تبع آن پایه پولی افزایش یافته است.

در طول سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۴ در حوزه سیاست‌های اعتباری، رویکرد کلی سیاستگذار پولی را عمدتاً می‌توان در کاهش دستوری نرخ‌های سود بانکی به عنوان یک سیاست سرکوب مالی و افزایش تامین مالی اقتصاد از محل منابع نظام بانکی خلاصه نمود. این رویکرد عمدتاً با هدف کاهش هزینه‌های تامین مالی و افزایش سرمایه‌گذاری و تحریک رشد اقتصادی از سوی سیاستگذار اتخاذ گردید. در طول این سال‌ها ابلاغ "آئین‌نامه اجرایی گسترش بنگاه‌های کوچک اقتصادی زود بازده و کارآفرین" (مصوب سال ۱۳۸۴ هیئت وزیران) و تصویب "قانون منطقی کردن نرخ سود تسهیلات بانکی (مصوب سال ۱۳۸۵) و همچنین تصویب "قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسريع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها" (مصوب ۱۳۸۶) زمینه‌ساز تشدید فشار بر نظام بانکی برای کاهش نرخ‌های سود بانکی و افزایش تامین مالی اقتصاد بودند. "قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسريع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها" در بردارنده الزاماتی درخصوص وثیقه‌پذیری بانک‌ها بود.

در سال‌های مزبور تحولاتی در نحوه تنظیم و ابلاغ سیاست‌های پولی و اعتباری کشور به وجود آمد. در سال ۱۳۸۶، شورای پول و اعتبار در کمیسیون اقتصادی دولت ادغام گردید. در این دوره، کاهش نرخ سود و افزایش تقاضا برای تسهیلات بانکی از یک سو و افزایش فشار به شبکه بانکی برای افزایش اعتبارات اعطایی از سوی دیگر، به افراط در آرایه تسهیلات بانکی و در نتیجه افزایش در اضافه برداشت بانک‌ها از منابع بانک مرکزی منجر گردید که خود واجد آثار منفی زیادی بر رشد پایه پولی و نقدینگی و آثار تورمی ناشی از آن بود.

رویکرد سیاستگذار درخصوص کاهش نرخ‌های سود بانکی در سال ۱۳۸۹- البته با شدت کمتر- ادامه یافت. لیکن با اجرای سیاست هدفمندسازی یارانه‌ها در آذر ماه این سال و بروز آثار تورمی ناشی از آن، عملاً نرخ‌های سود واقعی کاهش یافت و پدیده سرکوب مالی تشدید گردید. با این وجود، سیاست کاهش نرخ‌های سود بانکی در سال ۱۳۹۰، با هدف کاهش هزینه تولیدکنندگان- که در نتیجه اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها افزایش یافته بود- کماکان در دستور کار سیاستگذار قرار داشت. اصرار سیاستگذار در خصوص کاهش نرخ‌های سود بانکی در حالی بود که با ابلاغ قانون برنامه پنجم توسعه در سال ۱۳۸۹، لازم بود تا به دلیل افزایش نرخ تورم و نیز روند افزایشی آن (به علت تخلیه آثار اجرای سیاست هدفمندسازی یارانه‌ها)، نرخ‌های سود بانکی در سال ۱۳۹۰ در راستای عملیاتی نمودن قاعده ارائه شده در ماده ۹۲ قانون مزبور افزایش می‌یافت. علی‌رغم الزامات قانونی و فنی موجود، نرخ‌های سود در مجموعه "سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور در سال ۱۳۹۰" (مصوب اسفندماه سال ۱۳۸۹) با هدف کاهش هزینه‌های تولید، کاهش یافت. لیکن با تشدید تحریم‌های خارجی و افزایش نوسانات نرخ

ارز، مجموعه "سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور در سال ۱۳۹۰" (دی ماه) در جهت افزایش جذابیت ابزارهای بازار پول مورد بازبینی قرار گرفت. مجموعه "سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۲۰" به تصویب شورای پول و اعتبار رسید که برخلاف مجموعه‌های سیاستی قبل در بردارنده سال یا دوره معینی نبود. رویکرد بازبینی نرخ‌های سود سپرده در سیاست‌های پولی جدید بانک مرکزی در این دوره، بر آزادسازی بانک‌ها در اعلام این نرخ‌ها و هم‌زمان تعیین سقف برای نرخ سود تسهیلات بانکی استوار بود.

از سوی دیگر اصرار بر کاهش دستوری نرخ‌های سود بانکی در نیمه دوم دهه ۱۳۸۰، شرایط را برای گسترش موسسات اعتباری غیرمجاز و توسعه بازار غیرمتشکل پولی فراهم ساخت. این موسسات که برخلاف بانک‌ها و موسسات اعتباری مجاز، با محدودیت‌هایی نظیر تودیع سپرده قانونی و رعایت سایر الزامات و نسبت‌های نظارتی روبرو نبودند، امکان پیشنهاد نرخ‌های سود بالاتر را به مشتریان خود داشتند. در چنین شرایطی، به تدریج بخشی از سپرده‌گذاران بازار رسمی پول به سمت این موسسات گسیل شدند.

در مجموع اتخاذ سیاست‌های ناسازگار و ناهماهنگ از سوی دولت‌های نهم و دهم نه تنها به بروز عدم تعادل جدی در اقتصاد و به تبع آن افزایش شدید نرخ ارز و نرخ تورم منجر گردید، بلکه اصرار بر افزایش تامین مالی اقتصاد از محل منابع بانکی در حدی فراتر از ظرفیت‌های موجود و اصرار بر کاهش دستوری نرخ‌های سود بانکی، وضعیت ترازنامه‌ای بانک‌ها را با مشکلات جدی مواجه ساخت. تداوم مشکلات مزبور و عدم حل و فصل آنها در عمل زمینه بروز تنگنای اعتباری شبکه بانکی را فراهم ساخته است.

(ب) اهم اقدامات دولت

تعهد به رعایت انضباط پولی و اعتباری با حفظ راهبرد حمایت از بخش تولید یکی از مهم‌ترین برنامه‌های دولت در بازار پول بوده است. در این راستا، دولت با رصد کلیه نوسانات پولی و ارزی به ارایه و اجرای سیاست‌های پولی مناسب اقدام نموده است. رویکرد کلی سیاست‌های پولی از نیمه سال ۱۳۹۲ بر ایجاد هماهنگی میان سیاست‌های پولی و مالی و ارزی، مشارکت در اجرای سیاست‌های تحریک رشد اقتصادی، تقویت انضباط پولی، کنترل و سالم‌سازی رشد نقدینگی از طریق افزایش سهم پول درونزا از رشد نقدینگی، کاهش نوسانات نرخ ارز و استقرار ثبات در بازار ارز، هدایت منابع به سمت واحدهای تولیدی، اولویت‌بندی سیاست‌های اعتباری از طریق اولویت بخشی به تامین مالی سرمایه در گردش واحدهای تولیدی، تعمیق بازار بین‌بانکی ریالی، بهبود نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها، تلاش در جهت ساماندهی مطالبات غیرجاری، اجرای سیاست‌های تسهیل اعتباری بخش مسکن، افزایش تامین مالی خرد خانوارها، انتشار منظم آمار و اطلاعات، اصلاح و تدوین لوایح "قانون بانک مرکزی" و "قانون بانکداری، استقرار سامانه الکترونیکی چکاوک و نقش آن در کنترل اضافه برداشت بانک‌ها، متمرکز گردید. در نتیجه اقدامات

صورت گرفته توسط بانک مرکزی، ترکیب رشد نقدینگی در پایان سال ۱۳۹۳ سالم‌تر شد، بطوریکه نرخ رشد نقدینگی و پایه پولی در پایان سال ۱۳۹۳ به ترتیب به ۲۲.۳ و ۱۰.۷ درصد رسید. این ارقام در مقایسه با رشدهای ۳۰ و ۲۷.۶ درصدی برای نقدینگی و پایه پولی در سال ۱۳۹۱ کاهش را نشان می‌دهد. در طرف مقابل، نرخ رشد ضریب فزاینده نقدینگی در پایان سال ۱۳۹۳ با ۸.۶ واحد درصد افزایش از ۱.۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۱ به ۱۰.۵ درصد در پایان سال ۱۳۹۳ افزایش یافت که این امر بیانگر بهبود ترکیب نقدینگی و افزایش سهم پول درونزا در رشد این متغیر بود. یکی از اقدامات صورت گرفته در سال ۱۳۹۲ با هدف کنترل رشد نقدینگی انتشار اوراق مشارکت بانک مرکزی در بهمن ماه این سال بود. در این مقطع، مجموعاً ۳۰ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت عرضه گردید که از این میزان ۲۱.۹ هزار میلیارد ریال آن به فروش رسید. فروش اوراق مشارکت مزبور، موجبات کاهش ۲.۲ واحد درصدی رشد پایه پولی و ۲.۹ واحد درصدی رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۲ را فراهم ساخت.

با تقویت نظام بانکی کشور به منظور تأمین نیازهای مالی بنگاه‌های فعال اقتصادی، رشد تسهیلات پرداختی بانکی از ۲.۶- درصد در سال ۱۳۹۱ به ۲۰.۷ درصد در سال ۱۳۹۲ و بالاخره به ۴۴.۵ درصد در سال ۱۳۹۳ افزایش یافت. همچنین سهم تسهیلات سرمایه در گردش از مجموع اعتبارات اعطایی بانک‌ها به تدریج افزایش و از ۴۶ درصد در سال ۱۳۹۱ و ۵۳.۹ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۶۰.۷ درصد در سال ۱۳۹۳ و ۶۳.۳ در ۸ ماهه سال ۱۳۹۴ رسید (در بخش صنعت و معدن این نسبت به ۸۲.۶ درصد رسیده است).

اصلاح شیوه تامین مالی طرح مسکن مهر، انتظام بخشی به بازار پول (تایید توافق بانک‌ها مبنی بر تعیین سقف برای نرخ سود سپرده‌ها)، تقویت توان تسهیلات‌دهی بانک‌های تجاری (تعیین نسبت سپرده قانونی بانک‌های تجاری به صورت یکسان برای انواع سپرده)، از دیگر اقداماتی بود که توسط دولت دنبال گردید.

افزایش سهم سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت دار به کل سپرده‌ها از ۷۸.۴ درصد در سال ۹۲ به ۸۱.۶ درصد در سال ۱۳۹۳ و کاهش نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات ریالی از ۱۳.۲ درصد در سال ۹۲ به ۱۱.۲ درصد در اسفند ۱۳۸۴ از دیگر نتایج اجرای سیاست‌های دولت یازدهم بوده است. همچنین نسبت مانده تسهیلات به مانده سپرده (پس از کسر سپرده قانونی) که به عنوان شاخصی از توازن در مصارف و منابع شبکه بانکی به شمار می‌آید، در تسهیلات ریالی از حدود ۱۰۵ درصد و ۹۸ درصد در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ به ۹۳.۸ درصد در اسفند ۱۳۹۳ بهبود یافته است.

ج) اهم چالش‌ها

به‌طور کلی مهم‌ترین چالش‌ها و تنگناهای حوزه پول و سیاست‌های پولی مشتمل بر موارد ذیل است:

- محدودیت ابزاری در حوزه سیاست‌گذاری پولی

با توجه به اینکه در حال حاضر نسبت سپرده قانونی جزء محدود ابزارهای سیاست‌گذاری پولی در اختیار بانک مرکزی می‌باشد، ابزارهای جایگزین مناسبی برای عقیق‌سازی آثار پولی ناشی از کاهش نسبت سپرده قانونی، در اختیار بانک مرکزی نیست. لذا لازم است با توسعه بازار بدهی و ایجاد بازار ثانویه برای اوراق بهادار و تعمیق آن ابزار لازم برای بانک مرکزی از طریق خرید و فروش اوراق بهادار در بازار ثانویه فراهم گردد.

- فعالیت‌های غیرواسطه‌گری مالی بانک‌ها
- تنگنای مالی اقتصاد در نتیجه وضعیت ترازنامه‌ای نامناسب بانک‌ها (بالا بودن نسبت مطالبات غیرجاری، انباشت بدهی‌های بخش دولتی در پرتفوی بانک‌ها، انجماد بخش قابل توجهی از دارایی‌های بانک‌ها)
- وسیع بودن بازار غیرمتمثل پولی و حجم گسترده فعالیت موسسات اعتباری غیر مجاز و اخلال در فرآیند اثرگذاری سیاست‌های پولی بانک مرکزی
- بالا بودن بدهی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بانک مرکزی
- تکالیف بودجه‌ای و شبه بودجه‌ای به نظام بانکی (سلطه مالی دولت)
- پایین بودن نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها به خصوص بانک‌های دولتی
- رسوب اوراق مشارکت دولت در پرتفوی بانک‌ها به عنوان جزئی از بدهی بخش دولتی به بانک‌ها
- ضعف بازار بدهی و فقدان ابزارهای مناسب و متنوع تامین مالی دولت

۲- صنعت بانکداری

بانک‌ها به عنوان واسطه مالی در بازار پول نقش مهمی در هدایت پس‌اندازهای مردم به سمت تامین مالی فعالیت‌های اقتصادی دارند. اعطای تسهیلات در قالب عقود مبادله‌ای و مشارکتی از مهمترین وظایف بانک به عنوان واسطه مالی به شمار می‌آید. در نظام تامین مالی کشور سهم بازار پول در تامین مالی فعالیت‌های اقتصادی بالا بوده و نظام تامین مالی کشور بانک محور است. این در حالی است که در تامین منابع مالی بخش‌های اقتصادی، انجام تامین مالی بلندمدت از طریق بازار سرمایه و تامین مالی کوتاه‌مدت از طریق بازار پول و کاهش مخاطرات آنها از طریق بازار بیمه منطقی می‌باشد. در ذیل وضعیت گذشته و کنونی شاخص‌های مهم شبکه بانکی کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف) تبیین وضعیت

به لحاظ در نظر گرفتن شاخص‌های مرتبط با صنعت بانکداری، سال ۱۳۸۳ را می‌توان به عنوان نقطه عطف در سابقه نظام بانکی ایران تلقی کرد. به نحوی که شبکه بانکی علی‌رغم درگیر بودن با مشکلات مختلف، حداقل با تنگناهای ساختاری که نیازمند در پیش‌گرفتن روش‌های تجدید ساختار باشند، روبرو نبود. برای نمونه، در سال

۱۳۸۳، نسبت مطالبات غیرجاری شبکه بانکی معال ۷.۲ درصد، نسبت کفایت سرمایه معادل ۱۳.۱ درصد، نسبت مطالبات بانکها از دولت از کل داراییهای شبکه بانکی معادل ۲.۸ درصد و سهم بدهی بانکها به بانک مرکزی از کل دارایی و بدهی بانکها و مؤسسات اعتباری معادل ۱.۶ درصد بود. شاخصهای چهارگانه فوق در پایان سال ۱۳۹۱ در وضعیتی قرار داشتند که به تدریج زمینه‌ساز ورود نظام بانکی به تنگناهای مالی و اعتباری شدند. برای مثال نسبت مطالبات غیرجاری در پایان سال ۱۳۹۱ به ۱۴.۷ درصد، نسبت کفایت سرمایه به ۹.۶ درصد، نسبت مطالبات بانکها از دولت به کل داراییهای شبکه بانکی معادل ۷/۰ درصد و سهم بدهی بانکها به بانک مرکزی از کل دارایی و بدهی بانکها و مؤسسات اعتباری معادل ۶.۰ درصد رسید. گفتنی است که کاهش نسبت مطالبات غیرجاری در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۸۹ (۱۸/۲ درصد) نه به دلیل بهبود کیفیت داراییها، بلکه عمدتاً به دلیل تغییر سرفصل مطالبات غیرجاری و طبقه‌بندی بخشی از آنها در قالب سرفصل مطالبات از دولت بود. این روند درخصوص سایر شاخصهای صنعت بانکداری نیز صادق بود. علاوه بر موارد مزبور و به دلیل تشدید تحریمهای ظالمانه بین‌المللی درخصوص نظام بانکی کشور، ارتباطات بانکی با دنیای خارج به حداقل رسید که نتیجه آن کاهش مراودات بین‌المللی، افزایش هزینه‌های مبادلات مالی، فاصله گرفتن از استانداردهای حسابداری مورد نظر در شاخصهای سلامت بانکی، تضعیف اصول حاکمیت شرکتی و ... بود. در تحلیل این وضعیت باید به دلایل متعددی اشاره کرد. "نگاه دولتهای مختلف به بانکها به عنوان صندوق تأمین منابع مالی"، "تحمیل تکالیف متعدد صریح و ضمنی بر بانکها"، "حل بخشی از کسری بودجه دولت از طریق منابع شبکه بانکی"، "رسوب و انباشت اوراق مشارکت دولتی در پورتهای بانکها"، "دخالت‌های متعدد در نحوه وام‌دهی شبکه بانکی"، "وجود سرکوب مالی"، "گسترش فعالیت مؤسسات غیرمجاز در سالهای گذشته"، "استمهال تکلیفی تسهیلات غیرجاری بر اساس مفاد ۲۸، ۲۹ و ۱۶ قوانین بودجه سالهای ۱۳۹۲-۱۳۹۰ (که نه تنها باعث عدم شفافیت و کاهش کیفیت داراییهای بانکها شده؛ بلکه به شناسایی و توزیع سود موهوم و تورم داراییهای منجمد بانکها منجر شده است)" و برخی عوامل دیگر، هر یک آثار تخریبی معناداری بر نقش و توان واسطه‌گری مالی بانکها و مؤسسات اعتباری داشته‌اند. بنابراین، از سال ۱۳۸۴، تمامی عوامل مزبور بگونه‌ای هم‌زمان و هم‌جهت بر ترازنامه بانکها و مؤسسات اعتباری فشار آورده‌اند که در نتیجه آن، شبکه بانکی توان اعتباری و نقدینگی خود جهت تأمین مالی بخشهای اقتصادی را از دست داد.

بازار غیر متشکل پولی و فعالیت مؤسسات اعتباری غیر مجاز نیز از دیگر معضلات اقتصادی کشور به شمار می‌آید. مؤسسات اعتباری غیر مجاز به دلیل عدم رعایت الزامات نظارتی بانک مرکزی و عدم پرداخت سپرده قانونی از هزینه تمام شده پول کمتری برخوردارند و همین موضوع باعث شده تا شرایط رقابت در بازار پول به نفع این مؤسسات تغییر یابد. همچنین این مؤسسات می‌توانند موجب اخلاف در سایر بازارها شوند. بنابراین فعالیت این مؤسسات علاوه بر کاهش کارایی ابزارهای سیاست پولی می‌تواند اثرات منفی بر ثبات اقتصادی کشور داشته باشد.

در نتیجه تلاش‌های بانک مرکزی- به عنوان متولی اصلی صنعت بانکداری- و دولت یازدهم جهت بهبود وضعیت نظام بانکی کشور، روند فزاینده و نامطلوب بوجود آمده قبلی در شبکه بانکی متوقف و اقدامات اصلاحی در این زمینه آغاز گردید. آثار اقدامات اصلاحی در دولت جدید سبب شد که نسبت مطالبات غیرجاری از ۱۴.۷ درصد در سال ۱۳۹۱ به حدود ۱۲.۸ درصد در پایان آبان ۱۳۹۴ کاهش یابد. البته با توجه به افزایش دارایی‌های سمی در شبکه بانکی، نسبت کفایت سرمایه^۱ در شبکه بانکی مجدداً کاهش یافت و از ۹.۶ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۷.۶ درصد در پایان آبان ۱۳۹۴ رسیده است. لازم به یادآوری است که کاهش بدهی دولت و شبکه بانکی به بانک مرکزی نیازمند استقرار نظام سالمی از تامین مالی دولتی و رفع مشکلات ساختاری در نظام بانکی است. با وجود این، سهم مطالبات بانک‌ها از دولت و بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی از کل دارایی و بدهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در پایان آبان ۱۳۹۴، به ترتیب به ۶.۸ درصد و ۵.۲ درصد کاهش یافت. علاوه بر موارد مزبور، با انجام توافق هسته‌ای، زمینه‌های لازم جهت خروج از انزوای بین‌المللی در صنعت بانکداری کشور فراهم شده است.

ب) اهم اقدامات دولت

همگام با وجود مشکلات ساختاری در سطح کلان اقتصاد به هنگام روی کار آمدن دولت یازدهم، نظام بانکی کشور نیز با معضلات عدیده‌ای روبرو بود که دولت یازدهم در اولین اقدام خود جهت مواجهه با معضلات نظام بانکی، کوشید با پرهیز از تأمین مالی بخش دولتی از طریق منابع شبکه بانکی، بخشی از سلطه مالی موجود در اقتصاد را کاهش دهد. هر چند که استقلال کامل مالی دولت از نظام بانکی، نیازمند اصلاح ساختار اساسی در نظام تأمین مالی دولت است- که این مهم نیز در کوتاه‌مدت امکان‌پذیر نیست- لیکن از ابتدای روی کار آمدن دولت یازدهم، انضباط بیشتری در دولت مشاهده شده و امید می‌رود که با تعبیه ساختار سالمی از تأمین مالی دولت، پرهیز از سلطه مالی در سال‌های آینده بطور قابل توجهی کاهش یابد. علاوه بر مورد مزبور، مهمترین اقدامات دولت یازدهم در خصوص صنعت بانکداری را می‌توان به شرح ذیل بیان نمود:

- تلاش برای ساماندهی مطالبات غیرجاری از طریق "تشکیل کمیته فرادستگاهی رسیدگی به مطالبات معوق"
- پیش‌بینی روشهای مختلف افزایش سرمایه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در قانون "رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام تامین مالی کشور"
- الزام بانک‌ها به واگذاری دارایی‌های مازاد در قانون "رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام تامین مالی کشور"

^۱ - نسبت کفایت سرمایه در پایان سالهای مختلف از صورت‌های مالی حسابرسی شده و در پایان آبان ماه ۱۳۹۴ از خلاصه دفتر کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری استخراج شده است.

- اقدام در جهت ساماندهی موسسات مالی و اعتباری غیرمجاز از طریق تدوین برنامه جامع ساماندهی بازار غیرمتشکل پولی و طرح و تصویب آن در شورای عالی امنیت ملی (مصوبه شماره ۶۱۸).
- تشویق و ترویج ابزارهای تأمین مالی اسلامی از جمله کارت مرابحه
- تقویت صندوق ضمانت سپرده‌ها
- تعدیل نسبت سپرده‌های قانونی بانک‌ها و موسسات اعتباری متناسب با عملکرد آنها در رعایت قوانین، مقررات و بخشنامه‌های بانک مرکزی
- ساماندهی حسابهای دولتی
- تجدید ساختار بخش نظارت بانک مرکزی با هدف تخصیص بهینه منابع نظارتی
- اصلاح و تدوین لوایح "قانون بانک مرکزی" و "قانون بانکداری"
- برنامه‌ریزی به منظور بهبود نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها
- اقدامات و سیاست‌های اتخاذ شده در جهت تعمیق بازار بین‌بانکی ریالی
- گسترش چترنظارتی بانک مرکزی و افزایش پوشش آماری
- استقرار سامانه الکترونیکی چکاوک و نقش آن در کنترل اضافه برداشت بانک‌ها
- افزایش تأمین مالی خرد خانوارها
- اجرای سیاست‌های تسهیل اعتباری بخش مسکن

ج) اهم چالش‌ها

- علی‌رغم تلاش‌های بانک مرکزی و دولت یازدهم در اصلاح و بهبود وضعیت صنعت بانکداری و ایجاد زمینه‌های لازم جهت خروج از انزوای بین‌المللی و به دلیل ساختاری شدن مشکلات اقتصادی کشور بصورت عام و تنگناهای ساختاری نظام بانکی بصورت خاص، این صنعت همچنان با چالش‌های جدی ذیل مواجه است:
- بانک محوربودن نظام تأمین مالی در اقتصاد و سهم اندک بازار سرمایه
 - پایین بودن سرمایه بانک‌های دولتی
 - وجود تنگنای مالی در اقتصاد و عدم توازن در منابع و مصارف شبکه بانکی
 - بالا بودن هزینه تأمین منابع مالی از شبکه بانکی
 - وسیع بودن بازار غیرمتشکل پولی و حجم گسترده فعالیت موسسات اعتباری غیر مجاز
 - حجم بالای مطالبات غیرجاری آشکار و پنهان
 - پایین بودن نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها

- محدودیت ابزارهای تامین مالی دولت و اتکای قابل توجه آن به منابع نظام بانکی
- بالا بودن بدهی بخش دولتی به نظام بانکی (شامل رسوب اوراق مشارکت دولتی در پرتفوی بانک‌ها)
- بالا بودن بدهی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بانک مرکزی
- فعالیت‌های غیرواسطه‌گری مالی بانک‌ها
- ضعف ارتباطات بین‌المللی ناشی از تحریم‌های ظالمانه و عدم برخورداری از روابط، خدمات و منابع خارجی لازم
- ضعف رعایت اصول حاکمیت شرکتی در شبکه بانکی و فقر ادبیات، مقررات و نظام‌های مدیریت ریسک
- ضعف قوانین و مقررات حاکم بر بانکداری مرکزی و عملیات بانکی شامل:
- فقدان اختیارات لازم برای تنظیم مقررات حرفه‌ای بانکداری و نظارت موثر بر بانک‌ها
- فقر فرهنگ رعایت و اعمال استانداردهای جدید بین‌المللی مربوطه
- ضعف مقررات حاکم بر اعسار و ورشکستگی

۳- سطح عمومی قیمت‌ها

الف) تبیین وضعیت

نرخ تورم به عنوان مهمترین متغیر مربوط به عملکرد سیاست‌گذار پولی محسوب می‌شود. از آنجا که نرخ تورم بالا موجب کاهش قدرت خرید مردم، افزایش نابرابری در توزیع درآمد و ثروت، ایجاد بی‌ثباتی و عدم اطمینان اقتصادی و عدم تخصیص بهینه منابع اقتصادی می‌گردد، مهار تورم یکی از دغدغه‌های دولت‌ها و سیاست‌گذاران پولی است. نوسانات نرخ تورم در ایران نشان می‌دهد که رویکرد سیاست‌گذاران اقتصادی به نرخ تورم عمدتاً انفعالی بوده است و سیاست مشخص و بلند مدتی برای کنترل نرخ تورم وجود نداشته و کاهش نرخ تورم در زمره اولویت اصلی و برنامه بلندمدت سیاست‌گذاران اقتصادی قرار نداشته است.

مقایسه تورم در یک دهه اخیر میان ۲۶ کشور منتخب حوزه چشم‌انداز نشان دهنده این است که متوسط نرخ تورم در طول سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۰۵ در اکثر کشورها کاهش یافته و تنها در هفت کشور از جمله ایران افزایش یافته است. در سال ۲۰۰۵، کشورهای عراق، ایران و افغانستان رتبه اول تا سوم بالاترین تورم را در این حوزه داشته‌اند؛ لیکن در پایان دوره مورد بررسی در سال ۲۰۱۴، کشورهای ایران و مصر بالاترین رتبه‌های تورمی را در میان این گروه از کشورها کسب نموده‌اند. در کل ۲۶ کشور مورد بررسی، تنها کشورهای ایران و مصر دارای نرخ تورم دو رقمی بوده و نرخ تورم ۱۵.۵ درصدی ایران نیز به مراتب بالاتر از نرخ تورم کشور مصر در سال ۲۰۱۴ است. بنابراین به لحاظ ایجاد شرایط باثبات جهت رشد اقتصادی، نرخ تورم در داخل کشور در شرایط مساعدی نبوده و

می‌بایست به منظور نیل به هدف رشد ۸/۰ درصد تولید ناخالص داخلی، نرخ تورم تک‌رقمی شود. فشار تقاضا، افزایش هزینه تولید و عوامل ساختاری از دلایل اصلی بروز تورم در اقتصاد ایران محسوب می‌شوند.

تورم ناشی از فشار تقاضا می‌تواند ناشی از بی انضباطی در اعمال سیاست‌های مالی و پولی به وجود آید. از چالش‌های عمده در حوزه سیاست‌گذاری پولی می‌توان به رشد نقدینگی بالا و نامتناسب با رشد اقتصادی اشاره کرد. به طوری که متوسط رشد نقدینگی در دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۴ به بیش از ۲۷ درصد بالغ شد. نرخ رشد نقدینگی در برخی سال‌های دوره مزبور به ارقامی فراتر از ۳۸ درصد رسید. این در حالی است که رشد مزبور بیشتر از محل افزایش پایه پولی بوده است. تحلیل رفتن توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها، بروز تنگناهای اعتباری و ایجاد اختلال در مدیریت منابع و مصارف آنها و در نهایت مراجعه آنها جهت استفاده از منابع بانک مرکزی، از طریق بسط پایه پولی و افزایش حجم نقدینگی و همچنین تاثیر منفی بر فعالیت بخش‌های تولیدی به بروز تورم منجر گردیده است.

تورم ناشی از افزایش هزینه تولید نیز از شوک‌های طرف عرضه مانند اصلاح قیمت نهاده‌های تولید از جمله حامل‌های انرژی و مواد واسطه‌ای و اولیه و همچنین کاهش بهره‌وری نهاده‌های تولید نشأت می‌گیرد. افزایش هزینه‌های تولید و در نتیجه رشد مستمر قیمت‌ها و نوسانات آن در اقتصاد ایران تابعی از مشکلات ساختاری اقتصاد است. اقتصاد دولتی ایران، ساختار نامناسب نظام اداری در کشور و استفاده از فناوری‌های قدیمی موجب ایجاد روندی کاهشی در بهره‌وری عوامل تولید در اقتصاد شده است. تامین مالی بودجه دولت از طریق استقراض از بانک مرکزی و شبکه بانکی و به تبع آن رشد بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی در نتیجه اضافه برداشت بانک‌ها از منابع بانک مرکزی از دلایل عمده رشد فزاینده نقدینگی و نوسانات تورمی بوده است.

اجرای مرحله اول طرح هدفمندی یارانه‌ها، اعمال تحریم‌های بین‌المللی و به تبع آن تلاطم بوجود آمده در بازار ارز نیز در افزایش نرخ تورم تاثیرگذار بود. افزایش قیمت حامل‌های انرژی در نتیجه اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها از اواخر سال ۱۳۸۹، تحولات صورت گرفته در بازار ارز در سالهای ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ و نوسانات و محدودیت‌های نقل و انتقالات ارزی در نتیجه تشدید تحریم‌های اقتصادی باعث شد تا روند صعودی تورم از سال اواخر سال ۱۳۸۹ تشدید گردد و به بیش از ۳۰ درصد در سال ۱۳۹۱ برسد.

از نیمه سال ۱۳۹۲ روند نرخ تورم از کاهش برخوردار شد، به طوری که نرخ تورم نقطه به نقطه از ارقام فراتر از ۴۰ درصد در نیمه اول سال ۱۳۹۲ به ۹.۴ درصد در دی ماه ۱۳۹۴ کاهش یافت.

ب) اهم اقدامات دولت

- از اقدامات دولت برای کنترل نرخ تورم می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:
- اعمال سیاست‌های انضباط پولی توسط بانک مرکزی و رعایت انضباط مالی از سوی دولت، سالم‌سازی ترکیب رشد نقدینگی از طریق کنترل رشد پایه پولی افزایش سهم ضریب فزاینده در رشد نقدینگی
 - مدیریت اقدامات بودجه‌ای و شبه بودجه‌ای دولت در استفاده از منابع بانک مرکزی و شبکه بانکی
 - اعمال سیاست‌سالم‌سازی تأمین مالی طرح مسکن مهر و عدم استفاده از منابع پول پر قدرت بانک مرکزی برای تأمین مالی آن
 - کاهش رشد نقدینگی کشور در سال ۱۳۹۳ به ۲۲.۳ درصد
 - ثبات بخشی به بازار ارز و مدیریت مناسب نرخ ارز
 - اتخاذ سیاست‌های خروج از رکود و رونق بخشی به فعالیتهای اقتصادی از طریق افزایش سهم سرمایه در گردش در تسهیلات اعطایی

ج) اهم چالش‌ها

- از مهمترین تنگناها و چالش‌های دولت در کنترل نرخ تورم می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:
- محدودیت ابزارهای مورد نیاز بانک مرکزی برای اعمال سیاست پولی
 - وجود تنگنای مالی در اقتصاد و عدم توازن در منابع و مصارف شبکه بانکی
 - گستردگی بازار غیر متشکل پولی
 - محدودیت ابزارهای تأمین مالی دولت و تأمین نیازهای مالی دولت از نظام بانکی
 - بانک محوری بودن نظام تأمین مالی در اقتصاد و سهم اندک بازار سرمایه
- علی‌رغم اقدامات کوتاه‌مدت و موثر دولت در ۲ سال اخیر، کاهش نرخ تورم به نرخ تک رقمی مستلزم اتخاذ سیاست‌های هماهنگ در حوزه پولی، مالی و ارزی می‌باشد. در این ارتباط اهداف کلی و اهداف کمی بشرح ذیل ارائه می‌گردد. لیکن با توجه به تاثیرپذیری تورم از سیاستهای اقتصادی، اتخاذ سیاستها و اقدامات سازگار با هدف کاهش نرخ تورم در حوزه‌های پولی، ارزی و مالی لازمه تحقق دستیابی به نرخ تورم تک رقمی در برنامه ششم خواهند بود که باید بصورت جدی مورد توجه قرار گیرند.

د) برنامه راهبردی حوزه بازار پول و سطح عمومی قیمت‌ها**– اهداف کلی و راهبردها**

هدف کلی فرابخش	وضع موجود پایان سال ۱۳۹۳	پایان برنامه ششم ۱۳۹۹	راهبرد دستیابی به هدف کلی
مهار تورم و کنترل انتظارات تورمی	۱۵.۶	عدد تک رقمی	- ارتقای انضباط پولی و مدیریت مناسب بازار پول و کاهش سلطه مالی دولت - مدیریت مناسب بازار ارز - کنترل انتظارات تورمی
برقراری ثبات اقتصاد کلان و کمک به رشد تولید و خروج از رکود	۳ درصد رشد اقتصادی	متوسط رشد اقتصادی برنامه ۸ درصد	- هدایت منابع بانکی به سمت فعالیتهای تولیدی - ارتقای ظرفیت و تقویت توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و تمرکز بر نقش واسطه‌گری وجوه - تنوع بخشی به منابع و شیوه‌های تأمین مالی اقتصاد - ورود به بازار سرمایه بین‌المللی و تسهیل در جذب سرمایه‌گذاری خارجی - عدم سرکوب بازار پول - تعمیق بازار بین بانکی و اعمال موثر سیاست‌های پولی - تعدیل سهم بازار پول در تأمین مالی و افزایش سهم بازار سرمایه
برقراری ثبات در بازار ارز و گذر به نظام نرخ ارز یکسان	دو نرخ	تک نرخ	ساماندهی و مدیریت مناسب بازار ارز و احیای نظام نرخ ارز یکسان
بهبود شاخص‌های سلامت در شبکه بانکی و مرتفع ساختن مشکلات ترازنامه‌ای بانک‌ها			ایجاد بسترهای حقوقی، قانونی، مقرراتی و مطالعاتی لازم جهت تجدید ساختار شبکه بانکی
ثبات، سلامت و شفافیت نظام پولی و بانکی و ارزی			- بهبود ساختار اطلاعاتی و بهبود شفافیت در سیستم بانکی، انتظام بخشی به بازار پول و ساماندهی بازار غیرمشتکل پولی و مؤسسات غیرمجاز و کنترل کامل بازار پول توسط بانک مرکزی - تقویت نظام اعتبارسنجی مشتریان به منظور کاهش ریسک‌های مترتب بر فعالیت بانک‌ها و مدیریت مطالبات غیرجاری بانک‌ها - ارتقای ظرفیت و تقویت توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و تمرکز بر نقش واسطه‌گری وجوه و کاهش سهم داراییهای ثابت بانک‌ها و واگذاری اموال مازاد - ارتقای انضباط پولی و مدیریت مناسب بازار پول - تعمیق بازار بین بانکی و اعمال موثر سیاست‌های پولی

– اهداف کمی

سال‌های برنامه ششم	وضع موجود پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی		هدف کلی
		واحد	عنوان	
دستیابی به سطوح تک رقمی تا پایان برنامه	۱۵.۶	درصد	نرخ تورم	مهار تورم و کنترل انتظارات تورمی
متوسط سالانه رشد نقدینگی در طول برنامه ۱۸ درصد	۲۲.۳	درصد	رشد نقدینگی	
دستیابی به متوسط رشد ۸ درصد در طول برنامه	۳ درصد	درصد	رشد اقتصادی	برقراری ثبات اقتصاد کلان و کمک به رشد تولید و خروج از رکود
متناسب با ارزیابی از شرایط واحدهای تولیدی و ظرفیت‌های خالی اقتصاد	۶۰.۷	درصد	تقویت تامین مالی کوتاه‌مدت و سرمایه در گردش از کل تسهیلات پرداختی	
تک نرخی کردن ارز و رساندن شکاف نرخ ارز در بازارهای رسمی و غیررسمی به ۲ درصد تا پایان برنامه	۲۳.۷	درصد	شکاف نرخ ارز در بازار رسمی و غیر رسمی	برقراری ثبات در بازار ارز و گذر به نظام نرخ ارز یکسان
کاهش نوسانات نرخ ارز تا ۲ درصد	۴.۱	درصد	مدیریت نوسانات نرخ ارز	
تعدیل نرخ ارز معادل حداقل ۵۰ درصد شکاف تورم داخل و خارج	۱۴	درصد	تعدیل نرخ ارز بر اساس تورم داخل و خارج	
بر اساس شکاف تورم و شکاف تولید و اقتضائات اقتصاد کلان	حداکثر ۲۲	نرخ سود-درصد	عدم سرکوب بازار پول	ثبات، سلامت و شفافیت نظام پولی، بانکی و ارزی
۳۰	۷۹.۴	درصد	نسبت خالص دارایی‌های ثابت به حقوق صاحبان سهام	
۱۰	۵.۵	درصد	نسبت کفایت سرمایه	
۴۲۰	۴۶	تعداد موسسه دارای مجوز از بانک مرکزی	ساماندهی مؤسسات اعتباری غیر مجاز	

هدف کلی	هدف کمی		وضع موجود پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم
	عنوان	واحد		
	کاهش بدهی بخش دولتی به بانک‌ها	هزار میلیارد ریال	۱۰۶۶*	کاهش تدریجی در طول برنامه
	مانده اصل بدهی شرکتها و موسسات دولتی به بانک مرکزی	هزار میلیارد ریال	۳۰۷۶*	کاهش تدریجی در طول برنامه
	مانده بدهی بابت اصل و سود اوراق مشارکت دولت	هزار میلیارد ریال	۲۰۱	کاهش تدریجی در طول برنامه
	سهم بازار از تامین مالی کوتاه مدت بانک‌ها	درصد	۲۲.۸	۷۰
	نسبت دارایی‌های نقدشونده به کل دارایی‌ها	درصد	۲	بیشتر از ۱۰ درصد
	نسبت مطالبات غیر جاری به تسهیلات	درصد	۱۲.۱	۵
	نسبت پوشش مطالبات غیر جاری	درصد	۳۸	بیشتر از ۶۰
	نسبت سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز به کل سپرده‌ها	درصد	۵.۲	۱۰

* (این رقم براساس اطلاعات حسابرسی نشده می‌باشد)

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	ارتقای انضباط پولی و مدیریت مناسب بازار پول و کاهش سلطه مالی دولت	- روزآمد کردن قوانین و مقررات پولی و بانکی - کنترل رشد پایه پولی و نقدینگی - افزایش سهم پول درونزا از رشد نقدینگی - تنظیم نرخ‌های سود بانکی متناسب با اقتضائات اقتصاد کلان و شرایط بازار - انتظام بخشی به بازار غیر متشکل پولی - اصلاح رویکرد سیاست‌های اعتباری از تکلیفی و دستوری به توصیه‌های قابل اجرا با قبول بار مالی آنها در تعامل با شبکه بانکی - کاهش تأثیرپذیری ترازنامه بانک مرکزی و بانک‌ها از سیاست‌های مالی دولت	- استمرار تعمیق معاملات بازار بین‌بانکی ریالی - سازگار نمودن نرخ‌های سود متناسب با نرخ تورم - لحاظ یارانه نرخ سود در بودجه دولت به منظور تامین مابه التفاوت نرخ سود مورد عمل بانک‌ها و نرخ سود ترجیحی پروژه‌ها و بخش‌های اقتصادی مورد حمایت دولت - تدوین مقررات سپرده‌گذاری بانک مرکزی در بازار بین‌بانکی به منظور اعمال موثرتر سیاست‌های پولی - تسریع در تصویب لوایح "قانون بانک مرکزی" و "قانون بانکداری"

ردیف	راهنبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- اصلاح رابطه مالی دولت با بانک‌ها - احصاء دقیق بدهی‌های پنهان و آشکار بخش دولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری - تدوین برنامه حل و فصل و تسویه بدهی‌های بخش دولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری - پیش‌بینی اعتبار لازم برای بازپرداخت بدهی دولت به سیستم بانکی در لایحه بودجه سنواتی - تعمیق بازار بین‌بانکی - تقویت نظام اعتبارسنجی مشتریان به منظور کاهش ریسک‌های مترتب بر فعالیت بانک‌ها و مدیریت مطالبات غیرجاری - اوراق بهادار سازی بدهی‌های دولت و شرکت‌های دولتی و توسعه بازار بدهی - ترغیب بانک‌ها به بهبود مدیریت نقدینگی و رفع نیازهای کوتاه‌مدت خود از بازار بین‌بانکی (جلوگیری از اضافه برداشت از بانک مرکزی)	- پیگیری وصول مطالبات بانک مرکزی از مؤسسات و شرکت‌های دولتی، به طور مستمر از دستگاه بدهکار - الزام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر دولتی به افزایش کفایت سرمایه - تأسیس سازمان مرکزی ثبت وثائق - بازپرداخت بدهی دولتی و اوراق مشارکت دولتی به شبکه بانکی از طریق گنجاندن آن در قوانین بودجه و نیز انتشار اوراق بدهی - تشکیل شرکت مدیریت دارایی‌ها با تأمین سرمایه آن توسط دولت جهت رفع معضل مطالبات غیرجاری - اعلام مبالغ اعتبار استفاده شده در هر سال به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بر اساس تضمین صادره به منظور تخصیص اعتبار لازم جهت ایفای تعهدات دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی به بانک مرکزی - اعطای تسهیلات به شرکت‌های مباشر کالاهای اساسی در صورت ۱. پیش‌بینی آن در بودجه سنواتی کل کشور ۲. ارائه مصوبه هیات محترم وزیران ۳. ارائه تضمین‌نامه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ۴. نداشتن بدهی سر رسید شده به سیستم بانکی و بانک مرکزی - ایجاد نهاد رسیدگی به شکایات مالی - تقویت مقررات و جلوگیری از جرایم مالی
۲	عدم سرکوب بازار پول	تعیین نرخ سود بر اساس شکاف تورم و تولید و اقتضائات اقتصاد کلان	
۳	تعمیق بازار بین بانکی و اعمال موثر سیاست‌های پولی	- توسعه زیرساخت‌ها و تدوین مقررات ناظر بر بازار بین بانکی - ترغیب بانک‌ها به ایفای نقش فعال‌تر در بازار بین‌بانکی از طریق سپرده‌گذاری و سپرده‌پذیری به منظور گسترش عمق و وسعت عمل بازار بین‌بانکی با هدف کاهش اضافه برداشت بانک‌ها از منابع بانک مرکزی - طراحی سیستم معامله‌گری یک‌پارچه در جهت شفافیت و مدیریت متمرکز بازار - توصیه و الزام بانک‌ها به افزایش سهم دارایی‌های نقدشونده از کل دارایی‌های بانک‌ها به منظور وثیقه‌گیری سهل‌الوصول	- تدوین مقررات ناظر بر مداخله بانک مرکزی در بازار بین‌بانکی از طریق سپرده‌گذاری - تنظیم و تدوین آیین‌نامه نحوه برخورد با بانک‌های خاطی
۴	تعدیل سهم بازار پول در تأمین مالی و افزایش سهم بازار سرمایه	افزایش نقش‌آفرینی بازار سرمایه در تأمین مالی اقتصاد	
۵	کنترل انتظارات تورمی	شفافیت در اعمال سیاست‌های پولی	کنترل نوسانات نرخ ارز
۶	ساماندهی و مدیریت مناسب بازار ارز و احیای نظام نرخ ارز یکسان	- تلاش در جهت اجرای یکسان سازی نرخ ارز و تعیین نرخ ارز به صورت شناور مدیریت شده متناسب با عوامل بنیانی اقتصاد - تعدیل تدریجی نرخ ارز بر اساس تفاوت نرخ تورم در داخل و خارج کشور و حمایت از تولید - کاهش دامنه نوسان نرخ ارز و ارتقای شفافیت و کارایی بازار ارز در تأمین نیازهای تولیدی و تجاری	- رصد مستمر بازار ارز با هدف کنترل نوسانات نرخ ارز در دامنه محدود - ایجاد سامانه‌ای واحد با مشارکت بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت صنعت، معدن و تجارت برای شفاف و قابل‌پایش نمودن مصارف ارزی در اقتصاد - پایش مستمر و بهبود نسبت کفایت ذخایر خارجی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- بهبود قدرت مداخله موثر بانک مرکزی در بازار ارز از طریق بهبود کیفیت ذخایر این بانک و کاهش ریسک‌های مترتب بر آن - بهینه‌سازی ترکیب و میزان دسترسی به ذخایر خارجی بانک مرکزی با هدف تقویت قدرت مداخله موثر در بازار ارز
۷	هدایت منابع مالی به سمت فعالیت‌های تولیدی	- تقویت تأمین مالی کوتاه‌مدت و سرمایه در گردش بنگاه‌ها - استفاده از روش‌های جدید برای بهبود پوشش تأمین مالی خرد متناسب با نیازها و تسهیل فرآیند اعطای اعتبارات خرد - هدایت تأمین مالی سرمایه ثابت بنگاه‌های بزرگ به بازار سرمایه	- افزایش سهم بخش‌های تولیدی از تسهیلات بانکی - اعتباردهی با هدف تحریک تقاضای برای محصولات داخلی - موقوف شدن تسهیلات اعطائی نظام بانکی به پذیرش گزارش توجیه فنی - مالی - اقتصادی طرح و پیشگیری از افزایش مطالبات معوق و غیرجاری نظام بانکی - اعطای تسهیلات به طرح‌های دارای سطح مشخصی از آورده متقاضی؛ مشروط به ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده
۸	بهبود ساختار اطلاعاتی و بهبود شفافیت در سیستم بانکی، انتظام بخشی به بازار پول و ساماندهی بازار غیرمتشکل پولی و موسسات غیرمجاز و کنترل کامل بازار پول توسط بانک مرکزی	- گسترش اختیارات شورای پول و اعتبار در برخورد با بازار غیر متشکل پولی - تعیین محدوده زمانی برای تعیین تکلیف موسسات غیرمجاز - ممنوعیت بانکداری بنگاه‌های اقتصادی و نهادهای شبه دولتی - ممانعت از ورود نهادهای غیرمسئول به حوزه وظایف و اختیارات بانک مرکزی - ساماندهی منابع و مصارف قرض‌الحسنه بانک‌ها - توسعه بانکداری الکترونیک و ارتقاء کسب و کارهای مبتنی بر فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در خدمت نظام بانکی	- صدور مجوز تاسیس و فعالیت، تمدید و انحلال موسسات مالی تنها از طریق بانک مرکزی - تقویت صندوق ضمانت سپرده‌ها - الزام بانک‌ها و موسسات اعتباری به ایجاد ساختارها و فرآیندهای لازم برای مدیریت موثر انواع ریسک و رعایت اصول راهبردی حاکمیت شرکتی - ایجاد امکانات سیستمی لازم برای ارائه خدمات بانکی و تبادلات مالی تمام الکترونیکی برای دولت، خزانه‌داری کل، دستگاه‌های دولتی، ذیحسابی‌ها و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و تطبیق عملیات پرداخت الکترونیکی با ضوابط مبارزه با پولشویی - تصویب لوائح "قانون بانک مرکزی" و "قانون بانکداری" در مجلس شورای اسلامی - تهیه آیین نامه و دستور العمل‌های گشایش اعتبار اسنادی برای معاملات متوسط و بزرگ دولتی. - بسترسازی برای تبدیل کلیه مکاتبات و مراودات میان بانک‌ها و بانک مرکزی در فضای الکترونیکی ایمن - متصل شدن تمامی سامانه‌های الکترونیکی بانک مرکزی جهت افزایش شفافیت و پی‌گیری جهت اجرایی شدن کامل مصوبه شورای عالی امنیت ملی در خصوص بازار غیرمتشکل پولی - گسترش چتر نظارتی بانک مرکزی و افزایش پوشش آماری به کل بازار پول - کاهش حاشیه سود بانکی با ایجاد رقابت و کاهش هزینه‌های اداری - تشکیلاتی و از طریق اخذ کارمزد خدمات بانکی - تبیین، بومی‌سازی و استقرار نظام حاکمیت شرکتی در شبکه بانکی کشور

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- انتشار اطلاعات مالی بانک‌ها و موسسات اعتباری برای عموم و ایجاد بستر ارزیابی عموم از آنها - استقرار دفتر نظارت بانک مرکزی جهت نظارت بر سیاست‌های کلی مصوب در مناطق آزاد - افزایش دسترسی عادلانه عموم مردم به امکانات و خدمات بانکی از طریق توسعه بانکداری مجازی و ایجاد شعب چابک مبتنی بر فناوری‌های نوین بانکی
۹	ارتقای ظرفیت و تقویت توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و تمرکز بر نقش واسطه‌گری و جوه و کاهش سهم داراییهای ثابت بانک‌ها و واگذاری اموال مازاد	- پیگیری افزایش سرمایه بانک‌ها از راههایی مثل وصولی تسهیلات حساب ذخیره ارزی، واگذاری باقیمانده سهام دولت در بانک‌های موضوع اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری اموال و داراییهای مازاد بانک‌ها، تشویق بانک‌ها و موسسات اعتباری غیردولتی به افزایش نرخ کفایت سرمایه و بهبود دیگر نسبت‌های نظارتی و مدیریت موثرتر ریسک - بهبود کیفیت ترازنامه بانک‌های کشور متناسب با استانداردها - توقف تسویه بدهی دولت و شرکت‌های دولتی به بانک‌ها از طریق واگذاری شرکت‌های دولتی - افزایش کارآمدی نظام بانکی در جذب و تجهیز منابع و اعطای تسهیلات	- فروش اموال منقول و غیرمنقول مازاد بانک‌ها و موسسات اعتباری - اتخاذ راهکارهایی نظیر وصولی تسهیلات حساب ذخیره ارزی، واگذاری باقیمانده سهام دولت در بانک‌های موضوع اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری اموال و داراییهای مازاد بانک‌ها برای افزایش سرمایه بانک‌ها - لحاظ منابع لازم برای افزایش سرمایه بانک‌های دولتی در لایح بودجه سنواتی - کاهش سهامداری و فروش شرکتها و بنگاه‌های متعلق به بانک‌ها و موسسات اعتباری و رعایت ضوابط ذیربط
۱۰	تقویت نظام اعتبارسنجی مشتریان به منظور کاهش ریسک‌های مترتب بر فعالیت بانک‌ها و مدیریت مطالبات غیرجاری بانک‌ها		- تکمیل سامانه تسهیلات و تعهدات و سامانه ضامنین - تکمیل و توسعه سامانه چک برگشتی، راهاندازی سامانه حساب جاری و سامانه سفته‌های واخواستی - اتصال سامانه مالیاتی سازمان امور مالیاتی به بانک جامع اطلاعات مشتریان - اتصال بانک جامع اطلاعات مشتریان به سامانه ثبت اسناد و املاک کشور - اصلاح آئین نامه سنجش اعتبار - تهیه و تدوین قانون گزارشگری اعتباری در شبکه بانکی کشور - تهیه و تدوین مقررات ناظر بر ارسال اطلاعات دقیق و صحیح توسط شبکه بانکی به بانک جامع اطلاعات مشتریان - ادامه برگزاری جلسات مربوطه به " کمیته رسیدگی به مطالبات معوق بانک‌ها - ادامه فعالیت کمیته فرا دستگاهی جهت رسیدگی به مطالبات معوق بانک‌ها و انجام اقدامات اجرایی لازم برای وصول این مطالبات - ابلاغ و نظارت بر اجرای صحیح ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی - ایجاد دادگاه‌های تخصصی مسائل امور بانکی در قوه قضائیه

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱۱	استفاده از روش‌های جدید برای بهبود پوشش تأمین مالی خرد متناسب با نیازها و تسهیل فرآیند اعطای اعتبارات خرد		- افزایش سقف تسهیلات خرید مسکن از محل اوراق حق تقدم تسهیلات مسکن - اعطای تسهیلات قرض الحسنه از محل منابع قرض الحسنه بانک‌ها با اولویت تسهیلات ازدواج - افزایش مشوق‌ها و فرهنگ‌سازی امر پس‌انداز قرض الحسنه
۱۲	تنوع بخشی به منابع و شیوه‌های تأمین مالی اقتصاد	معرفی ابزارهای مالی جدید و بازنگری ابزارهای قبلی بازار پول	- تهیه و تدوین مقررات ناظر بر انتشار اوراق صکوک رهنی - توسعه استفاده از ابزار صکوک اجاره و استصناع (ارزی و ریالی) - بازنگری آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت
۱۳	ورود به بازار سرمایه بین‌المللی و تسهیل در جذب سرمایه‌گذاری خارجی	- انتشار اوراق قرضه ارزی و استفاده از دیگر ابزارهای بدهی - ایجاد مشوق‌ها و تضمین‌های لازم در جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی و ایرانیان خارج از کشور	- مذاکره به منظور افزایش تعداد کارگزاران بانکی خارجی و جلب نظر بانک‌های کشورهای هدف به منظور احیای مجدد روابط کارگزاری با بانک‌های ایرانی - برقراری امکان ارائه خدمات بین‌المللی بانکی نظیر سوئیفت و کارتهای اعتباری بین‌المللی - تدوین و تصویب ضوابط و مقررات پولی ویژه مناطق آزاد

تجارت خارجی

الف) تبیین وضعیت

تجارت خارجی پیش از آغاز دولت یازدهم عمدتاً تحت تاثیر دو عامل اساسی تحریم‌های بین‌المللی و افزایش نرخ ارز بوده است. از یکسو تحریم‌ها (به‌ویژه درحوزه بانکی) ابزارهای معمول مبادلات تجاری نظیر گشایش اعتبارات اسنادی (LC) را دچار مشکل نمود و از سوی دیگر به دلیل عدم تعادل عرضه و تقاضای ارز، نرخ ارز افزایش یافت. چنین شرایطی موجب شد حجم مبادلات تجاری به میزان زیادی تحت تاثیر قرار گیرد. به گونه‌ای که براساس گزارش گمرک ج.ا.ایران میزان صادرات (با احتساب میعانات گازی) و واردات طی شش ماه نخست سال ۱۳۹۲ (زمان تحویل دولت) به ترتیب بالغ بر ۱۹.۴ میلیارد دلار و ۲۰ میلیارد دلار بوده است که نسبت به دوره مشابه سال ماقبل آن به ترتیب ۷- درصد و ۲۵- درصد کاهش داشته است.

ب) اهم اقدامات دولت

با عنایت به سیاست‌ها و حمایت‌های همه جانبه و هدفمند دولت طی دو سال گذشته در جهت توسعه صادرات غیرنفتی، تنوع در مبادی جغرافیایی واردات به ویژه واردات کالاهای اساسی و استراتژیک، تسریع در ترخیص کالاها، افزایش سرمایه صندوق ضمانت صادرات ایران، استرداد حقوق ورودی مواد اولیه وارداتی به کار رفته در کالاهای صادراتی، اصلاح شرایط گشایش اعتبار واحدهای تولیدی، اصلاح نظام تعرفه ای، تأمین مواد اولیه واحدهای تولیدی و کاهش زمان تشریفات گمرکی، بهبودی در وضعیت تجارت خارجی و تراز پرداخت‌ها (علی‌رغم تداوم تحریم‌های بین‌المللی) رخ داده است به‌طوری که در نتیجه این سیاست‌ها، شرایط گشایش اعتبار واحدهای تولیدی از ۱۳۰ درصد به حداکثر ۳۰ درصد و صنایع دارویی به ۱۵ درصد رسید، زمان تشریفات گمرکی، از ۲۶ روز به چهار روز کاهش یافت و تعداد طبقات تعرفه‌ای از ۱۴ طبقه به ۱۰ طبقه تقلیل یافت. همچنین سیاست مدیریت واردات از طریق افزایش سهم واردات کالاهای سرمایه‌ای، مواد اولیه و واسطه‌ای و محدود کردن واردات کالاهای لوکس و غیرضروری پیگیری شد.

نتیجه تلاش‌ها و اقدامات دولت در دو سال گذشته، با وجود تداوم رشد کند اقتصادی کشور، نتایج مثبتی را در برداشته است. براساس آمار گمرک ج.ا.ایران، صادرات غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) در سال ۱۳۹۳ حدود ۵۰ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ حدود ۱۹٪ رشد داشته است. در نه ماه نخست سال ۱۳۹۴ صادرات کالای غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) به حدود ۳۲ میلیارد دلار رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل حدود ۱۱ درصد کاهش داشته است. کاهش قیمت نفت خام و به تبع آن کاهش قیمت میعانات گازی و محصولات پتروشیمی در سطح جهانی و نیز رکود بازار جهانی آهن و فولاد، عمده‌ترین دلیل کاهش ارزش صادرات غیرنفتی به‌ویژه صادرات میعانات گازی بوده است.

ارزش واردات کالا در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۵۲.۴ میلیارد بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۲ حدود ۵.۶ درصد افزایش یافته است. در نه ماه نخست سال ۱۳۹۴ واردات کالا به حدود ۳۰.۲ میلیارد دلار رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل حدود ۲۲ درصد کاهش داشته است. از مهمترین دلایل این امر می‌توان به کاهش درآمدهای نفتی کشور و کاهش قیمت کالاهای وارداتی به‌ویژه قیمت غلات و مواد غذایی اشاره نمود. در مجموع، کسری تراز تجاری غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) از حدود ۷.۹- میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به حدود ۲.۷- میلیارد دلار در پایان سال ۱۳۹۳ بهبود یافته است. در نه ماه نخست سال ۱۳۹۴ تراز تجاری غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) به حدود ۱.۹ میلیارد دلار رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل حدود ۴.۶ میلیارد دلار بهبود یافته است. تعداد طبقات تعرفه‌ای از ۱۴ طبقه در سال ۱۳۹۲ به ۱۰ طبقه در سال ۱۳۹۴ کاهش یافته است. ضمن این که زمان تشریفات گمرکی، از ۲۶ روز در سال ۱۳۹۲ به چهار روز در سال ۱۳۹۴ کاهش یافته است.

(ج) اهم چالش‌ها

- با وجود تحولات مثبت در تجارت خارجی کشور، این بخش همچنان با برخی تنگناها و چالش‌هایی مواجه است که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:
- بهره‌گیری ناکافی از ظرفیت‌های ترانزیت و موقعیت‌های ژئوپلیتیک کشور برای تقویت تجارت خارجی درون منطقه‌ای و جذب سرمایه
 - هم‌پیوندی ضعیف با اقتصاد جهانی و سهم پایین در تجارت جهانی
 - اتکای بخش عمده صادرات کشور به محصولات پایه و کمتر فرآوری شده
 - رقابت‌پذیری پایین کالاهای صادراتی و سهم پایین صادرات خدمات به‌ویژه صادرات خدمات فنی و مهندسی
 - نقش ضعیف مناطق آزاد و ویژه در بهبود صادرات و جذب سرمایه خارجی (نسبت کل صادرات مناطق آزاد کشور به کل صادرات غیرنفتی ایران کمتر از ۴ درصد می‌باشد)
 - بالا بودن سهم تجارت غیررسمی
 - کمبود سرمایه‌گذاری خارجی و عدم حضور شرکت‌های معتبر بین‌المللی و نبودن در زنجیره تولید منطقه‌ای و جهانی
- بر اساس آمار بین‌المللی، سهم کل تجارت کشورمان از کل تجارت جهان طی دوره ۲۰۱۴-۲۰۰۵ به طور میانگین ۰.۶۵ درصد بوده است. این شاخص برای کشورهای عربستان، ترکیه و کره جنوبی به ترتیب حدود ۰.۸۵ درصد، ۱.۸۶ درصد و ۳.۱ درصد بوده است. این در حالی است که دارا بودن بیش از یک درصد جمعیت جهان، منابع غنی نفت و گاز، مزیت‌های نسبی تولید مانند آب و هوای مساعد و نیروی انسانی مستعد عواملی است که بسترهای لازم برای در اختیار داشتن سهمی حداقل معادل ۱.۲ درصدی ایران در تجارت جهانی را ایجاد می‌کند.

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی فرابخش	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	توسعه تعاملات بین‌المللی اقتصادی با تاکید بر روابط منطقه‌ای	- تسهیل و تسريع فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت - تقویت بازارگرایی (توجه به فرصت‌های بازارهای هدف) توام با بهره‌گیری از مزیت‌های صادراتی در تنظیم روابط تجاری - تقویت دیپلماسی تجاری - توسعه روابط موثر و فعال در سازمان‌ها، مجامع و ترتیبات تجاری دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی
۲	ارتقاء سطح رقابت پذیری و توسعه ی صادرات غیرنفتی کالا و خدمات	- تاکید بر افزایش سهم صادرات خدمات و محصولات با فناوری برتر در صادرات کشور - تسهیل و گسترش خدمات تجاری و بازرگانی - جذب سرمایه‌گذاری خارجی به منظور تولید صادراتی - جلوگیری از انحصار و بازار شکنی و گسترش حضور موثر بخش خصوصی در بازارهای بین‌المللی با تاکید بر بنگاههای خرد و کوچک
۳	ساماندهی واردات کالا و خدمات در جهت ارتقای توان تولید داخلی و جلوگیری از قاچاق	- حمایت از واردات کالاهای سرمایه ای با فناوری برتر با تاکید بر تولیدات صادراتی به ویژه کالاهای معتبر و دارای برند جهانی - حمایت از واردات خدمات با سطح فناوری برتر به ویژه در زمینه آموزش‌های تخصصی - تاکید بر کاهش واردات کالاهای غیررسمی

– اهداف کمی متغیرهای تراز حساب جاری

عنوان	واحد	وضعیت در پایان ۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	متوسط برنامه ششم
صادرات کالای غیرنفتی (بدون میعانات گازی)	میلیون دلار	۳۱۱۱۹	۳۲۳۶۴	۳۷۰۶۸	۴۳۹۵۵	۵۴۹۳۷	۶۹۴۰۵	۸۸۰۱۳	۵۸۶۷۶
رشد	درصد	—	۴۰	۱۴۰۵	۱۸۰۶	۲۵۰۰	۲۶۰۳	۲۶۰۸	۲۲۰۲
صادرات خدمات	میلیون دلار	۹۵۸۱	۹۷۲۲	۱۰۴۸۷	۱۲۲۵۶	۱۵۲۶۷	۱۹۳۹۶	۲۴۶۷۶	۱۶۴۱۶
رشد	درصد	—	۱۰۰۵	۷۰۹	۱۶۰۹	۲۴۰۶	۲۷۰۰	۲۷۰۲	۲۰۰۵
کل صادرات	میلیون دلار	۴۰۷۰۰	۴۲۰۸۵	۴۷۵۵۵	۵۶۲۱۱	۷۰۲۰۴	۸۸۸۰۱	۱۱۲۶۸۹	۷۵۰۹۲
رشد	درصد	—	۳۰۴	۱۳۰۰	۱۸۰۲	۲۴۰۹	۲۶۰۵	۲۶۰۹	۲۱۰۸
واردات کالا	میلیون دلار	۶۵۰۷۹	۵۲۰۵۰	۶۵۵۱۵	۷۶۴۲۰	۸۹۰۶۴	۱۰۱۵۸۵	۱۱۳۹۵۷	۸۹۳۰۸
رشد	درصد	—	-۲۰۰۰	۲۵۰۹	۱۶۰۶	۱۶۰۵	۱۴۰۱	۱۲۰۲	۱۷۰۰
واردات خدمات	میلیون دلار	۱۶۵۶۶	۱۴۵۰۸	۱۴۴۴۵	۱۸۷۹۸	۲۲۲۱۵	۲۵۸۴۲	۲۹۳۸۵	۲۲۱۳۷
رشد	درصد	—	-۱۲۰۴	-۰۰۴	۳۰۰۱	۱۸۰۲	۱۶۰۳	۱۳۰۷	۱۵۰۲
کل واردات	میلیون دلار	۸۱۶۴۵	۶۶۵۵۸	۷۹۹۶۰	۹۵۲۱۹	۱۱۱۲۷۹	۱۲۷۴۲۷	۱۴۳۳۴۲	۱۱۱۴۴۵
رشد	درصد	—	-۱۸۰۵	۲۰۰۱	۱۹۰۱	۱۶۰۹	۱۴۰۵	۱۲۰۵	۱۶۰۶

عنوان	واحد	وضعیت در پایان ۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	متوسط برنامه ششم
تراز بازرگانی غیرنفتی	میلیون دلار	-۳۳۹۶۰	-۱۹۶۸۶	-۲۸۴۴۷	-۳۲۴۶۵	-۳۴۱۲۷	-۳۲۱۸۰	-۲۵۹۴۴	-۳۰۶۳۳
تراز خدمات	میلیون دلار	-۶۹۸۵	-۴۷۸۶	-۳۹۵۸	-۶۵۴۳	-۶۹۴۷	-۶۴۴۶	-۴۷۰۹	-۵۷۲۱
تراز حساب جاری بدون نفت	میلیون دلار	-۴۰۹۴۵	-۲۴۴۷۳	-۳۲۴۰۵	-۳۹۰۰۷	-۴۱۰۷۴	-۳۸۶۲۷	-۳۰۶۵۳	-۳۶۳۵۳

ماخذ: - آمارهای متغیرهای تجارت خارجی تا سال ۱۳۹۳ بانک مرکزی ج.ا.ایران بعد از آن پیش بینی امور اقتصاد کلان

نکته: تفاوت آمار بانک مرکزی و گمرک ج.ا.ا. عمدتاً ناشی از این است که در آمار بانک مرکزی بخشی از صادرات پتروشیمی به عنوان صادرات نفت و گاز لحاظ می‌گردد. همچنین، در محاسبه واردات کالا توسط بانک مرکزی، واردات مناطق آزاد، بازارچه‌های مرزی و برآوردی از واردات غیررسمی به آمار واردات گمرک اضافه می‌شود.

- اهداف کمی تسهیل تجارت فرامرزی

نام هدف	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
کاهش زمان ترخیص کالا در رویه های واردات و صادرات	واردات ۴ روز	۳	۲	۱	۶ ساعت	۴ ساعت	۴ ساعت
	صادرات ۲ روز	۱	۴ ساعت	۲ ساعت	۲ ساعت	۲ ساعت	۲ ساعت
کاهش هزینه ترخیص کالا در رویه های واردات و صادرات (رویه های ورودی و خروجی)	واردات ۲۱۵ دلار (برای کانتینر ۲۰ فوتی)	۲۱۰ دلار	۲۰۵ دلار	۲۰۰ دلار	۱۹۰ دلار	۱۸۰ دلار	۱۷۵ دلار
	صادرات ۱۷۰ دلار (برای کانتینر ۲۰ فوتی)	۱۶۵ دلار	۱۶۰ دلار	۱۵۰ دلار	۱۴۰ دلار	۱۳۰ دلار	۱۲۵ دلار
کاهش اسناد گمرکی در رویه های صادرات و واردات (رویه های ورودی و خروجی)	واردات ۸ سند	۷ سند	۶ سند	۵ سند	۳ سند	۳ سند	۳ سند
	صادرات ۶ سند	۵ سند	۴ سند	۳ سند	۳ سند	۳ سند	۳ سند
بهبود شاخص بخش تجارت فرامرزی	رتبه ۱۳۰ (طبق گزارش سال ۲۰۱۴ بانک جهانی)	رتبه ۱۱۵	رتبه ۱۰۰	رتبه ۹۰	رتبه ۸۰	رتبه ۷۵	رتبه ۷۵
بهبود شاخص گمرک در لجستیک تجارت	رتبه ۹۰	رتبه ۷۵	رتبه ۷۵	رتبه ۴۵	رتبه ۳۵	رتبه ۲۵	رتبه ۲۰
کاهش تعداد طبقات تعرفه ای	۱۲	۱۰	۸	۶	۶	۶	۶
تقویت ترانزیت خارجی	۱۳۸۶ میلیون تن	۱۵۸۶ میلیون تن	۱۸۰۲ میلیون تن	۲۰۰۹ میلیون تن	۲۴ میلیون تن	۲۷۰۵ میلیون تن	۳۰ میلیون تن

- گمرک ج.ا.ایران

۲- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد دستیابی به هدف	سیاست	اقدام اساسی
۱	تسهیل و تسریع فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت	- بکارگیری همه ظرفیت‌های دیپلماسی کشور برای رفع موانع الحاق به سازمان تجارت جهانی و ارتقای سهم ایران از تجارت جهانی - کاهش طبقات تعرفه‌ای، میانگین حقوق ورودی اقلام و برقراری ترجیحات تعرفه‌ای	- ساماندهی سریع اسناد و قوانین و مقررات مربوط به الحاق - افزایش دانش موافقتنامه‌های سازمان تجارت جهانی و مهارت‌های مذاکره
۲	تقویت بازارگرایی (توجه به فرصت‌های بازارهای هدف) توأم با بهره‌گیری از مزیت‌های صادراتی در تنظیم روابط تجاری	- تقویت نگرش بازار محوری و برون نگر با تاکید بر بهره‌گیری از توانمندی‌های منطقه - شناسایی و حمایت از مزیت‌های صادراتی - آمایش سرزمین تجارت با هدف توسعه اقتصادی درونزا و برون نگر - تنوع بخشی به مبادی وارداتی (کشورهای مبدأ واردات) و مقاصد صادراتی (کشورهای مقصد صادرات) به‌ویژه در مورد محصولات استراتژیک تجاری - ماندگاری و حفظ سهم در بازارهای هدف - مشارکت فعال در زنجیره تولید و تجارت بین‌المللی - تولید محصولات صادراتی مطابق با استانداردها و معیارهای بازارهای هدف	- تعیین و اعزام رایزنان فعال بازرگانی در کشورهای هدف و به‌ویژه کشورهای منطقه - تدوین نقشه راه همکاری‌های تجاری با کشورهای هدف صادراتی
۳	تقویت دیپلماسی تجاری	- تمرکز بر اقتصادمحوری در سیاست خارجی به جای تمرکز بر مسایل سیاسی - استفاده از بخش خصوصی برای پیشبرد منافع اقتصادی ایران در سطوح مختلف دوجانبه، منطقه‌ای و جهانی - استفاده از نهادهای عمومی غیر دولتی و شرکت‌های وابسته در تعاملات اقتصادی که بخش خصوصی توان رقابت پذیری ندارد - ترغیب رویکرد غیرامنیتی در منطقه برای توسعه روابط تجاری	- سیاستگذاری و هماهنگی از طریق نهادهای قانونی در توسعه بازارهای بین‌المللی (صادرات، واردات، سرمایه‌گذاری مشترک، سرمایه‌گذاری خارجی و فرانشیز و موارد مشابه)
۴	توسعه روابط موثر و فعال در سازمان‌ها، مجامع و ترتیبات تجاری دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی	- تقویت همگرایی با عضویت در بلوک‌های توسعه‌ای بین‌المللی و منطقه‌ای بر اساس دیپلماسی تجاری - تقویت همگرایی با عضویت در پیمان‌های اقتصادی بین‌المللی و منطقه‌ای بر اساس دیپلماسی تجاری - پشتیبانی از تاسیس اتاق‌های بازرگانی مشترک و تقویت اتاق‌های بازرگانی منطقه‌ای نظیر اتاق بازرگانی اکو	- انعقاد توافق نامه همکاری تجارت ترجیحی از ۹ توافق نامه به ۱۹ توافق نامه و توسعه ترتیبات تعرفه ترجیحی - عضویت و یا توافق نامه همکاری با سازمان‌ها و اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از ۲ به ۵ مورد - انعقاد پیمان‌های تجاری دو یا چندجانبه مبتنی بر ارز مورد توافق طرف‌های پیمان - پیگیری و فعال نمودن کمیسیون‌های مشترک اقتصادی و کمیته‌های بازرگانی با کشورهای منطقه - استفاده از ساز و کارهای مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت لزوم
۵	تاکید برافزایش سهم صادرات خدمات و محصولات با فناوری برتر در صادرات کشور	- پشتیبانی از توسعه صادرات محصولات صنایع پیشرفته و دانش بنیان - پشتیبانی از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری - ساماندهی حقوق مالکیت فکری در زنجیره ارزش از ایده تا محصول با تاکید بر محصولات دانش بنیان - توسعه تعاملات فناورانه با اقتصاد بین‌الملل با راه‌اندازی مراکز تحقیقاتی مشترک با شرکت‌های خارجی - تسهیل در جذب سرمایه‌گذاری خارجی در جهت توسعه زیرساخت‌های گردشگری	- تقویت و توسعه فعالیت‌های بازاریابی و فروش دفاتر پخش آثار فرهنگی و هنری در خارج از کشور - بهبود بخشیدن به زیر ساخت‌های فنی و قراردادی به منظور توسعه صادرات خدمات شرکت‌های فنی-مهندسی - تسهیل در صدور ضمانتنامه‌های بانکی برای توسعه صادرات خدمات فنی مهندسی - تسهیل دراستفاده از منابع صندوق توسعه ملی به منظور افزایش صادرات

ردیف	راهبرد دستیابی به هدف	سیاست	اقدام اساسی
		- توجه ویژه به توسعه صادرات خدمات عملگری (اپراتوری) صنعت IT و ICT به منظور استفاده از ظرفیت فارغ التحصیلان و توسعه اشتغال - پشتیبانی از سرمایه گذاری داخلی و خارجی با رویکرد توسعه صادرات خدمات حمل و نقل و ترانزیت (انرژی، کالا، مسافر، اطلاعات) - حمایت از پردازش محصولات خام و اولیه داخلی به جای حمایت از صادرات این محصولات در راستای تکمیل زنجیره ارزش - استفاده از ظرفیت استانداردهای منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای تدوین استانداردهای مورد نیاز برای محصولات داخلی	- برنامه ریزی برای معافیت از پرداخت کارمزد صدور انواع ضمانت نامه های پروژه های برون مرزی خدمات - حمایت از اعطای کمک سود تسهیلات از نرخ سود متعلقه به صادرکنندگان - برقراری عوارض بر صادرات محصولات خام و دارای ارزش افزوده پایین - توسعه و صیانت از حقوق مالکیت فکری در زنجیره ارزش محصولات به‌ویژه محصولات دانش بنیان - کاهش ریسک صادرات کالاها و خدمات و افزایش مزیت رقابتی برای توسعه بازار و پیشگیری از رقابت ناسالم بین صادرکنندگان
۶	تسهیل و گسترش خدمات تجاری و بازرگانی	- حمایت و تأکید بر تک نرخی شدن نرخ ارز و پوشش ریسک نوسانات نرخ ارز - توسعه تجارت الکترونیک و گسترش به کارگیری روش‌های نوین تجارت - مدیریت بازار کالا و خدمات از طریق روان سازی، ساماندهی و نوین سازی شبکه‌های توزیع - توسعه فرهنگ تولید صادراتی و برون نگر با فعال سازی پیوست رسانه ای پروژه ها و ارتباط و هماهنگی با رسانه‌ها - توسعه تولید و ارائه اثربخش اطلاعات تجاری بازارهای بین‌المللی - تسهیل تعاملات بین‌المللی فعالان اقتصادی و شرکای خارجی از طریق ایجاد شبکه های تعاملی مجازی و غیرمجازی - استفاده مناسب از ظرفیت‌های مناطق آزاد در جهت گسترش تولیدات صادراتی - پشتیبانی از فرآوری واردات و صدور مجدد - بازنگری و اصلاح قوانین بازدارنده تولید و تجارت، تسهیل مقررات و گسترش مشوق های لازم و ایجاد ثبات رویه و مقررات درمورد صادرات با هدف گسترش سهم پایدار ایران در بازارها هدف - توسعه منابع انسانی و افزایش ظرفیت مدیریتی و تخصصی تجاری - توسعه ناوگان حمل و نقل جاده‌ای، هوایی، دریایی و ریلی و نیز شرکت‌های حمل و نقل ترکیبی داخلی و بین‌المللی و توسعه امکانات بندری و مرزی و ترمینال های صادراتی کالا زیرساخت‌های گمرکی	- ایجاد پنجره واحد و اعمال مدیریت یکپارچه گمرکی در کلیه مبادی گمرکی - ساماندهی اعزام و پذیرش هیات‌های تجاری و برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی داخلی و بین‌المللی - بازربینی و افزایش مشوق های موجود توسعه صادرات کالای غیرنفتی و خدمات متناسب با ارزش افزوده - حذف هر گونه عوارض و مالیات بر صادرات بخش جز در شرایط خاص - حمایت مادی از تبلیغات و روشهای پیشبرد فروش برندهای ایرانی در بازارهای هدف - حمایت مادی از حضور برندهای ایرانی در فروشگاه‌های بزرگ و زنجیره‌های معتبر بین‌المللی - ساماندهی نظام ملی آمار و اطلاعات تجاری و بازرگانی در جهت ایجاد شبکه یکپارچه اطلاعاتی - بهره برداری از روش‌های داده کاوی برای بررسی اثربخش و پیش‌بینی اطلاعات تجاری - برقراری خطوط منظم کشتیرانی و هوایی - شفاف سازی و پیش آگاهی سیاست‌های تجاری به ویژه پیش آگاهی ضوابط فنی و تعرفه‌ای حداقل ۶ ماه قبل از اجرا - توسعه و تجهیز بنادر و گمرکات مرزی و شبکه حمل و نقل و زیر ساخت‌های لجستیک و فناوری نوین و نوسازی ناوگان تجاری با رویکرد افزایش سهم ایران از ترانزیت - تعرفه ترجیحی خدمات بندری و انبارداری برای کالای صادراتی - افزایش میزان پوشش‌های بیمه‌ای و ریسک‌های صادراتی کشورهای هدف - ایجاد سازوکارها و تدوین دستورالعمل‌های هماهنگی سیاست‌های تجاری و صنعتی با اعمال استانداردها و ضوابط فنی لازم در واردات و صادرات کالاها و خدمات

ردیف	راهبرد دستیابی به هدف	سیاست	اقدام اساسی
			- فراهم نمودن امکان تامین مستقیم کالاهای وارداتی به ویژه مواد اولیه - کاهش تعدد مراکز سیاستگذاری و تصمیم گیری در تجارت خارجی - اصلاح فرایندهای تجارت خارجی بر اساس استانداردهای جهانی
۷	جذب سرمایه گذاری خارجی به منظور تولید صادرات گرا	- اصلاح قوانین و مقررات و ایجاد شرایط ویژه و مستقل جهت جذب سرمایه گذاری خارجی - اصلاح ساختار و کارکرد مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی با رویکرد توسعه تولید صادرات گرا و جذب فناوری و سرمایه گذاری خارجی - حمایت قضائی مؤثر در تضمین حقوق مالکیت و استحکام قراردادهای به منظور توسعه سرمایه گذاری بخش خصوصی و سرمایه گذاری خارجی - حمایت و پشتیبانی از قراردادهای بین المللی سیستم مالی و بانکی مبتنی بر تامین مالی مؤثر در سرمایه گذاری خارجی - پشتیبانی از تامین مالی سرمایه گذاری در حوزه های اولویت دار - پشتیبانی از توسعه بانک ها و بیمه های خارجی - سرمایه گذاری مشترک با برندها و شرکت های معتبر جهانی برای تولید	- ایجاد پنجره واحد برای روان سازی سرمایه گذاری - ایجاد شبکه های اطلاع رسانی استانی و ملی به منظور ساماندهی فرصت های سرمایه گذاری - ایجاد بستر امن و تسهیل خروج عواید و سود سرمایه گذاران - پشتیبانی از تعاملات بین المللی و مشارکت بنگاه های داخلی و خارجی - پشتیبانی از توسعه فعالیت های بانک ها و بیمه های خارجی - پشتیبانی از سرمایه گذاری های مشترک داخلی - خارجی با رویکرد توسعه صادرات و انتقال تکنولوژی - مشارکت در توسعه و تقویت نهادهای تامین مالی نظیر صندوق های سرمایه گذاری، شرکت های تامین مالی، صندوق پروژه ای و زیرساختی - ایجاد تسهیلات تردد برای سرمایه گذاران خارجی و افراد مرتبط با آنها از قبیل صدور روادید چند ساله با اجازه ورود به دفعات - مجوز ثبت دفتر در مناطق آزاد برای شرکت های خارجی که در سرزمین اصلی فعالیت راهبردی می کنند - ایجاد فضاهای استیجاری جهت دفاتر کار، آزمایشگاه و کارگاه در مناطق آزاد
۸	جلوگیری از انحصار و بازار شکنی گسترش حضور مؤثر بخش خصوصی در بازارهای بین المللی با تاکید بر بنگاه های خرد و کوچک	- اجرای صحیح اصل (۴۴) قانون اساسی برای جلوگیری از انحصار - تقویت تفکر و ابزارهای لازم در دستگاه های اجرایی برای به حداکثر رساندن نقش تشکل ها در امور اقتصادی بین المللی و کاهش مداخلات دولتی - حمایت از بخش خصوصی در مراحل پیش از ورود، حین ورود و پس از ورود برای حضور ماندگارتر در بازارهای بین المللی - توسعه تولید و ارایه اثربخش اطلاعات تجاری بازارهای بین المللی - توانمندسازی بنگاه های خرد و کوچک برای حضور در بازارهای بین المللی - پشتیبانی از تشکل های تخصصی مدیریت صادرات و گروه های با منافع مشترک (کنسرسیوم های) صادراتی متناسب با بازار هدف	- توسعه نظام اطلاع رسانی الکترونیکی بازارهای هدف - حمایت از تشکل گروه های امداد رسانی تخصصی به بازرگانان حاضر در بازارهای بین المللی - تشویق و الگوسازی صادرکنندگان و تجار موفق از طریق اعطای جوایز مادی و غیرمادی نظیر معرفی رسانه ای - ساماندهی نظام ملی آمار و اطلاعات تجاری و بازرگانی - بهره برداری از روش های داده کاوی برای بررسی اثربخش و پیش بینی اطلاعات تجاری - توسعه نظام اطلاع رسانی الکترونیکی بازارهای هدف - تسهیل تعاملات بین المللی فعالان اقتصادی و شرکای خارجی از طریق ایجاد شبکه های تعاملی مجازی و غیرمجازی - حمایت از تشکل گروه های امداد رسانی تخصصی به بازرگانان حاضر در بازارهای بین المللی

ردیف	راهبرد دستیابی به هدف	سیاست	اقدام اساسی
		- توسعه خوشه ها و شبکه های صادراتی - برنامه ریزی مناسب جهت بهره گیری از فرصت های تجاری زودگذر - تقویت و حمایت بنیه مالی بنگاه های صادراتی - محدود نمودن نهادهای عمومی و غیرخصوصی در مالکیت و مدیریت بنگاه ها	- پشتیبانی از برندسازی محصولات داخلی و ایجاد هلدینگ و بنگاه های تخصصی صادراتی و تقویت بسته بندی - حمایت از تولیدات تحت لیسانس - حضور حداقل سه واحد تولیدکننده و عرضه کننده داخلی یا خارجی در بازار برای ایجاد رقابت - جلوگیری از لطمه ناشی از کاهش قیمت غیرمعارف و محصولات مشابه خارجی در بازار برای ایجاد رقابت
۹	حمایت از واردات کالاهای سرمایه ای و خدمات با فناوری برتر با تاکید بر تولیدات صادراتی به ویژه در زمینه کالاهای معتبر و دارای برند جهانی و آموزش های تخصصی	- ساماندهی نظام تعرفه ای در جهت حمایت از واردات کالاهای سرمایه ای با فناوری برتر - تشویق بنگاه ها به انعقاد قراردادهای انتقال فن آوری و دانش فنی با شرکت های برتر جهانی	- اعمال مدیریت واحد در کلیه مبادی گمرکی - توسعه و تجهیز نظام فن آوری اطلاعات در همه مبادی رسمی تجارت فرامرزی به منظور ایجاد گمرک الکترونیک و تسهیل تجارت - اعمال تخفیفات گمرکی - اعطای مشوق های مالی
۱۰	تاکید بر کاهش واردات غیررسمی	- کاهش و ایجاد یکپارچگی سامانه های مرتبط با تجارت خارجی - توجه ویژه به نظارت بر مرزهای خشکی، آبی و هوایی و خورها، وجود خلاءهای مرزی و معابر غیررسمی - کاهش معافیت های غیرضروری و بازبینی سقف های معافیت - بهبود نظام و شبکه توزیع کالا در جهت ممانعت از عرضه و فروش کالاهای قاچاق - فرهنگ سازی در جهت عدم استفاده از کالاهای قاچاق - توسعه مشارکت رسمی و هدفمند جامعه محلی در توسعه تجارت با کشورهای همسایه	- کاهش موانع غیرتعرفه ای از جمله ممنوعیت ها و محدودیت های تجاری از قبیل کارت بازرگانی، سهمیه های مقداری و مجوزهای متنوع دستگاهی و حذف کلیه مجوزهای غیرضرور اداری برای واردات و صادرات - کاهش و تجمیع عوارض (غیر از حقوق ورودی) مربوط به واردات - کاهش مبادی ورودی گمرکی - تجهیز گمرک به سیستم ها و دستگاه های پیشرفته - اصلاح و جایگزینی تسهیلات مبادلات مرزی مرز نشینان از طریق حمایت های هدفمند - ارائه سازوکار لازم برای شناسایی و معرفی کالاهای قاچاق - افزایش خطرپذیری (ریسک) قاچاق از طریق توانمندسازی بخش های مبارزه کننده، تسریع در فرآیند رسیدگی به پرونده های قاچاق کالا و ارز و اعمال موثر مجازات های بازدارنده. - تسهیل تأمین نیازهای ضروری کشور از خارج - خودداری از ممنوعیت واردات کالاهای مجاز، جز بر اساس استاندارد و ضوابط

نظام تأمین منابع مالی

الف) تبیین وضعیت

نظام تأمین منابع مالی بخش مهمی از نظام اقتصادی هر کشور است و عملکرد آن تاثیر قابل توجهی بر عملکرد کل اقتصاد دارد. این نظام شامل مجموعه‌ای از بازارها، نهادها و ابزارهای مالی و همچنین قوانین و مقررات می‌باشد.

بازار پول مهم‌ترین بازار مالی کشور است و سهم این بازار از تأمین مالی اقتصاد اکنون ۸۹/۲ درصد می‌باشد. اما جهت‌گیری کلی بر این است که سهم بازار سرمایه در تأمین مالی کشور، به‌ویژه تأمین مالی بنگاه‌های بزرگ‌مقیاس و پروژه‌های بلندمدت ارتقا یابد و نظام بانکی روی تأمین مالی بنگاه‌های با مقیاس کوچک و متوسط و پروژه‌های کوتاه‌مدت تمرکز کند. بالا بودن سهم بازار پول در تأمین مالی اقتصاد کشور معلول عواملی از جمله نرخ‌های تأمین مالی ترجیحی شبکه بانکی، مالکیت نسبی دولت بر بخش بانکی طی سال‌های گذشته و فشارهای ناشی از این مسئله بر مدیریت بانک‌ها بوده است.

بررسی بازار سرمایه و نقش آن در اقتصاد کشور نشانگر آن است که با افزایش امیدواری به حل و فصل موضوع هسته‌ای در کشور در نتیجه انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۲، با وجود رکود اقتصادی شدید، نسبت ارزش بازار سرمایه به تولید ناخالص داخلی، به عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری عمق بازار سرمایه، از ۳۳ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۵۲ درصد در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. با توجه به اینکه در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ رشد اقتصادی به ترتیب ۶.۸- درصد و ۱۰.۹- درصد بوده است، در چنین شرایطی به نظر می‌رسد قسمتی از افزایش شاخص کل بورس، ناسازگار با وضعیت اقتصاد کلان کشور، ناشی از شکل‌گیری حباب قیمتی بوده است. اگرچه وضعیت رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بهبود یافت، اما به دلایلی نظیر تداوم وضعیت رکود نسبی و تعدیل قیمت دارایی‌ها، ابهامات در خصوص نتیجه مذاکرات هسته‌ای، انتقال نقدینگی به نظام بانکی به دلیل نرخ سود بالای سپرده‌های بانکی، افت قیمت نفت و ابهامات در قیمت‌گذاری گاز و خوراک شرکتهای پتروشیمی و تعیین بهره مالکانه، شاخص مزبور در سال ۱۳۹۳ به سطحی پایین‌تر از ۴۰ درصد کاهش یافت. لازم به ذکر است که این نسبت در کشورهای دارای بازارهای مالی توسعه یافته بالای ۸۰ درصد است.

افزون بر این، شاخص ارزش معاملات به تولید ناخالص داخلی، به عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری نقدشوندگی از ۶ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۱۳ درصد در سال ۱۳۹۲ افزایش یافت. اگرچه در سال ۱۳۹۳ این شاخص کاهش یافت و به ۸ درصد رسید. شایان ذکر است که این نسبت در برخی بورس‌های فعال منطقه بیش از ۵۰ درصد و در کشورهای پیشرفته بالای ۱۰۰ درصد است. نکته مهم دیگر در مورد بازار سرمایه کشور، پایین بودن سهم ابزارهای بدهی در این بازار است و اغلب از ابزارهای مبتنی بر سهم مالکیت (سهام) استفاده می‌شود. سهم ابزارهای بدهی در بازار سرمایه کشور حدود ۵ درصد است، در حالی که در کشورهای توسعه یافته این نسبت به حدود ۶۰ درصد می‌رسد. بنابر این علی‌رغم اهمیت بالای بازار سرمایه در تأمین منابع مالی برای اقتصاد کشورها، این بازار در اقتصاد ایران عملکرد ضعیفی داشته است. البته توجه به این نکته نیز ضروری است که بی‌ثباتی در سطح اقتصاد کلان یکی از دلایل اصلی توسعه نیافتگی بازار سرمایه در کشور است.

بازار بیمه و شرکت‌های بیمه نیز بخشی از نظام تأمین منابع مالی می‌باشند. طبق آمار سال ۱۳۹۳، ضریب نفوذ بیمه کشور (نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی) به ۱۰.۹ درصد بوده است که بسیار پایین‌تر از متوسط جهانی آن است. مجموع سرمایه‌گذاری‌ها و دارایی‌های ثابت صنعت بیمه در پایان سه ماهه چهارم سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ با حدود ۴۲ درصد رشد

بالغ بر ۱۹۱ هزار میلیارد ریال گردیده است. پایین بودن ضریب نفوذ بیمه و سایر شاخص‌های مرتبط، علی‌رغم وجود ظرفیت‌های بالقوه، بر ضرورت توجه به استفاده از قابلیت‌های موجود در این بخش به منظور تامین منابع مالی برای اقتصاد کشور می‌افزاید.

از سوی دیگر، استفاده از منابع مالی خارجی (به شیوه‌های استقراری و غیراستقراری) از اولویت‌های اقتصادی کشور است. سرمایه‌گذاری خارجی به انتقال فناوری و دانش روز در تولید محصول و در نتیجه تولید کالاهای با کیفیت و قابل رقابت در سطح ملی و بین‌المللی، ارتقای صادرات و افزایش فرصت‌های شغلی نیز کمک می‌کند. جذب سرمایه‌گذاری خارجی کشور نسبت به کشورهای منطقه مد نظر در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور ضعیف بوده است، به طوری که در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ اقتصاد ایران حدود ۰.۲ درصد از کل جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی را به خود جذب کرده است. با عنایت به محدودیت‌های مربوط به بودجه عمومی جهت تخصیص منابع مالی به پروژه‌های زیرساختی و زیربنایی بخش دولتی و همچنین ضرورت تامین منابع مالی مورد نیاز بخش خصوصی، استفاده از منابع مالی خارجی به شیوه‌های مناسب ضروری است.

در نظام تامین مالی کشور صندوق توسعه ملی یک نهاد اثرگذار دیگر است. این صندوق نهادی است که در برنامه پنجم توسعه با هدف سرمایه‌گذاری سهم فزاینده‌ای از درآمدهای حاصل از فروش نفت و گاز در فعالیت‌های زاینده و سودآور ملی و بین‌المللی و با بهره‌گیری از سرمایه‌های انسانی خلاق و توانمند ایرانی از طریق تامین مالی پروژه‌های بخش خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به موسسات عمومی غیردولتی، به منظور تشکیل ثروتی ماندگار برای نسل‌های کنونی و آینده کشور، ایجاد گردید. هر چند شروع فعالیت صندوق توسعه ملی با مشکلات ناشی از مقابله قدرت‌های جهانی با فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران و در نتیجه اعمال تحریم‌های اقتصادی همراه بود، لذا تحقق اهداف صندوق به خصوص در ابعاد بین‌المللی با مشکلات جدی مواجه شد. اما در دوره برنامه ششم توسعه با توجه به رفع تحریم‌های بین‌المللی امکان استفاده از منابع ارزی صندوق در دو بخش تسهیلات ارزی به سرمایه‌گذاران داخلی و حضور در بازارهای بین‌المللی فراهم خواهد شد. لازم به ذکر است منابع ورودی به صندوق از ابتدای تشکیل (۱۳۸۹) تا پایان سال ۱۳۹۳، حدود ۵۸.۸ میلیارد دلار بوده است.

ب) اهم چالش‌ها

نظام تامین مالی کشور با چالش‌های مختلفی مواجه است. در حوزه پولی و بانکی پایین بودن نسبت کفایت سرمایه بانک‌های دولتی و خصوصی، بالا بودن نسبت مطالبات غیرجاری و تضعیف توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها، نامطلوب بودن اغلب شاخص‌های سلامت بانکی، به‌ویژه نسبت موجودی نقد در بیشتر بانک‌ها و موسسات اعتباری، افزایش ریسک اعتباری بانک‌ها در نتیجه عدم تعیین حد اعتباری صحیح مشتریان، فقدان و نقصان ابزارهای نظارتی مناسب در مواجهه با تخلف نهادهای فعال در بازار پول، بدهی بالای بانک‌ها به بانک مرکزی، بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی از جمله این موارد است.

در بازار سرمایه نیز، ناهماهنگی بخش‌های مختلف نظام تامین مالی ایران، کندی روند بین‌المللی شدن بازار سرمایه کشور، ضعف فرآیندهای نظارتی در این بازار، اجرای ناقص ماده ۹۹ برنامه پنجم توسعه، به روز نبودن قانون تجارت، توسعه نیافتگی بازار مالی مناسب برای پوشش ریسک ناشی از نوسان نرخ ارز، پایین بودن نسبی عمق بازار و امکان اثرگذاری توسط سرمایه‌گذاران بر روند معاملات بازار سرمایه، حجم پایین تامین مالی از طریق انتشار اوراق بهادار اسلامی (صکوک) در بازار سرمایه، ضعف برخی قوانین و مقررات در بخش‌های مختلف اقتصادی به ویژه قوانین حمایت از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و ابهام در وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری دولت از جمله چالش‌های عمده می‌باشد.

وجود مشکلات نهادی و قانونی در تامین منابع مالی خارجی و نقل و انتقال اصل و سود سرمایه‌گذاری، ناکارآمدی نهادهای متولی جذب منابع مالی از خارج، مناسب نبودن بسترهای فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشور در زمینه جذب سرمایه‌گذار خارجی،

نامناسب بودن فضای کسب و کار در کشور، پایین بودن تعامل با نهادها و مؤسسات مالی بین‌المللی و بانک‌های توسعه‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی و روند طولانی و هزینه‌های بالای صدور ضمانت‌نامه‌های بانکی (ارزی) و گشایش اعتبارات اسنادی برای استفاده از تسهیلات مصوب و خریدهای خارجی طرح‌های منتفع از منابع مالی خارجی، از چالش‌های عمده جذب منابع مالی خارجی کشور هستند.

سهم صنعت بیمه در نظام تأمین مالی کشور بسیار اندک است. این موضوع ناشی از وجود چالش‌هایی نظیر عدم استفاده از ظرفیت‌های بیمه در تقویت سرمایه‌گذاری و بنیه مالی کشور، انحصاری بودن ساختار صنعت بیمه و دولتی بودن آن، پایین بودن سهم حق بیمه‌های زندگی نسبت به بیمه‌های غیرزندگی در پرتفوی شرکت‌های بیمه، نوپا بودن بیمه‌های خصوصی و تنوع پایین ابزارهای مورد استفاده در صنعت بیمه کشور می‌باشد.

از جمله مهم‌ترین چالش‌هایی که صندوق توسعه ملی به عنوان نهاد ثروت آفرین و حافظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز با آن مواجه است می‌توان به مواردی همچون نقصان سازوکار نظارت و ارزشیابی طرح‌ها و پروژه‌های تأمین مالی شده توسط صندوق از لحاظ تحقق اهداف توسعه‌ای مربوط، پایین بودن شفافیت و رتبه صندوق در سطح بین‌المللی و نبود پرتفوی سهام مطمئن و استراتژیک اشاره کرد.

ج) برنامه راهبردی

- برنامه راهبردی (بازار پول و نظام بانکی)

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
افزایش ثبات و پایداری نظام بانکی	- مدیریت و کاهش بدهی‌های دولت به نظام بانکی - ارتقای رتبه اعتباری ایران در نظام مالی بین‌المللی
- ارتقای توانمندی‌های نظارتی بانک مرکزی بر بازار و مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری - افزایش شفافیت نظام بانکی	- سامان‌دهی مؤسسات پولی و اعتباری غیرمجاز و بازارهای غیرمستهلک پولی - ارتقای سلامت و نظارت بر نظام پولی و بانکی
کاهش مانده بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	اصلاح و روزآمد نمودن بازار بین بانکی
افزایش قدرت وام‌دهی بانک‌ها	- افزایش سرمایه بانک‌ها - تقویت نظام اعتبارسنجی مشتریان بانک‌ها - افزایش کارایی بانک‌ها

- اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی	عملکرد سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه تشمین توسعه
افزایش ثبات و پایداری نظام بانکی	- نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها	۵/۵ درصد	۱۰ درصد
	- سهم بازار پول از تأمین مالی اقتصاد	۸۹/۲ درصد	۷۰ درصد
	- نسبت خالص دارایی‌های ثابت به حقوق صاحبان سهام	۷۹/۴ درصد	۳۰ درصد
کاهش مانده بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	سهم بازار بین بانکی از تأمین مالی کوتاه‌مدت بانک‌ها	۲۲/۸ درصد	۷۰ درصد
افزایش قدرت وام‌دهی بانک‌ها	- نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات	۱۲/۱ درصد	۵ درصد

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- مدیریت و کاهش بدهی‌های دولت به نظام بانکی - ارتقای رتبه اعتباری ایران در نظام مالی بین‌المللی	- خودداری از تامین کسری بودجه دولت از طریق استقراض از نظام بانکی - کاهش ریسک اعتباری در تعامل با نظام بانکی بین‌المللی - پیشگیری از افزایش مطالبات غیرجاری نظام بانکی و کاهش آنها - استقرار و توسعه نظام‌مند بازار بدهی - تنوع بخشی به منابع و شیوه‌های تامین مالی اقتصاد	- ترویج ابزارهای جدید سیاست پولی - استفاده از ابزار اوراق خزانه اسلامی در نظام مالی کشور به منظور کنترل نقدینگی و تعیین بازاری نرخ بهره - هدایت نظام بانکی در جهت تامین مالی فعالیت‌های خرد و متوسط و سرمایه در گردش بنگاه‌های اقتصادی - افزایش همکاری با بانک‌های خارجی، موسسات بین‌المللی - تعامل فعال و سازنده با بانک‌های توسعه‌ای چندجانبه و موسسات مالی بین‌المللی به منظور ارتقای رتبه اعتباری کشور - پرداخت بدهی‌های خارجی دولت و شرکت‌های دولتی
- سامان‌دهی موسسات پولی و اعتباری غیرمجاز و بازارهای غیرمستهلک پولی - ارتقای سلامت و نظارت بر نظام پولی و بانکی	- شفاف‌سازی عملیات بانکی و کاهش زمینه‌های فساد - ارتقای نظام نظارت بر بخش پولی و بانکی - افزایش هماهنگی و انسجام نهادهای ناظر بر بازارهای مالی - رعایت مقررات مرتبط با سقف سرمایه‌گذاری از سوی بانک‌ها و موسسات اعتباری - تکمیل پوشش نظارتی و مقرراتی بانک مرکزی بر فعالیت کلیه موسسات پولی و بانکی	- بازنگری در مقررات و ضوابط نظارت بر بازار پول و نظام بانکی (نظیر استانداردها مبارزه با پولشویی، مبارزه با تامین مالی تروریسم، شفافیت، کفایت سرمایه، حسابرسی و کنترل‌های داخلی) - پیاده‌سازی اصول حاکمیت شرکتی در بانک‌ها و موسسات اعتباری - هدایت موسسات فاقد مجوز به طی نمودن تشریفات قانونی لازم - تکمیل بانکداری یکپارچه
- اصلاح و روزآمد نمودن بازار بین بانکی	- جلوگیری از اضافه برداشت بانک‌ها - تقویت نقش واسطه‌گری مالی بانک‌ها و موسسات اعتباری	- تدوین دستورالعمل اجرایی بازار بین بانکی ریالی - ترغیب بانک‌ها به ایفای نقش فعال‌تر در بازار بین بانکی - ترغیب بانک‌ها به بهبود مدیریت نقدینگی و رفع نیازهای کوتاه‌مدت خود از بازار بین‌بانکی
- افزایش سرمایه بانک‌ها - تقویت نظام اعتبارسنجی مشتریان بانک‌ها - افزایش کارایی بانک‌ها	- واگذاری اموال مازاد و شرکت‌های غیر ابزاری - بهره‌برداری از منابع قفل شده بانک‌ها از طریق اوراق بهادارسازی دارایی‌ها - کاهش تدریجی بدهی‌های بخش دولتی به بانک‌ها - ارائه خدمات بانکی در تراز بین‌المللی	- بازنگری و اصلاح قوانین ناظر بر فعالیت‌های بانکی با هدف بهبود خدمت‌رسانی - افزایش سرمایه نقدی بانک‌ها توسط سهامداران دولتی و خصوصی در حد استانداردهای بین‌المللی - ایجاد ساختارها و فرآیندهای لازم در بانک‌ها و موسسات اعتباری برای مدیریت موثر انواع ریسک - بکارگیری ابزارهای نوین در ارائه خدمات بانکی - کاهش هزینه تامین منابع مالی از طریق نظام بانکی با ارائه خدمات بانکی الکترونیکی در فضای مجازی

– برنامه راهبردی (بازار سرمایه)

– اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
توسعه بازار سرمایه و افزایش سهم آن در تأمین منابع مالی کشور	– تقویت نقش بازار سرمایه در تأمین منابع مالی – گسترش دامنه و کارایی واسطه‌گری مالی – تسهیل مشارکتهای بین‌المللی – تنوع بخشیدن به ابزارهای بدهی – توسعه ابزارهای مشتقه – ارتقای زیرساخت‌های فنی بازار سرمایه
افزایش سهم بازار سرمایه در تأمین مالی شرکت‌های بزرگ مقیاس و تأمین مالی بلندمدت بنگاه‌ها	– برقراری نظام انگیزشی مناسب برای سوق دادن تأمین مالی نیازهای بلندمدت به سمت بازار سرمایه – برقراری نظام انگیزشی مناسب برای سوق دادن تأمین مالی نیازهای بنگاه‌های بزرگ اقتصادی از طریق بازار سرمایه
جذب سرمایه گذاری خارجی در بازار اوراق بهادار	– بهبود مقررات‌گذاری برای مدیریت انواع ریسک – حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی

– اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی	عملکرد سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم توسعه
توسعه بازار سرمایه و افزایش سهم آن در تأمین منابع مالی کشور	– افزایش ظرفیت تأمین مالی بازار سرمایه – گسترش پایه سهام‌داری (غیر از سهام عدالت)	۳۷,۹۶۹ میلیارد ریال	سال آخر برنامه ششم ۲,۴۹۲,۹۰۵ میلیارد ریال به بیش از ۱۱ میلیون نفر
افزایش سهم بازار سرمایه در تأمین مالی شرکت‌های بزرگ مقیاس و تأمین مالی بلندمدت	– افزایش نسبت ارزش بازار سرمایه (بورس و فرابورس) به ارزش تولید ناخالص داخلی	۳۹٪	نود درصد (۹۰٪) در سال آخر برنامه
جذب سرمایه گذاری خارجی در بازار اوراق بهادار	رشد سهم سرمایه‌گذاران خارجی در بازار اوراق بهادار	–	به‌طور متوسط سالانه ۵۰ درصد

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
– تقویت نقش بازار سرمایه در تأمین منابع مالی – گسترش دامنه و کارایی واسطه‌گری مالی – تسهیل مشارکتهای بین‌المللی – تنوع بخشیدن به ابزارهای بدهی – توسعه ابزارهای مشتقه – ارتقای زیرساخت‌های فنی بازار سرمایه	– اصلاح تمرکز نظام تأمین مالی از بانک‌محوری و تنوع‌بخشی به منابع و شیوه‌های تأمین مالی – اقتصاد با رویکرد افزایش نقش‌آفرینی ابزارهای متنوع بازار سرمایه در تأمین مالی اولیه و بلندمدت تولید – تقویت بازارهای اوراق بهادار و بورس‌های کالایی – تشویق بکارگیری روش انتشار اوراق بهادار برای تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی کشور – ارتقای محیط کسب و کار در بازار سرمایه – توسعه بازار انرژی با هدف حضور بخش غیردولتی	– افزایش تعداد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس (به همراه برنامه‌ریزی برای حفظ ارزش فعلی بازار). – طراحی و مهندسی مشتقات مالی و کالایی – تقویت بورس انرژی و توانمندسازی و توسعه بازار انرژی برق در کشور – توسعه قراردادهای دو یا چند جانبه در بازار بورس انرژی – عرضه نفت‌خام و فرآورده‌های نفتی در بازار بورس انرژی کشور – تأمین مالی طرح‌های نوآورانه – تشکیل نهاد هماهنگی و نظارت بر بازارهای مالی و همگرایی این بازارها – ارتقا و تقویت زیرساخت‌های اطلاعاتی و توسعه خدمات الکترونیک در بازار سرمایه

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- توسعه ابزارها و نهادهای تامین مالی کوتاه مدت و بلندمدت جدید در بازار سرمایه - ارتقای شفافیت اطلاعاتی	- تصویب قانون راهبری شرکتی برای شرکت‌های سهامی عام و نهادهای مالی - اصلاح قوانین در زمینه رسیدگی به تخلفات و اختلافات در بازار سرمایه
- برقراری نظام انگیزشی مناسب برای سوق دادن تامین مالی نیازهای بلند مدت به سمت بازار سرمایه - برقراری نظام انگیزشی مناسب برای سوق دادن تامین مالی نیازهای بنگاه‌های بزرگ اقتصادی از طریق بازار سرمایه	- کنترل ریسک‌های سیستماتیک بازار سرمایه - ارائه حمایت‌های لازم برای شرکت‌های معتبر برای جذب منابع از بازار سرمایه	- افزایش اختیارات و نقش شرکت سپرده‌گذاری مرکزی در ثبت معاملات اوراق بهادار و ارائه خدمات به سرمایه‌گذاران - همکاری نظام بانکی در ضمانت و ارائه خدمات در زمینه انتشار اوراق بهادار در بازار سرمایه - تشویق و بکارگیری روش انتشار اوراق بهادار برای تامین مالی بنگاه‌های اقتصادی کشور
- بهبود مقررات‌گذاری برای مدیریت انواع ریسک - حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی	- تسهیل مشارکت‌ها و تعاملات بین‌المللی در بازار سرمایه	- برگزاری نمایشگاه بازار سرمایه در سطح بین‌المللی - رفع محدودیت‌ها با تسهیل قوانین و مقررات - تربیت نیروی انسانی متخصص برای انجام فعالیت‌های بین‌المللی مربوط به بازار سرمایه کشور

- برنامه راهبردی (صندوق توسعه ملی)

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
- تبدیل بخشی از منابع حاصل از صدور نفت و گاز به ثروتهای زاینده و سرمایه‌گذاری‌های پایدار - حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفتی و کمک به برقراری عدالت بین نسلی	- ایفای نقش فعال‌تر نهاد هیات امانا در خصوص راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌های صندوق - ارتقای فعالیت‌های تحقیقاتی و مطالعاتی برای اتخاذ سیاست‌های کاربردی - افزایش سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی
- تامین مالی شرکت‌های خصوصی و تعاونی با رویکرد توسعه صادرات - جلب سرمایه‌گذاری خارجی از طریق اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی	- بکارگیری منابع صندوق توسعه ملی در تامین مالی سرمایه‌گذاری‌های مولد با تاکید بر بخش خصوصی
- ارتقای شفافیت عملکرد صندوق	استفاده از روشها و استانداردهای جهانی و نظام‌های یکپارچه اطلاعاتی

- اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی	عملکرد سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم توسعه
- تبدیل بخشی از منابع حاصل از صدور نفت و گاز به ثروتهای زاینده و سرمایه‌گذاری‌های پایدار - حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفتی و کمک به برقراری عدالت بین نسلی	- افزایش میزان اختصاص منابع ورودی هر سال صندوق، به سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی	۰	۱۵٪
- تامین مالی شرکت‌های خصوصی و تعاونی با رویکرد توسعه صادرات - جلب سرمایه‌گذاری خارجی از طریق اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی	- افزایش میزان اختصاص منابع ورودی هر سال صندوق، به تامین مالی سرمایه‌گذاری‌های بخش غیردولتی	۲۰٪	۵۰٪
- ارتقای شفافیت عملکرد صندوق	- ارتقای رتبه شفافیت صندوق (لینا برگ)	۵	۹

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
– ایفای نقش فعال تر نهاد هیات امناء در خصوص راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌های صندوق – ارتقای فعالیت‌های تحقیقاتی و مطالعاتی برای اتخاذ سیاست‌های کاربردی – افزایش سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی	– استفاده از تجربه صندوق‌های ثروت ملی موفق در کشورهای منتخب به منظور ارتقاء جایگاه و رتبه صندوق به عنوان نهاد ثروت آفرین – تاکید بر بازاریابی جهانی جهت دستیابی به سهم مناسبی از بازارهای پولی و مالی و بهره‌برداری از موقعیت مناسب سرمایه‌گذاری در پهنه جغرافیای اقتصادی – رعایت توازن بخشی و بین بخشی در فعالیت‌های اقتصادی با رویکرد توسعه‌ای – رعایت اصول توازن منطقه‌ای در تخصیص و توزیع منابع صندوق توسعه ملی – تاکید بر بازاریابی جهانی جهت دستیابی به سهم مناسبی از بازارهای پولی و مالی و بهره‌برداری از موقعیت مناسب – توسعه ظرفیت‌های عملیاتی سرمایه‌گذاری خارجی	– ایجاد بسترهای لازم برای برقراری همکاری‌های تخصصی با صندوق‌های ثروت ملی موفق – طراحی سازوکار سامانه گزارش‌گیری به منظور رصد عملکرد صندوق در دستیابی به اهداف توسعه‌ای آن – رصد و پایش مستمر عملکرد صندوق‌های ثروت ملی موفق در کشورهای منتخب با هدف ارتقای جایگاه و رتبه صندوق به عنوان نهاد ثروت آفرین – تدوین مدل اولویت بندی سرمایه‌گذاری در بازارهای داخلی و خارجی – بهره‌گیری از متخصصان داخل و خارج کشور برای بازاریابی در بازارهای پولی و مالی، پرتفوی و سبد سهام.
– بکارگیری منابع صندوق توسعه ملی در تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌های مولد با تاکید بر بخش خصوصی	– اولویت اعطای تسهیلات به صادرات خدمات فنی و مهندسی – اولویت اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی متقاضی سرمایه‌گذاری در ایران – اولویت اعطای تسهیلات به مشتریان خارجی خریدار کالا و خدمات ایرانی	– ایجاد ساختارها و فرایندهای لازم در صندوق برای مدیریت منابع صندوق در دوره پسا برجام – تدوین دستورالعمل اعطای تسهیلات و معیارها و شاخص‌ها برای اولویت بندی طرح‌های مربوط به صادرات بویژه صدور خدمات فنی و مهندسی – طراحی ساز و کارهای علمی و کاربردی برای جهت‌دهی اعطای تسهیلات و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اقتصادی – توسعه بهره‌مندی بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی از طریق منابع صندوق توسعه ملی با ایجاد تضامین لازم
– استفاده از روش‌ها و استانداردهای جهانی و نظام‌های یکپارچه اطلاعاتی	– شفافیت در ارائه بیلان کامل ارزش‌های بازار، درآمدها و پرداخت‌های مدیریتی	– به‌روز کردن گزارش‌های سالانه صندوق – تهیه گزارش‌های صندوق با بکارگیری اشخاص حقیقی و حقوقی مستقل – انتشار گزارش‌های صندوق در وبگاه صندوق

– برنامه راهبردی (تأمین مالی خارجی)

– اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
– افزایش میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور	– ارتقای تعاملات با نهادها و موسسات مالی بین‌المللی و بانک‌های توسعه‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی که کشور عضو آنهاست
– افزایش میزان تأمین منابع مالی خارجی (فاینانس)	– استفاده کارآمد از فرصت‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی
– افزایش میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی برای قراردادهای مشارکت داخلی – خارجی	– توانمندسازی بخش خصوصی برای جذب و جلب همکاری‌های مشترک سرمایه‌گذاران خارجی – هدایت سرمایه‌گذاران خارجی جهت مشارکت با بخش‌های خصوصی توانمند داخلی – تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در جهت توسعه صادرات

- اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی	عملکرد سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم توسعه
افزایش میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (موضوع قانون تشویق سرمایه‌گذاری خارجی)	میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)	۱/۰۵۰ میلیارد دلار	متوسط سالانه ۱۲ میلیارد دلار
	بهبود رتبه اعتباری (در طبقه‌بندی OECD)	رتبه ۷	رتبه ۴
افزایش میزان تامین منابع مالی خارجی (فاینانس)	میزان جذب فاینانس خارجی	۱/۸۵۸ میلیارد دلار	متوسط سالانه ۲۰ میلیارد دلار
افزایش میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی برای قراردادهای مشارکت داخلی - خارجی	میزان جذب قراردادهای مشارکت داخلی - خارجی	۰	متوسط سالانه ۱۸ میلیارد دلار

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- ارتقای تعاملات با نهادها و موسسات مالی بین‌المللی و بانک‌های توسعه‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی که کشور عضو آنها است - استفاده کارآمد از فرصت‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی - توانمندسازی بخش خصوصی برای جذب و جلب همکاری‌های مشترک سرمایه‌گذاران خارجی - هدایت سرمایه‌گذاران خارجی جهت مشارکت با بخش‌های خصوصی توانمند داخلی - تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در جهت توسعه صادرات	- اولویت‌بندی بخشی و رشته‌ای برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی - تسهیل تامین منابع مالی از خارج برای سرمایه‌گذاری در مناطق - بهره‌گیری از ابزارها، نهادها و خدمات نوین پولی و مالی موجود در تراز بین‌المللی - افزایش جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به منظور گسترش بهره‌وری دانش‌بنیان - جذب سرمایه‌های خارجی برای خرید سهام شرکت‌های مشمول واگذاری - افزایش بهره‌وری نیروی انسانی متخصص در جذب منابع مالی خارجی	- بهره‌گیری توانمند از چرخه تجارت خارجی (صادرات و واردات) و سرمایه‌گذاری - تربیت و آموزش نیروی انسانی ماهر و متخصص در تراز بین‌المللی - فراهم کردن اخذ خطوط اعتباری از بانک‌های خارجی در قالب فاینانس به منظور جذب منابع مالی در کوتاه‌مدت - ایجاد زیرساخت لازم برای استفاده از ابزارها، نهادها و خدمات نوین پولی و مالی موجود در سطح بین‌المللی - اصلاح قوانین و مقررات به منظور افزایش توان رقابت در سطح بین‌المللی

- برنامه راهبردی (بیمه بازرگانی)

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
افزایش توان صنعت بیمه برای تامین منابع مالی	گسترش بیمه اتکایی با مشارکت بیمه‌گران بین‌المللی
	تسهیل فرایند و تسريع در اعطای پروانه فعالیت به فعالین صنعت بیمه
	تسهیل ورود بازیگران جدید بخش خصوصی به بازار بیمه
	توسعه نظام نظارت بر سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های بیمه
تنوع بخشی به پرتفوی بازار بیمه کشور و تخصصی کردن شرکت‌های بیمه	افزایش تنوع و توسعه محصولات بیمه ای

– اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی	عملکرد سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم توسعه
افزایش توان صنعت بیمه برای تأمین منابع مالی	افزایش ضریب نفوذ بیمه	۱۰۹ درصد	افزایش سالانه ۰.۲ واحد به‌طور متوسط
	افزایش حق بیمه سرانه	۲۵.۳ درصد	سالانه ۲۵ درصد رشد
	افزایش بازده سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه	۱۶ درصد	افزایش سالانه ۰.۵ واحد به‌طور متوسط
	افزایش سهم بیمه بخش غیردولتی از بازار بیمه	۵۹.۳ درصد	افزایش سالانه ۲ واحد به‌طور متوسط
	ارتقا سهم بیمه در جبران خسارت وارده به سرمایه‌های ملی	۷.۴ درصد	افزایش سالانه ۱ واحد به‌طور متوسط
توسعه و تنوع‌بخشی به پرتفوی بازار بیمه کشور و تخصیص کردن شرکت‌های بیمه	افزایش سهم بیمه زندگی	۱۰.۵ درصد	افزایش سالانه ۰.۴ واحد به‌طور متوسط
	افزایش سهم بیمه‌های اختیاری	۵۷.۸ درصد	افزایش سالانه ۰.۵ واحد به‌طور متوسط

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد (استراتژی)	سیاست	اقدام اساسی
گسترش بیمه اتکایی با مشارکت بیمه گران بین‌المللی	– مشارکت با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای – استفاده از ظرفیت‌های کشورهای همسایه	– رتبه‌بندی شرکت‌های بیمه داخلی توسط موسسات رتبه‌بندی معتبر بین‌المللی – عقد قراردادهای جدید بیمه اتکایی – تدوین شیوه‌نامه مخصوص برای فعالیت شرکت‌های بیمه در سایر کشورها
تسهیل فرایند و تسریع در اعطای پروانه فعالیت به فعالین صنعت بیمه	– تسریع در اجرای کامل سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و تعیین تکلیف سهام عدالت	– آزاد شدن سهام عدالت – هدایت بیمه ایران به حوزه‌های اقتصاد کلان به منظور فراهم آوردن مقدمات ورود شرکت‌های بیمه غیردولتی به این حوزه‌ها
تسهیل ورود بازیگران جدید بخش خصوصی به بازار بیمه	– ارتقای نظارت بر توانگری شرکت‌های بیمه – حذف یا کاهش قوانین محدود کننده صنعت بیمه	– تسهیل فرایند و تسریع در اعطای مجوز فعالیت‌های شرکت‌های بیمه تخصصی – اقدام برای کاهش عوارض و مالیات بر ارزش افزوده از محصولات بیمه‌ای
توسعه نظام نظارت بر سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های بیمه	– ارتقای کیفیت حاکمیت شرکتی	– تربیت نیروی انسانی ماهر در بازار مالی – اصلاح ساختار سازمانی شرکت‌های بیمه – رتبه‌بندی شرکت‌های بیمه
افزایش تنوع و توسعه محصولات بیمه‌ای	– تسهیل شرایط دریافت مجوز برای ارائه محصولات بیمه‌ای – افزایش رقابت در بازار خدمات بیمه – گسترش بیمه‌های اجباری (مانند بیمه حوادث طبیعی)	– بررسی، اصلاح و توسعه محصولات بیمه‌ای – تقویت ظرفیت‌های آموزش عالی در صنعت بیمه – برگزاری دوره‌های آموزشی داخلی و خارجی برای بیمه‌های تخصصی – استاندارد کردن شرایط تصویب محصولات بیمه‌ای – بررسی، اصلاح و توسعه محصولات بیمه‌های مکمل و اجباری – اعطای حق مالکیت معنوی برای محصولات جدید بیمه‌ای

بهره‌وری

الف) تبیین وضعیت

به‌رغم پیشرفت‌های نسبی اقتصاد کشور در گذشته در زمینه‌هایی مانند رشد تولید، ایجاد اشتغال و مانند آن، اقتصاد کشور با چالش‌های قابل توجهی به ویژه در رابطه با بهره‌وری و مسائل بیکاری، تورم و رکود، روبرو می‌باشد. با وجود ثروت نسبتاً فراوان کشور که از درآمدهای وسیع نفت و گاز بهره می‌برد، رشد پایدار اقتصادی بدون فشار تورمی همچنان یک چالش جدی اقتصاد کشور است. با توجه به این که بهره‌وری کل عوامل تولید بخشی از تولید است که به مقدار نهاده‌های مورد استفاده در تولید منتسب نمی‌باشد، می‌توان با ارتقای آن به رشد اقتصادی پایدار (یا یکنواخت) بدون فشار تورمی دست یافت. به علاوه، رشد بهره‌وری کل عوامل یک فرصتی را به منظور افزایش رفاه مردم جامعه فراهم می‌کند. همین رویکرد و مطالعات تجربی است که دستیابی به رشد اقتصادی پایدار از طریق افزایش بهره‌وری را به یکی از مهمترین اهداف کشورها در عصر حاضر تبدیل کرده است که کشور ما نه تنها از این امر مهم مستثنی نبوده بلکه مهمترین مسئله پیش روی اقتصاد ایران نیز می‌باشد. به طور کلی آموزش، دانش و فناوری، سلامت و بهداشت، درجه باز بودن اقتصاد، رقابت، توسعه مالی، ظرفیت جذب، واردات، زیربنای و نهادها و...، متغیرهای تعیین کننده بهره‌وری کل عوامل تولید در سطوح مختلف خرد و کلان به شمار می‌روند. عوامل فوق‌الذکر زمینه‌های سیاست‌گذاری را برای تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران فراهم می‌کنند.

علی‌رغم جایگاه و اهمیت رشد بهره‌وری و نقش آن در رشد اقتصادی پایدار و سریع و تأکید ویژه در برنامه‌های توسعه چهارم و پنجم، نگاه اجمالی به عملکرد گذشته و وضعیت کنونی شاخص‌های بهره‌وری در اقتصاد ایران حاکی از عملکرد نامناسب آن می‌باشد. به‌طوری که متوسط رشد سالانه بهره‌وری کل عوامل تولید و بهره‌وری سرمایه در دهه اخیر دارای رشد منفی به میزان ۰.۵۶- درصد و ۱.۴۱- درصد به ترتیب بوده است. البته، در این دوره، بهره‌وری نیروی کار دارای رشد مثبت بالغ بر ۱.۳۱ درصد بوده که این رشد عمدتاً از جایگزینی سرمایه ناشی شده است. همچنین بهره‌وری نقشی در رشد اقتصادی کشور نداشته است. در دوره ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۲، نیز هر سه شاخص بهره‌وری نیروی کار، بهره‌وری سرمایه و بهره‌وری کل عوامل تولید دارای روند کاهشی بوده است. به طوری که در سال ۱۳۹۲، رشد هر سه شاخص مذکور به ترتیب ۵.۲-، ۳.۴- و ۳.۷- درصد بوده‌اند و بنابراین بهره‌وری در رشد اقتصادی کشور نقشی نیز نداشته است.

و فور درآمدهای نفتی و تخصیص نابهینه منابع حاصله از آن، سیاست‌های نامناسب مالی و پولی، اثباتی در سیاست‌ها و بدتر شدن فضای رقابت پذیری و محیط کسب و کار، دلایل عملکرد نامناسب بهره‌وری طی سال‌های فوق‌الذکر بوده است.

(ب) اهم اقدامات دولت

با توجه به وضعیت نامناسب عملکرد بهره‌وری و عوامل پیش برنده آن، دولت برای حل مسائل مذکور اقداماتی را در دوره کوتاه مدت دوساله (سال ۱۳۹۲ الی سال ۱۳۹۴) از قبیل کاهش نااطمینانی در اقتصاد با برقراری ثبات نسبی در سیاست‌ها، ایجاد فضای اطمینان بخش برای فعالان اقتصادی در بخش خصوصی، اهتمام جدی به کاهش تورم، برقراری انضباط مالی و پولی، اولویت تخصیص منابع به طرح‌هایی که زودتر به بهره‌برداری می‌رسند (به همراه تولید و اشتغال بیشتر)، تدوین برنامه جامع بهره‌وری و به مرور عملیاتی کردن آن و تعامل فعال با اقتصادهای پیشرفته منطقه و جهان، به انجام رساند.

علی‌رغم اقدامات فوق، تغییر جهت روند کاهشی بهره‌وری به یک دوره حداقل میان مدتی نیاز دارد که دولت آن را در برنامه ششم مد نظر قرار داده است. به طوری که در سیاست‌های کلی برنامه ششم، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، و همچنین در سند حاضر، امر مهم ارتقای بهره‌وری و افزایش نقش آن در رشد اقتصادی، مورد تأکید قرار گرفته است. برای مثال، هدف‌گذاری شده است که برای تحقق رشد اقتصادی ۸ درصد، ۲.۸ واحد درصد آن (سهم ۳۵ درصدی در رشد) از طریق افزایش و بهبود بهره‌وری کل عوامل حاصل گردد.

(ج) اهم چالش‌ها

- با توجه به وضعیت عملکرد بهره‌وری که در بخش قبلی به طور اجمالی توضیح داده شد، مهمترین چالش‌ها و تنگنای ارتقای بهره‌وری و افزایش نقش آن در رشد اقتصادی پایدار و پویا را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:
- وجود نااطمینانی در اقتصاد و اعتماد به سیاست‌های اقتصادی اتخاذ شده از طرف فعالین بخش خصوصی
 - وضعیت نامناسب فضای کسب و کار
 - سهم ناچیز دانش و پیشرفت فناورانه در اقتصاد (ایجاد، انتقال و جذب دانش)
 - پایین بودن کارایی سرمایه‌گذاری
 - افزایش ظرفیت بیکار تولید در فعالیتهای اقتصادی
 - وجود تورم ساختاری و به ویژه افزایش آن در سال‌های فوق‌الذکر و انحراف در قیمت عوامل تولید
- برای رفع چالش‌ها و تنگنای ارتقای بهره‌وری و نقش آن در رشد اقتصادی و تحقق اهداف کمی مذکور، راهبردها، سیاست‌ها و اقدامات اساسی برای سال‌های دوره برنامه ششم در نظر گرفته شده است که مهمترین آن‌ها در قسمت بعدی ارائه می‌شود.

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
– افزایش بهره‌وری عوامل تولید برای دستیابی به رشد اقتصادی مستمر و شتابان – افزایش نقش رشد بهره‌وری در تامین رشد اقتصادی پایدار و شتابان	– تقویت عوامل تولید با تأکید بر دانش و فناوری – توسعه سرمایه انسانی (با رویکرد اقتصادی) – ایجاد، انتقال و جذب دانش (توسعه دانش و فناوری) – بهبود محیط کسب و کار و تقویت رقابت پذیری

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		متوسط رشد سالانه برنامه ششم (درصد)
		عنوان	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۹	
۱	افزایش بهره‌وری عوامل تولید	بهره‌وری نیروی کار	—	۱۰۰	۱۲۱	۳.۹
		بهره‌وری سرمایه	—	۱۰۰	۱۱۱	۲.۲
		بهره‌وری کل عوامل تولید	—	۱۰۰	۱۱۵	۲.۸
۲	افزایش نقش رشد بهره‌وری در تامین رشد اقتصادی	متوسط سهم بهره‌وری کل عوامل تولید از رشد اقتصادی	درصد	—	—	۳۵

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	- تقویت عوامل تولید با تأکید بر دانش و فناوری	- ساماندهی به نظام آموزش برای تامین نیروی کار ماهر و باکیفیت - به روز رسانی و بکارگیری دانش و ارتقای فناوری - تغییر نظام بودجه ریزی و تخصیص منابع عمومی - اصلاح و تدوین مدل نظام پرداخت مبتنی بر بهره‌وری	- ارتقای کیفیت نظام آموزشی از سطوح ابتدایی تا عالی - گسترش و بهبود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و ضمن کار در جهت افزایش مهارت نیروی کار - اصلاح ساختار آرایه آموزش‌های فنی و تخصصی رسمی و غیررسمی - به روزرسانی فناوری‌های نو در زنجیره تولید با بهره‌گیری از منابع مالی داخلی و خارجی به ویژه صندوق توسعه ملی -- تدوین الگو و فرآیند انتقال و بومی‌سازی دانش از فعال به فعالیت در زمینه بهره‌وری با تأکید بر تجاری سازی ایده‌ها - استقرار کامل بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد - رعایت انضباط مالی در اجرای بودجه های سنواتی و انضباط پولی توسط نهاد ذیربط - اولویت منابع سرمایه گذاری به طرح‌هایی که زودتر به بهره‌برداری رسیده و دارای ارزیابی دقیق فنی، اقتصادی و زیست محیطی باشند. - افزایش سهم و کارایی هزینه‌های تحقیق و توسعه - اختصاص عواید حاصل از بهبود بهره‌وری به شاغلان دارای کارایی و اثربخشی
۲	- توسعه سرمایه انسانی (با رویکرد اقتصادی)	- سیاستگذاری بر اساس علم و تجربه و ثبات آنها - ارتقای آموزش، سلامت و تجربه نیروی کار - همکاری و دریافت کمک فنی و مشاوره‌ای از صاحبان بهره‌وری بالا در کشورهای جهان	- ثبات در تصمیم‌ها و سیاست‌های اقتصادی دولت - شفافیت در انتقال اطلاعات تصمیمات و سیاست‌های اقتصادی به آحاد جامعه و فعالان اقتصادی - گسترش مشارکت بخش خصوصی - اجرای برنامه‌های آموزشی برای ارتقای بهره‌وری بر مبنای تجربیات برتر کشورهای موفق در زمینه بهره‌وری - برنامه‌ریزی نیروی انسانی به منظور انتقال تجربه شاغلان دارای تجربه کاری موفق - تسهیل بازدیدهای کاری از بنگاه‌های موفق در سایر کشورها برای هم‌تایان ایرانی - ترویج فرهنگ بهره‌وری و اخلاق کار - اصلاح و بازبینی قوانین مغایر با ارتقای بهره‌وری
۳	- ایجاد، انتقال و جذب دانش (توسعه دانش و فناوری)	- تقویت پایه‌های دانش و نوآوری در چارچوب ارتقای بهره‌وری - سیاست تجاری و ارزی معطوف به واردات کالاهای سرمایه‌ای دارای دانش فنی و صادرات با فناوری برتر (انتقال دانش و فناوری) - بسط سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی - اولویت بندی واردات کالاهای و خدمات دارای دانش و فناوری	- بهبود کیفیت آموزش (در تمامی سطوح) به منظور ایجاد و جذب دانش و فناوری - جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی عمودی با هدف بومی سازی فناوری تولید، استفاده از سرریز دانش و توسعه صادرات و سرمایه گذاری مستقیم خارجی افقی با هدف افزایش سرریز دانش، رقابت پذیری اقتصاد، کاهش هزینه ها و توسعه صادرات - تعیین تعرفه‌های ترجیحی در اولویت بندی واردات کالاهای و خدمات در فرایند ایجاد و انتقال دانش و فناوری پیشرفته
۴	- بهبود محیط کسب و کار و تقویت رقابت پذیری	- اصلاح و حذف قوانین و مقررات کسب و کار - مقابله با فساد اداری، مالی و اقتصادی - ثبات در سیاست‌گذاری و شفافیت (ارجاع به موارد مندرج در فرابخش تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال)	(ارجاع به بند یک راهبردهای فرابخش تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال، صفحه ۱۹)

بهبود محیط کسب و کار و توسعه مشارکت بخش خصوصی و تعاونی

محیط کسب و کار

الف) تبیین وضعیت

محیط مساعد کسب و کار به عنوان یکی از عوامل اصلی و مؤثر بر رشد اقتصادی و تولید کالا و خدمات به شمار می‌رود. اقتصاد ایران از منظر محیط کسب و کار و رقابت‌پذیری، طی دهه اخیر با تحول اساسی همراه نبوده که بتواند عرضه کل اقتصاد را تغییر دهد و کماکان وضعیت کسب و کار در کشور نامناسب است به نحوی که فعالان اقتصادی (داخلی و خارجی) یا وارد عرصه کسب و کارهای جدید در اقتصاد ایران نشده‌اند و یا اینکه به دنبال توسعه آن نمی‌باشند.

ابعاد محیط کسب و کار در قالب محورهای مختلفی نظیر مقررات‌زدایی و کیفیت مقررات‌گذاری، افزایش رقابت‌پذیری، حقوق مالکیت، دولت الکترونیک و ایجاد پنجره واحد، مبارزه با فساد اداری و افزایش شفافیت، فرآیند تصویب و تدوین و تنقیح قوانین اقتصادی و شاخص‌های سهولت کسب و کار بانک جهانی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

وضعیت شاخص‌های مؤثر در اندازه‌گیری بهبود محیط کسب و کار در سال‌های منتهی به سال ۱۳۹۲، عموماً در شرایط مناسبی نبودند.

در سال ۲۰۱۳ کشور ایران از نظر محیط کسب و کار دارای رتبه جهانی ۱۵۲ بوده است و همچنین از نقطه نظر رقابت‌پذیری در میان ۱۴۸ کشور جهان حائز رتبه ۸۲ بوده که این رتبه سال گذشته ۸۱ و در سال ۲۰۱۱ میلادی برابر ۶۹ بوده است. در شاخص مقررات‌زدایی کشور ایران از بعد کیفیت تنظیم مقررات (شاخص *WGI*) در سال ۲۰۱۳ رتبه آخر را در بین کشورهای حوزه سند چشم‌انداز دارا بوده است. از بعد اثربخشی دولت (زیر شاخص *WGI*) در سال ۲۰۱۲ رتبه هشت را در بین کشورهای حوزه سند چشم‌انداز به‌دست آورده است. از لحاظ شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت (محیط حقوقی و سیاسی، حقوق مالکیت فیزیکی و حقوق مالکیت فکری) رتبه ایران در سال ۲۰۱۱ در جهان ۱۱۱ و در منطقه ۱۲ بوده است.

همچنین در شاخص‌های دولت الکترونیک نیز ایران در سال ۲۰۱۲ رتبه ۱۶ را در منطقه از میان ۲۴ کشور به خود اختصاص داده است. از بعد شاخص ادراک فساد (*CPI*) وضعیت ایران در سال ۲۰۱۳ دارای رتبه ۱۵ در کشورهای منطقه (کشورهای سند چشم‌انداز) و رتبه ۱۴۴ در دنیا بوده است. جایگاه ایران از سال ۲۰۱۱ به بعد تنزل پیدا کرده که بیانگر بدتر شدن وضعیت فساد در اقتصاد ایران در مقایسه با کشورهای جهان است.

(ب) اهم اقدامات دولت

با روی کار آمدن دولت تدبیر و امید در تابستان سال ۱۳۹۲ و با شروع فرآیند شناسایی و اصلاح قوانین، مصوبات، بخشنامه‌ها و رویه‌های مزاحم و مخل کسب و کار اعم از سرمایه‌گذاری در تولید کالا و خدمات یا تجارت داخلی و خارجی، به تدریج پیشرفت‌هایی در برخی از رتبه‌بندی‌های بین‌المللی در حوزه کسب و کار بدست آمد. در سال ۲۰۱۵ بر اساس گزارش بانک جهانی، رتبه محیط کسب و کار کشور به ۱۳۰ و در سال ۲۰۱۶ به ۱۱۸ ارتقاء یافت؛ همچنین در گزارش رقابت‌پذیری سال ۲۰۱۶-۲۰۱۵ مجمع جهانی اقتصاد ایران دارای رتبه ۷۴ بوده است. براساس آخرین آمار سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۴، ایران در شاخص دولت الکترونیکی و ارائه برخط خدمات دولتی دارای رتبه ۱۰۰ از میان ۱۸۴ کشور جهان بوده است.

در شرایط حاضر و با توجه به ابلاغ و اجرای بند «ج» سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مبنی بر واگذاری فعالیت‌های اقتصادی دولتی به بخش خصوصی و تدوین قوانین رقابت در کشور از یک سو و برنامه‌ریزی و حرکت شتابان کشورهای رقیب در تصاحب فرصت‌های اقتصادی از سوی دیگر، افزایش تلاش‌ها و فعالیت‌ها در برقراری محیط امن اقتصادی در داخل کشور اهمیت مضاعف یافته است. در این خصوص گسترش فضای فعالیت بخش خصوصی، انجام اصلاحات نهادی و اجرای دقیق قوانین رقابت می‌تواند تا حدود زیادی بر انتظارات سرمایه‌گذاران نسبت به محیط کسب و کار در اقتصاد ایران و شدت برخورد با رویه‌های ضد رقابتی مؤثر باشد.

نتیجه آنکه بررسی وضع موجود کشور در حوزه‌های مختلف محیط کسب و کار نشان می‌دهد دستیابی به اهداف ذکر شده در سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله ششم توسعه کشور در این زمینه مستلزم همگامی و اهتمام تمام دستگاه‌های ذی‌ربط مبنی بر شناسایی و انجام اقدامات اصلاحی لازم در حوزه قوانین و مقررات به منظور کاستن از هزینه‌های فعالیت‌های اقتصادی بخش خصوصی است.

یکی از مهمترین تغییر و تحولات اخیر که بر شرایط داخلی، منطقه‌ای و حتی بین‌المللی تأثیرگذار خواهد بود، لغو تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران است. با لغو تحریم‌ها به خصوص تحریم‌های بانکی فرصت‌های جدیدی پیش‌روی کشور قرار خواهد گرفت و سرمایه‌گذاری خارجی نیز به دلیل افزایش امنیت و اعتماد بین‌المللی و فراهم‌شدن بسترهای لازم برای ورود تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران افزایش خواهد یافت. همچنین از آنجایی که دسترسی به تامین مالی یکی از مولفه‌های تشکیل دهنده شاخص رقابت‌پذیری است بنابراین می‌توان گفت از این مسیر رقابت‌پذیری کشور نیز بهبود می‌یابد.

با رفع تحریم بانکی (بهبود شرایط بانک‌ها) و افزایش توان وام‌دهی بانک‌ها، می‌توان پیش‌بینی نمود که زمان و هزینه لازم برای اخذ اعتبار کاهش یابد.

با یکپارچه شدن همه پنجره‌های مربوط به نهادها و دستگاه‌های مختلف، می‌توان ادعا کرد که دولت الکترونیک محقق شده است. چالش پیش‌روی این طرح نیاز به سرمایه زیاد و زیرساخت‌های متعدد آن است که در صورت توجه به اهمیت طرح و منافع بلندمدت حاصل از آن، نباید به چالشی بر سر راه اجرای آن تبدیل شود.

فرآیند احصاء و کاهش و یا حذف مجوزها توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی در دست انجام است و پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال ۱۳۹۴ به اتمام برسد. افزایش شفافیت، کاهش فساد اداری و سهولت شروع کسب و کار تنها بخشی از آثار این اتفاق خواهد بود. حذف رویه‌های اداری غیرضروری در اخذ مجوزها به نوعی منجر به مقررات‌زدایی و تسهیل در اخذ مجوزها می‌شود که این امر به بهبود شاخص کیفیت تنظیم مقررات نیز می‌انجامد.

با کاهش تصدی‌گری دولت پیش‌بینی می‌شود شاخص بوروکراسی و افزایش رقابت‌پذیری بهبود یابد، اما برای تحقق اهداف مورد انتظار، نیاز به دقت و نظارت کافی در واگذاری‌ها می‌باشد. انتظار می‌رود با اجرایی شدن طرح جامع مالیاتی (که بر پایه مؤدی محوری پایه‌گذاری شده است) اهدافی نظیر تکریم حقوق شهروندی، ایجاد نظم و یکپارچگی در ساختار مالی و اقتصادی دولت، تامین مخارج جاری دولت از محل درآمدهای مالیاتی، افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص ملی (T/GDP)، قطع اتکاء هزینه‌های جاری دولت به نفت، امکان اخذ مالیات به مجموع درآمد، توسعه یافتگی و پایداری اقتصاد سالم کشور مبتنی برگردآوری «مالیات حقه مؤدیان»، دستیابی اصولی به انضباط مالی دولت و افزایش نرخ رشد اقتصادی، هدایت اصولی سرمایه و تولید در راستای سیاست‌ها، برقراری ارتباطات و کسب اطلاعات لازم از فعالیت‌های اقتصادی مؤدیان، شناسایی و ثبت‌نام مؤدیان و جلوگیری از فرار مالیاتی و در نهایت توزیع نسبتاً عادلانه درآمد و ثروت بر اساس شایستگی (عدالت مالیاتی) و استعدادهای شکوفا شده، محقق شود. چالش این طرح امکان استقبال کم مؤدیان از طرح جدید به دلیل آشنایی ناکافی با سازوکارها و چگونگی آن و طیف گسترده مراجعان به این سازمان است که انتظار می‌رود آموزش و اطلاع‌رسانی درست و اصولی در این زمینه انجام شود.

با توجه به تأثیر تورم در ثبات اقتصادی، در صورت ادامه روند فعلی (کاهش تورم) و عدم تغییر سایر شرایط، پیش‌بینی می‌شود ثبات اقتصادی نیز بهبود یابد و توسعه بازارهای مالی نیز منجر به بهبود شاخص کسب و کار (از منظر بانک جهانی) شود. همچنین توجه به حقوق مالکیت فیزیکی و مالکیت معنوی در تدوین قوانین از دیگر فرصت‌ها و تحولات پیش‌روی کشور است.

ج) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	اصلاح یا حذف قوانین و مقررات مزاحم	شناسایی قوانین و مقررات محل ایجاد مکانیزم بررسی پیشنهادات و تصویب قوانین و مقررات جایگزین
۲	افزایش شفافیت و مطالبه‌گری عمومی و ساده‌سازی و تضمین اجرای دقیق و عادلانه قوانین	اطلاع‌رسانی مستمر و منسجم به مردم در خصوص قوانین و مقررات موجود و حدود وظایف دستگاه‌ها ارزیابی اثر حقوقی، اقتصادی و اجتماعی قوانین و مقررات
۳	ساماندهی و بهبود فرآیندهای صدور مجوز و ارائه خدمات	الکترونیکی نمودن فرآیندهای صدور مجوزها و خدمات توسعه پنجره واحد
۴	ارتقاء شاخص‌های سهولت کسب و کار و کارآفرینی	ارتقاء هماهنگی بین دستگاهی و تبیین دقیق حوزه وظایف هر دستگاه در شاخص‌های مرتبط مدیریت یکپارچه و سیاست‌گذاری انعطاف پذیر و متناسب با شرایط موجود ایجاد نظام انگیزشی مناسب

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی
۱	اصلاح یا حذف قوانین و مقررات مزاحم	تا سال سوم برنامه، تمامی دستگاه‌های اجرایی قوانین و مقررات محل حوزه فعالیت خود را به همراه پیشنهادهای جایگزین و اصلاحی شناسایی نمایند. تا پایان برنامه، تمامی قوانین و مقررات محل و غیرضرور تعیین تکلیف شوند. ارزیابی اثر حقوقی، اقتصادی و اجتماعی قوانین و مقررات
۲	افزایش شفافیت و مطالبه‌گری عمومی و ساده‌سازی و تضمین اجرای دقیق و عادلانه قوانین	تکمیل بانک اطلاعاتی موضوعی قوانین و مقررات تا پایان سال اول برنامه تدوین بسته فرهنگی در راستای افزایش شفافیت و مطالبه‌گری عمومی در سال اول برنامه الزام دستگاه‌های اجرایی به ارائه بسته ارزیابی آثار حقوقی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی قوانین و مقررات به هنگام ارائه لوایح یا پیشنهادات در طول برنامه ششم
۳	ساماندهی و بهبود فرآیندهای صدور مجوز و ارائه خدمات	فراهم کردن زیرساخت‌های فنی و بسترهای لازم برای صدور مجوزها و خدمات به صورت الکترونیکی و در قالب پنجره واحد تا پایان سال دوم برنامه
۴	بهبود وضعیت شاخص سهولت انجام کسب و کار	دستیابی به رتبه سوم منطقه تا آخر برنامه ششم توسعه بر اساس شبیه‌سازی انجام شده، دستیابی به رتبه سوم در منطقه معادل کسب رتبه ۵۰ جهانی است (مشروط بر ثبات شرایط سایر کشورها) و با توجه رتبه فعلی ایران (۱۱۸) ضروری است رتبه کشور بطور سالانه ۱۳ پله ارتقا یابد.

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	شناسایی قوانین و مقررات مخل، ایجاد مکانیزم بررسی پیشنهادهای و تصویب قوانین و مقررات جایگزین	هماهنگی و یکپارچه سازی و اصلاح قوانین مرتبط در راستای بهبود محیط کسب و کار با رویکرد نگرش فرابخشی و حذف مقررات زائد	پیش‌بینی یک مرجع ذیصلاح برای بررسی موارد اصلاح، حذف قوانین و مقررات مخل
			بازبینی و حذف قوانین و مقررات و مجوزهای زائد
			حذف موانع اداری و تثبیت مقررات صادرات حداقل به مدت ده سال
			تثقیق قوانین اقتصادی معارض با سهولت محیط کسب و کار
۲	اطلاع‌رسانی مستمر و منسجم به مردم در خصوص قوانین و مقررات موجود و حدود وظایف دستگاه‌ها	ایجاد شفافیت در فرایند گردش اطلاعات، رویه‌ها و فرایندهای اجرایی و افزایش پاسخگویی بخش عمومی	تشکیل کمیسیون ویژه در دولت به منظور بررسی مستمر پیشنهادهای دستگاه‌های اجرایی
			تکمیل بانک اطلاعاتی موضوعی قوانین و مقررات توسط معاونت حقوقی ریاست جمهوری با همکاری همه دستگاه‌های اجرایی تا پایان سال اول برنامه
			پیش‌بینی قانون یا آیین‌نامه در این خصوص الزام دستگاه‌های اجرایی به انتشار مکتوب و موضوعی قوانین و مقررات در حوزه فعالیت خود
۳	ارزیابی اثر حقوقی، اقتصادی و اجتماعی قوانین و مقررات	ایجاد مراکز ارزیابی اثر قوانین در دستگاه‌های اجرایی	ایجاد زیرساخت‌های الکترونیکی لازم برای ارائه خدمات
۴	الکترونیکی نمودن فرآیندهای صدور مجوزها و خدمات و توسعه پنجره واحد	تدوین و اجرای الگوی عملیاتی ارائه مجوزها و خدمات توسط دستگاه‌های اجرایی به صورت الکترونیکی و در قالب پنجره واحد پایش مستمر عملکرد دستگاه‌ها و پیشرفت کار در این حوزه توسط سازمان فناوری اطلاعات ایران	پیش‌بینی نهادی به منظور پایش عملکرد دستگاه‌ها در این خصوص
			ارائه مجوزها و خدمات در قالب پنجره واحد
۵	افزایش هماهنگی بین دستگاهی و تبیین دقیق حوزه وظایف هر دستگاه در شاخصهای مرتبط	هدف‌گذاری هماهنگ و دوره‌ای شاخص‌ها و پایش مداوم عملکرد دستگاه‌ها	مشخص نمودن واحد هماهنگی و پاسخگو در دستگاه‌ها
			شناسایی عوامل ایجاد تبعیض در بخش غیردولتی و اقدام در جهت حذف این عوامل
			انجام هماهنگی‌های بین دستگاهی برای کاهش مراحل، زمان و هزینه لازم برای انجام امور مربوط به محیط کسب و کار (از جمله اخذ مجوز، واردات و صادرات، فرآیند اخذ مالیات و نظایر آن)

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۶	مدیریت یکپارچه و سیاست‌گذاری انعطاف‌پذیر و متناسب با شرایط موجود و ایجاد نظام انگیزشی مناسب	ارتقاء ارتباط موثر با سازمانهای بین‌المللی مختلف موضوع بهبود محیط کسب و کار	ارتباط با سازمان‌های بین‌المللی و بهره‌گیری از تجربیات بین‌المللی برای سنجش، پایش و بهبود محیط کسب و کار
			انتشار عمومی گزارشات عملکرد در حوزه‌های مختلف شاخص‌ها
۷	توانمندسازی بخش خصوصی	پایدارسازی کسب و کارهای خرد کمک به تکمیل زنجیره ارزش کسب و کارها	اصلاح فرآیندهای انجام کار با رویکرد رفع تبعیض در ارائه انواع مجوز، تسهیلات، خدمات دولتی و نظایر آن
			توسعه کلینیک‌های توانمندسازی بنگاه‌های کوچک و متوسط
			کاهش هزینه‌های دولتی مترتب بر تولید داخلی

توسعه مشارکت بخش خصوصی در طرح‌های زیرساختی

الف) تبیین وضعیت

بزرگ شدن بدنه دولت و به تبع آن سهم بسیار زیاد اعتبارات هزینه‌ای و پرداخت‌های اجتناب‌ناپذیر در بودجه منجر گردیده تا دولت نتواند برنامه‌های عمرانی خود را به سرانجام برساند. منابع هرچند اندک برای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیز به صورت مناسب هزینه نشده و دائماً با انبوهی از طرح‌های نیمه تمام و با طول دوره ساخت بسیار بالاتر از حد استاندارد روبرو است. به عنوان نمونه، حدود ۶۵ درصد از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی در زمان‌بندی خود به اتمام نرسیده و طول دوره ساخت این طرح‌ها به ۱۱ سال افزایش یافته است و برآورد می‌شود که برای تکمیل طرح‌های تعهد شده در قوانین بودجه به ارقامی بیش از ۴۰۰۰ هزار میلیارد ریال نیاز است که در خوش‌بینانه‌ترین حالت تامین مالی آن ۱۰ سال به طول می‌انجامد.

بررسی روند اجرای طرح‌های عمرانی در سال‌های گذشته نشان می‌دهد که افزایش طرح‌های عمرانی نیمه‌تمام یک معضل ساختاری و معلول نظام اجرایی کشور است و این پدیده هم در دوران افزایش و هم کاهش درآمدهای نفتی همراه طرح‌های عمرانی بوده است. سازوکارهای حاکم بر فرآیند شناسایی، مطالعات امکان‌سنجی، تصویب، مطالعات تفصیلی و مرحله اجرا و بهره‌برداری و مهم‌تر از همه ضعف ساختاری پایش و نظارت بر طرح‌های عمرانی روند معیوب و ناکارآمدی دارد که تسریع در به بهره‌برداری رسیدن آنها را نه تنها تضمین نمی‌کند، بلکه زمینه‌ساز و مشوق ذاتی تطویل زمان اجرای آنها نیز است.

ب) اهم اقدامات دولت

با توجه به تصریح بسیاری از قوانین و مقررات موجود مبنی بر کاهش تصدی‌گری بخش دولتی، استفاده از روش‌های مشارکت بخش عمومی - خصوصی در قالب ترتیبات نظام اجرایی مناسب، در سال‌های اخیر مورد توجه دولت قرار گرفت. اصلی‌ترین رسالت این بخش در حال حاضر معطوف به تحقق نظام تدبیر (حکمرایی خوب) در توسعه مشارکت عمومی - خصوصی و هدایت منابع بودجه طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در قالب قراردادهای مشارکتی می‌باشد. با توجه به این رویکرد طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، اقداماتی انجام شده است که اهم آن به شرح زیر قابل ذکر است:

- بازنگری روش‌های انتخاب، تامین مالی و مدیریت پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با تاکید بر کاهش دوره اتمام پروژه‌ها و اولویت‌بندی آنها به خصوص طرح‌های خاتمه یافته در سال‌های ۱۳۹۲، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
- تسریع در انتشار اوراق مشارکت و خزانه اسلامی و همچنین تزریق منابع جدید برای افزایش سرعت اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

- تهیه و تصویب تعدادی قوانین کارآمد جهت تسهیل واگذاری طرح‌ها مانند قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور و سایر
- ایجاد واحد توسعه مشارکت در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی برای راهبری مشارکت بخش خصوصی در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ظرفیت‌سازی در بخش عمومی
- تشکیل کارگروه‌های واگذاری در کلیه دستگاه‌های اجرایی و کارگروه ساماندهی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و فراخوان لیست طرح‌های مشمول برای جذب سرمایه‌گذار بر اساس دستورالعمل شرایط واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید، نیمه‌تمام، تکمیل شده و آماده بهره‌برداری به استناد ماده (۲۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) و شروع فرآیند واگذاری

ج) اهم چالش‌ها

- مهمترین مشکلات توسعه مشارکت بخش خصوصی در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۲ (سال شروع به کار دولت یازدهم) که برخی از آنها تاکنون ادامه دارد، به شرح زیر است:
- بی‌اعتمادی بخش خصوصی نسبت به ایفای تعهدات دولت و مشخص نبودن نحوه تامین منابع مالی پایدار تعهدات دولت در قراردادهای مشارکتی
- آشنایی ناکافی دستگاه‌های اجرایی با نظام مشارکت عمومی - خصوصی و متعاقباً مقاومت آنها در واگذاری طرح‌ها
- سازوکار تامین منابع مالی پروژه محور از طریق نهادهای مالی توسعه‌ای
- سازوکارهای لازم مالی و بیمه‌ای برای پوشش ریسک قراردادهای مشارکتی
- نبود جذابیت کافی برای ورود بخش خصوصی به دلیل نداشتن توجیه مالی طرح‌ها
- عدم کفایت مشوق‌های کارآمد برای سرمایه‌گذار بخش خصوصی در طرح‌های زیرساختی
- تمایل پایین دستگاه‌های اجرایی به واگذاری طرح‌ها عمدتاً به دلیل کاهش اختیارات و بودجه
- سازوکار نامناسب برای تعیین بهای تمام شده محصول پروژه
- دسترسی پایین به منابع مالی ارزان قیمت داخلی و خارجی (فاینانس)
- برنامه غیرمنسجم بلندمدت برای واقعی نمودن (با نزدیک به واقعی نمودن) بهای ارائه محصول
- نبود واحد توسعه مشارکت بخش خصوصی (PPP Unit) در برخی از دستگاه‌های اجرایی
- نبود یکپارچگی کافی در قوانین و مقررات مرتبط با این حوزه

د) برنامه‌های راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	استقرار نظام تدبیر در مشارکت عمومی – خصوصی	بهبود محیط کسب و کار و اقتصاد طرح‌های زیرساختی
		تجهیز منابع پایدار برای طرح‌های زیرساختی
		تنوع بخشی در نظام تامین مالی قراردادهای مشارکتی
		طرفیت‌سازی در بخش عمومی و خصوصی
		تنظیم مقررات شفاف و کارآمد
۲	هدایت منابع بودجه سنواتی در قالب قراردادهای مشارکتی	تخصیص منابع طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به مشارکت عمومی – خصوصی در قالب تضمین خرید خدمات، کمک‌های اعتباری و تسهیلاتی و پرهیز از سهامداری در اجرای طرح‌ها

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی
۱	استقرار نظام تدبیر در مشارکت عمومی – خصوصی	افزایش سهم تجهیز منابع عمومی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بودجه سنواتی به طرح‌های مشارکتی
		افزایش سهم تامین منابع از روش‌های ایجاد بدهی و تسهیلات (بانک، اوراق و سایر) نسبت به کل میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
		افزایش سهم اختصاص منابع صندوق توسعه ملی به سرمایه‌گذار بخش غیردولتی در قراردادهای مشارکتی نسبت به کل منابع صندوق
		کاهش هزینه‌های جانبی در سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیرساختی
۲	هدایت منابع بودجه سنواتی در قالب قراردادهای مشارکتی	افزایش سهم سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی نسبت به کل سرمایه‌گذاری در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
		افزایش نسبت منابع لازم جهت تکمیل طرح‌های جدید، نیمه تمام و آماده بهره‌برداری واگذار شده به بخش غیردولتی به کل اعتبارات پیش‌بینی شده در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدامات اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	بهبود محیط کسب و کار و اقتصاد طرح‌های زیرساختی	تدوین برنامه عملیاتی برای دریافت بهای تمام شده محصول‌های طرح‌های زیرساختی و اخذ عوارض و مالیات	اخذ بهای تمام شده حامل‌های انرژی، آب و آب و فاضلاب از مصرف‌کننده نهایی تا پایان برنامه ششم توسعه کشور
		ایجاد بازار محصول طرح‌های زیرساختی و نهادهای تنظیم مقررات بخشی	ایجاد نهادهای تنظیم مقررات در بخش‌های تخصصی با هدف سیاست‌گذاری، قیمت‌گذاری، نظارت، اجرای تعهدات سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر، مقررات‌زدایی و فرآیند کارشناسی و حل اختلاف در قراردادهای مشارکتی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		پوشش ریسک‌های مختلف در قراردادهای مشارکتی	ارائه تضامین کارآمد از سوی طرفین مشارکت و انجام مطالعات ریسک پروژه در زمان انتخاب سرمایه‌گذار
			ایجاد نظام مشوق‌های سرمایه‌گذاری بر اساس سیاست‌های مرتبط با آمایش سرزمین و سطح توسعه یافتگی در مناطق مختلف کشور
			تاسیس صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری زیرساخت
۲	تجهیز منابع پایدار برای تامین مالی طرح‌های زیرساختی	تاسیس صندوق‌های حمایت و توسعه مشارکت در بخش‌های حمل و نقل، سلامت، ورزش، ارتباطات و فناوری اطلاعات، آموزش و پرورش و صندوق‌های استانی	ایجاد صندوق‌های حمایتی و توسعه‌ای به منظور تجهیز منابع پایدار برای تضمین خرید محصول، اعطای تسهیلات، تقبل پرداخت قسمتی از هزینه مالی تسهیلات، ارائه تضامین مورد نیاز، تقبل برخی از تعهدات دولت در قرارداد مشارکت
		مدیریت دارایی‌های زیرساخت و واگذاری بلندمدت امتیاز بهره‌برداری و نگهداری زیرساخت‌های کشور به بخش غیردولتی	مدیریت موثرتر دارایی‌ها با استفاده از قراردادهای درازمدت بهره‌برداری و نگهداری در زیرساخت‌ها
۳	تنوع بخشی در نظام تامین مالی قراردادهای مشارکتی	پایه‌سازی تامین مالی پروژه محور در قراردادهای مشارکتی	تدوین آیین نامه اجرایی توثیق پروژه، قرارداد آن و تضامین خرید محصول جهت اخذ تسهیلات
		تشویق و جلب مشارکت سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در طرح‌های عمرانی انتفاعی در چارچوب قوانین کشور	تدوین دستورالعمل اختصاص تسهیلات داخلی و خارجی به سرمایه‌گذار بخش خصوصی در قراردادهای مشارکتی با تضمین عواید پروژه
		تعریف سازوکار استفاده از منابع صندوق توسعه ملی در قراردادهای مشارکتی	اصلاح سازوکار استفاده از منابع صندوق توسعه ملی در قراردادهای مشارکتی با لحاظ موارد: حذف محدودیت تسهیلات ریالی صندوق برای تسهیلات، توثیق پروژه، قرارداد آن و تضامین خرید محصول جهت اخذ تسهیلات، اعطای تسهیلات بلندمدت
		استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه در تامین مالی قراردادهای مشارکتی	استفاده از صندوق‌های پروژه و ابزارها و نهادهای مالی متناسب با بازار سرمایه
۴	ظرفیت‌سازی در بخش عمومی و خصوصی	استفاده از ظرفیت‌های موجود در بخش غیردولتی جهت تکمیل پروژه‌های نیمه تمام دارای توجیه اقتصادی	ارائه تضامین کارآمد به سرمایه‌گذار بخش خصوصی
		ایجاد زمینه و فرصت مناسب برای نقش آفرینی مردم و فعالان اقتصادی در ارائه خدمات عمومی	ایجاد نظام انگیزشی در راستای اجرای اثربخش مشارکت عمومی و خصوصی
		برون‌سپاری فعالیت‌های تصدی‌گری	بهبود کیفیت خدمات دولتی عرضه شده به بخش‌های خصوصی و تعاونی با هدف بالا بردن سطح بهره‌وری
		ارتقاء دانش و فرهنگ در حوزه مشارکت عمومی - خصوصی	بازنگری و کاهش فعالیت تصدی‌گری دستگاه‌های اجرایی دولت و واگذاری آن‌ها به بخش غیردولتی
۵	تنظیم مقررات شفاف و کارآمد	کارآمد نمودن قوانین موجود و لزوم تعریف ظرفیت‌های قانونی جدید	انجام فعالیت‌های ترویجی (مانند تدوین بسته‌های سرمایه‌گذاری و برگزاری همایش‌های برای ارائه فرصت‌های سرمایه‌گذاری، سمینارهای آموزشی)
			تهیه ضوابط مشارکت عمومی - خصوصی برای ارائه خدمات عمومی

توسعه خصوصی سازی و بخش تعاونی

۱- توسعه خصوصی سازی در چهارچوب سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی

الف) تبیین وضعیت

ابلاغ بند (ج) سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در نیمه نخست سال ۱۳۸۵، نقطه عطفی در فرآیند خصوصی سازی می باشد. بر اساس این ابلاغیه، ۸۰ درصد از ارزش مجموع سهام بنگاه های دولتی از هر فعالیت مشمول مفاد صدر اصل (۴۴) قانون اساسی که تا آن تاریخ صد درصد دولتی بوده و قابلیت واگذاری نداشته اند (با رعایت برخی استثنائات)، قابلیت واگذاری یافتند. بعلاوه براساس ماده (۲) قانون «اجرای سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی» شرکت های قابل واگذاری به دو گروه (۱) و (۲) طبقه بندی شده اند. گروه (۱) این ماده شرکت هایی می باشند که تا قبل از ابلاغ بند (ج) سیاست ها بر اساس قوانین برنامه سوم و چهارم توسعه قابلیت واگذاری داشته اند؛ و بر اساس قانون یاد شده می بایست تا پایان برنامه چهارم توسعه بطور کامل واگذار می شدند (شرکت های خارج از صدر اصل (۴۴) قانون اساسی) و گروه (۲) این ماده اشاره به شرکت هایی دارد که با توجه به ابلاغ بند (ج) سیاست ها مجوز واگذاری یافته اند (شرکت های صدر اصل (۴۴) قانون اساسی) که آنها هم بر اساس قانون مزبور می بایست تا پایان سال ۱۳۹۳ واگذار شوند.

مروری بر عملکرد اجرای سیاست های اصل ۴۴ و واگذاری ها نشان می دهد در عمل، به سرعت و میزان واگذاری توجه شد اما نسبت به اقدامات مرتبط با فرهنگ سازی و توانمندسازی بخش خصوصی و نهادسازی توجه کافی مبذول نشد. یافته ها حاکی است تاکنون در حدود نیمی از سهام بنگاه های دولتی واگذار شده است اما پیامدها و دستاوردهای مورد انتظار، تحقق نیافته است. از نگاه آسیب شناسانه می توان گفت که به رغم واگذاری سهام بنگاه های دولتی، ساختار کلان بودجه دولت همچنان شاهد سهم بالای بودجه شرکت های دولتی در بودجه کل کشور است چنان که این شاخص در سال ۱۳۹۴ در سطح ۷۱/۲ درصد سال ۱۳۸۸ باقی مانده و طی همین مدت رشد سالانه بودجه شرکت های دولتی تقریباً معادل بودجه کل کشور بوده و طی این مدت هر دو شاخص ۳ برابر شده اند. در حالی که انتظار می رفت با واگذاری سهام بنگاه های دولتی، سهم بودجه شرکت های دولتی از بودجه کل کشور کاهش یابد. بنابراین، انتظار سامان بخشی به ساختار بودجه شرکت های دولتی در پی اجرای برنامه خصوصی سازی نیز محقق نشد. بخش عمده واگذاری های رد دیون مجدداً به بخش عمومی غیردولتی انتقال یافته که موجب می شود این نوع واگذاری به کاهش بار مالی و مدیریتی دولت، افزایش رقابت پذیری در اقتصاد ملی و ارتقای کارایی منجر نشود. به این ترتیب، عملکرد سازمان خصوصی سازی در فرآیند واگذاری به صورت رد دیون به ایجاد انحصار نهادهای عمومی غیردولتی در برخی حوزه ها منتهی شده است.

ب) اهم اقدامات دولت

در حوزه خصوصی سازی بنگاه‌ها، در سال ۱۳۹۲، تعداد ۷۳ بنگاه واگذار گردیده است و این در حالی است که در سالهای ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به ترتیب تعداد ۴۴ و ۲۰ بنگاه واگذار گردیده است که رشد متوسط ۷۱.۶ درصدی در طول برنامه پنجم در مقایسه با رشد متوسط ۶۸ درصدی در طول برنامه چهارم را نشان می دهد.

درصد موفقیت عرضه‌ها در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ به ترتیب ۵۲.۶۵، ۱۳.۳۸ و ۲۳.۸۵ درصد بوده است و این در حالی است که در سال ۱۳۹۰، ۲۳.۸۵ درصد و در سال ۱۳۹۱، ۲۶.۴ درصد بوده است. ضمن این که در سال ۱۳۹۲، ۳۶.۳ درصد واگذاری از طریق فروش سهام یا دارایی به عموم متقاضیان انجام پذیرفته است. در سال ۱۳۹۳، ۶.۵ درصد از واگذاری‌ها از طریق فروش سهام یا دارایی به عموم متقاضیان بوده است. همچنین در سال ۱۳۹۴، ۰.۳ درصد از طریق فروش سهام یا دارایی به عموم متقاضیان انجام پذیرفته است که در مجموع عملکرد پنج سال گذشته این شیوه ۶۲.۸ درصد بوده که از سال ۱۳۹۲ تا تاریخ ۱۳۹۴/۷/۱۰، ۴۳.۱ درصد عملکرد این شیوه واگذاری بوده است.

در سال ۱۳۹۲، ۱۷.۴ درصد واگذاری از طریق واگذاری سهام یا دارائی به شیوه انتقال مستقیم به اشخاص حقیقی و حقوقی طلبکار از دولت انجام پذیرفته است. در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، این شیوه واگذاری عملکردی نداشته است. در مجموع عملکرد پنج سال گذشته این شیوه ۲۹.۲ درصد بوده که ۱۷.۴ درصد آن از سال ۱۳۹۲ تا کنون بوده است.

در سال ۱۳۹۲، ۴.۶ درصد واگذاری از طریق انتقال مستقیم سهام یا دارائی بابت سهام عدالت انجام پذیرفته است. در سال ۱۳۹۳، ۰.۳ درصد از واگذاری‌ها از طریق روش مذکور انجام پذیرفته است. همچنین در سال ۱۳۹۴، عملکردی به این روش واگذاری وجود نداشته است که در مجموع عملکرد پنج سال گذشته این شیوه ۸.۱ درصد بوده که از سال ۱۳۹۲ تا تاریخ ۱۳۹۴/۷/۱۰، ۴.۹ درصد عملکرد این شیوه واگذاری بوده است.

به طور خلاصه می توان اشاره نمود در سال ۱۳۹۲، ۵۸.۳ درصد از کل واگذاری‌ها به ارزش ۴۴۶,۶۲۰ میلیارد ریال، در سال ۱۳۹۳، ۶.۹ درصد از کل واگذاری‌ها به ارزش ۵۲,۵۰۳ میلیارد ریال و در سال ۱۳۹۴، ۰.۳ درصد از واگذاری‌ها و به ارزش ۲,۵۴۵ میلیارد ریال عملکرد واگذاری‌ها بوده است.

ج) اهم چالش‌ها

محورهای اصلی تنگناها و چالش‌ها در رابطه با توسعه مشارکت بخش خصوصی در حوزه خصوصی سازی بنگاه‌ها عبارتند از:

- محدودیت رسمی و غیررسمی در طرح و پیگیری دعاوی قضایی مربوط به بخش خصوصی از طریق مراجع دادخواهی، تعارضات در زمینه داورى‌ها و هزینه و زمانبرى بالا

- دخالت دولت در قیمت گذاری کالاها و خدمات تولیدی بخش خصوصی
- اجرای ناقص و نادرست سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی و سهم پایین بخش خصوصی در واگذاری های انجام شده و شکل گیری انحصار جدیدی در اقتصاد کشور در قالب شرکت های شبه دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی مانع رقابت سالم بخش خصوصی در اقتصاد کشور
- شفافیت ناکافی مرز فعالیت ها و نقش حاکمیتی دستگاه ها با تصدی گری باعث عدم اجرای صحیح قوانین می شود و بعضاً دستگاه های نظارتی نیز در انجام واگذاری فعالیت های تصدی گری برخی دستگاه ها ممانعت ایجاد می کنند.
- هماهنگی در برخی از سیاست ها و تصمیمات اتخاذ شده توسط سیاستگذاران، نهادها و مراکز تصمیم گیری
- مقاومت در برابر فرآیند خصوصی سازی
- جذابیت ناکافی سبد سهام دولت برای واگذاری
- اتکای بودجه به منابع حاصل از واگذاری ها و توجه صرف به درآمدهای حاصل از واگذاری ها و مغفول ماندن از توانمندسازی بخش خصوصی
- شفافیت ناکافی و مسئولیت ناپذیری در مدیریت سهام عدالت
- حضور دولت در برخی از فعالیت های تصدی گری اقتصادی که شرایط رقابت را سخت کرده است.
- تمایل پایین بخش خصوصی واقعی و قدرت مالی (خرید) پائین این بخش برای مشارکت در برنامه واگذاری بنگاه ها

د) برنامه های راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	بهبود فرآیند واگذاری ها	هماهنگی در سیاست ها و تصمیمات اتخاذ شده پیرامون خصوصی سازی و الزام دستگاه ها و نهادها به رعایت قانون اصل (۴۴) قانون اساسی و عدم مقاومت آنها در برابر فرآیند خصوصی سازی اصلاح ساختار، قیمت گذاری و واگذاری بنگاه ها
۲	ارتقای کارایی و بهره وری بنگاه های مشمول واگذاری	عدم اتکاء بودجه به منابع حاصل از واگذاری ها و استفاده از روش های متنوع در واگذاری
۳	افزایش تعداد سهامداران در بازار سرمایه	قابل معامله کردن سهام عدالت و حذف تدریجی شرکت های سرمایه گذاری استانی
۴	توانمندسازی بخش خصوصی	رفع موانع توسعه و گسترش سهم بخش های خصوصی در اقتصاد کشور

اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی
۱	بهبود فرآیند واگذاری‌ها	-افزایش موفقیت در عرضه های انجام یافته -واگذاری کلیه بنگاه‌های گروه (۱) -واگذاری کلیه بنگاه‌های گروه (۲) -افزایش جذب سرمایه‌های خارجی برای خرید سهام شرکت‌های مشمول واگذاری
۲	ارتقای کارایی و بهره‌وری بنگاه‌های مشمول واگذاری	افزایش بهره‌وری بنگاه‌های واگذار شده
۳	افزایش تعداد سهامداران در بازار سرمایه	کاهش نقش شرکت‌های واسط سرمایه‌گذاری
۴	توانمندسازی بخش‌های خصوصی	اختصاص بخشی از منابع حاصل از واگذاری به توانمندسازی بخش خصوصی در اداره شرکت‌ها

راهنم‌ها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهنم	سیاست	اقدام اساسی
۱	هماهنگی در سیاست‌ها و تصمیمات اتخاذ شده پیرامون خصوصی‌سازی و الزام دستگاه‌ها و نهادها به رعایت قانون اصل (۴۴) قانون اساسی	اتخاذ تدابیر لازم و دارای ضمانت اجرایی، به منظور هماهنگی و همراهی دستگاه‌ها و شرکت‌های مادر تخصصی در اجرای قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی	ارسال پیش‌نویس مصوبات مرتبط با امر واگذاری هیأت وزیران قبل از تصویب توسط دستگاه‌ها برای سازمان خصوصی‌سازی اجرای صحیح و دقیق سیاست‌های کلی اصل ۴۴
۲	اصلاح ساختار، قیمت‌گذاری و واگذاری بنگاه‌ها	افزایش سهم بخش خصوصی واقعی از واگذاری‌ها	آسیب شناسی عرضه‌های انجام یافته به منظور افزایش در موفقیت عرضه‌های پیش‌رو افزایش شفافیت اطلاعاتی شرکت‌های دولتی (از جمله افشای اطلاعات هیأت مدیره و مدیران ارشد) اصلاح ساختار و آماده‌سازی بنگاه‌های گروه (۱) و (۲) اصلاح و تکمیل فرآیند اجرای اصل ۴۴ قیمت‌گذاری بنگاه‌های گروه (۱) و (۲) واگذاری بنگاه‌های گروه (۱) و (۲)
۳	عدم اتکاء بودجه به منابع حاصل از واگذاری‌ها و استفاده از روش‌های متنوع در واگذاری	استفاده از روش‌های متنوع واگذاری، موضوع ماده (۱۹) قانون اصل (۴۴) قانون اساسی عدم اتکاء بودجه به منابع حاصل از واگذاری‌ها	استفاده از روش‌های ممکن برای واگذاری بنگاه‌ها (اجاره به شرط تملیک، فروش تمام یا بخشی از سهام، واگذاری اموال) و واگذاری مدیریت (اجاره، پیمانکاری عمومی و پیمان مدیریت)، تجزیه، واگذاری، انحلال و ادغام شرکت‌ها عدم درج مبالغ بودجه‌ای پیرامون واگذاری‌ها در لوائح بودجه سنواتی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	قابل معامله کردن سهام عدالت و حذف تدریجی شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی	اصلاح سازوکار طرح توزیع سهام عدالت	ساماندهی طرح سهام عدالت در راستای حمایت از دهک‌های پایین درآمدی افزایش مالکیت و نقش طبقات متوسط و کم درآمد تکمیل ارزش سبد سهام عدالت آزادسازی سهام عدالت
۵	رفع موانع توسعه و گسترش سهم بخش‌های خصوصی در اقتصاد کشور	توسعه و توانمندسازی بخش خصوصی و تشکله‌ها	تدوین سند توسعه بخش خصوصی برنامه بازنگری در طبقه بندی تنوع استانداردهای اجباری، خوداظهاری و تشویقی در حوزه محصولات داخلی با تاکید بر استفاده حداکثری از ظرفیت‌های انجمن‌های تخصصی و تشکلهای غیردولتی و برون سپاری فعالیت‌ها و وظایف تصدی‌گری و کاهش مداخلات اجرایی دولت اجرای شیوه‌نامه تشویق بخش خصوصی به منظور جلب مشارکت در واگذاری‌ها اجرای ماده (۹) دستورالعمل «نحوه اعمال مشوق‌های مالی و یا غیرمالی» موضوع ماده (۱۶) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی توسعه بازاریابی از طریق اجرای ماده (۹) آئین‌نامه اجرائی «نحوه طبقه‌بندی بنگاه‌ها، تأیید صورت‌های مالی و بازاریابی بنگاه‌های مشمول واگذاری»، موضوع ماده (۱۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی تدوین نظامنامه تأمین مالی، حمایت و تشویق خریداران بنگاه‌های مشمول واگذاری موضوع جزء (۴) بند الف ماده (۴۰) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و اجرای آن شناسایی و معرفی شرکت‌های دارای پتانسیل جهت جذب توسط سرمایه‌گذاران خارجی و تمرکز بازاریابی بر آنها شناسایی سرمایه‌گذاران بالقوه خارجی با کمک سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی ایران جذب سرمایه‌گذاران خارجی در بازار بورس داخلی؛ با کمک سازمان بورس جذب سرمایه‌گذاران خارجی جهت حضور در مزایده‌های فروش سهام

۲- توسعه بخش تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی

الف) تبیین وضعیت

علی‌رغم تصریح سیاست‌های کلی اصل ۴۴ بر ارتقای سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی از حدود ۵ درصد در سال ۱۳۸۴ تا ۲۵ درصد در پایان برنامه پنجم بدلیل عدم اجرای صحیح و کامل سیاست‌های مذکور طی دوره دولت‌های نهم و دهم این موضوع تحقق نیافته است و سهم بخش تعاون به همان اندازه در ۱۰ سال پیش بوده است.

بسیاری از طرح‌های در دست اجرا و غیرفعال به دلیل فقدان سرمایه کافی و عدم حمایت نظام بانکی از آنان به صورت نیمه تمام یا غیرفعال هستند. مجموع فرصت‌های شغلی معطل مانده در بخش تعاون ۱۳۱۴۴۵۹ نفر است که این میزان حدود ۴۹.۵ درصد فرصت‌های شغلی ایجاد شده توسط بخش تعاون در طول همه سال‌هاست.

ب) اهم اقدامات دولت

بر اساس آمار وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی در پایان سال ۱۳۹۳، تعداد ۱۹۵۳۶۳ تعاونی با ۱۵۷۵۵۸۵۴ عضو و ۲۶۵۳۸۶۶ فرصت شغلی در بخش تعاون وجود دارد. از این تعداد ۷۶۳۷۳ تعاونی با ۱۰۰۴۷۹۶۵ عضو فعال هستند و ۲۱۷۰۱ تعاونی با ۴۴۹۰۵۸ عضو در دست اجرا می‌باشند.

تعداد تعاونی‌های عضو اتحادیه‌های فعال ۳۵۸۵۹ است که این مقدار در مقایسه با مجموع تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده حدود ۴۷ درصد است.

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران سهم بخش تعاون در سال ۱۳۸۹ برابر ۳.۸ درصد بخش واقعی اقتصاد بوده است و این مقدار در سال ۱۳۹۳ به میزان ۶ درصد بوده است.

ج) اهم چالش‌ها

- کمبود سرمایه، ناشی از ضعیف بودن بنیه مالی اعضای تعاونی‌ها و ضعف مدیریت بویژه در تعاونی‌های بزرگ
- توسعه نیافتگی فرهنگ مشارکت و تعاون اقتصادی در جامعه و دور بودن کارکرد برخی تعاونی‌ها از تعاونی‌های حقیقی
- پایین بودن کیفیت و کمیت آموزش‌های نحوه اداره تعاونی‌ها
- فقدان نقش برای بخش تعاونی، در سیاست‌های اجرایی معطوف به اشتغال، فقرزدایی، نظام توزیع، بازار پول و انسجام ناکافی بین سیاست‌های توسعه بخش تعاونی و سیاست‌های توسعه بخش‌های اقتصادی
- ناسازگاری وظایف نظارتی در تعاونی‌هایی نظیر تعاونی‌های مسکن و تعاونی‌های اعتبار که ملزم به تبعیت از سیاست‌های دو نهاد متفاوت هستند
- تطابق ناکافی مقررات سازمان بورس و مقررات تعاونی‌های سهامی عام برای حضور این شرکت‌ها در تالار اصلی بورس

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به اهداف کلی
- ایجاد چتر حمایتی و توانمندسازی اقشار متوسط و کم درآمد جامعه و نیز فقرزدایی از دهکهای پایین درآمدی؛ از طریق سازماندهی و تسهیل دسترسی مطلوب آنها به منابع و امکانات و حضور مقتدرانه در سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت اقتصاد ملی و بین‌المللی	- افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور - اقدام مؤثر دولت در ایجاد تعاونیها برای بیکاران در جهت اشتغال مولد. - حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی‌ها. - رفع محدودیت از حضور تعاونی‌ها در تمامی عرصه‌های اقتصادی از جمله بانکداری و بیمه

اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به اهداف کلی
- افزایش سطح اشتغال مولد با تأکید بر مالکیت و مدیریت نیروی کار (حذف فاصله کارگر - کارفرما) - کمک به حذف واسطه‌های غیرضروری در فرآیند تولید تا مصرف و کاهش سطح قیمتها و پیشگیری از انحصار و احتکار - افزایش قدرت خرید و بهبود وضع زندگی و امکانات معیشت و رفاه مردم؛ از طریق سازماندهی و گسترش مالکیت و نظارت مصرف‌کنندگان در تولید و توزیع محصولات مورد مصرف - ارتقاء رقابت پذیری فعالان اقتصادی کوچک و بهبود وضع شغلی آنها؛ از طریق سازماندهی و مشارکت مستقیم آنها برای تأمین مشترک نیازهای حرفه‌ای و انجام فرآیند تولید، بازاریابی و فروش محصولات - تجمیع و هدایت سرمایه‌های کوچک به انجام فعالیتهای بزرگ و گسترش روحیه تعاون و مشارکت جمعی در اقتصاد - کمک به تأمین عدالت اجتماعی از طریق توزیع عادلانه فرصتها، منابع، امکانات و درآمدها - جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت و پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروههای خاص - ارتقاء سرمایه اجتماعی کشور از طریق توسعه و گسترش مشارکت و همکاری در بخش تعاون - کمک به ایجاد ساختارهای لازم برای توسعه متوازن در مناطق مختلف کشور و بهبود شرایط زیست محیطی از طریق اقتصاد مردمی تعاون	- افزایش منابع و سرمایه بانک توسعه تعاون و صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون با هدف ارتقاء سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور - حمایت دولت از دستیابی تعاونی‌ها به بازار نهایی و اطلاع‌رسانی جامع و عادلانه به این بخش - اعمال نقش حاکمیتی دولت در قالب امور سیاستگذاری و نظارت بر اجرای قوانین و پرهیز از مداخله در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها. - توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و سایر حمایت‌های لازم به منظور افزایش کارآمدی توانمندسازی تعاونی‌ها - انعطاف و تنوع در شیوه‌های افزایش سرمایه و توزیع سهام در بخش تعاونی و اتخاذ تدابیر لازم به نحوی که علاوه بر تعاونی‌های متعارف، امکان تأسیس تعاونی‌های جدید در قالب شرکت سهامی عام با محدودیت مالکیت هر یک از سهامداران به سقف معینی که حدود آن را قانون تعیین می‌کند، فراهم شود - حمایت دولت از تعاونی‌ها متناسب با تعداد اعضا - تأسیس تعاونی‌های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرار دادن جامعه به منظور فقرزدایی

راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	افزایش سهم بخش تعاونی	- جلب مشارکت مردم بویژه گروههای هدف برای ایجاد تعاونیهای جدید - جلب مشارکت اعضای تعاونیها و نیز سایر ذینفعان موضوع فعالیت تعاونیها برای توسعه تعاونیهای موجود - حمایت از تبدیل انواع شرکتهای غیر تعاونی به تعاونی - حمایت از ارتقاء بهره وری در تعاونی‌ها	- تسهیل تبدیل تعدادی از شرکت های سهامی که سهم دولت در آن ها کمتر از نصف باشد به تعاونی سهامی عام - تسهیل انتقال بخشی از سهم بخش عمومی غیر دولتی به بخش تعاونی - وضع مشوقها برای جذب پس اندازهای کوچک و متوسط مردم و منابع خارجی
۲	اقدام مؤثر دولت در ایجاد تعاونی‌ها برای بیکاران در جهت اشتغال مولد	ترویج فرهنگ تعاون و ترغیب کارجویان به حضور گسترده در تشکیل و توسعه تعاونی‌ها	- شناسایی اقشار مختلف جویای کار از قبیل جوانان، زنان، فارغ التحصیلان دانشگاهی و توانائی‌ها و ویژگی‌های آن‌ها - بهبود کمی و کیفی آموزش های کارآفرینی و توجیهی نحوه تأسیس و اداره شرکت های تعاونی - استفاده از ظرفیت تعاونیها در کارورزی و کارآموزی دانش‌آموختگان آموزش عالی - تسهیل فرایند تشکیل و ثبت تعاونی های کارجویان

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- تسهیل فرایند شکل گیری فعالیت تعاونی ها از قبیل اخذ مجوزها، تهیه طرح و زمین تا تحقق بهره برداری - کمک به راه اندازی شرکتهای مادر تخصصی غیر دولتی - جلب مشارکت تعاونیها برای ایجاد شهرک ها و مجتمع های کارگاهی، اداری، تجاری و مسکونی تعاونی
۳	حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی ها با وضع مشوقهای مالی و مالیاتی و اعتباری	- تعیین جایگاه بخش تعاونی در سیاست های پولی و مالی کشور - اختصاص بخشی از منابع وجوه اداره شده و کمکهای فنی و اعتباری سالانه دولت	- اختصاص بخشی از بودجه بخش تعاون جهت یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی - تجهیز منابع صندوق ضمانت سرمایه گذاری تعاون؛ به میزان حداقل ۱٪ از سرمایه گذاری سالانه بخش - تأمین منابع کافی برای انجام تکالیف پیش بینی شده در ماده (۹) قانون سیاست های کلی اصل (۴۴) متناسب با میزان سرمایه گذاری سالانه بخش تعاونی
۴	رفع محدودیت از حضور تعاونی ها در تمامی عرصه های اقتصادی از جمله بانکداری و بیمه	- تسهیل صدور مجوزهای فعالیت تعاونی ها و رعایت اولویت آنها	- حذف و اصلاح مقررات محدود کننده حضور تعاونی ها در فعالیت های اقتصادی - تقدم دادن به تعاونیهای متقاضی واجد شرایط برای تأسیس بانکها و مؤسسات اعتباری تعاونی سهامی عام و تسهیل صدور مجوز تأسیس و فعالیت شبکه تعاونی های اعتبار قرض الحسنه و اتحادیه های اعتباری تعاونیها
۵	افزایش منابع و سرمایه بانک توسعه تعاون و صندوق ضمانت سرمایه گذاری تعاون با هدف ارتقاء سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور	- استفاده از ظرفیت های قانونی موجود و یا پیشنهاد لایحه برای افزایش سرمایه و منابع بانک توسعه تعاون و صندوق ضمانت سرمایه گذاری تعاون	- اجرای بندهای (۲) و (۴) موضوع ماده (۲۹) قانون اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ - اختصاص تمام یا بخشی از سود پس از کسر مالیات؛ برای افزایش سرمایه - بانک توسعه تعاون، عاملیت وجوه اداره شده قابل اعطا به بخش تعاونی را عهده دار باشد - صندوق ضمانت سرمایه گذاری تعاون به صندوقهای موضوع ماده ۱۵ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر اضافه شود
۶	حمایت دولت از دستیابی تعاونیها به بازار نهایی و اطلاع رسانی جامع و عادلانه به این بخش	- تسهیل دسترسی تعاونی های نوپا به قراردادهای دولتی - تعیین جایگاه و نقش بخش تعاونی در نظام توزیع کالا و خدمات کشور	- جلب مشارکت تعاونیها برای راه اندازی فروشگاههای زنجیره ای بزرگ تعاونی - بهبود نظام توزیع محصولات کشاورزی با تکیه بر تعاونی ها - کمک به توسعه پیوندهای اقتصادی بین تعاونیها - توسعه فناوری اطلاعات و گسترش تجارت الکترونیک در بخش تعاون - کمک به ایجاد بانک های اطلاعاتی و سامانه اطلاعاتی معاملات تعاونی ها - کمک جهت تبلیغات بازاریابی تعاونی های نوپا - تسهیل دسترسی تعاونیها به قراردادهای خارجی و صادرات کالا و خدمات فنی مهندسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۷	اعمال نقش حاکمیتی دولت در قالب امور سیاستگذاری و نظارت بر اجرای قوانین موضوعه و پرهیز از مداخله در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها	- ایجاد یکپارچگی و انسجام در سیاستگذاری و نظارت بر بخش تعاونی	- احصاء مصادیق وظایف حاکمیتی در توسعه بخش تعاون و ارتقاء اثر بخشی آن - اصلاح قوانین و مقررات حاکم بر بخش تعاونی با رویکرد حذف مداخلات دولت و بهبود سیاستگذاری و نظارت
۸	توسعه آموزشهای فنی و حرفه‌ای و سایر حمایت‌های لازم، به منظور افزایش کارآمدی و توانمندسازی تعاونی‌ها	- ارائه مشاوره، کمک به ارتقاء بهره‌وری، آموزش کارآفرینی، مهارت، کارآموزی به صورت رایگان - اختصاص سهمی از ظرفیت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دولتی به بخش تعاونی - استفاده از مدیران حرفه‌ای در تعاونی‌ها - حمایت از گسترش آموزش‌ها و تحقیق و توسعه در داخل بخش تعاونی و درون هر تعاونی - تسهیل دسترسی تعاونی‌ها به فناوری‌های روز و برترو به وسایل ارتباطی و اطلاعاتی	- تأمین منابع بودجه‌ای کافی سالانه برای اجرای ردیف (۳) بند (ج) ماده (۹) قانون اجرای اصل ۴۴ (ارائه مشاوره، کمک به ارتقاء بهره‌وری، آموزش کارآفرینی، مهارت، کارآموزی به صورت رایگان) - بهبود برنامه‌های آموزشی از نظر محتوا و موضوعات، در جهت همگامی با تحولات روز و نیز بهبود روش‌های آموزشی - توسعه ظرفیت آموزش تعاون و مدیریت تعاونی در سطوح مختلف تحصیلی - تسهیل استفاده تعاونی‌ها از فرصت‌های مطالعاتی و آموزشی خارج از کشور و مجامع بین‌المللی تعاون - شناسایی و معرفی مدل‌های موفق تعاونی - سازماندهی خدمات حرفه‌ای، حسابداری و ... - حمایت از نوآوری و ارتقاء تکنولوژی در بخش تعاونی
۹	انعطاف و تنوع در شیوه‌های افزایش سرمایه و توزیع سهام در بخش تعاونی و اتخاذ تدابیر لازم به نحوی که علاوه بر تعاونی‌های متعارف امکان تأسیس تعاونی‌های جدید تحت عنوان تعاونی‌های سهامی عام فراهم شود.	- رفع موانع تشکیل تعاونی‌های سهامی عام و تسهیل حضور آنها در تالار اصلی بورس - حمایت از مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی در تعاونی‌ها و گسترش تعاونی‌های مشترک - کمک به تأسیس و گسترش شرکت‌های تأمین سرمایه تعاونی‌ها، لیزینگ‌های صنعتی، بانک‌های سرمایه‌گذاری، مؤسسات بیمه اعتباری و بیمه سرمایه‌گذاری در بخش برای تشکیل و توسعه تعاونی‌ها	- تسهیل مشارکت قانونی سهامداران غیر عضو با حق رأی در تعاونی‌های متعارف - فراهم کردن امکان انتشار اوراق مشارکت توسط شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی متعارف؛ به ویژه در تعاونی‌های تولیدی - تسهیل معاملات سهام تعاونی‌ها و کمک به ایجاد بازار فرابورس برای تعاونی‌های متعارف - اصلاح مقررات تعاونی‌ها در موضوع نحوه توزیع سهام، جذب و افزایش سرمایه
۱۰	حمایت دولت از تعاونی‌ها متناسب با تعداد اعضا	- رعایت تناسب میزان حمایت از تعاونی‌ها با تعداد اعضا آن‌ها - رعایت تناسب حمایت‌ها با اصول و ارزشهای تعاونی	- رعایت تناسب میزان حمایت از تعاونی‌ها با تعداد اعضا آنها در قالب تصویب‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها - رعایت تناسب حمایت‌ها با اصول و ارزش‌های تعاونی؛ که در هر حال با تعداد اعضا نیز متناسب باشد
۱۱	تأسیس تعاونیهای فراگیر ملی؛ برای تحت پوشش قراردادن جامعه به منظور فقرزدایی	- جلب همکاری دستگاهها و نهادهای حمایتی جهت راه اندازی تعاونیهای فراگیر ملی برای فقرزدایی	- دعوت، سازماندهی و توانمندسازی جامعه در قالب تعاونی‌های فراگیر ملی؛ با هدف تأمین و بهبود اشتغال، مسکن، رفاه و درآمد آن‌ها - اجرای جزء ۲-۲ بند (د) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی

فرابخشی: جمعیت، آمایش،

توسعه روستایی و...

محیط زیست و نظام اداری

جمعیت

الف) تبیین وضعیت

بر اثر کاهش سریع باروری در دو دهه ۱۳۸۵-۱۳۶۵ و کاهش مستمر مرگ و میر، رشد شتابان جمعیت تعدیل و چشم‌انداز رشد جمعیت تغییر کرده است. نتایج سرشماری سال ۱۳۹۰ نشان‌دهنده تثبیت نرخ باروری کل طی دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۰ در حدود ۱.۹ فرزند برای هر زن واقع در سن باروری است. همچنین نرخ رشد جمعیت در سال ۱۳۹۲ حدود ۱.۳ درصد برآورد شده است. تداوم میزان باروری کل در زیر سطح جانشینی (۲.۱ فرزند) به کاهش و سالخوردگی جمعیت در بلندمدت منجر می‌شود. با عنایت به اهمیت مقوله جمعیت به عنوان زیربنای توسعه انسانی و مبنای اقتدار ملی و با توجه به پویندگی، بالندگی و جوانی جمعیت کنونی کشور به عنوان یک فرصت و امتیاز؛ به‌منظور جبران کاهش نرخ رشد جمعیت و نرخ باروری در سال‌های گذشته، در برنامه ششم توسعه در راستای سیاست‌های کلی جمعیت به موضوع جمعیت توجه جدی شده است.

ب) اهم چالش‌ها

مهمترین چالش‌های جمعیتی موجود عبارتند از:

- کاهش نرخ باروری به کمتر از سطح جانشینی
- توزیع نامتعادل فضایی و جغرافیایی جمعیت
- مهاجرت ناموزون در سطح داخلی و بین‌المللی

کاهش نرخ باروری و تداوم آن در زیر سطح جانشینی در بلندمدت موجب سالخوردگی جمعیت و به تناسب آن توزیع نامتعادل فضایی و جغرافیایی جمعیت باعث تخریب زیست‌محیطی می‌شود. بارگذاری بیش از ظرفیت زیستی در مناطق پرتراکم جمعیتی، تخریب منابع و محیط‌زیست، بهره‌برداری حداقلی از منابع و نیز تهدیدات سیاسی-امنیتی در مناطق کم تراکم از دیگر پیامدهای توزیع نامتعادل جغرافیایی جمعیت است. در حال حاضر بیش از ۸۵ درصد از جمعیت کشور در نیمه بالایی (شمالی- غربی) و کمتر از ۱۵ درصد در نیمه پایینی (جنوبی- شرقی) سکونت دارند و این به معنی تفاوت فاحش تراکم نسبی جمعیت در دو نیمه سرزمین است که پیامدها و تبعات منفی بسیاری با خود دارد.

مهاجرت‌های داخلی در قالب مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ به‌ویژه کلانشهرها موجب عدم تعادل در توزیع جمعیت داخلی می‌شود و مهاجرت بین‌المللی در قالب مهاجرت نخبگان و جوانان موجب خروج سرمایه انسانی کارآمد و مؤثر می‌شود و این پدیده می‌تواند لطمه بزرگی به فرایند توسعه کشور وارد

سازد. از سوی دیگر، ورود بی‌قاعده جمعیت از سایر کشورها، به ویژه کشورهای همسایه که اکثر آنان فاقد تخصص و دانش مناسب هستند، پیامدهای اجتماعی، سیاسی و امنیتی را به همراه دارد و مستلزم اقدامات جدیدی در این حوزه است. بر این اساس، دولت برای تحقق اهداف جمعیتی، سیاست‌ها و اقداماتی مبتنی بر راهبرد مشخص دنبال خواهد کرد.

ج) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به اهداف کلی
– افزایش نرخ باروری به بالاتر از سطح جانشینی	– تمرکز ویژه بر کاهش میانگین سن در اولین ازدواج – معرفی و ترویج الگوی مناسب فرزندآوری
– تحکیم بنیان خانواده	– تعریف و ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی
– کاهش میزان مرگ و میر نوزادان	– مدیریت افزایش نرخ باروری در اقشار و مناطق مختلف کشور – تعیین باروری‌های پرخطر و کاهش سهم آنها
– ارتقاء جایگاه و منزلت سالمندان	– افزایش منزلت و کرامت سالمندان
– مدیریت مهاجرت	– کاهش مهاجرت به کلانشهرها – مدیریت مهاجرت به داخل و خارج
– نرخ ناباروری در حد طبیعی (نرم جهانی)	– کاهش نرخ ناباروری
– رصد مستمر تحولات جمعیتی	– تقویت و نهادینه کردن نظام رصد جمعیت کشور

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست
– تمرکز ویژه بر کاهش میانگین سن در اولین ازدواج	– افزایش آگاهی عمومی درخصوص عواقب تأخیر در ازدواج – افزایش سهم تسهیلات ازدواج – تعریف و ترویج الگوی ازدواج آسان
– معرفی و ترویج الگوی مناسب فرزندآوری	– افزایش آگاهی عمومی از دلایل لزوم افزایش نرخ باروری به بالاتر از سطح جانشینی – افزایش آگاهی عمومی در خصوص معضلات ناشی از تک فرزندی یا بی‌فرزندی – افزایش آگاهی عمومی در خصوص تبعات منفی ناشی از فاصله سنی زیاد میان فرزندان
– مدیریت افزایش نرخ باروری در اقشار و مناطق مختلف	– تمرکز تبلیغاتی بر مناطق و گروه‌های با نرخ باروری کمتر از سطح جانشینی – توسعه و تجهیز مراکز بهداشتی و درمانی و حمایتی در حاشیه کلانشهرها و مناطق کمتر برخوردار
– تعیین بارداری‌های پرخطر و کاهش سهم آنها	– افزایش سهم باروری در سنین ۱۸ تا ۳۵ سالگی – افزایش سطح آگاهی عمومی در خصوص خطرات بارداری در سنین خیلی پائین و خیلی بالا – تعیین بارداری‌های پرخطر و اطلاع‌رسانی عمومی در باره آنها
– کاهش نرخ ناباروری	– افزایش سطح آگاهی عمومی درخصوص عوامل مؤثر بر ناباروری – افزایش تسهیلات و حمایت‌های بیمه‌ای برای درمان ناباروری

سیاست	راهبرد
- افزایش سهم زایمان‌های طبیعی - افزایش سهم تغذیه با شیر مادر - افزایش و نظام‌مند نمودن خدمات مراقبت از مادران باردار و نوزادها - تکریم مقام و جایگاه مادر بودن در جامعه - تبیین ابعاد مختلف سبک زندگی علوی-فاطمی - استفاده مؤثر از ابزارهای رسانه‌ای جدید در ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی	- تعریف و ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی
- توسعه نظام تأمین اجتماعی سالمندان و بیمه‌های تکمیلی - افزایش سهم خانواده‌ها در حمایت و مراقبت از سالمندان - افزایش سهم متخصصین طب سالمندی - افزایش خدمات اجتماعی و مراقبتی از سالمندان	- افزایش منزلت و کرامت سالمندان
- افزایش سهم حمایت از کارآفرینی در شهرها و مناطق روستایی در مقایسه با کلانشهرها - کاهش سهم دانشجویان دانشگاه‌های کلان‌شهرها - افزایش سهم بودجه تحقیقاتی دستگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در خارج از کلانشهرها - پیش‌بینی سهمیه اجباری برای واحدهایی مانند شعب بانکها، دفاتر مرکزی و واحدهای دانشگاهی در خارج از کلانشهرها	- کاهش مهاجرت به کلانشهرها
- افزایش سهم سرمایه‌گذاری‌های اشتغال‌زا - ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با جمعیت واقع در سن کار - توسعه نظام کاریابی متناسب با مهارت‌های جمعیت در سن کار - افزایش اعزام سازمان یافته نیروی کار به سایر کشورها - نظام‌مند کردن کار و فعالیت اتباع خارجی در کشور	- مدیریت مهاجرت به داخل و خارج
- تقویت پایگاه ثبت جمعیت و اتصال برخط به شبکه ملی آمار - راه‌اندازی سامانه ثبت آدرس قانونی - اتصال شماره ملی افراد به سامانه‌های ارایه خدمات مانند آب، برق، گاز و تلفن ثابت - ساماندهی ثبت اتباع سایر کشورها - ساماندهی آمارهای رسمی مهاجرت به داخل و خارج از کشور	- تقویت و نهادینه کردن نظام رصد جمعیت کشور
- شناسایی و معرفی مناطق مستعد جذب جمعیت - لحاظ کردن ضریب سرمایه‌گذاری و تخصیص منابع خاص برای مناطق مستعد جذب جمعیت - حفظ جمعیت در روستاها و مناطق مرزی - افزایش سهم مناطق روستایی از گردشگری - توسعه امکانات عمومی و زیربنایی در مناطق روستایی و شهرهای کوچک	- باز توزیع جمعیت در پهنه سرزمین

- اقدام‌های اساسی

- تحقیق، تدوین و ارائه سبک زندگی اسلامی-ایرانی
- اجرایی شدن سند کار شایسته در سراسر کشور
- توسعه و تجهیز نهادها و مراکز مرتبط با سالمندان

آمایش، توسعه و توازن منطقه‌ای

الف) تبیین وضعیت

توسعه سرزمین در ایران با چالش‌ها و بحران‌های متعددی مواجه شده و ادامه روند توسعه پایدار و فراگیر کشور منوط به چاره‌جویی برای برون‌رفت و حل این مسائل و چالش‌ها می‌باشد. به عبارت دیگر روند موجود، چشم‌انداز روشنی را برای آمایش سرزمین و توسعه منطقه‌ای در کشور به نمایش نمی‌گذارد. در ساختار نظام اداره کشور ساز و کار مشخصی در زمینه سیاست‌گذاری توسعه منطقه‌ای که در آن مسیرها و جهت‌گیری‌های اصلی توسعه منطقه‌ای و نقش استان‌ها در دستیابی به اهداف کلان توسعه کشور مشخص شده باشد، وجود ندارد.

این روند تبعات مختلفی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و به ویژه سیاسی-امنیتی به دنبال داشته و خواهد داشت که از ادامه خروج منابع مالی و سرمایه‌های خلاق از استان‌های کم‌تر توسعه یافته تا تداوم مهاجرت از مناطق عقب‌مانده و کمتر توسعه یافته به مناطق پیشرو و برخوردار کشور را شامل می‌شود و می‌تواند ناپایداری توسعه ملی، تمرکز فعالیت‌های اقتصادی در مناطق خاص، افزایش واگرایی و نارضایتی از مرکز، توسعه نیافتگی در مناطق مرزی کشور و مواردی از این قبیل را به دنبال داشته باشد.

حاشیه‌های زاگرس، دامنه‌های البرز، دشت‌های ساحلی که در برگیرنده کلانشهر تهران نیز است، بر اساس قابلیت‌های طبیعی (عوامل غیرارادی) و همچنین تحت تأثیر سیاست‌های دولت‌ها در گذشته مبنی بر ایجاد قطب‌ها و محورهای توسعه (عوامل ارادی)، بخش قابل ملاحظه‌ای از جمعیت و فعالیت‌ها را در خود جای داده است.

بنابراین تفاوت‌های بالنسبه قابل توجهی در سطح برخورداری از امکانات اجتماعی در نقاط مختلف سرزمین وجود دارد. از یک سو، سطح زندگی و درآمد در مناطق شهری و روستایی شکاف زیادی را نشان می‌دهد که این پدیده باعث جذب هر چه بیشتر جمعیت مناطق روستایی به شهرها می‌شود که در نهایت این فرآیند تخلیه بسیاری از مناطق روستایی و افزایش نرخ شهرنشینی به ویژه حاشیه نشینی را در بسیاری از کلانشهرهای کشور باعث شده است که پیامدهای آن به صورت انواع معضلات اجتماعی و بویژه زیست محیطی در این مناطق نمایان می‌شود. برخی از آمارها نمایانگر شکاف میان مناطق و استان‌های مختلف کشور در شاخص‌های اقتصادی اجتماعی می‌باشند. در سال ۱۳۹۰ بالاترین نرخ بیکاری در استان‌های کهگیلویه و بویراحمد و البرز به ترتیب با ۱۶، ۱۵.۶ درصد

بوده که این نسبت ۲.۳ تا ۲.۷ برابر استان‌های کرمان و همدان با ۵.۹ و ۶.۷ درصد (پایین ترین نرخ) بوده است.

متوسط سرانه مالیات بر ارزش افزوده دریافتی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ برابر با ۴۳۰ هزار ریال می‌باشد که استان‌های تهران، مرکزی و قزوین از بالاترین و استان‌های گلستان، لرستان و خراسان شمالی از پایین‌ترین میزان مالیات بر ارزش افزوده برخوردار بوده‌اند. نسبت بالاترین و پایین‌ترین استانها در این شاخص (تهران و گلستان) به بیش از ۱۴.۷ برابر می‌رسد.

میانگین درآمد سرانه بدون نفت استان‌های سراسر کشور در سال ۱۳۹۱ معادل ۸۵ میلیون ریال بوده است. در این میان استانهای بوشهر و تهران با ۲۲۲ و ۱۴۴ میلیون ریال بیشترین و استان سیستان و بلوچستان با ۳۹ میلیون ریال کمترین میزان را به خود اختصاص داده بودند. این شکاف نسبت ۵.۶ برابری را نشان می‌دهد.

در حالی که متوسط نرخ باسوادی در کشور حدود ۸۵ درصد است، بیشترین نرخ باسوادی در سال ۱۳۹۰ به استان‌های تهران و البرز با ۹۱ درصد و پایین‌ترین نرخ باسوادی نیز به استان‌های سیستان و بلوچستان، با ۷۲ درصد تعلق دارد. نسبت فاصله حدود ۲۰ درصدی در نرخ باسوادی گویای اختلاف بالایی در برخورداری‌های مناطق می‌باشد. این فاصله در برخورداریهای شهری و روستایی نمود بیشتری دارد. چنانکه فاصله باسوادی در مناطق روستایی سیستان و بلوچستان به کمتر از ۶۵ درصد و در کردستان به کمتر از ۷۰ درصد می‌رسد.

در سال ۱۳۹۰ شاخص توسعه انسانی در ایران، ۰.۷۴۲ بوده است. بالاترین شاخص توسعه انسانی در سال ۱۳۹۰ به استان‌های تهران و یزد (۰.۸۲۱ و ۰.۷۷۷) و توسعه نیافته‌ترین استان‌ها نیز از نظر شاخص مذکور به استان‌های سیستان و بلوچستان و کردستان (۰.۵۹۸ و ۰.۶۴۴) تعلق می‌گیرد و فاصله فاحش ۰.۲۲۳ را نمایان می‌سازد.

در سال ۱۳۹۰ شاخص رفاه اجتماعی روستایی در بالاترین سطح (استان مازندران) ۲۳.۶ میلیون ریال و در پایین‌ترین سطح (استان سیستان و بلوچستان) ۷.۸ میلیون ریال می‌باشد و نسبت ۳ برابری را نشان می‌دهد. همچنین بالاترین میزان شاخص رفاه اجتماعی شهری به استان تهران (۳۳.۲ میلیون ریال) و پایین‌ترین میزان آن به استان سیستان و بلوچستان (۱۴ میلیون ریال) تعلق دارد. نسبت برخورداریترین استان به محرومترین در این شاخص به ۲.۳ برابر می‌رسد.

برآیند مقایسه شاخص‌های فوق نمایانگر عدم تعادل‌های منطقه‌ای در شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در پهنه کشور می‌باشد.

ب) اهم اقدامات دولت

در طی دو سال اخیر اقدامات مختلفی برای تقویت نقش و جایگاه مناطق و استانها در توسعه کشور انجام گردید که احیای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سازمان‌های استانی برای فراهم نمودن امکان رصد توسعه و نظارت عالی بر فرایندهای بهبود شاخص‌های آن، از آن جمله بوده است. همچنین در سال ۱۳۹۳ تلاش گردید فاصله شهرستان‌های کشور از میانگین کشوری از طریق اختصاص دو درصد از اعتبارات بودجه عمومی دولت (۴۳۷۶۰ میلیارد ریال) برای ارتقای شاخص‌های زیربنایی، اجتماعی و اقتصادی این شهرستانها، کاهش یابد؛ در این

راستا در سال ۱۳۹۴ به استناد قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای شاخص‌های مناطق کمتر توسعه یافته این میزان به سه درصد اعتبارات بودجه عمومی دولت رسید و مبلغ ۶۶۷۵۰ میلیارد ریال به طرح‌های ملی و استانی درمیان شهرستانهای کمتر توسعه یافته کشور توزیع و ابلاغ گردید.

برخی شاخص‌ها گویای تغییراتی رو به بهبود در بین استانهای کشور می باشد. به عنوان مثال، فاصله شاخص نرخ بیکاری کل کشور در سال ۱۳۹۳ در بیشترین میزان آن در استان‌های کرمانشاه و لرستان با ۱۵.۷ و ۱۴.۹ درصد و کمترین آن در استان‌های کرمان و مرکزی هر دو با ۶.۹ درصد نسبت ۲.۲ برابری را نشان می دهد.

با توجه به مأموریت‌های کلی آمایش سرزمین و توسعه منطقه‌ای در تامین عدالت فضایی- مناطق و ایجاد فرصت برابر و منصفانه، دسترسی همگانی به منابع، خدمات و دستاوردهای توسعه، و نیز در اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه ششم توسعه و به منظور ایجاد تعادل در بهره مندی و برخورداری مناطق و استان‌ها از امکانات و ارتقای توانایی و انعطاف‌پذیری آنها در برابر انواع تهدیدات محیطی و خارجی می‌بایست مزیت‌های رقابتی در استانها ایجاد شده و از مزیت‌های نسبی آنها بطور بهینه بهره‌برداری گردد، سرمایه‌گذاری صنعتی در مناطق کمتر توسعه یافته متناسب با مزیت‌های نسبی و رقابتی توسعه یابد، خدمات زیربنایی در مناطق کمتر توسعه یافته ارتقاء یابد، پیوندهای قلمروهای مرزی با داخل کشور تقویت شود و در راستای نقش ملی و فراملی تعیین شده برای مناطق و استانهای کشور نقش شهرهای میانی و کوچک تقویت شده و همچنین از کلانشهرها با حفظ نقش سیاست‌گذاری ملی آنها تمرکززدایی گردد.

ج) اهم چالش‌ها

چالش‌های پیش رو در حوزه آمایش سرزمین و توسعه منطقه‌ای را به شرح زیر می‌توان عنوان کرد:

- توسعه نیافتگی مناطق حاشیه‌ای و مرزی کشور
- خروج سرمایه‌های منطقه‌ای (اعم از انسانی و مالی) از مناطق کمتر توسعه یافته
- عدم تعادل میان پهنه شرقی و غربی کشور به لحاظ جمعیت، خدمات، امکانات و زیربناها
- عدم تعادل میان کلانشهر تهران و سایر شهرهای بزرگ کشور (پدیده بزرگ سری یا نخست سری)
- عدم تعادل میان شهرها و روستاهای کشور به ویژه در حوزه جمعیت و فعالیت های تولیدی
- بارگذاری جمعیت و فعالیت بیش از ظرفیت تحمل محیط زیست در بخش‌های خاصی از کشور و بروز طیف گسترده‌ای از آلودگی‌های زیست محیطی در این مناطق
- عدم تعادل میان ساحل جنوبی و ساحل شمالی کشور علی‌رغم فرصت‌های کم نظیر موجود در دریای عمان و خلیج فارس و توسعه اقتصاد دریامحور

(د) برنامه راهبردی**– اهداف کلی و راهبردها**

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
ارتقای توانایی مناطق / استانها در دستیابی به اشتغال، درآمد، و اقتصاد بهره ور، پایدار و انعطاف پذیر در برابر تهدیدات محیطی و خارجی	– ایجاد فرصت های برابر رشد در جهت نیل به تعادل منطقه ای – ایجاد بستر مناسب برای توسعه درون زای هر منطقه – هویت بخشی قانونی و حقوقی مناطق کشور
ارتقا انسجام ملی و کاهش عدم تعادلهای منطقه ای	– افزایش همگرایی و تقویت هویت ملی در طراحی و اجرای طرح های ملی و منطقه ای – تعامل سازنده میان ارزش ها و مزیت های مناطق گوناگون کشور با استفاده از ظرفیت های فرهنگی، آموزشی و اقتصادی – تجهیز منابع اعتباری دولتی و غیردولتی برای ارتقاء شاخص های مناطق (استانها و شهرستان های) کمتر توسعه یافته – تقویت قطب ها و کانون های توسعه با هدف تقویت همگرایی، یکپارچگی ملی، وحدت و پیوندهای اجتماعی – توسعه سرمایه گذاری صنعتی در مناطق کمتر توسعه یافته متناسب با مزیت های نسبی و رقابتی – سازماندهی شبکه سکونتگاهی و فضاهای فعالیتی و زیستی – توسعه و آبادانی نواحی مرزی و مکانهای خالی دارای مزیت
استفاده حداکثری از ظرفیت ها و مزیت های پهنه سرزمینی و ایفای نقش مؤثر کشور در جهان به ویژه منطقه آسیای جنوب غربی	– تعیین نقش ملی و فراملی برای مناطق و استانهای کشور براساس مزیت ها – توسعه هسته های کلیدی استان ها – بستر سازی برای رونق بخشی برای اقتصاد دریامحور – فراهم سازی زمینه ها و امکانات لازم برای ایفای نقش مؤثر کشور در حوزه ترانزیت بین الملل – توسعه کشاورزی با لحاظ محدودیت منابع آب – بستر سازی و انجام تمهیدات لازم به منظور رونق گردشگری در کشور – تعامل مؤثر و سازنده با کشورهای جهان به ویژه همسایگان و گسترش همکاری ها و اتحادیه های اقتصادی بین المللی با تاکید بر اشتراکات فرهنگی- مذهبی، منافع مشترک اقتصادی و فعال سازی ظرفیت های ژئوپلیتیکی کشور.
تمرکززدایی در نظام توسعه ملی و ارتقاء سرمایه های موجد توسعه مناطق	– تعادل نظام درآمد- هزینه استانی و ملی – انتظام بخشی رابطه دولت مرکزی، مدیریت محلی و مردم – ارتقاء جایگاه توسعه منطقه ای در نظام برنامه ریزی و مدیریت توسعه کشور
یکپارچه سازی نظام برنامه ریزی و هماهنگی بین سیاست گذاری های منطقه ای و بخشی	– تدوین نظام یکپارچه برنامه ریزی و مدیریت توسعه سرزمین – هماهنگ سازی، انتظام بخشی و کنترل اقدامات و فرایندهای توسعه ای بخش های مختلف اقتصادی – بستر سازی برای ایجاد تعاملات بین منطقه ای و استانی

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- ایجاد فرصت‌های برابر رشد در جهت نیل به تعادل منطقه‌ای - ایجاد بستر مناسب برای توسعه درون‌زای هر منطقه - هویت بخشی قانونی و حقوقی مناطق کشور - افزایش همگرایی و تقویت هویت ملی در طراحی و اجرای طرح‌های ملی و منطقه‌ای - تعامل سازنده میان ارزش‌ها و مزیت‌های مناطق گوناگون کشور با استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، آموزشی و اقتصادی - تجهیز منابع اعتباری دولتی و غیردولتی برای ارتقاء شاخصهای مناطق (استانها و شهرستانهای) کمتر توسعه یافته - تقویت قطب‌ها و کانون‌های توسعه با هدف تقویت همگرایی، یکپارچگی ملی، وحدت و پیوندهای اجتماعی - توسعه سرمایه‌گذاری صنعتی در مناطق کمتر توسعه یافته متناسب با مزیت‌های نسبی و رقابتی - سازماندهی شبکه سکونتگاهی و فضاهای فعالیتی و زیستی - توسعه و آبادانی نواحی مرزی و مکانهای خالی دارای مزیت - بازبینی جایگاه مدیریت توسعه منطقه‌ای در عالی‌ترین مراتب مدیریتی کشور - توسعه همکاری‌های منطقه‌ای برای انجام فعالیت‌های مشترک توسعه‌ای - تعیین نقش ملی و فراملی برای مناطق و استانهای کشور - توسعه هسته‌های کلیدی استان - بسترسازی برای رونق بخشی برای اقتصاد دریا محور - فراهم سازی زمینه‌ها و امکانات لازم برای ایفای نقش مؤثر کشور در حوزه ترانزیت بین الملل	- توسعه زیربنای سخت افزاری و نرم‌افزاری - تمرکز بر کسب و کار محوری هر منطقه بر حسب مزیت - ایجاد امکانات عادلانه و فرصت‌های برابر بین و درون مناطق کشور - تأمین و توسعه خدمات زیربنایی مناطق کمتر توسعه یافته - ارایه مشوق‌ها، تسهیلات هدفمند برای سرمایه‌گذاری در پهنه سرزمین برای تعادل بخشی سطح توسعه مناطق - حمایت از فعالیتهای اقتصادی کوچک و رقابت‌پذیر - توسعه قابلیت‌های دسترسی و ارتباطات بین منطقه‌ای و درون منطقه‌ای در پهنه سرزمین - واگذاری مدیریت شده اختیارات به نهادهای محلی در استانها - هم‌افزایی و ارتقا سطح تعاملات و درهم تنیدگی اقتصاد مناطق مختلف کشور از طریق تعیین نقشها و عملکردهای متجانس و تکمیلی برای قلمروهای مجاور - توسعه صنایع تولید کننده کالاهای مورد نیاز کشورهای منطقه به ویژه محیط آسیای جنوب غربی با اولویت استقرار در استانهای مرزی دارای قابلیت - تقویت پیوندهای قلمروهای مرزی با داخل کشور - ایجاد ساز و کار مدیریت واحد توسعه منطقه‌ای - توسعه همکاری‌های منطقه‌ای برای انجام فعالیت‌های مشترک توسعه‌ای - هدایت سرریز منافع خاص از استقرار هسته‌ها به استان‌های مرتبط - ایجاد مزیت‌های رقابتی در مناطق و بهره‌برداری از مزیت‌های نسبی - تجمیع سامانه‌های ملی و استانی ارزیابی برنامه‌های توسعه سازمان فضایی کشور - بهره‌برداری از ظرفیتهای و قابلیت‌های مناطق خاص - بازتعریف نقش و جایگاه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور مبتنی بر مطالعات آمایش سرزمین - تحول در عملکرد فعلی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور و تفویض صادرات محوری بر واردات	- بازننگری مفهومی و اجرایی کردن منطقه بندی - شناسایی و تکمیل زنجیره‌های تولید دارای مزیت رقابتی در هر منطقه - تعریف و اجرای طرح‌های عمرانی بزرگ ملی، منطقه‌ای و اولویت ایجاد قطب‌های بزرگ اقتصادی در مناطق بویژه مناطق کمتر توسعه یافته - اعلام جذابیت‌ها و ارائه مشوق‌های ترجیحی برای سرمایه‌گذاری در مناطق (بویژه کمتر توسعه یافته) - بررسی الگوی توزیع منابع عمومی با رویکرد کاهش عدم برخورداری و بهره‌برداری از قابلیت‌ها - تعیین نقش مدیریت منطقه‌ای و تقسیم کار فضایی عملکردی استانها - ایجاد قطب‌های آموزش مهارتی در کشور با استفاده از تجمع نوع تولیدات و خدمات - تمرکز بر صنعت گردشگری تفریحی، درمانی و علمی در کیش - توسعه صنایع پایین‌دستی انرژی و ترانزیت کالا در سواحل مکران و چابهار - توسعه صنایع پائین دستی نفت و پتروشیمی در منطقه آزاد اروند - توسعه صنایع سنگین فلزی و نفت در منطقه آزاد قشم - تمرکز بر کسب و کار صنایع خانگی و فناوری اطلاعات در انزلی - تمرکز بر کسب و کار و مبادلات تجاری حوزه قفقاز در ارس - تمرکز بر کسب و کار و مبادلات تجاری با ترکیه در ماکو - احداث شهر رسانه‌ای (media city) در کیش و هندورابی - احداث شرکت‌های ICT در مناطق آزاد قشم و ماکو - توسعه جغرافیای منطقه آزاد چابهار به منظور توسعه ارتباط زمینی با پاکستان - تنظیم محدوده مناطق برای استفاده بهینه و هم‌افزایی منابع و امکانات منطقه - هماهنگی و یکپارچه‌سازی فرایندهای ارزیابی و سیاست‌گذاری اجرائی نظام‌های بخشی/ منطقه‌ای - شناسایی پتانسیل‌های سرمایه‌گذاری در بخش‌های صنعتی و کشاورزی متناسب با ظرفیت‌ها و مزیت‌های سرزمین و فرصت‌های فرارو در کشورهای همجوار - تدوین شاخص‌ها و ضوابط مکان‌یابی و تعیین نقش مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- توسعه کشاورزی با لحاظ محدودیت منابع آب - بسترسازی و انجام تمهیدات لازم به منظور رونق گردشگری در کشور - تعامل مؤثر و سازنده با همه کشورهای جهان به ویژه همسایگان و گسترش همکاری‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی بین‌المللی با تاکید بر اشتراکات فرهنگی-مذهبی، منافع مشترک اقتصادی و فعال‌سازی ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی کشور - تعادل نظام درآمد- هزینه استانی- ملی - ارتقا جایگاه توسعه منطقه‌ای در نظام برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه کشور - مرکز، مدیریت محلی و مردم - تدوین نظام یکپارچه برنامه ریزی و مدیریت توسعه سرزمین - هماهنگ‌سازی، انتظام‌بخشی و کنترل اقدامات و فرایندهای توسعه‌ای بخش‌های مختلف اقتصادی - بسترسازی برای ایجاد تعاملات بین منطقه‌ای و استانی	- تجهیز زیرساختی و عملکردی سواحل شمالی و جنوبی کشور با تاکید بر توسعه ارائه خدمات برتر - توسعه و تکمیل صنایع پایه و وابسته فراوری ذخائر معدنی - توزیع و ارائه الگوی بهینه کشت با مشارکت سایر نهادها - استفاده هدفمند و مؤثر از منابع صندوق توسعه ملی به منظور توسعه زیربناها - توسعه زیرساخت‌ها و امکانات موردنیاز در حوزه گردشگری سلامت - جلب سرمایه‌گذاری خارجی به ویژه مشارکت کشورهای منطقه در زمینه توسعه زیرساخت‌ها در جهت منافع مشترک منطقه‌ای - توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی در مناطق و استان‌های کشور بر اساس رقابت پذیری و مزیت نسبی - استفاده از ظرفیت‌های مغفول مانده سواحل مکران به منظور توسعه جمعیت پذیری و رونق صنعت، کشاورزی و خدمات - تقویت حضور و نقش آفرینی مؤثر کشور در پیمان‌هان اقتصادی منطقه‌ای با کشورهای منطقه به ویژه محیط آسیای جنوب غربی - توسعه صادرات خدمات بخصوص در حوزه سلامت، فنی و مهندسی به کشورهای هدف - کاهش تصدی‌گری اجرایی دولت با تقویت حاکمیت از طریق مشارکت مردمی در چارچوب قانون - تمرکززدایی و افزایش اختیارات مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه و عمران استان - ارائه ضوابط جدید توزیع منابع عمومی با رویکرد ارتقاء تعادل‌های منطقه‌ای و بهره‌برداری از قابلیت‌ها - ارتقاء فعالیت‌های توسعه‌ای ملی و استانی در مناطق مرزی با اعطای مشوق‌های اقتصادی و تقویت زیربناها و جهت‌دهی سرمایه‌گذاری‌های ملی اعم از دولتی و غیردولتی به این نواحی - بازنگری توزیع فضایی شبکه‌هایی از فعالیت‌های صنعتی در مناطق کمترتوسعه یافته - استفاده بهینه از نیروی انسانی، سرمایه فکری و اجتماعی محلی در طرح‌های توسعه منطقه‌ای و محلی - تقویت نقش شهرهای میانی و کوچک و تمرکززدایی از کلانشهرها با حفظ نقش سیاستگذاری ملی و واگذاری اختیارات بیشتر در برنامه‌ریزی منطقه‌ای به استان‌ها	- تدوین نقشه راه بلندمدت توسعه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور - تدوین سند منطقه‌بندی کشور بر اساس معیارها و شاخص‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و سیاسی و رعایت اصول آمایش سرزمین - پیگیری تدوین برنامه بلندمدت توسعه بنادر شمالی و جنوبی کشور - انجام پژوهش بررسی رقابت پذیری و توسعه بنادر، شهرهای ساحلی و جزایر کشور ایران با کشورهای رقیب در منطقه آسیای جنوب غربی - تدوین الگوی بهینه کشت توسط وزارت جهاد کشاورزی - تدوین برنامه توسعه متوازن امکانات، خدمات و زیرساخت‌ها در پهنه سرزمین بر اساس نیازها، ضرورت‌ها و مزیت‌ها - تدوین برنامه جامع بلندمدت توسعه شبکه حمل و نقل ریلی و جاده‌ای کشور براساس پیمان‌های بین‌المللی - جلب مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی و کشورهای همجوار در توسعه شبکه زیرساخت‌های حمل و نقلی کشور - نوسازی و تکمیل شبکه خدمات رسانی به گردشگران خارجی (هتل‌ها، رستوران‌ها، آژانس‌های هواپیمایی و ...) و تسهیل ورود گردشگر به کشور - تخصیص منابع صندوق توسعه ملی به توسعه متوازن استانها و مناطق کشور - تدوین الگوی توسعه کشت و توسعه کشت فراسرزمینی - ساماندهی سیستم‌های اطلاعاتی دستگاه‌های مختلف و ایفای نقش هماهنگ‌کننده بین دستگاه‌ها در تبادل داده‌ها - بازنگری ضوابط و معیارهای تغییر کاربری اراضی متناسب با ویژگی‌های بوم شناختی هر قلمرو - بازبینی جایگاه مدیریت توسعه منطقه‌ای در مدیریت کشور - بررسی و تصویب نظام یکپارچه برنامه‌ریزی - بررسی تجمیع و ادغام شوراهای عالی تاثیرگذار بر امر برنامه‌ریزی توسعه سرزمین و ایجاد هماهنگی بین آن‌ها - تکمیل نظام و سامانه ارزیابی توسعه و رصد آمایش- ساترا در سطوح بخشی و استانی - تدوین دستورالعمل‌های اجرایی، نظارتی و شاخص‌های ارزیابی تحقق ضوابط آمایش سرزمین و نهادینه‌سازی این ضوابط در فرایند توسعه ملی و منطقه‌ای - اصلاح قوانین، آئین‌نامه‌ها، اساسنامه‌ها و شرح وظایف دستگاه‌های اجرایی موردنیاز - الزام دستگاه‌های بخشی به تهیه پیوست توجیهات آمایشی و توسعه منطقه‌ای جهت تصویب طرح‌های زیربنایی و سرمایه‌گذاری اقتصادی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- ارتقاء جایگاه آمایش سرزمین در نظام تصمیم‌گیری و نظارت - هدایت فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی و نظارت بر نحوه استقرار و عملکرد آن از منظر آمایشی - هماهنگ‌سازی قوانین و مقررات و ایجاد هماهنگی در نظام مدیریت تهیه، تصویب و اجرای طرح‌های توسعه منطقه‌ای، شهری و روستایی - رعایت اصول و مبانی پایداری محیط زیست به ویژه توان اکولوژیک در مکان‌یابی فعالیت‌های توسعه در پهنه سرزمین - اتخاذ تدابیر و سازوکارهای تشویقی در جهت سرمایه‌گذاری در شهرهای کوچک با رعایت ملاحظات زیست محیطی - استفاده از سازوکارهای مالیاتی برای تمرکززدایی از مناطق متراکم شهری	- اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری‌های مختلف در فعالیت‌های توسعه‌ای با توجه به سند آمایش استان - تکمیل مطالعات آمایش سرزمین در سطوح ملی و استانی - تدوین معیارها و ضوابط بهره‌برداری پایدار از سرزمین - منظور کردن مبانی اصول اکولوژیک سرزمین در تدوین و اجرای طرح‌های آمایش و توسعه منطقه‌ای - رعایت مبانی ارزیابی راهبردی محیط زیست در فعالیت‌های توسعه در پهنه سرزمین

توسعه روستایی، عشایری و توانمندسازی فقرا و محرومین

الف) تبیین وضعیت

توسعه روستایی به عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش مهمی در توسعه ملی ایفا می‌کند. سهم ۲۶ درصدی تولید ناخالص داخلی، ۲۵ درصدی صادرات غیر نفتی، ۲۵ درصدی اشتغال کشور، ۷۰ الی ۸۰ درصد نیازهای غذایی کشور به دستان توانمند زنان و مردان زحمتکش روستایی و عشایری اهمیت و جایگاه تولید و اشتغال پایدار روستایی در اقتصاد و ارزش افزوده ملی را نشان می‌دهد و نیز ۱۸ درصد از شاغلان کل کشور در بخش کشاورزی مشغول به کار هستند. ساختار اقتصاد روستایی در کشور نشان می‌دهد که بخش کشاورزی با ۳۸ درصد، بخش معدن با ۲۷.۶ درصد و بخش صنعت با ۱۹.۳ درصد عمده‌ترین سهم تولید ارزش افزوده را به خود اختصاص داده‌اند (مرکز آمار ایران، حساب تولید بخش‌های اقتصاد در حوزه روستایی - ۱۳۹۱، ۱۳۹۴).

از هر ۱۰۰ نفر جمعیت کشور در سال ۱۳۹۰ بیش از ۷۱.۴ نفر در مناطق شهری و فقط ۲۸.۶ نفر در روستاها زندگی می‌کنند و این نسبت در افق برنامه ششم در صورتی که اقدامات اساسی صورت نگیرد، به ۲۵ درصد خواهد رسید. مهاجرت‌های بالا و شتابان روستا-شهری که خود به خاطر سختی و تنگی معیشت و درآمد در مناطق روستایی و نابرابری بین مناطق شهری و روستایی در دسترسی و برخورداری از منابع می باشد، یکی از موجبات آن محسوب می‌شود. در عین حال تبدیل شدن روستاها به شهر و ادغام روستاهای حریم کلانشهر و شهرهای بزرگ، عامل مهم دیگری در این روند بوده است. هم اکنون بیش از ۳۰۰۰ روستا در حریم شهرها و کلانشهرها قرار داشته و در معرض ادغام در مناطق شهری هستند.

طی دوره (۱۳۸۴-۱۳۹۲) متوسط هزینه کل خانوارهای روستایی با رشد متوسط سالانه ۱۶.۲ درصد از رقم ۳۷۵۰۳ هزار ریال در سال ۱۳۸۴ به ۱۲۹۶۱۰ هزار ریال در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. یکی دیگر از شاخص مهم برای تغییرات سطح رفاه خانوار، نسبت هزینه‌های غیر خوراکی به خوراکی می‌باشد. به طور معمول بالا بودن این سهم نشان‌دهنده افزایش سطح رفاه خانوار می‌باشد. این نسبت در جامعه روستایی تا سال ۱۳۸۹ تقریباً ثابت مانده است اما در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ تا سطح ۱.۳۱ کاهش یافته است.

طی دوره (۱۳۸۴-۱۳۹۲) متوسط درآمد کل خانوارهای روستایی با رشد متوسط سالانه ۱۷.۷ درصد از رقم ۳۴۴۷۵ هزار ریال در سال ۱۳۸۴ به ۱۲۰۹۵۵ هزار ریال در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. همچنین سهم اجزای تشکیل دهنده آن: درآمد از مشاغل مزد و حقوق‌گیری از ۲۹ درصد به ۲۴.۹ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش و درآمد متفرقه از ۲۳.۹ درصد به ۴۳.۳ درصد در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است و سهم درآمد از مشاغل آزاد از ۴۷.۱ درصد به ۲۸.۷ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش و مجدداً در سال ۱۳۹۲ به ۲۹.۳ درصد افزایش یافته است. لذا طی دوره

مذکور خانوار روستایی با کسری درآمد مواجه بوده است به طوری که میزان کسری درآمد خانوار از رقم ۳۰۲۸ هزار ریال (ماهانه حدود ۲۵۲ هزار ریال) در سال ۱۳۸۴ به ۹۱۴۰ هزار ریال (ماهانه حدود ۷۶۲ هزار ریال) در سال ۱۳۸۹ و ۸۶۶۵ هزار ریال (ماهانه حدود ۷۲۲ هزار ریال) در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است و به عبارت دیگر توان اقتصادی خانوارهای روستایی به شدت تحلیل رفته است.

افزایش تورم طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۲ به اندازه‌ای بوده است که میزان درآمد خانوار طی نه سال مورد اشاره بر حسب قیمت‌های ثابت نزولی بوده و در واقع یک خانوار روستایی در سال‌های ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۲ علی‌رغم دریافت یارانه نقدی ماهانه، قدرت خرید خانوارهای روستایی در حد سبد خانوار سال ۱۳۸۴ را هم نداشته است. به عبارت دیگر خانوار روستایی نتوانسته است سطح درآمد و سطح هزینه‌های خود را در حد تورم پوشش دهد و در نتیجه سطح رفاه خانوار طی دوره فوق کاهش یافته است.

از ابتدای سال ۱۳۹۳ با کاهش تورم مناطق روستایی به رقم ۱۳.۷ که در شش ماه اول سال ۱۳۹۴ روند کاهشی آن ادامه داشته است باعث شد هزینه و درآمد خانوار روستایی به نقطه سرسری خود برسد. همچنین روند کاهشی نرخ بیکاری نیز از میانه سال ۱۳۹۲ در مناطق روستایی آغاز شده و از ۱۲.۷ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۷ درصد در نیمه اول سال ۱۳۹۲ رسیده است. هرچند نرخ مشارکت اقتصادی زنان در طی سال‌های اخیر روند کاهشی و نرخ بیکاری آنان روند افزایشی داشته است.

فقر و محرومیت بخش قابل توجهی از خانوارها، مناطق و سکونتگاه‌های انسانی عمدتاً روستایی، مرزی و مناطق حاشیه‌نشین شهری و وجود و دوام بیش از ۷ میلیون نفر تحت پوشش سازمان‌های حمایتی که بیشتر نمایانگر فقر مزمن و فقر قابلیت‌ی است، از جمله چالش‌های سکونتگاه‌های انسانی عمدتاً روستایی و حاشیه‌نشینان شهری است. ادامه چنین وضعیتی، علاوه بر به مخاطره افتادن سلامت و کرامت چندین میلیون آحاد جامعه، می‌تواند پیامدهای اجتماعی و اقتصادی منفی و انباشتی مختلفی را به همراه داشته باشد که تنش‌های اجتماعی و سیاسی از مهمترین آنهاست. از اینرو نیاز به تغییر پارادایم نظری و سیاستی و اتخاذ سیاست اجتماعی، اقتصادی و فضایی فعال و پیشگیرانه و در عین حال توانمندساز در این عرصه می‌باشد.

ب) اهم اقدامات دولت

دولت علی‌رغم شرایط تحریمی شدید کشور، رکود تورمی و کاهش درآمدهای نفتی، برای کاهش آلام روستاییان، فقرا و محرومین کشور طی دو سال اخیر برنامه‌ها و اقدامات عمده زیر را پیگیری و به اجرا گذاشته است:

- طرح تحول نظام سلامت در اردیبهشت ۱۳۹۳ ابلاغ شد. چندین فاز از این طرح شامل فاز اصلاحات در بیمارستان‌ها و کاهش سهم پرداختی مردم، تاکنون اجرا شده است. کتاب جدید ارزش‌های نسبی خدمات

سلامت و هتلینگ و گسترش خدمات بهداشتی در حاشیه شهرها در این زمینه تدوین، ابلاغ و همچنین اجرا شده است و اکنون در مرحله اجرای اصلاحات در حوزه آموزش پزشکی است. تأثیر طرح تحول بر روند مواجهه خانوارهای روستایی و شهری کاهش هزینه‌های کمرشکن در روستاها از ۷.۶ در تابستان ۱۳۹۲ به ۶ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش داشته است. به علاوه این میزان در شهرها از ۴.۶ در تابستان ۱۳۹۲ به ۲.۷ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش داشته است.

– تأثیر طرح تحول بر روند مواجهه خانوارهای روستایی و شهری با هزینه‌های فقرزا، در روستاها کاهش از ۳.۱ در تابستان ۱۳۹۲ به ۲ درصد در تابستان ۱۳۹۳ بوده است. در شهرها نیز از میزان ۱.۸ در تابستان ۱۳۹۲ به ۱.۱ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش یافته است.

– کاهش فرانشیز بستری از ۱۰٪ به ۶٪ برای شهرنشینان و ۳٪ برای روستاییان طی این دوره بوده است. علت این امر افزایش قیمت خدمات سلامت در قالب کتاب ارزش نسبی بود که سبب بار مالی افزون‌تر برای جمعیت تحت پوشش بیمه سلامت می‌گردید.

– اعتبارات حاصل از ۱٪ ارزش افزوده به میزان ۲۲۰۰ میلیارد تومان در سطح شبکه روستایی کشور به منظور اجرای نظام ارجاع و پزشک خانواده و همچنین کاهش هزینه از جیب بیماران روستایی در سطح خدمات بستری تخصیص یافته است.

– ضریب نفوذ بیمه اجتماعی روستاییان از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۳۹۴ به میزان ۸ درصد افزایش یافته است. این اقدام با تأمین بخشی از حق سرانه بیمه‌های اجتماعی روستاییان توسط دولت انجام گرفته است (۱۰٪ از درآمد مأخذ حق سرانه بیمه را دولت و ۵٪ آن را بیمه شده روستایی پرداخت می‌نماید).

– نظام چندلایه تأمین اجتماعی و تهیه آیین‌نامه لایه مساعدت‌های اجتماعی تدوین و تصویب شد. این نظام برای تکمیل پوشش جمعیت اقشار آسیب‌پذیر بوده است. از آنجایی که خانوارهای نیازمند و اقشار آسیب‌پذیر در طی سنوات گذشته و بر اثر فشار تورمی ایجاد شده، قدرت خرید خود را بیش از پیش از دست داده‌اند از این‌رو دولت یازدهم به منظور هماهنگ کردن اقدامات متعدد و بعضاً پراکنده در جهت حمایت از این گونه خانوارها اقدام به تدوین برنامه پوشش مساعدتی از جنبه‌های معیشتی، توانمندسازی و سلامت نموده است. در این فرایند جمعیت تحت پوشش نهادهای حمایتی از ۴۸۵۸۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۲ به ۵۰۲۹۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۴ بالغ گردیده است. با توجه به اهمیت حمایت از اقشار آسیب‌پذیر سهم اعتباری اقدامات حمایتی از کل منابع عمومی از ۱۵۷ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۱۸۸ درصد در سال ۱۳۹۴ افزایش یافته است.

– افزایش قابل توجه ضریب نفوذ اینترنت در مناطق روستایی از ۲۵ درصد به ۳۰ درصد طی دوساله عملکرد دولت، افزایش پوشش تحصیلی از حدود ۹۱ درصد به بیش از ۹۸ درصد و افزایش نسبت خانوار روستایی

بهره‌مند از گاز لوله‌کشی به کل خانوارهای روستایی از ۵۵ درصد به ۶۷ درصد و نیز اختصاص معادل ریالی پانصد میلیون (۵۰۰۰۰۰۰۰۰) دلار به صورت تسهیلات از محل صندوق توسعه ملی به منظور آبرسانی به روستاها از اقدام‌های مهم دولت یازدهم محسوب می‌شود.

- تداوم توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی از جمله توسعه راه‌های آسفالت‌ه و حمل و نقل عمومی
- تشکیل ستاد ملی بازآفرینی شهری که بهسازی و نوسازی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی (حاشیه‌نشین) شهری یکی از اهداف آن می‌باشد.
- تدارک احداث ۵۰۰ پروژه ارتقای دسترسی به خدمات فرهنگی، آموزشی، فراغت و بهداشتی در مناطق حاشیه‌نشین شهری

ج) اهم چالش‌ها

با تمام تلاش‌های صورت گرفته، جامعه روستایی و عشایری با چالش‌های عمده‌ای مواجه است که کم توجهی به آنها می‌تواند کلیت حیات این جوامع را تحت شعاع قرار دهد. روند منفی رشد جمعیت مناطق روستایی کشور و در عین حال کاهش مستمر سهم جمعیت روستایی در کل کشور، درآمد و بهره‌وری پایین، شکاف درآمدی با مناطق شهری و بیکاری بویژه جوانان و افت قابل توجه مشارکت زنان، بحران‌های آب و خشکسالی‌های متوالی و به مضیقه افتادن اقتصاد کشاورزی و در نتیجه سختی معیشت و فقر و محرومیت بویژه در مناطق مرزی شرق و غرب کشور و در کل پایین بودن تاب آوری روستاییان در مقابل مخاطرات طبیعی و اجتماعی و تکانه‌های اقتصادی از مهمترین چالش‌های سکونتگاه‌های روستایی و عشایری کشور محسوب می‌شوند.

د) برنامه راهبردی

برنامه راهبردی (توسعه روستایی)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	ارتقاء و توسعه خدمات و زیرساخت‌های روستایی (حداقل ۹۰ درصد مناطق شهری)	- توسعه خدمات روستایی در پهنه سرزمینی با نگاه آمایشی - تقویت بنیه اقتصادی مناطق روستایی - اصلاح ساختار اقتصاد روستا و بهبود محیط کسب و کار - بهبود شاخص‌های بهره‌وری - ارتقاء نقش و جایگاه روستا و روستایی در نظام برنامه‌ریزی کشور (ملی، منطقه‌ای، محلی) - ارتقاء جایگاه اقتصادی، فرهنگی و منزلت اجتماعی روستائیان و عشایر
۲	ارتقاء شاخص توسعه انسانی و اجتماعی تا سطح مناطق شهری	- ارتقاء شاخص توسعه انسانی و اجتماعی مناطق روستایی و عشایری و کاهش فاصله آن با مناطق شهری - تقویت پایدار سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اجتماع محور در جامعه روستایی

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۳	توسعه و بهبود مدیریت روستایی	- توسعه پوشش خدمات نوین در مناطق روستایی و عشایری - گسترش جامعه برخوردار از خدمات نوین - تقویت مدیریت یکپارچه روستایی - توسعه پوشش مدیریت روستایی
۴	توسعه و تثبیت اشتغال روستایی	- بهبود و توسعه فضای کسب و کار - ارتقای قابلیت و سرمایه انسانی - گسترش دسترسی به تسهیلات و منابع مالی - توسعه خوشه ها و زنجیره های ارزش
۵	انتظام بخشی به روابط شهر و روستا و ارتقاء هویت روستایی	- ارتقاء کیفیت محیطی کالبدی سکونتگاه روستایی - توسعه مسکن معیشت محور در روستاها - توجه به نگهداشت هویت تاریخی و فرهنگی روستا - انتظام فضایی مناطق و سکونتگاههای روستایی

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال های برنامه ششم					جمع کل
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	ارتقاء و توسعه خدمات و زیرساخت های روستایی	طرح ایمن سازی سکونتگاه های روستایی	روستا	-	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۲۵۰۰
		مقاوم سازی مسکن روستایی	هزار واحد مسکونی	۱۹۱۸	۹۸	۹۸	۹۸	۹۸	۹۸	۴۹۰
		کمک بلاعوض آواربرداری و تخریب	هزار واحد مسکونی	-	۹۸	۹۸	۹۸	۹۸	۹۸	۴۹۰
		کمک بلاعوض بیمه واحدهای مسکونی روستایی	هزار واحد مسکونی	-	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰
		برق رسانی به عشایر	تعداد عشیره	-	۵۰	۴۰	۳۰	۳۰	۳۰	۱۸۰
		برق رسانی به روستاها از طریق انرژی های نو	تعداد روستا	۲۹	۴۰	۴۰	۳۰	۳۰	۲۰	۱۶۰
		ماشین آلات و تجهیزات	تعداد	۱۵۰۰۰	۱۶۵۰۰	۱۸۰۰۰	۱۹۵۰۰	۲۱۰۰۰	۲۲۵۰۰	۱۱۲۵۰۰
		توسعه فضای سبز	تعداد	۵۰۰۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۸۰۰۰	۹۰۰۰	۱۰۰۰۰	۴۵۰۰۰
		بهسازی معابر و هدایت آب های سطحی	تعداد	۱۰۷۰۰	۱۳۷۰۰	۱۴۷۰۰	۱۶۷۰۰	۱۸۷۰۰	۲۰۷۰۰	۹۴۲۰۰
		ساماندهی آرامستان و احداث غسلخانه	تعداد	۱۰۵۰۰	۱۲۶۰۰	۱۴۷۰۰	۱۶۸۰۰	۱۸۹۰۰	۲۱۰۰۰	۹۴۵۰۰
		تامین ناوگان حمل و نقل عمومی	تعداد	۰	۲۲۸۰	۴۵۶۰	۶۸۴۰	۹۱۲۰	۱۱۴۰۰	۳۴۲۰۰
۲	ارتقاء شاخص توسعه انسانی و اجتماعی	توسعه زیرساخت های روستایی (آب، فضاهای فرهنگی، ورزشی، بهسازی، روستاها و ...)	پروژه	۱۳۰۰	۵۰۰۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰۰	۳۶۰۰۰
		صدور سند امکن روستایی	جلد سند	۲۸۴۲۹۹۵	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰
		ارتقاء سطح بهداشت واحدهای مسکونی روستایی	هزار واحد مسکونی	-	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۲۵۰
		جمعیت بهره مند از آب آشامیدنی سالم	درصد	۷۴	۷۹	۸۲	۸۶	۹۰	۹۴	۸۸۶
		تکمیل مجتمع های آبرسانی روستایی	عدد	۸۸۶	۳۳۶	۲۵۰	۱۶۰	۱۰۰	۵۰	۸۸۶

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم					جمع کل
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
		ارتقاء کیفیت آب شرب از طریق نصب سامانه‌های تصویه پیشرفته و ایجاد سامانه دوم در روستاها	تعداد روستا	-	۷۵۳	۲۲۵	۲۲۶	۵۰	۵۰	۱۳۰۴
۳	توسعه و بهبود مدیریت روستایی	روستاهاى برخوردار از پوشش مدیریت روستایی (دهیاری)	تعداد	۳۱۶۷۵	۳۳۹۶۳	۳۴۲۵۱	۳۵۵۳۹	۳۶۸۲۷	۳۸۱۱۵	۳۸۱۱۵
		ایجاد تشکلهای مردم نهاد	تعداد	۵۱۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۲۵۰۰
		عضویت کشاورزان، بهره برداران و شاغلین روستایی در نظام صنفی کشاورزی	هزار نفر	-	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۵۰۰	۴۰۰۰
۴	توسعه و تثبیت اشتغال روستایی	ایجاد اشتغال روستایی	تعداد (هزار نفر)	۱۰۰	۱۸۶	۳۴۱	۳۴۲	۵۰۱	۵۴۴	۱۹۱۴
		اعطاء تسهیلات و کمکهای فنی و اعتباری پردیس روستایی	تعداد خانه	-	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۱۲۰۰
		ناحیه صنعتی جدید	تعداد ابنیه	-	۳۰	۴۵	۵۵	۶۵	۷۵	۲۷۰
		بهره‌برداری ناحیه صنعتی روستایی	ناحیه	۱۱	۴	۳	۳	۳	۳	۱۶
		تامین آب شهرک‌ها و نواحی صنعتی روستایی	ناحیه	۳۵	۱۸	۱۵	۱۵	۱۶	۱۸	۸۲
		آبرسانی به نواحی صنعتی	لیتر بر ثانیه	۷۲۹	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰
		تامین برق به نواحی صنعتی	ناحیه	۵۸	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۱	۱۵۱
		برقرسانی به نواحی صنعتی	مگاوات	۴۴۳	۴۵۵	۴۴۱	۴۳۰	۴۲۵	۴۲۰	۲۱۷۱
		گازرسانی به نواحی صنعتی	ناحیه	۴۳	۳۳	۳۰	۲۷	۲۴	۲۱	۱۳۵
		اتصال خط تلفن ثابت به نواحی صنعتی	ناحیه	۷۰	۴۰	۳۸	۳۵	۳۳	۳۱	۱۷۷
		بهره‌برداری از مراکز خدمات فناوری و کسب و کار	مرکز	۳	۴	۲	۲	۰	۰	۸
		توسعه خوشه‌های کسب و کار روستایی	خوشه کسب و کار	۱۰	۹	۱۰	۱۳	۱۰	۱۲	۵۴
		طرح ویژه حفظ و توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستاهای مرزی	روستا	-	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۲۵۰۰
۵	انتظام بخشی به روابط شهر و روستا و ارتقاء هویت روستایی	تهیه طرح هادی روستایی (بازنگری)	بخش	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۰۰
		تهیه طرح هادی روستاهای هدف گردشگری	روستا	۳۱	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰۰
		اجرای طرح هادی روستاهای هدف گردشگری	روستا	۱۵	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۱۸۰
		تهیه طرح بهسازی بافت بارزش	روستا	۷۹	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۱۲۰
		اجرای طرح بهسازی بافت بارزش روستا								
		تعیین محدوده بافت تاریخی- فرهنگی روستایی، ایجاد مدیریتهای مختص در دهیارها	تعداد روستا	-	۴۵	۹۰	۱۳۵	۱۸۰	۲۲۵	۶۷۵

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم					جمع کل
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
		تهیه شناسنامه بافت تاریخی روستایی	تعداد روستا	-	۳۰	۴۵	۶۰	۷۵	۱۲۰	۳۳۰
		بهسازی ساماندهی بافت با ارزش روستایی (پردیس روستایی با بهره‌گیری از سنت، الگوی معماری و مصالح بومی)	تعداد	-	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۱۵۰
		حمایت از مالکین و بهره‌برداران خانه‌های روستایی (پردیس خانه‌های روستایی) (پردیس میراث صنعتی روستایی)	تعداد خانه	-	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۱۲۰۰
			تعداد موزه	-	۵	۵	۵	۷	۸	۳۰
			تعداد محوطه	-	۵	۵	۵	۷	۸	۳۰
			تعداد ابنیه	-	۳۰	۴۵	۵۵	۶۵	۷۵	۲۷۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	- توسعه خدمات روستایی در پهنه سرزمینی با نگاه آمایشی	- استقرار نظام سلسله مراتب خدمات در چارچوب طرح‌های منظومه‌ای روستایی - استقرار نظام پایش و ارزیابی منظم شاخص‌های برخورداری مناطق روستایی و عشایری - همسوئی نظام سلسله مراتب خدمات با نظام مدیریت مناطق روستائی - ارائه خدمات از طریق شبکه های مجازی با تأکید بر روستاهای پراکنده و زیر ۲۰ خانوار - توسعه و ارتقاء خدمات و زیرساخت های روستایی	- تدوین الگوی توسعه روستایی با تمرکز بر ملاحظات آمایشی - ایجاد پایگاه رصد شاخص‌های توسعه روستایی کشور - تدوین الگوی سطح بندی و افزایش دسترسی به خدمات در مناطق روستایی - انجام و تکمیل مطالعات آزمایشی طرح منظومه پایدار روستایی و جمع‌بندی درس‌های آموخته در سال اول برنامه برای تدوین شرح خدمات تیپ - تصویب شرح خدمات تیپ توسعه پایدار منظومه های روستایی توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور - تهیه لایحه بازنگری قانون تقسیمات کشوری در مورد تعاریف و ملاک‌های روستا و شهر در راستای جلوگیری از تبدیل بی‌رویه روستاها به شهر

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- تقویت بنیه اقتصادی مناطق روستایی	- تعیین ظرفیت‌ها و اولویتهای سرمایه‌گذاری - حمایت از شرکتهای حقیقی و حقوقی دانش بنیان و کارآفرین اقتصادی و اجتماعی روستایی - افزایش سهم سرمایه‌گذاری دولت در فعالیت زیرساختهای اقتصادی روستایی - اعمال سیاستهای تعرفه‌ای مناسب در جهت حمایت از تولیدات روستایی - افزایش سرمایه‌گذاری در مناطق مختلف بویژه مناطق مرزی و ساحلی با اتکاء به قابلیت‌های مناطق - سند دار کردن املاک و مستغلات و اراضی روستایی - تامین پایدار آب مورد نیاز آحاد جامعه برای مصارف شرب شهرها و روستاها - تسهیل بهره‌گیری از انرژی‌های نوین برای برق رسانی‌های روستاهای فاقد برق	- اجرای برنامه‌های آموزشی- مهارتی و اعتباری برای توسعه مشاغل خانگی در مناطق روستایی با تاکید تقویت زنجیره کسب و کار - تکمیل طرح نیازسنجی آموزشی و مهارتی مناطق روستایی - تهیه و اجرای طرح شناسایی ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی کشور با تاکید بر تکمیل زنجیره تولید و ارزش (بر اساس طرح‌های پایلوت انجام شده در استان قزوین) - ایجاد شرکتهای سرمایه‌گذاری مشترک توسعه مناطق روستایی - اجرای طرح تکمیل مجتمع‌های آبرسانی روستایی - سند دار کردن دارایی‌های فیزیکی و ارتقای آنها به دارایی‌های مولد - تبیین طرح‌های نوین بازاریابی در مناطق روستایی - ایجاد صنایع کوچک و متوسط و زنجیره مکمل تولیدات کشاورزی - شناسایی پتانسیل‌های سرمایه‌گذاری و اشتغال روستایی با مشارکت جامعه محلی - طرح توسعه انرژی‌های نو در مناطق روستایی مستعد
	- اصلاح ساختار اقتصاد روستا	- تحول نسبت بخش‌های صنعت و معدن و خدمات در اقتصاد روستا - اقتصادی کردن فعالیت‌های تولیدی و خدماتی روستایی - اعمال سیاست‌های لازم جهت افزایش سهم ارزش افزوده در بخش‌های عمده اقتصادی و جذب در اقتصاد روستا - ایجاد زمینه سرمایه‌گذاری در بخش‌های غیرکشاورزی با اولویت گردشگری، صنایع دستی، تبدیلی و تکمیلی	- تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستاهای هدف گردشگری - تهیه و انتشار سالانه حساب اقتصادی روستا - اجرای طرح مشارکت اقتصادی روستاییان بر اساس یافته‌های طرح شناسایی ظرفیت‌های اقتصادی مناطق روستایی - تهیه و اجرای طرح توسعه گردشگری و بوم‌گردی در مناطق روستایی با رویکرد مشارکتی و تسهیل‌گری - ارتقاء جایگاه مطالعات روستایی در نظام فنی و اجرای کشور در راستای بهبود کیفیت طرح‌های توسعه
	- بهبود شاخص‌های بهره‌وری	- تحول در ارزش افزوده بخش کشاورزی - افزایش بهره‌وری نیروی انسانی در کلیه بخش‌های اقتصادی بویژه بخش کشاورزی	- تدوین سند بهره‌وری نیروی انسانی در مناطق روستایی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- ارتقاء نقش و جایگاه روستا و روستایی در نظام برنامه ریزی کشور (ملی، منطقه ای، محلی)	- تقویت جایگاه توسعه روستایی در شوراهای کیمسیون های ملی مرتبط - تقویت بخش مختص روستا در کلیه برنامه ها اعم از سالیانه ، پنج ساله یا سیاست های کلی	- تهیه لایحه تشکیل شورای عالی توسعه روستایی و عشایری - اصلاح لایحه دهیاری ها و ضوابط تاسیس دهیاری - تهیه لایحه اصلاح قانون شوراهای اسلامی روستایی (پایه و فرادست) برای پوشش آبادی های زیر بیست خانوار با تاکید بر پرهیز از توسعه تشکیلات جدید - تفکیک سهم روستا از منابع در لوايح بودجه های سنواتی
	- ارتقاء جایگاه اقتصادی، فرهنگی و منزلت اجتماعی روستائیان و عشایر	- ایجاد زمینه لازم جهت معرفی پیشینه و فرهنگ روستائیان و عشایر - هماهنگی دستگاه های فعال حوزه روستایی با دستگاه های فرهنگی و رسانه ای جهت معرفی جامعه روستایی به عنوان خاستگاه و بستر رشد و اعتلای جامعه - گسترش فرهنگ روستا و ارج نهادن به روستایی و روستائیان و تبدیل نمودن زندگی در روستا به عنوان یک ارزش	- برندسازی زندگی روستایی از طریق رسانه های جمعی - برگزاری نمایشگاه های دائمی سالیانه معرفی ظرفیت های جامعه روستایی - ترویج و تبلیغ جاذبه های گردشگری روستایی از طریق رسانه های جمعی
۲	- ارتقاء شاخص توسعه انسانی و اجتماعی مناطق روستایی و عشایری و کاهش فاصله آن با مناطق شهری	- ظرفیت سازی جهت افزایش درآمد سرانه خانوارهای روستایی - ظرفیت سازی جهت افزایش امید به زندگی روستائیان - زمینه سازی جهت بهبود کیفیت و کمیت آموزش های عمومی و مهارتی - متناسب سازی استانداردهای تراکم دانش آموز در کلاس با ویژگی های مناطق روستایی - متناسب سازی محتوی آموزش عمومی در مدارس روستائی با نیازهای جامعه روستایی و عشایری - بستر سازی جهت توسعه روش های آموزش مجازی در مناطق روستائی و عشایری - تعدیل استانداردها و سرانه های آموزشی - تسهیل دسترسی برابر روستائیان به فرصت های حقوقی - حفظ و توسعه پایدار سکونتگاه های روستایی در نواحی مرزی - توسعه شاخص بهره مندی از حمل و نقل عمومی بار و مسافر. - توسعه زیرساخت های اجتماعی، فرهنگی و افزایش ضریب نفوذ اینترنت، تلفن همراه و شبکه های صداسیما	- تدوین سند آموزش های فنی و حرفه ای - طرح هم افزایی پیوندهای روستایی شهری - تدوین سند ارتقاء سرمایه اجتماعی در راستای کاهش آسیب پذیری اجتماعی و فرهنگی در مناطق روستایی - توسعه تعاونی های اجتماع محور در مناطق روستایی - اجرای فراگیر طرح ساماندهی حمل و نقل بار و مسافر در مناطق روستایی
	- تقویت پایدار سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اجتماع محور در جامعه روستایی	- توسعه تشکل های مردمی در مناطق روستایی - ظرفیت سازی برای مدیریت مشارکتی	- گسترش عضویت بهره برداران روستایی در صنوف کشاورزی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- ارتقاء نقش و جایگاه شوراهای اسلامی و دهیاران - تقویت نظام صنفی روستایی - تکمیل سلسله مراتب نظام مدیریت محلی - توسعه مشارکت مردمی در فعالیتهای بخش (خصوصی و تعاونی)	- طرح تسهیل مشارکت مردمی در برنامه ریزی روستایی - طرح توانمندسازی اجتماع محور زنان روستایی و عشایری - لایحه احیای شورای دهستان به عنوان کانون برنامه ریزی ناحیه محور مناطق روستایی - طرح تسهیل مشارکت تحصیلکردگان دانشگاهی روستایی در فعالیتهای اقتصادی روستا
۳	- توسعه پوشش خدمات نوین در مناطق روستایی و عشایری - گسترش جامعه برخوردار از خدمات نوین - تقویت مدیریت یکپارچه روستایی - توسعه پوشش مدیریت روستایی	- توسعه پوشش اینترنت در مناطق روستایی - توسعه شبکه تلفن همراه در مناطق روستایی - ظرفیت سازی و توسعه شبکه بانکداری الکترونیک در مناطق روستایی - ظرفیت سازی و توسعه خدمات دولت الکترونیک در مناطق روستایی - به بهره برداری رساندن مراکز خدمات فناوری و کسب و کار - توجه خاص به روستاهای مرزی و محروم در برخورداری از خدمات نوین - حمایت از خانواده های فقیر و محروم در دسترسی و برخورداری - تسهیل دسترسی برابر روستاییان به خدمات نوین - برخورداری از فضای ورزشی و فضای فرهنگی و هنری - اصلاح نهادها و ساختارها (قوانین، مقررات و نهادهای و ...) - ارتقاء ظرفیتهای سیاستگذاری و مدیریتی در بخش - تکمیل سلسله مراتب نظام مدیریت محلی - افزایش برخورداری مناطق روستایی از مدیریت محلی - توسعه کانونها و تشکلهای محلی - احیاء و تقویت اشکال سنتی و نظام های غیررسمی مدیریت روستایی	- برقراری اینترنت پرسرعت برای روستاها - تدوین سند راهبردی توسعه خدمات الکترونیک روستایی - تدوین سند توسعه پایدار مناطق روستایی مرزی با رویکرد آمایشی - ساماندهی و بهسازی روستاهای مرزی - ایجاد پایگاه مدیریت یکپارچه توسعه روستایی به منظور افزایش هماهنگی و حذف فعالیت های موازی بین دستگاه های اجرایی - تهیه لایحه تشکیل شورای عالی توسعه روستایی و عشایری - تهیه لایحه بازنگری قانون تقسیمات کشوری در مورد تعاریف و ملاک های روستا و شهر - اصلاح لایحه دهیاری ها و ضوابط تاسیس دهیاری - اصلاح قانون شوراهای اسلامی روستایی (پایه و فرادست) برای پوشش آبادی های زیر بیست خانوار با تاکید بر پرهیز از توسعه کمی مدیریت محلی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	- بهبود و توسعه فضای کسب و کار - ارتقای قابلیت و سرمایه انسانی - گسترش دسترسی به تسهیلات و منابع مالی - توسعه خوشه ها و زنجیره های ارزش	- انسجام بخشی و تدوین دستورالعمل های مرتبط در حوزه سرمایه گذاری روستایی - بهره گیری از فناوریهای نوین ، دانش بنیان و نوآوری در تولید و خدمات روستایی - ارائه مشوق های موثر در جلب و جذب سرمایه گذاری (از قبیل اعمال مالیات صفر درصد و غیره) - حمایت از کارآفرینی (اقتصادی و اجتماعی) - آموزش مهارت های حرفه ای و تخصصی - بهنگام سازی و انطباق آموزش های مهارتی با ظرفیت ها و نیازهای مناطق روستایی و افزایش سهم روستائیان از آموزش های مهارتی حداقل به میزان سهم جمعیت فعال - تسهیل دسترسی روستائیان به تسهیلات اعتباری و منابع مالی - افزایش سهم و میزان تسهیلات اعتباری. - تکمیل زنجیره تامین، تولید و توزیع محصولات. - توسعه خوشه های کسب و کار	- اعمال سیاست های تعرفه ای مناسب - اجرای فراگیر بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در سطح کشور - شناسایی و معرفی ابتکارات محلی در راستای توسعه کارآفرینی روستایی - ساماندهی و ایجاد صندوق های تأمین مالی خرد روستایی و تسهیل سرمایه گذاری در مناطق روستایی با رویکرد مشارکتی و تسهیلگری
۵	- ارتقاء کیفیت محیطی - کالبدی سکونتگاه روستایی - توسعه مسکن معیشت محور در روستاها	- ساماندهی بافت های فرسوده روستایی - زمینه سازی جهت ایمن سازی بافت و مسکن روستایی در برابر سوانح - توسعه کالبدی محیط روستاهای ویژه (شامل مرزی و حریم شهرها) - بهسازی محیط و افزایش کیفیت کالبدی روستاها - ارتقای سطح پایداری نقاط روستایی در مقابل مخاطرات محیطی - حفاظت و ارتقاء کیفی کالبدی و سیمای نظارت بر ساخت و ساز بناها و بافت های تاریخی - فرهنگی - بازنگری طرح های هادی روستایی به منظور فراهم نمودن امکان ساخت مسکن معیشت محور - حفظ بافت سنتی روستائیان به منظور کاهش هزینه های فعالیت های اقتصادی در روستا - بازسازی و مقاوم سازی واحدهای مسکونی روستایی - ایجاد زمینه ساخت مسکن معیشت محور در روستاها - تأمین مسکن روستایی مناسب و بهسازی فضای زیست و معیشت - بهسازی و احیاء بافت تاریخی و فرهنگی روستا - هماهنگی دستگاه های فعال در امور روستا در جهت حفظ هویت روستا	- تهیه و اجرای طرح های ساماندهی و بهسازی بافت های فرسوده روستایی - تهیه و تصویب ضوابط توسعه کالبدی روستایی در سطح استانها - تهیه و اجرای طرح های ایمن سازی روستاها در برابر سوانح طبیعی - ساماندهی و بهسازی روستاهای واقع در حریم کلانشهرها - ساماندهی و بهسازی روستاهای مرزی - تهیه و اجرای طرح های هادی روستایی - بهسازی بافت های با ارزش روستایی - بازنگری اساسی در طرح های هادی توسط بنیاد مسکن، در راستای مشارکت روستائیان و نهادهای محلی در تهیه و اجرای طرح ها و حفظ بافت سنتی مناطق روستایی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- توجه به نگهداشت هویت تاریخی و فرهنگی روستا - انتظام فضایی مناطق و سکونتگاه‌های روستایی	- ایجاد زمینه سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری با حفظ هویت تاریخی، فرهنگی و طبیعی مناطق روستایی - تقویت مدیریت و برنامه‌ریزی برای حفاظت از بافت‌های تاریخی و فرهنگی روستا - حفظ هویت اسلامی- ایرانی بافت کالبدی روستاها به عنوان میراث فرهنگی کشور - استقرار نظام پایش جریانهای مهاجرتی روستا- شهری در پهنه سرزمین - ایجاد بسترهای امن و زیست‌پذیر برای سکونت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی - تقویت پیوندهای روستایی- شهری در چارچوب شبکه‌های محلی - تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی مناطق با استفاده از پتانسیل‌های محیطی - گسترش تعاملات و پیوندهای پویا و سازنده روستایی- شهری شبکه سکونتگاهی	- تدوین اطلس سرمایه‌گذاری گردشگری در مناطق روستایی - بهسازی و مقاوم‌سازی مسکن روستایی با رویکرد معیشت محور - تأمین تجهیزات وزیر ساخت‌های مورد نیاز مسکن روستایی - بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی - تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستاها - هدف گردشگری

- برنامه راهبردی (عشایری)

اهداف کلی و راهبردها

اهداف کلی و راهبردهای توسعه جامعه عشایر کوچنده

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	رفع محرومیت از مناطق عشایری و تعدیل نابرابری‌های موجود بین جامعه عشایری با جوامع شهری و روستایی	- ارتقاء سطح برخورداری‌ها و شاخص‌های توسعه انسانی، اجتماعی و اقتصادی عشایر - افزایش پوشش آموزش‌های رسمی و ارتقای سطح مهارت و دانش عشایر با محوریت توسعه آموزش‌های ترویجی و فنی و حرفه‌ای - تثبیت حقوق عرفی و قانونی عشایر نسبت به مراتع و ایلراه‌ها به منظور جلوگیری از تخریب و تصرف آن‌ها - تقویت، توسعه و حمایت از تشکلهای عشایری (تعاونی‌های عشایری، صندوق توسعه بخش کشاورزی عشایری، صندوق خرد زنان و..)
۲	ساماندهی به کوچ و اسکان عشایر کوچنده	- ساماندهی و مدیریت کوچ و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی بر مبنای اصول فنی، نظام مشارکت، مدیریت محلی و دانش بومی عشایر - توسعه فعالیت‌ها، ارتقای بهره‌وری نظام تولید و تنوع بخشی به اشتغال و درآمد عشایر و بهبود فضای کسب و کار بر پایه فن‌آوری مناسب - ساماندهی نظام سکونتگاهی و فضاهای کالبدی محل استقرار (بیلاقی و قشلاقی) و کانون‌های اسکان عشایر داوطلب - ارتقای شاخص‌های توسعه، افزایش سطح برخورداری‌ها و خدمات‌رسانی مؤثر به عشایر برای بهبود کیفیت زندگی - مطالعه و تجهیز منابع برای برنامه‌ریزی، ساماندهی و ارائه خدمات به کوچندگان و اسکان عشایر داوطلب
۳	توسعه اجتماعی، مهندسی فرهنگی و حفظ هویت ایرانی - اسلامی و میراث معنوی عشایر	- شناسایی، حفظ و تقویت ارزش‌های ایرانی- اسلامی و بومی- محلی عشایر - تقویت جنبه‌های مشارکت برانگیز نظام مدیریت محلی و افزایش کارکردهای نظام ریش سفیدی در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها - توسعه گردشگری فرهنگی و طبیعی در مناطق عشایری با محوریت مشارکت جوامع محلی و جوانان عشایر - تقویت و احیای فرهنگ و ارزش‌های اصیل عشایری برای مقابله با تهاجم و استحاله فرهنگی

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۴	ارتقاء کیفیت زندگی، بهبود و توسعه منابع انسانی، تولید، اشتغال و درآمد عشایر کوچنده.	- توسعه و تحول نظام بهره‌برداری و ارتقای بهره‌وری منابع تولید. - توانمندسازی و توسعه زیرساخت‌های مالی، اعتباری و ساختار سازمانی تشکلهای و صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری. - استفاده مناسب از منابع آب و خاک، توسعه و تکمیل زیر ساخت‌ها، افزایش بهره‌وری تولید و ارتقای شاخص‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی به منظور افزایش انگیزه کوچ، فعالیت و حضور جوانان در مناطق عشایری. - ساماندهی نظام تولید و مبادلات، زمینه‌سازی برای حفظ و افزایش سرمایه‌گذاری در مناطق عشایری و حمایت از محصولات و فرآورده‌های تولیدی ارگانیک و سالم عشایری.

- اهداف کمی

پیش‌بینی اهداف کمی توسعه جامعه عشایر کوچنده

ردیف	هدف	هدف کمی		وضعیت در پایان سال					سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷
۱	تأمین عدالت اجتماعی با رفع محرومیت از مناطق عشایری و تعدیل نابرابری‌های موجود	ارتقاء متوسط شاخص‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی	درصد	۵۰	۵۱	۵۵	۵۹	۶۵	۷۱	۷۶			
۲	ساماندهی به کوچ و اسکان عشایر کوچنده	پوشش مطالعات ساماندهی عشایر	خانوار	۷۱۷۷	۸۸۷۶	۸۵۷۰	۹۰۰۰	۹۱۰۰	۹۱۰۰	۹۵۰۰			
		تعداد خانوار اسکان یافته	خانوار	۸۵۳۵۷	۹۳۳۵۷	۹۷۷۵۸	۱۰۳۳۵۸	۱۰۹۸۵۸	۱۱۷۵۵۸	۱۲۶۳۵۸			
		تعداد عشایر بهره‌مند از ارائه خدمات	خانوار	۱۴۵۰۷۰	۱۶۸۲۲۸	۱۵۲۵۶۰	۱۶۲۴۷۲	۱۷۳۴۸۶	۱۸۶۷۰۳	۱۹۶۷۵۳			
		پوشش سوخت فسیلی	خانوار	۲۰۷۹۳۵	۲۰۹۹۳۵	۲۱۲۳۳۰	۲۱۹۳۶۳	۲۲۸۱۵۵	۲۲۸۱۵۵	۲۳۶۹۷۴			
۳	توسعه اجتماعی - فرهنگی	ارتقاء متوسط شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی	درصد	۵۷۰۰	۵۸۷۱	۶۰۴۷	۶۲۲۸	۶۳۸۴	۶۵۴۴	۶۷۰۷			
		آموزش، ترویج و مهارت‌آموزی	نفر روز	۳۷۴۴۰	۳۷۴۴۰	۵۴۶۰۰۰	۵۴۶۰۰۰	۵۴۶۰۰۰	۵۴۶۰۰۰	۵۴۶۰۰۰			
۴	ارتقاء کیفیت زندگی، بهبود و توسعه منابع انسانی، تولید، اشتغال و درآمد عشایر کوچنده	میزان تولید عشایری	هزار تن	۵۷۰۰	۵۸۷۱	۶۰۴۷	۶۲۲۸	۶۳۸۴	۶۵۴۴	۶۷۰۷			
		ساماندهی تشکلهای	خانوار	۱۱۳۹۸۰	۱۲۷۰۸۰	۱۳۷۲۴۸	۱۵۰۹۷۱	۱۶۶۰۶۸	۱۸۴۳۳۶	۲۰۴۶۱۲			

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی توسعه جامعه عشایری

راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های مورد نیاز توسعه جامعه عشایر کوچنده

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	تقویت، توسعه و حمایت از تشکلهای عشایری (تعاونی‌های عشایری، صندوق توسعه بخش کشاورزی عشایری، صندوق خرد زنان و...)	- توانمندسازی تشکلهای با تأکید بر بهبود مدیریتی و کارشناسی و شایسته‌سالاری و دانائی محوری. - استفاده از یافته‌های علمی و تجارب موفق با بکارگیری نیروهای تحصیلکرده و با تجربه در امور اقتصادی و بازرگانی. - افزایش سرمایه‌گذاری و تقویت توان مالی و اقتصادی تشکلهای و گسترش فعالیت آن‌ها در زمینه‌های تولیدی عشایر. - افزایش سرمایه صندوق توسعه بخش کشاورزی عشایری با مشارکت عشایر و تشکلهای مربوطه.	- تقویت و توانمندسازی تشکلهای عشایری - ایجاد و گسترش فعالیت صندوق‌های خرد برای زنان و سایر تشکلهای مردم نهاد عشایری - ورود و گسترش فعالیت تشکلهای عشایری در امور تجاری و بازرگانی داخلی و خارجی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- افزایش نظارت و کنترل موثر برتشکل ها با بازرسی و حسابرسی موردی و دوره ای. - زمینه سازی توسعه صادرات محصولات تولیدی عشایر و تأمین نیازهای آنها با استفاده از ظرفیت تشکل های عشایری و مراکز مبادلات مرزی	
۲	تثبیت حقوق عرفی و قانونی عشایر نسبت به مراتع و ایلراه ها به منظور جلوگیری از تخریب و تصرف آنها.	- افزایش سطح مشارکت عشایر در زمینه های مختلف مدیریت و فعالیت تشکل ها - احقاق حقوق عرفی عشایر نسبت به عرصه های مرتعی و فرایند تکمیل ممیزی مراتع - مستند سازی اطلاعات ایلراه ها، اطراقگاه های بین راهی و مسیر های کوچ عشایر و حریم آن ها و ثبت و ضبط اسناد مربوطه در مراجع قانونی - اهتمام برای حفاظت و جلوگیری از تخریب و تصرف ایلراه ها و اطراقگاه ها و حریم آن ها و بازگرداندن عرصه های تخریب و تصرف شده با استفاده از ظرفیت های قانونی	- تهیه و تصویب قوانین مورد نیاز حفظ حقوق عشایر بویژه در زمینه جلوگیری از تعدی و تصرف ایلراه ها و مراتع و قلمروهای عشایر - استمرار مطالعه و برداشت مختصات ایلراه ها، مستندسازی آنها و انتشار اطلس ایلراه های عشایری - هماهنگی و جلب همکاری دستگاه های ذی ربط برای حفاظت و جلوگیری از تخریب و تصرف ایلراه های عشایری
۳	افزایش پوشش آموزش های رسمی و ارتقای سطح مهارت و دانش عشایر با محوریت توسعه آموزش های ترویجی و فنی و حرفه ای.	- زمینه سازی و هماهنگی برای اجرای کامل و هدفمند مفاد همه مواد آئین نامه ساماندهی عشایر . - فراهم نمودن ساز و کارهای لازم برای پایش مستمر نیازها و انجام مطالعات نیازسنجی برنامه های توسعه و ساماندهی عشایر. - پوشش کامل تحصیلی فرزندان عشایر - گسترش خدمات آموزشی- ترویجی و مهارتی - فنی در مناطق عشایری - برنامه ریزی به منظور نیاز سنجی و برگزاری دوره های آموزشی و ترویجی برای جا انداختن اصول و شیوه های نوین تولید و ارتقای سطح بهره وری منابع - گسترش برنامه های آموزشی و ترویجی، گفتگو	- هماهنگی با دستگاه های ذی ربط برای اجرای کامل آئین نامه ساماندهی عشایر - ارائه پیشنهاد برای تکمیل و بهنگام کردن آئین نامه ساماندهی عشایر - همکاری با وزارت آموزش و پرورش و سایر مجامع و شورای عالی عشایر برای ایجاد زیرساخت های سخت افزاری و نرم افزاری برای کامل کردن پوشش تحصیلی و کاهش ترک تحصیل فرزندان عشایر بخاطر نداشتن امکانات آموزشی - هماهنگی با دستگاه های اجرایی ذی ربط برای گسترش آموزش های فنی - مهارتی و ترویجی در مناطق عشایری
۴	ساماندهی و مدیریت کوچ و بهره برداری پایدار از منابع طبیعی بر مبنای اصول فنی، نظام مشارکت، مدیریت محلی و دانش بومی عشایر	- تنظیم مدیریت کوچ و چرا بر اساس ضوابط و مقررات، شرایط اکولوژیکی مناطق و با مشارکت بهره برداران. - اصلاح، احیاء، حفاظت و بهره برداری پایدار از منابع طبیعی با محوریت مشارکت و مدیریت عشایر. - تأمین تسهیلات و خدمات مورد نیاز کوچ و تقویت زیر ساخت های لازم به منظور رفاه عشایر و حفظ پایداری محیطی. - تدوین و توسعه طرح های جامع مرتعداری و دامداری بر مبنای ویژگی های اجتماعی- اقتصادی و شرایط اکولوژیکی مناطق عشایری. - تلفیق مهارت و دانش بومی عشایر با دستاوردهای علمی- پژوهشی و اصول فنی در روند ساماندهی به مدیریت کوچ و چرا.	- هماهنگی با دستگاه های اجرایی ذی ربط برای انجام وظایف مربوطه در زمان کوچ عشایر - هماهنگی با سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور جهت واگذاری مدیریت کوچ و مراتع عشایریه - تشکل ها و نمایندگان رده های ایلی عشایر - افزایش استفاده از فن آوری های مناسب و انرژی های نو در استقرارگاه های ییلاقی و قشلاقی عشایر
۵	توسعه فعالیت ها، ارتقای بهره وری نظام تولید و تنوع بخشی به اشتغال و درآمد عشایر و بهبود فضای کسب و کار بر پایه فن آوری مناسب.	- ارتقای راندمان تولید و بهره وری منابع با ترویج فن آوری مناسب و روش های نوین تولید. - خروج از اقتصاد متکی بر دام و مرتع و گسترش فعالیت و کسب و کارهای جدید در مناطق عشایری - یکارگیری فن آوری مناسب و اهتمام برای بومی سازی آن و حمایت از ایده ها و طرح های جدید متناسب با شرایط زیست عشایر. - استفاده مناسب از فن آوری تولید و تعریف نظام بهره برداری متناسب با مقتضیات شرایط فعلی و آتی فعالیت و تولید در مناطق عشایری.	- گسترش حوزه مطالعات و طرح های پژوهش کاربردی برای تعریف طرح ها و پروژه های جدید جهت حل مسائل و مشکلات جامعه و مناطق عشایری - توسعه و ترویج اصول و فناوری های نوین مناسب در فعالیت ها و تولیدات عشایر - بازتعریف و ارائه نظام بهره برداری مناسب از منابع و امکانات - ایجاد فرصت های شغلی برای جوانان عشایری

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۶	توانمندسازی و توسعه تشکلهای و صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری.	- فرهنگسازی و جلب اعتماد اعضاء برای افزایش سرمایه در تشکلهای بهویژه صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری. - زمینهسازی و تلاش برای جذب منابع مالی و اعتباری از طریق موسسات دولتی و خصوصی توسط سازمان، تشکلهای و صندوق عشایری. - اصلاح عملکرد تشکلهای متناسب با ظرفیت های قانونی، یافته های علمی جدید، اساسنامه، اهداف و وظائف و ماهیت فعالیت آنها.	- استفاده از ظرفیت های قانونی و مشارکت اعضا برای افزایش سرمایه تشکل - گسترش هر چه بیشتر فعالیت صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری در ارتباط با جامعه عشایری
۷	ساماندهی نظام سکونتگاهی و فضاهای کالبدی محل استقرار (بیلاقی و قشلاقی) و کانون های اسکان عشایر داوطلب.	- مطالعه محل های استقرار عشایر و امکان سنجی تمرکز و تجمیع آنها در نقاط مرکزی. - فراهم نمودن زیربناهای سکونت مناسب در مناطق بیلاقی و قشلاقی. - ساماندهی فضای-کالبدی کانون های اسکان خودجوش و هدایتی عشایر.	- اجرای طرح هادی در کانون های خود جوش عشایری - ایجاد زیربناهای موردنیاز مناسب برای استقرار عشایر در قلمروهای مرئی - طراحی و تسهیل دسترسی عشایر به مسکن مناسب در کانون های اسکانی و مراکز جمعیتی
۸	ارتقای شاخص های توسعه، افزایش سطح برخورداری ها و خدمات رسانی مؤثر به عشایر برای بهبود کیفیت زندگی	- استمرار شناسایی و تخصیص منابع تولید با محوریت ایجاد فرصت های شغلی برای جوانان. - بهبود شاخص های توسعه در مناطق عشایری - تسهیل شرایط کوچ و استقرار عشایر	
۹	شناسایی، حفظ و تقویت ارزش های ایرانی- اسلامی و بومی- محلی عشایر.	- برنامه ریزی برای راه اندازی موسسات فرهنگی- اجتماعی عشایری با مشارکت عشایر و تشکل های مردم نهاد عشایری. - بالا بردن میزان انسجام اجتماعی و سطح مشارکت عشایر با تقویت جنبه های مشارکت برانگیز فرهنگی و دینی و کاهش برخوردها و نزاع های طایفه ای و محلی. - توسعه شورا های اسلامی در سطح کلیه تیره های عشایری و گسترش نقش آنها در مدیریت و راهبری امور عشایر.	- تهیه چارچوب و شرح خدمات به عنوان پیوست فرهنگی جهت کلیه طرح ها و پروژه های عشایری - عمومیت دادن به برگزاری انتخابات و فعال شدن شوراهای عشایری تیره - شناسایی و تأمین نیازهای فرهنگی عشایر
۱۰	تقویت و احیای فرهنگ و ارزش های اصیل جامعه عشایری	- شناسایی، ثبت و ضبط، تقویت و احیای، آئین ها، رسوم و مناسک دینی و مذهبی، سنن و مراسم فرهنگی اصیل و ارزشمند عشایر. - توسعه تعاملات و مناسبات اجتماعی و فرهنگی داخلی و خارج از رده های ایلی به منظور تقویت و احیای نظام تعاون و یاریگری سنتی و کاهش تعصبات افراطی عشیره ای - آموزش و آشنا نمودن عشایر با ابعاد، آثار و نمادهای استتال فرهنگ، و چگونگی مقابله با آنها با تأکید بر ارزش های والای فرهنگ اصیل عشایر.	- مستندسازی و ثبت فرهنگ، فعالیت و کوچ عشایر به عنوان بخشی از میراث معنوی کشور
۱۱	توسعه گردشگری فرهنگی و طبیعی در مناطق عشایری با محوریت مشارکت جوامع محلی و جوانان عشایری	- برنامه ریزی برای کاهش آسیب های احتمالی ناشی از گردشگری در زمینه های فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی با تدوین و ابلاغ منشور فرهنگی- اخلاقی گردشگری عشایری به عنوان گردشگری پاک. - توجه به ارزش های فرهنگی و اجتماعی عشایر در سیاستگذاری ها، برنامه ریزی و اجرای طرح ها و پروژه های گردشگری عشایری. - شناسایی مناطق مستعد و توسعه و ترویج گردشگری فرهنگی و طبیعی در مناطق عشایری با همکاری دستگاه های ذیربط . - مطالعه و ایجاد زیر ساخت های مرتبط با گردشگری در مناطق نمونه گردشگری عشایری با همکاری دستگاه های ذیربط و با محوریت جوامع محلی. - برنامه ریزی و ارائه آموزش های مرتبط با خدمات گردشگری محلی ، به ویژه جوانان عشایری، به منظور تصدی و مدیریت سایت های گردشگری عشایری	- تهیه طرح راه اندازی و توسعه گردشگری عشایر - انعقاد تفاهم نامه با سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی برای توسعه گردشگری طبیعی و فرهنگی در مناطق عشایری - انجام مطالعه و شناسایی ظرفیت های گردشگری عشایری - فعال نمودن تشکل های عشایری برای برگزاری تورهای گردشگری

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱۲	تقویت جنبه های مشارکت برانگیز نظام مدیریت محلی و افزایش کارکردهای نظام ریش سفیدی در تصمیم گیری ها و برنامه ریزی ها	- اتخاذ تدابیر مناسب برای افزایش اعتماد به نفس و هویت بخشی به آحاد جمعیت عشایری، به ویژه جوانان جهت علاقمندی به ماندگاری در مناطق عشایری. - توانمندسازی نظام مدیریت محلی و افزایش نقش ریش سفیدان، شوراها و مجامع محلی برای ایفای نقش بیشتر در امور اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی. - تقویت سرمایه اجتماعی از طریق افزایش اعتماد متقابل و آگاهی بخشی و توانمند سازی افراد و گروه های عشایری در زمینه کسب دانش و مهارت های لازم به منظور گسترش مناسبات خارج از رده های ایلی و پیشگیری از تعارض های مانع کارجمعی به خصوص در کانون های اسکان و ایجاد اعتماد متقابل بین عشایر و دستگاه های اجرایی مرتبط با امور عشایر.	- حمایت از راه اندازی تشکل های مردم نهاد عشایری برای تصدی و ایفای نقش در امور اجتماعی - اقتصادی و برنامه ریزی - فعال نمودن نظام ریش سفیدی و مدیریت محلی در امور برنامه ریزی و حل و فصل مسائل
۱۳	توسعه و تحول نظام تولید، بهره برداری از منابع موجود و ارتقای بهره وری منابع تولید	- استفاده مناسب از فن آوری تولید و تعریف نظام بهره برداری متناسب با مقتضیات شرائط فعلی فعالیت و تولید. - برنامه ریزی و برگزاری دوره های آموزشی و ترویجی برای ترویج اصول و شیوه های نوین تولید و ارتقاء سطح بهره وری منابع. - تنوع بخشی به فعالیت ها، منابع تولید و اشتغال عشایر	- شناسایی و معرفی انواع فن اوری و تجهیزات مناسب مورد نیاز زندگی و فعالیت ها - ارائه برنامه های توانمندسازی، توان افزایی و آگاهی عشایر به استفاده اقتصادی از منابع در دسترس - تهیه تقویم و برگزاری دوره های آموزشی و ترویجی
۱۴	توانمندسازی و توسعه زیر ساخت های مالی، اعتباری و ساختار سازمانی تشکل ها	- فرهنگ سازی و جلب اعتماد اعضا برای افزایش سرمایه (سهام) در تشکل ها، به ویژه صندوق سرمایه گذاری بخش کشاورزی عشایری. - زمینه سازی برای جذب منابع مالی و اعتباری از طریق موسسات مربوطه دولتی و خصوصی. - اصلاح، تقویت و ارتقای ساختار سازمانی تشکل ها متناسب با ظرفیت های قانونی، یافته های علمی جدید، اساسنامه، اهداف و وظایف و ماهیت فعالیت آنها.	- معرفی ظرفیت ها و فرصت های سرمایه گذاری در مناطق عشایری
۱۵	استفاده مناسب از منابع آب و خاک، توسعه و تکمیل زیر ساخت ها، افزایش بهره وری تولید و ارتقای شاخص های توسعه اجتماعی و اقتصادی	- ارتقای راندمان تولید و بهره وری فعالیت ها با ترویج فن آوری مناسب و روش های نوین کشاورزی. - استمرار شناسایی و تخصیص منابع تولید بامحوریت ایجاد فرصت های شغلی برای جوانان.	- اجرای طرح ها و پروژه های اشتغال زا و مکمل معیشت عشایر - محرومیت زدایی و تأمین امکانات زیربنایی و خدمات مورد نیاز عشایر
۱۶	ساماندهی نظام تولید و مبادلات، زمینه سازی برای حفظ و افزایش سرمایه گذاری در مناطق عشایری و حمایت از محصولات و فرآورده های تولیدی ارگانیک و سالم عشایری.	- ایجاد ساز و کارهای لازم برای حمایت از جذب و افزایش سرمایه گذاری و توسعه مبادلات در مناطق عشایری با محوریت کانون های اسکان عشایر. - اطلاع رسانی، تبلیغ و معرفی محصولات تولیدی عشایر - ساماندهی نظام تولید، بازاریابی و عرضه محصولات تولیدی عشایر با تعریف و اجرای زنجیره تولید. - توسعه و ترویج و حمایت از گسترش تولیدات ارگانیک و سالم و معرفی آن به عنوان برند برای بازارهای داخلی و خارجی (مصرف کنندگان).	- ارائه آموزش های ترویجی، کمک به استفاده از اصول فنی و بهداشتی تولید محصولات و پروتئین دامی - تولید محصولات سالم، کمک به معرفی، بازاریابی و بازاررسانی محصولات عشایر - برندسازی محصولات عشایری با تولید محصولاتی با استانداردهای سام، پاک و ارگانیک

– برنامه راهبردی (توانمندسازی فقرا و محرومین)

– اهداف کلی و راهبردها

اهداف کلی و راهبردهای توانمندسازی فقرا و محرومین

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	ارتقای قابلیت‌های انسانی فقرا	– توسعه مهارت‌های پایه، اجتماعی، حرفه‌ای، تخصصی و کسب و کار فقرا – توسعه افقی و عمودی گروه‌ها و تشکل‌های اجتماع محور فقرا – بهبود شاخص‌های عدالت اجتماعی
۲	ارتقای درآمد و معیشت و نقش طبقات کم درآمد	– تسهیل دسترسی گروه‌های کم درآمد و فقرا به منابع و تسهیلات بانکی، زیرساخت‌های فیزیکی – کالبدی و خدمات و کاربری‌های آموزشی، اجتماعی و فرهنگی – بهبود شاخص‌های عدالت اجتماعی
۳	توسعه و ارتقاء زیرساخت‌های مناطق و محلات فقیر و محروم شهری و روستایی و عشایری با تأکید بر مناطق محروم محور توسعه شرق و غرب	– تسهیل دسترسی گروه‌های کم درآمد و فقرا به منابع و تسهیلات بانکی، زیرساخت‌های فیزیکی – کالبدی و خدمات و کاربری‌های آموزشی، اجتماعی و فرهنگی – بهبود شاخص‌های عدالت اجتماعی
۴	تسهیل دسترسی مسکن در استطاعت فقرا	– تأمین و ارتقای تدریجی مسکن حاشیه‌نشینان شهری و فقرای روستایی
۵	ارتقاء دسترسی به خدمات تأمین سوخت روستاها و مناطق دور افتاده	– ملاحظات اقتصادی و انتخاب روش‌های مناسب برای تأمین سوخت روستاها و مناطق دور افتاده
۶	افزایش سرمایه‌گذاری در مناطق هدف محور توسعه شرق و غرب	– حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری در محور توسعه شرق و غرب

– اهداف کمی

پیش بینی اهداف کمی توانمندسازی فقرا و محرومین

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	سال‌های		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
				۱۳۹۳	۱۳۹۴*					
۱	ارتقای قابلیت‌های انسانی فقرا	آموزش مهارت‌های پایه و حرفه‌ای	به هزار نفر	–	–	۵۰	۲۵۰	۵۰۰	۵۰۰	۲۰۰
۲	ارتقای درآمد و معیشت و نقش طبقات کم درآمد	توانمندسازی خانوارهای دو دهک اول درآمدی مناطق روستایی و حاشیه نشینان شهری	به هزار خانوار	–	–	۵۰	۲۵۰	۵۰۰	۵۰۰	۲۰۰
۳	توسعه زیرساخت‌های مناطق هدف	ارتقاء کیفیت زیر ساخت‌های مناطق هدف (محله شهری – منطقه محروم)	تعداد محله شهری	–	–	۲۰	۴۰	۶۰	۴۰	۳۰
			تعداد منطقه	–	–	۵۰	۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۵۰
۴	تسهیل دسترسی به مسکن در استطاعت فقرا	ارتقاء تدریجی واحد مسکونی	واحد مسکونی	–	–	۲۰	۵۰	۷۰	۵۰	۳۰
		دسترسی تدریجی به مسکن	واحد مسکونی به هزار	–	–	۲۰	۵۰	۷۰	۵۰	۳۰

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	سال‌های		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
				۱۳۹۳	۱۳۹۴*					
۵	ارتقاء دسترسی فقرا به خدمات (با تأکید بر مناطق هدف محور توسعه شرق و غرب)	ارتقاء دسترسی محلات هدف	تعداد محله	-	-	۲۰	۴۰	۶۰	۴۰	۳۰
		ارتقاء دسترسی مناطق هدف	تعداد منطقه	-	-	۵۰	۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۵۰
۶	افزایش سرمایه‌گذاری در مناطق هدف توسعه محور شرق و غرب	کاهش ریسک سرمایه‌گذاری (پوشش کامل ریسک)	تعداد طرح	-	-	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰

راهنماها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهنماها، سیاست‌ها و اقدام‌های توانمندسازی فقرا و محرومین

ردیف	راهنما	سیاست	اقدام اساسی
۱	توسعه مهارت‌های پایه، اجتماعی، حرفه‌ای، تخصصی و کسب و کار فقرا	- توسعه فناوری‌های قابل استفاده از سوی تولیدکنندگان کوچک مقیاس - ترویج و ترغیب کارآفرینی اجتماعی و اقتصادی - توسعه دسترسی به آموزش‌های پایه و متوسطه و آموزش دختران در مناطق محروم - نقش تسهیل‌کننده و هدایتگر بخش دولتی-عمومی - ظرفیت‌سازی برای ایجاد و خلق مزیت‌های جدید - تقویت مشارکت فقرا در فرایند مهارت‌آموزی - تقویت مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در ارائه و آموزش مهارت‌ها - تقویت همکاری و هم‌افزایی بین بخشی برای مهارت‌آموزی - حمایت از کار شایسته	- طرح نیازسنجی آموزشی و مهارتی فقرا و محرومین مناطق هدف متناسب با مزیت‌ها، شرایط و قابلیت‌های محیطی با رویکرد مشارکتی و تسهیل‌گری - طرح آموزش مهارت‌های پایه و زندگی - طرح آموزش مهارت‌های حرفه‌ای و کسب و کار برای گروه‌های هدف - طرح شناسایی و بهبود شبکه‌های تأمین تولید و توزیع محصولات تولیدی فقرا - مستندسازی اقدامات - پایش و ارزیابی مستمر اثربخشی دستاوردهای طرح‌های توانمندسازی فقرا و محرومین - طرح افزایش پوشش بیمه‌های اجتماعی فقرا و محرومین و گروه‌های کم‌درآمد با تأکید بر فعالین بخش غیررسمی
۲	توسعه افقی و عمودی گروه‌ها و تشکلهای اجتماع محور	- تقویت مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد حامی فقرا - تقویت سازوکارهای حقوقی حمایت از تشکلهای و محصولات تولیدی فقرا - توسعه کیفی صنف کشاورزی - حمایت از تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی - توسعه حمایت‌های اجتماعی فراگیر و توانمندسازی از فقرا و محرومین - تشویق مشارکت جویی و مسئولیت‌پذیری تصمیم‌گیران و جلب مشارکت سایر ذی‌نفعان	- برنامه حمایت از تشکلهای اقتصادی مناطق محروم و محلات فقیر شهری - توسعه پوشش صنف کشاورزی - تشکیل و توسعه افقی و عمودی گروه‌های همیار و وام‌دهی در مناطق و محلات هدف - شناسایی و معرفی ابتکارات محلی در راستای توسعه کارآفرینی
۳	تسهیل دسترسی گروه‌های کم‌درآمد و فقرا به منابع و تسهیلات بانکی، زیرساخت‌های فیزیکی-کالبدی و خدمات و کاربریهای آموزشی، اجتماعی و فرهنگی	- افزایش مشارکت خانوارها و مناطق فقیر در رشد فراگیر اقتصادی - کمک به تولیدکنندگان فقیرتر و کوچک‌تر در مدیریت ریسک - بومی‌سازی و توسعه مدل وام‌دهی گروهی و بانکداری پیوندی - استفاده از مزیت نسبی و رقابتی و شرایط اقلیمی مناطق و تمامی فرصت‌های اقتصادی-اجتماعی ملی و منطقه‌ای - تلاش برای اخذ مجوزهای شرعی در زمینه استفاده از بخشی از منابع ذکات در تأمین استفاده از منابع حاصل از وقف، خمس، صدقات و نذورات و سایر وجوه شرعی	- طرح تشکیل صندوق وقف و نذر برای فقرزدایی - تشکیل و توسعه گروه‌های وام‌دهی گروهی (همیار و هم‌پیوند) - طرح افزایش ظرفیت نفوذ اینترنت به روستاهای بالای ۵۰ خانوار - صدور سند مالکیت املاک و مستغلات روستاییان و تسهیل صدور سند مالکیت املاک حاشیه‌نشینان شهری

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری در مناطق محروم محور توسعه شرق و غرب	- اصلاح و سوق‌دهی منابع قانون هدفمندسازی یارانه‌ها به سرمایه‌گذاری‌های اشتغال‌زا و کالاهای عمومی و زیرساخت‌های اجتماعی و اقتصادی حامی فقرا در مناطق هدف دو محور - تنظیم مقررات بازار کار به منظور ایجاد فرصت‌های جذاب شغلی برای مناطق هدف در دو محور - ترویج و ترغیب مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها در توسعه فعالیت‌های اقتصادی مناطق محروم دو محور - تأمین و بسیج منابع مالی اسلامی برای فقرزدایی و محرومیت زدایی - حمایت از محصولات کشاورزی مناطق هدف - استفاده از منابع، اموال و دارایی‌های نهادها و بنیادهای انقلاب اسلامی - استفاده از درآمد ناشی از سرمایه‌گذاریها و مدیریت وجوه پوشش ریسک سرمایه‌گذاری اقتصادی در مناطق هدف - ارتقاء بهره‌وری کشاورزی و تنوع بخشی به اقتصاد روستایی در مناطق فقیر و محروم - شناسایی قابلیت‌ها و مزیت‌های محور توسعه شرق و غرب و خلق مزیت‌های جدید	- طرح آمایش محور شرق و غرب - تشکیل صندوق‌های اعتباری خرد با رویکرد مشارکتی و تسهیلگری - پایش و رصد دوره‌ای تأثیر متغیرها و سیاست‌های کلان بر فقر خانوار و بنگاه‌ها - طرح تسهیل سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک در مناطق هدف - تقویت زیرساخت‌های فیزیکی و اقتصادی مناطق هدف - اجرای طرح مشارکت اقتصادی مردم مناطق هدف با رویکرد تسهیلگری - طرح توسعه ناحیه محور مناطق محروم و مرزی محروم محور شرق و غرب با بهره‌گیری از شراکت همه ذینفعان (بخش‌های دولتی - عمومی، تعاونی و خصوصی) - اقدام به پیش خرید محصولات کشاورزی بر اساس نرخ‌های آتی به منظور توانمندسازی و بی‌نیاز کردن نیازمندان و فقرا به بهره‌گیری از روش‌های تأمین مالی ربوی، - طرح توسعه گردشگری روستایی و بوم‌گردی جامعه محور و کم‌ضرر - طرح توسعه فناوریهای قابل استفاده از سوی تولیدکنندگان کوچک مقیاس
۵	توسعه کسب و کار خرد و بنگاه‌های خرد حامی فقرا	- کمک به تقویت نقش و وظیفه نهادهای مدیریت محلی در فرآیند توانمندسازی - تلاش برای اخذ مجوزهای شرعی در زمینه استفاده از بخشی از منابع زکات در تأمین استفاده از منابع حاصل از وقف، خمس، صدقات و نذورات و سایر وجوه شرعی - استفاده از مزیت نسبی و شرایط اقلیمی مناطق و تمامی فرصت‌های اقتصادی-اجتماعی ملی و منطقه‌ای - ایجاد بنگاههای اقتصادی در قالب شیوه‌های مختلف با تأکید بر بنگاههای کوچک و متوسط - ارتقاء بهره‌وری کشاورزی و تنوع بخشی به اقتصاد روستایی در مناطق فقیر و محروم - تقویت حقوق مالکیت (زمین و...) در مناطق روستایی و سکونتگاه‌های غیررسمی	- طرح حمایت از کسب و کار خرد گروه‌های کم درآمد و فقیر - طرح آموزش بانک پذیری فقرا - تشکیل صندوق نذر و وقف - صدور سند مالکیت املاک و مستغلات روستاییان - تهیه سازوکار و دستورالعمل انجام ارزیابی تأثیرات اجتماعی سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای بر فقر و محرومیت - انجام ارزیابی تأثیرات اجتماعی سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای بر فقر و محرومیت - طرح اصلاح شبکه‌های تأمین مواد اولیه، طراحی، بازاریابی و فروش مشاغل خانگی زنان سرپرست خانوار
۶	تأمین و ارتقای تدریجی مسکن حاشیه نشینان و فقرای روستایی	- تسهیل دسترسی به منابع و تسهیلات بانکی - ترغیب پس انداز مسکن فقرا - حمایت از صندوق‌های مسکن فقرا و گروه‌های کم‌درآمد	- ارائه وام ارتقای مسکن حاشیه نشینان و فقرای روستایی - تأمین مسکن متناسب با استطاعت فقرای شهری و روستایی - رصد و نظارت فنی بر ساخت مسکن فقرای محلات حاشیه نشین شهری

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۷	ملاحظات اقتصادی و انتخاب روش های مناسب برای تأمین سوخت مناطق محروم و دوردست	- ترغیب مشارکت بخش غیردولتی در تأمین سوخت - ترغیب مشارکت مردم محلی در تأمین سوخت - ارزیابی و نظارت بر مصارف منابع	- ارزیابی روش های تأمین سوخت مناطق محروم و دوردست و انتخاب بهینه ترین روش - اجرایی آزمایشی روش های منتخب و ارزیابی و اصلاح معیارهای انتخاب
۸	بهبود شاخص های عدالت اجتماعی	- محدود نمودن پرداخت یارانه مستقیم به گروه های نیازمند - هدفمندسازی یارانه ها با تأکید بر اقشار کم درآمد - استفاده بهینه از منابع حاصل از حذف یارانه ها با هدف افزایش رفاه کل جامعه و بهبود شاخص های عدالت - اعطای کمک های غیرنقدی به خانوارهای آسیب پذیر به منظور تأمین امنیت غذایی - اصلاحات حقوقی و نهادی برای مقابله با فساد اداری - تقویت نقش شورای عالی تأمین و رفاه اجتماعی در سیاست گذاری های اجتماعی	- ارزیابی دوره ای سیاست ها و متغیرهای کلان اقتصادی بر فقر خانوار و بنگاه ها - طرح افزایش پوشش بیمه های اجتماعی فقرا و محرومین و گروه های کم درآمد با تأکید بر فعالین بخش غیررسمی - توسعه حمایت های اجتماعی فراگیر و توانمندسازی از فقرا و محرومین

محیط زیست

الف) تبیین وضعیت

در خلال چند دهه گذشته به ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران به پیشرفت‌های قابل توجهی در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی دست پیدا کرده است، لیکن این پیشرفت بیشتر با فشار بر منابع زیست‌محیطی و بهره‌برداری بیش از ظرفیت تحمل محیط زیست همراه بوده است که از مهمترین آنها می‌توان به آلودگی هوا، افت کمی و کیفی منابع آب، فرسایش خاک، تخریب جنگلها و مراتع، خشکیدگی تالابها، بیابانزایی و افزایش کانون‌های تولید ریزگردها، تخریب و آلودگی زیستگاه‌های ساحلی و دریایی، سوء مدیریت پسماندها و فاضلاب‌ها و تخریب تنوع زیستی اشاره کرد که کشور را با بحران‌های عدیده‌ای مواجه کرده و موانع اساسی را فراروی توسعه پایدار کشور قرار داده است.

از سوی دیگر، بروز خشکسالی‌های ممتد و طولانی به همراه تغییرات اقلیمی به موازات شکل‌گیری برخی از معضلات زیست‌محیطی فرامرزی مانند پدیده ریزگردها و آلودگی مناطق ساحلی و دریایی باعث تشدید معضلات و مخاطرات زیست‌محیطی شده و کشور را بیش از پیش در مقابل این بحران‌ها آسیب‌پذیر کرده است، لذا برای غلبه بر این بحران‌ها و تحقق اهداف پایداری محیط زیست کشور، باید تعامل و سازگاری بیشتری بین فعالیت‌های انسانی با ظرفیت‌های زیست‌محیطی در کشور برقرار گردد که خوشبختانه این موضوع در کانون توجه نظام جمهوری اسلامی قرار گرفته است که بازتاب آن را می‌توان در سیاست‌های ابلاغی محیط زیست مقام معظم رهبری و موضوع خاص تلقی شدن محیط زیست در برنامه ششم مشاهده کرد که مبین اهتمام و توجه ویژه دولت به حفاظت از محیط زیست در برنامه ششم توسعه است.

ب) اهم اقدامات دولت

با توجه به موارد عنوان شده طی سال‌های گذشته به ویژه در دو سال اخیر اقدامات گسترده‌ای برای معکوس کردن فرآیندهای تخریب محیط زیست در کشور انجام شده است که از مهمترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تدوین، بازنگری و تصویب برنامه‌های جامع راهکارهای اجرایی کاهش آلودگی هوا
- تدوین سند اقدام مشارکت داوطلبانه کشور در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای
- تدوین برنامه اقدام ملی برای مقابله با ریزگردها
- تکمیل و اجرای طرح‌های جامع و تفصیلی مناطق تحت مدیریت محیط زیست
- حفاظت از گونه‌های در معرض خطر انقراض و احیاء زیستگاه‌های دریایی
- حفاظت از گونه‌های در معرض خطر انقراض

- حفاظت و احیاء زیست‌بوم‌های ارزشمند با مشارکت جوامع محلی به ویژه ایجاد قرق‌های اختصاصی
- اقدام در جهت جلوگیری رفع تصرف اراضی ملی واقع در مناطق تحت مدیریت
- مطالعه و بررسی جهت شناسایی، کنترل و کاهش آلودگی برخی از آبخوان‌ها و رودخانه‌های حساس و در معرض خطر آلودگی
- توانمندسازی سازمان حفاظت محیط زیست در زمینه نحوه محاسبه ارزش‌ها و هزینه‌های تخریب محیط زیست و اجرای موردی ارزش‌گذاری منابع زیست‌محیطی در برخی از مناطق و زیست‌بوم‌ها
- اتخاذ تدابیر و سازکارهای لازم و تقسیم کار برای تحقق اهداف توسعه پایدار (SDGs)
- تدوین دستورالعمل سند اقتصاد کم کربن
- توزیع بنزین و گازوییل یورو ۴ در کلانشهر کشور
- حذف بنزین پتروشیمی از چرخه سوخت
- ارتقاء استاندارد خودروهای تولیدی کشور به یورو ۴ و موتور سیکلت به یورو ۳
- کاهش مصرف ۳۳ درصدی سوخت‌های مایع در نیروگاه‌ها
- راه‌اندازی سیستم یکپارچه معاینه فنی
- تهیه طرح ملی بررسی و پایش منابع آلاینده‌های زیست‌محیطی دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان با منشاء خشکی و دریایی
- افزایش تعامل و حضور فعال در مجامع بین‌المللی و همکاری‌های منطقه‌ای و الحاق به کنوانسیون‌های بین‌المللی در زمینه محیط زیست
- گردآوری اطلاعات در زمینه استانداردهای زیست‌محیطی و آلودگی میکروبی آب‌های ساحلی
- بررسی آلاینده‌های نفتی، سموم، فلزات سنگین و سایر آلاینده‌های پایدار در برخی از گونه‌های شاخص زیستی در سواحل خلیج فارس و دریای عمان
- افزایش تعداد و استقرار سیستم‌های برخط سنجش آلاینده‌های لحظه‌ای در برخی از صنایع بزرگ
- توانمندسازی برای استقرار سیستم خود اظهاری در پایش آلاینده‌ها
- توانمندسازی در ارزیابی زیست‌محیطی و اصلاح فرآیندهای بازرگانی طرح‌های مشمول ارزیابی محیط‌زیستی
- توسعه شبکه پایش آلودگی هوا و ریزگردها
- تهیه طرح‌های جامع کاهش آلودگی برخی از رودخانه‌های مهم کشور
- حمایت، توانمندسازی و ارتقای مشارکت تشکلهای زیست‌محیطی حامی محیط زیست برای آموزش گروه‌های مخاطب مختلف به‌صورت شبکه‌های ملی، استانی و منطقه‌ای

- آموزش و ترویج محیط زیست در سطوح مختلف کشور از جمله معلمان آموزش و پرورش و دانش آموزان و افزایش توجه در کتب به مباحث محیط زیست
- ارتقاء جایگاه سطح آموزشی محیط بانان کشور
- اجرای نظام مدیریت سبز در موسسات و دستگاههای دولتی و ارائه کارنامه محیط زیستی به آنان
- افزایش پوشش حفاظتی جهت کنترل هوشمند برای حفاظت در مناطق تحت مدیریت محیط زیست
- راه اندازی صندوق ملی محیط زیست
- ایجاد سازکارهای مناسب فرابخشی و تعامل بین دستگاهها برای تحقق اهداف محیط زیست
- ابطال اقدامات برای فروش پارک طبیعت پردیسان تهران
- ایجاد پژوهشکده محیط زیست و توسعه پایدار
- تدوین سند ملی محیط زیست
- ایجاد پژوهش و توسعه نخبگان محیط زیستی
- ورود مطالب محیط زیستی به کتب درسی یا کمک درسی آموزش و پرورش

ج) اهم چالش‌ها

به طور خلاصه از مهمترین چالش های فراروی محیط زیست کشور می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- خشکسالی ادواری و به تبع آن محدودیت منابع آب و آسیب پذیری زیست بوم های کشور در برابر این پدیده
- بحرانی بودن شرایط کمی و کیفی منابع آب کشور و گسترش آلودگی آب های سطحی و زیر زمینی و آب های ساحلی در نتیجه تخلیه ضایعات جامد و پساب های شهری و صنعتی
- گسترش کانون های گرد و غبار داخلی و منطقه ای و افزایش آلودگی هوای کلان شهرها و شهرهای بزرگ
- عدم استقرار کامل نظام ارزیابی و کنترل آثار زیست محیطی در طرح های توسعه ای و تولیدی کشور
- ضعف در پایش و نظارت دقیق بر تولید و انتشار آلاینده های منابع زیستی
- عدم تکمیل فرآیند تعیین ارزش اقتصادی زیست بوم ها و منابع زیستی
- ضعف در اعمال فرآیندهای حفاظت، ارزیابی، پایش، احیاء و نظارت بر بهره برداری از اجزای تنوع زیستی
- عدم اجرای برنامه های احیاء و حفاظت از زیستگاه ها و زیست بوم های حساس و تخریب یافته کشور
- تخریب و آلودگی منابع طبیعی تجدید شونده و گسترش بیابان در کشور
- عدم استقرار طرح مدیریت یکپارچه سواحل و گسترش آلودگی ها و تخریب تنوع زیستی دریا

- نامتناسب بودن پژوهش‌ها و تحقیقات انجام شده با نیازهای اجرایی و اجتماعی محیط زیست کشور و عدم حمایت از تحقیقات شرکت‌های دانش‌بنیان، اختراعات و فناوری‌های محیط‌زیست
- عدم وجود بانک‌های اطلاعاتی به روز و کارآمد بخشی و فرابخشی محیط زیست کشور
- عدم استقرار حکمرانی مطلوب محیط زیستی و ضعف ساختارها و هماهنگی بخشی و فرابخشی محیط‌زیست کشور
- وجود خلأ و عدم به روزآوری قوانین، آیین‌نامه، ضوابط و دستورالعمل اختصاصی در خصوص حفاظت از محیط زیست
- ضعف در دیپلماسی زیست محیطی بین‌المللی و منطقه‌ای، همکاری‌های بین‌المللی محیط زیست در سطوح مختلف از مذاکرات تا انجام تعهدات و مدیریت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های بین‌المللی
- ناکارآمدی و تغییر ماهیت جراثم و عوارض زیست محیطی ناشی از تخریب و آلاینده‌گی محیط زیست و عدم لحاظ هزینه‌های تخریب و ارزش اقتصادی منابع زیستی در حساب‌های ملی
- افزایش بی‌رویه مصرف سوخت‌های فسیلی و عدم بهره‌وری تولید، انتقال، توزیع و مصرف انرژی و افزایش روند تولید گازهای گلخانه‌ای
- استقرار نامتوازن جمعیت و فعالیت در پهنه سرزمین و بهره‌برداری ناپایدار و بیش از ظرفیت تحمل منابع طبیعی و محیط زیست
- سهولت بهره‌برداری غیرمجاز از عرصه‌های طبیعی کشور به دلیل گستردگی عرصه و ضعف سازوکارهای نظارتی و کنترلی مناسب
- نامناسب بودن الگوهای تولید و مصرف منابع در کشور و استفاده از تکنولوژی‌های کم بازده و شیوه‌های نامناسب تولید و مصرف
- عدم باز چرخانی و استفاده مجدد از آب
- ناهماهنگی بخشی و فرابخشی در اجرای برنامه آموزش همگانی محیط زیست و پایین بودن سطح آگاهی‌های اقشار مختلف جامعه از اهمیت محیط زیست
- ضعف در بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط زیست و کم توجهی به جایگاه نهادهای مدنی و سازمان‌های غیردولتی در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های اجرایی
- علی‌رغم توجه دولت به موضوع حفاظت از محیط زیست در دو سال اخیر، بر اساس آخرین آمار و اطلاعات، کماکان کشور با معضلات زیست محیطی متعددی مواجه است که از مهمترین آنها می‌توان موارد ذیل را برشمرد:
- بر اساس آخرین آمار منتشر شده میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای و گازهای آلاینده ناشی از مصرف سوخت‌های فسیلی در سال ۱۳۹۱ حدود ۵۵۷ میلیون تن در سال بوده است که بخش زیادی از آن در هوای کلانشهرها تخلیه شده است.

- به طور متوسط سالانه حدود ۳۳ میلیارد متر مکعب پسابهای خانگی، صنعتی و کشاورزی در منابع آب پذیرنده کشور تخلیه می شود که این پدیده مشکلات آلودگی آب را در بسیاری از نقاط کشور به همراه دارد.
- کاهش شاخص سرانه منابع آب تجدیدپذیر کشور در دهه های اخیر در نتیجه تغییرات جمعیتی و کاهش منابع آب تجدید شونده کشور در اثر تغییرات اقلیمی
- در سال ۲۰۱۲ شاخص عملکرد محیط زیست ایران (EPI) در بین ۱۳۲ کشور جهان در رده ۱۱۴ قرار داشت که با بهبود نسبی در سال ۲۰۱۴ به رتبه ۸۳ (در بین ۱۷۸ کشور) رسیده است.
- روزانه در کشور حدود ۵۰ هزار تن پسماند عادی تولید می شود که از این مقدار حدود ۷ الی ۸ هزار تن در کلانشهر تهران تولید می گردد که بخش اعظم آن به صورت غیر اصولی دفع می گردند.
- حجم آب تجدیدپذیر کشور از ۱۲۵ میلیارد متر مکعب طی دوره ۱۳۷۷-۱۳۴۵ به حدود ۸۸.۷ میلیارد متر مکعب طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۷۸ تنزل کرده است که مبین کاهش قابل توجه منابع آب تجدیدپذیر و محدودیت آن در کشور است.
- بر اساس اطلاعات مندرج در ترازنامه انرژی سال ۱۳۹۱، هزینه های اجتماعی ناشی از انتشار آلاینده ها و گازهای گلخانه ای در سال ۱۳۹۱ معادل ۱۰۲۶۵۰ میلیارد ریال (به قیمت ثابت سال ۱۳۸۱) بوده است.
- بر اساس آخرین گزارش شبکه بین المللی ردپای اکولوژیک، سرانه شاخص ردپای اکولوژیک (EF) در ایران در سال ۲۰۱۲ معادل ۲.۶۶ هکتار و شاخص سرانه ظرفیت زیستی معادل ۰.۸۴ هکتار بوده است که مبین بهره برداری بیش از ظرفیت اکولوژیک کشور است.
- قرار گرفتن ۷۸ درصد از دشت های مهم کشور در محدوده ممنوعه بهره برداری از آب و یا قرار گرفتن آنها در آستانه اعلام ممنوعیت، که پیامد آن پدیده غیرقابل جبران نشست مخازن آب های زیرزمینی و پیشروی بیابان و تخلیه شمار زیادی از روستاها و تشدید حاشیه نشینی، به ویژه در کلانشهرهاست.
- سالانه حدود ۲۰ هزار تن پسماندهای صنعتی و ویژه تولید می شود که حداقل بخشی از آنها از طریق پسماندها به صورت غیراصولی به همراه پسماندهای شهری در محیط تخلیه می گردند.
- در نتیجه مجموعه ای از عوامل انسانی و تغییرات اقلیمی و خشکسالی در سال های اخیر، حدود ۷۵ درصد از تالابهای کشور در وضعیت بحرانی قرار داشته یا خطر نابودی آنها را تهدید می کند.
- بر این اساس مشاهده می شود که در نتیجه مجموعه ای از عوامل انسانی و تغییرات اقلیمی کشور با مجموعه ای از چالش ها و مشکلات در حوزه های مختلف و به ویژه در زمینه محیط زیست مواجه است، که گذار از این چالش ها مستلزم اتخاذ تدابیر و سیاست گذاری های مناسب است تا بتوان کشور را در مدار توسعه پایدار قرار داد، بنابراین، در صورت برخورد جسورانه و توأم با دوراندیشی با موضوع حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار در برنامه ششم، و با

عنایت به ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی و انسانی در کشور، می‌توان به سلامت از این چالش‌ها و موانع اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی عبور کرد. تحقق این مهم، مستلزم نگاه نوین به موضوع توسعه به طور عام و توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست به‌طور اخص در برنامه‌های توسعه کشور است که در صورت اتخاذ تدابیر مناسب برای عملیاتی کردن موضوع پایداری محیط در برنامه ششم توسعه، می‌توان به توسعه موزون و پایدار در کشور دست یافت. پر واضح است برنامه‌ها و سیاست‌های حفاظت از محیط زیست زمانی می‌توانند به نحوی ریشه‌ای بر مشکلات زیست محیطی کشور فائق شوند و از بروز معضلات و مخاطرات زیست محیطی در آینده پیشگیری نمایند و به عنوان بستر توسعه، کارکرد مطلوبی داشته باشند که در کلیه سطوح برنامه‌ریزی، و از بدو شروع آن فعالانه در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه قرار گرفته و در تعامل تنگاتنگ با سایر بخش‌ها تصویب و اجرا شوند.

بر این اساس، بازنگری در الگوهای تولید و مصرف منابع، نهادینه کردن حفاظت محیط زیست و ارتقای مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط زیست، ارتقای آگاهی‌های زیست محیطی اقشار مختلف جامعه، حساس کردن مسئولین و سیاست‌گذاران از اهمیت محیط زیست، رعایت ملاحظات زیست محیطی در سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه، درونی کردن هزینه‌های تخریب و آلودگی محیط زیست و ادغام آنها در حساب‌های ملی، افزایش شناخت از فرآیندهای محیط زیست و زیست‌بوم‌های کشور، تعامل بیشتر دستگاه‌های اجرایی برای حل مسائل و مشکلات زیست محیطی کشور، استقرار نظام پایش زیست محیطی، تدوین دستورالعمل‌ها و استانداردهای حفاظت و بهره‌برداری از منابع طبیعی و زیست محیطی کشور و... از جمله سیاست‌ها و راهکارهایی هستند که در برنامه ششم توسعه به اجرا در خواهند آمد.

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای رسیدن به هدف کلی
۱	کاهش انتشار آلاینده‌های زیست محیطی	- توسعه اقتصاد کم کربن - توسعه فناوری‌های سبز و ارتقای بهره‌وری سبز و گسترش اقتصاد سبز و کارآفرینی سبز - بهبود کیفیت هوا، آب و خاک - کنترل انتشار گازهای گلخانه‌ای
۲	جلوگیری از تخریب و آلودگی محیط زیست و منابع طبیعی و احیا آنها	- ارتقای رویکرد توسعه پایدار و گسترش اقتصاد سبز در نظام برنامه ریزی - اعمال هزینه‌های آلودگی و تخریب محیط‌زیست در ارزیابی و محاسبات طرح‌ها و اقتصاد کشور - مدیریت و کاهش مصرف کود و سم شیمیایی
۳	حفاظت و احیای تنوع زیستی کشور	- حفظ تنوع زیستی و بهبود شرایط زیست بوم‌های ارزشمند، بحرانی و حساس - حفاظت از جنگل‌های هیرکانی، زاگرس و حرا و مناطق چهارگانه تحت حفاظت
۴	حکمرانی مطلوب محیط زیستی	- مدیریت یکپارچه کنترل و بهبود کیفی منابع و کیفیت آب، خاک و هوا - تمرکززدایی و واگذاری مسئولیت‌ها و تقسیم وظایف بر اساس تخصص و مهارت استان‌ها و جوامع محلی - ارتقای آموزش و مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی - ارزشگذاری خدمات تنوع زیستی، محاسبه خسارت و سبز شدن حساب‌های ملی - توسعه و اشاعه فرهنگ و اطلاعات زیست محیطی - دیپلماسی محیط زیست

اهداف کمی (سازمان حفاظت محیط زیست)

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	کاهش انتشار آلاینده‌های زیست محیطی	میزان کاهش انتشار گازهای گلخانه ای نسبت به وضع موجود	میلیون تن در سال	صفر	صفر	۳۷۸	۳۹۰۷۳	۴۱۶۵	۴۳۰۵۶	۴۷۰۸۸
		مطالعه، نظارت بر ارتقاء، توسعه سیستم‌های جمع‌آوری و تصفیه و بازچرخانی پساب و فاضلاب	درصد	۱۰	۱۵	۲۵	۳۵	۴۵	۵۵	۷۰
		تدوین و اجرا برنامه جامع کاهش آلودگی هوا، صدا و امواج	شهر	۸	۸	۲۰	۴۰	۵۸	۷۶	۸۶
		تدوین و اجرای برنامه جامع مقابله با گرد و غبار	استان	۱	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۱
		تدوین و اجرای کامل برنامه جامع مدیریت پسماندها	مراکز استان	۲	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۱
		خود اظهاری در پایش منابع صنعتی، خدماتی و معدنی	درصد	۵	۱۰	۲۰	۳۵	۵۰	۶۵	۸۰
		تدوین و اجرای برنامه جامع احیا رودخانه های کشور	رودخانه	۲	۳	۱۰	۲۵	۴۰	۵۰	۶۰
		ایجاد سیستم پایش بر خط آب، هوا و خاک	تعداد	۲۳۰	۲۴۵	۲۶۰	۲۸۷	۳۴۰	۳۸۰	۴۱۰
		مطالعه و نظارت بر کاهش فرسایش خاک	میلیارد تن	۲۰۵	۲۰۴	۲۰۳۴	۲۰۲۶	۲۰۱۸	۲۰۱	۲
۲	جلوگیری از تخریب و آلودگی محیط‌زیست و منابع طبیعی و احیا آنها	تدوین طرح های توجیهی - تفضیلی مناطق	تعداد	۹۰	۱۴۳	۱۵۸	۱۹۳	۲۲۸	۲۴۳	۲۶۱
		تثبیت مناطق، خرید مستثنیات و ممیزی و تفکیک منابع ملی و دولتی با اولویت مناطق تحت مدیریت	درصد	۲۰	۳۰	۴۵	۶۰	۷۰	۸۰	۱۰۰
		ارزش‌گذاری اقتصادی زیست‌بوم‌ها و تعیین خسارات زیستی	درصد	۳	۴۰۲	۵۰۴	۶۶	۷۸	۹	۱۰

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی	وضعیت		سال‌های برنامه ششم				
			۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۳	حفاظت و احیای تنوع زیستی کشور	تهیه و اجرای برنامه عمل مدیریت و حفاظت گونه‌ها	۷	۱۰	۱۵	۲۵	۳۵	۴۳	۴۵
		کاهش اثرات مخاطرات زیست محیطی در مناطق تحت مدیریت	۱۵	۲۰	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
		ارتقا کمیّت و کیفیت مناطق تحت مدیریت برای حفاظت از تنوع زیستی	۱۰.۳	۱۰.۹	۱۱.۵	۱۲.۵	۱۲.۸	۱۳.۴	۱۴
		حفاظت و ساماندهی مناطق تحت مدیریت	۱۵	۲۰	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
		مطالعه و شناسایی ذخایر ژنتیکی، مناطق فسیلی و غارهای کشور	۸	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۵	۳۵
		تدوین و اجرای مدیریت زیست بومی و تامین حقایق اکولوژیک تالابها و دریاچه‌های کشور	۰	۱	۴	۵	۷	۹	۱۲
		تدوین و اجرای برنامه مدیریت زیست بومی زیست‌بوم‌های حساس و شکننده	۵	۹	۱۳	۱۷	۲۵	۳۰	۳۶
		افزایش مناطق دارای طرح‌های تفضیلی مدیریت به کل مساحت منطقه	۹۰	۱۴۳	۱۵۸	۱۹۳	۲۲۸	۲۴۳	۲۶۱
		تدوین و اجرا برنامه اقدام ملی حفاظت از محیط زیست دریایی کشور	۰	۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۴	حکمرانی مطلوب محیط‌زیستی	حفاظت و احیاء تالاب‌های کشور	۳	۵	۷	۹	۱۱	۱۳	۱۵
		حمایت و پشتیبانی از سمن‌ها، سرمایه‌های اجتماعی و تشکلهای غیردولتی حامی محیط‌زیست	۷۵۰	۷۹۲	۸۳۳	۸۷۵	۹۱۷	۹۵۹	۱۲۰۰

سال‌های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال‌های		هدف کمی		اهداف کلی	ردیف
					۱۳۹۴*	۱۳۹۳				
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵			واحد	عنوان		
۴۰	۳۷	۳۴	۳۰	۲۷	۲۳	۲۰	درصد	تدوین و اجرای برنامه جامع آموزش محیط‌زیستی		
۳	۳	۳	۲	۲	۱	۱	مورد	تدوین نظام یکپارچه اطلاعات محیط زیستی		
۱۰۰	۸۵	۷۰	۵۵	۴۰	۳۰	۱۰	درصد	استقرار نظام تحول اداری		
۸۰	۶۵	۵۰	۳۵	۲۰	۱۰	۸	درصد	توانمندسازی و تقویت ظرفیت‌های ساختاری و حقوقی برای حفاظت اثر بخش از محیط زیست		
۱۰۰	۹۰	۸۰	۷۰	۶۰	۵۰	۳۰	درصد	اجرای تعهدات ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و توسعه دیپلماسی محیط‌زیست		
۸۵	۷۰	۶۰	۴۰	۲۵	۱۵	۱۰	درصد	ایجاد، ارتقا و گسترش سیستم های پایش منابع محیط زیستی		
۲۰	۱۷	۱۵	۱۳	۱۰	۶	۶	درصد	ارتقا مطالعات و تحقیقات علمی و بهره‌مندی از فناوری‌های نوآورانه در زمینه محیط زیست		

اهداف کمی محیط زیست (سایر بخش‌ها)

ردیف	بخش	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	پیش‌بینی سال ۱۳۹۴	سال های برنامه ششم					دستگاه مسئول	دستگاه همکار
			عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
۱	انرژی	افزایش بهره وری و کاهش شدت انرژی و بهینه سازی مصرف انرژی	کاهش شدت انرژی نسبت به سال ۹۴	درصد	۰	۰	۲	۲/۵	۳/۵	۳/۵	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست	
۲		افزایش ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر	تنوع بخشی اقتصادی در سبد انرژی کشور با تاکید بر انرژی‌های تجدیدپذیر ، هسته ای	مگا وات	۲۶۵	۴۰۰	۵۷۸	۱۱۶۸	۲۰۶۸	۳۳۶۶	۴۹۶۶	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست
۳		ظرفیت سازی تولید و مصرف انرژی	نسبت تولید بنزین و گازوئیل با استاندارد یورو ۴ به بالا به کل تولید این دو فرآورده	درصد	۲۸/۲	۳۶/۶	۴۳/۲	۵۴/۷	۵۸/۹	۵۹/۷	۸۲/۴	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست
۴			کاهش تولید دی اکسید کربن در نیروگاه‌ها	میلیون تن در سال	۱۸۹	۱۹۱/۷	۱۹۸/۵	۲۰۵/۴	۲۱۲/۶	۲۲۰	۲۲۷/۷	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست
۶			نسبت تولید دی اکسید کربن نیروگاه‌ها به تولید برق	کیلوگرم بر کیلو وات ساعت	۰/۶۸	۰/۶۸	۰/۶۷	۰/۶۶	۰/۶۴	۰/۶۲	۰/۶۰	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست
۷		راه و شهرسازی	بهبود شرایط زیست محیطی فعالیت‌های بخش و کاهش انتشار انواع آلاینده‌ها با تاکید بر مصرفی ناوگان حمل و نقل و ارتقا کیفی حمل و نقل، بار و مسافر	کاهش متوسط طول عمر اتوبوس	سال	۱۲/۷	۱۲/۷	۱۲/۶	۱۲/۵	۱۲/۵	۱۲/۵	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست
۸	کاهش متوسط طول عمر مینی بوس		سال	۲۴/۶	۲۴/۶	۲۳	۲۲	۲۱	۱۹	۱۸	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	
۹	کاهش متوسط عمر سواری کرایه بین شهری		سال	۸/۲	۸/۲	۸/۱	۸/۱	۸/۱	۸	۸	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	
۱۰	کاهش متوسط طول عمر یاری		سال	۱۷/۳	۱۷/۳	۱۷	۱۶/۵	۱۶/۵	۱۶	۱۵	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	
۱۱	عمران شهری و روستایی	بهبود سطح خدمات شهری و روستایی	افزایش جمعیت تحت پوشش آب شهری	درصد	۹۹/۲	۹۹/۲	۹۹/۳	۹۹/۴	۹۹/۵	۹۹/۶	۹۹/۸	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۲			افزایش جمعیت تحت پوشش آب روستایی	درصد	۷۴	۷۴	۷۵	۷۸	۸۰	۸۲	۸۴	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۳			افزایش جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	درصد	۴۶/۲	۴۶/۲	۴۷	۴۹	۵۱	۵۳	۵۶	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۴			افزایش جمعیت تحت پوشش فاضلاب روستایی	درصد	۰/۳۶	۰/۳۶	۰/۵	۱	۱/۵	۲/۵	۳/۸	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۵			افزایش میزان بازیافت مواد و انرژی	درصد	۳۱	۳۱	۳۲	۳۵	۳۰	۳۵	۴۰	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۶			گسترش دفع بهداشتی پسماند	درصد	۵	۵	۶	۱۰	۱۳	۱۷	۲۰	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۷			بهبود مکانیزاسیون جمع آوری	درصد	۲۸	۲۸	۲۹	۳۳	۴۰	۴۵	۵۰	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۸			افزایش میزان تفکیک زباله از مبدا	درصد	۴/۸	۴/۸	۵	۱۰	۱۶	۲۲	۲۸	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۹		ارتقاء سطح مشخصات محیط زیست شهری	افزایش تعداد روستاهای دارای مدیریت پسماند	تعداد	۷۵۰۰	۷۵۰۰	۸۵۰۰	۹۵۰۰	۱۱۲۰۰	۱۳۰۰۰	۱۵۰۰۰	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۰	افزایش سرانه کل فضای سبز شهری		متر مربع	۱۱/۸	۱۱/۸	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست		
۲۱	کاهش سهم حمل و نقل شهری از تولید آلاینده های هوا		تن بر نفر	۲/۶	۲/۶	۲/۵۹	۲/۵۸	۲/۵۷	۲/۵۶	۲/۵۵	وزارت راه و شهر سازی	سازمان حفاظت محیط زیست	
۲۲	عمران شهری و روستایی	بهبود و توسعه سامانه های حمل و نقل عمومی	کاهش متوسط عمر ناوگان اتوبوس‌رانی	سال	۷/۷	۷/۷	۷/۶	۷/۱	۶/۲	۵/۵	۵	وزارت راه و شهر سازی	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۳			کاهش متوسط عمر ناوگان تاکسی‌رانی	سال	۱۲/۹	۱۲/۹	۱۲/۵	۱۱	۱۰	۹	۸	وزارت راه و شهر سازی	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۴			افزایش سهم حمل و نقل عمومی کلان شهرها	درصد	۵۵	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۵			افزایش سهم حمل و نقل عمومی در شهر های کشور	درصد	۴۵/۲	۴۵/۲	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست

ردیف	بخش	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	پیش‌بینی سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم					دستگاه مسئول	دستگاه همکار
			عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
۲۶	منابع طبیعی	حفاظت و صیانت از منابع طبیعی	حفاظت از جنگل‌های کشور (با تأکید بر جنگل‌های هیرکانی و زاگرس)	درصد	۱۰	۱۵	۲۵	۴۵	۶۵	۸۰	۹۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۷			جنگلکاری و احیا جنگل‌ها	هزار هکتار	۳۵۹ تجمعی	۱۲۰	۱۲۰	۱۴۸	۱۶۵	۱۸۲	۲۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۸			توسعه زراعت چوب	هزار هکتار	۸۱ تجمعی	۱۰	۱۰	۱۲	۱۵	۱۸	۲۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۲۹			حد نگاری (کاداستر) منابع طبیعی	هزار هکتار	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰۰	۲۵۰۰۰	۲۷۰۰۰	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۰			اجرای عملیات آبخیزداری	هزار هکتار	۹۵۰۵ تجمعی	۹۲۰	۱۳۲۰	۱۷۸۰	۲۰۸۰	۲۳۶۰	۲۴۶۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۱	شیلات و آبزیان	صید و صیادی	تبیین شن‌های روان و مهار کانون‌های بحرانی فرسایش بادی	هزار هکتار	۲۷۱	۲۷۱	۱۶۰	۱۸۵	۲۲۰	۲۶۵	۳۱۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۲			افزایش صید در آب‌های شمال	تن	۳۹۶۴۷	۳۹۶۴۷	۴۰۰۳۸	۴۰۵۳۶	۴۱۰۳۴	۴۱۵۳۲	۴۲۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۳			افزایش صید در آب‌های جنوب	تن	۵۳۵۸۶۵	۵۳۵۸۶۵	۵۴۰۰۰۰	۵۵۷۸۰۰	۵۹۰۹۰۰	۶۱۹۹۰۰	۶۵۸۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۴		آبزی پروری	آبزی پروری (با تأکید بر پرورش ماهی در قفس در آب‌های آزاد)	تن	۳۷۱۷۱۷	۳۷۱۷۱۷	۴۷۱۲۵۰	۵۳۴۲۰۰	۶۱۸۸۳۰	۷۱۲۲۷۰	۸۱۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۵			رها سازی بچه ماهی و میگو جهت بازسازی ذخایر	میلیون قطعه	۳۶۲	۳۶۲	۳۴۵	۳۸۰	۴۳۰	۴۷۵	۵۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۶	کشاورزی	ارتقا بهره‌وری آب و خاک کشاورزی	مدیریت و کاهش مصرف کود و سم شیمیایی	هزار هکتار	۳۲۰	۶۴۰	۱۱۴۰	۱۶۰۰	۲۱۰۰	۲۶۰۰	۳۱۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۷			توسعه سامانه‌های نوین آبیاری و احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی	هزار هکتار	۲۶۰۰ تجمعی	۲۶۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۸			صرفه جویی ۴۰٪ آب در بخش کشاورزی در حوضه آبخیز دریاچه ارومیه	میلیون مترمکعب	—	۲۲۷	۴۵۰	۸۰۰	۱۰۷۰	۱۳۴۰	۱۳۴۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۹			ایجاد و ساماندهی تشکلی‌های آب بران	تعداد	—	—	۱۸۰	۲۲۰	۲۸۰	۳۲۵	۳۷۵	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۰			اصلاح و بهبود خاک کشاورزی	هزار هکتار	۳۳۰	۳۳۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۱	سلامت	کاهش بار ناشی از بیماری‌ها و عوامل خطر	حذف کامل آزیست از محیط کار در راستای کنوانسیون روتردام	تعداد	۱۱	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۲			حذف کامل جیوه از محیط کار تا سال ۲۰۲۰ در راستای کنوانسیون میناماتا	تعداد	۴۴	۴۰	۳۶	۲۷	۱۸	۹	۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۳		دسترسی به سبب مطلوب غذایی ایمن و سالم	پوشش برنامه پایش باقیمانده سموم آفت کش و کودهای شیمیایی در محصولات پرمصرف و پرخطر	درصد	۵	۵	۳۵	۵۰	۶۵	۸۰	۹۵	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۴	پسماند	بازیافت مواد و انرژی	افزایش میزان بازیافت مواد و انرژی به میزان ۲۰ درصد پسماندهای تولیدی	درصد	۸	۸/۵	۱۱	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰	وزارت کشور، سازمان دهیاری‌ها و شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۵		ساماندهی و پسماند	ساماندهی محل‌های دفن پسماندهای با ظرفیت بیش از ۵۰ تن در روز	درصد	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	وزارت کشور، سازمان دهیاری‌ها و شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۶	صنعت	گسترش اقتصاد سبز	توسعه فناوری سبز	درصد	—	—	۵	۷	۹	۱۱	۱۴	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۷			ارتقاء بهره‌وری سبز	درصد	—	—	۱۰	۱۵	۱۸	۲۲	۲۵	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۸	صنعت	ارزقای کیفیت محیط زیست	تولید خودروهای برقی و هیبریدی	تعداد	۰	۰	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۶۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰۰	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست

ردیف	بخش	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	پیش‌بینی سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم					دستگاه مسئول	دستگاه همکار
			عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
			تولید موتورسیکلت برقی	تعداد	۰	۰	۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۲۵۰۰	۱۲۵۰۰	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست
			تولید خودروهای سبک دیزلی استاندارد	تعداد	۰	۶۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست
			نوسازی ناوگان حمل و نقل عمومی مسافر جاده ای (شامل اتوبوس، مینی بوس و سواری کرایه)	تعداد	۰	۰	۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۲۰۸۰۰	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۸	آب	تأمین آب	طرح های کوچک تأمین آب (استانی)- توسعه	میلیون متر مکعب	۷۸۳۷/۵	۷۸۳۷/۵	۲۰	۲۰	۱۲	۴	۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۴۹			طرح های کوچک تأمین آب (استانی)- بهبود	میلیون متر مکعب	۷۸۳۷/۵	۷۸۳۷/۵	۵۸	۹۳	۱۷۳	۴۶	۱۹۴	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۰		انتقال و توزیع آب	آبرسانی به شهرها، روستاها و صنایع	میلیون متر مکعب	۱۰۲۵/۳	۱۰۲۵/۳	۲۵۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۱		استفاده از پتانسیل بخش غیر دولتی برای تولید آب/پساب	خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه (آبشیرین کن ها و... ایفا)	میلیون متر مکعب	۴۸/۷	۴۸/۷	۲۴	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۲			خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه (کمک های فنی و اعتباری و انتقال آب، ایفا)	میلیون متر مکعب	-	-	۶۶	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۳			خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه (کمک های فنی و اعتباری و انتقال آب، آب)	میلیون متر مکعب	-	-	۱۰	۲۵۰	۵۰	۱۰۰	۱۵۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۴	آب	حفاظت و بهره‌برداری از دریاچه‌ها و رودخانه‌ها و سواحل	تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و مرحله اول ساماندهی	کیلومتر	۳۹۷۳۸	۳۹۷۳۸	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۶۰۰۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۵			اجرای عملیات ساماندهی رودخانه ها	کیلومتر	۱۲۲۴	۱۲۲۴	۷۲	۸۰	۹۲	۱۰۵	۱۱۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۶			اجرای عملیات زیرگذری حد بستر رودخانه	کیلومتر	۵۴۳۸	۵۴۳۸	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۷			تعیین حد بستر و حریم سواحل دریا، دریاچه ها و تالاب ها	کیلومتر	۱۲۵۷	۱۲۵۷	۹۰۰	۹۰۰	۹۰۰	۹۰۰	۹۰۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۸	آب	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه‌ها و سواحل	تأمین حقابه دریاچه ارومیه	میلیون متر مکعب	-	۳۵۰	۶۹۰	۷۹۰	۱۴۹۰	۱۵۴۰	۱۵۴۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۵۹			سطح احیا شده دریاچه ارومیه	کیلومتر مربع	-	۲۴۳۵	۲۷۹۲	۲۹۹۰	۳۲۱۵	۳۶۰۰	۳۸۴۵	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۰			سطح احیا شده از سطح اکولوژیک دریاچه ارومیه به نسبت سال ۱۴۰۲	درصد	-	۵۵	۶۴	۶۹	۷۴	۸۳	۸۸	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۱	آب	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه ها و سواحل	اجرای عملیات رپر گذاری حریم سواحل دریا، دریاچه ها و تالاب ها	کیلومتر	۱۳۰	۱۳۰	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۲			کنترل، نظارت و مسلوب المنفعه چاه های آب فاقد پروانه بهره برداری و ...	میلیون متر مکعب	۱۳۵۴/۴۶	۱۳۵۴/۴۶	۲۵۸۵	۳۰۰۰	۲۳۹۹	۱۴۶۴	۱۲۰۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۳		احیا و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی	تجهیز چاه ها به ابزار اندازه گیری هوشمند	دستگاه	۲۷۸۴۴	۲۷۸۴۴	۷۰۹۸	۱۴۰۰۰	۱۸۷۵۶۳	۳۵۰۰۰	۳۰۸۹۳	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۴			تقویت آبخوان از طریق بازسازی، نگهداری و بهره برداری طرح های تغذیه مصنوعی و بخش سیلاب موجود	میلیون متر مکعب	۹۷	۹۷	۲۰	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست

ردیف	بخش	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	پیش‌بینی سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم					دستگاه مسئول	دستگاه همکار
			عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
۶۵	آب	احیا و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی	خرید چاه‌های کم بازده کشاورزی برای تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی	میلیون متر مکعب	-	-	۳	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۶		بهبود بهره‌برداری	ارتقاء و نوسازی تصفیه‌خانه‌های آب (بخشی از فرایندها در هر سال)	باب	-	-	۲	۳	۳	۳	۳	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۷			بازسازی خطوط انتقال آب بزرگ	کیلومتر	-	-	۱۰	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۸			مدیریت کیفیت منابع آب در سطح حوزه آبریز کشور	درصد	-	-	۱۵	۲۱	۲۲	۲۲	۲۰	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۶۹	آب	مطالعات پایه منابع آب	تکمیل و تجهیز ایستگاه‌های اندازه‌گیری در محدوده عمل شرکت‌های آب منطقه‌ای	درصد	-	-	۱۴	۲۰	۲۰	۲۲	۲۴	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست
۷۰			طراحی شبکه اندازه‌گیری منابع آب کشور	درصد	-	-	۴۰	۴۵	۱۰	۵	-	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
۱	توسعه اقتصاد کم‌کربن	- اتخاذ سیاست‌های تشویقی و تنبیهی در جهت کاهش آلاینده‌گی و حمایت از انرژی‌های نو و تجدیدپذیر - استفاده از ابزارهای مالی مانند وضع عوارض و مالیات بر واحدهای ایجادکننده آلاینده‌گی - استفاده از سازوکارهای پولی (اعطای وام کم بهره برای توسعه فناوری‌های پاک) برای توسعه اقتصاد کم‌کربن - درونی کردن هزینه‌های تخریب و آلودگی محیط زیست در هزینه فایده طرح‌ها و پروژه‌های اثرگذار بر محیط زیست - منظور کردن سیاست‌ها و برنامه‌های سازگاری با اقلیم در برنامه‌های کلیه بخش‌های اثرگذار - استقرار نظام حسابداری محیط زیست و تهیه حسابهای اقماری محیط زیست	- کمک مالی و فنی به بنگاه‌ها به منظور تغییر تکنولوژی برای کاهش آلاینده‌گی و تولید محصولات با آلاینده‌گی کمتر - تدوین استانداردهای سوخت - اعطای تسهیلات کم بهره برای بازسازی و نوسازی صنایع فرسوده - توسعه سیستم ریلی درون شهری و برون شهری در راستای کاهش انتشار گازهای آلاینده و گلخانه‌ای - اجرای برنامه‌های کاهش انتشار گازهای آلاینده در بخش‌های کشاورزی، صنعت، انرژی - ایجاد سیستم پایش لحظه‌ای آلودگی در صنایع بزرگ
۲	توسعه فناوری‌های سبز و ارتقای بهره‌وری سبز و گسترش اقتصاد سبز و کارآفرینی سبز	- حمایت پولی (اعطای یارانه‌ها) و مالی (معافیت‌های مالی) از فناوری‌های سبز - توسعه رویکرد بوم‌شناسی صنعتی - استقرار نظام جامع مدیریت اجرایی پسماندها - توسعه و حمایت از صنایع بازیافت - توسعه ساز و کارهای اجرای بهره‌وری سبز - فرهنگ‌سازی و گسترش اقتصاد سبز با توجه به اقتصاد مقاومتی - کارآفرینی سبز - برقراری اصل احتیاطی در توسعه فناوری‌ها و مرز دانش در حوزه زیست فن آوری، نانو تکنولوژی و علوم شناختی زیست محیطی	- اعطای وام‌های کم بهره برای توسعه فناوری سبز - توسعه صنایع بازیافت و فناوری‌های سبز - حمایت و پشتیبانی از پژوهش‌های کاربردی برای توسعه فناوری‌های سبز - تدوین شاخص‌ها و معیارهای بهره‌وری سبز - توسعه و تدوین برنامه‌های آموزشی برای اشاعه بهره‌وری سبز - تدوین و اجرای برنامه بازیافت پسماندها - طراحی مدل مناسب خرید خدمات مدیریت پسماند با در نظر گرفتن ضوابط و ملاحظات زیست محیطی

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
			- استقرار نظام جامع مدیریت پسماندها با استقرار نظام ارزیابی، نظارت و پایش - حمایت از بخش خصوصی و ارتقاء کیفیت مدیریت پسماندهای پزشکی با لحاظ چرخه تفکیک، جمع‌آوری و دفع مجزا - ساماندهی مدیریت بازیافت و تدوین نظام بازرسی فنی و بهداشتی فعالیت‌های بازیافت
۳	بهبود کیفیت هوا، آب و خاک	- بازنگری و تدوین استانداردهای ملی و منطقه‌ای کیفیت هوا - بازنگری و تدوین استانداردهای ملی و منطقه‌ای کیفیت آب - مطالعه و بررسی آلاینده‌های آب و خاک از جمله آلاینده‌های دریایی - شناسایی و بهسازی مناطق دارای خاک‌های آلوده - توسعه فناوری‌های پالایش خاک بویژه گیاه‌پالایی - استفاده از سازوکارهای اقتصادی برای بهبود کیفیت آب و هوا از جمله استفاده از مجوزهای قابل مبادله - توسعه سیستم‌های پایش آلاینده‌های آب، هوا و خاک	- تهیه و تدوین اطلس آلودگی خاک کشور - ایجاد سیستم پایش منطقه‌ای منابع آب و هوا - اجرای مطالعات موردی برای پالایش خاک با استفاده از گیاهان - تدوین دستورالعمل‌های لازم برای نظارت و ارزیابی فعالیت‌های تولیدی و زیربنایی اثرگذار بر محیط زیست - کمک مالی و فنی به بنگاه‌ها به منظور تغییر تکنولوژی برای کاهش آلودگی و تولید محصولات با آلودگی کمتر - حمایت و پشتیبانی مالی و انسانی از فناوری‌های بهسازی و پاکسازی محیط زیست - حمایت از پروژه‌های تحقیقاتی کاربردی برای پالایش منابع آب و خاک - تقویت و توانمندسازی آزمایشگاه‌های سنجش آلاینده‌های آب، هوا و خاک - اعطای وام‌های کم بهره برای صنایع جهت تصفیه آلاینده‌های آب، خاک و هوا - تهیه بانک اطلاعات آلاینده‌های آب، خاک و هوا
۴	کنترل انتشار گازهای گلخانه‌ای	- استفاده از ابزارهای مالی و پولی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای - توسعه پوشش‌های گیاهی برای جذب گازهای گلخانه‌ای - توسعه فناوری‌های جذب گازهای گلخانه‌ای - توانمندسازی کشور برای جذب منابع مالی بین‌المللی - بازنگری در قوانین و مقررات مرتبط با اعطای کمک از سازمان‌های بین‌المللی - اعطای وام‌های کم بهره به تولید کنندگان جهت کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای - توسعه فناوری‌های پاک و غیر آلاینده	- تدوین استانداردهای انتشار گازهای گلخانه‌ای - روزآمد کردن استانداردهای انتشار گازهای گلخانه‌ای - استفاده از سازوکارهای اقتصادی برای کاهش انتشار از جمله سیستم‌های مجوزهای قابل مبادله - تسهیل واردات فناوری‌های کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای - کنترل مکان‌های دفع پسماندهای شهری به منظور کاهش انتشار گاز متان - شناسایی امکان‌پذیری تزریق گازهای گلخانه‌ای در اعماق زمین - استفاده از سازوکارهای قیمتی از جمله مالیات بر کربن برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
۵	ارتقای رویکرد توسعه پایدار و گسترش اقتصاد سبز در نظام برنامه‌ریزی	- ادغام ملاحظات و شاخص‌های توسعه پایدار در بخش‌های مختلف اقتصادی، تولیدی، زیربنایی - بازنگری و ایجاد ساختار مناسب برای تدوین، پیگیری و پایش اهداف توسعه پایدار در کشور - نهادینه کردن اهداف توسعه پایدار در تمامی حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی - سازماندهی و ایجاد سازوکارهای مناسب برای برخورداری از کمک‌های بین‌المللی در زمینه توسعه پایدار	- رعایت ملاحظات پایداری محیط زیست در بارگذاری فعالیت‌ها و سکونتگاه‌ها - تهیه و تدوین بانک اطلاعاتی شاخص‌های توسعه پایدار در کشور - ایجاد نظام نظارت و پایش بر اهداف توسعه پایدار در کشور - تدوین ضوابط و معیارهای پایداری محیط زیست - ارزش‌گذاری اقتصادی زیست‌بوم‌ها - تعیین کاربری اراضی منابع طبیعی بر اساس توان اکولوژیک - بازنگری در الگوهای تولید و مصرف منابع تجدیدپذیر و تجدیدناپذیر - اعمال رویکرد مدیریت یکپارچه و نظام‌مند منابع طبیعی کشور بر اساس حوزه‌های آبخیز
۶	اعمال هزینه‌های آلودگی و تخریب محیط زیست در ارزیابی و محاسبات طرح‌ها و اقتصاد کشور	- وضع عوارض و مالیات بر واحدهای ایجادکننده آلاینده‌گی - ایجاد بسترهای لازم برای استفاده از ابزارهای اقتصادی برای حفاظت از محیط زیست مانند مجوزهای انتشار قابل مبادله - هدفمند کردن یارانه‌ها و حذف یارانه‌های مخرب محیط زیست	- بازنگری در قوانین و مقررات مرتبط با جرایم و عوارض آلودگی و تخریب محیط زیست - تدوین ضوابط، استانداردها و عوارض منطقه‌ای انتشار آلودگی‌ها - کمک مالی و فنی به بنگاه‌ها به منظور تغییر تکنولوژی برای کاهش آلاینده‌گی و تولید محصولات با آلاینده‌گی کمتر - ارتقاء و اعمال دقیق نتایج ارزیابی زیست‌محیطی
۷	مدیریت و کاهش مصرف کود و سموم شیمیایی	- تشویق و توسعه مبارزه بیولوژیک - توسعه و کاربرد کودهای شیمیایی تجزیه‌پذیر - استفاده از سموم شیمیایی با منشاء زیستی - حذف و کاهش یارانه‌های کود و سم - توسعه استفاده از کودهای بیولوژیک	- حمایت و پشتیبانی از روشهای بیولوژیکی برای مبارزه با آفات - درج باقیمانده سموم در محصولات زراعی - اعطای وام‌های کم بهره برای توسعه اراضی تحت پوشش مبارزه بیولوژیک - حمایت از پژوهش‌های کاربردی برای توسعه کشاورزی ارگانیک
۸	حفظ تنوع زیستی و بهبود شرایط زیست‌بوم‌های ارزشمند، بحرانی و حساس	- تدوین دستورالعمل‌ها و ضوابط لازم برای بهره‌برداری پایدار از مناطق تحت حفاظت محیط زیست - ارتقای مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از زیست‌بوم‌ها - بهسازی زیست‌بوم‌های بحرانی از جمله تالاب‌ها و رودخانه‌ها - ارتقای سطح کیفی و کمی مناطق چهارگانه و حفاظت از تالابهای کشور - تدوین و اجرای برنامه حفاظت از گونه‌های در معرض خطر انقراض - حفاظت و ساماندهی مدیریت منابع زیست‌محیطی جزایر بویژه جزایر خلیج فارس و دریای عمان	- تدوین و اجرای طرح‌های مدیریت مناطق ۴ گانه و زیست‌بومهای حساس - جلب مشارکت جوامع بومی برای مدیریت مناطق ۴ گانه - رعایت حقابه‌های زیست‌محیطی تالاب‌ها - شناسایی و پهنه‌بندی مناطق حساس و بحرانی و ارزشمند محیط زیست - ایجاد قرق‌های اختصاصی و سرمایه‌گذاری برای طبیعت‌گردی در مناطق تحت مدیریت - ایجاد نظام پایش و نظارت بر فرایندهای زیست‌محیطی جزایر

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
		- حفاظت و ساماندهی سواحل دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان - بهبود شرایط زیست بوم‌های خسارت دیده و دچار بحران	- تدوین ضوابط و معیارهای بهره برداری پایدار از منابع زیست محیطی جزایر با مشارکت شورای عالی مناطق آزاد
۹	حفاظت از جنگل‌های هیرکانی، زاگرس و حرا و مناطق چهارگانه تحت حفاظت	- توسعه جنگل‌کاری با گونه‌های بومی - ساماندهی و خروج دام از جنگل‌های شمال - توسعه پژوهش‌های کاربردی برای مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهان جنگلی - ارتقای مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از جنگل‌ها - استفاده از دانش سنتی برای حفاظت از جنگل‌ها - توسعه گردشگری طبیعی در عرصه‌های جنگلی، مناطق تحت حفاظت و مناطق ساحلی و دریایی - افزایش سطح جنگل‌ها و مناطق حفاظت شده - کاهش بهره‌برداری از جنگل‌های شمال - ارتقای پوشش حفاظتی جنگل‌ها - توانمندسازی و ایجاد زیرساخت‌ها برای رویارویی با حوادث غیرمترقبه از جمله آتش‌سوزی در جنگل‌ها و مناطق چهارگانه - افزایش جمعیت جانوران وحشی واقع در مناطق چهارگانه	- تهیه طرح جنگل‌کاری - تشویق دامداران برای خروج جنگل‌ها - توانمندسازی جوامع محلی برای مشارکت در حفاظت و اجرای طرح‌های جنگلداری - ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه گردشگری در مناطق جنگلی - خرید تجهیزات اطفاء حریق برای جلوگیری از آتش‌سوزی جنگل‌ها - تقویت و توانمندسازی یگان‌های حفاظت از جنگل‌ها - ایجاد انگیزه‌های لازم برای مشارکت مردم در حفاظت و بهره‌برداری از منابع جنگلی - تقویت نقش و جایگاه سازمان‌های غیردولتی در حفاظت از جنگل‌ها - اجرای پروژه‌های مشترک حفاظت از جنگل‌ها با سازمان‌های بین‌المللی
۱۰	مدیریت یکپارچه کنترل و بهبود کیفی منابع و کیفیت آب، خاک و هوا	- تقویت همگرایی دستگاه‌های متولی محیط زیست و منابع طبیعی - توسعه آبخوان‌داری و حفاظت و بهره‌برداری پایدار از منابع آب - کاهش و پیشگیری از تولید آلاینده‌ها و تخریب محیط زیست در فرایندهای تولیدی، خدماتی و زیربنایی - ایجاد مدیریت جامع پسماندها با تاکید بر گسترش روش‌های بازیافت با اولویت نقاط بحرانی - توانمندسازی نظام حفاظت از تالابها و رودخانه‌های حفاظت شده، سواحل و دریاها	- اجرای طرح‌های مدیریت یکپارچه آبخیزداری - اجرای طرح‌های آبخوان‌داری - نظارت و پیگیری بر اجرای طرح‌های مدیریت یکپارچه آبخیزها - تدوین دستورالعمل‌های مقابله با بحران‌های زیست محیطی - تعیین حریم کیفی منابع آب بویژه تالابها - تقویت مشارکت‌های مردمی در مقابل آلودگی هوا، آب و خاک - تعیین توان خودپالایی رودخانه‌های کشور و مبنا قرار گرفتن این توان در صدور مجوزها - تدوین مقررات و ضوابط اجرایی برای خوداظهاری واحدهای آلاینده - تدوین دستورالعمل‌های محیط زیستی معادن و الزام آنها به رعایت آنها - تدوین دستورالعمل‌ها و سازوکارهای اجرایی در هنگام بروز حوادث غیرمترقبه جهت کنترل و پیشگیری از گسترش آلودگی - حمایت از نوسازی خطوط و تاسیسات فرسوده نفتی با هدف کاهش انتشار آلاینده‌ها - تدوین دستورالعمل‌های لازم برای حمل و نقل مواد خطرناک - تدوین سازوکارهای اجرایی و دستورالعمل‌های ارزیابی راهبردی زیست محیطی (SEA)

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
۱۱	تمرکززدایی و واگذاری مسئولیت‌ها و تقسیم وظایف بر اساس تخصص و مهارت استان‌ها و جوامع محلی	- بازنگری در شرح وظایف دستگاه‌های ستادی و اعطای اختیارات بیشتر به مراکز استان‌ها - تفویض اختیار تدوین سیاست‌ها و راهبردهای محیط زیست مناطق و استان‌ها - کاهش فرایندهای انجام کار و عدم تمرکز در تصمیم‌گیری - ارتقای مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط زیست - اصلاح سازوکارهای مشارکتی برای واگذاری برخی از مسئولیت‌های حفاظت از محیط زیست	- ایجاد کارگروه منطقه‌ای و استانی - تمرکززدایی در اجرا و بهره‌برداری در راستای افزایش نقش مشارکت مردم و سازمان‌های محلی - تفویض اختیار در خصوص تصمیم‌گیری طرح‌ها و پروژه‌های مشمول ارزیابی به استان‌ها - اجرای طرح‌های حفاظت و بهره‌برداری از محیط زیست با مشارکت جوامع محلی - تدوین دستورالعمل‌های لازم برای توسعه گردشگری در مناطق تحت حفاظت در چارچوب طرح‌های جامع
۱۲	ارتقای آموزش و مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی	- حمایت و پشتیبانی از نهادهای حامی محیط زیست و منابع طبیعی - تقویت همکاری و توسعه مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط زیست از طریق اجرای طرح‌های زیست محیطی - استفاده از توانمندی‌های بخش خصوصی برای مقابله و کاهش مخاطرات زیست محیطی - ایجاد نظام حقوقی و زیست محیطی بهره‌برداران پایدار از مناطق تحت حفاظت توسط بخش‌های خصوصی	- تقویت و احیاء نهادهای سنتی بهره‌بردار مانند تشکل‌های آبران - حمایت و پشتیبانی از نقش‌ها و کارکردهای نهادهای مردم نهاد حامی محیط زیست و منابع طبیعی - استفاده از دانش سنتی برای حفاظت از محیط‌زیست - استفاده از قابلیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه انجمن‌ها و نهادهای دینی برای حفاظت از محیط زیست - آموزش اصول و مبانی محیط زیست و توسعه پایدار در آموزش رسمی کشور - تدوین دستورالعمل و ضوابط لازم برای بهره‌برداری پایدار توسط بخش‌های خصوصی در مناطق تحت حفاظت محیط زیست کشور - تدوین و اجرای برنامه جامع آموزش محیط‌زیستی - توسعه مدارس جامع محیط زیست
۱۳	ارزشگذاری خدمات تنوع زیستی، محاسبه خسارت و سبز شدن حساب‌های ملی	- ادغام هزینه‌های تخریب و ارزش‌های تنوع زیستی در تحلیل هزینه فایده طرح‌ها و پروژه‌ها (درونی کردن هزینه‌های جانبی) - ادغام ارزش‌ها و هزینه‌های تخریب محیط زیست در حساب‌های ملی	- تدوین و اجرای دستورالعمل‌های نحوه برآورد ارزش‌ها و هزینه تخریب محیط زیست و منابع طبیعی - تدوین دستورالعمل‌های نحوه ادغام ارزش‌ها و هزینه‌های تخریب و آلودگی محیط زیست در حساب‌های ملی - تدوین و اجرای اصول بکارگیری سازوکارهای اقتصادی در مدیریت تنوع زیستی - اجرای سند اقتصاد کم‌کربن و سبز
۱۴	توسعه و اشاعه فرهنگ و اطلاعات زیست محیطی	- توسعه و تسهیل گردش اطلاعات زیست محیطی در کشور - یکپارچه سازی اطلاعات و آمار زیست محیطی در کشور - به اشتراک‌گذاری آمار و اطلاعات زیست محیطی در کشور - تسهیل و ایجاد بسترهای لازم برای برقراری ارتباط و تعامل با کشورهای پیشرو در زمینه فناوری‌های زیست محیطی	- ایجاد بانک‌های اطلاعات زیست محیطی - تدوین گزارش وضعیت محیط زیست - ایجاد، راه‌اندازی و تجهیز مراکز اطلاع‌رسانی زیست محیطی کشور - ایجاد سازوکارهای مناسب برای دسترسی به اطلاعات شفاف زیست محیطی

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
		- بسترسازی و حمایت از توسعه انرژی های پاک و تجدیدپذیر - حمایت از صنایع و فناوری های بازیافت با استفاده از تسهیلات کم بهره - بسترسازی و حمایت از فرهنگ‌سازی و آگاه‌سازی جامعه در زمینه حفاظت از محیط زیست	- تدوین سالنامه آماری محیط زیست - تدوین نظام اطلاعات جامع پسماندها و ضایعات صنعتی در صنایع بزرگ - تقویت نظام گردآوری اطلاعات و آمار محیط زیستی - حمایت مالی از پروژه های کاربردی در زمینه حفاظت از محیط زیست - کاهش تعرفه ها یا حذف تعرفه های گمرکی برای ورود فناوری های محیط زیست - انتشار آزاد اطلاعات و اطلاع‌رسانی در زمینه وضعیت محیط زیست کشور - فرهنگ‌سازی و آگاهی‌رسانی به عموم در حوزه‌های محیط زیست
۱۵	دیپلماسی محیط‌زیست	- توسعه و ارتقای فعال ایران در مجامع بین‌المللی و منطقه‌ای - تقویت و توانمندسازی جمهوری اسلامی ایران برای استفاده از منابع مالی و کمک‌های بین‌المللی در چارچوب کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های مرتبط با محیط زیست و منابع طبیعی - حفظ و ارتقای نقش پیشروی جمهوری اسلامی در چارچوب کنوانسیون‌های بین‌المللی - تقویت همکاری‌های منطقه‌ای برای حل و فصل معضلات زیست محیطی فرامرزی	- بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات مرتبط با اخذ کمک از سازمان‌های بین‌المللی - تجهیز و فعال کردن مراکز منطقه‌ای - اجرای پروژه‌ها و طرح‌های مشترک منطقه‌ای حفاظت از محیط زیست - انجام تحقیقات مشترک زیست محیطی با کشورهای منطقه - تقویت نظام اطلاع‌رسانی کشور در مجامع بین‌المللی - ایجاد بسترهای لازم برای تسهیل ارتباط سازمان‌ها و تشکلهای غیردولتی حامی محیط زیست با مجامع بین‌المللی و سازمان‌ها و تشکلهای غیردولتی سایر کشورها - ایجاد بسترهای لازم جهت مبادله تجربیات حفاظت از محیط زیست با سایر کشورها

نظام اداری

الف) تبیین وضعیت

همواره پرسش اساسی در کشور طی سال‌های گذشته این بوده که چرا برنامه‌های توسعه، آن‌طور که باید توسعه ایجاد نمی‌کنند؟ بررسی‌ها و تجارب حاکی از آن هست که عمده مشکلات قبل از اینکه به مرحله طراحی و یا نظارت برنامه‌های توسعه مربوط باشند به مرحله «اجرا» برمی‌گردند. نظام اداری در کشور ما یک نظام تک ساخت، بدون لایه‌بندی، متمرکز و بعضاً موازی و با گستره وسیع است. تک ساخت بودن دولت علاوه بر اینکه منجر به بزرگ و حجیم شدن دولت می‌شود، کارایی و اثربخشی آن را هم کاهش داده و مانعی برای توسعه کشور شده است. علی‌رغم تمام برنامه‌ها و تلاش‌هایی که در دو دهه اخیر برای کاهش و حداقل کنترل حجم دولت صورت گرفته ولی متأسفانه در سال‌های اخیر شاهد رشد و بزرگ شدن حجم دولت بوده ایم. در حال حاضر بالغ بر ۲۵۵۰ دستگاه اجرایی، بجز سازمانها و شرکت‌های وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی که برآورد می‌شود تعداد این شرکت‌ها و موسسات نیز بیش از ۱۰۰۰ باشد در بدنه دولت وجود دارد. روند رو به رشد حجم دولت در سال‌های اخیر بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ نشان می‌دهد تعداد واحدهای سازمانی ستادی و استانی (اداره کل و پایین‌تر) در این سال‌ها از ۶۴،۵۵۲ به ۹۷،۶۷۸ (۵۱٪ رشد) و در واحدهای عملیاتی (به استثنای مدارس، بانک‌ها و شرکت‌ها) از ۳۲،۲۲۷ به ۴۲،۷۲۰ (۳۲٪ رشد) افزایش یافته است.

یکی از اثرات و تبعات مهم بزرگ بودن دولت و حضور در همه سطوح در حوزه مدیریت بخش عمومی این است که نقش سایر فعالان توسعه را بسیار کمرنگ می‌کند. موضوع کمرنگ بودن نقش مردم، بخش خصوصی، سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه کشور فارغ از هزینه‌های مالی که بر دوش دولت تحمیل می‌کند می‌تواند زمینه‌ساز فاصله بین مردم و حکومت باشد.

علی‌رغم ظرفیت‌های موجود در قانون اساسی، وظایف ملی و محلی (سرزمینی) در نظام تقسیم کار بخش عمومی ایران از هم تفکیک نشده و اداره امور عمومی ملی و اداره امور محلی به صورت دولایه مشخص و شفاف سازماندهی نگردیده است. این وضعیت علاوه بر جلوگیری از بروز خلاقیت‌ها و ابتکارات محلی به تراکم امور در سطوح بالای دولت و کندی نظام دیوان‌سالاری منجر شده است.

پائین بودن نرخ شایستگی در نظام اداری از دیگر معضلات مهم بخش نظام اداری کشور محسوب می‌گردد. در طی سال‌های گذشته بخش مهمی از نیروهای شاغل در دستگاه‌های اجرایی دارای تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم بوده و در مورد آن دسته از افرادی که دارای مدارک کارشناسی و یا بالاتر هستند، عدم تطابق رشته تحصیلی با شغل فرد بسیار مشهود و مشکل‌ساز است. در واقع بخش عمومی طی دهه گذشته در حوزه سرمایه انسانی از لحاظ

کمی، بسیار متورم و بزرگ شده و از منظر کیفی، بسیار نحیف و آسیب‌پذیر گشته است. روند افزایشی تعداد نیروی انسانی در سه سال ابتدایی نخست برنامه پنجم توسعه، علیرغم خروج ۱۱۸۶۴۵ نفر به دلیل واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش خصوصی و بازنشستگی پیش از موعد ۱۶۷۱۶۵ نفر طی دو برنامه و نیز با وجود سیاست‌های محدود کننده در اسناد بالادستی، روی داده است. موضوع انگیزش نیروی انسانی در بخش عمومی به ویژه انگیزش نخبگان و افراد با صلاحیت و مدیریت استعدادها در این بخش نیز دچار آسیب است. اصلاح نظام جبران خدمت فعلی که مبتنی بر ارشدیت بوده و بی‌ارتباط با عملکرد و شایستگی‌های افراد است می‌تواند به انگیزش نیروی انسانی شایسته کمک شایانی کند.

مهم‌ترین تبعات چنین وضعیتی را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- حدود ۱۷.۵ درصد شاغلین کشور در بخش عمومی (شامل بخش دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی) فعالیت می‌کنند.
 - شاغلین بخش دولتی حدود ۳ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند.
 - حدود ۶۶ درصد کارکنان بخش دولتی به‌صورت رسمی، ۱۳ درصد پیمانی، ۱۴ درصد قرارداد انجام کار مشخص (معین) و ۷ درصد نیز به‌صورت قرارداد کارگری در اختیار دولت می‌باشند.
 - بیش از ۶۰ درصد کارکنان بخش دولتی در دو وزارتخانه آموزش و پرورش (حدود ۴۳ درصد) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (حدود ۱۸ درصد) فعالیت می‌کنند.
 - حدود ۲۷ درصد کارکنان بخش دولتی دارای مدارک تحصیلی دیپلم و زیر دیپلم، ۱۶ درصد فوق دیپلم، ۴۷ درصد لیسانس، ۷ درصد فوق لیسانس و ۳ درصد دکترا می‌باشند.
- البته موضوع بازنشستگی‌های پیش از موعد نیز علاوه بر اثرات منفی عملکرد، منجر به افزایش هزینه‌های دولت در حوزه نیروی انسانی شده است.

طراحی و استقرار نظام‌ها و فناوری‌های نوین مدیریتی، یکی دیگر از ابعاد زیرساختی است که زمینه عملکرد دولت در سیاست‌گذاری و نیز استفاده بهینه از منابع موجود و شناسایی و به کارگیری فرصت‌ها را فراهم می‌آورد. در حال حاضر ناکارآمدی نظام‌های مدیریتی به دلیل عدم تناسب با مبانی علمی و نیز شرایط محیطی، منجر به اختلال‌هایی اساسی در چگونگی انجام امور در دستگاه‌های دولتی و بخش عمومی شده است که این امر خود به منزله ارائه خدماتی با کیفیت نامناسب، قیمت تمام شده بالا، تصمیم‌های اجرایی غیرسودمند، وضع قوانین و مقررات ناکارآمد، توسعه موازی کاری، تمرکز امور، نارضایتی مردم و هدر دادن منابع ملی است. بی‌تردید به دلیل ماهیت زیرساختی این بعد از نظام اداری، چالش‌های آن تمام بخش‌های کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بی‌توجهی به فناوری‌های نوین مدیریت، زمینه‌ساز بروز بحران‌های متعدد می‌شود. نمونه‌ای از این نظام‌ها که در وضعیت بحران قرار دارند و برگرفته از نامناسب بودن نظام و فناوری‌های مدیریتی آن است

عبارت‌اند از: نظام بازنشستگی، فضای کسب و کار، نظام مشارکت، نظام تصمیم‌گیری و نظام‌های اداره بخش‌های مختلف نظیر آموزش و پرورش، بهداشت و درمان و محیط‌زیست.

مقابله با فساد اداری و صیانت از حقوق مردم از دیگر ابعاد نظام اداری است که در بهبود شاخص‌های توسعه بسیار موثر است. بدون شک ازجمله موارد مهم در جذب سرمایه‌گذاری خارجی در کشور موضوع میزان فساد است. متأسفانه رتبه کشور در سال‌های گذشته در رتبه‌بندی‌های مختلفی که در مورد فساد در جهان دارد، وضع مطلوبی را نشان نمی‌دهد.

به عقیده خبرگان، مهم‌ترین دلایل بروز فساد اداری در ایران، ناشی از دو مشکل اساسی ضعف مدیریتی و ضعف قوانین موجود مبارزه با فساد در کشور است که از آن جمله می‌توان به مواردی نظیر؛ فقدان یک برنامه منسجم و نظام‌مند در خصوص مبارزه با فساد، عدم وجود یک نهاد مستقل و متولی در مبارزه با فساد و فقدان نهاد مسئول ارایه آمار فساد اشاره نمود.

با توجه به اهمیت توسعه دولت الکترونیک به عنوان بعد دیگری از ساختار نظام اداری کشور، طی برنامه‌های توسعه کشور حدود ۹۰ ماده و بند به موضوع توسعه دولت الکترونیک پرداخته است. از منظر سازمانی در حال حاضر دستگاه‌ها و نهادهای متعددی در این زمینه نقش ایفا می‌کنند که عموم این نقش‌ها متمرکز بر نقش سیاست‌گذاری است، درحالی‌که برخی از نقش‌ها چون نقش پایش و هدایت طرح‌های ملی دولت الکترونیک بدون مسئول باقی‌مانده است. علی‌رغم توسعه زیرساخت‌های ارتباطی کشور طی سال‌های گذشته، همچنان پیش‌نیازهای توسعه دولت الکترونیک مانند شبکه ملی اطلاعات، امضا دیجیتال، سند ملی تعامل‌پذیری دستگاه‌های اجرایی و گذرگاه خدمات دولتی به مرحله بهره‌برداری عملیاتی نرسیده است. فرآیندهای پیچیده، طولانی، ناکارآمد، غیرشفاف و غیرهمسوی دستگاه‌های اجرایی با اهداف توسعه کشور به‌خصوص فرآیندهای بین دستگاهی، ناکارآمدی به اشتراک‌گذاری داده‌ها و تبادل داده‌ای بین دستگاهی، عدم التزام دستگاه‌های اجرایی و نبود انگیزه کافی در ارتباط با توسعه دولت الکترونیک و توسعه نامتوازن بخش‌های مختلف توسعه دولت الکترونیک از جمله چالش‌های عمده این حوزه به شمار می‌آید.

بررسی‌های انجام شده از وضعیت استقرار نظام مدیریت عملکرد در دستگاه‌های اجرایی کشور نشان می‌دهد که در هر یک از گام‌های مذکور مشکلات فراوانی وجود دارد که مانع از اجرای کامل آن در دستگاه‌های اجرایی شده و لذا اثرات قابل توجهی در ارتقای عملکرد در سطوح مختلف دستگاه‌های اجرایی و ملی ندارد. بر این اساس با توجه به مطالعات صورت گرفته، عدم استقرار کامل نظام مدیریت عملکرد در سطوح استراتژیک، دستگاه‌های اجرایی و محلی، عدم بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای غیردولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد در ارزیابی عملکرد دولت و دستگاه‌های اجرایی، فقدان نظام ملی سنجش میزان رضایتمندی و اعتماد مردم از دولت و دستگاه‌های اجرایی، ارتباط غیر نظام‌مند بین نتایج عملکرد دستگاه‌های اجرایی، مدیران و کارکنان با سایر نظام‌های مدیریت منابع

انسانی از قبیل ارتقاء و انتصاب، آموزش، پرداخت و غیره و روز آمدن نبود نظام‌ها و فناوری‌های مدیریتی نظام اداری متناسب با نیازهای و اقتضائات محیطی از جمله مهم‌ترین چالش‌های اساسی استقرار نظام مدیریت عملکرد در سطح استراتژیک و دستگاه‌های اجرایی کشور طی دهه گذشته به شمار می‌آیند.

با توجه به وضعیت گذشته نظام اداری کشور، اصلی‌ترین رسالت این فرابخش در حال حاضر، معطوف به تحقق بخشیدن «اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» است که صراحتاً دولت را به «ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیرضرور» موظف داشته است.

ب) اهم اقدامات دولت

دولت یازدهم با عنایت به نقش مهم و مؤثر تشکیلات اداری بر روند توسعه‌ای کشور و در راستای اجرای خواست مقام معظم رهبری، اصلاح و کارآمدی ساختار اجرایی کشور را پیش‌روی خود قرار داد و به دنبال آن، شورای عالی اداری به منظور ارتقای نقش تسهیل‌گری و هدایت‌گری دولت و انجام اصلاحات در نظام اداری کشور نقشه راه اصلاح نظام اداری را تصویب نمود. این نقشه راه که مقارن با خدمات دولت یازدهم تهیه و در قالب ۸ برنامه تدوین شده است، مبتنی بر رؤس سیاست‌های کلی نظام اداری، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری است و ثمره و نتیجه نهایی اجرای دقیق آن، محقق شدن «نظام اداری بهره‌ور بر پایه ارزش‌های اسلامی است».

در چارچوب نقشه راه این نظام تدبیر که تشکیلات و مأموریت‌های دولت در آن نقش حیاتی و اساسی دارد، وظایف دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی به عنوان بازیگران اصلی روند توسعه به خوبی دیده و تعریف شده است.

برقراری حاکمیت قانون، تنظیم استانداردهای اقتصادی و اجتماعی، توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و برقراری عدالت و تأمین حمایت اجتماعی در این نوع حکمرانی به خوبی دیده شده و سازماندهی و آموزش جوامع محلی، بسیج گروه‌ها برای مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی، تسهیل تعاملات سیاسی و اجتماعی، پشتیبانی از اقدامات وحدت بخش و کارکردهای نظارتی، ایجاد اشتغال و درآمد، تولید و تجارت، توسعه انسانی مناسب و ارائه خدمات در کنار تبیین و ارتقاء دائمی استانداردها و هنجارها توسط بخش خصوصی پیش‌بینی شده است.

به روشنی مشاهده می‌شود که نقشه راه اصلاح نظام اداری به شیوه‌ای جامع و با نگاهی علمی و کارشناسانه، با درس گرفتن از مشکلات گذشته و تجربیات بین‌المللی با سه هدف اصلی:

۱- داشتن دولتی چابک و بکار گیرنده فناوری‌های روز

۲- تولید خدمت مبتنی بر رقابت و کیفیت

۳- تعهد نسبت به مردم و بری بودن از فساد

تدوین و به مورد اجرا گذاشته شده است.

همچنین در راستای اجرای نقشه راه اصلاح نظام اداری، برنامه جامع اصلاح نظام اداری (برای سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۶ تصویب هیئت‌وزیران رسیده است که در این برنامه، اصلاح نظام اداری با هدف‌گذاری‌های معین در ابعاد اصلی، راه اقدام در این زمینه را روشن نموده است.

ج) اهم چالش‌ها

بنابراین، به دلیل اهمیت و حساسیت نظام اداری و وجود تنگناها و چالش‌های موجود، این مهم در یک افق زمانی میان‌مدت نیز مورد توجه قرار گرفته است تا زیرساخت‌های لازم برای تحقق اهداف تعیین شده را فراهم آورد. برخی از چالش‌های موجود عبارت‌اند از:

- تمرکز اداری و تراکم امور در پایتخت و سطوح ستادی دولت
- نظام اداری تک ساخت کشور
- پائین بودن نرخ شایستگی در بخش عمومی کشور
- نظام‌ها و فناوری‌های مدیریتی نامتناسب با شرایط محیطی و الزامات کارآمدی نظام اداری
- کیفیت پایین خدمات و با هزینه تمام‌شده بالا و غیرمتعارف
- فساد اداری و کم توجهی به حقوق مردم
- غیررقابتی بودن فضای عملکردی بخش دولتی و انحصار فراگیر آن
- اجرایی نشدن کامل توسعه دولت الکترونیک
- استقرار نامطلوب نظام مدیریت عملکرد در دستگاه‌های اجرایی

د) برنامه راهبردی

- برنامه راهبردی (تقسیم‌کار ملی و ساختار مدیریت و سازمان کار دولت)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد
۱	منطقی نمودن اندازه دولت	- تمرکززدایی اداری و تفکیک امور عمومی ملی و امور محلی
۲	دستیابی به ساختاری چابک، متناسب و غیرمتمرکز برای دولت در تعامل با سایر فعالان	- بهینه کردن اندازه بخش عمومی و دستگاه اجرایی - لایه‌بندی سطوح اداری و عملیاتی دولت و ایجاد مدیریت محلی
۳	متوازن سازی نقش و مأموریت فعالان توسعه کشور (دولت، بخش خصوصی، جامعه مدنی، مدیریت محلی و مردم) در اداره امور عمومی	- تمرکززدایی مالی و اصلاح نظام بودجه‌ریزی - توسعه فرهنگ رقابت سرزمینی و محلی در توسعه و رفع موانع آن

- اهداف کمی

سال					هدف کمی
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
واگذاری ۵ درصد	واگذاری ۴ درصد	واگذاری ۴ درصد	واگذاری ۶ درصد	واگذاری ۶ درصد	واگذاری ۲۵ درصد واحدهای عملیاتی و خدمات دستگاه‌های اجرایی به شبکه‌های حرفه‌ای، بخش خصوصی و سمن‌ها
۵ درصد	۱۰ درصد	۱۰ درصد	۵ درصد	۵ درصد	واگذاری ۳۵ درصد وظایف و واحدهای عملیاتی به مدیریت محلی (شهرداری‌ها)
-	-	۲۰ درصد دستگاه‌ها	۳۰ درصد دستگاه‌ها	۵۰ درصد دستگاه‌ها	واگذاری وظایف و اختیارات قابل واگذاری به سطوح استانی و شهرستانی
-	-	کاهش حداقل ۵ درصد	کاهش حداقل ۱۰ درصد	کاهش حداقل ۱۰ درصد	کاهش سقف پست‌های سازمانی دستگاه‌ها
۵ درصد	۵ درصد	۴ درصد	۳ درصد	۳ درصد	کاهش ساختمان‌ها و فضاهای اداری دولتی

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

اقدام اساسی	سیاست	راهبرد
- واگذاری وظایف و اختیارات به استان‌ها - واگذاری وظایف و اختیارات به بخش خصوصی و سمن‌ها - تنوع‌بخشی به روش‌های ارائه خدمات در انجام تصدی‌های دولت با استفاده از بخش خصوصی و شیوه‌های مختلف - حذف ساختارهای زائد و کوچک‌سازی سیستم اجرایی - کاهش و تجمیع ادارات و سازمان‌های دولتی در سطح استان، شهرستان و شهر - طراحی و استقرار مدیریت محلی - ارائه قانون جامع مدیریت محلی به‌منظور تحقق بند ۱۸ اصل سوم و اصول ششم، هفتم، پنجاهم و یک‌صد و یکصد و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مشارکت هرچه بیشتر شهروندان در امور مربوط به خود و کاهش حجم و اندازه دولت و ساماندهی و انسجام امور محلی، اداره امور استان‌های کشور در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و خدماتی در قالب نظامی یکپارچه و نظامد.	- ارتقاء سطح کیفیت خدمات عمومی - افزایش مشارکت مردم و تشکلهای مردم نهاد در اداره امور عمومی - تحول اساسی در ساختارها - کاهش حجم و اندازه دولت - جولوگیری از ایجاد و توسعه غیرضروری موسسات اداری	- تمرکززدایی اداری و تفکیک امور عمومی ملی و امور محلی - بهینه کردن اندازه بخش عمومی و دستگاه اجرایی
- بازنگری در برنامه‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی همسو با مأموریت‌های اصلی و وظایف قانونی آن‌ها و بازتعریف نقش و مأموریت وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات وابسته - اجرای برنامه آموزش و ارتقای مهارت‌های مدیران محلی - بازنگری و رفع خلأهای قوانین و مقررات مربوط به مدیریت محلی - شناسایی و حذف فعالیت‌های موازی در دستگاه‌های اجرایی بازنگری ساختار و قانون سازمان ملی استاندارد ایران، با هدف توانمندسازی و تقویت آن - بازنگری ساختار بخش عمومی و دستگاه اجرایی و طراحی ساختار مطلوب - چابک‌سازی سازمان‌ها و نهادهای دولتی از طریق بازنگری و مهندسی فرآیندها و روش‌ها و ساختارها با هدف شفاف سازی و جولوگیری از زمینه های فساد	- توانمند سازی واحدهای محلی - متناسب سازی ساختارهای مدیریتی با اقتضائات مأموریتی - تراکم زدایی از ساختار وزارتخانه و دستگاههای دولتی ملی	لایه‌بندی سطوح اداری و عملیاتی دولت و ایجاد مدیریت محلی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- بازنگری ساختارهای موجود در نظام آموزشی، پژوهشی و فناوری با هدف حذف ساختارهای زائد و کاهش هزینه‌ها
تمرکززدایی مالی و اصلاح نظام بودجه‌ریزی توسعه فرهنگ رقابت سرزمینی و محلی در توسعه و رفع موانع آن	متوازن‌سازی نظام تخصیص منابع دولتی ایجاد فرصت برای خلاقیت‌ها و ابتکارات محلی	- طراحی و استقرار سازوکارهای خوداتکایی استان‌ها و ایجاد رقابت سازنده بین آنها

برنامه راهبردی (بخش مدیریت سرمایه انسانی)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد
۱	بهینه‌سازی ترکیب کمی و کیفی منابع انسانی بخش عمومی به منظور افزایش بهره‌وری نیروی انسانی	- کاهش اندازه دولت از طریق متناسب‌سازی ورود نیروی انسانی جدید و خروج نیروی انسانی مازاد در داخل دستگاه اجرایی یا جابجایی بین دستگاه‌های اجرایی - افزایش اختیارات سازمان مدیریت و دستگاه‌های اجرایی در جابجایی نیروی انسانی مازاد در داخل دستگاه اجرایی یا بین دستگاه‌های اجرایی - توانمندسازی یا جابجایی نیروی انسانی موجود دستگاه‌های اجرایی بر اساس شایستگی‌های مورد نیاز شغل
۲	آموزش و تربیت مدیران آینده مبتنی بر شایستگی‌های مدیریتی	- نظام‌سازی و برنامه محوری، در تعیین نیازهای نیروی انسانی دستگاه‌های اجرایی - متناسب‌سازی نیروی انسانی متخصص در مناطق کمتر توسعه‌یافته - انتخاب و انتصاب مبتنی بر شایستگی‌ها و گسترش ظرفیت‌های مراکز ارزیابی و توسعه شایستگی در سطح ملی و بین‌المللی
۳	انتخاب و انتصاب مدیران مبتنی بر شایستگی و فضای رقابتی	- یکپارچه‌سازی و الکترونیکی کردن سیستم‌های اطلاعاتی منابع انسانی بخش عمومی و متمرکز سازی صدور مجوزهای استخدامی بخش عمومی و دولتی

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- کاهش اندازه دولت از طریق متناسب‌سازی ورود نیروی انسانی جدید و خروج نیروی انسانی مازاد در داخل دستگاه اجرایی یا جابجایی بین دستگاه‌های اجرایی - بهبود شاخص‌های سرانه نیروی انسانی و تجهیزات به سطح مناسب	متناسب‌سازی هرم نیروی انسانی دولت	- کاهش تعداد کارکنان قرارداد کار معین (مشخص) یا ساعتی - تعیین تکلیف بخشی از نیروهای قراردادی با مدرک دانشگاهی از طریق آزمون رقابتی - منحصر کردن ورود به بخش عمومی صرفاً در قالب مجوزهای استخدامی صادره و در فضای رقابتی شفاف و جلوگیری از ورود نیرو به بدنه دولت در سایر قالب‌ها

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- افزایش اختیارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی دستگاه‌های اجرایی در جابجایی نیروی انسانی مازاد در داخل دستگاه اجرایی یا بین دستگاه‌های اجرایی - توانمندسازی یا جابجایی نیروی انسانی موجود دستگاه‌های اجرایی بر اساس شایستگی‌های مورد نیاز شغل	- ایجاد انعطاف در مدیریت کلان منابع انسانی دولت - متناسب سازی شغل و شاغل در هرم نیروی انسانی دولت	- متناسب‌سازی رشته‌های تحصیلی کارکنان با مشاغل تخصصی دستگاه‌های اجرایی برحسب تخصص و توانمندی‌های نیروی انسانی موجود آنها - ایجاد سازوکارهای لازم برای تأمین بخشی از نیازهای نیروی انسانی دستگاه‌های اجرایی از طریق جابجایی و انتقال نیروی انسانی در بین دستگاه‌های اجرایی برحسب تخصص و توانمندی نیروها و اعطای اختیارات لازم به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و دستگاه‌های اجرایی در این زمینه
- نظام سازی و برنامه محوری، در تعیین نیازهای نیروی انسانی دستگاه‌های اجرایی	- استقرار مدیریت علمی در اداره امور حوزه نیروی انسانی بخش عمومی	- الزام دستگاه‌های اجرایی به ارائه سند برنامه نیروی انسانی هنگام دریافت سهمیه استخدامی از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
- متناسب سازی نیروی انسانی متخصص در مناطق کمتر توسعه‌یافته	- کاهش نابرابری‌ها در برخورداری از نیروی انسانی متخصص در سطوح تقسیمات کشوری و بین مناطق	- جذب و نگهداری نیروی انسانی متخصص و توانمند در مناطق کمتر توسعه‌یافته از طریق جایگزینی نیروهای خارج شده
- انتخاب و انتصاب مبتنی بر شایستگی‌ها و گسترش ظرفیت‌های مراکز ارزیابی و توسعه شایستگی در سطح ملی و بین‌المللی	- کادرسازی برای سطوح مدیریت کلیدی - گسترش شایسته‌سالاری در سازمان‌های دولتی	- طراحی کانون‌های ارزیابی و توسعه مدیران - تدوین شایستگی‌های عمومی و اختصاصی مشاغل کلیدی و پست‌های مدیریتی - ارزیابی و شناسایی نیروهای مستعد در مشاغل کلیدی و پست‌های مدیریتی و تربیت مدیران آینده - تهیه و تدوین برنامه‌های آموزشی و توسعه‌ای استاندارد مبتنی بر شایستگی‌ها - طراحی نظام انتخاب و انتصاب مدیران - طراحی نظام آموزش و تربیت مدیران آینده - بهبود نظام جذب و نگهداشت نیروی انسانی
- یکپارچه‌سازی و الکترونیکی کردن سیستم‌های اطلاعاتی منابع انسانی بخش عمومی و متمرکز سازی صدور مجوزهای استخدامی بخش عمومی و دولتی	- ارتقاء سطح اثربخشی نظام‌های منابع انسانی در سازمان‌های دولتی	- طراحی و پیاده‌سازی سامانه یکپارچه الکترونیکی اطلاعات منابع انسانی تحت هدایت مرکزیت واحد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور)

- برنامه راهبردی (بخش نظام جبران خدمت کارکنان بخش عمومی)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد
۱	انگیزی و عادلانه نمودن جبران خدمات در بخش دولتی	- بازنگری و بهبود نظام جبران خدمت پرداخت کارمندان دستگاه‌های اجرایی - استانداردسازی مزایای سازمانی با توجه به سطوح شغلی در دستگاه‌های اجرایی - متناسب‌سازی مشاغل با مأموریت‌ها و وظایف دستگاه‌های اجرایی
۲	متناسب‌سازی پرداخت بازنشستگان با شاغلین بر اساس حد معیشت اقتصادی و نظام پرداخت	- رفع نابرابری و تبعیض در حقوق بازنشستگان سنوات مختلف - حفظ قدرت خرید و تأمین نیازهای معیشتی و درمانی بازنشستگان

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- بازنگری و بهبود نظام جبران خدمت پرداخت کارمندان دستگاه‌های اجرایی - استانداردسازی مزایای سازمانی با توجه به سطوح شغلی در دستگاه‌های اجرایی - متناسب‌سازی مشاغل با مأموریت‌ها و وظایف دستگاه‌های اجرایی	- برقراری عدالت در پرداخت‌های بخش دولتی - رفع تبعیض و برقراری وحدت رویه در پرداخت مزایای شغلی در بخش دولتی - ساماندهی نظام شغلی دولت - ارتقاء کارایی نظام جبران خدمات نیروی کار	- متناسب‌سازی بخشی از جبران خدمات کارمندان دستگاه‌های اجرایی با عملکرد آنان - تهیه و تدوین ضوابط مزایای سازمانی اعم از پرداخت نقدی و تسهیلات سازمانی - بازنگری مشاغل عمومی و اختصاصی دستگاه اجرایی - بازنگری نظام طبقه‌بندی و ارزشیابی مشاغل دستگاه‌های اجرایی - طراحی و استقرار سامانه یکپارچه حقوق و مزایای کارمندان دستگاه‌های اجرایی
- رفع نابرابری و تبعیض در حقوق بازنشستگان سنوات مختلف - حفظ قدرت خرید و تأمین نیازهای معیشتی و درمانی بازنشستگان	- بهبود وضعیت نظام پرداخت و معیشت بازنشستگان	- اصلاح حقوق بازنشستگان در سقف اعتبارات مصوب و با اعمال ضرایب مربوط - تدوین دستورالعمل ساماندهی نظام رفاهی و بهداشتی بازنشستگان

- برنامه راهبردی (بخش مقابله با فساد اداری، افزایش سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم)

- اهداف کلی و راهبردها

اهداف کلی	راهبرد	ردیف
- ارتقاء سلامت، کاهش فساد و صیانت بیشتر از حقوق مردم در نظام اداری از طریق: - قرار گرفتن بین ۶ کشور اول منطقه (تراز چشم‌انداز ۱۴۰۴) بر اساس شاخص ادراک فساد (CPI) - افزایش نمره ادراک فساد (CPI) به عدد ۵۰ از حداکثر ۱۰۰ نمره - کاهش نرخ تشکیل پرونده تخلفات اداری به میزان ۳۰ درصد - وضع موجود در پایان برنامه - ساماندهی و ارتقاء اثربخشی نظام نظارت و مراقبه در جهت افزایش رضایتمندی مردم - توسعه همکاری‌ها در جهت گسترش اقدامات و برنامه‌های مبارزه با فساد و ایفای نقش مؤثر در مبارزه با مفسد اقتصادی و مالی	- ساماندهی و یکپارچه‌سازی نظام ارتقاء سلامت اداری و مبارزه با فساد - مشارکت مردم در مبارزه با فساد و ارتقاء سلامت اداری - افزایش شفافیت فرآیندها، ارتباطات و تعاملات - ایجاد تحول در ارتباط میان نظام سلامت اداری و مبارزه با فساد با دیگر نظام‌ها - تعامل فعال و سازنده در حوزه ارتقاء سلامت اداری با سایر کشورها و مراکز معتبر منطقه‌ای و جهانی به‌ویژه جهان اسلام	۱

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
ساماندهی و یکپارچه‌سازی نظام ارتقاء سلامت اداری و مبارزه با فساد	- تقویت عزم ملی در عرصه مبارزه با فساد و ارتقاء سلامت اداری - پیشگیری از بروز زمینه‌های فسادزا و ویژه‌خواری	- تعیین مرجع ملی ارتقاء سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم، تنقیح و یکپارچه‌سازی قوانین و مقررات بخش سلامت اداری، مبارزه با فساد و صیانت از حقوق مردم - بهینه‌سازی سازوکار رسیدگی به تخلفات اداری و افزایش میزان اثربخشی آن در جهت ضمانت اجرای کافی برای مقابله با فساد اداری - تهیه و استقرار نظام جامع ارتقای سلامت و پیشگیری و کنترل فساد - بسترسازی و ارتقاء فرهنگ سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم در نظام اداری با بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های کشور - پیش‌بینی سازوکار نظارت و ارزیابی وضعیت سلامت، فساد و صیانت از حقوق مردم در نظام اداری - تدوین و استقرار نظام جبران خسارت بر اساس مسئولیت مدنی دولت و نهادهای عمومی - تدوین شاخص‌های ملی و دستگاهی به‌منظور سنجش و رتبه‌بندی سلامت اداری، فساد اداری و صیانت از حقوق مردم - تهیه، تصویب و اجرای مصوبه حقوق شهروندی در نظام اداری و تکریم ارباب‌رجوع
مشارکت مردم در مبارزه با فساد و ارتقاء سلامت اداری	تقویت نظارت بیرونی بر نظام اداری و اجرایی کشور	- احصاء مصادیق حقوق شهروندی در نظام اداری - ظرفیت‌سازی برای افزایش مشارکت و نظارت نظام‌مند مردم، سازمان‌های مردم‌نهاد و نهادهای جامعه مدنی - طراحی و استقرار سامانه سنجش ادراک سلامت اداری، رضایت مردم و پاسخگویی در نظام اداری - ایجاد بستر لازم جهت سنجش سلامت اداری توسط نهادهای مردم نهاد - تهیه، تصویب و اجرای ضوابط جبران خسارت وارده به مردم در اثر قصور و تقصیر - سنجش میزان رضایتمندی مردم از دستگاه‌های اجرایی و رتبه‌بندی آن‌ها (صیانت از حقوق مردم و سلامت اداری)

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
افزایش شفافیت فرآیندها، ارتباطات و تعاملات	اعتماد آفرینی از طریق افزایش شفافیت، سلامت و انضباط اقتصادی	- بازنگری مقررات و رویه‌های مرتبط با فعالیت‌ها با رویکرد شفاف‌سازی و تولید آمار و اطلاعات به موقع و دسترسی آزاد به اطلاعات. - تسهیل دسترسی مردم و رسانه‌ها به اطلاعات عملکرد بودجه دستگاه‌ها - اطلاع رسانی به مردم از نحوه هزینه درآمدهای وصول شده - انتشار نتایج مناقصه‌ها و مزایده‌ها با ذکر معیارهای انتخاب برنده - اطلاع‌رسانی از محتوا و وضعیت قراردادهای دولت - اطلاع‌رسانی از وضعیت پروژه‌های عمرانی دولت و تعیین تکلیف فعالان اقتصادی درگیر. - انتشار اطلاعات مربوط به اراضی و آخرین وضعیت آن‌ها - انتشار اطلاعات مربوط به فرصت‌های سرمایه‌گذاری و شرایط آن‌ها - انتشار اطلاعات مربوط به معاملات و شرایط مرتبط با واگذاری آن‌ها - تدوین سازوکارها و روش‌های صرفه‌جویی و ساماندهی هزینه‌ها در راستای شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فساد را در حوزه فرهنگ و هنر
ایجاد تحول در ارتباط میان نظام سلامت اداری و مبارزه با فساد با دیگر نظام‌ها	یکپارچه سازی نظام‌های مدیریتی ارتقای سلامت اداری	- افزایش اثربخشی نظام رسیدگی به تخلفات اداری - شناسایی عوامل مؤثر در بروز فساد اداری، اصلاح ساختارها و فرآیندها و رفع گلوگاه‌های فساد خیز در نظام اداری
تعامل فعال و سازنده در حوزه ارتقاء سلامت اداری با سایر کشورها و مراکز معتبر منطقه‌ای و جهانی به‌ویژه جهان اسلام	بهره‌گیری دقیق‌تر از ظرفیت نهادها، سازمان‌ها و موسسات بین‌المللی رصدکننده وضعیت فساد کشورها برای بهبود جایگاه کشور از منظر شاخص‌های کنترل فساد و رانت	- تعامل نظامند با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای فعال در زمینه مبارزه با فساد اداری و صیانت از حقوق مردم

- برنامه راهبردی (بخش توسعه فناوری‌های نوین و دولت الکترونیک)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف	راهبرد
۱	ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات با بهره‌گیری از بهبود فرآیندها و توسعه دولت الکترونیک و ارتقای سطح مشارکت مردم، پاسخگویی و شفافیت حاکمیت	- کارآمدسازی نظام تصمیم‌گیری مبتنی بر داده‌ها و اطلاعات - ایجاد شده به واسطه توسعه دولت الکترونیک - تسهیل گری و مشارکت دادن بخش خصوصی و غیردولتی در استقرار و توسعه خدمات دولت الکترونیک
۲	بهبود تصمیم‌گیری‌های دولت با توسعه دولت الکترونیکی	
۳	دستیابی به رتبه کمتر از ۷۰ در رتبه‌بندی سالیانه سازمان ملل متحد بر اساس شاخص توسعه دولت الکترونیک	- توانمندسازی دستگاه‌های اجرایی به‌منظور توسعه خدمات الکترونیک
۴	توسعه و گسترش خدمات آنلاین و قرار گرفتن بین ۵ کشور اول منطقه در زمینه خدمات آنلاین	- توسعه فراگیر خدمات الکترونیکی و کاربردی دستگاه‌ها با تأکید بر خدمات بین دستگاهی

- اهداف کمی

سال					هدف کمی
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
-	-	-	-	۱۰۰ درصد	افزایش اطلاع‌رسانی الکترونیکی
-	-	-	۵۰ درصد	۵۰ درصد	افزایش امکانپذیری ارائه فرم‌ها و دریافت اطلاعات الکترونیک
-	-	۴۰ درصد	۳۰ درصد	۳۰ درصد	افزایش ارائه خدمات الکترونیکی به شهروندان
مستمر	مستمر	مستمر	مستمر	مستمر	توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی
-	-	-	۶۰ درصد	۴۰ درصد	افزایش اشتراک‌گذاری بانک‌های اطلاعاتی
-	-	-	۶۰ درصد	۴۰ درصد	توسعه استعلامات الکترونیکی
-	-	-	۶۰ درصد	۴۰ درصد	فراگیر شدن پرداخت الکترونیکی به حساب‌های دولتی
-	-	۲۰ درصد	۴۰ درصد	۴۰ درصد	اصلاح فرآیندهای سازمانی و بازطراحی و اصلاح روش‌های انجام کار
-	افزایش ۲۵ درصدی	افزایش ۲۰ درصدی	افزایش ۱۵ درصدی	افزایش ۲۰ درصدی	توسعه خدمات قابل ارائه در دفاتر پیشخوان و مجتمع‌های خدمات اداری
حدقل ۶ رتبه	حدقل ۸ رتبه	حدقل ۸ رتبه	حدقل ۵ رتبه	حدقل ۳ رتبه	ارتقای رتبه ایران در شاخص‌های توسعه کاربرد فناوری اطلاعات و دولت الکترونیک
-	-	۱۰ درصد	۱۰ درصد	۱۰ درصد	انجام معاملات کالا و خدمات به صورت الکترونیک

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
کارآمدسازی نظام تصمیم‌گیری مبتنی بر داده‌ها و اطلاعات ایجادشده به‌واسطه توسعه دولت الکترونیک	– بهبود نظام دانش و اطلاعات در مدیریت بخش عمومی – ارتقا سطح پاسخگویی دستگاه‌های اجرای نسبت به کیفیت خدمات ارائه‌شده به شهروندان – تسهیل‌گری و شفاف‌سازی ضوابط و مقررات ارائه خدمات، صدور مجوزها و تسهیلات به ذینفعان با رویکرد دولت الکترونیک	لایه راهبرد: – ساماندهی و اصلاح روابط کلان بین سازمان‌های فعال در زمینه دولت الکترونیک به‌منظور هدایت و راهبری مؤثر فعالیت‌های توسعه دولت الکترونیک (مسئول هدایت پروژه‌های ملی – با وظیفه تخصیص مؤثر منابع، پی‌گیری اجرا و هماهنگی بین دستگاهی – مسئول دیده‌بان دولت الکترونیک و تعامل با نهادهای بین‌المللی، مسئول سیاست‌گذاری) – توسعه توانمندی‌های کارشناسان و مدیران دستگاه‌های اجرایی در زمینه دولت الکترونیک – پیاده‌سازی کامل دولت الکترونیک و کاهش هزینه‌های روش‌های حضوری و کاغذی فعلی – تقویت مبانی حقوقی و قانونی تسهیل‌گر توسعه دولت الکترونیک – تنوع‌بخشی به روش‌های تأمین اعتبار موردنیاز برای توسعه دولت الکترونیک – فراگیر نمودن اجرای سیاست‌های توسعه دولت الکترونیک به تمام دستگاه‌های حکومت لایه زیرساخت: – استقرار نظام سنجش کیفیت خدمات دستگاه‌های اجرایی و رضایت شهروندان از خدمات آنها – بازبینی فرایندها و برنامه کاری دستگاه‌های اجرایی به‌منظور حذف فعالیت‌ها و هزینه‌های زاید و چابک‌سازی در قالب شرح وظایف – شناخت، ساده‌سازی و مستندسازی کاربرگ‌ها و فرایندها و گزارش‌ها و مبانی قانونی مربوط – اصلاح و بهبود فرایندهای بین دستگاهی (با محوریت مسائل تعیین‌شده در برنامه ششم توسعه مانند زمین، سلامت، آب) – توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی دولت الکترونیک متناسب با نیاز خدمات برخط و تکمیل ظرفیت زیرساخت‌های موجود – مقررات زدایی، روان‌سازی و شفاف‌سازی ضوابط و مقررات ارایه خدمات صدور مجوزها و تسهیلات به ذینفعان با تأکید بر رویکرد دولت الکترونیک لایه داده: – سامان‌دهی نظام تولید و به اشتراک‌گذاری و تعامل داده‌ها و اطلاعات پایه – بازنگری فرایندهای تهیه، تدوین و انتشار اطلاعات به‌منظور افزایش دقت و صحت داده‌ها – تولید آمار و اطلاعات صحیح و به‌هنگام، در حوزه‌های مرتبط لایه خدمات پایه و پشتیبان: – الکترونیکی نمودن کلیه استعلام‌های بین دستگاه‌های اجرایی – توسعه پرداخت‌های الکترونیک به کلیه پرداخت‌های دولتی – ایجاد مرکز تبادل اطلاعات (IX) – ایجاد پنجره واحد برای ارائه خدمات و پاسخگویی بهتر – استقرار سامانه‌های اطلاعاتی پشتیبان تصمیم در دستگاه‌های اجرایی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- طراحی و استقرار سامانه‌های مالی یکپارچه الکترونیکی بخش عمومی شامل بودجه، تخصیص، خزانه، حساب‌های دولتی، دریافت‌ها و پرداخت‌ها، خزانه‌داری الکترونیک، سامانه جامع اموال منقول و غیر منقول لایه خدمات کاربردی: - الکترونیکی نمودن تمامی خدمات دستگاه‌های اجرایی که دارای قابلیت الکترونیکی شدن هستند. - واگذاری خدمات قابل‌واگذاری دستگاه‌های اجرایی به دفاتر پیشخوان دولت و بخش عمومی غیردولتی - حذف، اصلاح و تجمیع مجوزهای صادره توسط دستگاه‌های اجرایی برای اشخاص حقیقی و حقوقی - استقرار نظام اپراتوری خدمات دولت الکترونیک توسط بخش خصوصی و تنوع‌بخشی به شیوه انعقاد قراردادهای اجرای طرح‌های دولت الکترونیک و مبتنی بر مدل‌های مشارکت بخش خصوصی و عمومی یا شیوه‌های نوین دیگر به‌منظور افزایش انگیزه دستگاه‌های اجرایی برای الکترونیکی کردن خدمات کاربرد - ایجاد و راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی معاملات کشور - ایجاد و راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی قراردادهای کشور - توسعه و یکپارچه سازی الکترونیک امور مالی، بودجه‌ای و اموال بخش عمومی - بر خط شدن کلیه سامانه‌های مالی بخش عمومی - ساماندهی کامل حساب‌های دولتی در ارتباط با سامانه مالی یکپارچه الکترونیک بخش عمومی - ارائه اطلاعات و آمارهای مورد نیاز در درگاه الکترونیکی
- تسهیل‌گری و مشارکت دادن بخش خصوصی و غیردولتی در استقرار و توسعه خدمات دولت الکترونیک - توانمندسازی دستگاه‌های اجرایی به‌منظور توسعه خدمات الکترونیک - توسعه فراگیر خدمات الکترونیکی و کاربردی دستگاه‌ها با تأکید بر خدمات بین‌دستگاهی	- کاهش سهم و نقش دولت در تولید و ارائه خدمات عمومی دولت - توسعه و بهره‌برداری از سامانه‌های الکترونیکی در مدیریت زنجیره ارزش کالاهای اساسی، ضروری و حساس و نهادهای مربوطه	

- برنامه راهبردی (بخش توسعه مدیریت عملکرد و فناوری‌های مدیریتی)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف	راهبرد
۱	ارتقاء جایگاه کشور در شاخص‌های استراتژیک در راستای تحقق اهداف چشم‌انداز	- سازمان‌دهی استقرار نظام مدیریت عملکرد در سطوح استراتژیک، دستگاه‌های اجرایی و محلی
۲	ارتقاء عملکرد دستگاه‌های اجرایی کشور	- ایجاد ضمانت اجرایی استقرار نظام مدیریت عملکرد در سطوح دستگاه‌های اجرایی و محلی
۳	ارتقاء سازوکارهای نظارت مردم و تشکلهای مردم‌نهاد بر عملکرد دولت و دستگاه‌های اجرایی	- دانش‌بنیان کردن نظام اداری
۴	کارآمد نمودن نظام‌های مدیریتی کشور	- ساماندهی نظام‌های حرفه‌ای و تنظیم گری اجرایی متناسب با نیازهای جامعه و خواست شهروندان

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- سازمان‌دهی استقرار نظام مدیریت عملکرد در سطوح استراتژیک، دستگاه‌های اجرایی و محلی	- ارتقاء سطح پاسخگویی مدیریت سازمانهای دولتی	- تهیه نظام‌نامه ارزیابی استراتژیک و سنجش موقعیت کشور در ارتباط با اهداف چشم‌انداز و مقایسه با سایر کشورها
- ایجاد ضمانت اجرایی استقرار نظام مدیریت عملکرد در سطوح دستگاه‌های اجرایی و محلی	- تسریع در اجرای نظام ارزیابی عملکرد بخش عمومی	- طراحی و استقرار نظام ارزیابی استراتژیک پیشرفت کشور (چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام)
- دانش‌بنیان کردن نظام اداری		- طراحی ساختار بهره‌گیری از نتایج و پیامدهای نظام مدیریت عملکرد در برنامه‌ریزی عملیاتی دستگاه‌های اجرایی و نظام‌های مدیریت منابع انسانی (ارتقاء و انتصاب، آموزش و پرداخت)
- ساماندهی نظام‌های حرفه‌ای و تنظیم گری اجرایی متناسب با نیازهای جامعه و خواست شهروندان		- استقرار مدیریت عملکرد و ارزیابی و رتبه‌بندی دستگاه‌های اجرایی
		- استقرار نظام نظارت مردم و تشکلهای مردم‌نهاد بر دولت و دستگاه‌های اجرایی
		- پیش‌بینی ساز و کارهای نظارتی برای کنترل کمیت و کیفیت خدمات
		- فرهنگ‌سازی و ترغیب دستگاه‌های اجرایی به مشارکت در امر نظارت همراه با بازخورد مناسب
		- استانداردسازی و تدوین شاخص‌های اندازه‌گیری عملکرد فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی
		- تهیه و انتشار گزارش‌های عمومی و تخصصی عملکردها برای سطوح مختلف تصمیم‌گیری
		- سنجش میزان موفقیت دولت در موضوعات محوری نظام اداری نظیر شفافیت، پاسخگویی، بهره‌وری و حاکمیت قانون
		- بازخورد مناسب نتایج به نظام درآمد و هزینه‌ها
		- مقایسه مستمر نتایج واقعی عملکردها با ارقام بودجه و تعیین مغایرت یا تفاوت‌ها
		- بین نتایج واقعی با اهداف و استانداردها
		- تدوین روش‌هایی برای افزایش قابلیت نظارت‌پذیری هزینه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی و هنری
		- یکپارچه‌سازی فرایندهای ارزیابی
- بهبود بهره‌وری در نظام اداره بخش عمومی	- توسعه و ترویج استفاده از فناوری‌های مناسب مدیریتی در دستگاه‌های اجرایی	- تعیین نقش و قلمرو مأموریت‌های فعالان توسعه
- استفاده از ظرفیت‌های مردمی و متخصصین حرفه‌ای در اداره بخش عمومی	- توسعه و توانمندسازی مشارکت بخش خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد در تولید و ارائه خدمات عمومی	- سازمان‌دهی و استقرار سازمان نظام مدیریت

بخشی: امور تولیدی

آب

الف) تبیین وضعیت

از نظر اقلیمی، ایران در منطقه خشک و نیمه خشک دنیا قرار گرفته است به نحوی که ۷۵٪ مساحت آن در منطقه خشک و نیمه خشک و ۲۵٪ مساحت آن خارج از این منطقه قرار گرفته است. متوسط درازمدت بارندگی سالانه کشور حدود ۲۴۳ میلی متر می باشد که کمتر از یک سوم میانگین بارش جهانی است. کشور ما از نظر سرانه منابع آب تجدیدپذیر در وضعیت تنش آبی قرار دارد. بر اساس آخرین آماربرداری سراسری آب کشور میزان مصرف آب برابر ۱۰۰ میلیارد مترمکعب بوده که براساس میزان مصرف، به ترتیب در بخش های مختلف کشاورزی، شرب، بهداشت و صنعت استفاده شده است.

طی سال های گذشته، مدیریت حاکم بر منابع آب کشور عملاً دستخوش نگرش سازه ای و تمرکز سرمایه گذاری بر احداث سدها و شبکه های آبیاری و زهکشی بود و از مدیریت مناسب منابع آب با توجه به تغییرات گسترده اقلیمی و خشکسالی سال های متمادی و توجه به ارزش اقتصادی و محدودیت های منابع آب در تعیین سیاست های بخش های صنعت و کشاورزی و الگوی مناسب کشت، کمتر اثری وجود داشت. پیامدهای چنین رویکردی در عمل باعث عدم اولویت بندی اجرای طرح ها، بی توجهی به مدیریت یکپارچه منابع آب حوزه آبریز و منفی شدن بیلان منابع و مصارف آب زیرزمینی و مشکلات پایداری سرزمین شده است. مهم ترین تبعات چنین مدیریتی را می توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- کاهش منابع آب تجدیدشونده و کمبود آب برای تأمین آب مطمئن برای مصارف مختلف
 - برداشت و استحصال بی رویه آب از منابع زیرزمینی و بروز کسری مخزن در منابع آب استراتژیک زیرزمینی (حدود ۱۱۰ میلیارد مترمکعب کسری مخزن تجمعی در منابع آب زیرزمینی)
 - فقدان وجود ساختار حوضه ای برای مدیریت منابع آب در کشور
 - ناکارآمدی اقتصاد آب کشور و عدم توازن شدید بین تعرفه و قیمت تمام شده آب
 - عدم تناسب بین میزان منابع آب و پراکنش جمعیت و فعالیت های اقتصادی
 - بارگذاری بیش از حد ظرفیت بر منابع آب برخی از حوضه های آبریز کشور و به تبع آن خشک شدن تالاب ها و دریاچه ها
 - عدم بهره برداری مطلوب از منابع آب غیرمتعارف (نمک زدایی آب های شور و پساب ها)
 - برداشت های غیرمجاز از منابع آب سطحی و به مخاطره افتادن حقوق حقا به داران به ویژه محیط زیست
- با توجه به این وضعیت، این بخش مواجه با مشکلات زیادی است که باید برای آنها چاره جویی و برنامه ریزی نمود. در این میان مواردی همچون مدیریت تغییرات آب و هوایی و خشکسالی در کشور، مهار آب رودخانه های

مرزی، اصلاح الگوی مصرف، تعادل بخشی و تقویت آبخوان‌ها، ساماندهی رودخانه‌ها، ارتقاء بهره‌وری آب در کشاورزی، کوتاه و منطقی کردن زمان اجرای طرح‌ها، ضرورت بازنگری در برنامه‌های سدسازی در بسیاری از رودخانه‌های داخلی (با توجه به کاهش منابع آب تجدیدپذیر و به تبع آن میزان آب برنامه‌ریزی شده) و ضرورت انتقال مرکز ثقل فعالیت‌های بخش آب از توسعه سازه‌ها به مدیریت تخصیص و بهره‌برداری مناسب و افزایش بهره‌وری، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند.

بر این اساس، اصلی‌ترین رسالت این بخش در حال حاضر، تحقق بخشیدن به تحول بنیادین در رویکرد "توسعه فیزیکی ظرفیت‌های تامین آب" با "مدیریت تخصیص و تامین پایدار و با کیفیت آب، توسعه، مشارکت مؤثر مردم، سازگاری با محیط زیست، مدیریت بهم پیوسته منابع آب و ارتقاء بهره‌برداری از تاسیسات آبی" است.

(ب) اهم اقدامات دولت

- باتوجه به این رویکرد، از آغاز تشکیل دولت یازدهم تاکنون اقداماتی انجام شده‌است که اهم آن‌ها عبارتند از:
- تدوین و ابلاغ مقادیر آب قابل برنامه‌ریزی سطحی و زیرزمینی به تفکیک مصارف مختلف و دشت‌ها و حوضه‌های آبریز (آمایش آب)
 - توجه ویژه به افزایش ظرفیت بخش خصوصی و افزایش اعتبار خرید تضمینی آب از این بخش و ایجاد ظرفیت واگذاری طرح‌ها به بخش خصوصی
 - تأمین منابع مالی از محل صندوق توسعه ملی (به میزان ۸ میلیارد دلار طی ۴ سال) برای تسريع در تکمیل و بهره‌برداری از طرح‌های مهار آبهای مرزی و شبکه‌های آبیاری متناظر
 - تقویت اعتبارات ردیف‌های مرتبط به ساماندهی، تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌های کشور
 - کاهش بیلان منفی سفره‌های آب زیرزمینی به میزان سالانه حدود ۴۰۰ میلیون مترمکعب
 - تدوین و تصویب برنامه‌های اجرایی طرح‌های احیا و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی و انجام برنامه‌ریزی لازم به منظور کاهش بیلان منفی سفره‌های آب زیرزمینی از جمله تقویت قابل ملاحظه اعتبارات
 - برگزاری منظم جلسات شورای عالی آب در جهت ایجاد هماهنگی در زمینه تأمین، انتقال و مصرف آب
 - تشکیل شورای هماهنگی مدیریت حوضه‌های آبریز با رویکرد مدیریت بهم پیوسته در ۴ رودخانه کشور و اقدام به استقرار مدیریت حوضه‌ای
 - بازنگری طرح‌های توسعه منابع آب براساس تخصیص آب بهنگام در جهت بهینه‌سازی اهداف طرح‌های اجرایی و مطالعاتی و جلوگیری از اجرای طرح‌های فاقد توجیه
 - توجه ویژه به طرح‌های آبرسانی و تامین آب شرب
 - تدوین و اجرای طرح احیای دریاچه ارومیه: شامل "فعالیت‌های انتقال آب به دریاچه"، "کاهش مصرف آب از طریق افزایش راندمان آبیاری و نصب کنتور هوشمند بر روی چاه‌ها"، "کاهش مخاطرات ناشی از

خشک‌شدن دریاچه ارومیه از طریق ایجاد پوشش گیاهی در حاشیه دریاچه و تثبیت ریزگردها" و "سایر اقدامات غیرسازه‌ای مانند خرید حق‌آبه‌ها، تحویل حجمی آب، اعمال الگوی کشت مناسب و مسلوب المنفعه کردن چاه‌های غیر مجاز".

- اولویت دادن به اجرای طرح‌های تامین آب شرب شهرهای دارای تنش آب
- توجه ویژه به مدیریت کیفی منابع آب و ارتقای شاخص‌های کیفی آب شرب از جمله مطلوبیت نمونه‌های میکروبی در شهرها به ۹۹.۸۱٪ و در روستاها به ۹۹.۱۶٪
- بهره‌برداری از ۹ سد با ظرفیت حجم آب قابل تنظیم ۴۳۶ میلیون مترمکعب و آبیگری از ۵ سد با ظرفیت آب قابل تنظیم ۱۴۷۰ میلیون مترمکعب
- بهره‌برداری از ۸۹۶۴۰ هکتار شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی و شبکه‌های فرعی با مساحت ۱۷۱۰۴ هکتار در دولت یازدهم
- نصب ۲۰۰۰۰ فقره کنتور هوشمند بر روی چاه‌های کشاورزی و رسیدن مجموع کنتورهای نصب شده به حدود ۵۱۰۰۰ فقره
- احداث و بهره‌برداری از ۱۲ تصفیه‌خانه آب با مجموع ظرفیت بالغ بر ۶۳۷ هزار مترمکعب در روز (در استان‌های آذربایجان شرقی، اصفهان، سمنان، مرکزی، همدان، گیلان، کرمان، قم، خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان و تهران)

ج) اهم چالش‌ها

- علی‌رغم اقدامات انجام شده در این حوزه، به دلیل اهمیت و حساسیت آن در فرایند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری کشور، کماکان تنگناها و چالش‌هایی در حوزه منابع آبی کشور وجود دارد که نیازمند برنامه‌ریزی منسجم و مشخص در یک افق زمانی میان مدت است که از جمله این تنگناها و چالش‌ها عبارتند از:
- تغییرات آب و هوایی و خشکسالی‌ها و کاهش منابع آب تجدیدپذیر کشور از ۱۲۵ میلیارد مترمکعب (در دوره سال‌های ۷۷-۱۳۴۵) به ۸۸.۷ میلیارد مترمکعب (طی دوره ۹۲-۱۳۷۸)
 - کاهش شاخص سرانه منابع آب تجدیدشونده کشور در دهه‌های اخیر در نتیجه تحولات جمعیتی و کاهش منابع آب تجدید شونده در اثر تغییرات اقلیمی
 - فقدان آمایش سرزمین در نحوه استقرار صنایع، جمعیت و کشاورزی
 - ناکارآمدی اقتصاد آب و نیز عدم جذابیت برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پروژه‌های آبی
 - پایین بودن بهره‌وری آب در بخش‌های مختلف مصرف

- عدم تعادل بین منابع و مصارف آب سطحی و زیرزمینی، بالاخص برداشت بی‌رویه و غیرقانونی از منابع آب سطحی و زیرزمینی و عدم تحویل حجمی آب در زمان و مکان مورد نیاز
- قرار گرفتن ۷۸٪ از دشت‌های مهم کشور در محدوده ممنوعه بهره‌برداری از آب و یا قرار گرفتن آنها در آستانه اعلام ممنوعیت، که پیامد آن پدیده غیرقابل جبران نشست مخازن آب‌های زیرزمینی، پیشروی بیابان و تخلیه شمار زیادی از روستاهای کشور و تشدید شهرنشینی در کشور است.
- روند فزاینده آلودگی منابع آب کشور
- تعدد طرح‌های نیمه‌تمام بخش آب و آبفا در پیوست بودجه
- فرسودگی تاسیسات آبی و عدم امکان بازسازی و تعمیر و نگهداری تاسیسات آبی مطابق استانداردها
- عدم اعمال الگوی کشت مناسب با منابع آبی و اقلیم مناطق مختلف کشور
- عدم استقرار کامل مدیریت به‌هم پیوسته منابع آب در سطح حوضه‌های آبریز و فقدان تصمیم‌گیری منسجم در زمینه منابع پایه
- محدودیت منابع مالی لازم برای تأمین آب شرب دراز مدت جامعه به‌ویژه در شهرهای دارای تنش آبی

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردی

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	مدیریت به‌هم‌پیوسته منابع آب در سطح حوضه‌های آبریز و ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب به منظور بهره‌برداری پایدار از منابع آب	- استقرار حکمرانی خوب براساس اصول و فرآیند مدیریت به‌هم‌پیوسته منابع آب مبتنی بر مدیریت تقاضا در سطح ملی، حوضه‌های آبریز و محلی، ایجاد و توسعه نهادها و تشکل‌های مردمی - استقرار نظام بهره‌برداری بهینه با تأکید بر پایداری منابع طبیعی و محیط‌زیست و تعادل بخشی در عرضه و تقاضای آب و پایش دقیق و بهنگام کمی و کیفی منابع و مصارف آب - استقرار دیپلماسی آب و اجرای الزامات آن با مشارکت و همکاری کلیه ذینفعان و ذیمدخلان - ارتقای مشارکت بهره‌برداران و ذینفعان در مدیریت منابع آب و تاسیسات آبی - ارتقای بهره‌وری و صرفه‌جویی در کلیه بخش‌های مصرف‌کننده آب به‌ویژه در بخش کشاورزی برای دستیابی به پایداری سرزمین
۲	کاهش نسبت حجم آب مصرفی کل کشور به حجم منابع آب تجدیدشونده	- استقرار حکمرانی خوب براساس اصول و فرآیند مدیریت به‌هم‌پیوسته منابع آب مبتنی بر مدیریت تقاضا در سطح ملی، حوضه‌های آبریز و محلی، ایجاد و توسعه نهادها و تشکل‌های مردمی - ارتقای بهره‌وری و صرفه‌جویی در کلیه بخش‌های مصرف‌کننده آب به‌ویژه در بخش کشاورزی برای دستیابی به پایداری سرزمین
۳	تأمین پایدار آب موردنیاز آحاد جامعه برای مصارف شرب شهرها، روستاها و عشایر	- ساماندهی سکونت‌گاه‌ها و فعالیت‌های صنعتی، کشاورزی، زیربنایی و خدماتی براساس توان اکولوژیکی حوضه‌های آبریز - بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی
۴	حفظ و صیانت از منابع آب و اعمال مدیریت کیفی منابع آب	- استقرار نظام مدیریت کیفی منابع آب و ارتقای کیفیت آن با تأکید بر پیشگیری از آلودگی منابع آب - ساماندهی کمی و کیفی زهاب‌های کشاورزی و توسعه سامانه‌های جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب کلیه بخش‌های مصرف و بازچرخانی و استفاده مجدد از این منابع با کیفیتی متناسب با نوع مصرف و رعایت استانداردهای محیط پذیرنده طبیعی در تخلیه آنها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۵	احیاء و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی و کاهش مصرف از این منابع	- استقرار نظام بهره‌برداری بهینه با تأکید بر پایداری منابع طبیعی و محیط‌زیست و تعادل بخشی در عرضه و تقاضای آب و پایش دقیق و بهنگام کمی و کیفی منابع و مصارف آب
		- ارتقای بهره‌وری و صرفه‌جویی در کلیه بخش‌های مصرف‌کننده آب به‌ویژه در بخش کشاورزی برای دستیابی به پایداری سرزمین
۶	اصلاح ساختار اقتصاد صنعت آب و آبفا	- مدیریت اقتصادی آب با رعایت ملاحظات اجتماعی، امنیتی و زیست‌محیطی در تمامی بخش‌های مصرف به‌منظور ارتقای بهره‌وری در کل چرخه تولید و مصرف آب، ساماندهی و توسعه بازارهای محلی آب
		- تنوع بخشی منابع مالی در سرمایه‌گذاری طرح‌های آب و فاضلاب و واگذاری طرح‌ها و تأسیسات آبی در اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴
۷	افزایش بهره‌وری آب از ابعاد کمی، کیفی و اقتصادی	- مدیریت اقتصادی آب با رعایت ملاحظات اجتماعی، امنیتی و زیست‌محیطی در تمامی بخش‌های مصرف به‌منظور ارتقای بهره‌وری در کل چرخه تولید و مصرف آب، ساماندهی و توسعه بازارهای محلی آب
		- ارتقای بهره‌وری و صرفه‌جویی در کلیه بخش‌های مصرف‌کننده آب به‌ویژه در بخش کشاورزی برای دستیابی به پایداری سرزمین

– اهداف کمی

ردیف	هدف کمی	واحد	سال‌های برنامه ششم					جمع کل
			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	ظرفیت آب تنظیمی سدها (غیرمرزی)	میلون مترمکعب	۲۹۱۹۳	۵۴	۱۳۲	۴۰۶	۱۳۸	۶۷۱
۲	حجم مخازن سدها (غیرمرزی)	میلون مترمکعب	۳۹۹۷۶	۷۰	۱۰۰	۹۶۴	۱۲۴	۴۶۵
۳	طرح‌های کوچک تأمین آب (استانی)	توسعه	۷۸۳۷۵	۲۰	۱۲	۴	۰	۵۶
۴		بهبود		۹۳	۱۷۳	۴۶	۱۹۴	۵۶۴
۵	آبرسانی به شهرها، روستاها و صنایع	میلون مترمکعب	۱۰۲۵۳	۲۵۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۱,۴۵۰
۶	احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (غیرمرزی)	هکتار	۱۷۹۹۰۰۰	۲۰,۷۶۳	۳۲,۳۰۰	۵۰,۴۳۷	۶۰,۶۳۶	۶۰,۱۰۳
۷	احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی فرعی (غیرمرزی)	هکتار	۴۷۳۹	۷۰۰	۱,۲۰۰	۱,۳۰۰	۱,۵۰۰	۲,۰۰۰
۸	ظرفیت آب تنظیمی سدها (مرزی)	میلون مترمکعب	۴۳۹۴	۱,۳۳۶	۳۱۴	۲۹۴	۹۰۸	۵
۹	حجم مخازن سدها (مرزی)	میلون مترمکعب	۷۸۵۴	۴۲۶	۴۱۷	۶۸۱	۴۴۴	۲۶
۱۰	احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (مرزی)	هکتار	۲۴۲۲۰۰	۶۴,۷۰۴	۷۳,۵۵۴	۷,۵۰۰	۷,۵۰۰	۵,۰۰۰
۱۱	خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه شده از بخش غیردولتی (آبفا-احداث آب شیرین کن‌ها)	میلون مترمکعب	۴۸۷	۲۴	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
۱۲	خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه شده از بخش غیر دولتی و کمک های فنی و اعتباری طرح های تامین و انتقال آب توسط بخش غیردولتی (آبفا)	میلون مترمکعب	-	۶۶	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰
۱۳	خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه شده از بخش غیر دولتی و کمک های فنی و اعتباری طرح های تامین و انتقال آب توسط بخش غیردولتی (آب)	میلون مترمکعب	-	۱۰	۲۵۰	۵۰	۱۰۰	۱۵۰

ردیف	هدف کمی	واحد	سالهای برنامه ششم ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹	سالهای برنامه ششم					جمع کل
				۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۴	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه‌ها و سواحل	کیلومتر	۳۹,۷۳۸	۶,۰۰۰	۶,۰۰۰	۶,۰۰۰	۶,۰۰۰	۶,۰۰۰	۳۰,۰۰۰
۱۵		کیلومتر	۱,۲۲۴	۷۲	۸۰	۹۲	۱۰۵	۱۱۰	۴۵۹
۱۶		کیلومتر	۵,۴۳۸	۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۱۵,۰۰۰
۱۷		کیلومتر	۱,۲۵۷	۹۰۰	۹۰۰	۹۰۰	۹۰۰	۹۰۰	۴۵۰۰
۱۸		کیلومتر	۱۳۰	۱,۱۷۵	۱,۱۷۵	۱,۱۷۵	۱,۱۷۵	۱,۱۷۵	۵۸۷۵
۱۹		درصد	-	۱	۱	۱	۱	۱	۵
۲۰	احیاء و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی	میلیون مترمکعب	۱۳۵۴.۴۶	۲۵۸۵	۳۰۰۰	۲۳۹۹	۱۴۶۴	۱۲۰۰	۱۰,۶۴۸
۲۱		دستگاه	۲۷,۸۴۴	۷,۰۹۸	۱۴۰,۰۰۰	۱۸۷,۵۶۳	۳۵,۰۰۰	۳۰,۸۹۳	۴۰۰,۵۵۴
۲۲		میلیون مترمکعب	۹۷	۲۰	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۱۰۲
۲۳		میلیون مترمکعب	-	۳	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۴۳
۲۴	بهبود بهره‌برداری	تعدادسد	-	۱۱۸	۱۲۵	۱۳۰	۱۳۶	۱۴۵	۶۵۴
۲۵		تعداد تاسیسات	۲۲	۲۲	۲۵	۲۶	۲۷	۳۱	۱۳۱
۲۶		باب	-	۲	۳	۳	۳	۳	۱۴
۲۷		کیلومتر	-	۱۰	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۷۰
۲۸		تعداد نقاط	۴۰۱	۸۰۱	۱,۱۸۳	۱,۵۳۶	۱,۸۸۶	۲,۲۴۶	۷,۶۵۲
۲۹		درصد	-	۱۵	۲۱	۲۲	۲۲	۲۰	۱۰۰
۳۰	مطالعات پایه منابع آب	درصد	-	۱۴	۲۰	۲۰	۲۲	۲۴	۱۰۰
۳۱		درصد	-	۴۰	۴۵	۱۰	۵	-	۱۰۰
۳۲	مطالعات، تحقیقات و استانداردهای آب و آبفا	نشریه	-	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۱۰۰
	تحقیقات کاربردی	پروژه	-	۱۵۸	۱۶۶	۱۷۷	۱۸۵	۱۹۵	۸۸۱
۳۳	اجرای عملیات آبخیزداری (۱)		۹۵۰۵	۱۳۲۰	۱۷۸۰	۲۰۸۰	۲۳۶۰	۲۴۶۰	۱۰۰۰۰
۳۴	توسعه سامانه‌های نوین آبیاری و احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی (۱)		۲۶۰۰ (تجمعی)	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۲۵۰۰
۳۵	ایجاد و ساماندهی شکل‌های آب‌بران (۱)		-	۱۸۰	۲۲۰	۲۸۰	۳۲۵	۳۷۵	۱۳۸۰

(۱) جزو اهدافی است که برای ارتقای بهره‌وری آب کشاورزی توسط وزارت جهاد کشاورزی انجام می‌شود.

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

سیاست	راهبرد
- اولویت‌بندی طرح‌های آبی و تأکید بر طرح‌های چندمنظوره - اعمال روش‌های سازه‌ای و غیرسازه‌ای جهت کاهش تراز منفی آب زیرزمینی - تقویت آبخوان از طریق طرح‌های تغذیه مصنوعی و پخش سیلاب - برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه منابع و مصارف سدهای کشور با رویکرد حوضه‌ای و بهره‌برداری پایدار از منابع آب - اعمال مدیریت بهینه تقاضای آب بامشارکت بهره‌برداران - ایجاد و توسعه تشکلهای بهره‌برداران - تحویل حجمی آب در انتهای شبکه‌های آبیاری اصلی - تجهیز نقاط تحویل آب به وسایل اندازه‌گیری حجمی در کلیه مصارف	- استقرار حکمرانی خوب براساس اصول و فرآیند مدیریت بهم‌پیوسته منابع آب مبتنی بر مدیریت تقاضا در سطح ملی، حوضه‌های آبریز و محلی، ایجاد و توسعه نهادها و تشکلهای مردمی
- توسعه سامانه فراگیر ارزیابی منابع و مصارف و ارتقای سامانه اندازه‌گیری و پایش منابع آب به لحاظ کمی و کیفی - حفاظت از آب‌های زیرزمینی و سطحی و جلوگیری از برداشتهای غیرمجاز - ایجاد مبانی لازم به منظور استقرار نظام‌های بهره‌برداری مناسب مبتنی بر تقویت مدیریت‌های محلی آب - توانمندسازی و ظرفیت‌سازی نظام‌های بهره‌برداری موجود - مدیریت خطرپذیری (ریسک) و بحران و پدافند غیرعامل در طراحی، ساخت و بهره‌برداری از طرح‌های تأمین و توزیع آب و تأسیسات آب و فاضلاب - طراحی نظام‌های بهره‌برداری پایدار براساس ظرفیت‌های سرزمین و توازن منطقه‌ای	- استقرار نظام بهره‌برداری بهینه با تأکید بر پایداری منابع طبیعی و محیط‌زیست و تعادل بخشی در عرضه و تقاضای آب و پایش دقیق و بهنگام کمی و کیفی منابع و مصارف آب
- تعیین ارزش اقتصادی آب برای مصارف مختلف در هریک از حوضه‌های آبریز برای استفاده در برنامه‌های توسعه بخش‌های مصرف - واقعی نمودن تعرفه‌ها در بخش‌های مختلف مصرف و استقرار نظام قیمت‌گذاری آب به منظور پوشش هزینه‌های انجام شده - ایجاد و توسعه بازارهای محلی آب - اصلاح نظام تعرفه‌گذاری آب در مصارف مختلف باتوجه به ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی - کاهش هزینه‌ها و اقتصادی کردن تولید از طریق ارتقای ضریب مکانیزاسیون و اجرای الگوی کشت بهینه	- ارزش‌گذاری اقتصادی آب با رعایت ملاحظات اجتماعی، امنیتی و زیست‌محیطی در تمامی بخش‌های مصرف به‌منظور ارتقای بهره‌وری در کل چرخه تولید و مصرف آب، ساماندهی و توسعه بازارهای محلی آب
- صدور خدمات فنی به کشورهای مختلف و اجرای طرح‌های مشترک آبی با کشورهای همجوار - بهره‌برداری بهینه از منابع آبهای مرزی و مشترک با رعایت حقایق‌های بین‌المللی - بهره‌برداری از ظرفیت کشاورزی فراسرزمینی و توجه به تجارت آب مجازی در ارتقای ثبات در امنیت غذایی کشور	- استقرار دیپلماسی آب و اجرای الزامات آن با مشارکت و همکاری کلیه ذینفعان و ذیمدخلان
- افزایش ظرفیت تأمین آب شرب شهری، روستایی و عشایری - بهینه‌سازی الگوی کشت متناسب با اقلیم مناطق مختلف کشور - استقرار صنایع آب‌بر در سواحل جنوبی کشور و استفاده از نمک‌زدایی آب دریا برای تأمین آب موردنیاز آنها	- ساماندهی سکونت‌گاه‌ها و فعالیت‌های صنعتی، کشاورزی، زیربنایی و خدماتی براساس توان اکولوژیکی حوضه‌های آبریز
- کاهش میزان مصرف منابع آب تجدیدشونده - کاهش مصرف سرانه و هدررفت آب خصوصاً در طراحی‌های جدید شهری - افزایش بهره‌وری آب در تمامی بخش‌های مصرف - پیاده‌سازی الگوی بهینه مصرف آب و اعمال سیاست‌های تشویقی و حمایتی - ارتقای آگاهی و فرهنگ عمومی، مشارکتهای فراگیر مردمی و توانمندسازی ذینفعان و ذیمدخلان جهت حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع آب - توسعه کشتهای متراکم و گلخانه‌ها و انتقال تولید سبزی و صیفی افزای باز به گلخانه‌ها و استفاده از کشت نشایی به جای کشت بذر و عدم توسعه کشت افقی	- ارتقای بهره‌وری و صرفه‌جویی در کلیه بخش‌های مصرف‌کننده آب به‌ویژه در بخش کشاورزی برای دستیابی به پایداری سرزمین

سیاست	راهبرد
- اصلاح و بهبود روش‌های آبیاری سنتی و توسعه سامانه‌های نوین آبیاری - حمایت از تولید محصولات کم آب‌بر با استفاده از اصلاح بذور - استفاده از فناوری‌های نوین در استحصال و مصرف منابع آب - حمایت از طرح‌های کاهش مصرف آب شرب و بهداشتی	- استقرار نظام مدیریت کیفی منابع آب و ارتقای کیفیت آن با تأکید بر پیشگیری از آلودگی منابع آب
- ارتقا و حفظ کیفیت آب شرب - الزام واحدهای آلاینده به احداث و بهره‌برداری از تصفیه‌خانه‌های فاضلاب - اصلاح ساختار تأمین منابع آب - استفاده از پتانسیل بخش خصوصی در جهت استفاده از منابع آب غیرمتعارف - تأمین آب صنایع بخصوص در مناطق مرکزی کشور با استفاده از نمک‌زدایی آب دریا و رعایت الزامات زیست‌محیطی مربوطه - استفاده از سیستم‌های چندگانه توزیع آب شرب - ایجاد سامانه‌های نوین تأمین و توزیع آب شرب - استفاده از فناوری‌های نوین در استحصال و مصرف منابع آب - توسعه بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف از قبیل پساب‌ها، زه‌آب‌ها، آب‌های شور و لب‌شور به عنوان منابع آب جدید توسط بخش غیردولتی - استفاده از فناوری‌های جدید در زمینه باروری ابرها و جمع‌آوری باران در مناطق مستعد کشور.	- بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی
- ایجاد و توسعه ظرفیت تصفیه‌خانه‌ها و شبکه‌های جمع‌آوری فاضلاب در مناطق شهری و روستایی - مصرف بهینه سم و کود و جایگزینی کودهای آلی و سموم بیولوژیک با کودها و سموم شیمیایی - استفاده از بازچرخانی آب و استفاده مجدد از پساب‌ها جهت تخصیص جایگزین برای تأمین آب موردنیاز صنایع و بخش کشاورزی - تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی از طریق افزایش خرید تضمینی آب و پساب - واگذاری طرح‌ها و تأسیسات آبی به تشکلهای بهره‌برداران - ایجاد بسترهای لازم جهت حضور بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های بخش آب و آبفا - توانمندسازی تشکلهای واگذاری امور تصدی امور آب به تشکلهای	- ساماندهی کمی و کیفی زهاب‌های کشاورزی و توسعه سامانه‌های جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب کلیه بخش‌های مصرف و بازچرخانی و استفاده مجدد از این منابع با کیفیتی متناسب با نوع مصرف و رعایت استانداردهای محیط پذیرنده طبیعی در تخلیه آنها
- تنوع‌بخشی منابع مالی در سرمایه‌گذاری طرح‌های آب و فاضلاب و واگذاری طرح‌ها و تأسیسات آبی در اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴	- تنوع‌بخشی منابع مالی در سرمایه‌گذاری طرح‌های آب و فاضلاب و واگذاری طرح‌ها و تأسیسات آبی در اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴
- ارتقای آگاهی و فرهنگ عمومی، مشارکت‌های فراگیر مردمی و توانمندسازی ذینفعان و ذیمدخلان جهت حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع آب - تحقیق و توسعه و به‌کارگیری روش‌های نوین استحصال آب و ظرفیت‌سازی نیروی انسانی و آموزش در موضوعات خاص و جدید	- ارتقای مشارکت بهره‌برداران و ذینفعان در مدیریت منابع آب و تأسیسات آبی

کشاورزی و منابع طبیعی

الف) تبیین وضعیت

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل داشتن نقش حیاتی در تامین امنیت غذایی کشور، ایجاد اشتغال، حفظ منابع طبیعی تجدید شونده، توسعه پایدار و دارا بودن سهم قابل توجهی از صادرات غیر نفتی یکی از بخش‌های مهم اقتصادی کشور محسوب می‌شود.

بر اساس اطلاعات سازمان خواروبار و کشاورزی (FAO) قریب به ۶۶ محصول کشاورزی مشتمل بر ۴۱ محصول زراعی و ۲۵ محصول باغی ساختار اصلی تولید کشاورزی جهان را تشکیل می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران در تولید ۱۵ محصول باغی در جهان دارای مقام اول تا دهم است و از نظر تنوع تولید محصولات باغی مقام سوم را در سطح جهان در اختیار دارد. همچنین کشور در تولید ۷ محصول از ۴۱ محصول اصلی زراعی جهان دارای مقام اول تا دهم است. از نظر تنوع تولید محصولات زراعی نیز مقام هجدهم را در جهان دارا می‌باشد. در مجموع ایران از نظر تنوع تولید محصولات زراعی و باغی اصلی (۶۶ محصول) در مقام هشتم جهان قرار دارد. همچنین وجود ذخایر و منابع غنی ژنتیکی در کشور امکان تامین نیاز پروتئین حیوانی به میزان قابل قبول در سبد غذایی را فراهم نموده است.

به‌رغم وجود ظرفیت‌های بالقوه و قابل اتکا برای تامین نیازهای کشور، به دلیل محدودیت منابع آب ناشی از وضعیت اقلیمی کشور، تداوم خشکسالی و بهره‌وری نسبتاً پایین آب مصرفی در این بخش، کمبود زیرساخت‌ها و سرمایه‌گذاری در بخش‌های پیشین و پسین و به‌ویژه سرمایه‌گذاری اندک در بخش، اتکا به واردات بخشی از نهاده‌ها و محصولات اساسی از خارج از کشور، تامین امنیت غذایی بر پایه تولید داخلی را با مخاطره روبرو ساخته است. این موضوع به همراه ضعف در مدیریت و راهبری بخش کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۲ عملاً رکود نسبی بخش را دامن زده و افزایش و تداوم چالش‌های زیر را به همراه داشته است:

- وابستگی امنیت غذایی کشور به واردات و کاهش ضریب خوداتکایی در محصولات راهبردی کشاورزی
- سرمایه‌گذاری ناکافی در حوزه بهره‌وری مصرف آب به ویژه توسعه روش‌های نوین آبیاری و پایین بودن راندمان آبیاری
- ضعف در تأمین نهاده‌های مورد نیاز تولید (در اندازه کافی و زمان مناسب)
- پایین بودن بهره‌وری منابع و عوامل تولید

- ادامه روند تغییر کاربری اراضی کشاورزی، بهره‌برداری نامتناسب از منابع پایه (آب، خاک، جنگل‌ها و مراتع) و افزایش روند بیابان‌زایی و فرسایش خاک
- ضعف مکانیزاسیون در فرآیندهای تولید، بهره‌برداری، فرآوری، بسته‌بندی و نگهداری محصولات
- نرخ سود پایین بواسطه وجود مشکلات ساختاری به مانند کوچک‌بودن مقیاس واحدهای بهره‌برداری همراه با ریسک بالا در تولید و بازاریابی و قیمت محصولات کشاورزی
- ناکارآمدی نظام آموزش، ترویج و پژوهش‌های کاربردی و تقاضا محور و ارتباط ناقص بین عناصر نظام دانش و اطلاعات و فعال نبودن بخش خصوصی در این حوزه
- ضعف فناوری اطلاعات در تولید آمارهای قابل اتکای بخش
- عدم تناسب ظرفیت صنایع تبدیلی و تکمیلی، انبارهای فنی چند منظوره و سردخانه‌های مورد نیاز در قطب‌های تولید مواد خام
- پایین بودن سطح فناوری تولید و صنایع مرتبط کشاورزی

ب) اهم اقدامات دولت

- در چنین شرایطی و با توجه به تصویر ارائه شده از مشکلات عمده این بخش، ضرورت تحول جدی در رویکردها و مدیریت کلان بخش و فعال نمودن ظرفیتهای برجا مانده اجتناب‌ناپذیر بود. به همین منظور طی دو سال گذشته اقداماتی برای بخش کشاورزی در دولت یازدهم انجام شده است که اهم آن به شرح زیر قابل ذکر است:
- کاهش تراز منفی تجاری غذایی کشور از ۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به ۵.۴ میلیارد دلار در پایان سال ۱۳۹۳ و ۲.۵ میلیارد دلار در ۸ ماهه سال جاری
 - تصویب قیمت‌های خرید تضمینی محصولات زراعی در شهریورماه هر سال مطابق زمان‌بندی قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی و ایجاد اطمینان خاطر برای تولیدکنندگان بخش کشاورزی
 - توجه جدی به افزایش ضریب مکانیزاسیون کشاورزی از طریق اختصاص خط اعتباری ویژه برای خرید تراکتور و کمباین
 - توجه ویژه به موضوع افزایش بهره‌وری آب مصرفی بخش کشاورزی از طریق:
 - فراهم آوردن امکان استفاده از تسهیلات صندوق توسعه ملی به میزان ۱.۵ میلیارد دلار طی مدت سه سال برای طرح ۵۵۰ هزار هکتاری احیاء اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام (تجهیز و نوسازی اراضی، احداث شبکه‌های نوین آبیاری و زهکشی)

- فراهم آوردن امکان استفاده از ۵۰۰ میلیون دلار تسهیلات صندوق توسعه ملی برای انتقال آب با لوله به ۴۶ هزار هکتار از اراضی کشاورزی دشت سیستان ظرف مدت سه سال (۱۳۹۳-۱۳۹۵)
- فراهم آوردن امکان استفاده از تسهیلات صندوق توسعه ملی برای احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی در اراضی پایاب سدهایی که در برنامه مهار آبهای مرزی قرار دارند. (ظرف مدت ۴ سال و طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶)
- توجه ویژه به روشهای نوین آبیاری (آبیاری تحت فشار، کم فشار، انتقال آب با لوله و تجهیز و نوسازی اراضی) با پیش‌بینی و تامین اعتبارات مناسب
- برنامه‌ریزی و تامین منابع مالی برای ذخیره‌سازی کالاهای اساسی و بهبود ذخایر استراتژیک
- تقویت اعتبارات مربوط به حفاظت از جنگلهای کشور به ویژه جنگلهای زاگرس و تقویت اعتبارات مربوط به یگان حفاظت از جنگل ها و مراتع کشور
- رشد ۶.۶ درصد کل تولیدات بخش کشاورزی، شامل ۸.۲ درصد در بخش زراعت، ۳.۱ درصد بخش باغبانی، ۷.۸ درصد در بخش شیلات و آبزیان، ۴.۹ درصد در بخش دام و طیور. در این بین تولید محصول استراتژیک گندم در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴ با رشد ۲۱ درصد روبرو شده است.
- حمایت از توسعه و احداث گلخانه ها و پرورش ماهی در قفس
- انتظام بخشیدن به اجرای قوانین و مقررات ناظر بر اراضی کشاورزی و حفظ بیت المال (در اراضی ملی، دولتی و کشاورزی)، تثبیت مالکیت‌های شرعی و قانونی و حفظ یکپارچگی اراضی و جلوگیری از خرد شدن و تقطیع عرصه‌های تولید زراعی و باغی و حفظ کاربری اراضی کشاورزی
- پرداخت به موقع مطالبات چایکاران و ساماندهی وضعیت چای کشور

ج) اهم چالش‌ها

اگر چه اقدامات به عمل آمده در برنامه کوتاه مدت دوساله (۱۳۹۲-۱۳۹۴) را می‌توان تحول مثبتی در رفع برخی از مشکلات بخش کشاورزی و منابع طبیعی محسوب نمود لیکن همچنان چالشها و محدودیت‌هایی به شرح زیر بر این بخش حکمفرماست :

- پایین بودن بهره‌وری عوامل و منابع تولید
- ناکارآمدی مدیریت مصرف آب
- کمبود آب قابل دسترس و خطرپذیری کشاورزی

- خشکسالی، بیابان زایی و آثار ناشی از تغییرات اقلیمی و پدیده ریزگردها
- پایین بودن نسبی ضریب خود اتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی
- ادامه روند تخریب منابع طبیعی و منابع پایه و عدم حفاظت و بهره‌برداری مناسب از این منابع
- ناکافی بودن سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مرتبط با بخش کشاورزی
- عدم اعمال الگوی بهینه کشت متناسب با شرایط اقتصادی و اقلیمی
- اقتصادی نبودن اندازه واحدهای بهره‌برداری کشاورزی
- کم توجهی به موازین سلامت و ایمنی محصولات کشاورزی
- کمبود اساسی زنجیره‌های ارزش در بخش کشاورزی و خارج شدن بخش اعظم ارزش نهایی تولیدات از بخش

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
- حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع پایه، منابع طبیعی و بسترهای تولیدی در چارچوب توسعه پایدار - افزایش بهره‌وری منابع و عوامل تولید کشاورزی به ویژه آب - افزایش ضریب خود اتکایی در محصولات راهبردی کشاورزی	- ارتقای بهره‌وری آب و خاک کشاورزی و صرفه جویی در مصرف آب کشاورزی و اعمال مدیریت تقاضا - ارتقای امنیت غذایی، سلامت و غنی‌سازی محصولات کشاورزی - حفاظت و صیانت از جنگل‌ها (به‌ویژه جنگل‌های شمال و زاگرس و توسعه جنگل‌های دست کاشت) و مراتع کشور با رویکرد ارتقاء مشارکت مردم و جوامع محلی، اجرای عملیات آبخیزداری و آبخوانداری، تثبیت و مهار کانون‌های بحرانی بیابان‌زا و مراکز انتشار گرد و غبار داخلی - توسعه صنایع کشاورزی و زنجیره‌های عرضه - دانش بنیان ساختن کشاورزی و توانمندسازی منابع انسانی و نوسازی ساختار تحقیق، آموزش و ترویج کشاورزی - تنوع بخشی در نظام مالی و تجهیز و تامین منابع و افزایش سرمایه بانک کشاورزی - تأمین ذخایر مطمئن راهبردی و تنظیم بازار داخلی

- اهداف کمی

اهداف کمی راهبرد ارتقای بهره‌وری آب و خاک کشاورزی صرفه‌جویی در مصرف آب کشاورزی و اعمال مدیریت تقاضا

سال‌های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی	
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		عنوان	واحد
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۲۶۰۰ (تجمعی)	توسعه سامانه‌های نوین آبیاری و احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی	هزار هکتار
۳۷۵	۳۳۵	۲۸۰	۲۲۰	۱۸۰		ایجاد و ساماندهی تشکلهای آب‌بران	تعداد تشکل
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۳۲۰	اصلاح و بهبود خاک کشاورزی	هزار هکتار

اهداف کمی راهبرد امنیت غذایی، سلامت و غنی سازی محصولات کشاورزی (بخش زراعت)

سال های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی	
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		واحد	عنوان
۱۴۵۰۰	۱۴۰۰۰	۱۳۴۰۰	۱۲۶۰۰	۱۱۸۰۰	۱۰۵۷۸	هزارتن	گندم
۳۵۸۸	۳۴۱۲	۳۲۵۴	۳۱۰۰	۲۸۹۰	۲۹۵۵	هزارتن	جو
۳۱۵۰	۳۰۰۳	۳۰۴۶	۲۹۸۴	۲۹۴۹	۲۳۴۷	هزارتن	شلتوک
۳۰۰۰	۲۴۰۰	۲۳۰۰	۲۲۰۰	۲۱۰۰	۱۶۵۹	هزارتن	ذرت دانه ای
۱۱۱۵۴	۱۰۹۴۰	۱۰۷۲۶	۱۰۵۱۲	۱۰۲۹۸	۹۸۰۳	هزارتن	ذرت علوفه ای
۱۰۲۰۰	۶۷۲۲	۶۳۸۰	۵۸۷۶	۵۵۰۸	۴۷۳۱	هزارتن	چغندر قند
۷۶۳	۷۴۷	۷۳۱	۷۱۶	۷۰۰	۶۱۵	هزارتن	حبوبات
۳۲۷	۳۰۹	۲۹۱	۲۶۸	۲۵۰	۱۸۴	هزارتن	وش
۹۳۴	۶۹۸	۵۲۳	۳۷۱	۲۲۸	۱۴۶	هزارتن	کلزا
۳۳۱	۲۹۸	۲۵۵	۲۰۳	۱۷۶	۱۴۲	هزارتن	سویا
۱۸۹	۱۶۴	۱۴۰	۱۱۶	۹۳	۵۵	هزارتن	سایر دانه های روغنی
۷۵۰۰	۷۱۸۹	۷۰۲۰	۶۸۲۰	۶۷۳۲	۶۵۸۸	هزارتن	نیشکر
۵۵۹۶	۵۵۱۳	۵۴۳۲	۵۳۵۱	۵۲۷۲	۴۹۸۸	هزارتن	سیب زمینی
۱۲۳۷۵	۱۱۶۹۲	۱۱۰۹۴	۱۰۵۴۰	۱۰۰۲۰	۸۶۳۱	هزارتن	محصولات علوفه ای

اهداف کمی راهبرد امنیت غذایی، سلامت و غنی سازی محصولات کشاورزی (بخش دام و طیور)

سال های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی	
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		واحد	عنوان
۲۴۹۷	۲۴۱۴	۲۳۳۳	۲۲۵۴	۲۱۷۹	۲۰۳۳	هزار تن	افزایش تولید گوشت طیور
۸۹۹	۸۸۰	۸۵۹	۸۳۸	۸۱۹	۷۸۵	هزار تن	افزایش تولید گوشت قرمز
۱۱۰۳	۱۰۶۳	۱۰۲۴	۹۸۷	۹۵۱	۹۲۵	هزارتن	افزایش تولید تخم مرغ (تجاری و بومی)
۱۱۸۹۰	۱۱۳۰۲	۱۰۷۳۳	۱۰۱۸۳	۹۶۵۲	۸۸۰۰	هزارتن	افزایش تولید شیر خام

اهداف کمی راهبرد امنیت غذایی، سلامت و غنی سازی محصولات کشاورزی (بخش باغبانی)

سال های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی	
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		واحد	عنوان
۲۱/۹	۲۰/۸	۱۹/۸	۱۸/۶	۱۷/۷	۱۷/۱	میلیون تن	تولید محصولات باغبانی
۴۶۰۰	۴۱۶۰	۳۲۶۰	۲۷۴۰	۲۰۰۰	تجمعی ۹۶۱۰	هکتار	احداث گلخانه های جدید

اهداف کمی راهبرد امنیت غذایی، سلامت و غنی سازی محصولات کشاورزی (بخش شیلات و آبزیان)

(از طریق افزایش عملکرد در واحد سطح، با سرمایه گذاری بخش غیردولتی و با حمایت های دولت در سقف اعتبارات مصوب قانون برنامه)

شرح	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
صید و پرورش ماهی	صید در آب های شمال	تن	۳۹۶۴۷	۴۰۰۳۸	۴۰۵۳۶	۴۱۰۳۴	۴۱۵۳۲	۴۲۰۰۰
	صید در آب های جنوب	تن	۵۳۵۸۶۵	۵۴۰۰۰۰	۵۵۷۸۰۰	۵۹۰۹۰۰	۶۱۹۹۰۰	۶۵۸۰۰۰
	جمع کل صید (شمال و جنوب)	تن	۵۷۵۵۱۲	۵۸۰۰۳۸	۵۹۸۳۳۶	۶۳۱۹۳۴	۶۶۱۴۳۲	۷۰۰۰۰۰
پرورش ماهی	آبزی پروری (با تأکید بر پرورش ماهی در قفس در آب های آزاد)	تن	۳۷۱۷۱۷	۴۷۱۲۵۰	۵۳۴۲۰۰	۶۱۸۸۳۰	۷۱۲۲۷۰	۸۱۱۰۰۰
	رهاسازی بچه ماهی و میگو جهت بازسازی ذخایر	میلیون قطعه	۳۶۲	۳۴۵	۳۸۰	۴۳۰	۴۷۵	۵۰۰
	جمع کل تولیدات (صید و آبزی پروری)	تن	۹۴۷۳۲۹	۱۰۵۱۲۸۸	۱۱۳۲۵۳۶	۱۲۵۰۷۶۴	۱۳۷۳۷۰۲	۱۵۱۱۰۰۰

اهداف کمی راهبرد حفاظت و صیانت از منابع طبیعی کشور و توسعه آن در چارچوب اصولی توسعه پایدار

سال های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی	
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		واحد	عنوان
۲۸۰۰	۲۳۰۰	۲۰۰۰	۱۴۰۰	۱۱۰۰	۸۲۶	هزار هکتار	احیاء رویشگاه های مرتعی و توسعه گیاهان دارویی
۲۰۰	۱۸۲	۱۶۵	۱۴۸	۱۲۰	۳۵۹ (تجمعی)	هزار هکتار	جنگل کاری و احیاء جنگل ها
۲۰	۱۸	۱۵	۱۲	۱۰	۸۱ (تجمعی)	هزار هکتار	توسعه زراعت چوب
۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۲۷۰۰۰	۲۵۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰	هزار هکتار	حذنگاری (کاداستر) منابع طبیعی
۲۴۶۰	۲۳۶۰	۲۰۸۰	۱۷۸۰	۱۳۲۰	۹۵۰۵ (تجمعی)	هزار هکتار	اجرای عملیات آبخیزداری
۳۱۰	۲۶۵	۲۲۰	۱۸۵	۱۶۰	۲۷۱ (تجمعی)	هزار هکتار	تثبیت شن های روان و مهار کانون های بحرانی فرسایش بادی

اهداف کمی راهبرد توسعه صنایع کشاورزی و زنجیره های عرضه

سال های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی	
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		واحد	عنوان
۲۸۳۶	۲۶۱۲	۲۳۹۶	۲۱۸۴	۱۹۷۲	۳۵۰۰۰ (تجمعی)	میلیون تن	حمایت از توسعه ظرفیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی (افزایش ظرفیت جذب مواد خام)
۲۵۰	۲۱۷	۱۹۴	۱۷۰	۱۵۴	۱۰۰۱ (تجمعی)	واحد	حمایت از بازسازی و نوسازی واحدهای تبدیلی و تکمیلی

راهنماده‌ها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهنماده	سیاست	اقدام اساسی
۱	ارتقای بهره‌وری آب و خاک کشاورزی صرفه جویی در مصرف آب کشاورزی و اعمال مدیریت تقاضا	- توسعه عملیات آب و خاک (سازه‌ای و غیر سازه‌ای) با مشارکت بهره‌برداران - بهینه‌سازی الگوی کشت و توسعه کشت‌های گلخانه‌ای و انتقال تولیدات سبزی و صیفی از فضای باز به گلخانه - بهبود و افزایش عملکرد در واحد سطح و عدم توسعه سطح کل زیرکشت - توسعه تشکلهای آب‌بران و ساماندهی نظام‌های بهره‌برداری به منظور تحویل حجمی آب - حمایت از توسعه تشکلهای و افزایش نقش آفرینی آنها در زنجیره ارزش از تولید تا بازار محصولات کشاورزی و نهاده‌ها و راه اندازی شبکه ملی تلویزیونی کشاورزی - افزایش توان تولید خاک و بهره‌وری مصرف آب و افزایش عملکرد در واحد سطح - تجهیز، نوسازی و ساماندهی اراضی کشاورزی - ارتقاء بهره‌وری و بهبود راندمان تاسیسات آبی - حمایت از تولید وسایل کم آب‌بر و کاهنده مصرف آب - افزایش تولید در محیط‌های کنترل شده گلخانه‌ای - حفاظت از منابع آب و حفاظت خاک و مهار کانون‌های فرسایش آبی و بادی و تعدیل اثرات خشکسالی - ارتقای مدیریت آب بخش کشاورزی و در اولویت قراردادن افزایش راندمان آبیاری در کلیه مراحل یا تأکید بر اجرای روش‌های نوین آبیاری	- توسعه ظرفیت اجرای عملیات آب و خاک در اراضی کشاورزی با تأکید در سطوح مزارع و ایجاد و اجرا متناسب آب، خاک، گیاه و اقلیم - بهبود و متنوع کردن مدیریت تغذیه گیاهی با تأکید بر تقویت حاصلخیزی خاک - توسعه، استقرار و اجرای سامانه‌های نوین آبیاری و بهبود شیوه‌های آبیاری بهره‌گیری از پتانسیل و امکانات بخش غیر دولتی و تشکلهای مردم نهاد - توسعه فناوری‌های موجود در احداث امور زیربنایی آب و خاک - استفاده از فناوری‌های نوین در بهره‌برداری از منابع آب و خاک و ارتقای دانش بهره‌برداران - صرفه جویی آب از طریق انتقال سبزی و صیفی به محیط‌های قابل کنترل و گلخانه‌ای - مدیریت تقاضای آب از طریق مشارکت بهره‌برداران - توسعه نظام‌های بهره‌برداری و تشکلهای آب‌بران - بهبود ماده آلی خاک و حاصلخیزی خاک‌های کشاورزی و حمایت از کشت گیاهان حاصلخیزکننده و بهبود تناوب کشت - تجهیز و نوسازی اراضی، احداث و تکمیل شبکه‌های اصلی و فرعی - تعیین الگوی کشت بهینه ملی و منطقه‌ای در راستای افزایش بهره‌وری عوامل و نهاده‌های تولید - پایش کیفیت منابع خاک، آب و سایر عوامل تولید - حفاظت اراضی کشاورزی با رویکرد اصلاح کاربری و توسعه باغات در اراضی شیب‌دار
۲	ارتقای امنیت غذایی، سلامت و غنی‌سازی محصولات کشاورزی	- افزایش ضریب خوداتکایی محصولات و نهاده‌های اساسی کشاورزی از طریق افزایش بهره‌وری آب و خاک - متناسب سازی سهم پروتئین حیوانی (دامی و آبی) در سبد غذایی - ارتقای سلامت و غنی سازی محصولات گیاهی و دامی و آبی و تولید محصولی سالم و کیفی - حمایت از افزایش تولید محصولات باغی دارای مزیت رقابتی و توسعه باغات در اراضی شیب دار - افزایش محصولات باغی دارای مزیت‌های صادراتی - حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری و ارتقاء بهره‌وری در جهت افزایش سهم تولید داخل کالاهای اساسی در تأمین نیاز کشور در حد تأمین امنیت غذایی و حداقل سطح خوداتکایی - افزایش تولید داخلی نهاده‌های کشاورزی - تأمین داخلی نهاده‌های مورد نیاز بخش شامل بذور و نهال‌های اصلاح شده، کود، سم، ماشین آلات و ادوات کشاورزی - مدیریت مخاطرات و امنیت غذایی با بهره‌برداری از منابع تولید خارجی کشت فراسرزمینی - افزایش تولید محصولات راهبردی و ارتقاء ضریب خوداتکایی آن‌ها	- ایجاد زمینه افزایش کمی و کیفی تولید محصولات بویژه محصولات راهبردی و بهبود و افزایش عملکرد در واحد سطح و ارتقای بهره‌وری کلیه عوامل و نهاده‌های تولید - تأمین و تولید بذور و نهال‌های اصلاح شده متناسب با شرایط اکولوژیک مناطق و ترویج استفاده از آنها - نوسازی و بازسازی ادوات، تجهیزات و ماشین‌ها و تسهیل انجام به موقع عملیات زراعی - توسعه روش‌های بهینه مصرف نهاده‌ها به ویژه سموم و کودهای شیمیایی از قبیل کود آبیاری - بهبود کیفی بذور داخلی دستیابی به ارقام زودرس و متحمل به تنش‌ها (شوری و خشکی) - بکارگیری روش‌های حداقل عملیات خاک ورزی و کشت مستقیم - توسعه کشت دوم با رعایت اصول کشاورزی حفاظتی - توسعه فناوری‌های به‌زادای و به زراعی در عملیات کشت محصولات - ایجاد و توسعه زنجیره یکپارچه تولید محصولات دامی - تولید، توسعه و تثبیت ترکیب‌های ژنتیکی دام کشور - سالمندی، پیچید و ارتقای کمی و کیفی تولیدات واحدهای دامداری روستایی و عشایری - اصلاح ساختار واحدهای دامپروری با هدف بهینه سازی مصرف انرژی و بکارگیری انرژی‌های نو - ایجاد سامانه جامع دام و هویت دار نمودن جمعیت دام کشور - حمایت از ایجاد و گسترش شرکت‌های مشاوره‌ای دامپروری و مراکز خدمات اصلاح نژادی - بهسازی و نوسازی اماکن دامی در دامداری‌های صنعتی و سنتی و بهبود مدیریت تغذیه دام و طیور - ساماندهی بازار محصولات دامی از طریق تقویت تشکلهای مربوطه و واگذاری وظایف تأمین و توزیع نهاده‌های تولیدی به تشکلهای ذیربط - کاهش تصدی گرایی و حمایت از توسعه تشکلهای و توانمند نمودن آن‌ها در جهت واگذاری تدریجی وظایف مرتبط - افزایش تولید آبزیان پرورشی به ویژه پرورش ماهی در قفس در آبهای دریایی - بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های بالقوه ذخایر آبزیان در آبهای بین‌المللی و دور مدیریت و بازسازی ذخایر آبزیان - بهبود کیفیت و کاهش ضایعات آبزیان - افزایش راندمان آب در فعالیت‌های آبی پروری - بهبود شیوه‌های بسته‌بندی و عرضه آبزیان - گسترش بازارهای هدف محصولات صیقلی - بهبود مدیریت تولید و بهره‌برداری آبزیان - بکارگیری روش‌های مناسب مدیریت مزرعه - حمایت از توسعه محصولات سالم و ارگانیک، ترویج و توسعه الگوی مصرف غذای سالم - طراحی استانداردهای کیفی محصولات و نظارت بر اعمال استانداردها در شبکه توزیع - بهره‌برداری از روش‌های نوین به ویژه هسته‌ای در مبارزه با آفات و ارتقای سلامت غذا - ارتقاء شاخص‌های کنترل بیماری‌های قابل انتقال بین حیوان و انسان و کنترل بیماری‌های دام، طیور و آبزیان - ارتقاء شاخص‌های سلامت و بهداشت فرآورده‌های خام دامی و خوراک دام، دارو و فرآورده‌های بیولوژیک - ارتقاء بهداشت ناوگان حمل و نقل - استقرار سامانه‌های HACCP, GMP و... در واحدهای تولیدی، توزیعی، عرضه و خدمات مرتبط با دامپزشکی - ارتقاء شاخص‌های امنیت زیستی - اصلاح ساختار دستگاه‌های مربوطه در تأمین سلامت غذا، با ثبت کنترل کیفی و مصرف کود و سم و حفاظت از خاک - ایجاد سازوکارهای لازم جهت مدیریت و کاهش ریسک در فعالیت‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی - حمایت از توسعه محصولات سالم، طبیعی و ارگانیک - افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی مانند گندم، برنج، شکر، سیب‌زمینی، دانه‌های روغنی، حبوبات، پنبه، انواع گوشت، شیر و تخم مرغ - اجرای نظام جامع دامپروری و پوشش بهداشتی دام و طیور و آبزیان - اصلاح ساختار و ایجاد تداخل جمعیت دامی متناسب با منابع یا تأکید بر مراتع

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۳	حفاظت و صیانت از منابع طبیعی کشور و توسعه آن در چارچوب اصول توسعه پایدار	- توسعه عملیات آبخیزداری، حفاظت از خاک، آبخیزداری و تعدیل اثرات خشکسالی - توسعه جنگل کاری، با تأکید بر درختکاری اقتصادی با مشارکت مردم - مقابله با بیابان زایی و کنترل کانون های بحرانی گرد و غبار - حفاظت و صیانت از منابع طبیعی (جنگل ها، مراتع) و اراضی ملی و دولتی با جلب مشارکت جوامع محلی - توسعه مرتعداری و بهره‌برداری از گیاهان دارویی و صنعتی در عرصه‌های منابع طبیعی با مشارکت مردم و جوامع محلی - حفاظت، احیاء، توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل ها و مراتع کشور، حدنگاری (کاداستر) منابع طبیعی و اراضی کشاورزی - ارتقاء و توانمندسازی مدیریت منابع طبیعی و مشارکت مردم در حفاظت و بهره‌برداری	- اجرای عملیات آبخیزداری و آبخیزداری و حفاظت خاک - توسعه جنگل کاری و زراعت چوب - اجرای عملیات بیابان‌زدایی و تثبیت شن و کنترل کانون های بحرانی بیابان‌زا - حفاظت و صیانت اصولی از جنگل ها و مراتع - اجرای طرح‌های مرتعداری و توسعه کشت و بهره برداری از گیاهان دارویی و صنعتی در عرصه های منابع طبیعی - ارتقا مشارکت مردم به ویژه روستاییان و جوامع محلی در حفاظت و احیای منابع طبیعی
۴	توسعه صنایع کشاورزی و زنجیره های عرضه	- کاهش ضایعات محصولات کشاورزی - ساماندهی و استقرار صنایع پیشین و پسین کشاورزی بر اساس آمایش تولید کشاورزی - حمایت از بازسازی و نوسازی، ارتقای تکنولوژی و اصلاح ساختار صنایع کشاورزی - افزایش فراوری محصولات، کاهش ضایعات در تولید و فراوری	- استقرار واحدهای صنایع کشاورزی در قطبهای تولید - استفاده حداکثری از ظرفیتهای خالی واحدهای احداث شده صنایع کشاورزی - تکمیل طرح های نیمه تمام و بازسازی و نوسازی صنایع کشاورزی و تجهیز آنها به فناوری های متناسب روز - توسعه و حمایت از صنایع تبدیلی و تکمیلی بسته بندی و نگهداری محصولات کشاورزی - مشارکت دادن تشکلهای بخش خصوصی با اولویت کشاورزان در زنجیره تولید - تجهیز واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی به معیارها و استانداردهای ملی و جهانی - استفاده از دانش و فناوری های نوین به ویژه هسته ای در کاهش ضایعات - حمایت از نوآوری و افزایش تولید محصولات جدید - تجهیز و نوسازی ناوگان ماشین‌های بخش کشاورزی
۵	دانش‌بنیان ساختن کشاورزی و توانمندسازی منابع انسانی و نوسازی ساختار تحقیق، آموزش و ترویج کشاورزی	- نوسازی تحقیقات و توسعه علوم و فناوریهای کاربردی کشاورزی و افزایش نقش متخصصان و خبرگان در توسعه کشاورزی - استفاده از فناوری های متنوع، نوین و کارآمد در راستای ارتقای مدیریت تولید - حرکت از کشاورزی معیشتی به سوی کشاورزی تجاری - توسعه آموزش و استقرار نظام نوین ترویج و مدیریت دانش - تقویت نقش نهادهای تحقیقات بین المللی و بخش خصوصی در انتقال دانش کاربردی و بنیانی به بخش کشاورزی - گسترش پژوهش‌های کاربردی برای محصولات راهبردی - حمایت و پشتیبانی از زیرساخت های اطلاعاتی و ارتباطی در فرایند تولید، عرضه و بازار محصولات	- تقویت فعالیت‌های علمی به منظور تحقق تأمین امنیت غذایی با تأکید بر تولید منابع داخلی و بهره‌برداری پایدار - استفاده از یافته های تحقیقاتی در دستیابی به امنیت غذایی - گسترش کشاورزی دانش بنیان به منظور ارتقای بهره‌وری عوامل و منابع تولیدو نهادهای کشاورزی - حمایت از دانش، نوآوری و فناوری داخلی - ایجاد ارقام بذور و نهال مبتنی بر فناوری های نوین و منطبق با شرایط اقلیمی - تربیت کشاورزان و بهره برداران آینده بخش کشاورزی با تأکید بر ظرفیت بالقوه جوانان روستایی - بهره گیری از ظرفیت تشکل ها و نظامهای صنفی بخش برای کمک به نیازهای آموزشی بخش کشاورزی - زمینه سازی برای افزایش ضریب نفوذ دانش در تولید محصولات کشاورزی از طریق آموزش‌های کوتاه مدت مهارتی - حمایت از توسعه آموزش رسمی کشاورزی در تعامل با وزارت آموزش و پرورش و سازمان فنی و حرفه ای به منظور جوان سازی نیروی انسانی بخش با اولویت روستازادگان - طراحی و اجرای نظام نوین ترویج کشاورزی و منابع طبیعی از طریق انسجام سازمانی، پهنه‌بندی و ایجاد شبکه مدیریت دانش و تجهیز مراکز جهادکشاورزی و ارائه خدمات دانش نوین به بهره برداران براساس راهبردهای بخش کشاورزی در برنامه ششم - زمینه سازی توسعه زیرساختهای ایجاد شبکه مستقل تلویزیونی کشاورزی - بهره‌گیری از ظرفیت توانمن متخصصان و رسانه‌ها در راستای هم‌افزایی و تأثیرگذاری بر گروههای هدف - بهره گیری از ظرفیت جوامع محلی به منظور افزایش ضریب پوشش فعالیت های ترویجی (در زمینه انتقال دانش، بذور مرغوب، ماشین آلات و ...) - ارتقاء اثر بخشی فعالیت های ترویجی - حمایت از شرکت های دانش بنیان و متقاضیان کاربردی شدن فناوری های نوین - ایجاد و گسترش شرکت‌های خصوصی مشاوره ای ترویج و آموزش و دفاتر خدمات فنی و تخصصی و استفاده از ظرفیت فارغ التحصیلان کشاورزی و منابع طبیعی
۶	تنوع بخشی در نظام مالی و تجهیز و تأمین منابع	- ایجاد و توسعه نهادهای مالی در بازار سرمایه برای بخش کشاورزی - متنوع سازی ابزارهای تأمین و تجهیز منابع - توسعه و پوشش بیمه ای مناسب و کاهش خطرپذیری تولید محصولات کشاورزی با محوریت بخش خصوصی	- تأمین تسهیلات مورد نیاز جهت فعال نمودن واحدهای نیمه فعال و غیرفعال - حمایت مناسب و سازوکارهای حمایتی - طراحی، ایجاد و توسعه نهادهای مالی جهت تأمین و تجهیز سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و منابع طبیعی با مشارکت مردم
۷	تأمین ذخایر مطمئن راهبردی و تنظیم بازار داخلی	- گسترش زیرساخت های اطلاعاتی و ارتباطی بخش کشاورزی در راستای سالم سازی، توسعه و تنظیم بازار محصولات کشاورزی، نهاده ها و صادرات - حمایت مؤثر و ساماندهی فرایند تولید و اصلاح نظام بازار محصولات کشاورزی - تنظیم بازار محصولات کشاورزی و فرآورده‌های آن با محوریت صنوف ذیربط - تثبیت و روان سازی مقررات تجارت خارجی محصولات کشاورزی - تقویت و تکمیل زنجیره تولید و عرضه محصولات برای مصرف داخلی و صادرات - توسعه صادرات محصولات کشاورزی و مواد فرآوری شده (زرع‌ای، باغی، گیاهان‌دارویی، دامی، شیلانی و جنگلی و مرتعی) - برندسازی محصولات کشاورزی - حمایت و پشتیبانی از زیر ساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی در فرایند تولید، عرضه و بازار محصولات - توانمندسازی تشکل‌های تولیدی و صادراتی - تنوع بخشی ابزارهای حمایت از تولید و تولیدکنندگان بخش بیویژه با منتفع نمودن بهره‌بردار در درآمد حاصل از فروش محصول نهایی	- طراحی و اجرای نظام تعرفه ای مؤثر بر واردات و صادرات محصولات کشاورزی - طراحی سامانه ایجاد تعادل تولید و مصرف و تجارت محصولات راهبردی - ذخیره‌سازی محصولات راهبردی از جمله گندم، برنج، شکر، گوشت، روغن با محوریت بخش خصوصی - طراحی و حمایت از ایجاد نظام یکپارچه مدیریت بازار و توسعه شبکه‌های توزیع نوین محصولات - مدیریت صادرات و واردات نهاده ها و محصولات دامی و تأمین مشوق های صادراتی - متنوع سازی بازارهای هدف صادراتی و حمایت از سرمایه‌گذاری مشترک - ساماندهی بازار محصولات از طریق تقویت تشکل‌های مربوطه و واگذاری وظایف - تأمین و توزیع نهاده‌های تولیدی به تشکل‌های ذیربط - تولید محصولات مطابق با استانداردهای بین المللی جهت توسعه صادرات - تقویت بورس‌های کالایی و قیمت‌گذاری با مکانیزم عرضه و تقاضا و افزایش سهم محصولات کشاورزی به کل محصولات عرضه شده در بورس - استقرار زیرساخت‌های لازم به منظور گسترش تجارت الکترونیک

صنعت و معدن

الف) تبیین وضعیت

بخش صنعت و معدن، از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است. بر اساس شواهد تاریخی، سهم صنعت و معدن در تولید ناخالص داخلی به واسطه نقش و مشارکت بالای آن در رشد اقتصادی، همواره رو به افزایش بوده است. از این رو سهم این دو بخش در تولید ناخالص داخلی (به قیمت ثابت ۱۳۸۳) طی سه دهه از ۶.۲ درصد (در سال ۱۳۶۲) به ۱۸ درصد (در سال ۱۳۹۳) افزایش یافته است. طی یک دهه اخیر علی‌رغم همه مشکلات و چالش‌ها این سهم از حدود ۱۵ درصد به ۱۸ درصد ارتقاء پیدا کرده است. بخش معدن، هرچند سهمی به ظاهر ناچیز در تولید ناخالص داخلی کشور دارد، به عنوان حلقه پیشین طیف وسیعی از صنایع کشور، از اهمیت بالایی در اقتصاد کشور برخوردار است. سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی، طی سه دهه از ۰.۴ درصد (در سال ۱۳۶۲) به ۱.۲۶ درصد در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است.

بخش صنعت در چهار سال برنامه پنجم (۱۳۹۳-۱۳۹۰) از رشد متوسط ۰.۲- برخوردار بوده است که وضعیت نامطلوبی است. این نرخ رشد برای بخش معدن بطور متوسط ۶.۷ و مجموع بخش‌های صنعت و معدن معادل ۰.۲ درصد بوده است. هرچند با تلاش‌های دولت یازدهم، روند رشد منفی صنعت و معدن علی‌رغم رکود شدید در سال ۱۳۹۳ مثبت شد و به ترتیب بخش‌های صنعت و معدن از رشد ۶.۷ و ۹.۸ درصد برخوردار شدند، اما روند رشد بخش در سالهای اخیر شکاف دستیابی به اهداف چشم‌انداز ۱۴۰۴ را عمیق و اقدام عاجل برای فائق آمدن بر روند رشد این بخش را ضروری‌تر ساخته است.

ب) اهم اقدامات دولت

دولت در دو سال اخیر برای مقابله با رکود عمیق در اقتصاد و صنعت اقداماتی را انجام داده است. دولت در ماه‌های نخست فعالیت خود و در شهریور ماه ۱۳۹۲ با انجام بررسی‌های فشرده دو مصوبه مهم برای رفع سریع موانع کوتاه مدت رشد تولید و مواجهه با رکود عمیقی که واحدهای تولیدی با آنها دست به گریبان بودند صادرکرد و بررسی‌های خود را برای تدوین برنامه‌ها و اقدامات میان مدت ادامه داد. در سال ۱۳۹۳ با همکاری مجلس «قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور» و «قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)» به عنوان حلقه‌های مکمل سیاستهای ضد رکود تصویب و به مورد اجرا گذاشته شد و آیین‌نامه‌های آن در اسرع وقت به تصویب رسید.

در این قوانین علاوه بر اتخاذ سیاست‌هایی برای بهبود شرایط و محیط کسب و کار تلاش شد تا زمینه تسهیل تسویه بدهی‌ها و تأدیه مطالبات بنگاه‌های غیردولتی فراهم شود.

علاوه بر آن دولت با ورود اقتصاد جهانی به وضعیت رکود تقاضای مواد خام و معدنی از اواخر سال ۱۳۹۳، و نیز ضرورت افزایش قدرت خرید مردم اقداماتی را در دستور کار قرار داد. از جمله دولت در این دوره تلاش خود را مصروف تحریک تقاضای کالاهای مصرفی نهایی (از جمله خودرو و لوازم خانگی) برای تحریک افزایش تقاضای زنجیره مواد و محصولات صنایع واسطه‌ای نمود و در عین حال سیاست‌هایی برای حمایت از صنایع معدنی و معادن کشور برای مواجهه با رکود جهانی مواد معدنی نیمه خام و مواد اولیه را در دستور کار دارد. مجموعه تلاش‌های دولت برای تنش زدایی از فضای فعالیت‌های اقتصادی در دو محور سیاست خارجی و ثبات متغیرهای کلان اقتصاد کشور (تورم، نرخ ارز و...) روند رشد منفی بخش صنعت را متوقف و به سوی رشد رهنمون کرد. هرچند رکود شدید جهانی در تقاضای مواد و محصولات واسطه‌ای و افت شدید قیمت نفت در سال ۱۳۹۴، مشکلاتی برای تداوم رشد بخش‌های مهمی از صنایع معدنی فلزی (سنگ آهن، فولاد، مس) و محصولات پتروشیمی که سهم قابل ملاحظه‌ای در ساختار صنعتی کشور دارند فراهم نمود، اما دولت مصمم است با استفاده از شرایط پساتحریم از طریق گسترش و تعمیق صنعتی و توسعه زنجیره‌های پایین دستی صنایع مبتنی بر منابع طبیعی و توسعه توانمندی‌های فناورانه، بر این مشکلات در برنامه ششم فائق آید.

در ادامه این سیاست‌ها، اعطای تسهیلات ترجیحی خرید کالای ایرانی و صدور کارت اعتباری خرید کالای ایرانی با نرخهای ترجیحی مناسب برای خانوارهای دارای درآمد متوسط به پایین از اقداماتی است که هدف دوگانه افزایش رفاه خانوارها و تحریک تولید داخلی را توأمآ دنبال می‌کند.

در جهت اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید داخلی از سیاست‌های محوری دولت است که در سال جاری و آتی با سیاست جایگزینی خودروهای فرسوده بخصوص خودروهای عمومی، دو هدف توأمان افزایش تولید داخلی و کاهش آلودگی هوا را دنبال می‌کند.

در حوزه معدن نیز فعالیت‌های گسترده‌ای صورت گرفته است که به موارد زیر می‌توان اشاره نمود:

- در حوزه معدن به منظور حضور فعال بخش خصوصی در سال ۱۳۹۲ از ۱۰۰٪ پهنه‌های معدنی، ۸۰٪ آن‌ها آزاد شد تا توسط مردم مورد اکتشاف و بهره برداری قرار گیرد.
- برداشت اطلاعات ژئوفیزیک هوایی به میزان ۵۵ هزار کیلومتر خطی در سال ۱۳۹۳
- تهیه نقشه‌های ۱:۲۵۰۰۰ زمین شناسی به تعداد ۱۴۲ نقشه در سال ۱۳۹۳ (کلاً ۱۳۰ نقشه تا سال ۱۳۹۲ تهیه شده بود)

ج) اهم چالش‌ها

علی‌رغم اقدامات انجام شده، بخش صنعت و معدن در اقتصاد ایران دچار تنگنا و چالش‌هایی هستند که نیازمند اجرای سیاست‌های و برنامه‌های میان مدت و بلندمدت است. از جمله این چالش‌ها در بخش صنعت عبارتند از:

- ضعف توان رقابت بنگاه‌های صنعتی به ویژه با برخی رقبای منطقه‌ای و عمق اندک تولید
 - ضعف توانمندی‌های فناورانه در طراحی، ساخت و کسب مزیت تکنولوژیک در صنایع مهم و دارای سهم بالا در ستانده صنعتی کشور و عدم اتکاء مناسب به توانایی‌های طراحی، مهندسی و ساخت داخلی
 - سهم نامناسب و کم صنایع پیشرفته در ارزش تولید بخش
 - ناپایداری و نوسان تشکیل سرمایه ثابت در بخش صنعت، حضور ضعیف بخش خصوصی واقعی در بنگاه‌های بزرگ صنعتی و عدم جایگزینی نقش سرمایه گذاری دولتی در صنایع بزرگ واسطه‌ای و سرمایه‌ای توسط بخش خصوصی و گسترش و غلبه حضور بخش عمومی در اقتصاد صنعتی و عدم اجرای خصوصی‌سازی مشروط و نتیجه‌گرا
 - وجود نیروی کار مازاد و فاقد مهارت در صنایع و معادن بزرگ بخش دولتی و عمومی
 - ضعف تعاملات واحدهای صنعتی با بنگاه‌های توانمند خارجی
 - نامشخص بودن چارچوب بلند مدت تعیین قیمت حامل‌های انرژی و خوراک
- چالش‌ها در بخش معدن عبارتند از:

- سرعت ناکافی در تولید اطلاعات پایه زمین شناسی و در دسترس عموم قرار گرفتن آن
- ضعف سازوکارهای پوشش خطرات اکتشافات معدنی
- عدم استقرار بنگاه‌های بزرگ بر زنجیره ارزش معدن و صنایع معدنی، تعارض منافع حلقه‌های مهم بخشهای استخراج و فرآوری در حیطه صادرات مواد خام و کم پردازش شده و نوسان شدید قیمت مواد خام و تاثیرات شدید آن بر بخش‌های بالادستی
- ضعف توانمندی‌های فنی مهندسی و ساخت در بخش اکتشاف و صنایع معدنی
- وجود مشکلات و تعارضات حل نشده بین بخشی با حوزه‌های منابع طبیعی و محیط زیست
- خام فروشی و عدم استقرار نظام نظارت مناسب بر بهره‌برداری صیانتی و پایدار از معادن کشور به‌ویژه معادن فلزی
- برخی مسائل ناشی از شرایط سال‌های اخیر و رکود که در سیاست‌ها و اقدامات اساسی فوق مورد توجه قرار گرفته‌اند:
- همزمانی رکود داخلی با رکود جهانی صنعت و معدن و بروز رکود شدید در معادن و صنایع معدنی در سطح جهانی و شیب تند افت قیمت‌ها

- کوچکتر شدن اندازه سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و کاهش اشتغال بهره‌بردارها
- انتشار زنجیره‌ای آثار رکود و مشکلات ناشی از تحریم در صنایع اصلی کشور
- افزایش شدید هزینه‌های مبادله
- همزمانی سیاست‌های افزایش قیمت خوراک (گاز و مایع در صنایع انرژی بر) داخلی، با تشدید رکود و آثار تحریم و نامشخص و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت خوراک و انرژی برای سرمایه‌گذاران
- انتظارات فعالان اقتصادی از نتایج برجام و تاخیر و وقفه در تصمیم‌گیریهایی مهم سرمایه‌گذاری و کسب و کار تا آشکار شدن آثار رفع تحریم‌ها

د) برنامه راهبردی

- برنامه راهبردی (بخش صنعت)

- اهداف کلی و راهبردها

اهداف	راهبرد
- ارتقاء رقابت‌پذیری صنعتی کشور - نوسازی صنایع - ارتقاء سطح مهارت و فناوری در صنعت، با تاکید بر توسعه صنایع دانش بنیان - ارتقاء توان و حضور موثر بخش خصوصی و مردمی در فعالیت‌های صنعتی - توسعه زنجیره ارزش و تعمیق صنعتی - ارتقای بهره‌وری در بخش	- بهبود مستمر سهولت انجام کسب و کار - توسعه صنایع مبتنی بر فناوری پیشرفته و دانش بنیان - اشاعه و نفوذ فناوری در واحدهای صنعتی - تکمیل و توسعه زنجیره ارزش و پایین دستی صنایع مبتنی بر منابع طبیعی کشور (پایه معدنی، پتروشیمی و کشاورزی) و صنایع حمل و نقل - توسعه آموزشهای کاربردی و مهارت‌افزایی مستمر نیروی کار بخش - ارتقای بهره‌وری عوامل تولید

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	ارتقاء رقابت‌پذیری صنعتی کشور	رتبه کشور در رقابت‌پذیری صنعتی جهان	رتبه	۶۷		۶۰	۵۵	۵۳	۵۱	۵۰
		رتبه کشور در رقابت‌پذیری صنعتی منطقه	رتبه	۹		۹	۸	۸	۷	۶
		سهم ارزش افزوده بخش صنعت	درصد	۱۶/۷		۱۶/۹	۱۷/۲	۱۷/۴	۱۷/۶	۱۷/۸
		سهم ارزش افزوده صنعتی کشور در جهان	درصد	۰/۳ (۲۰۱۲)		۰/۳۳	۰/۳۵	۰/۳۷	۰/۳۹	۰/۴
		ارزش صادرات صنعتی و معدنی	میلیارد دلار	۳۲	۳۲	۳۵	۴۰	۴۶	۵۶	۶۵
		صادرات خدمات فنی و مهندسی	میلیارد دلار	۲/۲		۲/۵	۳	۴	۵	۸
		جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش	میلیارد دلار	۰/۵		۱/۵	۲/۵	۳	۴	۵

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۲	نوسازی صنایع	سهم واحدهای کوچک نوسازی شده به واحدهای فعال	درصد	-	۴	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵
		سهم واحدهای بزرگ نوسازی شده به واحدهای فعال	درصد	-	-	۳	۶	۹	۱۲	۱۵
۳	ارتقاء سطح مهارت و فناوری در صنعت، با تاکید بر توسعه صنایع دانش بنیان	سهم محصولات با فناوری متوسط و بالا از ارزش افزوده صنعتی	درصد		۳۶	۴۰	۴۲	۴۴	۴۶	۵۰
		افزایش نسبت کارکنان با تحصیلات دانشگاهی در بنگاههای صنعتی و معدنی	درصد		۰.۵					۲۵
		به بهره‌برداری رساندن شهرک‌های فناوری	تعداد		۲	۱	۱	۱	۱	۱
۴	ارتقاء توان و حضور موثر بخش خصوصی و مردمی در فعالیتهای صنعتی	سهم بخش خصوصی در ارزش تولیدات بخش صنعت و معدن ^۱	درصد	۷۲	۷۳	-	-	-	-	۹۰
		افزایش تعداد خوشه‌های صنعتی	تعداد	۸	۷	۱۲	۱۰	۱۰	۱۲	۸
		به بهره‌برداری رساندن شهرک‌ها و نواحی صنعتی جدید	تعداد	۳۴	۳۲	۲۹	۲۹	۳۰	۳۲	۳۴
		خودرو سواری و وانت	هزار دستگاه		۱۰۲۰	۱۴۰۰	۱۶۰۰	۱۸۰۰	۱۹۰۰	۲۰۰۰
		خودرو تجاری	هزار دستگاه		۲۰	۳۵	۵۰	۵۵	۶۰	۶۰
		دارو	میلیارد عدد		۴۰	۴۵	۵۰	۵۲	۵۴	۵۵
		لاستیک خودرو	هزار تن		۲۱۰	۲۵۰	۲۷۵	۳۰۰	۳۵۰	۴۰۰
		کاغذ	هزار تن		۵۵۰	۶۰۰	۶۵۰	۷۰۰	۷۵۰	۷۵۰
		محصولات پتروشیمی	میلیون تن		۵۰	۵۹	۶۸	۹۵	۱۱۵	۱۲۳
		الیاف پلی استر	هزار تن		۱۴۰	۱۶۰	۱۸۰	۱۸۵	۱۹۰	۲۰۰
		نخ سیستم پنبه ای و ترکیبی مصنوعی	هزار تن		۱۹۰	۲۰۰	۲۲۰	۲۳۰	۲۴۰	۲۵۰
		فرش دستباف	میلیون متر مربع		۳	۳.۲	۳.۴	۳.۶	۳.۸	۴
		انواع تلویزیون	میلیون دستگاه		۱	۱.۳	۱.۴	۱.۵	۱.۶۵	۱.۸
		یخچال و فریزر	میلیون دستگاه		۰.۹	۱.۲	۱.۴	۱.۵۵	۱.۷	۱.۹
		ماشین آلات و تجهیزات صنعتی	میلیون تن		۰.۸	۰.۸۵	۰.۹	۱	۱	۱

^۱ به ماخذ مرکز آمار ایران-آمار کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۵	توسعه زنجیره ارزش و تعمیق صنعتی	اشتغال صنعت و معدن (انباشته)	میلیون نفر	۳/۴		—	۳/۸	—	—	۴
		نرخ رشد ارزش افزوده صنعت	درصد	۶.۷		۶.۸	۷	۸.۵	۱۱.۵	۱۱
		سهم بخش خصوصی در ارزش تولیدات بخش صنعت و معدن ^۲	درصد	۷۲	۷۳	-	-	-	-	۹۰
۶	ارتقای بهره‌وری در بخش	نرخ رشد شاخص بهره‌وری کل عوامل در بخش	درصد	—		۲.۵	۳	۳.۵	۳.۱	۳

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	بهبود مستمر سهولت انجام کسب و کار	شفاف‌سازی و تسهیل فرآیندهای اداری صدور جوازهای کسب و کار و بهره‌برداریهایی صنعتی	- بازنگری فرآیندهای صدور مجوز، تمرکز زدایی و استفاده از رویکرد دولت الکترونیک در صدور مجوزهای صنعتی - اجرای موثر پنجره واحد و بررسی و رفع تعارضات قوانین دستگاههای عضو در آن، و تهیه لوایح و مقررات و دستورالعمل‌های تسهیل کننده - هماهنگ سازی و یکپارچگی قوانین و مقررات مربوط به همکاریهای بین‌المللی تولید و تجارت با سرمایه‌گذاران و بازارهای خارجی در جهت تسهیل و روانسازی تولید - ارائه کلیه خدمات وزارت و سازمان های تابعه به صورت الکترونیکی با اولویت صدور مجوزها - اعلام عمومی کلیه دستورالعمل‌ها و رویه‌های ارائه خدمات با تاکید بر مراحل، زمان و هزینه از طریق سامانه‌های الکترونیکی - روزآمد نمودن آمار و اطلاعات بخش صنعت معدن و تجارت و انتشار عمومی آنها
		کاهش هزینه های مبادله	- پشتیبانی از ایجاد درگاههای فروش برخط محصولات صنعتی - پشتیبانی از توسعه درگاههای اطلاع رسانی اطلاعات تجاری- صنعتی و به هم رسانی کسب و کارها - پشتیبانی از شکل گیری شرکتهای تامین کننده مواد اولیه و نهاده های تولید با اندازه سفارش اقتصادی و مشارکت صنایع همگن کوچک و متوسط - استفاده از توان تشکلی ها و اتحادیه ها و انجمن‌های تولیدی و توزیعی توانمند در اصلاح فرآیند.

^۲ به ماخذ مرکز آمار ایران-آمار کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر

ردیف	راهنما	سیاست	اقدام اساسی
		تسهیل رقابت، کنترل انحصارات و مقابله با بازارشکنی	- پیگیری تشکیل نهادهای تنظیم‌کننده بخشی در زمینه‌های ضروری مصداق انحصار طبیعی در چارچوب ماده ۵۹ قانون اجرای سیاستهای اصل ۴۴ قانون اساسی - انجام بررسی‌های لازم پیرامون وضعیت بنگاههای دولتی واگذار شده از منظر تحقق اهداف خصوصی سازی در زمینه کارآمدی، رقابت، حفظ و ارتقاء تولید و اشتغال - شناسایی و رصد روندهای مخل رقابت و طرح دعاوی لازم در شورای رقابت - جلوگیری از لطمه ناشی از کاهش قیمت غیرمعارف محصولات مشابه خارجی از طریق وضع مابه‌التفاوت و سایر اقدامات ضد بازارشکنی
		ایجاد و توسعه زیر ساخت‌های بخش	- مشارکت در ایفای نقش موثرتر مناطق آزاد صنعتی و فرآوری صادرات - تأمین و توسعه زیر ساخت‌های فیزیکی (شهرک‌ها و نواحی صنعتی) و نرم افزاری صنعتی معدنی مطابق با ضوابط ملی آمایش سرزمین
		توسعه و تجهیز منابع مالی مورد نیاز بخش	- پیگیری برای هدایت، تخصیص و افزایش سهم تسهیلات منابع بانکی و صندوق توسعه ملی - حمایت از بخش خصوصی در تأمین مالی از منابع خارجی اعم از فاینانس، یوزانس و ریفاینانس و ... - تشویق و حمایت از ایجاد صندوق های سرمایه گذاری پروژه برای جذب منابع از بازار سرمایه - پیگیری فعال نمودن استفاده بنگاه‌های تولیدی بخش خصوصی از بازار سرمایه از طریق انتشار اوراق مشارکت و سایر ابزارهای مشابه - افزایش سرمایه و توان صندوق های حمایتی به منظور توسعه سرمایه‌گذاری - افزایش سرمایه بانک صنعت و معدن
۲	توسعه صنایع مبتنی بر فناوری پیشرفته و دانش بنیان	ایجاد و توسعه زیر ساخت های توسعه فناوری و صنایع پیشرفته و دانش بنیان	- توسعه و بهبود کارکرد نهادهای و کانونهای هم افزایی فناوری مانند شهرکهای فناوری، و پارکهای علم و فناوری - پشتیبانی از فعالیتهای تحقیق و توسعه در واحدهای صنعتی و افزایش سهم تحقیق و توسعه در هزینه های بنگاههای بخش - توسعه و تعمیق حقوق مالکیت فکری (صنعتی) در زنجیره ارزش از ایده تا محصول و تعیین جایگاه مناسب آن در نظام اجرایی کشور - توسعه استانداردهای لازم در حوزه صنایع پیشرفته و ارتقاء انطباق استانداردهای ملی با استانداردهای بازارهای هدف صادراتی - حمایت از تولید محصولات با فناوری پیشرفته به ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات، نانو، بایو، فناوری هسته‌ای، میکرو الکترونیک و نوین سازی فرآیندهای موجود تولید

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		پشتیبانی از توسعه صادرات محصولات صنایع پیشرفته و دانش بنیان و شکل گیری بنگاههای فناور صادرات گرا	- ایجاد و توسعه کنسرسیوم های شرکتهای صادر کننده محصولات صنایع پیشرفته کشور - حمایت و پشتیبانی از شکل گیری شرکتهای بزرگ در تراز بین المللی در صنایع پیشرفته کشور
		هدایت تقاضای حوزه های مهم و دارای وزن بالا در اقتصاد صنعتی(نفت، گاز، پتروشیمی، معادن و صنایع معدنی و خدمات ICT، سلامت) به توانمندی صنایع پیشرفته داخلی	- استقرار نظام اجرایی - نظارتی قانون حداکثر استفاده از توان داخلی قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در امر صادرات در وزارت صنعت، معدن و تجارت - برقراری نظام تأمین مالی مقید طرحها و پروژه های بخش عمومی به ارجاع کار به ظرفیتهای داخلی - پیش آگهی تقاضای طرحها و پروژه های ایجاد و توسعه در بخش عمومی به خدمات، کالاها و تجهیزات مورد نیاز بمنظور تدارک و ظرفیت سازی در صنایع داخلی - توسعه پیمانکاریهای عمومی مهندسی - تدارک - ساخت در حوزه های مورد نظر
		حمایت از توسعه نوآوری در قالب سامان دهی نظام نوآوری بخشی	- حمایت از توسعه نهادها و ابزارهای سرمایه گذاری خطرپذیر - ایجاد ابزارهای نوین مالی به ویژه در بازار سرمایه در جهت تأمین مالی نوآوری ها - حمایت از تشکیل و توسعه شرکتهای دانش بنیان
۳	اشاعه و نفوذ فناوری در واحدهای صنعتی	توسعه سازوکارهای هم افزایی و کاهش هزینه های تحقیق و توسعه برای بنگاههای کوچک و متوسط	- توسعه کمی و کیفی فعالیت شهرکهای فناوری و مراکز خدمات فناوری و کسب و کار - پشتیبانی از گسترش ظرفیتهای عرضه خدمات مشاوره صنعتی
		نوسازی صنایع (نرم افزاری و سخت افزاری) برای ارتقای بهره وری و توان رقابتی	- آسیب شناسی صنایع فرسوده و تعیین اولویت نوسازی با هدف افزایش توان رقابتی - بازتعریف مأموریت سازمان های توسعه ای در نوسازی صنایع - بکارگیری فناوری های نوین برای کاهش شدت انرژی در فرآیندهای تولیدی و محصولات - ایجاد و حمایت از شرکت های خدمات مشاوره ای، مهندسی و اجرایی برای نوسازی صنایع کشور و صرفه جویی در مصرف انرژی - هدایت و حمایت از ارائه آموزش های لازم جهت ارتقای مهارت های نیروی انسانی واحدهای تولیدی - ترغیب بنگاه ها برای بکارگیری فناوری های نوین، شبکه های اطلاعاتی - حمایت از پروژه ها و پایان نامه های دانشگاهی تحصیلات تکمیلی در حوزه تحقیقات کاربردی، فناوری و طراحی مهندسی - همکاری مستمر با دستگاه های آموزشی و پژوهشی کشور به منظور تربیت نیروی انسانی و تأمین نیازهای مهارتی و پژوهشی بخش - هدایت فعالیت های پژوهشی و مهندسی برای کاربردی شدن و در جهت تقویت ارتباط بخش صنعت و دانشگاه - ایجاد نظام ارزش گذاری دارایی های نامشهود و احصای آن به عنوان سرمایه و سهام در بنگاههای اقتصادی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	تکمیل و توسعه زنجیره ارزش و پایین دستی صنایع مبتنی بر منابع طبیعی کشور (پایه معدنی، پتروشیمی و کشاورزی) و صنایع حمل و نقل	حمایت از توسعه زنجیره پایین دستی صنایع مبتنی بر منابع (معدنی، نفت، گاز، پتروشیمی) و تبدیلی کشاورزی	- تعیین چارچوب قیمت و حقوق مالکانه دولت در نهاده‌های کلیدی تولید (حاملهای انرژی، خوراک واحدهای پتروشیمی، حقوق دولتی معادن) با رعایت ملاحظه منافع ملی در کل زنجیره ارزش و رقابت‌پذیری با رقبای منطقه ای. به گونه ای که اتخاذ تصمیم برای سرمایه‌گذاران در طول برنامه میسر گردد. - ایفای نقش سازمان توسعه‌ای بخش در ارائه خدمات مشاوره و توسعه تکنولوژی در صنایع پتروشیمی و پایین دستی - اهتمام به تکمیل زنجیره ارزش صنایع پتروشیمی با جلوگیری از صدور مجوزهای ایجاد تولید مواد و محصولات که بازار آنها در منطقه و جهان اشباع شده است. - حمایت از توسعه قابلیت‌های طراحی و مهندسی، در صنایع راهبردی و ریشه‌دار - اعمال تعرفه‌های افزایشی وارداتی در طول زنجیره های ارزش داخلی به نسبت پردازش بیشتر - استفاده موثر از موانع فنی و استانداردهای ملی برای کنترل و مدیریت واردات - حمایت از توسعه برندهای تولیدی داخلی و بین المللی شدن آنها به ویژه در صنایع مصرفی - حمایت و پشتیبانی از تشکیل شرکتهای بزرگ سرمایه‌گذار در طول زنجیره تولید کالاهای صنعتی - توسعه روشهای لجستیک و زنجیره تامین در صنایع دارای زنجیره پسین گسترده
			- خودداری از ممنوعیت واردات کالاهای مجاز، جز براساس استاندارد و ضوابط - حذف کلیه مجوزهای اداری مورد نیاز برای واردات و صادرات فراهم سازی امکان پیش‌بینی شرایط از طریق پیش‌آگاهی تغییرات ضوابط فنی و تعرفه‌ای
			- سیاستگذاری متمرکز در توسعه صنایع دریایی و معطوف نمودن برنامه‌ریزی شده تقاضای ناوگان دریایی متوسط و بزرگ کشور به ظرفیتهای داخلی تولید ایفای نقش سازمان توسعه‌ای بخش با مأموریت مشخص در: الف- ایجاد پیمانکاری عمومی مهندسی، تدارک و ساخت ناوگان ریلی (شهری، مسافری و تجاری) با سازماندهی و بکارگیری حداکثر توان داخلی بخش غیردولتی و ایجاد صرفه‌های ناشی از مقیاس در زنجیره تامین توسعه و بهره‌برداری ب- به ظرفیت رسانی و به بهره‌برداری اقتصادی رساندن مجتمع‌های فراساحل

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		برون گرایی در توسعه صنعت ملی و تولید رقابت پذیر در بازار جهانی و جذب سرمایه گذاری خارجی	- تهیه بسته های جذب سرمایه گذاری خارجی در صنایع برگزیده و چارچوب های سیاستی برای حداکثر کردن منافع کشور در جذب فناوری و توسعه صادرات - سرمایه گذاری مشترک با برندها و شرکت های معتبر جهانی برای تولید - تربیت و تقویت نیروی انسانی کارآمد برای بازاریابی و صادرات تولیدات داخلی - تولید محصولات صادراتی منطبق با استانداردها و معیارهای بازار هدف - انعقاد و اجرای مجدانه توافق نامه های تجارت ترجیحی با کشورهای هدف - تدوین نقشه راه همکاری های تجاری با کشورهای هدف صادراتی - پیگیری الحاق به سازمان تجارت جهانی و پیمان های منطقه ای - ارائه تسهیلات ارزی و ریالی لازم با شرایط مناسب جهت صدور کالا و خدمات - منطقی و تک نرخی شدن ارز برای تقویت صادرات و همچنین پوشش ریسک ناشی از نوسانات غیرعادی نرخ ارز - پشتیبانی از ایجاد و توسعه شرکت های تخصصی مدیریت صادرات - شمول ضوابط، مقررات و تسهیلات مربوط به سازمان های توسعه ای بر سازمان توسعه تجارت ایران - پشتیبانی از مشارکت با شرکت های دارای برند معتبر جهانی به منظور ارتقای توان رقابتی برای انتقال فناوری و توسعه صادرات
			- جذب سرمایه گذاری مستقل یا مشترک برای تولید رقابتی براساس مزیت های رقابتی داخل جهت عرضه به بازارهای جهانی با استفاده از برندهای جهانی یا ایجاد برندهای جدید - تسهیل و اجرای دقیق قانون ورود موقت و صادرات مجدد از نظر معافیت های مالیاتی و گمرکی
			- توسعه و تقویت خوشه های صنعتی و شبکه سازی و به هم رسانی کسب و کارها بر اساس مزیت های منطقه ای - تشویق، ترغیب بنگاه های بزرگ به توسعه همکاری و به کارگیری بنگاه های کوچک و متوسط با الگوهای پیمانکاری فرعی و برون سپاری
۵	توسعه آموزش های کاربردی و مهارت افزایی مستمر نیروی کار بخش	توسعه آموزش های کاربردی توسعه مهارت های فنی	- جلب همکاری مراکز آموزش فنی و موسسات آموزشی دولتی و خصوصی برای توسعه آموزش های فنی و حرفه ای در جوار مجتمع ها و شهرک های صنعتی و طراحی و ارائه آموزش های مهارتی، مدیریتی و بازاریابی متناسب با نیازسنجی
		حمایت از اجرای برنامه های ارتقاء بهره وری در واحدهای صنعتی	- طراحی و اجرای برنامه کاهش ضایعات زنجیره صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی - حمایت از برگزاری دوره های آموزشی ارتقاء بهره وری در مراکز و مجتمع های صنعتی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۶	ارتقاء بهره‌وری بخش	توسعه همکاری و مشارکت تشکلهای تخصصی بخش خصوصی و تعاونی در تصمیم سازیهای بخش	- مشارکت تشکلهای فراگیر غیر دولتی در تصمیم سازیهای تجاری- صنعتی - توسعه و ارتقاء فرهنگ صنعتی، جایگاه و منزلت کارآفرینی، سرمایه گذاری و خلق ثروت ملی
		ترویج و توسعه فرهنگ تولید و مصرف محصولات داخلی	- تهیه بسته های ترویجی چندرسانه ای و انجام فعالیتهای تبلیغی-ترویجی در رسانه های پرمخاطب در جهت برانگیختن انگیزه مصرف کالاهای داخلی - ترغیب و پشتیبانی از واحدهای صنعتی برای تهیه محتوای تبلیغاتی در زمینه آشنا ساختن عموم با فرآیند تولید و کیفیت محصولات آنها - پیگیری لحاظ نمودن عناصر ترغیب کننده رجحان مصرف تولیدات داخلی در محتوای تولیدات رسانه ملی
		کاهش شدت انرژی در بخش	- استفاده از سازوکارهای تشویقی برای مدیریت تولید صنایع مصرف کننده گاز در فصول سال در جهت بیشینه سازی تولید با کاهش مصرف گاز در فصول سرد سال - هماهنگی با شرکتهای گاز و برق منطقه ای و تهیه برنامه تولید صنایع انرژی بر در تنظیم برنامه تولید با حداقل تداخل با ساعات اوج مصرف و رعایت ملاحظه عدم کاهش تولید - تهیه و اجرای برنامه‌های الزام آور برای کاهش تولید محصولات با درجه کارایی انرژی پایین در لوازم خانگی - پشتیبانی و حمایت از اصلاح خطوط و فناوری تولید در صنایع انرژی بر - حمایت از تولید محصولات دارای بازدهی انرژی بالا
		رعایت الزامات آمایشی اقلیم خشک در استقرار صنایع آب بر و گسترش تصفیه پسابهای صنعتی و بازچرخانی آن در فرآیند تولید واحدهای صنعتی	- عدم صدور مجوز صنایع بزرگ آب بر در مناطق مرکزی و کم آب - الزام به استقرار صنایع بزرگ آب بر در سواحل جنوبی - حمایت از ایجاد تصفیه خانه های پسابهای صنعتی در مجتمعها و شهرکهای صنعتی و بازچرخانی آب آنها

برنامه راهبردی (بخش معدن و صنایع معدنی)

- اهداف کلی و راهبردها

اهداف	راهبرد
- شناسایی منابع و ذخایر معدنی در مناطق اولویت‌دار - ارتقاء سهم معدن و صنایع معدنی در اقتصاد کشور	- توسعه سرمایه‌گذاری، زیرساخت و فناوری در حوزه اکتشافات و استخراج معدنی - ارتقاء بهره‌وری، برداشت صیانتی از معادن با رعایت الزامات زیست محیطی در راستای افزایش رقابت پذیری - تکمیل زنجیره ارزش در معدن و صنایع معدنی - بهبود مستمر فضای انجام کسب و کار

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	واحد		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	شناسایی منابع و ذخایر معدنی در مناطق اولویت‌دار	ژئوفیزیک هوایی	کیلومتر خطی	۳۳۳۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰	۲۲۰۰۰۰۰	۲۷۰۰۰۰۰
		تهیه نقشه‌های زمین شناسی ۱:۲۵۰۰۰ (انباشته)	ورقه	۸۸۲	۱۳۸۲	۱۶۳۲	۲۱۳۸	۲۶۵۰	۳۱۶۰
		بررسی مخاطرات و لرزه خیزی ۱:۲۵۰۰۰ (انباشته)	ورقه	۴۷	۶۲	۷۷	۹۲	۱۰۷	۱۲۲
۲	ارتقاء سهم معدن و صنایع معدنی در اقتصاد کشور	سهم ارزش افزوده معدن از تولید ناخالص داخلی	درصد	۱.۳	۱.۳	۱.۴	۱.۵	۱.۶	۱.۷
		استخراج معادن	میلیون تن	۴۰۰	۴۲۰	۴۴۰	۴۶۰	۴۸۰	۵۰۰
		ظرفیت تولید مس	هزارتن	۲۵۹	۲۵۹	۳۲۰	۲۸۱	۳۳۱	۴۶۶
		ظرفیت تولید آلومینیوم	هزارتن	۴۵۰	۴۸۰	۴۸۰	۶۳۰	۶۳۰	۷۸۰
		ظرفیت تولید سیمان	میلیون تن	۷۹.۴	۸۰	۸۳	۸۴.۸	۹۰	۹۰
		ظرفیت استخراج سنگ آهن	میلیون تن	۶۵	۸۸	۹۹	۱۰۵	۱۱۵	۱۲۵
		روی	هزار تن	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۵۰۰	۵۰۰	۶۰۰
		ظرفیت فولاد خام	میلیون تن	۲۴	۲۸	۳۲	۳۵	۳۸	۴۰
		ظرفیت کنسانتره زغال سنگ	میلیون تن	۳	۳	۳	۳.۵	۴	۴
		ظرفیت تولید سنگ تزئینی	میلیون مترمربع	۱۶۰	۱۶۰	۱۶۲	۱۶۸	۱۸۰	۱۹۰
		کاشی و سرامیک	میلیون مترمربع	۵۰۰	۵۳۰	۵۴۰	۵۸۰	۵۹۰	۶۰۰
		شیشه جام	میلیون تن	۱۶	۱۹	۱۹	۱۹	۲۱	۲۱

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	توسعه سرمایه‌گذاری، زیرساخت و فناوری در حوزه اکتشافات و استخراج معدنی	– پوشش ریسک فعالیتهای معدنی اعم از اکتشافی و استخراجی واحدهای معدنی و صنایع معدنی – حمایت از توسعه ظرفیت‌های اکتشاف و استخراج داخلی – حمایت از تحقیق و توسعه در حوزه اکتشاف و استخراج – حمایت از بنگاه‌های توانمند معدنی غیر دولتی با فناوری روزآمد – جذب سرمایه گذاری خارجی هدفمند و ترغیب شکل‌گیری سرمایه گذاریهای مشترک داخلی-خارجی برای کسب توان فناوری و یادگیری در حوزه اکتشاف، استخراج و فرآوری مواد معدنی – حمایت از مشارکت‌های داخلی- خارجی در شناسایی اکتشاف معادن بزرگ و ذخایر مشترک با کشورهای همسایه	– تهیه و تکمیل پوشش نقشه های زمین شناسی، ژئوفیزیک هوایی و بررسی مخاطرات و لرزه خیزی – تقویت و افزایش سرمایه صندوق بیمه سرمایه‌گذاری فعالیتهای معدنی – پشتیبانی از ایجاد شرکتهای بزرگ اکتشافی با مشارکت ذینفعان صنایع معدنی و در صورت امکان سرمایه گذار خارجی برخوردار از فناوریهای برتر اکتشافی – برون‌سپاری فعالیتهای زمین‌شناسی و اکتشافی توسط سازمان زمین‌شناسی و ایמידرو به بخش خصوصی – تفکیک و شفاف سازی نقش و وظایف نهادهای حاکمیتی و توسعه‌ای فعال در بخش اکتشاف در دستگاههای مختلف اجرایی – ارائه پهنه های اکتشاف در مناطق اولویت دار به متقاضیان و شرکتهای بزرگ معدنی با حمایت‌های مالی لازم – طراحی چارچوب‌های اطمینان بخش و جذاب برای بهره‌برداری بلندمدت پس از اکتشاف برای سرمایه‌گذاران – تقویت نظام تولید و نشر داده‌های پایه علوم زمین – کمک به تأمین زیربنای لازم در مناطق اولویت‌دار معدنی و به ویژه برای معادن بزرگ – تهیه بسته های حمایتی- تشویقی برای سرمایه گذاران در اکتشاف پهنه های اولویت دار – استفاده از ابزار حقوق دولتی و اعمال تخفیفات و معافیت‌های آن برای ترغیب سرمایه گذاری و بهره برداری از معادن با رویکرد نتیجه گرا – واگذاری پروانه‌های بهره برداری معادن بزرگ دولتی به شرکتهای بزرگ فرآوری کننده و صنایع معدنی زنجیره معدنی مربوطه – تأمین زیرساخت‌های لازم برای مجتمع های معدنی مهدی‌آباد و توسعه ذغال سنگ طیس – حمایت از شرکت‌های توسعه دهنده زنجیره تولید از معدن تا محصول از طریق معافیت‌های حقوق دولتی و سایر ابزارهای مربوطه – ایفای نقش ایמידرو جهت دستیابی به دانش فنی و تولید عناصر با ارزش افزوده بالا و کمیاب – آماده نمودن بسته‌های قابل ارائه جهت مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی در طرح‌های معدنی و صنایع معدنی – ترغیب ایجاد کنسرسیوم‌های تخصصی صادراتی توسط واحدهای تولیدکننده به منظور توسعه صادرات متمرکز و شناسایی بازارهای هدف

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۲	ارتقاء بهره‌وری، برداشت صیانتی از معادن با رعایت الزامات زیست محیطی در راستای افزایش رقابت‌پذیری	- افزایش بهره‌وری کل عوامل در تولیدات مواد معدنی و صنایع معدنی - حمایت از توسعه قابلیت‌های فناورانه در طراحی و مهندسی و ساخت صنایع معدنی راهبردی - بهبود و کارآمدسازی مدیریت ایمنی، بهداشت، محیط‌زیست و انرژی - ارتقاء مهارت‌ها و توان تخصصی در بنگاه‌های بخش - رعایت ملاحظات آمایشی اقلیم خشک در فعالیتهای فرآوری مواد معدنی و ارتقاء بهره‌وری منابع آب - حمایت از اجرای برنامه‌های ارتقاء بهره‌وری در واحدهای معدنی و صنایع معدنی	- پشتیبانی از توسعه شرکت‌های طراحی، مهندسی و ساخت در معدن و صنایع معدنی - ارتقاء ایمنی در معادن به‌ویژه معادن ذغالسنگ از طریق نوسازی و تقویت تجهیزات ایمنی - بهینه‌سازی مصرف انرژی و آب در واحدهای معدنی و صنایع معدنی - حمایت از طرح‌های تحقیق و پژوهش جهت افزایش راندمان استحصال موادمعدنی در صنایع معدنی - تکمیل مشخصات و ضوابط فنی بهره‌برداری از معادن و ذخائر معدنی - استقرار نظام نظارتی کارآمد بر بهره‌برداری اصولی و مطابق استاندارد از معادن بخصوص معادن با تاکید بر حداکثر استفاده از توان تشکلهای تخصصی تحت نظارت عالی وزارت ص.م.ت - حمایت و تقویت از بهره‌برداری علمی و اصولی در استخراج و جلوگیری از تخریب معادن - استحصال و استفاده حداکثری از موادمعدنی و عناصر همراه و باطله‌های معدنی - هدایت صنایع معدنی آب‌بر برای استقرار در کرانه ساحلی جنوب کشور - پشتیبانی از نوسازی ماشین‌آلات و تجهیزات معدنی با تاکید بر فناوری‌های روز - پشتیبانی از ایجاد و فعالیت معادن و صنایع معدنی بزرگ - مقیاس با استانداردهای بین‌المللی - جلب همکاری مراکز آموزش فنی و موسسات آموزشی دولتی و خصوصی برای توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و ایمنی در نزدیکی مناطق معدنی
۳	تکمیل زنجیره ارزش در معدن و صنایع معدنی	- پشتیبانی از تولید مواد معدنی دارای ارزش افزوده بالا و با کاربرد راهبردی در صنایع پیشرفته - کنترل صادرات مواد معدنی خام - پشتیبانی از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در زنجیره معدن و صنایع معدنی	- توسعه زیرساختهای معدن و صنایع معدنی (تامین آب، برق، گاز، راه، راه آهن، مجتمع‌های فولادی در سواحل مکران و خلیج فارس در قالب همکاری و سرمایه‌گذاری مشترک با کشور افغانستان در منطقه مرزی سگان و جنوب شرق کشور - اتخاذ سیاست وضع عوارض صادراتی نزولی بر مواد خام و کم‌پردازش شده متناسب با میزان پردازش - ساماندهی صدور مجوزهای صنایع معدنی متناسب با توازن در زنجیره - تهیه طرح جامع راهبردی توازن مواد اولیه صنایع معدنی کشور به‌منظور استفاده در سیاست‌های تجاری صادرات و واردات مواد معدنی - ایفای نقش سازمان توسعه‌ای بخش در توسعه معادن و صنایع معدنی درجهت توسعه زیرساخت‌های معدنی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک داخلی - خارجی برای بهره‌برداری پایدار از ذخایر معدنی کشور برای توسعه صنایع پایین دستی
۴	بهبود مستمر فضای کسب و کار	- شفاف‌سازی فرآیندها و مجوزهای معدنی - رفع تعارض‌های قانونی در جهت تسهیل فعالیت‌های معدنی	- تنقیح یکپارچه مجموعه قوانین و مقررات معدن و منابع طبیعی و محیط‌زیست در جهت تسهیل بهره‌برداری پایدار از منابع معدنی و کاهش هزینه مبادله - نشر داده‌های پایه و اطلاعات اکتشافی موادمعدنی از طریق پایگاه داده‌های علوم زمین - توسعه شبکه یکپارچه اطلاعاتی برای دسترسی عموم ذینفعان به اطلاعات ذی‌ربط - توسعه و تکمیل پنجره واحد (طرح کاداستر)

بازرگانی

بازرگانی داخلی

الف) تبیین وضعیت

به‌طور کلی وضعیت بخش بازرگانی داخلی را می‌توان به چند بخش مجزا تفکیک کرد و بر همان اساس چالش‌ها و تنگناهای مرتبط با آن را بیان نمود.

شبکه توزیع: شبکه توزیع مجموعه‌ای از زنجیره‌های متصل به هم می‌باشد که جریان‌های مختلفی (همچون جریان کالاها و خدمات، جریان پولی، جریان اطلاعات و مانند آن) را در بر می‌گیرد. سازماندهی نظام توزیع کالاها در ایران هزینه‌های بسیاری را بر مصرف‌کنندگان نهایی تحمیل کرده و عدم کارکرد مناسب آن در افزایش قیمت نهایی کالاها و خدمات ارائه شده تأثیر به‌سزایی داشته است. نامطمئن بودن و غیررسمی بودن بخش عمده حمل و پخش کالا در شبکه توزیع، ضعف زیرساخت‌های الکترونیکی و شبکه‌ای، بالا بودن هزینه شبکه توزیع کالا به دلیل نقش پر رنگ واسطه‌ها بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و عدم ارتباط صحیح میان بنگاه‌های بخش کوچک و متوسط و نیز بنگاه‌های بزرگ اعم از تولیدی و خدماتی را می‌توان از عمده‌ترین چالش‌های این حوزه برشمرد.

قیمت‌گذاری کالا و خدمات و تنظیم بازار: تجارب موجود در زمینه قیمت‌گذاری کالاها و خدمات در ایران و سایر کشورها نشان می‌دهد دخالت دولت در این زمینه در اغلب موارد دارای کارایی مناسبی نبوده و ضمن ایجاد برخی رانت‌ها، بر تخصیص بهینه منابع و انگیزه رقابت تأثیر منفی داشته است. هر چند در برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه، رویکرد کاهش مداخله دولت در زمینه قیمت‌گذاری و تنظیم بازار کالاها مورد توجه بوده با این حال به دلیل حساسیت‌های موجود در زمینه کنترل تورم از یک سو و حمایت از تولیدکنندگان از سوی دیگر، دولت کماکان نقش مهمی در تعیین قیمت و مداخله مستقیم کالایی برای تنظیم بازار داشته است.

بنابراین قیمت‌گذاری دستوری کالاهای اساسی، ناکارآمدی نظام کنترل و نظارت و تعدد مراجع قیمت‌گذاری کالا و خدمات، ابهام در نقش و جایگاه تشکلهای غیردولتی در تنظیم بازار، نظارت ضعیف بر فعالیت سازمان‌های وابسته در زمینه تأمین، توزیع و نگهداری کالا و عدم اتخاذ تدابیر لازم در زمینه بهینه‌سازی ظرفیت نگهداری کالا متناسب با نیاز کشور از مهمترین چالش‌های این حوزه است.

ساختار بازار محصولات کشاورزی: با وجود اقدامات صورت گرفته در زمینه اشاعه فناوری و نهاده‌های جدید در بخش کشاورزی که تا حدودی به افزایش رشد تولید این بخش کمک نموده، شبکه توزیع و بازاریابی محصولات کشاورزی اغلب به روال گذشته عمل کرده و از حالت سنتی خارج نشده است. به همین دلیل اختلاف قیمت دریافتی تولیدکننده و قیمت پرداختی مصرف‌کننده زیاد بوده و سطح پایین خدمات بازاریابی، ریسک بالا، عدم شفافیت اطلاعات و رانت‌های حاصله و کنترل شدید و گاه غیر لازم توسط دولت بیانگر کارایی پائین بازار محصولات

کشاورزی در ایران است. ضمن این که سیاست‌های حمایتی از این بخش به‌ویژه خرید تضمینی محصولات کشاورزی به دلیل نبودن هماهنگی و ارتباط مناسب با الگوی کشت مطلوب عملکرد قابل قبولی نداشته و ضرر و زیان قابل توجهی را در سال‌های گذشته متوجه دولت نموده است.

تجارت الکترونیک: تجارت الکترونیکی از سال ۱۳۹۰ در کشور به طور جدی پایه‌گذاری شده و زیرساخت‌های فنی، اجتماعی و اقتصادی، قانونی، امنیتی و استانداردها در مرحله شکل‌گیری مسیر توسعه بوده و در سال ۱۳۹۴ در آستانه مرحله بلوغ مسیر توسعه و بهره‌برداری در فرآیندهای تجاری و محیط کسب و کار می‌باشد.

پوشش ریسک حوزه صادراتی: تا سال ۱۳۹۲، پوشش ریسک صادراتی در حدود ۲ درصد از کل صادرات بوده که به دلیل این امر دولت با چالش‌ها و معضلاتی در تأمین منابع مالی صادراتی، انعطاف‌پذیری تعرفه‌های حق بیمه و کارمزد خدمات و قوانین و مقررات مواجه شده است.

(ب) اهم اقدامات دولت

در عین حال برای رفع مسایل و مشکلات کوتاه مدت و میان مدت، دولت در دو سال گذشته اقداماتی برای بهبود وضعیت بخش بازرگانی انجام داده است که عبارتند از:

- برنامه‌ریزی و اختصاص منابع مالی برای واردات و تأمین کالاهای اساسی مورد نیاز کشور و بهبود ذخایر راهبردی
برنامه‌ریزی برای تأمین و تدارک کالاهای اساسی در راستای تحقق امنیت غذایی به عنوان یکی از اولویت‌های دولت بوده است. لذا مقرر گردید مبلغ ۳ میلیارد دلار به منظور تأمین و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی مورد نیاز کشور از محل منابع صندوق توسعه ملی به صورت تنخواه به وزارت جهاد کشاورزی پرداخت شود.
باتوجه به بهبود تولید گندم در داخل و واردات انجام شده در سال‌های گذشته، موجودی گندم کشور در حال حاضر در حدود ۸ میلیون تن می‌باشد که فراتر از تکالیف تعیین شده برای ذخیره راهبردی این محصول (۵ میلیون تن) بوده و ضرورتی به واردات این محصول در سال جاری نمی‌باشد. شایان ذکر است میزان موجودی گندم در ابتدای سال ۱۳۹۲ در حدود ۱۰۹ میلیون تن بوده است. درخصوص سایر کالاهای اساسی نیز میزان موجودی در حد اهداف مورد نظر محقق شده است.

- اعلام به موقع قیمت خرید تضمینی محصولات کشاورزی و تعیین دستگاه مباشر، تأمین نقدینگی لازم برای خرید تضمینی و پرداخت مطالبات کشاورزان

در سال جاری ضمن تأمین ۲۰۰۰۰ میلیارد ریال اعتبار از محل منابع عمومی قانون بودجه سال ۱۳۹۴ برای خرید تضمینی گندم، ۵۱۰۰۰ میلیارد ریال تسهیلات بانکی برای این موضوع اختصاص یافته که با وجود افزایش میزان تولید و قیمت گندم، مطالبات کشاورزان به موقع پرداخت شده است.

- افزایش اعتبار طرح توزیع شیر در مدارس جهت بهبود تغذیه دانش آموزان

اعتبارات تخصیص یافته برای طرح شیر مدارس یکی از مصادیق بارز توزیع هدفمند یارانه‌ها بوده و ضمن تحریک تقاضا و افزایش مصرف شیر و حمایت از صنایع لبنی تاثیر مثبتی بر قیمت خرید شیر خام تولیدی دامداران دارد. در سال ۱۳۹۳ با استفاده از اعتبارات هدفمندسازی یارانه‌ها منابع تأمین شده برای طرح مزبور رشد قابل توجهی یافته و ضمن افزایش تعداد دفعات توزیع شیر، جمعیت تحت پوشش نیز از ۱۰ میلیون نفر در سال ۱۳۹۲ به حدود ۱۳ میلیون نفر در سال ۱۳۹۴ رسیده است. همچنین با برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته برای بهبود کیفیت، سهم شیر استریل از ۳۰ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۶۰ درصد در سال جاری ارتقاء یافته است. در سال ۱۳۹۴ نیز کل اعتبار مصوب برای اجرای این طرح برابر ۵۵۰۰ میلیارد ریال بوده که تاکنون ۳۱۰۰ میلیارد ریال آن اختصاص یافته است. - استفاده از ابزار سیاست قیمت تضمینی برای خرید محصول ذرت در استان خوزستان و جو در استان کرمانشاه در راستای کاهش مداخله مستقیم دولت و کاهش بار مالی.

با اجرای این سیاست، ضمن عدم نیاز به مداخله مستقیم دولت در خرید تضمینی محصول از کشاورزان و کاهش هزینه‌های تبعی و بار مالی، قیمت محصول براساس عرضه و تقاضا و در چارچوب ضوابط بورس کالا در شرایط رقابتی تعیین شده و از دستکاری قیمت و اختلال در بازار جلوگیری می‌شود.

- ساماندهی تولید، فرآوری، تجارت، تبلیغ و خرید تضمینی چای کشور در قالب بند (ی) ماده ۱۴۳ و بند الف ماده ۱۴۵ قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه

در قانون بودجه سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، اقدام لازم برای کمک به تأمین سرمایه اولیه جهت تشکیل و راه‌اندازی صندوق حمایت از توسعه چای کشور به عمل آمد. همچنین در راستای حفظ و بهبود وضعیت باغ‌های چای کشور و ایجاد انگیزه در بین چایکاران و جوان‌سازی بوته‌های چای و افزایش میزان تولید برگ سبز مرغوب، عملیات به‌زراعی طی برنامه ۵ ساله در سطح ۲۱ هزار هکتار از باغات از سال ۱۳۹۳ آغاز شده است. شایان ذکر است در سال جاری نیز مبلغ ۸۹ میلیارد ریال برای انجام عملیات به‌زراعی (هرس کف بر و کمربر) باغات چای به وزارت جهاد کشاورزی اختصاص یافته است.

- تجارت الکترونیک

- اعطای نماد اعتماد الکترونیکی ۱۵۰۰۰ واحد کسب و کار با اشتغال ۲۵۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۴
- توسعه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت و رشد ۴۰۰۰ تأمین‌کننده کالا با تعداد ۲۵۰۰۰ قلم کالا در سال ۱۳۹۴
- حجم تجارت الکترونیکی در سال ۱۳۹۳ رقمی بالغ بر ۵۲۰ هزار میلیارد ریال بوده است (که این رقم تقریباً معادل ۱٪ از ارزش تجارت الکترونیکی در جهان در سال ۲۰۱۴ است).

- پوشش ریسک صادراتی

- افزایش توان حمایتی صندوق ضمانت صادرات از طریق افزایش سرمایه دولت در آن صندوق به میزان ۲۰۰ میلیون دلار در اجرای بند "ز" تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور از محل وصولی اقساط حساب ذخیره ارزی
- اختصاص ۲۰۰ میلیون دلار خط اعتباری به بانک توسعه صادرات ایران در راستای حمایت از صادر کنندگان خدمات فنی و مهندسی در کشور عراق
- اختصاص مبلغ ۵۰۰ میلیارد ریال به سازمان توسعه تجارت ایران بابت یارانه سود کارمزد تسهیلات صادراتی و اجرای سایر برنامه های حمایتی در راستای تشویق صادرات غیر نفتی
- کاهش نرخ حق بیمه به گونه ای که صادر کنندگان با پرداخت کارمزد کمتر بتوانند از محصولات بیمه ای صندوق ضمانت صادرات استفاده نمایند.

ج) اهم چالش ها

- در یک جمع بندی کلی، تنگناها و چالش های بخش بازرگانی کشور را می توان در موارد زیر دسته بندی نمود:
- تعدد بیش از حد واحدهای صنفی سنتی و ناچیز بودن سهم فروشگاه های بزرگ و زنجیره ای در نظام توزیع داخل کشور
- پایین بودن بهره وری در نظام توزیع
- عدم شکل گیری مناسب کسب و کار مجازی و اینترنتی و ناهماهنگ بودن سامانه های اطلاعاتی
- نبود شبکه یکپارچه لجستیک تجاری در کشور
- بالا بودن هزینه های مبادله کالا و خدمات
- عدم اطمینان از آینده بازار و تمایل و ترغیب برای خرید و احتکار کالا و در نتیجه به هم خوردن توازن در سبد هزینه های خانوار و بنگاه های اقتصادی
- تأثیر مخرب قاچاق کالا و بازرگانی غیررسمی بر بخش بازرگانی داخلی
- انتظارات فعالان اقتصادی در بخش بازرگانی از نتایج برجام و تاخیر و وقفه در تصمیم گیری های مهم کسب و کار

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف
۱	افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری در نظام توزیع کالا و خدمات	مدیریت اثربخش عرضه و تقاضای بازار
۲	افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری در فضای کسب و کار اینترنتی	مدیریت اثربخش در فضای کسب و کار اینترنتی
۳	ساماندهی نظام توزیع و قیمت	شفاف سازی و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان ۱۳۹۳	پیش‌بینی تا پایان ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری در نظام توزیع کالا و خدمات	ساماندهی شرکت های پخش و توزیعی	شعبه	۷۱۸	۷۰۰	۲۵۰	۳۰۰	۳۶۰	۴۳۰	۵۰۰
۲		سهم فروشگاه های بزرگ و زنجیره ای از شبکه توزیع	درصد	–	۵	۸	۱۱	۱۴	۱۷	۲۰
۳	افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری در فضای کسب و کار اینترنتی	ساماندهی و گسترش بخش خرده‌فروشی غیر فروشگاه‌های	وب سایت	۱۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۶۰۰	۱۶۰۰	۱۶۰۰	۱۶۰۰	۱۶۰۰
۴		پوشش یکپارچه رهگیری و ردیابی الکترونیکی کالا و خدمات	درصد	۱۰	۱۳	۲۶	۴۲	۶۲	۸۰	۱۰۰
۵		توسعه کسب و کارهای اینترنتی	تعداد	۱۰۳۳۶	۱۵۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۴۵۰۰۰	۵۰۰۰۰
۶		تعداد کالا یا خدمات عرضه شده برای معامله در سامانه ستاد	تعداد	۲۵۲۹۵	۴۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰
۷		سهم تجارت الکترونیکی از تولید ناخالص داخلی	درصد	–	۴۸	۵۰	۵۲	۵۲	۵۳	۵۳
۸		سهم واحدهای دارای صندوق مکانیزه فروش از کل واحدهای صنفی	درصد	–	۲۶	۳۲	۳۷	۴۸	۶۵	۸۷

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
مدیریت اثربخش عرضه و تقاضای بازار	توسعه شیوه‌های نوین تأمین، توزیع، بازاریابی و فروش	- ساماندهی واحدهای غیردولتی پخش کالا و شبکه‌های توزیع و اصلاح ساختارهای غیربهره‌ور در زنجیره توزیع - ساماندهی صنوف فاقد پروانه - ترغیب واحدهای صنفی به تشکیل واحدهای بزرگ مقیاس از طریق ادغام و یا ایجاد ساختارهای نوین - الزام بکارگیری صندوق‌های مکانیزه فروش در واحدهای صنفی بر اساس دستورالعمل‌های مصوب - تشکیل نمایشگاه‌های فصلی ودایمی - حمایت از شرکت‌های اپراتور نمایشگاهی - تدوین دستورالعمل حمایت از ایجاد و توسعه فروشگاه‌های بزرگ و زنجیره‌ای
	اصلاح شبکه‌های توزیع در جهت کاهش هزینه‌های مبادله و قیمت‌نهایی مصرف‌کننده	- پشتیبانی و حمایت از تسهیل‌فرآیندها برای ایجاد و توسعه فروشگاه‌های بزرگ زنجیره‌ای - همکاری مستمر با تشکلهای تولیدی و توزیعی جهت کاهش هزینه‌های مبادله - مشارکت در اجرای قانون حمایت از مصرف‌کننده و سایر قوانین تعریف‌کننده حقوق شهروندی - شناسایی بازارهای با عملکرد انحصاری و اعمال سیاست‌های لازم به منظور مدیریت تبعات انحصار و کاهش آنها - بازطراحی شیوه‌های نظارت بر بازار
مدیریت اثربخش در فضای کسب و کار اینترنتی	فراگیر نمودن تجارت الکترونیکی از جمله سامانه تولید و تجارت	- ساماندهی جریان‌ات گردش کالا از تولید تا مصرف و ایجاد بانک اطلاعاتی جامع موردنیاز تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان - توسعه تجارت الکترونیکی و گسترش به کارگیری روش‌های نوین تجارت - آرایه تسهیلات و حمایت از ایجاد و توسعه زیرساخت‌های فنی، سرمایه‌های انسانی، قانونی، حاکمیتی و امنیتی توسعه تجارت الکترونیکی - فرهنگ‌سازی و آموزش تجارت الکترونیکی - حمایت از توسعه فعالیت‌های تدارکاتی و معاملاتی الکترونیکی - فراهم‌سازی زمینه تعاملات ملی و بین‌المللی در تجارت الکترونیکی
	یکپارچه سازی و تقویت سیستم‌های هدفمند نظارتی و پیشگیری از تخلفات در بازار کالا و خدمات با تاکید بر استفاده از IT و ICT	- شناسه‌دار کردن کالاها جهت رهگیری، شناسایی سریع مشخصات و نظارت سیستمی بر نحوه توزیع، هزینه‌های مربوطه و قیمت‌نهایی مصرف‌کننده - کدگذاری کالاها مطابق استانداردها و رویه‌های متعارف جهانی - ساماندهی و نظارت بر عملکرد خدمات قبل، حین و پس از فروش بنگاه‌های اقتصادی
شفاف سازی و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری	شکل‌گیری قیمت‌ها بر مبنای مکانیزم بازار (عرضه و تقاضا)	- تغییر ساختار و مأموریت سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان برای اطمینان از اطلاع‌رسانی درست تولیدکنندگان به مصرف‌کنندگان - محدود نمودن قیمت‌گذاری صرفاً برای کالاهای عمومی، انحصاری و اساسی به موجب ماده (۲۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)
	تسهیل رقابت، کنترل انحصارات و مقابله با بازار شکنی	- اجرای صحیح اصل (۴۴) قانون اساسی برای جلوگیری از انحصار - حضور حداقل سه واحد تولیدکننده و عرضه‌کننده داخلی یا خارجی در بازار برای ایجاد رقابت. - جلوگیری از لطمه ناشی از کاهش قیمت غیرمتعارف محصولات مشابه خارجی از طریق وضع مابه‌التفاوت و سایر اقدامات ضد بازارشکنی

مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی

الف) تبیین وضعیت

مناطق آزاد ایران به عنوان الگوی توسعه اقتصادی- اجتماعی ایران ۱۴۰۴ در یک قطعه جغرافیایی کوچک، شرایط هم پیوندی و تعامل اثرگذار بین اقتصاد جهانی با اقتصاد ملی و ارائه الگوی توسعه در بخش‌های مختلف را فراهم می‌سازد.

مناطق آزاد در روند تکامل مبانی نظری و در مسیر تاریخی تشکیل و تکوین خود با هدف‌های زیر به وجود آمده‌اند:

- محدوده‌های جغرافیائی مشخص درون هر کشور با عنوان "مناطق آزاد تجاری" فارغ از مقررات تعرفه‌ای و شبه تعرفه‌ای گمرکی سرزمین اصلی برای ایجاد زمینه‌های تدریجی و کم خطر جهت پیوستن به نظام جدید تجارت جهانی

- کمک به توسعه صنعتی شدن کشور با عنوان "مناطق آزاد تجاری- صنعتی" به صورت سکوه‌های توسعه صادرات بر مبنای آرمان‌های ملی در رابطه با حذف تبعیض‌ها و بی‌عدالتی‌ها بین جهان فقیر و غنی و ایجاد مدار توسعه یافتگی برشالوده صنعتی شدن

- حل مشکل اقتصادهای بسته و دولت مدار جهت آزادسازی‌های اقتصادی، انتقال و جذب سرمایه خارجی و تحرک بخشی بیشتر به بخش خصوصی و فعال‌سازی این بخش در اقتصاد ملی با هدف افزایش کارایی اقتصادی

- ایفای نقش در عرصه آمایش سرزمین جهت توسعه و آبادانی ناحیه‌ای به خصوص نواحی محروم کشور در چارچوب الگوی هسته- پیرامون از طریق برنامه‌ریزی و مدیریت توان‌های محیطی با ترکیب مولفه‌های انسانی و زمان در این نواحی

- کمک به همگرایی بین‌المللی بین گروه کشورها به عنوان نقش جدید مناطق آزاد در مسیر تشکیل و توسعه زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای و ایجاد هم افزائی بر مبنای اتحادهای استراتژیک با طی کردن مراحل زیر:

- منطقه آزاد تجاری مشترک

- اتحادیه گمرکی

- بازار مشترک

- اتحادیه اقتصادی

ایجاد همگرایی اقتصادی منطقه‌ای بین ایران و کشورهای آسیائی، آفریقائی و آمریکای لاتین به ویژه جهان اسلام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که تکیه بر ارزش‌ها و آرمان‌های والای انقلاب و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران دارد. همگرایی اقتصادی در روند تشکیل منطقه آزاد تجاری مشترک تا نیل به اتحادیه اقتصادی با کشورهای همسایه، علاوه بر اشتراک منابع و توان‌های اقتصادی، به تقویت و گسترش امنیت استراتژیک کشور نیز منجر می‌شود و بدین سبب از اهمیت مضاعفی برخوردار است.

ب) اهم چالش‌ها

مناطق آزاد ایران، در نیل به ماموریت‌های خود که در ماده ۱ قانون تاسیس و اداره مناطق منعکس است و برای نیل به نقش و جایگاه موثر در اقتصاد ملی که طی مباحث فوق‌الذکر مطرح شد، با چالش‌ها و تنگنایی مواجه هستند که به اختصار به شرح زیر مورد اشاره قرار می‌گیرند:

- مشارکت دولت در ساخت زیربناها و شیوه درآمدزایی مناطق آزاد
- ناهماهنگی اجرائی بین سازمان‌های مناطق آزاد و سایر دستگاه‌های دولت
- تصویر ذهنی ناهماهنگ از کارکردهای مناطق آزاد بین مسئولین و واقعیت‌های موجود
- مسائل مربوط به جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- تورم تشکیلاتی، افزایش هزینه‌های جاری
- فقدان دید آرمانی مشترک
- عدم تعادل فضائی سرزمین و استقرار برخی از مناطق در حوزه‌های نامتعادل
- عدم ثبات مدیران و پائین بودن کارایی سیستم اداری
- از زمره نارسایی‌ها و کاستی‌ها در مناطق آزاد کشور برای تعامل اثرگذار بین اقتصاد جهانی و جلب و جذب همکاری‌های بین‌المللی و سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:
- ایجاد نهادهای مالی مرتبط با تجهیز و توسعه بازار سرمایه (شرکت‌های تأمین سرمایه، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و...) در مناطق
- تسهیل مشارکت‌های عمومی - خصوصی برای اجرای پروژه‌های زیربنایی انتفاعی و ترتیبات آن
- جذب و توسعه موسسات دانش بنیان
- مشارکت‌های سرمایه‌گذاری با همسایگان در حوزه کنوانسیون‌های دوطرفه بین دولت ایران و سایر دولت‌ها (مبتنی بر ترجیحات تعرفه‌ای) و یا اجرای سایر توافقات که می‌تواند در حوزه جغرافیایی مناطق آزاد به اجرا در آید
- هدفمندسازی فعالیت‌های اقتصادی جهت برخورداری از مشوق‌ها و تسهیلات قانونی در یک نظام پلکانی تعرفه‌ای
- ایجاد خدمات بانکی و بیمه‌ای پیشرفته
- همپاسازی و هماهنگ‌سازی قانون سرمایه‌گذاری خارجی با رقبای منطقه‌ای
- بهره‌برداری از منابع ملی و زیرزمینی (اعم از معدنی و هیدروکربوری)
- صدور روادید برای اتباع خارجی با مجوز سازمان‌های مناطق آزاد
- مشکلات ترتیبات تجارت منطقه‌ای

ج) برنامه راهبردی

منشور اقتصاد مقاومتی با جهت‌گیری اساسی برای توسعه اقتصادی کشور در راستای بهره‌گیری حداکثر از توانمندی‌های درونی کشور، سیاست‌های کلی زیر را برای مناطق آزاد ایران تعیین کرده است که می‌تواند کلیه هدف‌های مرتبط با تاسیس و شکل‌گیری مناطق آزاد را پوشش دهد. سیاست‌های تعیین شده در این منشور متضمن "توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور" به منظور دستیابی به موارد ذیل است:

۱- صادرات کالا و خدمات

۲- گسترش و تسهیل تولید

۳- انتقال فناوری‌های پیشرفته

۴- تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج

راهبردهای طراحی شده برای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی برحسب هر یک از این راهبردها به شرح زیر است:

توسعه ظرفیت‌های صادراتی مناطق آزاد

- ایجاد دهکده‌ها و پارک‌های لجستیکی در مناطق آزاد متکی به فناوری موج چهارم به عنوان زیرساخت اصلی

توسعه تجارت و تولید و ارتقاء جایگاه اقتصاد کشور در نظام منطقه‌ای و جهانی به منظور گسترش محصولات

نرم و خدمات در راستای دستیابی به قدرت نرم

- ایجاد خطوط ترانزیتی از قبیل خطوط ترانزیتی از آسیای میانه به جاسک و چابهار، خارج کردن جلفا از

بن‌بست ترانزیتی با تکمیل راه‌آهن جلفا- نخجوان و آذربایجان برای اتصال به بنادر دریای سیاه، احداث خط

ریلی بندرامام- خرمشهر- شلمچه- لاذقیه برای اتصال به دریای مدیترانه جهت بهره‌گیری از ظرفیت جغرافیای

اقتصادی مناطق آزاد با هدف توسعه توان اقتصادی و مالی کشور در حوزه مبادلات کالایی و خنثی کردن

تهدیدهایی که در بیرون از مرزهای شرقی و غربی کشور با عملکرد تضعیف مزیت مکانی ایران به عنوان هاب

تجاری و ترانزیتی ۱۸ کشور پیرامون در حال شکل‌گیری است.

- ایجاد مناطق آزاد جدید در مرزهای جغرافیایی کشور برای دسترسی و تسهیل صادرات به بازارهای کشورهای همسایه.

- ایجاد مناطق ویژه اقتصادی با جهت‌گیری مناطق لجستیکی و پایگاه صادرات

(د) برنامه‌ها و اقدام‌های اساسی

برنامه‌ها و طرح‌های مناطق در راستای سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی برای دوران برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این مناطق به شرح جدول ذیل ارائه می‌گردد:

برنامه پنج‌ساله سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و برنامه ملی مربوطه

سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی	هسته‌های محوری متناظر	عنوان برنامه	منطقه	عنوان طرح و پروژه
توسعه ظرفیت های صادراتی مناطق آزاد (محور سوم بند یازده سیاست های اقتصاد مقاومتی - طرح چهارم از برنامه ملی پیشبرد برونگرایی اقتصاد)	هسته حمل و نقل و ترانزیت	تجهیز حمل و نقل هوایی دریایی و خشکی (port) در مقیاس تجارت بین‌المللی	کیش	ترمینال مسافری فرودگاه (۵ میلیون مسافر)
				احداث اسکله برای کشتی‌های اقیانوس پیما
				احداث فرودگاه جزیره هندورابی
				احداث بندر جزیره هندورابی
			قشم	مجموعه بندر کاوه، پل خلیج فارس و شبکه‌های مواصلاتی مرتبط
				احداث ترمینال مسافری جدید فرودگاه قشم (به ظرفیت ۱.۵ میلیون مسافر)
				احداث پایانه مسافری حمل و نقل دریایی
				توسعه بندر بهمن
				توسعه بار و مسافر بندر درگهان
				ایجاد قطب بانکرینگ و خدمات وابسته
				احداث بندر سوزا
			چابهار	تکمیل ظرفیت های محور ترانزیتی شرق
				احداث فرودگاه مستقل چابهار
				تکمیل بندر شهید بهشتی
			اروند	بندر خشک شلمچه (پایانه صادراتی)
				خط آهن بندر امام، خرمشهر، شلمچه
				خارج کردن مغروقه‌ها
				لایروبی اروند و بازسازی بندر خرمشهر
			ارس	اجرای طرح تکمیل راه آهن جلفا-اصلاندوز
				احداث بزرگراه جلفا-مرند
				احداث بندر خشک (پایانه صادراتی)
				فرودگاه بین‌المللی ارس
			انزلی	تکمیل بندر کاسپین
				ایجاد ظرفیت های لازم برای احداث هاب تجاری در محور شانگهای، اوکتائو و بندر کاسپین و کشورهای حاشیه دریای خزر
			ماکو	تکمیل فرودگاه بین‌المللی ماکو
				اجرای طرح بزرگراه ایواغلی-بازرگان و خدمات بین راهی
				ایجاد بندرخشک (پایانه صادراتی)
			جاسک	ایجاد پایانه دوم نفتی در جاسک
				احداث بندر جاسک
هسته تجارت، خدمات تجاری و صادرات	تنظیم مقررات جهت صادرات مجدد و ایجاد مشوق‌های صادراتی	کیش	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی	
			قشم	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی
			چابهار	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی
			اروند	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی
			ارس	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی
			انزلی	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی
			ماکو	ایجاد پایگاه صادرات مجدد و مشوق های صادراتی
			دبیرخانه	طرح رفع موانع صادرات مجدد

سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی	هسته‌های محوری متناظر	عنوان برنامه	منطقه	عنوان طرح و پروژه
توسعه ظرفیت‌های تولیدی مناطق آزاد (محور دوم بند یازده سیاست‌های اقتصاد مقاومتی)	هسته صنعت، معدن و خدمات فنی و مهندسی	بهبود و توسعه زیرساخت‌های تولید کالا و خدمات	کیش	ایجاد زیرساخت‌های مربوط به سایت پشتیبانی خدمات حفاری دریایی
			قشم	تکمیل زیرساخت‌های پهنه صنایع سنگین (کاوه)، ایجاد زیر ساخت‌های مربوط به سایت پشتیبانی صنعت فراساحلی
			چابهار	ایجاد زیر ساخت‌های لازم برای ایجاد قطب سوم خودروسازی
			اروند	تکمیل زیرساخت‌های شهرک‌های صنعتی موجود، ایجاد زیرساخت‌های مربوط به سایت پشتیبانی صنعت فراساحلی
			ارس	تکمیل زیر ساخت‌های سایت صنایع نیمه سنگین
			انزلی	ایجاد زیرساخت‌های صنایع پاک و صنایع صادراتی
			ماکو	ایجاد زیر ساخت‌های لازم برای فرآوری مواد و کانی معدنی
	هسته نفت، گاز، پتروشیمی و انرژی	بهبود و توسعه زیرساخت‌های تولید کالا و خدمات	کیش	ایجاد بورس نفت
			قشم	ایجاد نیروگاه سیکل ترکیبی و زیرساخت‌های پارک انرژی
			چابهار	زیرساخت‌های اصلی مجتمع پتروشیمی مکران
				زیرساخت‌های طرح فولاد سازی ۳ میلیون تنی
				ایجاد نیروگاه سیکل ترکیبی
			اروند	زیرساخت‌های شیمی شهر
				نیروگاه سیکل ترکیبی
				ایجاد زیرساخت‌های سایت صنایع شیمیائی و نفتی
			ارس	ایجاد زیرساخت‌های سایت صنایع شیمیائی و نفتی
			انزلی	تولید برق و آب همزمان با ظرفیت بالا
			ماکو	توسعه صنعتی متکی به گاز طبیعی
	هسته کشاورزی و شیلات	بهبود و توسعه زیرساخت‌های تولید کالا و خدمات	کیش	سایت‌های کشت گلخانه‌ای
			قشم	پرورش ماهی در قفس و تولید پودر و روغن ماهی، آبی پروری
			چابهار	ایجاد مزارع پرورش میگو، آبی پروری، صید صنعتی
			اروند	سایت آبی پروری و صادرات آبزیان، بهسازی و توسعه نخیلات
				احداث سد جداسازی آب شور بهمنشیر
				احداث سد جداسازی آب شور اروند
			ارس	ایجاد زیرساخت‌های لازم برای بهره برداری از اراضی زیر سد خدا آفرین در قالب مجتمع‌های کشت و صنعت
				توسعه کشت گلخانه‌ای
			انزلی	-
			ماکو	ساماندهی بهره‌برداری های کشاورزی در اراضی پلدشت در قالب مجتمع‌های کشت و صنعت
				توسعه کشت گلخانه‌ای

سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی	هسته‌های محوری متناظر	عنوان برنامه	منطقه	عنوان طرح و پروژه
تبدیل مناطق آزاد به قطب فناوری (محور اول از بند یازده سیاست‌های اقتصاد مقاومتی)	هسته فناوری‌های پیشرفته و توسعه ظرفیت‌های علمی و پژوهشی	توسعه موسسات دانش بنیان و انتقال فناوری‌های پیشرفته	کیش	ایجاد زیرساخت‌های مرکز رشد و ایجاد پارک علمی و فناوری با گرایش اینترنتی
			قشم	ایجاد زیرساخت‌های مرکز رشد و ایجاد پارک علمی و فناوری با گرایش زیست‌فناوری
			چابهار	ایجاد زیرساخت‌های مرکز رشد و ایجاد پارک علمی و فناوری با گرایش پتروشیمی
			اروند	ایجاد زیرساخت‌های مرکز رشد و ایجاد پارک علمی و فناوری با گرایش پالایش و فرا ساحل
			ارس	ایجاد زیرساخت‌های مرکز رشد و ایجاد پارک علمی و فناوری با گرایش سلولزی، کشاورزی و گلخانه‌ای
			انزلی	نساجی و لوازم خانگی
			ماکو	ایجاد زیرساخت‌های مرکز رشد و ایجاد پارک علمی و فناوری با گرایش کشاورزی و گلخانه
			کیش	ایجاد شهر دانش و رسانه
توسعه ظرفیت تأمین منابع برای سرمایه‌گذاری و نیازها (محور چهارم از بند یازده سیاست‌های اقتصاد مقاومتی)	هسته فناوری اطلاعات	توسعه ICT واحداث کریدورهای پر ظرفیت حمل و نقل اطلاعات جهت تجارت بین‌المللی محصولات نرم	قشم	توسعه مراکز خدماتی مرتبط با فناوری اطلاعات
			چابهار	توسعه مراکز خدماتی مرتبط با فناوری اطلاعات
			اروند	توسعه مراکز خدماتی مرتبط با فناوری اطلاعات
			ارس	توسعه مراکز خدماتی مرتبط با فناوری اطلاعات
			انزلی	توسعه مراکز خدماتی مرتبط با فناوری اطلاعات
			ماکو	توسعه مراکز خدماتی مرتبط با فناوری اطلاعات
			کیش	ایجاد مرکز مالی بین‌المللی
			کیش	ایجاد بورس بین‌المللی
توسعه ظرفیت تأمین سرمایه‌گذاری و نیازها (محور چهارم از بند یازده سیاست‌های اقتصاد مقاومتی)	هسته توسعه ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری	تجهیز بازار سرمایه در مناطق آزاد	کیش	ایجاد نهادهای مالی
			کیش	ایجاد بورس انرژی
			قشم	ایجاد بورس کالا، نهادهای مالی و شعب بانک‌های خارجی
			چابهار	ایجاد بورس کالا و شعب بانک‌های خارجی
			اروند	ایجاد بورس کالا، نهادهای مالی و شعب بانک‌های خارجی
			ارس	ایجاد بورس کالا، نهادهای مالی و شعب بانک‌های خارجی
			انزلی	ایجاد نهادهای مالی و شعب بانک‌های خارجی
			ماکو	ایجاد بورس کالا، نهادهای مالی و شعب بانک‌های خارجی
			کیش	-
			قشم	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های لازم برای نگهداری و دپوی کالا
			چابهار	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های لازم برای نگهداری و دپوی کالا برای صادرات مجدد
			اروند	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های لازم برای نگهداری و دپوی کالای صادراتی
			ارس	اجرای طرح سرمایه‌گذاری مشترک با کشورهای همسایه در زمینه تجارت با حوزه قفقاز
			انزلی	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های لازم برای نگهداری و دپوی کالا جهت صادرات به روسیه
			ماکو	اجرای طرح سرمایه‌گذاری مشترک با ترکیه در زمینه صنایع کانی‌های غیرفلزی و یا صنایع با ارزش افزوده بالا

بخشی: امور زیربنایی

انرژی

نفت و گاز

الف) تبیین وضعیت

نفت و گاز، مهمترین منبع تامین انرژی جهان محسوب می‌شود. پیش‌بینی می‌شود که تا دو دهه دیگر، توسعه انرژی‌های جایگزین نفت و گاز (تجدیدپذیر)، تغییر قابل ملاحظه‌ای در مصرف این حامل‌های حیاتی ایجاد نخواهد کرد. بنابراین تا آن دوره، نقش نفت و گاز به عنوان انرژی‌های غالب، در سبد مصرف انرژی جهان تغییری نخواهد داشت.

رشد اقتصادی جهان رابطه مستقیمی با انرژی، قیمت و به ویژه امنیت عرضه انرژی دارد. در صورت دستیابی کشور به اهداف حفظ و افزایش ظرفیت تولید نفت و گاز خود (به ویژه در اوپک)، می‌تواند قدرت و اعتبار منطقه‌ای و بین‌المللی خود را احیا نموده و در پیشبرد اهداف خود در راستای توسعه داخلی و نقش موثر در جهان موفق شود. در سال‌های گذشته به دلیل تشدید تحریم‌های بین‌المللی و عدم جذب سرمایه‌گذاری خارجی و نبود مدیریت صحیح در استفاده از منابع مالی، میزان سرمایه‌گذاری روندی نزولی را طی نموده و بخش نفت و گاز با مشکل مواجه گردیده و به تبع آن کاهش تقاضا برای خرید نفت ایران موجب کاهش درآمدهای ارزی کشور شده که اثرات آن علاوه بر بخش نفت و گاز بر سایر بخش‌های کشور نمایان است. بخشی از پیامدهای این دوره را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- تولید نفت خام ایران از سال ۱۳۹۱ و با اعمال تحریم‌های بین‌المللی بر فروش نفت خام روندی نزولی را طی نموده به‌طوری‌که از ۳.۳ میلیون بشکه در روز در سال ۱۳۹۱ به ۲.۷ میلیون بشکه در روز در سال ۱۳۹۲ کاهش یافته است. این کاهش در نهایت جایگاه ایران را در اوپک از دومین تولیدکننده و صادرکننده نفت به رتبه پنجم تنزل داده است.
- در سال‌های گذشته، روند توسعه میادین مشترک به کندی دنبال شد و در مقابل به دلیل عدم پایبندی کشورهای همسایه به تولید صیانتی از این میادین، به تدریج شکاف میان برداشت ایران و همسایگان به نفع رقبا روندی صعودی یافت. همچنین میزان تولید ایران از میادین مشترک نفتی خود در سال ۱۳۹۲ روزانه معادل ۲۳۰ هزار بشکه بوده درحالی‌که سهم کشورهای همسایه از تولید میادین مشترک با ایران معادل ۱.۳ میلیون بشکه در روز بوده است.
- عدم سرمایه‌گذاری در پروژه‌های تزریق گاز به میادین نفتی، موجب کاهش تولید صیانتی از این میادین شده است.

- میزان گازهای همراه سوزانده شده همواره یکی از چالش‌های صنعت نفت در سال‌های گذشته بوده به‌طوری‌که این میزان در سال ۱۳۹۱ به مرز ۴۰ میلیون متر مکعب در روز رسیده است. در سال ۱۳۹۲ با کاهش تولید نفت خام، میزان گازهای همراه سوزانده شده نیز به ۲۸ میلیون متر مکعب در روز کاهش یافت.
- در خصوص کیفیت فرآورده‌های داخلی و سهم بالای فرآورده‌های سنگین لازم به ذکر است که در سال ۱۳۹۲ متوسط تولید بنزین کشور با استاندارد یورو ۴ کمتر از ۲ میلیون لیتر در روز و معادل ۳ درصد کل تولید بنزین داخل بوده است. همچنین به دلیل عدم انجام بهینه‌سازی و ارتقاء لازم در پالایشگاه‌های نفتی، سهم نفت کوره از تولید فرآورده‌های نفتی در مدت مزبور معادل ۲۷ درصد بوده است، این در حالی است که متوسط جهانی تولید نفت کوره در سبد پالایش نفت خام کمتر از ۱۴ درصد است.

(ب) اهم اقدامات دولت

- از مهم‌ترین اقدامات اساسی انجام شده در طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ برای جبران و برطرف نمودن مشکلات و تنگناهای موجود در بخش نفت و گاز کشور به موارد زیر می‌توان اشاره نمود:
- تلاش مجدانه و پیگیری‌های لازم برای بازگرداندن مشتریان قدیمی و بالقوه نفت خام ایران و برنامه‌ریزی برای افزایش ظرفیت تولید نفت خام و گاز طبیعی
- بازنگری در ساختار قراردادهای نفتی و اصلاح آنها به منظور ایجاد جذابیت برای شرکت‌های معتبر خارجی و داخلی برای سرمایه‌گذاری و اجرای طرح‌های توسعه
- پیگیری بدهی‌های معوقه مربوط به فروش نفت خام و بازگشت منابع مالی آن به داخل کشور
- تمرکز منابع مالی و مدیریتی بر روی فازهایی از پارس جنوبی که امکان بهره‌برداری از آن در کوتاه‌ترین زمان ممکن میسر است.
- بررسی و پیگیری رفع موانع موجود در واردات گاز از کشور ترکمنستان در راستای تنظیم تراز تولید و مصرف گاز طبیعی کشور
- ایجاد زمینه لازم برای واقعی‌سازی قیمت‌های حامل‌های انرژی

(ج) اهم چالش‌ها

- علی‌رغم اقدامات صورت گرفته در دو سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، برای جبران بخشی از عقب‌ماندگی‌های توسعه بخش نفت و گاز همچنان چالش‌های دیگری نیز باقی است که به شرح زیر می‌باشد:
- بالا بودن شدت انرژی در ایران در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته

- عدم تحقق کامل اهداف برنامه تزریق گاز به مخازن نفتی در سال‌های اخیر متوسط جهانی
- افزایش سهم تولید نفت خام سنگین و فوق سنگین در سبد تولید نفت خام
- نبود الگوی پالایشی مناسب در اکثر پالایشگاه‌های موجود کشور و تولید فرآورده‌های با کیفیت پایین
- بالابودن تلفات در بخش‌های تولید، تبدیل و عرضه انرژی در کشور
- عدم استفاده از ساز و کارهای مناسب بازار در عرضه محصولات انرژی
- محدودیت در دسترسی به تکنولوژی‌های نوین و منابع مالی بین‌المللی به دلیل تحریم و فشارهای بین‌المللی
- موانع و مشکلات پیمانکاری و صنایع سازنده تجهیزات شامل کمبود ظرفیت، اندک بودن سرمایه ثبت شده، عدم وجود قوانین مربوط به سندیکاها و کنسرسیوم‌ها و ضعف در توان فنی و فناوری
- ناکافی بودن حضور بخش غیردولتی در سرمایه‌گذاری صنایع نفت و گاز
- تبعیت سیاست‌های صنعت نفت و گاز از میزان نیاز بودجه عمومی کشور به درآمدهای ریالی و ارزی حاصل از مصارف حامل‌های انرژی و صادرات آن
- طولانی‌بودن فرایند اخذ تسهیلات بانکی و جابجایی وجوه در خارج از کشور و اخذ مجوزهای لازم قانونی
- کمبود منابع مالی برای توسعه طرح‌های بالادستی نفت و گاز
- برداشت کمتر کشور از میادین مشترک نفت و گاز
- عدم اجرای دقیق قانون نحوه اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، از جمله واگذاری پالایشگاه‌های نفتی به بخش خصوصی

(د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	افزایش بهره‌وری و کاهش شدت انرژی در کشور و بهینه‌سازی مصرف انرژی	- اصلاح قیمت حامل‌های انرژی تا انتهای برنامه ششم توسعه
		توسعه تولید کالاهای با بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و کاهش شدت انرژی
		ترویج و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی و مدیریت مصرف انرژی و کاهش شدت انرژی و حمایت از توسعه شرکت‌های خدمات انرژی
۲	افزایش ظرفیت‌های جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیت‌های بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور و افزایش صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی و کسب منافع ارزی بیشتر	ایجاد حداکثر ارزش افزوده از منابع انرژی اولیه کشور
		تبدیل و تولید حامل‌های انرژی با ارزش افزوده بالاتر
		گسترش اکتشاف نفت و گاز به عنوان پشتوانه تولید نفت و گاز کشور در پهنه سرزمین
		دستیابی به سهم قبلی تولید نفت در اوپک و تثبیت سهم در بازار جهانی با لحاظ تولید صیانتی از مخازن هیدروکربوری مایع کشور
		ارتقاء جایگاه بین‌المللی شرکت ملی نفت ایران (در فعالیت‌های بالادستی نفت و گاز در جهان)
		استفاده از روش‌های مختلف تامین مالی با تاکید بر افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای اجرای طرح‌های صنعت نفت و گاز و افزایش سهم مشارکت بخش غیردولتی (با اولویت بخش خصوصی و تعاونی)

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۳	حداکثر کردن تولید و بهره‌برداری از میادین مشترک نفتی و گازی با تاکید بر پارس جنوبی و غرب کارون	توسعه و بهره‌برداری حداکثر از کلیه میادین مشترک نفتی و گازی در راستای حفظ منافع ملی کشور با تاکید بر افزایش سهم تولید و عرضه گاز طبیعی
		حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت، به ویژه در میادین مشترک
		حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید گاز، به ویژه در میادین مشترک
۴	حفظ و ارتقاء جایگاه کشور در بازارهای جهانی و منطقه‌ای انرژی	گسترش فضای رقابتی در زمینه تولید و عرضه حامل‌های انرژی
		بهره‌گیری موثر از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید، فروش، معاوضه، انتقال، فرآوری و ذخیره‌سازی نفت و گاز در بازارهای داخلی و منطقه‌ای با رویکرد حداکثر سودآوری در تجارت حامل‌های انرژی
		افزایش ذخایر راهبردی (حجم ذخیره‌سازی) نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز
		ایفای نقش محوری و احراز جایگاه مرکزی در مبادلات و ترانزیت انرژی منطقه
۵	افزایش خود اتکایی در توسعه و کاربرد فناوری‌های پیشرفته با دانش بنیان نمودن حوزه انرژی	ارتقای فناوری در تجهیزات و فرآیندهای زنجیره انرژی و افزایش میزان استفاده از فناوری‌های نوین دنیا
		گسترش بازارهای جدید خدمات فناوری و صدور محصولات صنعتی
۶	ارتقاء امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب	بهبود و ارتقای شبکه گاز برای تضمین روند توسعه پایدار کشور و بالابردن کارایی شبکه گاز برای جلوگیری از هدررفت گاز در شبکه
		صیانت از حقوق مشتریان و عرضه کنندگان انرژی
۷	افزایش باز یافت و کاهش هدر روی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست محیطی	کاهش ضایعات و تلفات در بخش تولید، انتقال و توزیع انرژی تا سطح استانداردهای ملی تا پایان دوره
		بهبود کیفیت محصولات و خدمات بخش انرژی متناسب با استانداردهای بین المللی
		افزایش حداقل ۱ درصد به ضریب باز یافت میادین نفت کشور تا پایان افق زمانی این سند
		ایجاد حداکثر ارزش افزوده در محصولات زنجیره نفت خام و گاز (پالایشی و پتروشیمیایی)
۸	کارآمدتر ساختن ساختار سازمانی تولیدکنندگان و عرضه کنندگان انرژی کشور متناسب با ساختار شرکت‌های پیشرو در این عرصه	تفکیک کامل وظایف حاکمیتی از تصدی و ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی در بخش انرژی کشور به ویژه صنعت نفت با تاکید بر اعمال حق مالکیت ملی بر منابع و ذخایر و صیانت از آن
		اصلاح قوانین و مقررات جاری متناسب با استانداردها و شرایط روز با تاکید بر حداکثرسازی مبادلات تجاری، عملکردهای بهینه اجرایی و توسعه‌ای در سطح بین‌الملل و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری

– اہداف کمی

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال پیش ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	افزایش بهره‌وری و کاهش شدت انرژی در کشور و بهینه‌سازی مصرف انرژی	کاهش شدت انرژی (نسبت به سال ۱۳۹۴)	درصد		-	۲	۲.۵	۳.۵	۳.۵	۳.۵
۲	افزایش ظرفیتهای جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیتهای بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور و افزایش صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی و کسب منافع ارزی بیشتر	اکتشاف و توصیف میدانین نفت و گاز (قابل استحصال)	میلیون بشکه معادل نفت خام	۸۵۶	۱۳۵۰	۱۳۴۳	۱۲۹۳	۱۳۴۲	۱۱۹۳	۱۳۴۳
		ظرفیت نفت خام	هزار بشکه در روز	۳۷۰۰	۳۷۰۰	۳۷۹۰	۴۱۱۵	۴۲۲۰	۴۴۴۰	۴۷۰۰
		تولید نفت خام	هزار بشکه در روز	۲۸۰۲.۲	۲۸۳۰	۳۴۶۰	۳۸۷۰	۳۹۶۰	۴۰۰۰	۴۲۸۰
		تولید میعانات گازی	هزار بشکه در روز	۴۶۶.۲	۵۵۸	۶۸۸	۷۶۳	۹۱۰	۱۰۰۲	۱۰۱۲
		مجموع تولید نفت خام و میعانات گازی	هزار بشکه در روز	۳۲۶۸.۴	۳۳۸۸	۴۱۴۸	۴۶۳۳	۴۸۷۰	۵۰۰۲	۵۲۹۲
		گاز غنی تولیدی	میلیون متر مکعب در روز	۶۸۰	۷۴۶	۸۶۹	۱۰۰۰	۱۰۹۵	۱۱۸۰	۱۲۸۷
۳	حداکثر کردن تولید و بهره‌برداری از میدانین مشترک نفتی و گازی با تاکید بر پارس جنوبی و غرب کارون	تولید نفت خام از میدانین مشترک	هزار بشکه در روز	۲۵۵.۳	۲۵۰	۳۴۰	۵۶۵	۶۷۰	۸۹۰	۱۰۸۰
		تولید گاز از میدان مشترک پارس جنوبی	میلیون متر مکعب در روز	۳۰۳	۴۵۸	۵۶۷	۶۸۳	۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۴	حفظ و ارتقاء جایگاه کشور در بازارهای جهانی و منطقه‌ای انرژی	صادرات نفت خام و میعانات گازی	هزار بشکه در روز	۱۳۶۳	۱۴۵۸	۲۲۵۰	۲۴۹۶	۲۵۰۰	۲۴۷۲	۲۴۷۲
		صادرات گاز طبیعی	میلیون متر مکعب در روز	۲۶۶	۲۶۸	۲۷.۷	۹۳.۹	۱۵۲.۸	۱۸۷.۲	۲۲۵
		واردات گاز طبیعی	میلیون متر مکعب در روز	۲۰.۶	۲۰.۶	۲۵.۹	۳۰	۳۸	۳۸	۳۸
۵	افزایش خود اتکایی در توسعه و کاربرد فناوری‌های پیشرفته با دانش بنیان نمودن حوزه انرژی	انتقال و توسعه فناوری تولید و ازدیاد برداشت	مطالعه مخزن		۸	۱۰	۱۰	۱۰	۱۲	۱۲

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال پیش ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۶	ارتقاء امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب	خوراک نفت خام پالایشگاه‌ها	هزار بشکه در روز	۱۷۵۶.۲	۱۷۶۰	۱۷۶۰	۱۷۶۰	۱۷۶۰	۱۷۶۰	۱۸۱۰
		خوراک میعانات گازی پالایشگاه‌ها	هزار بشکه در روز	۴۵۸	۵۰	۱۳۲	۲۵۷	۴۹۰	۶۵۰	۸۹۰
		گاز طبیعی شیرین خروجی پالایشگاه‌های گاز	میلیون متر مکعب در روز	۵۵۲۸	۵۷۴.۱	۶۴۳.۹	۷۴۶.۳	۸۴۶.۱	۹۳۰.۴	۱۰۱۵
		تعداد مشترکین جدید گاز	هزار مشترک	۱۳۰۴	۱۲۰۰	۱۲۰۰	۱۱۰۰	۹۰۰	۸۰۰	۶۵۰
۷	افزایش بازافت و کاهش هدرروی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست‌محیطی	افزایش ضریب بازافت مخازن نفتی	درصد	۰.۰۲	۰.۰۲	۰.۰۵	۰.۱۳	۰.۲۴	۰.۲۶	۰.۳۱
		تزریق گاز	میلیون متر مکعب در روز	۷۲.۲	۸۰	۱۲۵	۱۲۵	۱۴۰	۱۵۰	۱۵۰
		نسبت تولید نفت کوره به سایر فراورده‌های پالایشگاه‌های نفتی موجود	درصد	۲۷	۲۶	۲۶	۲۴	۲۴	۲۴	۱۵
		نسبت تولید بنزین و گازوئیل با استاندارد ۴ EURO به بالا به کل تولید این دو فراورده	درصد	۲۸.۲	۳۶.۶	۴۳.۲	۵۴.۷	۵۸.۹	۵۹.۷	۸۲.۴
		گاز غنی سوزانده‌شده	میلیون متر مکعب در روز	۲۶.۸	۳۲.۵	۳۰	۳۰	۲۱.۶	۱۵.۱	۹.۴

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	اصلاح قیمت حامل‌های انرژی تا انتهای برنامه ششم توسعه - توسعه تولید کالاهای با بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و کاهش شدت انرژی	ارزش‌گذاری و تعیین قیمت حامل‌های انرژی، معادل حداقل ۹۰ درصد قیمت‌های فوب خلیج فارس و یا متوسط بازارهای صادراتی و وارداتی کشور حسب مورد، تا انتهای برنامه پنج‌ساله ششم - بهره‌گیری از سیاست‌های قیمتی حامل‌های انرژی جهت کنترل نرخ رشد مصرف - افزایش بازدهی انرژی در بخش‌های صنعت، کشاورزی، خانگی و عمومی	- اصلاح قیمت فرآورده‌های نفتی تا رسیدن به ۹۰ درصد قیمت‌های فوب خلیج فارس - اصلاح تعرفه‌های گاز بر اساس قیمت تمام شده گاز - جلوگیری از قاچاق سوخت در استان‌های مرزی - کمک مالی و فنی به بنگاه‌ها به منظور تغییر تکنولوژی برای کاهش شدت انرژی - اجرای مقررات ملی ساختمان و نظارت بر آن برای کاهش شدت انرژی (مبحث ۱۹)
۲	ترویج و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی و مدیریت مصرف انرژی و کاهش شدت انرژی و حمایت از توسعه شرکت‌های خدمات انرژی	- استفاده از فناوری‌های نوین ساختمانی با رویکرد کاهش شدت مصرف انرژی - تأکید بر رعایت مقررات ملی ساختمان و تدوین و اجرای ضوابط معماری و شهرسازی به منظور کاهش شدت مصرف انرژی	- حمایت وزارت نفت به منظور صرفه جویی و بهینه‌سازی مصرف انرژی از طریق انعقاد قراردادهای صرفه جویی انرژی موضوع ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- کاهش شدت انرژی تا حد متوسط جهانی در واحدهای اقتصادی - اتخاذ تمهیدات مناسب در زمینه کاهش شدت انرژی و افزایش بهره‌وری	- کمک به توسعه سیستم حمل‌ونقل عمومی درون‌شهری و برون‌شهری و مدیریت مصرف انرژی در ساختمان‌ها - صرفه‌جویی مصرف انرژی از طریق بهسازی و بازسازی ساختمان‌های موجود - مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف - کمک به تأمین مالی جایگزینی خودروهای فرسوده - کمک به اصلاح خطوط ساخت خوردورهای سواری کم‌مصرف و نوسازی ناوگان حمل و نقل عمومی بار و مسافری - حمایت از مشارکت در پالایشگاه‌ها در خارج از کشور (بخش خصوصی) و حضور در زنجیره پالایش تا توزیع فرآورده‌ها در بازارهای هدف
۳	ایجاد حداکثر ارزش افزوده از منابع انرژی اولیه کشور	تعریف و استقرار زنجیره ارزش بر مبنای نتایج امکان‌سنجی فنی و اقتصادی و ملاحظات زیست محیطی	- اختصاص میعانات گازی و خوراک پتروشیمی و تخصیص خوراک و تخفیف به صنایع پایین‌دستی پتروشیمی - افزایش ارزش‌افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت، گاز و فرآورده‌های نفتی
۴	تبدیل و تولید حامل‌ای انرژی با ارزش افزوده بالاتر	- افزایش راندمان پالایشگاه‌ها، کاهش تلفات انتقال و توزیع و بهینه‌سازی مصرف انرژی - جایگزینی سوخت‌های گران و آلاینده با گاز طبیعی	- کاهش فرآورده‌هایی مانند نفت کوره با اجرای پروژه‌های بهینه‌سازی و بهبود ظرفیت پالایشگاه‌ها
۵	گسترش اکتشاف و توصیف نفت و گاز به عنوان پشتوانه تولید نفت و گاز کشور در پهنه سرزمین	شناسایی بلوک‌های اکتشافی کشور	انعقاد قراردادهای جدید اکتشاف، توصیف و توسعه با شرکت‌های معتبر بین‌المللی
۶	دستیابی به سهم قبلی تولید نفت در اوپک و تثبیت سهم در بازار جهانی با لحاظ تولید صیانتی از مخازن هیدروکربوری مایع کشور	- افزایش تولید نفت خام حداقل تا سقف تولید قبلی ایران در اوپک - ایجاد تنوع در روش‌های فروش - استفاده بهینه و توسعه ظرفیت‌های صنعت نفت به عنوان پشتوانه و محرک توسعه پایدار	- توسعه و بهره‌برداری از میادین غرب کارون و افزایش ظرفیت نفت خام کشور به ۴.۷ میلیون بشکه در روز - حمایت از مشارکت در پالایشگاه‌ها در خارج از کشور (بخش خصوصی) و حضور در زنجیره پالایش تا توزیع فرآورده‌ها در بازارهای هدف - طرح‌های نگهداشت سطح تولید نفت خام تا حد ۴ میلیون بشکه در روز
۷	استفاده از روشهای مختلف تأمین مالی با تأکید بر افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای اجرای طرح‌های صنعت نفت و گاز و افزایش سهم مشارکت بخش غیر دولتی (با اولویت بخش خصوصی و تعاونی)	- استفاده از سرمایه‌گذاری خارجی از طریق انعقاد قراردادهای جدید نفتی و تسهیل استفاده از امکانات صندوق توسعه ملی	- استفاده از حداکثر ظرفیت‌های ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید - تنظیم مواد قانونی برنامه و بودجه برای تسهیل استفاده از منابع صندوق توسعه ملی برای مشارکت حداکثری بخش غیردولتی
۸	- حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت، به ویژه در میادین مشترک - حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید گاز، به ویژه در میادین مشترک	سرمایه‌گذاری با استفاده از منابع بین‌المللی و صندوق توسعه ملی	- انعقاد قراردادهای توسعه میادین نفتی و گازی مشترک با استفاده از روش‌های جدید قراردادهای نفتی (IPC) - طرح‌های افزایش تولید نفت خام از میدان‌های مشترک غرب کارون به میزان حداقل ۷۹۰ هزار بشکه در روز - طرح‌های افزایش تولید نفت خام از دیگر میدان‌های مشترک

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- طرح‌های افزایش تولید میعانات گازی با اولویت برداشت از پارس جنوبی تا رسیدن به سقف حداقل یک میلیون بشکه در روز - طرح‌های افزایش تولید گاز از میدان مشترک پارس جنوبی - طرح‌های افزایش تولید گاز از دیگر میدان‌های مشترک
	- گسترش فضای رقابتی در زمینه تولید و عرضه حامل‌های انرژی	- عرضه حامل‌های انرژی در بازارهای بورس انرژی - رفع موانع حضور بخش خصوصی و تعاونی در بازار انرژی	- تقویت بورس انرژی - اصلاح بازار انرژی و تقویت حضور بخش غیردولتی در این بازار
۹	- بهره‌گیری موثر از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید، فروش، معاوضه، انتقال، فرآوری و ذخیره‌سازی نفت و گاز در بازارهای داخلی و منطقه‌ای با رویکرد حداکثر سودآوری در تجارت حامل‌های انرژی - افزایش ذخایر راهبردی [حجم ذخیره‌سازی] نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز - ایفای نقش محوری و احراز جایگاه مرکزی در مبادلات و ترانزیت انرژی منطقه	- ارتقاء دیپلماسی انرژی و گسترش شبکه انتقال، ذخیره‌سازی، صادرات و واردات گاز و حامل‌های انرژی جهت توسعه مبادلات منطقه‌ای و بین‌المللی انرژی - اتخاذ تدابیر کارآمد در حوزه دیپلماسی انرژی جهت افزایش سهم ایران از تجارت جهانی گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی - متنوع نمودن بازارهای صادراتی - استفاده بهینه از ذخایر راهبردی به منظور اثرگذاری در بازارهای جهانی نفت و گاز	- ایجاد زمینه‌های لازم برای اجرایی شدن قراردادهای صادرات گاز با کشورهای همجوار - طرح‌های صادرات گاز با خط لوله - طرح‌های صادرات گاز به صورت LNG - پیشبرد فرآیند نهایی‌سازی و تصویب سند راهبردی دیپلماسی انرژی (با تأکید بر متنوع‌سازی مشتریان نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی) - انتخاب مشتریان راهبردی - حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در تولید حامل‌های انرژی به منظور صادرات - مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش نفت و گاز - اولویت دادن به احداث پالایشگاه‌های میعانات گازی سیراف که با بهره‌برداری از آن‌ها ایران به یکی از صادرکنندگان فرآورده‌های نفتی تبدیل خواهد شد. - افزایش سهم صادرات فرآورده‌های نفتی
۱۰	- ارتقای فناوری در تجهیزات و فرآیندهای زنجیره انرژی و افزایش میزان استفاده از فناوری‌های نوین دنیا - گسترش بازارهای جدید خدمات فناوری و صدور محصولات صنعتی	- حمایت از شرکتهای دانش‌بنیان در حوزه انرژی - ایجاد مرکز بین‌المللی جذب و صدور دانش و فناوری و خدمات فنی-مهندسی	- عقد قرارداد با دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی برای مطالعه مخازن نفتی و تولید کاتالیست‌ها و بومی‌سازی فرآیندهای پالایشی و پتروشیمی - استفاده از فناوری‌های نوین در چرخه تولید و مصرف انرژی
۱۱	- بهبود و ارتقای شبکه گاز و عملکرد آن در تامین مطمئن گاز برای تضمین روند توسعه پایدار کشور و بالابردن کارایی شبکه گاز برای جلوگیری از هدررفت گاز در شبکه - صیانت از حقوق مشتریان و عرضه کنندگان انرژی	- ایجاد نهادهای تنظیم مقررات بخش انرژی (رگولاتوری انرژی)	- حمایت و تشویق بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) و بسترسازی جهت افزایش سرمایه‌گذاری در صنعت گاز - پیک‌سازی در شبکه گاز با اجرای طرح‌های ذخیره‌سازی زیرزمینی گاز طبیعی با هدف کاهش مصرف سوخت‌های مایع در فصول سرد در محدوده شبکه گاز (و بالابردن پایداری شبکه)
۱۲	- کاهش ضایعات و تلفات در بخش تولید، انتقال و توزیع انرژی تا سطح استانداردهای ملی تا پایان دوره	- کاهش سوخت و ضایعات پالایشگاه‌ها - جمع‌آوری، فرآوری و یا تبدیل حداکثری گازهای همراه، با رعایت ملاحظات اقتصادی و زیست محیطی	- تشویق بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گازهای همراه - اجرای پروژه‌های بهبود عملیات و بهینه‌سازی در پالایشگاه‌ها - افزایش راندمان تولید انرژی و کاهش تلفات در مسیر تولید تا مصرف
۱۳	- بهبود کیفیت محصولات و خدمات بخش انرژی متناسب با استانداردهای بین‌المللی	- استانداردسازی مصرف انرژی تولیدات داخلی - حمایت از تولید لوازم مصرف‌کننده انرژی با راندمان بالا و حمایت از شرکت‌های خدمات انرژی	- الزام به رعایت استانداردهای مصرف انرژی در واردات و ساخت تجهیزات - کاهش هزینه استفاده از تجهیزات کم مصرف انرژی تولید داخل و وارداتی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱۴	افزایش حداقل ۱ درصد به ضریب بازیافت میادین نفت کشور تا پایان افق زمانی این سند	بکارگیری روش‌های ازدیاد برداشت جهت برداشت صیانتی از مخازن نفت و گاز	- مطالعه مخازن برای تعیین نحوه استفاده از فناوری و عقد قرارداد با شرکت های دارای فناوری - تزریق گاز و آب و استفاده از فناوری شکست هیدرولیکی به میادین - طرح‌های افزایش بازیافت و تولید صیانتی با اولویت میدان‌های مهم موجود در دست بهره‌برداری
۱۵	ایجاد حداکثر ارزش افزوده در محصولات زنجیره نفت خام و گاز (پالایشی و پتروشیمیایی)	افزایش ظرفیت تولید فرآورده‌های پایین دستی پالایشی و پتروشیمی	- احداث واحدهای شکست سنگین مولکولی و بنزین سازی در پالایشگاهها و کاهش تولید نفت کوره - تخفیف خوراک پتروشیمی صرفاً برای تولید فرآورده‌های پایین دستی
۱۶	تفکیک کامل وظایف حاکمیتی از تصدی و ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی در بخش انرژی کشور به ویژه صنعت نفت با تاکید بر اعمال حق مالکیت ملی بر منابع و ذخایر و صیانت از آن	اجرای صحیح سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی	- واگذاری واحدهای پایین دستی نفت به بخش خصوصی واقعی صاحب صلاحیت - تداوم فعالیت کمیته عالی نظارت بر مخازن هیدروکربوری - بازنگری در واحدهای واگذار شده
۱۷	اصلاح قوانین و مقررات جاری متناسب با استانداردها و شرایط روز با تاکید بر حداکثرسازی مبادلات تجاری، عملکردهای بهینه اجرایی و توسعه‌ای در سطح بین‌الملل و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری	یکپارچه‌سازی در سیاست‌گذاری در حوزه انرژی	استفاده از ساز و کار شورای عالی انرژی کشور

برق

الف) تبیین وضعیت

صنعت برق به عنوان صنعت زیربنایی نقش مهمی در توسعه اقتصادی و رفاه جوامع دارد. در طول چند دهه اخیر مصرف برق در فعالیتهای مختلف جامعه گسترش چشمگیری یافته و امروزه زندگی بدون برق، غیر قابل تصور است. برق علاوه بر شکوفایی اقتصادی سبب رفاه، امنیت و آسایش برای هر یک از آحاد جامعه گردیده است. اهمیت برق از آن جهت است که به دلیل به‌کارگیری تکنولوژی مدرن و نیز ملاحظات زیست‌محیطی، در تمامی زمینه‌های فعالیت می‌تواند به عنوان انرژی مناسب انتخاب شود. در کشور ما نیز صنعت برق دارای جایگاه ویژه‌ای است.

کمبود سرمایه‌گذاری در صنعت برق کشور و ازسویی هزینه برپودن زیاد واحدهای تولیدی و نقشی که این واحدها در تامین برق به عهده دارند ایجاب می‌کند که همواره احداث نیروگاه‌های جدید و سرویس و نگهداری واحدهای قدیمی با دقت و برنامه‌ریزی هرچه صحیح‌تر و روزآمدتر صورت گیرد. کمبود ظرفیت تولیدی نیروگاه‌های کشور، اثرات نامطلوبی مانند خاموشی برق را در پی دارد که ضربات جبران‌ناپذیری به پیکره اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشور وارد می‌کند. شبکه‌های انتقال و توزیع برق نیز بایستی متناسب با ظرفیت‌سازی نیروگاهی توسعه یابد.

ب) اهم اقدامات دولت

از مهم‌ترین اقدامات اساسی انجام شده در طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ برای جبران و برطرف نمودن مشکلات و تنگناهای موجود در بخش برق کشور به موارد زیر می‌توان اشاره نمود:

- تلاش برای اصلاح قیمت تمام شده برق با در نظر گرفتن نرخ خدمات توزیع برق و انتقال
- فراهم نمودن بسترهای لازم برای توسعه صادرات برق توسط بخش خصوصی
- افزایش ظرفیت نصب شده نیروگاهی کشور تا پایان سال ۱۳۹۴ به حدود ۷۴ هزار مگاوات
- کاهش تلفات توزیع برق از ۱۴.۸ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۱۲ درصد در سال ۱۳۹۴
- افزایش شاخص آمادگی نیروگاه‌های کشور از ۹۴ درصد به ۹۷ درصد تا پایان سال ۱۳۹۴
- اصلاح ساختار صنعت برق و تشکیل شرکت مادر تخصصی تولید برق حرارتی

ج) اهم چالش‌ها

علی‌رغم اقدامات صورت گرفته در دو سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، برای جبران بخشی از عقب‌ماندگی‌های توسعه بخش انرژی همچنان چالش‌های دیگری نیز باقی است که به شرح زیر می‌باشد:

- سهم بسیار اندک انرژی‌های تجدیدپذیر در سبد انرژی کشور
- بالا بودن شدت مصرف برق در ایران در مقایسه با کشورهای توسعه یافته و صنعتی
- بالا بودن تلفات در بخش توزیع برق در کشور
- محدودیت در دسترسی به تکنولوژی‌های نوین و منابع مالی بین‌المللی به دلیل تحریم و فشارهای بین‌المللی
- طولانی بودن فرآیند اخذ تسهیلات بانکی و جابجایی وجوه در خارج از کشور و اخذ مجوزهای لازم قانونی
- کمبود منابع مالی برای توسعه طرح‌های صنعت برق
- عدم اجرای دقیق قانون نحوه اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، از جمله واگذاری نیروگاه‌ها به بخش خصوصی
- انباشته شدن بدهی‌های قابل توجه بخش برق وزارت نیرو به دلیل عدم پرداخت مابه‌التفاوت قیمت تمام شده و قیمت‌های تکلیفی

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	افزایش بهره‌وری و کاهش شدت انرژی در کشور و بهینه‌سازی مصرف انرژی	اصلاح قیمت حامل‌های انرژی تا انتهای برنامه ششم توسعه
		اصلاح نظام اقتصاد صنعت برق در قالب بنگاه اقتصادی
		توسعه تولید کالاهای با بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و کاهش شدت انرژی
		ترویج و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی و مدیریت مصرف انرژی و کاهش شدت انرژی و حمایت از توسعه شرکت‌های خدمات انرژی
۲	افزایش ظرفیتهای جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیتهای بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور و کسب منافع ارزی بیشتر	ایجاد حداکثر ارزش افزوده از منابع انرژی اولیه کشور
		تبدیل و تولید حامل‌های انرژی با ارزش افزوده بالاتر
		استفاده از روش‌های مختلف تامین مالی با تاکید بر افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای اجرای طرح‌های صنعت برق و افزایش سهم مشارکت بخش غیر دولتی (با اولویت بخش خصوصی و تعاونی)
		گسترش فضای رقابتی در زمینه تولید و عرضه حامل‌های انرژی
۳	حفظ و ارتقاء جایگاه کشور در بازارهای جهانی و منطقه‌ای انرژی	بهره‌گیری موثر از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید، فروش، ترانزیت برق در بازارهای داخلی و منطقه‌ای با رویکرد حداکثر سودآوری در تجارت حامل‌های انرژی
		حداکثر بهره‌گیری از منابع انرژی اولیه و تامین و صادرات برق به کشورهای منطقه، با رعایت ملاحظات اقتصاد انرژی و دیپلماسی انرژی
		ایفای نقش محوری و احراز جایگاه مرکزی در مبادلات و ترانزیت انرژی منطقه
		ارتقای فناوری در تجهیزات و فرآیندهای زنجیره انرژی و افزایش میزان استفاده از فناوری‌های نوین دنیا
۴	افزایش خود اتکایی در توسعه و کاربرد فناوری‌های پیشرفته با دانش بنیان نمودن حوزه انرژی	گسترش بازارهای جدید خدمات فناوری و صدور محصولات صنعتی
		بهبود و ارتقای بازار برق و عملکرد آن در تامین مطمئن برق برای تضمین روند توسعه پایدار کشور
۵	ارتقاء امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و باکیفیت مناسب	صیانت از حقوق مشتریان و عرضه‌کنندگان انرژی
		تجاری‌سازی فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر و دوستدار محیط زیست
۶	تنوع‌بخشی اقتصادی در سبد انرژی کشور با تاکید بر انرژی‌های تجدیدپذیر و زغال‌سنگ	افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در ظرفیت تولید برق کشور
		کاهش ضایعات و تلفات در بخش تولید، انتقال و توزیع انرژی تا سطح استانداردهای ملی تا پایان دوره
۷	افزایش بازیافت و کاهش هدر روی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست‌محیطی	بهبود کیفیت محصولات و خدمات بخش انرژی متناسب با استانداردهای بین‌المللی
		تفکیک کامل وظایف حاکمیتی از تصدی و ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی در بخش انرژی کشور
۸	کارآمدتر ساختن ساختار سازمانی تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان انرژی کشور متناسب با ساختار شرکت‌های پیشرو در این عرصه	اصلاح ساختار سازمانی و همچنین قوانین و مقررات جاری متناسب با استانداردها و شرایط روز
		با تاکید بر حداکثرسازی مبادلات تجاری، عملکردهای بهینه اجرایی و توسعه‌ای در سطح بین‌الملل و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال پیش بینی ۱۳۹۴	سال های برنامه ششم				
		عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	افزایش بهره‌وری و کاهش شدت انرژی در کشور و بهینه‌سازی مصرف انرژی	کاهش شدت انرژی (نسبت به سال ۱۳۹۴)	درصد		-	۲	۲.۵	۳.۵	۳.۵	۳.۵
۲	افزایش ظرفیت‌های جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیت‌های بخش	ظرفیت نیروگاه‌ها (اسمی)	مگاوات	۷۳۱۴۹	۷۴۷۰۰	۷۷۸۶۰	۸۱۹۱۷	۸۷۱۷۷	۹۳۵۹۰	۱۰۰۷۹۶
		تولید انرژی برق (ناویر)	میلیارد کیلووات ساعت	۲۸۳	۲۹۰	۳۰۱	۳۱۹	۳۴۰	۳۶۲	۳۸۸
۳	حفظ و ارتقاء جایگاه کشور در بازارهای جهانی و منطقه‌ای انرژی	صادرات برق	میلیارد کیلووات ساعت	۹.۹۶	۹.۵	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
		واردات برق	میلیارد کیلووات ساعت	۳.۸	۳.۷	۴.۴	۴.۵	۵.۶	۶	۶.۵
۴	ارتقاء امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب	سوخت مصرفی معادل گاز طبیعی نیروگاه‌ها	میلیون متر مکعب در روز	۱۸۷.۶	۱۹۵	۲۱۴	۲۲۲	۲۳۲	۲۴۴	۲۵۴
		فروش داخلی برق	میلیارد کیلووات ساعت	۲۱۸	۲۳۳	۲۴۷	۲۶۳	۲۸۲	۳۰۱.۶	۳۲۴.۲
۵	تنوع بخشی اقتصادی در سبد انرژی کشور با تاکید بر انرژی‌های تجدیدپذیر، هسته‌ای و زغال سنگ	افزایش ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر (بجز برق آبی)	مگاوات	۲۶۵	۴۰۰	۵۷۸	۱۱۶۸	۲۰۶۸	۳۳۶۶	۴۹۶۶
		تکمیل مطالعه توسعه ظرفیت‌های انرژی برق آبی	مگاوات	۱۷۹۰	۳۵۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰
۶	افزایش باز یافت و کاهش هدرروی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست محیطی	متوسط راندمان الکتریکی نیروگاه‌های حرارتی	درصد	۳۶.۳	۳۷.۳	۳۷.۷	۳۸.۵	۳۹.۲	۴۰	۴۱
		تلفات در شبکه توزیع	درصد	۱۴.۸	۱۲	۱۰	۹.۴۵	۹.۲	۸.۹۵	۸.۷
		تولید دی اکسید کربن در نیروگاه‌ها	میلیون تن در سال	۱۸۹	۲۱۲	۲۱۸	۲۱۹	۲۲۴	۲۳۱	۲۴۲
		نسبت تولید CO ₂ نیروگاه‌ها به تولید برق	گرم بر کیلووات ساعت	۸۱۰	۷۸۳.۶	۷۷۸.۶	۷۳۸.۱	۷۰۷.۵	۶۸۳.۵	۶۶۷.۲

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	اصلاح قیمت حامل‌های انرژی تا انتهای برنامه ششم توسعه – اصلاح نظام اقتصاد صنعت برق در قالب بنگاه اقتصادی – توسعه تولید کالاهای با بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و کاهش شدت انرژی	– بهره‌گیری از سیاست‌های قیمتی حامل‌های انرژی جهت کنترل نرخ رشد مصرف – افزایش بازدهی انرژی در بخش‌های صنعت، کشاورزی، خانگی و عمومی	– اصلاح تعرفه‌های برق بر اساس قیمت تمام شده – اصلاحات اقتصادی و مدیریتی بخش برق – کمک مالی و فنی به بنگاه‌ها به منظور تغییر تکنولوژی برای کاهش شدت انرژی – اجرای مقررات ملی ساختمان برای کاهش شدت انرژی (مبحث ۱۹)
۲	ترویج و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی و مدیریت مصرف انرژی و کاهش شدت انرژی و حمایت از توسعه شرکت‌های خدمات انرژی	– استفاده از فناوری‌های نوین ساختمانی با رویکرد کاهش شدت مصرف انرژی – تأکید بر رعایت مقررات ملی ساختمان و تدوین و اجرای ضوابط معماری و شهرسازی به منظور کاهش شدت مصرف انرژی – کاهش شدت انرژی تا حد متوسط جهانی در واحدهای اقتصادی – اتخاذ تمهیدات مناسب در زمینه کاهش شدت انرژی و افزایش بهره‌وری – ارتقاء بهره‌وری انرژی الکتریکی در بخش‌های مختلف مصرف از طریق بهینه‌سازی	– حمایت وزارت نفت به منظور صرفه جویی و بهینه سازی مصرف انرژی از طریق انعقاد قراردادهای صرفه جویی انرژی – کمک به سیستم حمل‌ونقل عمومی درون‌شهری و برون‌شهری و مدیریت مصرف انرژی در ساختمان‌ها – صرفه‌جویی مصرف انرژی از طریق بهسازی و بازسازی ساختمان‌های موجود – مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف – کمک به استفاده از انرژی‌های بازآفرینی و پراکنده مانند توربین‌های انبساطی تقلیل فشار گاز و پتانسیل‌های برق آبی کوچک
۳	تبدیل و تولید حامل‌های انرژی با ارزش افزوده بالاتر	– افزایش راندمان نیروگاه‌ها، کاهش تلفات انتقال و توزیع و بهینه سازی مصرف انرژی برق – جایگزینی سوخت‌های گران و آلاینده با گاز طبیعی	تکمیل واحدهای بخش بخار در نیروگاه‌های سیکل ترکیبی
۴	استفاده از روشهای مختلف تامین مالی داخلی با تأکید بر افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای اجرای طرحهای صنعت برق و افزایش سهم مشارکت بخش غیر دولتی (با اولویت بخش خصوصی و تعاونی)	– استفاده از سرمایه‌گذاری خارجی و تسهیل استفاده از امکانات صندوق توسعه ملی	– استفاده از حداکثر ظرفیت های ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید – تنظیم مواد قانونی برنامه و بودجه برای تسهیل استفاده از منابع صندوق توسعه ملی – برای مشارکت حداکثری بخش غیردولتی
۵	– گسترش فضای رقابتی در زمینه تولید و عرضه حامل‌های انرژی – بهره‌گیری موثر از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید، فروش، ترانزیت، برق در بازارهای داخلی و منطقه‌ای با رویکرد حداکثر سودآوری در تجارت حامل‌های انرژی – ایفای نقش محوری و احراز جایگاه مرکزی در مبادلات و ترانزیت انرژی منطقه	– عرضه حامل‌های انرژی در بازارهای بورس انرژی – رفع موانع حضور بخش خصوصی و تعاونی در بازار انرژی – ارتقاء دیپلماسی انرژی و گسترش شبکه انتقال، صادرات و واردات برق جهت توسعه مبادلات منطقه‌ای و بین‌المللی انرژی – متنوع نمودن بازارهای صادراتی – توسعه زیرساخت‌های تولید و انتقال برق – تلاش برای تأمین ملزومات تبدیل کشور به قطب تامین و تبادل برق منطقه – تسهیل تجارت برق توسط بخش غیردولتی	– ایجاد زمینه های لازم برای اجرایی شدن قراردادهای صادرات برق با کشورهای همجوار – پیشبرد فرآیند نهایی‌سازی و تصویب سند راهبردی دیپلماسی انرژی (با تأکید بر متنوع سازی مشتریان و صدور و مبادله برق) – مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش برق – احداث زیرساخت‌های لازم جهت افزایش صادرات برق
۶	حداکثر بهره‌گیری از منابع انرژی اولیه و تامین و صادرات برق به کشورهای منطقه، با رعایت ملاحظات اقتصاد انرژی و دیپلماسی انرژی	– توسعه ظرفیت نیروگاه های برق به منظور صادرات – توسعه صادرات برق و مبادلات منطقه‌ای	– عقد قرارداد صادرات برق با کشورهای همسایه – توسعه مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی در زمینه تامین، انتقال و مصرف برق

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۷	- ارتقای فناوری در تجهیزات و فرآیندهای زنجیره انرژی و افزایش میزان استفاده از فناوری‌های نوین دنیا - گسترش بازارهای جدید خدمات فناوری و صدور محصولات صنعتی	- حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه انرژی - ایجاد مرکز بین‌المللی جذب و صدور دانش و فناوری و خدمات فنی-مهندسی	- حمایت از طرح‌های پژوهشی حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر - عقد قرارداد با دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی برای مطالعه طرح‌های پژوهشی حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر - استفاده از فناوری‌های نوین در چرخه تولید و مصرف انرژی - توسعه فعالیت‌های طراحی و مهندسی برای بهینه‌سازی انرژی در طراحی و بهره‌برداری از شبکه‌های انتقال و توزیع
۸	- بهبود و ارتقای بازار برق و عملکرد آن در تامین مطمئن برق برای تضمین روند توسعه پایدار کشور و بالابردن کارایی شبکه برق برای جلوگیری از تلفات برق در شبکه - صیانت از حقوق مشتریان و عرضه‌کنندگان انرژی	- تسهیل فرایند و روان‌سازی مقررات عرضه برق کلیه تولیدکنندگان (خصوصی و دولتی) در بازار برق - ایجاد نهادهای تنظیم مقررات بخش انرژی (رگولاتوری انرژی)	- بازنگری قوانین و مقررات مرتبط با بازار برق - حمایت و تشویق بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) و بسترسازی جهت افزایش سرمایه‌گذاری در صنعت برق - پیک‌سازی در شبکه برق با اجرای طرح‌های بهینه‌سازی و مدیریت مصرف (و بالابردن پایداری شبکه)
۹	- تجاری‌سازی فناوریهای انرژی‌های تجدیدپذیر و دوستدار محیط زیست - افزایش سهم انرژیهای تجدیدپذیر در ظرفیت تولید برق کشور	- حمایت از شرکت‌های داخلی برای تولید محصولات مرتبط با انرژیهای تجدیدپذیر - توسعه بازار انرژی‌های تجدیدپذیر از طریق خرید تضمینی - حمایت از سرمایه‌گذاری داخلی و مشارکت بخش خصوصی	- حمایت از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر و بهینه‌سازی مصرف انرژی در چارچوب ماده ۱۲ - تأمین برق روستاهای دور از شبکه با استفاده از منابع تجدیدپذیر انرژی - ایجاد بسترهای لازم قانونی و اجرایی و حمایت فنی برای تشویق بخش خصوصی به تولید انرژی از منابع تجدیدپذیر
۱۰	- کاهش ضایعات و تلفات در بخش تولید، انتقال و توزیع انرژی تا سطح استانداردهای ملی تا پایان دوره	- کاهش تلفات انتقال و توزیع برق به حداکثر ۱۰ درصد تا پایان برنامه ششم توسعه	- افزایش راندمان تولید انرژی و کاهش تلفات در مسیر تولید تا مصرف - اجرای پروژه‌های افزایش راندمان و بهینه‌سازی نیروگاهها
۱۱	- بهبود کیفیت محصولات و خدمات بخش انرژی متناسب با استانداردهای بین‌المللی	- استانداردسازی مصرف انرژی تولیدات داخلی - حمایت از تولید لوازم برقی با راندمان بالا و حمایت از شرکت‌های خدمات انرژی	- الزام به رعایت استانداردهای مصرف انرژی در واردات و ساخت تجهیزات - کاهش هزینه استفاده از تجهیزات کم‌انرژی‌بر تولید داخل و وارداتی
۱۲	- تفکیک کامل وظایف حاکمیتی از تصدی و ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی در بخش انرژی کشور	- اجرای صحیح سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی	- بازنگری در روش واگذاری نیروگاهها
۱۳	- اصلاح قوانین و مقررات جاری متناسب با استانداردها و شرایط روز با تأکید بر حداکثرسازی مبادلات تجاری، عملکردهای بهینه اجرایی و توسعه‌ای در سطح بین‌الملل و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری	- یکپارچه‌سازی در سیاست‌گذاری حوزه انرژی	- استفاده از ساز و کار شورای عالی انرژی کشور

مسکن و شهرسازی و عمران شهری و روستایی

مسکن و سکونتگاه‌ها

الف) تبیین وضعیت

به‌رغم بهبود شاخص‌های عمومی مسکن در کل کشور به‌دلیل ضعف ارتباط سیاست‌های کلان اقتصادی و سیاست‌های آمایش سرزمین، کشور شاهد عدم تعادل جغرافیایی و توزیع خدمات و جمعیت در سرزمین است. افزون بر این، در درون شهرها و سکونتگاه‌ها، وضعیت موجود موجب بی‌توجهی به حقوق شهروندی، فضای عمومی، عرصه عمومی، حمل‌ونقل و محیط زیست است. علت این امر را می‌توان در موانع حق دسترسی شهروندان به شهر و همچنین ضعف ساختاری و فرایندهای معیوب تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در نظام حکمروایی شهری جستجو نمود. در همین ارتباط، کمبود و در بعضی سکونتگاه‌ها نبود فضاهای هویت‌بخش فرهنگی و خدماتی موجب کاهش حس سرزندگی در برخی شهرها شده است. موضوع حرکت در سکونتگاه‌ها به ویژه کلان‌شهرها یکی از مسائل بنیادین زندگی امروزی شهرهای بزرگ ایران است. این مسئله افزون بر مشکلات ایجاد آلودگی‌های زیست‌محیطی، کیفیت زندگی شهروندان را تنزل بخشیده است. توسعه فیزیکی و نابسامان برخی از شهرها و کم‌توجهی به منابع زیستی از جمله هوا و آب و سبزی‌گی بسیاری از کلان‌شهرها و شهرهای بزرگ و میان‌مقیاس را در معرض مشکلات زیست‌محیطی قرار داده است. همه این موارد ضرورت توجه به مفهوم "ضرورت توجه به عوامل ارتقای قابلیت زندگی و سهولت حرکت در سکونتگاه‌ها" را محرز می‌دارد.

در حوزه‌ی مسکن نکته قانونی، ناکارآمدی نظام تأمین مالی و فیزیکی مسکن برای طبقه متوسط و نابرابری در برخورداری از امکانات و تسهیلات موجود در جامعه، به ویژه برای دهک‌های پایین درآمدی است. در این میان، می‌توان از مشکلات و تنگناهای مربوط به عرضه، تجهیز منابع و تأمین تسهیلات رهنی در بازار نام برد. افزون بر این، مشکلات و گرفتاری‌های مربوط به ساماندهی حاشیه‌نشینان، ضعف در تاب‌آوری واحدهای مسکونی موجود در برابر حوادث طبیعی، ناتوانی بافت‌های تاریخی شهرها در بازتعریف خود و انطباق با روند شتابان تحولات نوسازی جهانی و جریان معاصر شدن و نهایتاً ناکارآمدی بافت‌های میانی فرسوده در مناطق مختلف شهری کشور از اهم موارد قابل ذکر هستند.

همچنین لازم به ذکر است طرح مسکن مهر به عنوان بزرگترین طرح اجرایی کشور در سال‌های اخیر، مسائل و مشکلاتی در ابعاد مختلف از جمله انتخاب مکان و نحوه‌ی ارتباط با سکونتگاه اصلی، تأمین مالی، اشتغال و مسائل اقتصادی، اجتماعی، بلوک‌های فقیرنشین، امنیت و پیش‌گیری از بزه‌کاری، فرهنگی، فنی و شهرسازی، عدم برخورداری از امکانات زیربنایی و روبنایی لازم، و حمل‌ونقل درون سکونتگاه‌های مسکن مهر و بین آنها و سکونتگاه‌های اصلی برای کشور ایجاد نموده است که تا سال‌های آتی کشور با این مسائل دست به‌گریبان خواهد

بود. در همین ارتباط، به منظور تامین خدمات زیربنایی مسکن مهر، به اعتباری در حدود ۵۶۰۰۰ میلیارد ریال و جهت تامین خدمات روبنائی به اعتباری در حدود ۵۰۰۰۰ میلیارد ریال نیاز می‌باشد.

این امر نشان‌دهنده این است که سیاست‌های اتخاذ شده طی سال‌های قبل ناکارآمد بوده و موجب افزایش نرخ تورم در بخش مسکن، افزایش بورس بازی، کاهش سهم تسهیلات مسکن در تامین هزینه آن، کاهش قدرت متقاضیان مسکن و نهایتاً "رکود شده است. بخش مسکن که از آن به عنوان موتور محرکه اقتصاد ایران یاد می‌شود، از سالهای گذشته کشور دچار رکود عمیقی شده است. کاهش چشم‌گیر آمارهای ارائه شده درخصوص تعداد پروانه‌های ساختمانی و همچنین تعداد معاملات صورت گرفته در بازار مسکن موید این مطلب است.

ب) اهم اقدامات دولت

سیاست‌های کلی دولت در دو سال اخیر بازنگری طرح جامع مسکن، بازآفرینی شهری، بازتعریف شهرهای جدید، ساماندهی مسکن مهر، توجه به توسعه‌ای شدن بانک مسکن و توسعه بازارهای مالی در بخش مسکن بوده است.

با توجه به سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، در مجموع در قبال ۲۱.۲ میلیون خانوار در کل کشور، ۲۰ میلیون واحد مسکونی موجود بوده است. در صورتی که در سال ۱۳۹۳، در قبال ۲۲.۷ میلیون خانوار بیش از ۲۱.۶ میلیون واحد مسکونی وجود داشته است. به عبارت دیگر کمبود مسکن از ۱.۲ میلیون واحد در سال ۱۳۹۰ به ۱.۱ میلیون واحد کاهش یافته است. علی‌رغم احداث حدود ۸۰۰ هزار واحد مسکونی (۶۸۰ هزار واحد مسکونی شهری و ۱۲۰ هزار واحد مسکونی روستایی) در سال ۱۳۹۳، به دلیل تشکیل خانوارهای جدید و خانوارهای تک نفره و همچنین افزایش تقاضای نوسازی مسکن، همچنان کمبود مسکن جدی می‌باشد. اهم اقدامات انجام شده از نیمه سال ۱۳۹۲ تا آذر ۱۳۹۴ در بخش مسکن به شرح زیر می‌باشد:

- افزایش سقف وام خرید مسکن از محل اوراق گواهی حق تقدم تا ۶۰۰ میلیون ریال و ساخت مسکن

تا سقف ۱۰۰۰ میلیون ریال

- راهاندازی شرکت تامین سرمایه مسکن

- راهاندازی صندوق پس‌انداز یکم با هدف تامین خرید مسکن در سه سقف ۸۰۰، ۶۰۰ و ۴۰۰

میلیون ریالی

- تدوین برنامه مشترک (مسکن اجتماعی)، فی‌مابین وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و وزارت راه و

شهرداری

- تصویب سند احیاء، بهسازی و نوسازی محدوده‌ها و محله‌های ناکارآمد و غیررسمی شهری با رویکرد

توانمندسازی و بازآفرینی

- ارائه وام ساخت به منظور نوسازی بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی
- ارائه وام نوسازی و بهسازی مسکن روستایی به تعداد ۱۱۵ هزار واحد عقد قرارداد با بانک و ۱۷۰ هزار واحد پایان یافته
- افزایش وام مسکن مهر از ۲۵۰ به ۳۰۰ میلیون ریال
- افتتاح بالغ بر ۵۹۰ هزار واحد مسکن مهر و فروش اقساطی بالغ بر ۶۰۰ هزار واحد مسکن مهر
- تصویب مصوبه اختصاص اعتبار ۵۰۰۰ میلیارد ریال به منظور ساخت زیربنای مسکن مهر توسط هیأت دولت
- تهیه و تدوین سند طرح جامع مسکن به عنوان نقشه راه بخش مسکن تا افق سال ۱۴۰۴
- تامین زیربنای بیش از ۴۷۰ هزار مسکن مهر برای واگذاری آن تا پایان سال ۱۳۹۴

ج) اهم چالش‌ها

- علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته اهم چالش‌های بخش مسکن در اقتصاد ایران عبارتند از:
- سهم بالای زمین در قیمت تمام شده مسکن
- سهم بالای هزینه مسکن در سبد خانوارهای کم‌درآمد
- حجم بالای واحدهای فرسوده و نیازمند نوسازی و گسترش پدیده اسکان غیررسمی
- عدم رعایت استانداردها از جمله استفاده از مصالح استاندارد و رعایت مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان
- آسیب‌پذیری واحدهای مسکونی در قبال حوادث طبیعی به‌ویژه زلزله
- عمر پایین ساختمان‌ها به دلیل سهم پایین فناوری‌های نوین در صنعت ساختمان
- ناکارایی نظام نظارت بر ساخت و سازها
- نبود زیرساخت‌ها و خدمات شهری مناسب در بسیاری از پروژه‌های مسکن مهر
- مکان‌یابی نامناسب پروژه‌های مسکن مهر و بروز مشکلات عدیده به‌ویژه حمل و نقل شهری
- سهم پایین تسهیلات در تامین مسکن
- استفاده ناکافی از ظرفیت‌های بازار سرمایه جهت تامین مالی بخش مسکن
- بالا بودن شاخص توان‌پذیری مسکن (مدت زمانی که فرد باید کل درآمدش را پس انداز کند تا صاحب مسکن متوسط جامعه شود)
- نوسانات شدید و ناپایداری در بازار مسکن

- عدم انطباق بین الگوی عرضه و الگوی تقاضا (بالا بودن سطح زیربنای واحدهای مسکونی جدیدالاحداث در نقاط شهری)
- ناکارآمدی نظام مدیریت زمین و برنامه‌ریزی شهری
- مصرف زیاد انرژی و عدم استفاده مناسب از انرژی‌های نو
- نبود ساز و کار تامین مسکن در استطاعت کم درآمدها
- نداشتن سند مالکیت قابل قبول نظام بانکی بخش عمده‌ای از واحدهای مسکونی روستایی و محدوده ناکارآمد و سکونتگاه‌های غیر رسمی

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
- تسهیل دسترسی همه گروه‌های درآمدی به ویژه گروه‌های کم‌درآمد و گروه‌های خاص به مسکن مناسب - بهبود و توسعه نظام تامین مالی مسکن و افزایش سهم تسهیلات بانکی و سایر ابزارهای مالی در تامین مسکن - افزایش نوسازی در بافت‌های ناکارآمد (بافت فرسوده و حاشیه‌نشینی) شهری و روستایی - کاهش نوسانات شدید بازار مسکن - افزایش نظارت بر رعایت استانداردها از جمله مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان با هدف صرفه‌جویی در مصرف انرژی	- بسط روش‌های حمایتی تشویق نوسازی در بافت‌های ناکارآمد - توسعه صنعت بیمه در تضمین کیفیت ساخت مسکن و گسترش بیمه سوانح - توسعه مسکن اجتماعی - فراگیر کردن نظام فنی‌روستایی - کاهش خطر پذیری در قبال حوادث طبیعی - افزایش سهم بخش مسکن از منابع هدفمندسازی یارانه‌ها - ارتقای نظام فنی و اجرایی ساختمان در فرایند تولید، اجرا و بهره‌برداری از ساختمان - حمایت از بخش حقوقی در گسترش فعالیت در بازار اجاره و اصلاح نظام پیش فروش - ارتقای کیفیت ساخت و ساز با گسترش استفاده از فناوری‌های نوین - استفاده از ظرفیت شهرهای جدید در تعادل بخشی به بازار مسکن - توسعه شهرهای جدید بر اساس تعادل بین سکونت، اشتغال و خدمات

اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی		سال‌های برنامه ششم					پایان ۱۳۹۳ ۲۰۱۵
	عنوان	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
- تسهیل دسترسی گروه‌های کم‌درآمد و گروه‌های خاص به مسکن مناسب؛ - افزایش سهم تسهیلات بانکی و سایر ابزارهای مالی در تامین مسکن؛ - افزایش نوسازی در بافت‌های ناکارآمد (بافت فرسوده و حاشیه‌نشینی) شهری و روستایی؛ کاهش نوسانات شدید بازار مسکن؛ - افزایش نظارت بر رعایت استانداردها از جمله مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان با هدف صرفه‌جویی در مصرف انرژی.	تراکم خانوار در واحد مسکونی	خانوار/ مسکن	۱۰۴	۱۰۳	۱۰۳	۱۰۲	۱۰۱	۱۰۵
	متوسط سطح زیربنای ناخالص مسکونی هر واحد	متر مربع	۱۲۸	۱۲۴	۱۲۰	۱۱۶	۱۱۲	۱۳۵
	سهم مسکن در سبد خانوار گروه‌های خاص	درصد	۳۸	۳۷	۳۵	۳۳	۳۰	۴۱
	سهم نظام بانکی در تامین مالی مسکن	درصد	۳۴	۳۶	۳۸	۴۰	۴۲	۳۱
	توان دسترسی به مسکن ملکی	سال	۱۰	۹.۵	۹	۸.۵	۸	۱۱.۶
	سهم زمین در هزینه تمام شده مسکن	درصد	۵۵.۲	۵۰	۴۸	۴۶	۴۵	
	متوسط سالانه نوسانات قیمت مسکن	-	معادل نرخ تورم سالانه	معادل نرخ تورم سالانه	معادل نرخ تورم سالانه	معادل نرخ تورم سالانه	معادل نرخ تورم سالانه	
	درصد واحدهای مشمول نوسازی	درصد	۲۰	۱۶	۱۴	۱۲	۱۰	۸
	سهم مسکن حمایتی	درصد	۱۵	۱۸	۲۱	۲۵	۲۷	۳۱
	افزایش مسکن استجاری حمایتی	هزار خانوار	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰
	سهم صنعتی‌سازی در ساختمان	درصد	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰	
	احداث مسکن روستایی	هزار واحد	۱۲۰	۱۵۵	۱۷۰	۱۸۰	۱۹۰	۲۰۰
	تعداد واحد مسکونی شهری	هزار واحد	۶۸۰	۶۸۰	۷۰۰	۷۳۰	۷۴۰	۷۵۰
	تعداد کل واحد مسکونی	هزار واحد	۸۰۰	۸۳۵	۸۷۰	۹۱۰	۹۳۰	۹۵۰

راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- بسط روش‌های حمایتی تشویق نوسازی در بافت‌های ناکارآمد - توسعه صنعت بیمه در تضمین کیفیت ساخت مسکن و گسترش بیمه سوانح - توسعه مسکن اجتماعی - فراگیر کردن نظام فنی روستایی - کاهش خطر پذیری در قبال حوادث طبیعی - افزایش سهم بخش مسکن از منابع هدفمندسازی یارانه‌ها - ارتقای نظام فنی و اجرایی ساختمان در فرایند تولید، اجرا و بهره‌برداری از ساختمان	- حمایت از طرح‌های مشارکتی ساخت و ساز با تاکید بر استفاده از فناوری‌های نوین - توسعه استفاده از ابزارهای مالی اسلامی مانند صکوک، مرابحه، استصناع و ... - هماهنگی بین برنامه‌های بهسازی و نوسازی شهری و روستایی با برنامه‌های تامین مسکن گروه‌های کم‌درآمد - حمایت‌های مالی با ایجاد نظام تامین مالی مسکن کم‌درآمدها و بانک‌پذیر نمودن آن‌ها - کاهش نابرابری در برخورداری از مسکن مناسب - بهبود طول عمر مفید ساختمان و صرفه جویی در مصرف انرژی - کاهش شدت مصرف انرژی با استفاده از سبک‌سازی و مصالح کم انرژی‌بر - جلوگیری از گسترش پهن دشتی شهرها به منظور کاهش حجم و طول سفرهای شهری	- تهیه برنامه یکپارچه سامان‌دهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های نابسامان - لحاظ معیارهای اجتماعی و فرهنگی در برنامه‌ریزی مسکن - ایجاد مدیریت یکپارچه سامان‌دهی و توانمندسازی محدوده‌های نابسامان - پایش و اجرای برنامه‌های فضایی با تمرکز بر اثرگذاری بر مسکن کم‌درآمدها و مسکن روستایی - تدوین نظام جامع استاندارد در صنعت ساختمان - استفاده از ظرفیت خیریه و وقف برای تامین مسکن - گسترش فعالیت صندوق‌های زمین و ساختمان برای تقویت سمت عرضه - مقاوم سازی و حمایت از انبوه سازی و صنعتی سازی مسکن - تدوین ضوابط و استانداردهای نظام فنی روستایی مطابق با شرایط بومی - ایجاد سامانه اطلاعاتی و پایش برنامه‌های حمایتی در بخش مسکن، محدوده نابسامان و ... در شهرهای با جمعیت بیش از ۲۰۰ هزار نفر - تدوین و اجرای برنامه صرفه‌جویی انرژی در ساخت واحدهای مسکونی روستایی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- حمایت از بخش حقوقی در گسترش فعالیت در بازار اجاره و اصلاح نظام پیش فروش - ارتقای کیفیت ساخت و ساز با گسترش استفاده از فناوری‌های نوین - استفاده از ظرفیت شهرهای جدید در تعادل بخشی به بازار مسکن - توسعه شهرهای جدید بر اساس تعادل بین سکونت، اشتغال و خدمات	- ایجاد انطباق و هماهنگی میان شرایط اقلیمی و رعایت الگوی معماری و شهرسازی - استفاده از ظرفیت شهرهای جدید برای تامین مسکن گروه‌های مختلف درآمدی - بویژه اقشار متوسط و کم درآمد - اصلاح الگوی ساخت و ساز و کاهش شدت مصرف انرژی در ساختمان‌های موجود و جدید - ایجاد پیوند بین سیاست های رفاه و تامین اجتماعی با برنامه‌های مسکن - هماهنگی بین برنامه های بازآفرینی شهری و روستایی با برنامه‌های تامین مسکن گروه‌های کم‌درآمد - ایجاد پیوند بین سیاست های رفاه و تامین اجتماعی با برنامه‌های مسکن - هماهنگی بین برنامه های بازآفرینی شهری و روستایی با برنامه‌های تامین مسکن گروه‌های کم‌درآمد - حمایت مالی و اداری از عرضه مسکن اجاره‌ای توسط بخش خصوصی	- احداث مسکن با اولویت در شهرهای میانی با هدف تعادل بخشی به فضا و توزیع جمعیت - اجرای پروژه‌های بهسازی و نوسازی واحدهای مسکونی واقع در بافت‌های فرسوده مناطق شهری و روستائی با رویکرد کاهش مصرف انرژی - حمایت از ترویج استفاده از فن‌آوری‌های نوین ساختمان در کشور - گسترش آموزش و ترویج مقررات ملی ساختمان و استفاده از مصالح استاندارد و نوین ساختمانی - حمایت از کوچک سازی و اصلاح الگوی مصرف مسکن - نظارت عالیه بر نحوه صدور تأییدیه‌ها و گواهی‌های فنی صادر شده جهت محصولات صنعتی سازی شده و فناوری نوین ساختمان با رویکرد ایجاد بانک اطلاعاتی و نرم‌افزارهای آن - نظارت بر تولید محصولات و مصالح نوین ساختمانی - تعریف استانداردهای مصرف انرژی در ساختمان‌ها و تعیین رده انرژی - گسترش نظارت عالیه بر کلیه ساخت‌وسازها در جهت حصول اطمینان از رعایت مقررات ملی ساختمان - استفاده از ظرفیت بیمه کیفیت ساختمان - تشکیل صندوق ضمانت تسهیلات مسکن - تهیه طرح‌های منطقه شهری برای شهرهای دارای جمعیت ۲۰۰ هزار نفر و بالاتر - راه‌اندازی و تقویت بازار رهن ثانویه - تدوین برنامه‌های اقدامات اجرایی جهت بازآفرینی بافت‌های ناکارآمد در کلان‌شهرها و شهرهای تاریخی و میانی - اعطای تسهیلات ساخت مسکن در بافت‌های فرسوده شهری با نرخ بهره حمایتی - اعطای تسهیلات ودیعه مسکن به ساکنان بافت‌های فرسوده شهری - پرداخت تسهیلات برای بهسازی و ارتقاء تدریجی مسکن سکونتگاه‌های غیررسمی - تشکیل بانک اطلاعاتی از برنامه‌های حمایتی و یارانه ای در بخش مسکن - تهیه طرح‌های بازآفرینی شهری به تدریج برای شهرهای دارای جمعیت ۲۰۰ هزار نفر و بالاتر و پایش مستمر آنها - ارتقاء کیفیت و بهینه سازی ضوابط ساخت و ساز در روستاهای دارای ویژگی خاص - تکمیل پروژه‌های مسکن مهر و تأمین خدمات زیربنایی آنها

عمران شهری و روستایی

الف) تبیین وضعیت

شهرسازی عبارت است از مطالعه، طرح‌ریزی و توسعه شهرها با در نظر گرفتن احتیاجات اجتماعی و اقتصادی که برای به حداقل رساندن مشکلات شهری و پاسخ‌گویی به نیازهای عمومی تعریف شده است. مشکلات شهری و پاسخ‌گویی به نیازهای عمومی تعریف شده است.

تعداد کل شهرهای ایران ۱۲۳۹ شهر می‌باشد. یکی از شاخص‌های مهم بررسی وضعیت شهرسازی کشور وضعیت طرح‌های مطالعاتی آن می‌باشد در مجموع تا پایان سال ۱۳۹۳، تعداد ۵۶۵ شهر دارای طرح جامع مصوب و ۷۱۱ شهر دارای طرح هادی مصوب بوده که به دلیل پایان افق طرح، حداقل ۷۰۰ شهر نیازمند بازنگری و مطالعه مجدد طرح می‌باشند.

ناکارآمدی نظام برنامه‌ریزی شهری و عدم التزام به اجرای آن توسط نهادهای ذی‌ربط، وابستگی منابع درآمد شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به فروش تراکم و تغییر کاربری‌های اراضی از مهم‌ترین مشکلات این بخش می‌باشد و از طرف دیگر به دلیل فقدان بانک اطلاعاتی مدون و عدم پایش طرح‌های توسعه شهری در عمل سیاستگذاری‌های پیش‌بینی شده در قالب طرح‌های توسعه شهری و طرح‌های کالبدی را غیرممکن ساخته است به‌گونه‌ای که در بررسی‌های بعمل آمده با موضوع ساخت و سازهای غیرمجاز در محدوده شهرها، حدود ۱۵ درصد خارج از محدوده قانونی شهر و ۲۳ درصد در محدوده قانونی واقع شده است. علاوه بر این بیش از ۱۰.۹ میلیون نفر در بافت فرسوده و ۱۱.۸ میلیون نفر از جمعیت شهری در سکونتگاه غیررسمی زندگی می‌کنند به عبارت دیگر یکی از چالش‌های اصلی در برنامه‌ریزی شهری مداخله در بافت‌هایی است که عملکرد واقعی خود را از دست داده‌اند و بیشتر با عناوینی همانند بافت فرسوده و ناکارآمد و سکونتگاه غیررسمی شناخته می‌شود. بخش خدمات شهری و روستایی دربرگیرنده حوزه‌های متعددی از موضوعات است. مهمترین موضوعات مطرح در این بخش شامل تأمین آب شرب، ارتقای جمعیت تحت پوشش شبکه آب شهری و روستایی، ایجاد شبکه‌های جمع‌آوری فاضلاب و تأسیسات تصفیه فاضلاب، بازچرخانی آب، کاهش هدررفت و مدیریت مصرف آب، توسعه ناوگان حمل و نقل عمومی، افزایش فضای سبز شهری، ارتقای مدیریت پسماند و توسعه خدمات ایمنی و آتش نشانی می‌باشد.

- در بخش تأمین آب شهری و روستایی جمعیت تحت پوشش شبکه در شهرها و روستاها در سال ۱۳۹۳ به ترتیب ۹۹.۱ و ۷۴ درصد محقق شده است لیکن در بخش فاضلاب جمعیت تحت پوشش به‌ویژه در بخش روستایی با اهداف مطلوب فاصله چشمگیری دارند.

- در بخش حمل و نقل درون شهری در شهرهای بالای ۱۰۰ هزار نفر بدلیل عدم نوسازی ناوگان اتوبوسرانی طی سال‌های ۱۳۸۸ لغایت ۱۳۹۲ فاقد رشد مطلوب بوده به طوری که تنها ۴۷٪ از مجموع سفرهای درون

شهری توسط حمل و نقل عمومی صورت گرفته است. همچنین خطوط در حال بهره‌برداری شبکه‌های ریلی شهری و حومه در انتهای سال ۱۳۹۲، در مجموع ۱۳۹ کیلومتر بوده است.

- در بخش توسعه فضای سبز، درصد آبیاری با آب خام در انتهای سال ۱۳۹۲، ۵۰.۵ درصد بوده است و بخش جمع‌آوری مکانیزه پسماند در سال ۱۳۹۲ حدود ۲۰ درصد بوده که این امر لزوم توجه ویژه به بهداشت و محیط‌زیست شهری را نشان می‌دهد.

ب) اهم اقدامات دولت

دولت در دو سال گذشته اقداماتی برای رفع مسائل و مشکلات کوتاه مدت این بخش اتخاذ نموده است که عبارتند از:

- اختصاص معادل ریالی مبلغ پانصد میلیون (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار به صورت تسهیلات از محل صندوق توسعه ملی به منظور آبرسانی به روستاها (براساس بند «ح» تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۴)
- خاتمه ۲۱ طرح و پروژه ایجاد تاسیسات فاضلاب طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
- احداث و بهره‌برداری از ۱۲ تصفیه‌خانه آب با مجموع ظرفیت بالغ بر ۶۳۷۰۰۰ مترمکعب در روز
- انجام و بهره‌برداری از ۳۲۲ پروژه آبرسانی تک روستایی برای ۸۹۹ روستا و نیز بهره‌برداری از ۹۱ پروژه مجتمع آبرسانی برای ۸۴۴ روستا
- حمایت مالی از سامانه‌های ریلی شهری با رویکرد کاهش آلودگی هوا، صرفه‌جویی در مصرف سوخت (در راستای اقتصاد مقاومتی) و تسهیل در جابجایی شهروندان با تسریع در بهره‌برداری از خط ۳ متروی تهران (۳۷ کیلومتر)، بهره‌برداری از فاز ۱ قطار شهری در شهرهای تبریز (۷ کیلومتر)، اصفهان (۱۰ کیلومتر) و شیراز (۱۰ کیلومتر) به‌طوری که مجموع طول خطوط بهره‌برداری شده از ۱۳۹ کیلومتر در سال ۱۳۹۲ به بیش از ۲۰۳ کیلومتر در سال ۱۳۹۴ بالغ گردید.
- حمایت از تاسیس نیروگاه‌های زباله‌سوز در پهنه‌های حساس زیست‌محیطی کشور به‌ویژه در شهرهای ساحلی و ارتقاء مکانیزاسیون جمع‌آوری پسماند تا سطح ۲۸ درصد در سال ۱۳۹۴.
- استفاده از ظرفیت‌های بند (ق) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۹۳ به منظور نوسازی ناوگان مسافری و در راستای اقتصاد مقاومتی شامل ۱۴۰,۰۰۰ دستگاه تاکسی گازسوز و ۱۷,۰۰۰ دستگاه اتوبوس گازسوز با پیمایش بالا

ج) اهم چالش‌ها

اهم چالش‌های بخش عمران شهری و روستایی عبارتند از:

- فقدان نظام داده یکپارچه و جامع شهرسازی در مدیریت و رصد تحقق طرح‌های توسعه شهری
- روند فزاینده گسترش بافت‌های فرسوده و اسکان غیررسمی در کشور
- کارایی پایین مدیریت زمین شهری
- تغییرات اقلیم و مشکلات ناشی از مهاجرت، افزایش نامتناسب تراکم شهری و تشدید سکونت در مناطق غیررسمی
- گسترش تخریب و تغییر کاربری باغات و فضای سبز شهری و روستایی و تبدیل آن‌ها به مناطق مسکونی
- عدم رعایت تفکیک پسماند از مبدا و همچنین عدم بازیافت آن‌ها و نیز عدم استفاده از تکنولوژی‌های نوین در زمینه امحاء پسماند به ویژه در پهنه‌های حساس زیست‌محیطی (استان‌های ساحلی کشور)
- توسعه شهرها و صنایع بدون توجه به منابع پایدار تامین آب
- فرسوده بودن تاسیسات آب و فاضلاب و بالا بودن نرخ اتلاف آب در شبکه آب شهری (بالا بودن میزان آب‌های بدون درآمد)
- بالابودن عمر متوسط ناوگان، بالاخص در حمل و نقل عمومی
- افزایش سهم وسیله نقلیه شخصی در سفرهای درون‌شهری
- بالا بودن شدت مصرف انرژی در بخش حمل‌ونقل
- وجود فضاهای بدون متولی (بین محدوده روستا و حریم شهر، محدوده روستا و حریم عشایر)
- وضعیت بسیار نامناسب خدمات در روستاهای واقع در مناطق مرزی و جزایر کشور
- کثرت تفاسیر از مفاهیم، تعاریف (نبود یک ترمینولوژی واحد) و فقدان الگوهای کاری راهنما که همواره نوعی ابهام و سردرگمی (برای گروه‌های تصمیم‌ساز و مراجع تصمیم‌گیر) در تهیه طرح‌های توسعه شهری ایجاد می‌نماید
- کاربرد الگو و شرح خدمات یکسان برای تهیه طرح‌های توسعه شهری در مناطق و شهرهای مختلف در مواجهه با مسائل و مشکلات و شرایط ویژه و متفاوتی که هر شهر در راستای توسعه خود دارد.
- تقلیل طرح جامع طرح کالبدی و عدم توجه به مفاهیم و شاخص‌های توسعه پایدار شهر نظیر مردم محوری (مشارکت شهروندان)، پایداری اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیک که در نتیجه سبب بی‌توجهی به ضرورت ارتباط و تلفیق اهداف پایداری شهری با اهداف کالبدی توسعه شهر شده است.

- با توجه به تهیه طرح‌های توسعه و عمران (جامع) ناحیه، ارتباطات ضعیفی در خصوص تعیین جهات توسعه شهرها و پیش‌بینی جمعیت شهرها ایجاد شده است و لیکن نقش و عملکرد شهرها کمتر مدنظر قرار می‌گیرد.
- نقشه‌های پایه عموماً به هنگام (به روز) و هم مقیاس نیست. این مشکل در شهرهای مرزی تشدید می‌شود. ضمن آنکه در تهیه نقشه‌های پایه از سیستم‌های جدید اطلاعات جغرافیایی همچون عکس‌های ماهواره‌ای کمتر استفاده می‌شود.
- نقش کم رنگ اقتصاد شهری در طرح‌های جامع
- عدم ارائه راهبرد مناسب به منظور کنترل و تعادل بخشی قیمت زمین به منظور تحقق اهداف طرح و ایجاد بورس بازی و رانت
- عدم توجه به رابطه شکل زندگی و کیفیت در شهر و بنا
- عدم توجه به مفاهیم کلید هویت در شهر و بنا
- تخریب بافت‌های تاریخی به عنوان مصادیق معماری بومی و منبع دانش سرزمینی
- تکثر مراجع تصمیم‌گیر در عرصه زمین خصوصاً در مورد محدوده و حریم شهرها و روستاها

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
- بهبود سطح خدمات شهری - توسعه کمی و کیفی خدمات آب و فاضلاب - بهبود و توسعه سامانه‌های حمل و نقل عمومی - ارتقاء بهسازی بافت‌های ناکارآمد شهری - ارتقاء سطح مشخصات محیط‌زیست شهری و پایداری توسعه شهری - کاهش نابرابری و ایجاد تعادل منطقه‌ای	- پایش طرح‌های توسعه شهری بر مبنای سامانه اطلاعات مکانی (GIS) - ارتقاء کیفیت محیط‌زیست شهری - بهینه‌بندی کشور به منظور تعیین مناسب‌ترین روش امحاء پسماند و مدیریت بهینه پسماند در هر پهنه - تامین مالی طرح‌ها از طریق فروش پساب به بخش خصوصی - کاهش هدررفت آب شرب از طریق فرهنگ‌سازی - بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی - ارتقای دانش فنی مشاوران و بازرگانی در طراحی تاسیسات فاضلاب - جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی از طریق افزایش تعرفه‌ها و اعطای تسهیلات - استفاده بهینه از منابع آبی موجود و حفظ، نگهداری و توسعه فضاهای سبز شهری از طریق استفاده از روش‌های نوین آبیاری فضای سبز، استفاده از گونه‌های گیاهی مقاوم و تامین آب مورد نیاز فضاهای سبز شهری از منابع آب غیرشرب اعم از پساب تاسیسات محلی و تصفیه فاضلاب شهری - توسعه و بهبود استفاده از سامانه‌های هوشمند در مدیریت سامانه‌های حمل و نقل - مدیریت یکپارچه طرح‌های تامین تجهیزات ریلی درون شهری با رویکرد بومی‌سازی آن - اصلاح الگوی تهیه طرح‌های توسعه شهری با تاکید بر: - حفاظت محیط طبیعی و ارزش‌های فرهنگی و تاریخی - تامین نیازهای خدماتی در حد استانداردهای مربوطه - اقتصاد شهری و نقش آن به عنوان عامل محرک و تضمین‌کننده حیات شهر - محوریت محله به عنوان کانون و مبنای تعاملات اجتماعی در شهر - بهسازی محیط برای افراد کم‌توان جسمی و حرکتی - ساماندهی به سکونتگاه‌های حاشیه‌ای و غیر رسمی

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
	- احیای بافت‌های فرسوده شهری - یکپارچگی و برقراری ارتباط لازم و رعایت سلسله مراتبی در تهیه طرح‌های توسعه و عمران شهری و روستایی و با رعایت موازین و سیاست‌های آمایشی کشور - کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی و افزایش بهره‌وری و توجه به شاخص‌های محیط‌زیست شهری کم کربن - افزایش شاخص‌های موثر در تاب‌آوری و پایداری شهری - رعایت شاخصه‌های مرتبط با رقابت‌پذیری در نظام مدیریت شهری

- اهداف کمی

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
بهبود سطح خدمات شهری	افزایش جمعیت تحت پوشش خدمات ایمنی و آتش‌نشانی	درصد	۸۷.۵	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۳
	جمعیت تحت پوشش شبکه آب شهری	درصد	۹۹.۱	۹۹.۲	۹۹.۴	۹۹.۶	۹۹.۷	۹۹.۸
	جمعیت تحت پوشش شبکه فاضلاب شهری	درصد	۴۱.۵	۴۴	۴۶	۴۸	۴۹.۵	۵۱
	آب بدون درآمد در شهر	درصد	۲۶	۲۵.۵	۲۵	۲۴.۵	۲۴	۲۳.۵
	هوشمند سازی سامانه های آبرسانی شهری (با نصب تجهیزات تله متری و اسکادا)	مرکز استان	-	۲	۴	۶	۸	۱۰
	کاهش مصرف سرانه خانگی شهری	lpcd	۱۵۲	۱۵۱	۱۴۸	۱۴۶	۱۴۵	۱۴۴
	افزایش میزان بازیافت مواد و انرژی	درصد	۲۱	۲۲	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰
	گسترش دفن بهداشتی پسماند	درصد	۵	۶	۱۰	۱۳	۱۷	۲۰
	بهبود مکانیزاسیون جمع آوری	درصد	۲۸	۲۹	۳۳	۴۰	۴۵	۵۰
	افزایش میزان تفکیک از مبدا	درصد	۴.۸	۵	۱۰	۱۶	۲۲	۲۸
ارتقاء سطح مشخصات محیط‌زیست شهری	تجهیز پایگاه‌های آتش‌نشانی	تعداد	۶۲۰	۶۵۰	۶۹۰	۷۵۰	۸۲۰	۹۰۰
	افزایش سرانه کل فضای سبز شهری	مترمربع	۱۱.۸	۱۲	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	جداسازی مصارف فضای سبز شهرداری از آب شرب در شهرهای بالای ۱۰۰ هزار مشترک	میلیون مترمکعب	-	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰
بهبود و توسعه سامانه‌های حمل و نقل عمومی	کاهش سهم حمل و نقل شهری از تولید آلاینده‌های هوا (گازهای گلخانه‌ای)	تن بر نفر	۲.۶	۲.۵۹	۲.۵۸	۲.۵۷	۲.۵۶	۲.۵۵
	افزایش سهم حمل و نقل عمومی از کل سفرهای موتوری در شهرهای کشور (بیشترین سهم مجاز سامانه‌های تاکسیرانی از کل سفرهای موتوری ۲۰٪ می‌باشد)	درصد	۴۵.۲	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
	کاهش متوسط عمر ناوگان اتوبوسرانی	سال	۷.۷	۷.۶	۷.۱	۶.۲	۵.۵	۵
	کاهش متوسط عمر ناوگان تاکسیرانی	سال	۱۲.۹	۱۲.۵	۱۱	۱۰	۹	۸
ارتقاء بهسازی بافت‌های ناکارآمد شهری	توسعه مترو	کیلومتر	۲۰.۳	۲۲۰	۲۴۵	۲۶۵	۲۸۵	۳۰۶
	سهم حمل و نقل عمومی کلان‌شهرها	درصد	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
	ساماندهی و احیای محلات ناکارآمد	هزار هکتار	۱۰	۱۱	۱۲.۵	۱۳.۵	۱۴	۱۵

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- ایجاد سامانه پایش طرح‌های توسعه شهری بر مبنای سامانه اطلاعات مکانی (GIS) - ارتقاء کیفیت محیط زیست شهری - انجام مطالعات جامع به منظور پهنه‌بندی کشور از لحاظ مناسب‌ترین روش امحاء پسماند در هر پهنه - تامین مالی طرح‌ها از طریق فروش پساب به بخش خصوصی - کاهش هدررفت آب شرب از طریق فرهنگ‌سازی - بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی - ارتقای دانش فنی مشاوران و بازنگری در طراحی تاسیسات فاضلاب - ایجاد انگیزه برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی از طریق افزایش تعرفه‌ها و اعطای تسهیلات - استفاده بهینه از منابع آبی موجود و حفظ، نگهداری و توسعه فضاهای سبز شهری از طریق استفاده از روش‌های نوین آبیاری فضای سبز، استفاده از گونه‌های گیاهی مقاوم و تامین آب مورد نیاز فضاهای سبز شهری از منابع آب غیرشرب اعم از پساب تاسیسات محلی و تصفیه فاضلاب شهری - توسعه و بهبود استفاده از سامانه‌های هوشمند در مدیریت سامانه‌های حمل و نقل - مدیریت یکپارچه طرح‌های تامین تجهیزات ریلی درون شهری با رویکرد بومی‌سازی آن - اصلاح الگوی تهیه طرح های توسعه شهری با تاکید بر: - حفاظت محیط طبیعی و ارزش های فرهنگی و تاریخی - تامین نیازهای خدماتی در حد استانداردهای مربوطه - اقتصاد شهری و نقش آن به عنوان عامل محرک و تضمین کننده حیات شهر - محوریت محله به عنوان کانون و مبنای تعاملات اجتماعی در شهر - بهسازی محیط برای افراد کم توان جسمی و حرکتی - ساماندهی به سکونتگاه‌های حاشیه‌ای و غیررسمی - احیای بافت‌های فرسوده شهری	- احیای معماری بومی و توجه به هویت معماری و شهرسازی اسلامی-ایرانی - زمینه‌سازی برای ایجاد شبکه شهری سلسله مراتبی با اولویت توسعه شهرهای میانی - تنوع‌بخشی به نقش و عملکرد شهرهای جدید - جلوگیری از گسترش پهن دشتی شهرها به منظور کاهش حجم و طول سفرهای شهری - هدفمندسازی کمک بخش دولتی و عوارض موضوع ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده - ارتقاء سطح خدمات ایمنی در شهرهای کشور - توسعه روش‌های نوین مدیریت پسماند، تفکیک پسماند از مبدأ، دفع بهداشتی و مهندسی پسماند و استفاده از فناوری‌های نوین استحصال انرژی از پسماند به خصوص در پهنه‌های حساس زیست‌محیطی - توسعه سطح پوشش خدمات آتش‌نشانی در شهرها به صورت متوازن - افزایش سطح جمعیت تحت پوشش شبکه آب و فاضلاب شهری - افزایش کیفیت آب شرب - مدیریت شکل‌گیری سکونتگاه‌های جدید براساس توان اکولوژیکی حوضه‌های آبریز - افزایش سهم تصفیه‌خانه‌های محلی به منظور کمک به بازچرخانی پساب تولیدی و کاهش هزینه‌های انتقال - یکپارچه‌سازی حمل و نقل عمومی در شهر و حومه - اخذ عوارض سالیانه خودرو متناسب با میزان آلاینده‌گی	- اصلاح نظام برنامه‌ریزی شهری در راستای تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری - تامین تسهیلات و مناسب‌سازی شهر برای افراد ناتوان و سالخورده - اصلاح نظام بودجه‌ریزی شهرداری‌ها - احیاء و بهسازی و نوسازی و توانمند سازی و ساماندهی بافت تاریخی- فرهنگی، بافت فرسوده شهری و سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه‌ای - اجرای پروژه‌های بهسازی و نوسازی واحدهای مسکونی واقع در بافت‌های فرسوده مناطق شهری و روستائی با رویکرد کاهش مصرف انرژی - مطالعه و اجرای طرح‌های توسعه شهری بر اساس الگوی شهر اسلامی-ایرانی - بازنگری در شرح خدمات طرح‌های توسعه شهری و تبیین اقتصاد شهر - انجام مطالعات جامع در زمینه مدیریت پسماند و آتش‌نشانی در کل کشور و پهنه‌بندی کشور به منظور مدیریت بهینه - احداث نیروگاه‌های استحصال انرژی از پسماند (مانند زباله‌سوز) به منظور امحاء بهداشتی پسماندها به خصوص در مناطق ساحلی کشور - پرداخت یارانه و سود تسهیلات، خرید تضمینی برق تولیدی حاصل از دفع پسماندها - آموزش و فرهنگ‌سازی به منظور افزایش تفکیک پسماند از مبدأ - توسعه فضای سبز مبتنی بر تاثیرات زیست‌محیطی و الگوی کاهش آلودگی هوا - اصلاح قیمت آب شهری و روستائی (نزدیک کردن تعرفه‌ها به قیمت تمام‌شده) - اتصال مناسب حمل و نقل درون شهری و برون‌شهری - آموزش و فرهنگ‌سازی به منظور کاهش سوانح - ارتقاء استانداردهای وسایل نقلیه و عملیات بهره‌برداری در آمد و شد - توسعه حمل و نقل عمومی از طریق سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی با اولویت توسعه حمل و نقل ریلی و ارائه مشوق‌های لازم و دریافت هزینه بلیط این خطوط متناسب با قیمت تمام شده - بومی‌سازی تجهیزات ثابت و متحرک سامانه‌های ریلی شهری و حومه - اصلاح نظام مدیریت روستائی - کاهش آب بدون درآمد در بخش شهری

حمل و نقل

الف) تبیین وضعیت

کل جابجایی مسافر در کشور از طریق شیوه‌های ریلی، عمومی جاده‌ای، هوایی و دریایی در پایان شهریور ماه سال ۱۳۹۲، ۱۴۴ میلیون نفر بوده است. از این جمع، ۱۴ میلیون نفر از طریق حمل و نقل ریلی، ۱۰۹ میلیون نفر جاده‌ای (با صورت وضعیت)، ۱۳ میلیون نفر از طریق حمل و نقل هوایی و ۸ میلیون نفر از طریق حمل و نقل دریایی می‌باشد.

نتایج نشان می‌دهد استقبال مردم از حمل و نقل مسافری عمومی مناسب نیست و می‌بایست توسعه زیربخش‌های هوایی و ریلی حومه‌ای برای جابجایی مسافر بیش از پیش مدنظر قرار گرفته و با توجه به اهمیت زمان و کاهش زمان سفر در سفرهای برون‌شهری برنامه‌ریزی و اقدام لازم صورت پذیرد.

در بخش حمل و نقل کالا، دو بخش جاده‌ای و ریلی عمده‌ترین سهم جابجایی کالا در کشور را بر عهده داشته‌اند، لیکن حمل و نقل دریایی به عنوان مبادی و مقاصد بارهای ترانزیتی و صادرات و واردات کالا بیشترین سهم را در حمل و نقل بین‌المللی داشته است.

در شش ماه اول سال ۱۳۹۲، از مجموع ۱۰۵ میلیارد تن کیلومتر بار حمل شده در کل کشور ۹۴ میلیارد تن کیلومتر از طریق جاده و ۱۱ میلیارد تن کیلومتر از طریق ریلی حمل گردیده است. همچنین در همین دوره بنادر کشور ۶۸ میلیون تن تخلیه و بارگیری کالا را صورت داده‌اند. در بخش ترانزیت کالا، از فروردین ماه تا شهریور ماه سال ۱۳۹۲ معادل ۶۰۴ میلیون تن بار ترانزیتی از کشور عبور نموده است که از این مقدار ۶۰۱ میلیون تن سهم بخش جاده‌ای و ۰۳ میلیون تن سهم بخش ریلی بوده است. در حوزه حمل و نقل هوایی تعداد پروازهای عبوری از فضای کشور نیز در شش ماهه اول سال ۱۳۹۲، ۸۳ هزار پرواز ثبت گردیده است. این در حالیست که در حوزه زیرساخت‌ها در بخش حمل و نقل جاده‌ای، طول آزادراه‌ها و بزرگراه‌ها در پایان شهریور ماه ۱۳۹۲ معادل ۲۱۶۵ و ۱۳۲۰۰ کیلومتر بوده است و راه‌های اصلی و طول راه روستایی نیز در این دوره طولی معادل ۲۱۳۰۰ و ۹۹۵۰۰ کیلومتر داشته‌اند.

در بخش ریلی تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۲، ۱۳۰۱۲ کیلومتر خطوط ریلی در کشور احداث شده که ۱۰۲۲۳ کیلومتر آن خطوط اصلی و ۲۷۸۹ کیلومتر هم خطوط فرعی است.

به لحاظ ظرفیت‌سازی بنادر نیز در همین دوره ظرفیت بنادر به ۱۸۰ میلیون تن و ظرفیت کانتینری به ۴۸ میلیون TEU رسیده است.

در حوزه حمل و نقل هوایی نیز وجود ۵۴ فرودگاه، ظرفیتی برای جابجایی حدود ۸۰ میلیون مسافر در کشور را ایجاد نموده است.

علی‌رغم سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در سال‌های گذشته، بررسی شاخص‌های کلیدی بخش، حاکی از اثر بخشی اندک سرمایه‌گذاری‌های کلان در بهبود شاخص‌های یاد شده دارد و این بخش در انتهای سال ۱۳۹۲ با چالش‌های جدی مواجه بوده است.

(ب) اهم اقدامات دولت

با توجه به وضعیت بخش حمل و نقل در سال‌های گذشته، تدابیر و تمهیدات مختلفی برای توسعه بخش در دو سال گذشته در دستور کار دولت قرار گرفت که مهم‌ترین آن‌ها به شرح زیر هستند:

- تلاش جهت اصلاح ساختار حمل و نقل کشور و کاستن از فشار بر سیستم حمل و نقل جاده‌ای از طریق توسعه راه آهن در حمل و نقل کالا و همچنین استفاده از پتانسیل راه‌آهن در حمل و نقل حومه‌ای مسافر
- مدیریت و هدایت منابع محدود در جهت تسریع در اجرای طرح‌های اولویت‌دار از جمله خطوط راه آهن راهبردی در دست احداث و آزادراه‌ها و بزرگراه‌های منطبق بر شبکه اصلی و شریانی ترافیکی کشور
- توجه مناسب به نگهداری دوره‌ای از زیرساخت‌ها به ویژه در بخش‌های جاده‌ای و ریلی به عنوان سرمایه‌های ملی

- بسترسازی برای حضور فعال و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در حوزه زیرساخت (آزادراه‌ها) و ناوگان
- کاهش تلفات جاده‌ای از طریق راهکارهای مختلف سخت‌افزاری و نرم افزار و به‌کارگیری سیستم‌های حمل و نقل هوشمند (ITS)

- توازن منطقه ای و تأمین حداقل نیازهای شبکه جاده‌ای هر یک از استانها در سطح کلان
 - توجه به توسعه امور راهبردی نظیر ترانزیت، بنادر خشک و مدیریت لجستیک
 - پرهیز از اجرای طرح‌های زیرساختی اجرایی غیر اقتصادی
- برخی از مهمترین نتایج اقدامات دولت یازدهم عبارتند از: احداث ۲۱۵ کیلومتر آزادراه (شامل آزادراه‌های قم - گرمسار و پل زال - اندیمشک)، احداث ۱۵۰۰ کیلومتر بزرگراه، احداث ۴۵۰۰ کیلومتر راه اصلی، آسفالت شده ۶۵۰۰ کیلومتر راه روستایی، ۱۷۰ کیلومتر خطوط اصلی ریلی، افزایش ۸ میلیون نفری ظرفیت فرودگاه‌های کشور، افزایش ۱۹ میلیون تنی ظرفیت بنادر و افزایش ۲۲۰ هزار TEU به ظرفیت کانتینری بنادر کشور.
- از نیمه دوم سال ۱۳۹۲ تا پایان ۹ ماه اول ۱۳۹۴، طول آزاد راه‌ها، بزرگ راه‌ها و راه‌های روستایی آسفالت به ترتیب به ۲۴۱۰ و ۱۵۰۰۰ و ۱۰۶۰۰۰ کیلومتر رسید. میزان جابجایی کالا از طریق جاده نیز در دوره ۹ ماهه اول ۱۳۹۴، معادل ۴۰۰ میلیون تن بوده است.

در دوره ۹ ماهه اول ۱۳۹۴، میزان جابجایی بار داخلی ۲۳ میلیون تن و ترانزیت کالا از طریق ریل برابر با ۰.۷ میلیون تن شده است.

در ۸ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۴، سهم حمل و نقل ریلی بر اساس تن کیلومتر به ۱۶ میلیارد تن کیلومتر و حمل و نقل جاده ای به ۱۲۳ میلیارد تن کیلومتر رسیده است. ضمن اینکه در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۴ تخلیه و بارگیری کالا از بنادر کشور نیز معادل ۹۸ میلیون تن بوده است که رشد مناسبی را نشان می‌دهد.

آمار ۸ ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۴، نشان می‌دهد که ۸.۷ میلیون تن بار ترانزیتی از پهنه جغرافیایی ایران عبور نموده است که ۷.۹ میلیون تن سهم جاده‌ای و ۰.۸ میلیون تن سهم ریلی می‌باشد. در همین مدت ۲۲۹ هزار پرواز نیز از فضای کشور عبور نموده‌اند.

کل جابجایی مسافر در کشور از طریق شیوه‌های ریلی، عمومی جاده‌ای، هوایی و دریایی در ۸ ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۴ برابر ۱۶۷ میلیون نفر می‌باشد. از این جمع، ۱۵ میلیون نفر از طریق حمل و نقل ریلی، ۱۲۴ میلیون نفر جاده‌ای (با صورت وضعیت)، ۱۷ میلیون نفر از طریق حمل و نقل هوایی و ۱۱ میلیون نفر از طریق حمل و نقل دریایی می‌باشد.

ج (ا هم چالش‌ها

- پایین بودن سهم حمل و نقل ریلی

یکی از چالش‌های اساسی بخش حمل و نقل سهم غالب حمل و نقل جاده‌ای و عدم استفاده از پتانسیل‌های حمل و نقل ریلی به عنوان حمل و نقل پاک و ایمن است. از کل ۸۸۳ میلیون نفر جابجایی مسافر در سال ۱۳۹۳، سهم جابجایی مسافر جاده‌ای ۹۴.۱ درصد، جابجایی مسافر ریلی ۲.۸ درصد، جابجایی مسافرت هوایی ۲.۱ درصد و سهم مسافر دریایی ۱ درصد می‌باشد. در بخش بار نیز این سهم در سال ۱۳۹۳ بر اساس تن کیلومتر ۵.۶ درصد سهم حمل و نقل ریلی و ۹۴.۴ درصد سهم حمل و نقل جاده‌ای می‌باشد.

- فرسودگی ناوگان حمل و نقل کشور

ناوگان حمل و نقل کشور بخصوص در بخش هوایی و حمل بار و مسافر جاده‌ای و دریایی فرسوده است. متوسط طول عمر اتوبوس در سال ۱۳۹۳ معادل ۱۲.۷ سال، مینی‌بوس ۲۴.۶ سال، متوسط طول عمر کامیون‌ها ۱۷.۳ سال و متوسط عمر سواری کرایه بین شهری ۸ سال است. سن ناوگان حمل و نقل هوایی در ایران حدود ۱۹.۸ سال است در حالیکه میانگین جهانی آن حدود ۱۰ سال می‌باشد.

- بالا بودن میزان تلفات جاده‌ای

میزان تعداد تلفات ناشی از تصادفات رانندگی در کشور بیش از استانداردهای جهانی است. برغم کاهش تلفات برون‌شهری از ۱۷۴۷۰ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۱۰۹۵۱ نفر در سال ۱۳۹۳ و پیشرفت‌های قابل ملاحظه کاهش تلفات سوانح رانندگی برون شهری این آمار در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته کماکان بالا می‌باشد.

– عدم نگهداری مناسب از زیرساخت‌های جاده ای موجود

در حوزه نگهداری نیز، وضعیت برخی از محورهای جاده ای کشور مخاطره‌آمیز می‌باشد. صرفاً ۳۷ درصد رویه راه‌های کشور در شرایط سالم قرار دارند، و رویه سایر راه‌های کشور دارای وضعیت ۲۰ درصد خرابی کم، ۱۹ درصد دارای وضعیت خرابی متوسط و ۲۴ درصد دارای وضعیت خرابی شدید می‌باشد و این امر نشان‌دهنده عدم توجه لازم به مقوله نگهداری راه‌ها در سنوات قبل است.

– توسعه غیراقتصادی بخشی از زیرساخت‌های حمل و نقل کشور و وجود تعداد زیادی فرودگاه و بندر غیراقتصادی

علیرغم وجود ظرفیت مازاد در فرودگاه‌های کشور، توزیع نامتقارن این ظرفیت باعث شده است که در برخی فرودگاه‌ها از ظرفیت‌های ایجاد شده استفاده نشود و در برخی از فرودگاه‌ها کمبود ظرفیت به‌طور کاملاً محسوس تاثیرگذار باشد. به‌طور مثال برخی فرودگاه‌های کشور نظیر مهرآباد، امام خمینی، مشهد، اهواز، شیراز، تبریز، کیش، اصفهان و کرمان کمبود ظرفیت به شدت احساس شده و در سایر فرودگاه‌ها مازاد ظرفیت وجود دارد که نشانه غیر اقتصادی بودن آنهاست و این موضوع یکی از مهمترین چالش‌های بخش می‌باشد.

– تعداد زیاد طرح‌های نیمه‌تمام در دست اجرا و طولانی شدن زمان اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها

در حوزه حمل و نقل ۳۲۰ طرح اجرایی در پیوست شماره یک قانون بودجه مندرج می‌باشد. یک سوم این طرح‌ها با پیشرفت فیزیکی کمتر از ۲۰ درصد می‌باشند که اتمام آنها مستلزم مدت زمان بسیار زیاد و هزینه هنگفتی است. ضمن اینکه تعداد زیادی طرح در پیوست وجود دارد که از شاخص‌های اقتصادی مناسبی برخوردار نمی‌باشند. لذا یکی از چالش‌های بخش حمل و نقل طولانی شدن زمان اجرای طرح‌ها و کمبود بودجه‌های عمرانی برای اتمام آنها در دوره زمانی مشخص شده می‌باشد.

د برنامه راهبردی

اهداف کلی و راهبردها

هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
- افزایش سهم حمل و نقل ریلی - ارتقای ایمنی در کلیه شقوق حمل و نقل و کاهش تلفات - بهبود شرایط زیست محیطی فعالیت‌های بخش و کاهش انتشار انواع آلاینده ها با تاکید بر کاهش سوخت مصرفی ناوگان حمل و نقل - افزایش ترانزیت و ارتقای نقش بین المللی سیستم حمل و نقل کشور - افزایش سهم کشور از حمل و نقل دریایی منطقه - افزایش سهم ناوگان ایرانی در تجارت دریایی - ارتقای کیفیت خدمات حمل و نقل بار و مسافر - ارتقای کمی و کیفی زیرساختهای حمل و نقل - افزایش کارایی در اجرای طرح‌های زیرساخت - ارتقای خدمات هواشناسی - افزایش سهم حمل و نقل عمومی در جابجایی مسافر - رشد و توسعه حمل و نقل هوایی کشور - ارتقای شاخص LPI	- توسعه و اصلاح شبکه حمل و نقل با توجه به نگرش شبکه‌ای - ارتقای بهره گیری از ظرفیتهای و بکارگیری فن آوریهای نوین ریلی - تعادل بخشی میان شقوق مختلف حمل و نقل از نظر جابجایی بار و مسافر - بهبود کیفیت شبکه جاده‌ای کشور با اولویت راه‌های شریانی مطابق با استانداردهای فنی - توسعه حمل و نقل ترکیبی و چند وجهی - متنوع سازی شیوه‌های تامین مالی بخش - ارتقاء کارکرد بنادر اصلی در حوزه لجستیک و ارزش افزوده - توسعه بنادر خشک با کارکرد بین‌المللی - ممنوعیت احداث فرودگاههای جدید - ممنوعیت احداث طرحهای خارج از چارچوب طرح جامع حمل و نقل - ایجاد منابع مالی پایدار نگهداری شبکه با عوارض متداول بر جاده و سوخت و وسیله نقلیه - مدیریت یکپارچه کلیه شیوه‌های حمل و نقل از طریق ایجاد سامانه‌های هوشمند - ایجاد مدیریت واحد و یکپارچگی ترانزیت کالا و مسافر از کشور و هماهنگی بین دستگاههای مداخله گر - یکپارچگی حمل و نقل برون شهری و درونشهری و ایجاد مدیریت واحد حمل و نقل حومه ای مسافر - متمرکز نمودن منابع مختلف اعتباری و اهرم قراردادن منابع عمومی - تدوین برنامه ملی ارتقای ایمنی - اولویت بخش ریلی در توسعه حمل و نقل و ایجاد مزیت رقابتی برای آن

اهداف کمی

پیش‌بینی جابجایی مسافر در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی	عنوان	واحد	سال‌های برنامه ششم				
				۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
- افزایش سهم حمل و نقل ریلی - ارتقای کیفیت خدمات حمل و نقل بار و مسافر	- جابجایی مسافر جاده‌ای (کل) - جابجایی مسافر جاده‌ای (عمومی)* - جابجایی مسافر ریلی - جابجایی مسافر حومه‌ای ریلی - جابجایی مسافر هوایی (داخلی) - جابجایی مسافر دریایی - جمع جابجایی مسافر		میلیون نفر	۹۰۵	۹۵۰	۹۹۵	۱۰۴۰	۱۰۸۸
				۳۱۸	۳۶۶	۳۸۲	۳۹۸	۴۱۳
				۲۴	۲۷.۳	۲۹	۳۰.۶	۳۴
				۵	۷	۱۰	۱۳.۵	۲۰
				۱۸	۲۰	۲۷	۳۱	۳۶
				۹	۹.۵	۱۱	۱۱.۵	۱۲
				۸۷۱	۹۶۸.۸	۱۰۲۲	۱۰۷۷.۱	۱۱۹۰

* بخشی از جابجایی مسافر جاده ای کل می‌باشد.

پیش‌بینی جابجایی بار در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی	عنوان	واحد	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم			
					۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۹
- افزایش سهم حمل و نقل ریلی - ارتقای کیفیت خدمات حمل و نقل بار و مسافر	- جابجایی کل بار جاده ای داخلی - جابجایی بار جاده ای (با بارنامه)* - جابجایی بار ریلی داخلی - جمع جابجایی بار داخلی		میلیون تن	۵۷۰	۶۲۰	۶۴۵	۶۷۰	۷۱۹
				۳۸۵	۳۸۲	۴۱۸	۴۵۶	۴۹۷
				۳۴	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱
				۶۰۴	۶۷۴	۷۰۸	۷۴۲	۷۷۶

* بخشی از جابجایی بار جاده ای کل می‌باشد.

پیش‌بینی جابجایی بار ترانزیت در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
افزایش ترانزیت و ارتقای نقش بین‌المللی سیستم حمل و نقل کشور	جابجایی بار جاده‌ای ترانزیت	میلیون تن	۱۲.۳	۱۳.۳	۱۳.۴	۱۳.۵	۱۳.۵	۱۳.۵
	جابجایی بار ریلی ترانزیت	میلیون تن	۰.۸	۱.۸	۲.۴	۳	۳.۶	۴.۲
	جمع جابجایی بار ترانزیت	میلیون تن	۱۳.۱	۱۵.۱	۱۵.۸	۱۶.۵	۱۷.۱	۱۷.۷

پیش‌بینی عملیات تخلیه و بارگیری بنادر در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
افزایش سهم کشور از حمل و نقل دریایی منطقه افزایش سهم ناوگان ایرانی در تجارت دریایی	عملیات تخلیه و بارگیری بنادر تجاری	میلیون تن	۱۴۷	۱۶۵	۱۷۴	۱۸۳	۱۹۲	۲۰۲
	عملیات کانتینری بنادر	هزار TEU	۲۴۵۵	۳۹۹۱	۴۷۹۵	۵۵۲۷	۶۲۹۵	۷۰۶۵

پیش‌بینی وضعیت هواشناسی در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
ارتقای خدمات هواشناسی	تفکیک مدل‌های پیش‌بینی هواشناسی	ساعت / کیلومتر	تفکیک زمانی ۳ ساعته و مکانی ۵۰ کیلومتر	تفکیک زمانی ۳ ساعته و مکانی ۵۰ کیلومتر	تفکیک زمانی ۳ ساعته و مکانی ۳۰ کیلومتر	تفکیک زمانی ۳ ساعته و مکانی ۳۰ کیلومتر	تفکیک زمانی ۱ ساعته و مکانی ۲۰ کیلومتر	تفکیک زمانی ۱ ساعته و مکانی ۲۰ کیلومتر
	توان پردازش سوپر کامپیوتر هواشناسی	هزار میلیارد پردازش در ثانیه	TF۰.۲	TF۱	TF۱۰	TF۳۰	TF۳۰	TF۵۰
	رادار هواشناسی	ایستگاه	۸ ایستگاه	۱۰ ایستگاه	۱۳ ایستگاه	۱۶ ایستگاه	۲۰ ایستگاه	۲۴ ایستگاه
	شبکه سنجش برخط هواشناسی	ایستگاه	۲۸۰ ایستگاه	۶۰۰ ایستگاه	۱۱۰۰ ایستگاه	۱۶۰۰ ایستگاه	۲۳۰۰ ایستگاه	۳۰۰۰ ایستگاه

احداث و توسعه شبکه زیرساخت‌های اصلی حمل و نقل در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌های حمل و نقل افزایش کارایی در اجرای طرح‌های زیرساخت	طول آزادراه‌ها	کیلومتر	۲۴۰۱	۲۵۸۰	۲۷۸۰	۳۰۳۰	۳۴۳۰	۴۰۰۰
	طول بزرگراه‌ها	کیلومتر	۱۴۴۸۸	۱۵۱۱۰	۱۶۳۰۰	۱۶۸۸۰	۱۷۴۹۰	۱۸۱۲۰
	طول خطوط اصلی ریلی	کیلومتر	۱۰۳۷۶	۱۰۶۰۰	۱۱۵۸۰	۱۲۱۰۰	۱۲۶۱۰	۱۳۱۱۰
	ظرفیت اعزام و پذیرش مسافر در فرودگاه‌ها	میلیون نفر	۸۷	۹۹	۱۱۴	۱۲۳	۱۳۳	۱۴۴
	افزایش ظرفیت تخلیه و بارگیری بنادر تجاری	میلیون تن	۲۰۰	۲۱۰	۲۲۶	۲۳۷	۲۵۱	۲۶۳
	افزایش ظرفیت کانتینری بنادر	میلیون TEU	۴۸	۵۵	۵۹	۶۷	۷۷	۷۸

وضعیت تعداد تلفات تصادفات برون‌شهری در برنامه ششم

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
ارتقای ایمنی در کلیه شقوق حمل و نقل و کاهش تلفات	تعداد تلفات تصادفات برون‌شهری	نفر	۱۰۹۵۱	۱۰۵۰۰	۱۰۰۰۰	۹۰۰۰	۸۵۰۰	۸۰۵۰

نوسازی انواع ناوگان حمل و نقل در برنامه ششم توسعه

هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
بهبود شرایط زیست محیطی فعالیت‌های بخش و کاهش انتشار انواع آلاینده‌ها با تاکید بر کاهش سوخت مصرفی ناوگان حمل و نقل ارتقای کیفیت خدمات حمل و نقل بار و مسافر	متوسط طول عمر اتوبوس	سال	۱۲.۷	۱۲.۷	۱۲.۶	۱۲.۵	۱۲.۵	۱۲.۵
	تعداد اتوبوس	دستگاه	۲۰۵۵۰	۲۰۶۰۰	۲۰۶۵۰	۲۰۷۰۰	۲۰۷۵۰	۲۰۸۰۰
	متوسط طول عمر مینی‌بوس	سال	۲۴.۶	۲۳	۲۲	۲۱	۱۹	۱۸
	متوسط طول عمر سواری کرایه بین شهری	سال	۸.۲	۸.۲	۸.۱	۸.۱	۸	۸
	متوسط طول عمر باری	سال	۱۷.۳	۱۷	۱۶.۵	۱۶.۵	۱۶	۱۵
	تعداد کامیون	دستگاه	۴۲۲۸۶۸	۴۱۶۶۱۷	۴۱۰۰۸۷	۴۰۳۳۰۶	۳۹۶۰۴۲	۳۸۸۲۱۶
	تعداد لکوموتیو	دستگاه	۸۶۹	۹۲۰	۹۸۰	۱۰۷۰	۱۱۸۰	۱۲۶۹
	تعداد واگن باری	دستگاه	۲۲۷۱۵	۲۳۷۱۵	۲۴۷۱۵	۲۶۷۱۵	۲۹۲۱۵	۳۴۷۱۵
	تعداد سالن مسافری	دستگاه	۱۴۶۰	۱۶۸۰	۱۸۸۰	۲۱۸۰	۲۳۶۰	۲۵۴۱
	متوسط سن ناوگان هوایی	سال	۱۹.۸	۱۸.۷	۱۸	۱۷.۳	۱۶.۶	۱۵.۹
	تعداد ناوگان مسافری فعال هوایی	فروند	۱۴۸	۱۶۳	۱۸۱	۱۹۵	۲۱۱	۲۲۸
	ظرفیت ناوگان تجاری دریایی	میلیون تن	۷	۷.۴	۹.۵	۱۳.۱	۱۳.۶	۱۵
	ظرفیت ناوگان نفتی دریایی	میلیون تن	۱۵	۱۵	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
	ظرفیت ناوگان مسافری دریایی	صندلی	۸۱۳۴	۸۶۰۰	۹۱۰۰	۹۶۰۰	۱۰۱۰۰	۱۰۵۰۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- توسعه و اصلاح شبکه حمل و نقل با توجه به نگرش شبکه‌ای - ارتقای بهره‌گیری از ظرفیتها و بکارگیری فن‌آوریهای نوین ریلی - تعادل بخشی میان شقوق مختلف حمل و نقل از نظر جابجایی بار و مسافر - بهبود کیفیت شبکه جاده‌ای کشور با اولویت راه‌های شریانی مطابق با استانداردهای فنی - توسعه حمل و نقل ترکیبی و چندوجهی - متنوع سازی شیوه‌های تامین مالی بخش - ارتقاء کارکرد بنادر اصلی در حوزه لجستیک و ارزش افزوده - توسعه بنادر خشک با کارکرد بین‌المللی - ممنوعیت احداث فرودگاه‌های جدید - ممنوعیت احداث طرح‌های خارج از چارچوب طرح جامع حمل و نقل - ایجاد منابع مالی پایدار نگهداری شبکه با عوارض متداول بر جاده و سوخت و وسیله نقلیه - مدیریت یکپارچه کلیه شیوه‌های حمل و نقل از طریق ایجاد سامانه‌های هوشمند - ایجاد مدیریت واحد و یکپارچگی ترانزیت کالا و مسافر از کشور و هماهنگی بین دستگاه‌های مداخله‌گر - یکپارچگی حمل و نقل برون شهری و درون‌شهری و ایجاد مدیریت واحد حمل و نقل حومه ای مسافر - متمرکز نمودن منابع مختلف اعتباری و اهرم قراردادن منابع عمومی - اولویت بخش ریلی در توسعه حمل و نقل و ایجاد مزیت رقابتی برای آن - ایجاد منابع تامین مالی پایدار	- همکاری با شرکتهای معتبر بین‌المللی برای اجرای عملیات بندری - واگذاری مدیریت بنادر کوچک به بخش خصوصی - ارتقاء همکاری با خطوط کشتیرانی بین‌المللی - رقابت پذیر کردن نرخ خدمات فرودگاهی - همکاری با خطوط هواییمایی بین‌المللی و تعامل با سایر کشورها و تشویق به استفاده از آسمان کشور - اصلاح شبکه با تاکید بر کریدورها و راه‌های شریانی - تقدم توسعه ریلی به جاده‌ای در طرح‌های جدید - همکاری با سازمانهای دارنده شبکه مستقل هواشناسی - توسعه و بهبود حمل‌ونقل عمومی درون‌شهری و برون‌شهری - اصلاح نظام قیمت‌گذاری خدمات بر اساس ضوابط مربوطه و با رویکرد رقابتی کردن تعرفه‌ها در مقایسه با کریدورهای رقیب - بهبود بازرگانی و بازاریابی ترانزیت و گسترش مناسبات و مبادلات حمل و نقلی با سایر کشورها - توسعه ترانزیت محموله‌های کانتینری - کاهش شدت مصرف سوخت از طریق افزایش سهم حمل و نقل ریلی در جابجایی کالا و مسافر - کاهش شدت مصرف سوخت از طریق نوسازی انواع ناوگان عمومی حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی - بهبود کیفیت خدمات حمل و نقل جاده‌ای، ریلی، هوایی و دریایی - ارتقای کیفیت خدمات - جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای ایجاد و بهره‌برداری از بنادر خشک و مراکز لجستیکی در کشور با توجه به برنامه‌های کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه (اسکاپ) در زمینه بنادر خشک - متناسب‌سازی ظرفیت شیوه‌های مختلف حمل و نقل و کاهش زمان سفر - تمرکز بر تکمیل پروژه‌های دارای اولویت که باعث رونق ترانزیت می‌گردد و پرهیز جدی از اجرای طرح‌ها و پروژه‌هایی که از توجیه فنی، اقتصادی و زیست‌محیطی برخوردار نمی‌باشد. - توسعه خطوط ریلی به ویژه تسریع در تکمیل طرح‌های در دست احداث اولویت‌دار - توسعه و نوسازی ناوگان ریلی - اتخاذ تدابیر حمایتی با اولویت پرداخت بخشی از مابه‌التفاوت سود تسهیلات ارائه شده به بخش خصوصی - توسعه و نوسازی ناوگان حمل و نقل - استفاده از فناوری‌های نوین مهندسی در احداث زیرساخت‌ها با رویکرد کاهش زمان و هزینه احداث - تقویت سامانه‌های عمومی بالاخص ریلی در کلان‌شهرها و شهرهای جدید به منظور کاهش مصرف انرژی - ارتقاء کیفی و تسهیل حمل و نقل ترانزیتی-توسعه خطوط حمل و نقل ترکیبی - افزایش ترانزیت بار و مسافر در شیوه‌های مختلف حمل و نقل - استفاده از فناوری‌های نوین به ویژه ICT در انجام امور مربوط به محموله‌های ترانزیتی - ایجاد سرویس‌های ویژه حمل و نقل ترکیبی کانتینری - اصلاح نظام قیمت‌گذاری و تعرفه‌ها - گسترش شبکه‌های حمل و نقل و اتصال به کریدورهای ترانزیتی بین‌المللی - ارتقای ایمنی ترانزیت کشور - هماهنگی‌های بخشی و بین بخشی برای ارتقای ایمنی - استفاده حداکثری از ظرفیتهای فرودگاه‌های کشور و روشهای نوین جابجایی مسافر در حمل و نقل هوایی - افزایش اثر بخشی، سرعت، کیفیت و چابک‌سازی در حمل و نقل ریلی - انتقال بارهای حجیم و ریل‌پسند به خطوط ریلی - ایجاد ظرفیتهای جدید در حمل و نقل ریلی - توسعه فرودگاه‌های با ظرفیت بحرانی و توسعه و نوسازی ناوگان هوایی - دریافت بخشی از هزینه توسعه فرودگاه‌ها از مسافرین هوایی برای دوره مشخص در راستای اجرای طرح‌های فرودگاهی - عدم نظامی شدن فرودگاه‌های غیر نظامی	- نوسازی ناوگان حمل و نقل - تکمیل پس کرانه‌های ریلی- تسهیل فرایند استفاده از تسهیلات صندوق توسعه ملی برای نوسازی ناوگان حمل و نقل - بهبود نظام رگولاتوری و ارتقای نظارت در حمل و نقل هوایی از طریق استفاده از ظرفیتهای قانونی و بهبود کارایی سازمان هواییمایی کشوری - ایجاد راه‌های هوایی مستقیم و یکطرفه با هدف ایجاد کریدورهای هوایی مناسب بین‌المللی - ایجاد هماهنگی و مدیریت واحد در زمان وقوع سوانح - انتخاب محورهای پایلوت برای اصلاح فرهنگ رانندگی - اتصال شبکه ریلی به مراکز انبوه بار - تسریع در احداث و بهره‌برداری از مهمترین خطوط ریلی و راه‌های ترانزیتی با اولویت مسیرهای منطبق بر شبکه بزرگراه‌های آسیایی (AH) و راه آهن سراسری آسیا (TAR) - تسهیل فرایندهای اجرایی در دستگاه‌های ذی‌ربط و اصلاح تشریفات گمرکی - افزایش ظرفیت خطوط ریلی از طریق تراکم‌بندی - گشایش ایستگاه‌ها و تامین علائم و ارتباطات - تبادل تفاهم نامه‌ها و موافقتنامه‌های بین‌المللی به منظور افزایش سهم کشور از ترانزیت منطقه - اعمال سیاست‌های تشویقی جهت افزایش تعداد پروازهای عبوری از کشور - اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و دیگر قوانین تأثیرگذار به منظور تسهیل ترانزیت - ایجاد پنجره واحد جهت تسریع در امر ترانزیت - بهبود علائم ایمنی و ترافیکی در شبکه راه‌های ترانزیتی - ردیابی محموله‌های ترانزیتی به روش پلیمپ الکترونیک - تجهیز مبادی ورودی و خروجی ترانزیت کانتینری به دستگاه XRAY دروازه‌ای - احداث بنادر خشک - تجهیز (Port) حمل و نقل دریایی، هوایی و خشکی در مقیاس تجارت بین‌المللی - احداث زیرساخت‌های حمل و نقل مبتنی بر تقاضای ترافیک و ملاحظات اقتصادی - تخصیص باندهای فرکانسی سرویس‌های ایمنی هوانوردی مربوط به هدایت، کنترل و نشست و برخاست هواپیماها و پروازهای عبوری در چارچوب مقررات ایکائو براساس هماهنگی وزارت راه و شهرسازی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - تدوین طرح تفکیک فرودگاه‌های مشترک با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت راه و شهرسازی تحت نظر شورای عالی امنیت ملی - افزایش راه‌های هوایی و تسهیل عبور هواپیماهای عبوری از فضای کشور با تاکید بر کاهش مناطق ممنوعه و محدود شده پروازی و مستقیم، یک طرفه و موازی شدن این راه‌ها - ایجاد خطوط حومه ای ریلی در کلانشهرها و شهرهای اقماری - ایجاد پایانه‌های چند منظوره حمل و نقل مسافر در کلانشهرها - انعطاف پذیری و عدم تمرکز اداری و سازمانی با رویکرد افزایش اثربخشی، سرعت و کیفیت خدمات حمل و نقل ریلی - از طریق اصلاح ساختار شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران - مشارکت صنایع فولادی و معدنی و سایر صنایع عمده تولید بار در اتصال به شبکه ریلی و رفع گلوگاه‌های شبکه ریلی متناسب با ظرفیت تولیدی - ایجاد مدیریت واحد در حمل و نقل حومه ای مسافر - تدوین برنامه ملی ارتقای ایمنی

ارتباطات و فناوری اطلاعات

الف) تبیین وضعیت

شاخص‌های عملکردی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات از ابتدای فعالیت دولت یازدهم تاکنون (آذرماه ۱۳۹۴) نشان می‌دهد که در برنامه توسعه زیرساخت ارتباطی شبکه پهن‌بند، شبکه اصلی فیبرنوری از ۵۱۴۹۷ کیلومتر به ۵۶۶۱۶ کیلومتر، شبکه انتقال از ۹۰۰ گیگا بیت بر ثانیه به ۲۶۷۰ گیگابیت بر ثانیه، پهنای باند IP داخلی از ۶۲۴ گیگا بیت بر ثانیه به ۲۴۰۰ گیگابیت بر ثانیه، پهنای باند اینترنت بین‌الملل از ۷۱.۷۶ گیگابیت بر ثانیه به ۲۷۶.۳ گیگابیت بر ثانیه و تعداد مشترکین پرسرعت از ۵.۳ میلیون مشترک به ۲۰.۷ میلیون مشترک رسیده است.

در برنامه توسعه و تکمیل زیرساخت‌های خدمات و محتوای الکترونیکی، ظرفیت ذخیره‌سازی محتوای بومی در داخل کشور از ۵۰ درصد به ۷۰ درصد، تعداد پایگاه داده اصلی متصل به شبکه ملی اطلاعات از صفر در ابتدای فعالیت دولت یازدهم به ۵ پایگاه و آرایه خدمات دولت به صورت الکترونیکی از ۷ درصد به ۱۵ درصد رسیده است.

در برنامه توسعه خدمات ICT و خرده‌بانکداری برای روستاها و مناطق کمتر توسعه یافته، توسعه دسترسی پرسرعت در روستاها و مناطق کمتر توسعه یافته از صفر در ابتدای دولت یازدهم به ۸۰۰۰ روستا و آبادی، راه‌اندازی پایانه فروش (POS) روستایی از ۱۳۳۵۳ دستگاه به ۵۵۹۹۴ دستگاه و ایجاد صندوق تأمین مالی خرد روستایی از صفر به ۸۵۹ صندوق رسیده است.

در برنامه توسعه فضایی و حفظ نقاط مداری، ساخت و تست ماهواره ناهید از ۱۰ درصد به ۶۵ درصد و ساخت و تست بلوک انتقال مداری GEO از ۵ درصد به ۲۲ درصد رسیده است.

در برنامه توسعه زیرساخت‌های پستی، توسعه خدمات نوین پستی از ۸ خدمت به ۲۲ خدمت و سهم درآمدی خدمات مذکور از کل درآمد پستی، از ۲ درصد به ۸.۴ درصد رسیده است.

در برنامه توسعه تعاملات بین‌المللی و منطقه‌ای، ظرفیت ترانزیت ترافیک ارتباطی بین آسیا و اروپا از ۱۱۶ گیگابیت بر ثانیه به ۳۶۴ گیگا بیت بر ثانیه رسیده است.

ب) اهم اقدامات دولت

با توجه به این وضعیت، دولت در دو سال گذشته اقدامات زیر را انجام داده است:

- توجه ویژه دولت به ارتباطات و فناوری اطلاعات و تأثیر آن بر بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و به تبع آن رشد قابل توجه سرمایه‌گذاری در این بخش بالغ بر ۱۰۱۰۰۰ میلیارد ریال، به‌طوری که ۳۶۰۰۰ میلیارد ریال توسط بخش دولتی و ۶۵۰۰۰ میلیارد ریال توسط بخش‌های خصوصی و غیردولتی انجام پذیرفته است.

- کاهش شکاف در برخورداری از خدمات ارتباطات و فناوری اطلاعات بین مناطق شهری و روستایی از طریق توجه ویژه به روستاها با سرمایه‌گذاری دولت و استفاده از توان بخش خصوصی و عقد قرارداد جهت دستیابی به ارتباط پرسرعت برای ۲۵۰۰۰ روستا
- افزایش ۲۸۵ درصدی ظرفیت زیرساخت پهن‌بند IP داخلی و پهنای اینترنت بین‌الملل
- افزایش حدود ۵۱۱۹ کیلومتر شبکه اصلی فیبر نوری کشور
- توسعه شبکه انتقال به میزان ۱۷۷۰ گیگابیت بر ثانیه معادل ۱۹۷ درصد رشد
- برقراری رومینگ ملی بین اپراتورهای همراه کشور، اتمام طرح هم‌کدسازی تلفن ثابت در استان‌های کشور، افزایش ۱۲ درصدی ضریب نفوذ تلفن همراه، توسعه ارتباطات روستایی با افزایش ۷۸۷ روستا و ارتباط ۸۰۰۰ روستا و آبادی به شبکه دسترسی پرسرعت
- افزایش پایانه فروش (POS) روستایی به میزان ۴۲۶۴۱ دستگاه
- اجرای پروژه سیگنال‌رسانی زمینی به ایستگاه‌های صدا و سیما در ۱۳۵ نقطه با پیشرفت ۸۰ درصد در راستای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی به خدمات مبتنی بر ماهواره‌های خارجی
- سرمایه‌گذاری در طراحی و تولید ابزارهای زبان فارسی و بهره‌برداری بیشتر و بهتر از فضای مجازی شامل ایجاد و توسعه موتور جستجوی بومی، نرم‌افزار ترجمه فارسی و لاتین
- افزایش تعاملات بین‌المللی و منطقه‌ای و افزایش ظرفیت ترانزیت ترافیک ارتباطی بین آسیا و اروپا به میزان ۲۱۳ درصد
- تکمیل درگاه واحد دولت الکترونیک
- اجرای نظام جامع امنیت شبکه ملی اطلاعات و هوشمند سازی مدیریت محتوای فضای مجازی جهت صیانت اجتماعی-فرهنگی
- احداث مراکز هم‌مکانی، راه‌اندازی مرکز تبادل ترافیک اینترنتی کشور و کاهش تعرفه خدمات اینترنتی ارائه شده از سمت شبکه ارتباطات زیرساخت
- ایجاد و توسعه سرویس‌های نوین پستی نظیر پست ویژه، پست تلفنی ۱۹۳، خرید و فروش اینترنتی و بازار الکترونیک، سرویس کارت پستال الکترونیکی، تمبر شخصی الکترونیکی، گروه پست مستقیم، وب آگهی روستایی و پست لجستیک
- توسعه سامانه‌های پستی گیت‌وی، وب آگهی، بازار الکترونیک
- راه‌اندازی و بهره‌برداری از سامانه الکترونیکی ۱۹۵ به منظور دریافت و رسیدگی به شکایات مردمی

- آزادسازی و رفع انحصار در استفاده از فناوری‌های نوین برای ارائه خدمات جدید و افزایش خدمات مبادله ارتباطات پرسرعت و پرظرفیت بر بستر تلفن همراه در سراسر کشور به میزان ۱۵.۴ میلیون مشترک
- یکپارچه‌سازی پروانه‌ها برای ارائه خدمات باند پهن بر روی شبکه ارتباطات و صدور پروانه‌های ایجاد و بهره‌برداری از شبکه ارتباطات ثابت (FCP)
- توسعه سامانه‌های پایش، جهت‌یاب طیف فرکانس به تعداد ۱۰ ایستگاه ثابت و ۹ سامانه قابل حمل به‌منظور تسریع در رفع تداخلات فرکانسی، افزایش کیفیت خدمات ارتباطی و فناوری ارتباطات و صیانت از حقوق مصرف‌کنندگان
- اتصال ۵ پایگاه داده اصلی به شبکه ملی اطلاعات
- افزایش ۵۵ درصدی ساخت و تست ماهواره ناهید و ۱۷ درصدی ساخت و تست بلوک انتقال مداری GEO
- تعریف و ایجاد فاز اول شبکه اصلی ارتباطی بومی تحت عنوان «شبکه توانا» با تامین صد درصد تجهیزات بومی از طریق بخش خصوصی و تضمین خرید خدمت که در حال حاضر نیز سیستم‌های انتقال نوری ۴۰ کاناله (DWDM) تولید داخل در شبکه ملی انتقال کشور با ظرفیت ۴۰۰ گیگابیت بر ثانیه در مسیر تهران-اصفهان بکار گرفته شده است.

ج) اهم چالش‌ها

- با وجود اقدامات انجام شده در این حوزه به‌دلیل اهمیت و حساسیت آن در فرایند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری کشور، کماکان تنگناها و چالش‌هایی در این حوزه وجود دارد که عبارتند از:
- عدم توسعه شبکه پهن‌بند: عدم سرمایه‌گذاری مناسب در توسعه شبکه پهن‌بند و نبود همکاری مناسب بین اپراتورها و نهادهای عمومی برای توسعه شبکه.
- وجود انحصار در حوزه شبکه دسترسی: انحصار شرکت مخابرات ایران وعدم وجود شرکت‌های فعال در لایه دسترسی، باعث ایجاد فاصله زیادی در شاخص «سطح دسترسی به اینترنت» نسبت به کشور اول منطقه (بحرین) شده است.
- تأخیر در راه‌اندازی مراکز داده
- عدم توجه به تولید خدمات و محتوای بومی: رویکرد توسعه شبکه اینترنت در کشور در سال‌های گذشته به سمت مدیریت سرعت و پالایش باعث گردید که به موضوعات کلیدی و مهم همچون تولید محتوا و ارائه خدمات کمتر پرداخته شود.

- عدم توسعه کاربردهای شبکه پهن باند: علیرغم لزوم گسترش کاربری ارتباطات و فناوری اطلاعات برای توسعه کشور، ارائه خدمات مختلف اداری، اقتصادی، اجرائی و فنی با عناوینی نظیر دولت الکترونیکی، سلامت الکترونیکی، آموزش الکترونیکی، ... در کشور با جدیت دنبال نشده است.
- عدم استفاده بهینه و اقتصادی از باندهای فرکانسی: در حال حاضر بخشی از باندهای فرکانسی که در اختیار برخی از نهادها از جمله سازمان صدا و سیما و نهادهای نظامی و امنیتی می‌باشد به صورت غیر اقتصادی استفاده شده که در صورت آزادسازی آنها و جایگزینی با باندهای فرکانسی دیگر، هزینه‌های توسعه خدمات نوین مبتنی بر شبکه‌های تلفن همراه به صورت چشمگیری کاهش می‌یابد.
- وجود موانع برای ارائه خدمات ارزش افزوده جدید مبتنی بر شبکه پهن‌باند
- عدم استفاده از ظرفیت سرمایه‌گذاری مشترک داخلی و خارجی: با توجه به کمبود منابع دولت جهت توسعه بخش ترانزیت و فرصت خدادادی موقعیت جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران جهت کسب درآمد ارزی و توسعه تعاملات بین‌المللی به‌ویژه با کشورهای منطقه و داشتن نقش و حضور پررنگ در جوامع بین‌المللی، از حداکثر ظرفیت، استفاده بهینه و اقتصادی نشده است.

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد رسیدن به هدف کلی
۱	افزایش ظرفیت پهن‌باند زیرساخت شبکه ملی اطلاعات	- افزایش سرمایه‌گذاری زیرساختی دولت با رویکرد غیرانتفاعی جهت کاهش هزینه‌های ملی - جذب سرمایه‌گذاری مشترک خارجی در توسعه شبکه‌های دسترسی - استفاده اقتصادی از منابع حیاتی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات (فرکانس، آدرس و دامنه اینترنتی، تخصیص شماره و اعمال مدیریت کارآمد) - مقرون به صرفه نمودن دسترسی به شبکه پهن‌باند متناسب با درآمد سرانه
۲	افزایش محتوای بومی در فضای مجازی	فراهم نمودن بسترهای تولید و توسعه محتوای بومی (جویشگر، مرورگر، ایمیل، شبکه‌های اجتماعی)
۳	پوشش کامل ارائه خدمات الکترونیکی دولتی	جهت دهی دولت الکترونیکی از پیمانکاری به آزادسازی و اپراتوری خدمات
۴	افزایش سهم دانش فنی داخلی در تولیدات داخلی	تعامل فعال با کشورهای صاحب فناوری جهت تولید محصولات راهبردی داخلی
۵	افزایش پوشش شبکه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات و خدمات الکترونیکی دولت برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار، مناطق کمتر توسعه یافته و مناطق مرزی	توسعه متوازن منطقه‌ای و کاهش شکاف دیجیتالی بین مناطق و استان‌های کشور
۶	افزایش ارائه خدمات نوین و با ارزش افزوده بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات	فراهم نمودن بستر حقوقی و فرهنگی ارائه خدمات نوین و با ارزش افزوده ارتباطی و فناوری اطلاعات توسط شورای عالی فضای مجازی

ردیف	هدف کلی	راهبرد رسیدن به هدف کلی
۷	افزایش ظرفیت تبادلات پستی و ترافیکی ارتباطات و اطلاعات منطقه و بین الملل	- ارتقاء فناوری‌ها و توسعه زیرساخت‌های شبکه‌های پستی و ترافیکی ارتباطات و اطلاعات - توسعه ICT واحداث کردورهای پر ظرفیت حمل و نقل اطلاعات جهت تجارت بین‌المللی محصولات نرم‌افزاری
۸	تأمین امنیت و صیانت از حقوق و حریم‌های فردی و اجتماعی در شبکه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات	- تعامل فعال و مشارکت با اپراتورهای دسترسی و توزیع صیانت اجتماعی شبکه به لایه های دسترسی - جهت دهی به چرخه فناوری برای گذار از IPv۴ به IPv۶ با قابلیت اصالت سنجی - ارتقاء قابلیت‌های امنیتی شبکه‌های ICT همزمان با توسعه شبکه
۹	افزایش سطح فناوری، زیرساخت و کاربردهای فضایی و حفظ و بهره‌برداری حداکثری از نقاط مداری کشور	توسعه متوازن فعالیت‌ها و بهره برداری حداکثری از زیرساخت‌های فضایی و حفظ نقاط مداری

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		سال‌های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳
		عنوان	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	افزایش ظرفیت پهن‌بند زیرساخت شبکه ملی اطلاعات	دسترسی ۸۰ درصد خانوارها به پهن باند	درصد	۵۵	۶۰	۶۵	۷۰	۸۰	۴۴.۷۳
		افزایش سرعت دسترسی مشترک به حداقل ۲۰ Mb/s	مگابیت بر ثانیه	۴	۸	۱۶	۲۰	۲۰	۰.۲۵۶
۲	افزایش محتوای بومی در فضای مجازی	کاهش ۵۰ درصدی هزینه پهنای باند اتصال CDN ها به شبکه ملی اطلاعات نسبت به وضع کنونی	درصد	-	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰
۳	افزایش سهم دانش فنی داخلی در تولیدات داخلی	تولید و بکارگیری ۳ دسته کالای راهبردی داخلی (تجهیزات شبکه مبتنی بر IP ، رادیوهای پرظرفیت و دسترسی رادیویی ۴G و FAB)	درصد	۰	۱۵	۳۰	۴۵	۷۰	۱۰۰
		رصد، پژوهش و ارتقاء دانش در فناوری‌های نوین ازجمله: نسل پنجم تلفن همراه، داده های عظیم، پردازش ابری، اینترنت اشیا (۴ فناوری)	درصد	۰	۱۰	۳۰	۵۰	۷۰	۱۰۰
۴	افزایش پوشش شبکه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات و خدمات الکترونیکی دولت برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار جمعیت، مناطق کمتر توسعه یافته و مناطق مرزی	برقراری امکان دسترسی پرسرعت به ۹۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار	درصد	۱۰	۳۰	۴۵	۶۵	۷۵	۹۰
		ارائه حداقل چهار خدمت الکترونیکی اصلی دولت (سلامت، آموزش، کشاورزی، بانکی و مالی) در ۸۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور	روستا	-	۲۰	۴۰	۵۰	۶۵	۸۰
		ارائه خدمات خرده بانکداری در ۱۰۰ درصد دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی	درصد	۷۰	۸۴	۸۸	۹۲	۹۶	۱۰۰
۵	افزایش ارائه خدمات نوین و با ارزش افزوده بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات	افزایش سهم درآمدی خدمات ارزش افزوده همگرا به حداقل ۲۰ درصد کل خدمات ارتباطات و فناوری اطلاعات	درصد	-	۲	۴	۸	۱۲	۲۰
۶	افزایش ظرفیت تبادلات پستی و ترافیکی ارتباطات و اطلاعات منطقه و بین الملل	افزایش ظرفیت ترانزیت ترافیک به ۳۰ ترابیت بر ثانیه (۳۰ هزار گیگابیت)	ترابیت بر ثانیه	۰.۳۶	۵	۲۰	۲۴	۲۷	۳۰
		افزایش ظرفیت هاب پستی	هزار تن کیلومتر	۶۴۲۰۱	۵۹۴۰۰	۶۴۱۵۲	۶۹۲۸۴	۷۴۸۲۶	۸۰۸۱۲
۷	افزایش سطح فناوری، زیرساخت و کاربردهای فضایی و حفظ و بهره‌برداری حداکثری از نقاط مداری کشور	افزایش توان داخلی فناوری و ساخت ماهواره سنجشی و ماهواره مخابراتی مدار بالا به میزان ۵۰ درصد	درصد	۱	۵	۱۵	۲۵	۳۵	۵۰
		خرید و بهره‌برداری دو ماهواره مخابراتی و سنجش از راه دور	تعداد	-	-	۱	۲	-	-
		ارائه ۱۵ خدمت نوین فضایی و بازارش افزوده	تعداد	-	۲	۴	۷	۱۱	۱۵

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	- افزایش سرمایه‌گذاری زیرساختی دولت با رویکرد غیرانتفاعی جهت کاهش هزینه‌های ملی - جذب سرمایه‌گذاری مشترک خارجی در توسعه شبکه‌های دسترسی - استفاده اقتصادی از منابع حیاتی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات (فرکانس، آدرس و دامنه اینترنتی، تخصیص شماره و ...) و اعمال مدیریت کارآمد - مقرون به صرفه نمودن دسترسی به شبکه پهن‌بند متناسب با درآمد سرانه	- رفع انحصار و ایجاد نظام شراکتی در استفاده از مصادیق انحصاری شبکه دسترسی - استفاده از روش‌های تأمین منابع مالی پروژه‌ها به شیوه مشارکت عمومی خصوصی (PPP) - اعمال مدیریت یکپارچه بر شبکه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات - استفاده حداکثری از ظرفیت بخش‌های خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی در توسعه شبکه دسترسی - گسترش زیرساخت‌ها و خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور - ارتقا نظام‌ها و زیرساخت‌های تنظیم مقرراتی و نظارتی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات	- تکمیل شبکه‌های فیبر نوری و ماکروویو مورد نیاز شبکه پهن‌بند - جایگزینی تجهیزات DWDM و CWDN استانی - خرید، نصب و راه‌اندازی سویچ و روترهای شبکه IP مورد نیاز شبکه ملی اطلاعات - تغییر و به روز رسانی نسل آنتن‌های شبکه تلفن همراه کشور (BTS, BSC, MSC) - ایجاد مناطق آزاد ICT جهت فعالیت شرکت‌های معتبر مشروط به مشارکت با شرکت‌های داخلی و انتقال فناوری به کشور
۲	فراهم نمودن بسترهای تولید و توسعه محتوای بومی (جویشگر، مرورگر، ایمیل، شبکه‌های اجتماعی و ...)	- اجازه ورود شبکه‌های جهانی تحویل محتوا (CDN) و شبکه‌های اجتماعی در داخل در چارچوب قوانین و مقررات کشور - کاهش هزینه‌های زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات ارائه محتوای داخلی - تقویت ظرفیت مبادلاتی با فضای مجازی جهت فراهم کردن بستر صادرات تولید نرم‌افزاری	- تولید ۵ برابری محتوای بومی - افزایش حداقل ۵ برابری ظرفیت ذخیره‌سازی محتوای بومی - تأمین مراکز و پایگاه‌های داده پردازش و ذخیره‌سازی محتوا - تدوین ضوابط و مقررات جهت کاهش هزینه پهنای باند برای تحویل دهندگان محتوا - بهسازی و بازسازی شبکه به منظور استقرار IPV۶
۳	جهت‌دهی دولت الکترونیکی از پیمانکاری به آزادسازی و اپراتوری خدمات	- حمایت از ظرفیت‌های بخش غیردولتی در ارائه خدمات دولت الکترونیک - ایجاد و توسعه فرهنگ فناوری اطلاعات در کشور - توسعه خدمات الکترونیکی و غیرحضوری	- ارائه ۱۰۰ درصدی خدمات دولتی قابل ارایه به صورت الکترونیکی - تفکیک و تعریف دقیق خدمات قابل ارائه توسط بخش خصوصی - راه‌اندازی سامانه GSB در بستر مرکز تبادل اطلاعات - بهره‌برداری مراکز داده‌های شبکه ملی اطلاعات
۴	تعامل فعال با کشورهای صاحب فناوری جهت تولید محصولات راهبردی داخلی	- حمایت از تحقیق، توسعه، تولید و بکارگیری محصولات راهبردی داخلی - اولویت بکارگیری محصولات راهبردی تولید داخل در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات (تجهیزات شبکه مبتنی بر IP، رادیوهای پرظرفیت و دسترسی رادیویی ۴G و FAB) - حمایت از شکل‌گیری صنایع گروه فناوری اطلاعات، برق، الکترونیک، نرم‌افزار، سخت‌افزار - تشویق و پشتیبانی از سرمایه‌گذاران در حوزه صنایع IT، IC، نیمه هادی و صوتی و تصویری	- انجام پروژه‌های تحقیق و توسعه به صورت مشترک با شرکت‌های معتبر خارجی ICT برای دستیابی به تکنولوژی‌های به‌کار رفته در محصولات - آماده‌سازی زیرساخت مکانی جهت ایجاد کارخانجات تولید محصولات مرتبط با بخش - تسهیل واگذاری تسهیلات به تولیدکنندگان محصولات راهبردی بومی - رصد و پژوهش سه فناوری رایانش ابری، داده‌های عظیم، اینترنت اشیا
۵	توسعه متوازن منطقه‌ای و کاهش شکاف دیجیتالی بین مناطق و استان‌های کشور	- روزآمد نمودن مصادیق خدمات عمومی اجباری ICT با توجه به آمایش سرزمین	- خرید تجهیزات pos و ATM و pinpad برای ۱۰ هزار دفتر ICT روستایی - راه‌اندازی سامانه خدمات بانکی برای دفاتر روستایی - راه‌اندازی BTSهای GSM روستایی با قابلیت پوشش پورت پرسرعت تأمین ارتباطات پرسرعت
۶	فراهم نمودن بستر حقوقی و فرهنگی ارائه خدمات نوین و با ارزش افزوده توسط شورای عالی فضای مجازی	- آزاد سازی ارائه خدمات پستی - شفاف‌سازی و بهبود محیط کسب و کار برای ارائه‌کنندگان خدمات نوین ارتباطات و فناوری اطلاعات - رعایت بی‌طرفی تکنولوژی در اعطای مجوزها	- تدوین قوانین و مقررات مرتبط با پیوسته‌های فرهنگی با خدمات ارزش افزوده - تدوین ضوابط نحوه ارائه خدمات نوین توسط اپراتورها و تدوین و تصویب تعرفه‌های مربوطه - ایجاد شهر ICT و تأمین زیرساخت‌های کریدورهای ارتباطات و فناوری اطلاعات

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۷	- ارتقاء فناوری‌ها و توسعه زیرساخت‌های شبکه‌های پستی و ترافیکی ارتباطات و فناوری اطلاعات - توسعه ICT واحداث کربورهای پرفریت حمل و نقل اطلاعات جهت تجارت بین‌المللی محصولات نرم افزاری	- استفاده حداکثری از ظرفیت شبکه‌های موجود ارتباطات و فناوری اطلاعات در اختیار دستگاه‌های اجرایی و نهادهای عمومی	- ایجاد امکان بهره‌برداری برخط سیستم جامع خدمات مشتریان - طراحی سیستم بازار الکترونیک و ارائه به دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌ها جهت عرضه خدمات و محصولات بر بستر سیستم یکسان - بهینه‌سازی فرایندهای عملیاتی و مدیریتی شبکه پستی کشور - ایجاد زیرساخت پست لجستیک - ایجاد زیرساخت شبکه‌ای خدمات نوین پستی از قبیل مرکز داده نرم‌افزارهای E box ، GNAF. - خرید و فروش اینترنتی - آماده‌سازی زیرساخت مکانی هاب پستی - ساماندهی و نظام‌مند نمودن بازار خدمات پستی
۸	- تعامل فعال با اپراتورهای دسترسی و توزیع صیانت اجتماعی شبکه به لایه‌های دسترسی - جهت‌دهی به چرخه فناوری برای گذار از IPV۴ به IPV۶ با قابلیت اصالت سنجی - ارتقاء قابلیت‌های امنیتی شبکه‌های ICT همزمان با توسعه شبکه	- تسلط بر دروازه‌های ورودی و خروجی - توزیع سامانه‌های صیانت اجتماعی در لایه دسترسی - صیانت فرهنگی- اجتماعی در حوزه گذرگاه‌های بین‌الملل اینترنت کشور با بهره‌گیری از پالایش هوشمند، تعاملات با سرویس‌دهنده‌های بین‌المللی و با میزبانی داخلی	- استقرار کامل سامانه‌های صیانت اجتماعی و امنیت شبکه - توسعه و تکمیل سامانه‌های مدیریتی و امنیتی شبکه ملی اطلاعات - استقرار سامانه‌های ماهر، گوهر، CERT، ISMS-CSRIT و آپا - گسترش سایت‌های امداد امنیت رایانه‌ای - تحقیق، توسعه، تولید و بکارگیری محصولات بومی امنیت شبکه
۹	توسعه متوازن فعالیت‌ها و بهره‌برداری حداکثری از زیرساخت‌های فضایی و حفظ نقاط مداری	- استفاده از ظرفیت‌های فعالین بخش فضایی و انتقال فناوری‌های پیشرفته با حفظ توانمندی‌های تجمیع سیستمی - مشارکت و همکاری با اپراتورها و سازندگان خارجی فضایی - مشارکت با بخش غیردولتی (داخلی و خارجی) جهت خرید ماهواره ملی	- ساخت ماهواره مخابراتی - ساخت ماهواره سنجشی - خرید ماهواره ملی - ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها و صنایع مرتبط با طراحی، ساخت، آزمایش، پرتاب و بهره‌برداری از سامانه‌های فضایی ماهواره، ماهواره‌بر و ایستگاه‌های زمینی

بخشی: امور اجتماعی

سلامت و ارتقاء کیفیت زندگی

الف) تبیین وضعیت

برخورداری از زندگی سالم، مولد و با کیفیت، توام با طول عمر قابل قبول و عاری از بیماری و ناتوانی، نیازی اساسی و حقی همگانی است که در دین مبین اسلام، قانون اساسی ج.ا.ا، اعلامیه جهانی حقوق بشر (ماده بیست و پنجم)، اعلامیه حقوق بشر اسلامی و در قوانین اساسی بسیاری از کشورها مورد تاکید قرار گرفته است. اگرچه تامین و حفظ سلامت وظیفه‌ای فردی، اجتماعی، سازمانی و حاکمیتی است و لیکن مسئولیت این امر بر عهده دولت‌ها بوده و یکی از مولفه‌های حکمرانی خوب و پیش شرط تحقق توسعه پایدار در هر کشور به شمار می‌رود. اساسنامه سازمان جهانی بهداشت (۱۹۴۶) نیز برخورداری از بالا ترین حد استانداردهای منطقی و قابل حصول سلامت، بدون در نظر گرفتن نژاد، مذهب، عقاید سیاسی و موقعیت اقتصادی و اجتماعی را حق مسلم هر انسانی بیان می‌کند.

شاخص‌ها و متغیرهای بخش سلامت در سال منتهی به ۱۳۹۲ نشان می‌دهد که شاخص امید به زندگی در بدو تولد از ۷۲ در سال ۱۳۹۰ و به ۷۳ در سال ۱۳۹۲ رسیده است. مهم‌ترین علل افزایش امید به زندگی در سال‌های اخیر کاهش مرگ و میر کودکان زیر پنج سال، افزایش دسترسی مردم به خدمات بهداشتی، افزایش سطح سواد و ایجاد تسهیلات در مناطق روستایی می‌باشد. روند میزان مرگ کودکان زیر پنج سال بر اساس اطلاعات مطالعه *DHS* در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ برپایه داده‌های سازمان جهانی بهداشت به ترتیب به ۱۸ و ۱۷ مورد در هر هزار تولد زنده می‌باشد. همچنین میزان مرگ کودکان زیر یکسال بر اساس گزارش سازمان جهانی بهداشت در سال‌های مذکور، ۱۵ و ۱۴ مورد در هر هزار تولد زنده بوده است. در سال ۱۳۹۲ حدود ۹۸ درصد کودکان زیر یک سال، واکسن‌های سه گانه، سل، فلج اطفال و هیپاتیت خود را دریافت نموده‌اند. نرخ مرگ و میر مادران در کشور در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ به ترتیب ۱۹.۹ و ۱۹.۸ در صد هزار تولد زنده بوده است. تعداد مراکز بهداشتی درمانی روستایی از تعداد ۲۲۸۱ واحد در سال ۱۳۸۷ به تعداد ۲۳۸۸ مرکز در سال ۱۳۹۲ رسید. مراکز بهداشتی درمانی شهری از ۱۷۷۷ در سال ۱۳۸۷ به ۱۹۴۷ مرکز در سال ۱۳۹۲ رسیده است. سهم پرداخت مستقیم از جیب مردم از هزینه‌های سلامت در سال ۱۳۹۲ بیش از ۶۰ درصد بوده است. نسبت تخت به هزار نفر جمعیت در سال ۱۳۹۲ به میزان ۱.۴۴ است.

ب) اهم اقدامات دولت

خلاصه‌ای از مهمترین اقدامات دولت در بخش سلامت در سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ به شرح زیر است:

- اختصاص اعتبار ویژه برای رفع بحران دارویی، تأمین داروهای مورد نیاز بیماران و جلوگیری از ادامه روند کمبود و گرانی دارو

- در راستای حمایت از هزینه داروهای گران‌قیمت بیماران صعب‌العلاج ۱۷۰ دارو در لیست حمایتی دولت قرار گرفت و تا پایان سال ۱۳۹۳ با اضافه شدن ۱۰۰ داروی دیگر فهرست داروهای مورد حمایت دولت از مرز ۲۷۰ دارو گذشت.
- ایجاد نظام تأیید اصالت دارو برای مبارزه با داروهای قاچاق و در ادامه پیگیری در شمول قرار دادن تجهیزات پزشکی، مکمل‌ها و مواد غذایی برای برچسب گذاری اصالت.
- اجرای طرح تحول نظام سلامت در اردیبهشت ۱۳۹۳ شامل اصلاحات در بیمارستان‌ها و کاهش سهم پرداختی مردم، تدوین و ابلاغ کتاب جدید ارزش‌های نسبی خدمات سلامت و هتلینگ و گسترش خدمات بهداشتی در حاشیه شهرها و اجرای اصلاحات در حوزه آموزش پزشکی است.
- تا کنون بیش از ۱۰ میلیون نفر از افراد فاقد بیمه تحت پوشش سازمان بیمه سلامت قرار گرفته‌اند.
- کاهش پرداختی بیماران بستری از ۳۷٪ به حدود ۸.۵٪ بوده است و تا کنون نزدیک به ۹ میلیون بیمار بستری از این خدمات بهره‌مند شده‌اند.
- پیش از اجرای طرح تقریباً همه بیماران برای خرید تجهیزات و لوازم مصرفی به خارج بیمارستان ارجاع می‌شدند این میزان در حال حاضر به ۳.۲ درصد کاهش یافته است.
- ۵۹۶ کلینیک ویژه به ارایه خدمات ویزیت سرپایی با تعرفه دولتی اختصاص داده شده‌اند. در یک سال گذشته ۱۱۰۰۰ نفر پزشک عمومی، متخصص و فوق تخصص، بیش از ۳۵ میلیون بیمار و مراجعه‌کننده را با رعایت استانداردهای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی معاینه کرده‌اند.
- در ۳۳۱ بیمارستان از ۲۹۱ شهر محروم، ۴۸۰۰ پزشک مورد حمایت برنامه ماندگاری قرار گرفته‌اند.
- تاثیر طرح تحول بر روند مواجهه خانوارهای روستایی و شهری با هزینه‌های کمرشکن، در روستاها از ۷.۶ در تابستان ۱۳۹۲ به ۶ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش داشته است. در شهرها از ۴.۶ در تابستان ۱۳۹۲ به ۲.۷ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش داشته است.
- تاثیر طرح تحول بر روند مواجهه خانوارهای روستایی و شهری با هزینه‌های فقرزا، در روستاها از ۳.۱ در تابستان ۱۳۹۲ به ۲ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش داشته است. در شهرها از ۱.۸ در تابستان ۱۳۹۲ به ۱.۱ درصد در تابستان ۱۳۹۳ کاهش داشته است.
- اجرای برنامه پزشک خانواده در دو استان فارس و مازندران، در اواخر سال ۱۳۹۳ با ایجاد مراکز خدمات سلامت برای حاشیه‌نشینان که پیش از این از هیچ خدمت بهداشتی برخوردار نبودند.
- تدوین طرح بازسازی و نوسازی نظام شبکه بهداشت و درمان کشور با رویکرد تقویت مراقبت‌های بهداشتی اولیه

- تدوین شاخص‌های ارزیابی کوریکولوم آموزشی رشته‌های علوم پزشکی در راستای تطبیق برنامه‌های آموزشی رشته‌های علوم پزشکی با مفاهیم ارتقای سلامت
- در نتیجه اقدامات در بخش سلامت نتایج زیر حاصل شده است: شاخص امید به زندگی در بدو تولد به ۷۴ سال در سال ۱۳۹۴ رسیده است. روند میزان مرگ کودکان زیر پنج سال در سال ۱۳۹۳ به ۱۵.۸ مورد در هزار تولد زنده کاهش یافته است. سهم پرداخت مستقیم از جیب مردم از هزینه‌های سلامت به ۵۸ کاهش یافته است. نسبت تخت به هزار نفر جمعیت در سال ۱۳۹۴ به میزان ۱.۶ رسیده است.

ج) اهم چالش‌ها

- برخی از مهمترین چالش‌های عمده نظام سلامت به شرح زیر است:
- همزمانی بیماری‌های واگیر و غیرواگیر (به علت افزایش امید به زندگی، تغییرات جمعیت‌شناختی و همه‌گیرشناسی عوامل خطر سلامت و رشد فناوری‌های نوین پزشکی)
 - کاهش سن شروع بیماری‌های غیرواگیر (شیوع بیماری‌های غیر واگیر، باربیماری (سال‌های از دست‌رفته عمر به علت مرگ و ناتوانی ناشی از بیماری) بالایی ایجاد می‌کنند و علاوه بر افزایش هزینه‌های سلامت، با از دست رفتن ظرفیت نیروی کار مفید، تهدید جدی برای رشد اقتصادی، تولید ناخالص داخلی و امنیت کشور خواهد بود)
 - روند عوامل خطر رفتارهای مشترک ایجادکننده بیماری‌های مزمن غیرواگیر: همچون مصرف مواد دخانی، تغذیه نامناسب (مصرف کم سبزیجات، میوه و ماهی) و کم تحرکی و سنجه‌های تن‌سنجی و زیست‌شناختی ناشی از آنها همچون چاقی و ازدیاد وزن، پرفشاری خون، افزایش قند و کلسترول خون رو به رشد است.
 - عوامل تاثیرگذار خارج از بخش سلامت: به ویژه صنعت، معدن و تجارت و کشاورزی که در فرآیند تصمیمات خود و تولید محصولات و خدمات، موجب رشد تهدیدکننده‌های محیطی سلامت همچون تورم، فقر، بیکاری، قاقاق، رشد آسیب‌های اجتماعی و جنسی، آلودگی هوا- آب- خاک، ترافیک، سروصدا، واردات و تبلیغ کالاهای غیرسالم و غیرایمن (خودرو و موتورسیکلت غیراستاندارد، غذاهای آماده، نوشیدنی‌ها و میان وعده‌های پرانرژی و شور،...)، برنامه‌های مضر رسانه ای و... می شوند.
 - نقص در کارکرد تولید یا تضمین خدمت‌گزاری، به علت غیریکی‌پارچه بودن و پراکندگی ساختاری و منابع
 - نظام ارائه خدمات سلامت در بخش دولتی، عمومی، خصوصی، تعاونی و خیریه بطور ناعادلانه گسترده، گسسته و هزینه‌زاست
 - ساختار گردآوری، انباشت و تخصیص منابع مالی و خرید خدمات سلامت به صورت بیمه ای و غیربیمه ای، از هم گسسته است، هزینه اداری بالا داشته و کارایی مناسبی ندارد. توصیه به اصلاح گردش مالی بخش، با

تجمع منابع مالی، تعرفه گذاری منطقی خدمات سلامت توسط دولت، دریافت حق بیمه درصدی از حقوق و دستمزد، تخصیص به موقع سهم سلامت از منابع قانون هدفمندسازی، بودجه ریزی عملیاتی، اخذ عوارض از کالاهای تهدیدکننده سلامت، بازبینی بسته پایه و ارزش نسبی خدمات سلامت، استقرار سامانه خدمات جامع و همگانی سلامت، به کارگیری راهنماهای بالینی و تمام وقتی پزشکان می‌گردد

- اسناد بالادستی حامی سلامت، تجربیات گسترش شبکه‌های بهداشت و درمان و رویکردهای پزشکی خانواده و نظام ارجاع و مولفه‌های اجتماعی سلامت، تغییر جهت‌گیری از توسعه بیمارستان به مراقبت‌های اولیه سلامت، ظرفیت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی پس از ادغام آموزش و پژوهش در خدمات سلامت، توان تولید داخلی فرآورده‌های دارویی، دانش‌آموختگان داخل و خارج، زیرساخت رو به رشد فناوری اطلاعات و خدمات الکترونیک سلامت، منابع بخش غیردولتی، ظرفیت انسانی هرچند اندک در توسعه و راهبری نظام سلامت، از جمله نقاط قوت و فرصتی است که می‌توان برپایه آنها تحول کمی و کیفی در نظام سلامت کشور ایجاد کرد.

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی بخش	واحد	وضع موجود (پایان سال ۱۳۹۳)	پایان برنامه ششم (۱۳۹۹)	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
	- افزایش امید به زندگی	سال	۷۴	۷۶	- ارتقاء حمایت‌های سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی با تمرکز بر محیط زندگی، کار و جامعه - کاهش عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر - توسعه رویکرد مدیریت پیشگیری در همه امور - توسعه همکاری‌های بین بخشی میان دست‌انداران و ذینفعان بخش‌های مختلف جامعه - توسعه به اشتراک‌گذاری اطلاعات نظام‌های پایش - تحکیم بنیان خانواده - ترویج آموزش‌های اسلامی، معنوی و اخلاقی به منظور افزایش آگاهی‌های عمومی - ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی - ارتقاء بهداشت روان جامعه - توانمندسازی مردم برای خودمراقبتی و رعایت سبک زندگی سالم - حمایت از مشارکت سازمانهای مردم نهاد در ارتقای شاخص‌های سلامت
	- کاهش بار ناشی از بیماری‌های غیرواگیر و عوامل خطر	درصد از DALY	۷۶	۷۲.۲	- ارتقاء حمایت‌های سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی با تمرکز بر محیط زندگی، کار و جامعه - کاهش عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر - توسعه رویکرد مدیریت پیشگیری در همه امور - توسعه همکاری‌های بین بخشی میان دست‌انداران و ذینفعان بخش‌های مختلف جامعه - توسعه به اشتراک‌گذاری اطلاعات نظام‌های پایش

ردیف	هدف کلی بخش	واحد	وضع موجود (پایان سال ۱۳۹۳)	پایان برنامه ششم (۱۳۹۹)	راهنمادهای دستیابی به هدف کلی
					- تحکیم بنیان خانواده - ترویج آموزش‌های اسلامی، معنوی و اخلاقی به منظور افزایش آگاهی‌های عمومی - ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی - ارتقاء بهداشت روان جامعه - توانمندسازی مردم برای خودمراقبتی و رعایت سبک زندگی سالم - حمایت از مشارکت سازمانهای مردم نهاد در ارتقای شاخص‌های سلامت - کاهش میزان آلاینده‌های آب، خاک، هوا به حداقل استانداردهای پذیرفته شده جهانی
	- اصلاح شاخص‌های توسعه سلامت کودکان	عدد	۷.۹۳	۵.۹	- افزایش مراقبت از کودکان قبل-حین و بعد از تولد - ایجاد نظام مراقبت‌های اجتماعی مدرسه محور (نماد) - پایش مستمر تغذیه گروههای آسیب‌پذیر (زنان باردار و کودکان) - ارتقاء همه‌جانبه تکامل دوران ابتدایی کودکی - ارزیابی عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر - توانمندسازی خانوارها در تامین و مصرف غذای سالم - گسترش دسترسی به محیط‌های حامی تحرک و ورزش همگانی - حمایت از مشارکت سازمانهای مردم نهاد در ارتقای شاخص‌های سلامت
	- افزایش میزان دسترسی و بهره‌مندی خانوارهای ایرانی به سبد مطلوب غذایی ایمن و سالم	درصد	۳۰	۶۰	- آموزش گروههای آسیب‌پذیر در راستای استفاده بهینه از منابع غذایی در دسترس - کمک به تکمیل سبد غذایی گروهها و مناطق آسیب‌پذیر - استقرار و پایش مستمر نظام ایمنی غذایی - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از سبد غذایی سالم، مطلوب و کافی - هدایت منابع یارانه‌ای برای تامین سبد غذایی گروههای آسیب‌پذیر - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از آب پاک و سالم - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از امکانات ورزشی همگانی - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از فرآورده‌های بهداشتی ایمن - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از هوای پاک - حمایت از مشارکت سازمانهای مردم نهاد در ارتقای شاخص‌های سلامت
	- مدیریت بهینه منابع مالی در نظام سلامت با اولویت گروههای آسیب‌پذیر از طریق: - کاهش پرداخت از جیب مردم - کاهش درصد خانوارهای مواجه با هزینه‌های تاسف بار سلامت	درصد درصد	۴۲ ۳۰.۳	۳۰ ۱	- تأمین منابع پایدار مالی در بخش سلامت - افزایش سهم سلامت از درآمدهای ناخالص ملی - شفاف‌سازی قانونمند درآمدها، هزینه‌ها و فعالیت‌ها در بخش سلامت - مدیریت بهینه منابع با استفاده از نظام ارجاع و سطح‌بندی خدمات - کاهش تقاضای القایی در خدمات سلامت

ردیف	هدف کلی بخش	واحد	وضع موجود (پایان سال ۱۳۹۳)	پایان برنامه ششم (۱۳۹۹)	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
	- پوشش فراگیر و دسترسی عادلانه به خدمات با کیفیت درمان - نیروی انسانی به تخت - تخت به هزار نفر جمعیت	نسبت نسبت	۲.۷۳ ۱۶	۳.۵ ۲.۵	- بازنگری، ارتقا و تعمیم استانداردهای اعتبار بخشی به کلیه موسسات درمانی تشخیصی کشور تا سطوح قابل قبول جهانی - تشویق بخش‌های غیردولتی به ایجاد زیرساخت‌های نظام سلامت در ارائه خدمات - توسعه مراکز دسترسی سطح ۲ و ۳ ارائه خدمات - تدوین و بازنگری بسته خدمات پایه و تکمیلی سلامت - ارتقای خدمات حمایتی مراقبتی جانبازان - ارتقای خدمات حمایتی مراقبتی معلولین - باز مهندسی فرآیندهای اصلی نظام شبکه بهداشتی و درمانی
	- ارتقای شاخص‌های سلامت باروری و فرزندآوری - نرخ باروری کلی - زایمان طبیعی	نسبت درصد	۱.۹ ۴۹.۵۹	۲.۱ ۵۷.۵	- تحکیم بنیان خانواده - ترویج آموزش‌های اسلامی، معنوی و اخلاقی - ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی - توسعه عادلانه خدمات سلامت روان - آموزش و نظارت در امر زایمان طبیعی و تقویت مراکز درمان ناباروری - پیشگیری و رفع عوامل تنش‌آفرین در زندگی فردی و اجتماعی
	- خودتکایی در زمینه طراحی و تولید مواد و فرآورده‌های دارویی، واکسن، محصولات زیستی، تجهیزات و ملزومات پزشکی با اولویت محصولات دانش بنیان	درصد	۵۰	۷۰	- ایجاد فضای رقابتی در بازار دارو و تجهیزات پزشکی - حمایت همه جانبه در ایجاد زیرساخت‌های تولید دارو، واکسن، فرآورده‌های بیولوژیک و تجهیزات پزشکی - تقویت نظام نظارت بر واردات تولید، توزیع و عرضه دارو - گسترش تجویز و مصرف منطقی دارو در کشور - توسعه فعالیت‌های مراقبت‌های دارویی - توسعه و به کارگیری زیرساخت‌های الکترونیک به ویژه در ثبت و نظارت کالاهای سلامت و چرخه تامین و مصرف آنها - محدود کردن ارایه‌دهندگان خدمات به تجویز صرفاً بر اساس نظام سطح‌بندی و راهنماهای بالینی، طرح ژنریک و نظام دارویی ملی کشور - تقویت و توسعه سیستم نظارت و ثبت دارو، واکسن و تجهیزات پزشکی به منظور تضمین کیفیت در سطح تولید، توزیع، ذخیره‌سازی و عرضه - توسعه برندهای ملی دارو، واکسن و تجهیزات پزشکی - حمایت از صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی کشور برای ورود و رقابت در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی - سیاست گذاری و نظارت کارآمد بر تولید واردات و مصرف فرآورده‌های سلامت - کنترل قاچاق فرآورده‌های دارویی و تجهیزات پزشکی

ردیف	هدف کلی بخش	واحد	وضع موجود (پایان سال ۱۳۹۳)	پایان برنامه ششم (۱۳۹۹)	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
	- ساماندهی طب سنتی از طریق: - درصد خانه های بهداشت ارائه دهنده خدمات تأیید شده طب سنتی - تعداد مراکز ارایه فرآورده های طبیعی، سنتی و گیاهان دارویی - درصد موسسات پزشکی بخش خصوصی ارائه دهنده خدمات طب سنتی - تعداد بیمارستان های دولتی ارائه دهنده خدمات طب سنتی - تعداد کلینیک های دولتی ارائه دهنده خدمات طب سنتی	درصد تعداد درصد تعداد تعداد	۰ ۲۰ ۰ ۰ ۲۰	۷۰ ۵۰۰ ۲۵ ۹۰ ۱۵۰	- ایجاد رشته های طب سنتی در دانشگاه های علوم پزشکی کشور - بررسی متون، مقررات و عوامل موثر در طب سنتی کشور - ادغام نظام مند فعالیت طب سنتی در سیستم ارائه خدمات
	- تربیت نیروی انسانی متناسب با نیازهای نظام سلامت - تعداد دانشگاه هایی که برنامه های توسعه ای خود را بر مبنای بسته های تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی بازمهندسی و اجرا نموده اند	درصد	۰	۱۰۰	- بررسی نیازهای واقعی نظام ارائه خدمات سلامت در سالهای آتی و نیروی انسانی منطبق با نیازهای مذکور
	- دستیابی به مرجعیت علمی در حیطه های دانش علوم پزشکی در منطقه	تعداد	۰	۱۰	- اصلاح شیوه های آموزشی در راستای انطباق مهارت دانش آموختگان با نیازهای جامعه - برقراری تعادل میان عرضه و تقاضای نیروی انسانی
	- ظرفیت سازی منابع انسانی در حوزه پژوهش های سلامت - افزایش تعداد محققان علوم پزشکی ایرانی در رتبه بندی یک درصد برترین دانشمندان جهان توسط (ESI) - افزایش تعداد محققان علوم پزشکی ایرانی با شاخص h معادل ۱۵ و بالاتر براساس Scopus	تعداد تعداد	۲۸ ۲۰۰	۴۵ ۳۰۰	- توسعه کیفی نظام آموزش علوم پزشکی کشور - توسعه هدفمند مراکز آموزش عالی سلامت بر اساس سند آمایش سرزمین - تبدیل شدن به قطب پزشکی منطقه آسیای جنوب غربی و جهان اسلام در حیطه ارایه خدمات پزشکی مبتنی بر پژوهش - توسعه بکارگیری پژوهش در تصمیم سازی و ارائه خدمات سلامت
	- ارتقای کیفی پژوهش علوم پزشکی - افزایش تعداد مقالات پراستناد در حوزه سلامت بر اساس ESI - افزایش تعداد مجلات علوم پزشکی نمایه شده در PubMed و Scopus	تعداد تعداد	۱۶۰ ۹۰-۷۰	۲۰۰ ۱۰۰-۱۰۰	

اهداف کمی

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
افزایش بار ناشی از بیماری‌ها و عوامل خطر	کاهش نسبت مرگ مادران به کمتر از ۱۵ در صد هزار تولد زنده	در صد هزار تولد زنده	۱۸.۹	۱۸.۵	۱۸	۱۷	۱۶.۵	۱۶	۱۵
	کاهش مرگ نوزادان به کمتر از ۷ در هزار تولد زنده	میزان در هزار تولد زنده	۱۰	۸	۶.۵	۶	۵.۶	۵.۲	۴.۹
	کاهش میزان مرگ کودکان ۱ تا ۵۹ ماه به کمتر از ۱۰ در هزار موالید زنده	میزان در هزار تولد زنده	۱۷	۱۶	۱۵.۶	۱۴.۴	۱۳.۳	۱۲.۳	۱۱.۳
	کاهش نسبی احتمال مرگ‌های زودرس (۳۰ تا ۷۰ سال) ناشی از بیماری‌های غیرواگیر به میزان ۱۰٪ تا پایان برنامه ششم	درصد	۱۸/۱	۱۷/۹	۱۷/۷	۱۷/۴	۱۷/۲	۱۶/۷	۱۶/۳
	کاهش میزان مرگ ۳۰ تا ۷۰ سال به مقدار ۱۰٪ تا پایان برنامه ششم	در صد هزار نفر جمعیت	۱۹۱/۲	۱۸۹/۲	۱۸۷/۴	۱۸۳/۵	۱۷۹/۸	۱۷۵/۹	۱۷۲/۱
کاهش بار ناشی از بیماری‌ها و عوامل خطر	کاهش نسبی بار ناشی از عوامل خطر و بیماری‌های غیرواگیر به میزان ۵٪ تا پایان برنامه	درصد	۷۶	۷۶	--	--	--	--	۷۲.۲
	کاهش بار بیماری‌های واگیر به میزان ۵ درصد تا پایان برنامه	درصد از DALYs	۵.۵	۵.۵	--	--	--	--	۵.۲
	کاهش مرگ ناشی از حوادث ترافیکی به میزان ۱۰٪ تا پایان برنامه ششم	در صد هزار نفر	۲۱/۷	۲۱	۱۹/۵	۱۷/۶	۱۵/۸	۱۴/۲	۱۲/۸
	کاهش بار ناشی از حوادث ترافیکی حداقل به میزان ۵٪ سال پایه تا پایان برنامه ششم	در هزار نفر	۷/۵	۷/۲	۶/۷	۶/۴	۶/۱	۵/۸	۵/۵
	کاهش میزان صدمات زایمانی نوزاد به کمتر از ۱۰ در هزار تولد زنده	درصد آسفیکس هنگام تولد	۱۱	۱۰/۵	۱۰	۹	۸	۷	۶
	افزایش توان مقابله با حوادث و بلایای انسان ساخت به میزان ۲۰ درصد تا پایان برنامه	درصد	۲۵	۲۵	۴	۴	۴	۴	۴

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	کاهش بروز بیماری‌های ارثی، ژنتیکی و ناهنجاری‌های مادرزادی اولویت‌دار	مورد/ سال	۴۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	۴۲۰۰۰	۴۰۰۰۰	۳۵۰۰۰	۳۱۰۰۰
	کاهش درصد بیماری‌های شایع واگیر و غیرواگیر در سالمندان به میزان ۵٪ سال پایه	درصد	-	-	۱	۲	۳	۴	۵
	ارتقای توان نظام سلامت در مقابله با حوادث غیر مترقبه (سیل، زلزله، رانش، طوفان‌های گرد و غبار و...) طبیعی در سطح ۱ به میزان ۴۰ درصد تا پایان برنامه	درصد	۲۰	۲۰	۸	۸	۸	۸	۸
	ارتقای توان نظام سلامت در مقابله با حوادث غیرمترقبه (سیل، زلزله، رانش، طوفانهای گرد و غبار و...) طبیعی در سطح ۲ و ۳ به میزان ۳۰ درصد تا پایان برنامه	درصد	۳۰	۳۰	۶	۶	۶	۶	۶
	حفاظت در برابر تشعشعات یونیزان و غیر یونیزان (رادون، مراکز پرتو پزشکی، پرتوهای فرابنفش خورشیدی، ارتباطات الکترونیکی، فرکانس‌های به شدت پایین) به میزان ۷۰٪	درصد	۲۶	۳۰	۳۴	۴۲	۵۰	۵۸	۶۶
	افزایش میزان پوشش بازرسی بهداشت حرفه‌ای از کارگاه	درصد	۱۳	۱۵	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۸۵
	توسعه محیط‌های کار سالم و تسریع آن با برقراری تسهیلات بیمه‌ای از طریق اجرای کامل برنامه مشاغل سخت و زیان‌آور و در پیوست سلامت	درصد	-	-	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۶۵
	توسعه مراقبت‌های پزشکی شاغلین در مشاغل سخت و زیان‌آور	درصد	-	-	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۱۰۰

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	توسعه ارائه خدمات بهداشت حرفه‌ای از طریق بخش خصوصی به ۲۰٪ تا پایان برنامه	درصد	---	-	۲	۴	۸	۱۶	۲۰
	کاهش مواجهات مخاطره آمیز با آلاینده های محیط کار به ۱۶٪ تا پایان برنامه	درصد	۲۳	۲۲/۵	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۲۰
	افزایش ارائه خدمات بهداشت حرفه ای به مشاغل خاص به ۸۰٪ تا پایان برنامه	درصد	۵۰	۵۵	۶۰	۶۸	۷۵	۷۸	۸۰
	افزایش میزان بازرسی بهداشت حرفه ای از کارگاههای درجه ۱ به میزان ۱۰٪ سال پایه تا پایان برنامه	درصد	۶۲	۶۳	۶۴	۶۶	۶۸	۷۰	۷۲
	افزایش میزان بازرسی بهداشت حرفه ای از کارگاههای درجه ۲ به میزان ۵٪ سال پایه تا پایان برنامه	درصد	۶۴	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹
	افزایش دسترسی کارفرمایان به خدمات بهداشت حرفه ای از طریق شرکت های خصوصی بهداشت حرفه ای	درصد	-	-	۲۰	۳۰	۴۰	۴۵	۵۰
	اعتباربخشی خدمات بهداشت حرفه‌ای ارائه شده به کارگاه‌ها و واحدهای شغلی از طریق آزمایشگاههای بهداشت حرفه‌ای منطقه‌ای و استانی	درصد	۴۰	۴۵	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۸۵
	کاهش مواجهه شاغلین با ریسک فاکتورهای ارگونومیکی به میزان ۲۰٪ سال پایه تا پایان برنامه	درصد	۲۸	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳
	حذف و یا کاهش آلاینده‌های شیمیایی محیط کار در ۷٪ از کارگاه‌های مشمول تا پایان برنامه	درصد	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۸
	کاهش نسبت شاغلین در مواجهه با صدای مخاطره‌آمیز محیط کار به میزان ۵٪ سال پایه تا پایان برنامه	درصد	۱۸	۱۷/۵	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	افزایش درصد شاغلین دارای پرونده پزشکی به ۵۵٪ تا پایان برنامه	درصد	۴۵	۴۶	۴۷	۴۹	۵۱	۵۳	۵۵
	حذف کامل آزیست از محیط کار در راستای کنواسیون روتردام	تعداد	۱۱	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰
	حذف کامل جیوه از محیط کار تا سال ۲۰۲۰ در راستای کنواسیون میناماتا	تعداد	۴۴	۴۰	۳۶	۲۷	۱۸	۹	۰
	ارتقاء شاخص‌های متناسب به عوامل محیطی موثر بر سلامت در محیط‌های جامعه، خانواده، آموزشی و جمعی به میزان ۱۰٪ سال پایه تا پایان برنامه	درصد	۴۵	۴۶	۴۸	۵۰	۵۲	۵۳.۵	۵۵
	ارتقاء سیستم نظارت بهداشتی بر محیط‌های جامعه و مکان‌های عمومی و مراکز توزیع، نگهداری و فروش مواد غذایی به میزان ۳۰٪ تا پایان برنامه	درصد	۷۰	۷۵	۸۵	۸۷	۹۰	۹۵	۱۰۰
ارتقای شاخص توسعه سلامت کودکان و سلامت مادران	ارتقاء شاخص DMFT کودکان ۱۲ ساله	درصد	۲/۰۹	۲	—	—	—	—	۱
	افزایش نسبت کودکان ۱۲ ساله فاقد پوشیدگی دندان	درصد	۳۵	۳۵	—	—	—	—	۸۰
	بهبود مراقبت تکاملی در بخش‌های مراقبت نوزادان	درصد	۳۷.۱	۴۰	۴۳.۸	۵۰.۴	۵۷	۶۳.۶	۷۰
	ارتقا رشد و تکامل همه جانبه کودکان (ECD)	درصد	—	—	۱۰.۱۲	۹.۹۸	۹.۸۵	۹.۷۲	۹.۵۹
	افزایش کودکانی که در بدو ورود به مدرسه درجه تکاملی مطلوب دارند حداقل ۲۵٪ نسبت به سال پایه تا پایان برنامه	درصد	—	—	۸۲.۸۹	۸۳.۳۱	۸۳.۷۲	۸۴.۱۴	۸۴.۵۶

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد	پایان سال ۱۳۹۳	پایان سال ۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
دسترسی به سبد مطلوب غذای نیچین و سالم	کاهش اسیدهای چرب ترانس در روغن دارای مصرف مستقیم خوراکی	درصد	۳	۲/۸	۲/۵	۲	۱/۷	۱/۴
	کاهش اسیدهای چرب ترانس در روغن مصرفی با کاربرد در فرمولاسیون مواد غذایی	درصد	۱۰	۹	۸	۶	۵	۴
	کاهش درصد نمک در فرمولاسیون مواد غذایی و آشامیدنی صنعتی به میزان ۳۰٪	سرانه مصرف روزانه به گرم	۱۱	۱۰/۵	۱۰/۲	۹/۵	۸/۸	۸/۲
	درصد پوشش برنامه غنی‌سازی آرد با آهن و اسید فولیک	درصد	۷۰	۷۲	۷۵	۸۰	۸۵	۹۰
	کاهش درصد قندهای ساده در فرمولاسیون مواد غذایی و آشامیدنی صنعتی	درصد	۲۰	۲۰	۶۴ گرم در روز	۶۲ گرم در روز	۶۰ گرم در روز	۵۸ گرم در روز
	پوشش برنامه پایش باقیمانده سموم آفت‌کش و کودهای شیمیایی در محصولات پرمصرف و پرخطر	درصد	۵	۵	۳۵	۵۰	۶۵	۸۰
	افزایش تعداد واحدهای تولیدکننده فراورده‌های لبنی و فراورده‌های گوشتی و دریایی دارای نظام مدیریت ایمنی مواد غذایی	عدد	۴۰	۳۵	۱۵	۲۵	۳۵	۴۵
	تعداد اقلام مواد غذایی و آشامیدنی با ارزیابی خطر بالا تحت پوشش برنامه کنترل در سطح عرضه PMS	عدد	۱۰	۲۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	درصد عدم انطباق محصولات غذایی و آشامیدنی در برنامه پایش محصولات در سطح عرضه PMS (در صد)	درصد	۲۰	۱۵	۹	۸	۷	۶	۵
	نسبت واحدهای تولید کننده مواد غذایی با درجه عالی و بسیار خوب به کل واحدهای تولیدکننده بر مبنی درجه‌بندی PRPs (در صد)	نسبت	۴۰	۴۲	۴۵	۵۰	۵۵	۶۰	۶۵
	تعداد محصولات غذایی و آشامیدنی که از طریق تجزیه و تحلیل خطرحد مجاز آن بر اساس شرایط بومی ایران تعیین شده است	عدد	۰	۰	۱	۲	۳	۴	۵
	نسبت واحدهای تولید کننده مواد آرایشی و بهداشتی با درجه عالی و بسیار خوب به کل واحدهای تولید کننده بر مبنی درجه‌بندی PRPs (درصد)	نسبت	۳۰	۳۲	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰	۵۵
	استقرار کامل سامانه شناسه‌گذاری و کنترل اصالت فراورده‌ها	درصد	۱۰	۲۰	۳۰	۵۰	۷۰	۹۰	۱۰۰
	تعداد اقلام موادآرایشی و بهداشتی با ارزیابی خطر بالا تحت پوشش برنامه کنترل در سطح عرضه PMS	عدد	۲۰	۲۲	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵

سال‌های برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	هدف کمی/شاخص		هدف کلی بخش
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵			واحد	عنوان	
۳۰	۳۳	۳۵	۳۸	۴۰	۴۱	۴۲	درصد	کاهش پرداخت از جیب مردم	مدیریت بهینه منابع مالی در نظام سلامت با اولویت گروه‌های آسیب‌پذیر
۱	۱.۵	۲	۲.۵	۳	۳	۶	درصد	کاهش درصد مواجهه با هزینه‌های کمرشکن سلامت	
۲/۵	۲/۳	۲/۱	۱/۹	۱/۷	۱/۶	۱/۵۲	درصد	نسبت تخت به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	پوشش فراگیر و دسترسی عادلانه آحاد جامعه به خدمات و مراقبت‌های سلامت با کیفیت
۳/۵	۳/۳	۳/۲	۳/۱	۲/۹	۲/۸	۲/۷۳	درصد	نسبت کل نیروی انسانی به هرتخت	
۷۲	۷۱	۷۰	۶۹	۶۸	۶۷	۶۷	درصد	دستیابی سهم ریالی داروهای تولید داخل به ۷۲ درصد کل بازار دارویی کشور	خوداتکایی در زمینه تولید مواد و فرآورده‌های دارویی، واکسن، محصولات زیستی، ملزومات و تجهیزات پزشکی دارای کیفیت و استاندارد معتبر
۴۰	۳۸	۳۵	۳۲	۲۸	۲۶	۲۵	درصد	دستیابی سهم ریالی تجهیزات پزشکی تولید داخل به ۴۰ درصد کل بازار دارویی کشور	

هدف کلی بخش	هدف کمی/شاخص		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	افزایش سهم سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع دارویی به میزان حداقل ۱۰ درصد کل سرمایه‌گذاری	درصد	۰	۱	۲	۴	۶	۸	۱۰
	افزایش تولید داروهای معتبر بین‌المللی تولید داخل به ۰/۱ کل بازار	درصد	۰/۱	۰/۱	۰/۲	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۱
	انطباق با ضوابط بازرسی PIC/s برای حداقل ۲۵٪ صنایع دارویی کشور	درصد	۵	۶	۷	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵
	کسب استانداردها و تاییدیه‌های کیفی بین‌المللی توسط حداقل ۱۰ درصد صنایع دارویی کشور	درصد	۱	۲	۲	۴	۶	۸	۱۰
	ثبت حداقل ۲۵ مولکول جدید دارویی دارای فناوری بالا و بیولوژیک	عدد	۵	۶	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۵

هدف کلی بخش	هدف کمی/شاخص		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	شکل‌گیری حداقل ۲۵ شرکت دارویی دانش بنیان خصوصی در حوزه واکسن و داروهای بیولوژیک	عدد	۸	۹	۱۰	۱۳	۱۷	۲۱	۲۵
	تاسیس ۳ پایگاه تولید دارو با برند ایرانی در سایر کشورها	عدد	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲
	انجام مطالعات برای PMQC حداقل ۲۰٪ فرآورده‌های موجود در بازار	عدد	۵	۵	۵	۷	۱۰	۱۳	۱۷
	دستیابی به شاخص نیروی انسانی (بازرس و کارشناس فنی و نظارت و بررسی و ثبت) یک نفر برای هر صد فرآورده در بازار	نسبت	۰.۵	۰.۵	۰.۶	۰.۷	۰.۸	۰.۹	۱

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
ارتقای شاخص‌های سلامت باروری و فرزندآوری	افزایش درصد زایمان طبیعی	درصد	۴۹.۵۹	۵۰	۵۳.۵	۵۴.۵	۵۵.۵	۵۶.۵	۵۷.۵
	افزایش بارداری‌های برنامه‌ریزی شده	میزان	برمبنای DHS سال ۱۳۹۴	-	۲٪افزایش	۲٪افزایش	۲٪افزایش	۲٪افزایش	۲٪افزایش
	افزایش رضایتمندی از زندگی زناشویی در چارچوب سلامت باروری و جنسی به میزان ۱۰ درصد سال پایه تا پایان برنامه	درصد	بررسی وضعیت موجود در سال ۱۳۹۴	-	۲٪افزایش	۲٪افزایش	۲٪افزایش	۲٪افزایش	۲٪افزایش
	کاهش شیوع ناباروری‌های اکتسابی به میزان ۵ درصد در مقایسه با سال اول برنامه	درصد	انجام بررسی در سال پایه برنامه	-	۱ درصد کاهش	۱ درصد کاهش	۱ درصد کاهش	۱ درصد کاهش	۱ درصد کاهش
	کاهش عوارض ناشی از بارداری، سقط و زایمان به میزان ۵ درصد تا پایان برنامه	هزار تولد زنده	۸	۷.۸	۷.۶	۷.۲	۶.۸	۶.۵	۶.۲

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
ساماندهی طب سنتی در نظام ارائه خدمات سلامت	درصد خانه‌های بهداشت ارائه‌دهنده خدمات تأیید شده طب سنتی	درصد	۰	۰	۵	۱۵	۳۵	۵۰	۷۵
	تعداد مراکز ارائه فرآورده‌های طبیعی، سنتی و گیاهان دارویی	تعداد	۲۰	۳۰	۴۰	۸۰	۲۰۰	۴۰۰	۵۰۰
	درصد مؤسسات پزشکی بخش خصوصی ارائه‌دهنده خدمات طب سنتی	درصد	۰	۰	۵	۱۵	۱۵	۲۰	۲۵
	تعداد کلینیک‌های دولتی ارائه‌دهنده خدمات طب سنتی	تعداد	۲۰	۳۰	۴۰	۶۰	۸۰	۱۰۰	۱۵۰

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
رپیت نیروی انسانی متناسب با نیازهای نظام سلامت	افزایش تعداد دانشگاه‌هایی که برنامه توسعه رشته‌های خود را مبتنی بر مزیت‌های منطقه‌ای و ماموریتشان ارائه نموده‌اند.	تعداد	%۰	%۰	%۵۰	%۱۰۰	استمرار	استمرار	استمرار
	افزایش تعداد برنامه‌های بازنگری شده گروه پزشکی مبتنی بر نیازهای نظام سلامت	تعداد	%۲۰	%۳۰	%۵۰	%۱۰۰	استمرار برنامه	استمرار برنامه	استمرار برنامه
	افزایش تعداد اعضای هیأت علمی که دوره آموزشی استفاده از مدل‌های جدید رشته آموزش پزشکی را سپری می‌کنند.	درصد به ازای دانشگاه	۰	۰	برگزاری اولین دوره برای ۲۰٪ اعضای هیأت علمی	افزایش ظرفیت پذیرش به میزان ۴۰٪ نسبت به سال پایه	افزایش ظرفیت پذیرش به میزان ۲۰٪ نسبت به سال قبل	افزایش ظرفیت پذیرش به میزان ۶۰٪ نسبت به سال پایه	افزایش ظرفیت پذیرش به میزان ۱۰۰٪ نسبت به سال پایه
	افزایش رشته و یا برنامه آموزشی (بین رشته‌ای) جدید هدفمند و مبتنی بر اسناد بالادستی که راه‌اندازی می‌شوند	تعداد	۱۰	۱۲	۱۵	۲۵	۳۵	۴۵	۵۵
	میزان تحقق سیاست‌های اجرایی آمایش سرزمین و برنامه ارتقاء اختیارات دانشگاه‌ها	درصد	۰	۰	۵۰	۱۰۰	استمرار	استمرار	استمرار
	افزایش تعداد مراکز آموزشی و مجتمع‌های آموزش عالی سلامت تاسیس شده نسبت به کل تعداد مورد نظر	تعداد	۱۰ درصد	۱۰	افزایش ۲۰٪ نسبت به سال پایه	افزایش ۲۰٪ نسبت به سال پایه	افزایش ۲۰٪ نسبت به سال پایه	افزایش ۲۰٪ نسبت به سال پایه	افزایش ۱۰۰٪ نسبت به سال پایه
	نسبت سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در حوزه آموزش عالی سلامت به بخش دولتی	نسبت	کمتر از ۲۰ درصد	کمتر از ۲۰ درصد	افزایش به نسبت سال پایه	افزایش به نسبت سال پایه	افزایش به نسبت سال پایه	افزایش به نسبت سال پایه	افزایش ۵۰ درصد نسبت به سال پایه
	افزایش برنامه‌های آموزش مهارتی و حرفه‌ای اعتباربخشی شده	تعداد	۰	۵	۱۰	۵۰	۷۰	۱۰۰	۱۵۰
	افزایش مراکز و برنامه‌های آموزش مداوم اعتباربخشی شده	تعداد	۰	۲۰	۵۰	۳۰۰	۳۵۰	۴۰۰	۴۲۰
	افزایش مراکز اعتباربخشی شده و مجری آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای	تعداد	۰	۵	۱۰	۲۰	۳۰	۶۰	۱۰۰

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	افزایش فراگیران فعال در مراکز مجری آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای و تربیت نیروهای حدواسط	تعداد	۰	۱۰۰	۲۰۰	۲۰۰۰	۴۰۰۰	۸۰۰۰	۱۲۰۰۰
	نسبت تعداد دانشگاه‌هایی که برنامه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش را انجام داده‌اند به کل دانشگاه‌های هدف	نسبت	۱۰ درصد	۲۰	۴۰ درصد	۸۰ درصد	۱۰۰ درصد	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت
	نسبت تعداد کوریکولوم‌های ترجمه شده به کل کوریکولوم‌های مصوب	نسبت	۱۰ درصد	۳۰	۱۰۰ درصد	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت
	افزایش تعداد برنامه‌های مشترک در حال اجرا با دانشگاه‌های خارجی	تعداد به ازای هر منطقه آمایشی	صفر	صفر	۵ برنامه	۱۰ برنامه	۱۵ برنامه	۲۰ برنامه	۲۵ برنامه
	نسبت پذیرش دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های علوم پزشکی به کل دانشجویان پذیرفته شده در هر سال	نسبت	کمتر از نیم درصد	۰.۵٪	۱٪	۲٪	۳٪	۴٪	۵٪
	نسبت تعداد دانشگاه‌های علوم پزشکی ثبت شده در پورتال Education Iran به کل تعداد دانشگاه‌های هدف برنامه	نسبت	۱۰۰ درصد	۱۰۰	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت	استمرار فعالیت
	افزایش تعداد دانشگاه‌هایی که اعتباربخشی بین‌المللی آنها مورد تایید قرار می‌گیرد	تعداد	۱ دانشگاه	۱ دانشگاه	۲ دانشگاه	۴ دانشگاه	۵ دانشگاه	۶ دانشگاه	۸ دانشگاه
	افزایش تعداد دانشکده‌های آموزش مجازی یا مراکز آموزش مجازی راه اندازی شده با مصوبه شورای گسترش	تعداد	کمتر از ۱۰	۱۰	۱۵	۲۰	۳۵	۵۰	۷۰
	افزایش رشته‌های آموزشی تخصصی و فوق تخصصی متصل شده به شبکه الکترونیک کارپوشه و کارنما	درصد	۰	۵۰	۱۰۰	استمرار	استمرار	استمرار	استمرار

هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
	عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	نسبت اعضای هیات علمی آموزش دیده در زمینه ارزیابی صلاحیت حرفه‌ای به کل	نسبت	۱۰	۱۵	۳۰	۶۰	۸۰	۹۰	استمرار فعالیت
	نسبت دانش‌آموختگان پزشکی عمومی در هر سال که گواهی قبولی آزمون صلاحیت حرفه‌ای دریافت کرده اند به کل	نسبت	۰	۰	۵	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
	نسبت دانشگاه‌ها و موسسات آموزش علوم پزشکی اعتباربخشی شده در کشور	نسبت	صفر	صفر	۱۰۰٪	استمرار	استمرار	استمرار	استمرار
	نسبت مراکز آموزشی درمانی اعتباربخشی شده در هر استان و کشور	نسبت	صفر	صفر	۱۰۰٪	استمرار	استمرار	استمرار	استمرار
	نسبت برنامه‌های آموزشی اعتباربخشی شده در کشور به کل برنامه‌ها	نسبت	۸۰٪	۹۰٪	۱۰۰٪	استمرار	استمرار	استمرار	استمرار
	افزایش آزمایشگاه‌های مرجع آموزشی راه‌اندازی شده در کلان منطقه‌های کشور	تعداد+تعداد سال پایه	۰	۰	۲	۴	۶	۸	۱۰
	نسبت تعداد پورتال‌های راه‌اندازی شده و یا ارتقاء یافته معاونت آموزشی و دانشگاه/دانشکده‌های علوم پزشکی به هدف	نسبت	۳۰	۳۵	۴۰	۶۰	۷۰	۱۰۰	استمرار
توسعه ظرفیت‌های منابع انسانی در حوزه پژوهش‌های سلامت	افزایش تعداد محققان علوم پزشکی ایرانی در رتبه‌بندی یک درصد برترین دانشمندان جهان توسط (ESI)	تعداد	۲۸	۳۰	۳۲	۳۵	۳۸	۴۰	۴۵
	افزایش تعداد محققان علوم پزشکی ایرانی با شاخص h معادل ۱۵ و بالاتر بر اساس Scopus	تعداد	۲۰۰	۲۱۰	۲۲۰	۲۴۰	۲۶۰	۲۸۰	۳۰۰

هدف کلی بخش	هدف کمی	واحد	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۴	وضعیت در پایان سال‌های برنامه ششم				
					۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
ارتقای کیفی پژوهش علوم پزشکی	افزایش تعداد مقالات پراستناد در حوزه سلامت بر اساس ESI	تعداد	۱۶۰	۱۶۰	۱۷۰	۱۷۸	۱۸۴	۱۸۸	۲۰۰
	افزایش تعداد مجلات علوم پزشکی نمایه شده در Scopus و PubMed	تعداد	۷۰ و ۹۰	۷۰ و ۹۰	۸۰ و ۹۲	۸۵ و ۹۴	۹۰ و ۹۶	۹۵ و ۹۸	۱۰۰ و ۱۰۰
	تعداد مقالات منتشر شده توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی در پایگاه استنادی Scopus که در ۲۵٪ مجلات برتر هر رشته بر اساس شاخص SJR یافت می‌شود به کل مقالات دانشگاه‌های علوم پزشکی	درصد	۲۰۱۴ ۱۳	۲۰۱۵ ۱۴	۲۰۱۶ ۱۵	۲۰۱۷ ۱۶	۲۰۱۸ ۱۷	۲۰۱۹ ۱۸	۲۰۲۰ ۱۹
	افزایش پژوهش‌های بین‌المللی حوزه سلامت نسبت به کل پژوهش‌های سلامت (بر اساس شاخص Int. collaboration در گزارش سالیانه SCImago)	درصد	۲۰۱۴ ۱۶	۲۰۱۵ ۱۷	۲۰۱۶ ۱۷/۵	۲۰۱۷ ۱۸	۲۰۱۸ ۱۸/۵	۲۰۱۹ ۱۹	۲۰۲۰ ۱۹/۵

راهنماها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

سیاست کلی	راهنما	سیاست	اقدام اساسی
بند ۲ و ۳ سیاست‌های کلی سلامت	- ارتقاء حمایت‌های سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی با تمرکز بر محیط زندگی، کار و جامعه - کاهش عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر - توسعه رویکرد مدیریت پیشگیری در همه امور - توسعه همکاری‌های بین بخشی میان دست‌اندرکاران و ذینفعان بخش‌های مختلف جامعه - توسعه به اشتراک‌گذاری اطلاعات نظام‌های پایش - تحکیم بنیان خانواده - ترویج آموزش‌های اسلامی، معنوی و اخلاقی بمنظور افزایش آگاهی‌های عمومی - ارتقاء بهداشت روان جامعه - حمایت از مشارکت سازمانهای مردم‌نهاد در ارتقای شاخص‌های سلامت - ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی - توسعه عادلانه خدمات سلامت روان - آموزش و نظارت در امر زایمان طبیعی و تقویت مراکز درمان ناباروری	- استقرار نظام جامع و یکپارچه سلامت - بازسازی، نوسازی و گسترش شبکه‌های بهداشت و درمان - توسعه و تکمیل شبکه‌های بهداشت و درمان - گسترش نظام مراقبت از عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر در سطح تمام شهرستانهای کشور - گسترش برنامه مراقبت از تکامل کودکان شامل: ترویج تغذیه با شیر مادر، پایش رشد کودکان، اجرای برنامه‌های جدید ایمن‌سازی، مراقبت ادغام یافته ناخوشی‌های اطفال (مانا)، کنترل و پیشگیری کمبود ریز مغذی‌ها - گسترش دسترسی مردم به خدمات سلامت دهان و دندان در مراکز وابسته به دولت - ارتقاء برخورداری شاغلین از خدمات سلامت - ارزیابی نظام‌مند و زنجیره‌ای کیفیت مواد غذایی در محیط‌های سه گانه جامعه، خانواده و مراکز عرضه و فروش مواد غذایی - بازنگری و به روز رسانی برنامه‌های سلامت بر اساس اولویت‌های نظام سلامت، ارزشیابی‌ها و شواهد علمی به صورت نظام‌مند - نظارت و ارتقاء کیفیت مراکز عرضه و فروش مواد غذایی توسط مردم - تهیه پیوست سلامت برای قوانین و طرح‌های کلان توسعه‌ای - بررسی‌های پیمایشی عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر و حوادث ترافیکی و جاده‌ای - اجرای سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در زمینه تعالی جمعیت و خانواده، ارتقا نرخ باروری و سلامت و تکامل کودک - گسترش آموزش‌های مهارت‌های زندگی، فرزندپروری، خودمراقبتی و جنسی زوجین - بازنگری و اصلاح نظام ارایه خدمات سلامت روان و مراقبت از بیماران - تعیین سهم و نقش دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی، بخش خصوصی و غیردولتی (سمن‌ها و شوراهای اسلامی) در ارتقای سلامت روان	- تدوین و اجرای برنامه کاهش و کنترل مصرف دخانیات - تدوین و اجرای برنامه افزایش تحرک مردم - تدوین و اجرای برنامه کاهش سوء مصرف مواد - تدوین و اجرای برنامه ترویج سبک زندگی سالم - تدوین و اجرای برنامه کنترل تولید، عرضه و تبلیغ خدمات و کالاهای آسیب رسان سلامت - تدوین و اجرای برنامه ارتقای سطح ایمنی و کاهش خطر واحدهای ارایه خدمات بهداشتی درمانی در برابر حوادث و بلایا - تدوین و اجرای برنامه ارتقای آمادگی و تاب‌آوری جمعیت عمومی کشور - استقرار برنامه کاهش عوامل زیان‌آور محیط کار - افزودن وارنیش فلوراید برای کودکان و آموزش بهداشت دهان و دندان در بسته خدمات پیشگیری - ادغام مراقبت‌ها و خدمات بهداشت دهان و دندان در شبکه بهداشتی-درمانی - استقرار سامانه جامع هشدار سریع آلودگی هوا - استقرار برنامه‌های مراقبتی محیط، جامعه و افراد - تدوین و اجرای برنامه جامع ایجاد توانمندی حل مسئله در جوانان و زوجین - ارایه خدمات ویژه به زوجین نابارور در قالب بیمه - اجرای برنامه سلامت و تکامل سال‌های اولیه زندگی - تدوین و اجرای برنامه استفاده از بخش خصوصی در ارایه خدمات تحکیم بنیان خانواده - تدوین و اجرای برنامه جامع حمایتی از سالمندان - بازطراحی برنامه‌های سلامت روان در قالب استاندارد «برنامه‌های سلامت» - تهیه و پخش تیزرهای آموزشی، تبلیغی و ترویجی سلامت روان با اولویت موضوعات عوامل خطر اجتماعی سلامت روان - راه‌اندازی سامانه ثبت اطلاعات خدمات بهداشتی-درمانی و کاهش آسیب اعتیاد - تدوین و اجرای پروتکل مدیریت استرس - استقرار برنامه پیشگیری از سوانح و حوادث با تمرکز بر حوادث ترافیکی

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
بند ۴ و ۵ سیاست‌های کلی سلامت	- ایجاد فضای رقابتی در بازار دارو و تجهیزات پزشکی - حمایت همه جانبه در ایجاد زیرساخت‌های تولید دارو، واکسن، فراورده‌های بیولوژیک و تجهیزات پزشکی - تقویت نظام نظارت بر واردات، تولید، توزیع و عرضه دارو - توسعه فعالیت‌های مراقبت‌های دارویی - توسعه و به کارگیری زیرساخت‌های الکترونیک به ویژه در ثبت و نظارت کالاهای سلامت و چرخه تامین و مصرف آنها - محدود کردن ارائه‌دهندگان خدمات به تجویز صرفاً بر اساس نظام سطح‌بندی و راهنماهای بالینی، طرح ژنریک و نظام دارویی ملی کشور - تقویت و توسعه سیستم نظارت و ثبت دارو، واکسن و تجهیزات پزشکی به منظور تضمین کیفیت در سطح تولید، توزیع، ذخیره‌سازی و عرضه - حمایت از صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی کشور برای ورود و رقابت در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی - سیاست گذاری و نظارت کارآمد بر تولید واردات و مصرف فرآورده‌های سلامت - کنترل قاچاق فرآورده‌های دارویی و تجهیزات پزشکی	- حمایت از انعقاد قراردادهای انتقال فناوری و تولید داروهای تحت لیسانس شرکت های معتبر - پیاده‌سازی نظام اطلاع‌رسانی جامع فرصت‌های سرمایه‌گذاری صنایع دارویی، تجهیزات پزشکی، واکسن و محصولات زیستی - توسعه برندهای ملی دارو، واکسن و تجهیزات پزشکی - تضمین خرید مدت‌دار و محدود برای شرکت‌هایی که انتقال فناوری به کشور داشته‌اند - فرهنگ‌سازی عموم مردم و ترغیب مصرف محصولات داخلی و اجتناب از محصولات خارجی - تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان، مراکز رشد، پارک‌های علم و فن‌آوری و شهرک دانش سلامت - تقویت ارتباط بین دستگاه‌های مرتبط با واکسن و داروهای بیولوژیک (از طریق شبکه‌سازی، انعقاد تفاهم‌نامه، ساختارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات، مطالعات چندمرکزی و ...) - اولویت دهی به توسعه و تولید داروها و واکسن های خاص (نیازهای بومی، خلق ثروت، چندان‌بودن و ...) - حمایت از تاسیس پایگاه‌های تولید فرآورده‌های دارویی، واکسن، بیولوژیک و تجهیزات پزشکی در بازارهای هدف - اصلاح قوانین و ضوابط و آیین‌نامه‌ها در راستای حمایت از تولید داخل - گسترش تجویز و مصرف منطقی دارو در کشور - توسعه مطالعات فرآورده‌های دارویی و ملزومات پزشکی در سطح عرضه - ایجاد و توسعه استانداردهای GXP مطابق با ضوابط بین‌المللی و اجرای صد در صدی در سه سال اول برنامه. - استقرار سیستم کنترل کیفیت در خدمات و مدیریت کلیه آزمایشگاه‌های غذا و داروی دانشگاه‌ها	- ارایه لیست اقلام مولکولی دارویی به تفکیک اولویت‌ی واردات، تولید داخلی، صادرات به صورت سالانه - مطالعه و اعلام سالانه داروها و فرآورده‌های استراتژیک - تجهیز آزمایشگاه‌ها و تأمین، آموزش و بروزرسانی نیروی انسانی آزمایشگاه‌ها - شناساندن محصولات به متقاضیان خارجی - تدوین برنامه جامع نظارت بر تولید فرآورده‌ها و مواد اولیه دارویی، واکسن، محصولات زیستی و ملزومات و تجهیزات پزشکی - حمایت از کسب گواهی‌های بین‌المللی - اخذ تاییدیه‌های بین‌المللی برای فرآورده‌های دارویی، واکسن، بیولوژیک و فعال سازی و تقویت واحدهای کنترل تجویز و مصرف منطقی دارو و تجهیزات پزشکی - تدوین برنامه کمی برای کاهش مصرف و هزینه های دارو و تجهیزات پزشکی - تعیین مشوق‌هایی جهت تولید و صادرات بخش دارو و تجهیزات - اصلاح نظام قیمت‌گذاری دارو - تدوین برنامه ایجاد شبکه هوشمند ردیابی زنجیره تامین و مصرف دارو - ایجاد سامانه نسخه الکترونیک - تدوین و تنظیم راهنماهای تجویز و مصرف دارو و سایر کالاهای سلامت - ارائه برنامه های تخصصی آموزشی با تمرکز بر بهره گیری از شواهد علمی در برخورد با تبلیغات دارویی برای مخاطبین گروه پزشکی - ایجاد نظام کنترل دقیق ارائه داروها و تجهیزات در داروخانه‌ها به منظور کاهش امکان ارایه اقلام خارجی جای داروهای نسخه شده داخلی - فعال سازی واحدهای ADR در کلیه مراکز درمانی کشور - تشکیل فارماکوپه بیمارستانی در تمام بیمارستانهای کشور - تشکیل کمیته های دارو و تجهیزات پزشکی در تمام بیمارستانهای کشور - تهیه گزارش از بررسی نسخ جهت بازخورد به پزشکان

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- تدوین نظام قیمت گذاری مبتنی بر تشویق و حمایت از کیفیت (برنامه برای افزایش رقابت در بازار و رفع انحصار، افزایش قدرت انتخاب برای خریداران، تطبیق نظام بیمه‌ای و نظام قیمت گذاری با WTO و برنامه‌ای برای افزایش کیفیت در فرآورده‌های دارویی) - یکپارچه‌سازی مدیریت اطلاعات آزمایشگاهی کنترل غذا و داروی کشور - جلوگیری از ترویج و تجویز داروها و تجهیزات پزشکی از مسیرهای القایی و غیراخلاقی - اجازه تجویز دارو و خدمات تشخیصی و درمانی و توانبخشی صرفاً بر مبنای نظام سطح‌بندی خدمات، راهنماهای بالینی، فارماکوپه و طرح ژنریک - توسعه تولید واکسن‌های انسانی - توسعه تولید فرآورده‌های مشتق از پلاسما - مدیریت تامین تجهیزات پزشکی با اولویت حمایت از تولیدات داخلی استاندارد - محدود سازی ورود دارو و تجهیزات پزشکی به بازار مبتنی بر ارزیابی های هزینه- فایده	- تهیه و ارسال گزارشات عملکرد رفتار تجویز داروی پزشکان و انجام مداخلات اصلاحی - تهیه نقشه‌های جامع و به تفکیک جغرافیایی (GIS) تجویز دارو در کشور - تدوین بانک اطلاعاتی جامع کشوری تجویز دارو و سایر کالاهای سلامت و بهره برداری از آن در برنامه‌ریزی‌های دارویی - تدوین، ابلاغ و استفاده از راهنماهای بالینی برای فرآورده‌های اولویت‌دار داروها، تجهیزات و ملزومات پزشکی - روزآمد سازی فهرست داروهای رسمی ایران متناسب با نیازها و امکانات کشور - بازنگری فهرست داروهای مشمول بیمه و یارانه - تدوین نظام ملی دارویی کشور
بند ۶ سیاست‌های کلی	- تأمین امنیت غذایی و تغذیه - ترویج سبب غذایی مطلوب بومی - توانمندسازی خانوارها در تامین و مصرف غذای سالم - نظارت موثر بر تولید و عرضه مواد غذایی - ارتقای شاخص برخورداری به آب آشامیدنی سالم مناطق شهری و روستایی - کاهش و کنترل فرآورده های غیر ایمن - آموزش گروههای آسیب‌پذیر در راستای استفاده بهینه از منابع غذایی در دسترس - کمک به تکمیل سبد غذایی گروهها و مناطق آسیب‌پذیر - استقرار و پایش مستمر نظام ایمنی غذایی - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از سبد غذایی سالم، مطلوب و کافی - بهره مندی عادلانه آحاد مردم از آب پاک و سالم	- بازنگری سیاست‌ها و فرایندهای تنظیم بازار در جهت هماهنگی با سیاست‌های امنیت غذا و تغذیه - تثبیت قیمت مواد غذایی اساسی (شیر و لبنیات، گوشت، حبوبات) - تدوین، بازنگری و تقویت قوانین و استانداردهای ملی مواد خوراکی و آشامیدنی - ایجاد عوارض بر محصولات و فرآورده‌های غذایی آسیب‌رسان به سلامت و اختصاص درآمدهای حاصل برای تولید و افزایش دسترسی به مواد غذایی سلامت‌محور - اجرای بسیج های آموزشی و فرهنگ سازی الگوی غذایی صحیح با تأکید بر کاهش مصرف قند، نمک و روغن و افزایش مصرف میوه و سبزی - تدوین و اجرای بسته‌های آموزشی ویژه	- استقرار شبکه ملی پایش غذا (پایش محصولات غذایی، آرایشی و بهداشتی) - برچسب‌گذاری اجباری (ترکیبات و زمان مجاز مصرف) محصولات غذایی، آرایشی و بهداشتی - نظارت و به‌روزرآوری زنجیره ایمنی غذا به صورت یکپارچه و بر اساس ارزیابی خطر - تدوین سبد غذایی مطلوب جامعه، متناسب با گروه‌های سنی - نظارت بر تولید و عرضه مواد غذایی و آشامیدنی با رویکرد و آگاهی به مردم و بخش خصوصی - اجرای برنامه مکمل یاری برای گروه‌های در معرض خطر - اجرای سند کاهش مصرف نمک، شکر و چربی - غنی‌سازی مواد غذایی عمده با هدف

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
بند ۷ سیاست‌های کلی	- بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از امکانات ورزشی همگانی - بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از فرآورده‌های بهداشتی ایمن - حمایت از مشارکت سازمانهای مردم‌نهاد در ارتقای شاخص‌های سلامت	- رسانه‌های جمعی - تدوین و اجرای برنامه جامع شناسایی غذاهای بومی، تعیین ارزش تغذیه‌ای آنها و معرفی به جامعه - توسعه تعاونی‌های روستایی به منظور تأمین اقلام اساسی غذایی (سبزی، میوه، لبنیات و حبوبات) با قیمت مناسب - هدف‌مند کردن یارانه‌های غذایی در جهت تأمین ریزمغذی‌ها در اقشار کم‌درآمد (دهک ۱ تا ۳) - ایجاد مهارت‌های تغذیه‌ای در دختران در مقاطع بالای تحصیلی به منظور اصلاح الگوی مصرف خانواده - پیاده‌سازی سیستم بهبود کیفیت در واحدهای عرضه و توزیع مواد غذایی - گسترش و بهسازی مراکز نگهداری و ذخیره‌سازی مواد غذایی (سیلو، انبار، سردخانه) - نظارت بر مصرف هورمون و آنتی‌بیوتیک در مرغداری‌ها و دامداری‌ها - ساماندهی تغذیه در مهد کودک‌ها، مدارس و مراکز آموزشی و مراکز نگهداری تجمعی، آسایشگاه‌های سالمندان، سربازخانه‌ها و سلف‌سرویس‌های دانشجویی - تقویت سیستم پایش فرآورده‌های غذایی در سطح عرضه - ساماندهی پایگاه تغذیه سالم مدارس - شناسایی و کنترل شاخص‌های زیست محیطی اثرگذار بر سلامت - اجرای برنامه CBI ابتکارات جامعه‌محور - پایش شاخصهای ملی و معیارهای منطقه‌ای و جهانی امنیت غذا و تغذیه	- افزایش دسترسی گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای از جمله غنی‌سازی اجباری شیر مدارس با ویتامین D و غنی‌سازی اجباری آرد با ویتامین D و روی علاوه بر آهن و اسید فولیک - تدوین برنامه ملی پیشگیری و کنترل اضافه وزن و چاقی - ادغام خدمات مشاوره تغذیه‌ای در مراکز بهداشتی، درمانی - تدوین، توسعه و اجرای برنامه‌های مکمل-یاری گروه‌های آسیب‌پذیر - تدوین و اجرای برنامه جامع بهسازی منابع و تاسیسات آب آشامیدنی - تدوین و اجرای برنامه تأمین آب آشامیدنی سالم در مناطق فاقد دسترسی - تدوین و اجرای برنامه حفاظت از منابع تأمین آب آشامیدنی در برابر آلودگی‌ها - تدوین و اجرای برنامه ایمنی آب آشامیدنی کشور - تدوین و اجرای برنامه ارتقای آگاهی، جلب مشارکت مردم در مصرف بهینه آب - تدوین و اجرای برنامه کاهش سموم و آلاینده‌ها و کودهای شیمیایی در مزارع کشاورزی - تدوین و اجرای برنامه کاهش ورود پساب به مزارع کشاورزی - تدوین و اجرای برنامه کاهش استفاده از روغن ترانس و اسیدهای چرب اشباع در صنایع غذایی - تدوین و اجرای برنامه کاهش استفاده از قند در محصولات غذایی به ویژه در نوشابه‌ها و آب‌میوه‌ها - تدوین و اجرای برنامه کاهش استفاده از نمک در صنایع غذایی - تدوین و اجرای برنامه برچسب‌گذاری محصولات خوردنی، آشامیدنی و آرایشی
	- توسعه نظارت‌های مردم‌نهاد - تنظیم مشارکت میان بخش خصوصی و بخش دولتی در ارائه خدمات سلامت - مدیریت منابع سلامت از طریق نظام بیمه با محوریت وزارت بهداشت - تفکیک وظایف تولید، تأمین مالی و تدارک خدمات در حوزه سلامت - تدارک خدمات توسط ارائه‌کنندگان خدمت در بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی	- حمایت از سازمانهای مردم‌نهاد - کاهش سهم پرداخت مستقیم مردم به حداکثر ۳۰ درصد و کاهش درصد خانوارهای مواجه با هزینه‌های تاسف‌بار سلامت از ۶ درصد به یک درصد - احصا و واگذاری امور تصدی‌گری به بخش غیردولتی - تصویب و تصحیح قانون هیأت امنای دانشگاه‌های علوم پزشکی	- ایجاد امکان دسترسی اطلاعات سلامت سایر سازمان‌ها به وزارت بهداشت - راه‌اندازی نظام پایش و ارزشیابی ملی نظام ارایه خدمات سلامت - یکپارچه‌سازی خدمات سلامت - خدمات سلامت توسط موسسات دولتی و عمومی و خصوصی با رعایت قوانین و خط‌مشی‌های وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ارائه می‌شود.

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
- هماهنگی و ساماندهی امور مطابق سازوکاری که قانون تعیین خواهد کرد	- تمرکززدایی در بیمارستان‌های آموزشی و غیرآموزشی - افزایش نقش نظارتی و دیده بانی تولید - تدوین روش و نقشه مشارکت خصوصی- عمومی در ارائه خدمات سلامت - اجباری شدن بیمه پایه سلامت برای آحاد مردم - یکپارچه سازی خدمات سلامت - توسعه مشارکت بخش غیردولتی در ارائه خدمات سلامت - تدوین دستورالعمل تشکیل شورای عالی بیمه سلامت در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تناسب منطقی ترکیب اعضا	- تهیه، تدوین و تصویب نظام نامه لازم برای بیمارستان‌های هیأت امنایی - استقرار نظام جامع اعتبار بخشی و نظارت بر درمان - استقرار کامل نظام بیمه پایه اجباری - تدوین بسته‌های خدمت بیمه پایه و مکمل - ایجاد نظام پایش، نظارت و ارزشیابی سلامت - تجمیع و مدیریت منابع مالی سلامت از طریق خریدار واحد با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - تجمیع کلیه اعتبارات بخش سلامت در قوانین بودجه سنواتی ذیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - تقویت دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی کشور و کارگروه‌های تخصصی - تدوین سند ملی ایمنی زنجیره مواد غذایی از مزرعه تا سفره (تولید، نگهداری، فراوری، توزیع و عرضه) - تدوین و اجرای سند ملی ارتقاء رشد و تکامل دوران خردسالی - اجرای برنامه جامع ارتقای سلامت روان کشور - بازنگری قانون جامع بهداشت محیط کشور - تدوین برنامه های کنترل و کاهش بیماریهای واگیر مقاربتی (S.T.D, HIV, H.P.V و ...) - تدوین برنامه ارتقای فرهنگ سلامت (تغذیه، تحرک، تناسب اندام، پرهیز از مصرف دخانیات و الکل، رفتارهای پرخطر) - تدوین سند یکپارچه مدیریت عوامل خطر بیماری‌ها (دیابت، سرطان، قلب و عروق، تنفسی، اسکلتی- عضلانی و ژنتیکی) - تدوین و اجرای سند ملی پیشگیری از سوانح و حوادث - تدوین برنامه ساماندهی گروه‌ها و افراد دارای رفتارهای پر خطر	

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
بند ۸ سیاست‌های کلی	- بازنگری، ارتقا و تعمیم استانداردهای اعتبار بخشی به کلیه موسسات درمانی تشخیصی کشور تا سطوح قابل قبول جهانی - تشویق بخش‌های غیردولتی به ایجاد زیرساخت‌های نظام سلامت در ارائه خدمات - توسعه مراکز دسترسی سطح ۲ و ۳ ارائه خدمات - تدوین و بازنگری بسته خدمات پایه و تکمیلی سلامت - ارتقای خدمات حمایتی مراقبتی جانبازان - ارتقای خدمات حمایتی مراقبتی معلولین - باز مهندسی فرآیندهای اصلی نظام شبکه بهداشتی و درمانی	- تدارک خدمات ویژه برای گروه‌ها و بخش‌های آسیب‌پذیر - توسعه اورژانس هوایی جهت پوشش راه‌های فرعی و روستایی - گسترش پایگاه‌های اورژانس شهرها و جاده‌های اصلی به منظور پوشش کامل حوادث و فوریت‌ها بر اساس سطح بندی - طراحی و استقرار مدل ارتقای سلامت حاشیه نشین‌ها و افراد آسیب‌پذیر و افزایش دسترسی و بهره‌مندی از خدمات سلامت - طراحی و استقرار سطح بندی خدمات سلامت - اصلاح نظام پرداخت و ارتقاء کیفیت ارائه خدمات - استقرار نظام اعتبارسنجی ارائه‌کنندگان خدمت - توانمندسازی مهارتی کارکنان نظام سلامت - استقرار و ترویج نظام حاکمیت بالینی و تعیین استانداردهای کیفی و ایمنی خدمات - استقرار نظام یکپارچه ثبت خطاها، تخلفات و شکایات پزشکی و هماهنگ‌سازی نظام‌های رسیدگی‌کننده به آنها - ساماندهی و یکپارچه‌سازی نظام ارایه خدمات سلامت در بخش‌های دولتی، خصوصی و غیردولتی بر اساس برنامه سطح‌بندی - ساماندهی زنجیره آزمایشگاهی و تصویربرداری با مشارکت بخش غیردولتی - توسعه گردشگری سلامت - استقرار نظام جامع و یکپارچه مدیریت پسماندهای پزشکی و برقراری نظام ارزیابی، نظارت و پایش	- تدوین برنامه جامع مراقبتی، حمایتی برای جانبازان - تدوین برنامه جامع مراقبتی، حمایتی برای جامعه معلولان کشور - تدوین و اجرای برنامه بهبود ایمنی بیمار و بیمارستان دوستدار ایمنی - تدوین استانداردها و راهنماهای بالینی مبتنی بر شواهد - استقرار نظام ارجاع در خدمات سلامت - ارائه خدمات بی‌قید و شرط به مراجعه‌کنندگان اورژانس - تدوین روش و نقشه مشارکت خصوصی-عمومی در ارائه خدمات سلامت - توسعه بیمارستانهای هیأت امنایی - توسعه بیمارستانهای مشارکتی (دولتی-خصوصی) - توسعه جامع خدمات اورژانس بیمارستانی و پیش‌بیمارستانی - بازنگری سطح بندی خدمات در کشور با رویکرد واگذاری اختیارات به استان‌ها - آمایش سرزمین و ایجاد زنجیره تشخیص و درمان سرطان با مشارکت بخش غیردولتی - طراحی مدل مناسب خرید راهبردی خدمات سلامت و خرید عملکردی کلیه خدمات - تدوین و استفاده از راهنماهای طبابت بالینی در نظام ارایه خدمات سلامت - استقرار نظام جامع و یکپارچه ثبت خطاها، تخلفات و شکایات پزشکی و همچنین هماهنگ‌سازی نظام‌های رسیدگی‌کننده به آنها با مرجعیت سازمان نظام پزشکی - استقرار پرونده الکترونیک سلامت و نظام جامع مدیریت اطلاعات سلامت - تدوین تعرفه‌های واقعی در بخش دولتی و خصوصی به استناد بند ۸ ماده ۱ و مواد ۸ و ۹ قانون بیمه همگانی خدمات درمانی - طراحی مدل مناسب خرید خدمات پسماند با در نظر گرفتن ضوابط و ملاحظات زیست محیطی - استقرار نظام جامع مدیریت اجرایی پسماندهای پزشکی در مراکز درمانی دولتی و خصوصی با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
بند ۹ سیاست‌های کلی	- پوشش کامل نیازهای پایه درمان (پوشش جمعیتی، هزینه‌ای و خدمات) - تجمیع منابع صندوق‌های بیمه‌گر پایه - خرید خدمات سلامت با رویکرد سلامت-محور (بهای سلامت پرداخت شود نه بیماری) - مدیریت و تخصیص منابع با محوریت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی - مشارکت عادلانه مردم در هزینه‌های سلامت از طریق سازوکارهای پیش پرداخت و متناسب با درآمد/ دارایی و بهره‌مندی از خدمات متناسب با نیاز	- اولویت‌بندی خدمات سلامت در قالب تدوین بسته‌های خدمات سلامت پایه و تکمیلی - همگانی ساختن بیمه پایه سلامت - الزام به خرید کل خدمات پایه سلامت (جامع بهداشتی درمانی بازتوانی) - تنظیم سازوکار و سیاستهای یکسان برای خریداران پایه سلامت - تدوین و اجرای برنامه توسعه بیمه‌های تکمیلی در تناسب با بسته‌های خدمات پایه و ضروری - تدوین و اجرای چارچوب‌های قانونی رقابتی‌شدن بازار بیمه‌های تکمیلی - افزایش سهم دولت برای تأمین منابع بیمه‌ای و پوشش هزینه‌های گروه‌های آسیب‌پذیر - توسعه بیمه الکترونیکی در تعامل با سامانه پرونده الکترونیکی سلامت - بازبینی روش و سهم مشارکت مالی پرداخت‌کنندگان پیش پرداخت - افزایش سهم بیمه در گردش مالی نظام سلامت	- استقرار نظام پرداخت ترکیبی با محوریت سرانه و پاداش به ازای کیفیت در سطح اول ارائه خدمات سلامت - استقرار نظام پرداخت آینده‌نگر با محوریت بودجه گلوبال و پرداخت ترکیب موارد در سطوح دوم به همراه پاداش به ازای کیفیت و کمیت - استقرار نظام پرداخت عملکردی به منابع انسانی سلامت به ازای کمیت و کیفیت - اقدام قانونی در خصوص تشکیل شورای عالی بیمه سلامت - تدوین، تصویب و اجرای برنامه بهره‌مندی بخش سلامت از منابع حاصل از وقف، توریسم درمانی، خمس، زکات و سایر وجوه شرعی - تدوین برنامه اجرایی افزایش سهم دولت و بیمه‌ها در کل هزینه‌های سلامت - تخصیص هدفمند یارانه به بخش سلامت و توزیع هدفمند آن‌ها در درون نظام سلامت - تغییر در مدیریت مراکز بهداشتی درمانی با رویکرد واگذاری مدیریتی و کاهش تصدی‌گری دولت - راه‌اندازی کامل سیستم ثبتی گردآوری داده‌های مالی بخش سلامت - تدوین برنامه ویژه برای مدیریت هزینه‌ها و بیماران در معرض هزینه‌های فاجعه‌آمیز - شناسایی، تعیین کالاهای، خدمات و رفتارهای آسیب‌رسان بر سلامت و اقدام قانونی برای اخذ عوارض از موارد مذکور - تعیین و اجرای مصادیق آسیب‌رسان سلامت - تکمیل تمام فازهای چهارگانه طرح نظام نوین مالی با تأکید بر تهیه گزارشات مالی، هزینه‌ای و عملکردی برای کلیه واحدها که مبنای تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد قرار گیرد - همکاری با مرکز آمار ایران به منظور ایجاد سامانه نظام‌مند حساب‌های ملی سلامت با تأکید بر داده‌های ثبتی

سیاست کلی	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
بند ۱۰ سیاست‌های کلی	- تأمین منابع پایدار مالی در بخش سلامت - افزایش سهم سلامت از درآمدهای ناخالص ملی - شفاف‌سازی قانونمند درآمدها، هزینه‌ها و فعالیت‌ها در بخش سلامت - مدیریت بهینه منابع با استفاده از نظام ارجاع و سطح‌بندی خدمات - کاهش تقاضای القایی در خدمات سلامت	- ساماندهی حمایت خیرین از بیماری‌های صعب‌العلاج - بهبود وضعیت عدالت عمودی و افقی در تامین مالی خدمات سلامت - اصلاح نظام پرداخت به ارائه‌کنندگان خدمات - تجمیع منابع مالی بیمه‌های سلامت پایه در ارائه خدمات براساس بند ۷ سیاست‌های کلی سلامت - تامین منابع نظام سلامت از طریق شناسایی منابع جدید - جلب مشارکت بخش غیردولتی در تامین و ارائه خدمات سلامت	- اصلاح فرآیندهای بیمه ای کشور با رویکرد پوشش همگانی کلیه آحاد جامعه در طول برنامه - استقرار پرونده الکترونیک سلامت و نظام جامع مدیریت اطلاعات سلامت - تقویت منابع نظام سلامت برای ارتقای سلامت و تکمیل پوشش و بهبود کیفیت خدمات اورژانس پیش بیمارستانی و بیمارستانی از طریق تعریف منابع جدید - تضمین خرید خدمات سلامت از سرمایه‌گذاران اعم از خارجی و داخلی با قیمت توافقی یا رقابتی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - سرمایه‌گذاری در بخش سلامت، براساس ترتیبات قراردادی شناخته شده، از جمله: ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT)، ساخت، بهره‌برداری و پرداخت اجاره به سرمایه‌پذیر و انتقال (BOLT)، ساخت انتقال، پرداخت اجاره به سرمایه‌گذار (BTL)، ساخت، مالکیت و بهره‌برداری و انتقال (BOO)، تجهیز و بازسازی، مالکیت و بهره‌برداری (ROO)، تجهیز و بازسازی، بهره‌برداری و انتقال (ROT) و بیع متقابل (BUY BACK) - تعیین تعرفه‌های واقعی در بخش دولتی و خصوصی به استناد بند ۸ ماده ۱ و مواد ۸ و ۹ قانون بیمه همگانی خدمات - تغییر ساختار اداره بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی و هیأت امنایی کردن آنها - تدوین راهنماهای بالینی و استانداردهای خدمات درمانی - تجمیع منابع مالی و بیمه‌های درمان پایه با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - اقدام قانونی به منظور ایجاد نهاد تنظیم‌کننده مقررات و سیاست‌های بیمه‌های سلامت در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

رفاه و تأمین اجتماعی

بیمه سلامت

الف) تبیین وضعیت

امروزه در سراسر دنیا بخش بیمه سلامت از مهم‌ترین بخش‌های خدماتی به شمار می‌رود و شاخص‌های پیشرفت در آن یکی از شاخص‌های اصلی توسعه و رفاه اجتماعی تلقی می‌شود. تجارب جهانی کشورهای توسعه یافته موید آن است که سرمایه‌گذاری در بخش بیمه سلامت یکی از محورهای اصلی راهبرد کاهش فقر و توسعه سرمایه انسانی و اجتماعی است. با این وجود با توجه به تغییرات اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی، نظام سلامت به‌طور دائم با چالش‌های گوناگونی در مقوله‌های مرتبط با عدالت، کیفیت، کارایی و اثربخشی مواجه می‌باشد. همین مساله موجب اصلاحات بیشماری با هدف بهبود دسترسی به مراقبت‌ها، فراهم کردن مراقبت‌های کیفی و در نهایت پایین نگه داشتن هزینه‌های مراقبت سلامت شده است.

ب) اهم اقدامات دولت

در دو سال گذشته، موضوع پوشش کامل بیمه پایه سلامت و کاهش پرداخت از جیب یکی از محوری‌ترین رویکردها و برنامه‌های دولت بوده است که اهم آن عبارتند از:

– در سال ۱۳۹۲ پوشش جمعیت کشور از نظر بیمه‌های پایه درمان برابر ۹۰٪ بود که با اجرای طرح بیمه همگانی سلامت برای پوشش افراد فاقد بیمه سلامت، جمعیت تحت پوشش بیمه سلامت تا آذرماه ۱۳۹۴ بالغ بر ۹۶٪ کل جمعیت کشور را شامل شود.

– به منظور عمق بخشیدن به پوشش بیمه‌های سلامت و کاهش پرداخت از جیب مردم در هنگام برخورداری از خدمات سلامت، در طی دو سال گذشته کاهش پرداخت از جیب در اولویت برنامه‌های دولت قرار گرفته است و میزان پرداخت از جیب مردم در هنگام استفاده از خدمات تشخیصی و درمانی به ۵۸٪ در آذرماه سال ۱۳۹۴ کاهش پیدا کرده است. این میزان در بخش بستری بیمارستان‌های دولتی از ۴۰٪ به زیر ۱۰٪ کاهش یافته است.

– کاهش خانوارهای مواجه با هزینه کمرشکن: از آنجا که افراد مبتلا به بیماری‌های خاص و سرطان برای تهیه دارو و ملزومات مورد نیاز خود مجبور به پرداخت هزینه‌های هنگفت بودند از این رو در طرح تحول سلامت به منظور جلوگیری از افتادن جمعیت مواجه با هزینه‌های کمرشکن سلامت که ۷٪ بیماران بستری شده می‌باشند به زیر خط فقر بسته ویژه‌ای شامل کاهش فرانشیز خدمات دارویی و درمانی بیماری‌های خاص و صعب‌العلاج و همچنین پرداخت بخشی از هزینه‌ها از محل هدفمندی یارانه‌ها در نظر گرفته شد

و بعد از گذشت دو سال جمعیت مواجه با هزینه‌های کمرشکن از ۷٪ در سال ۱۳۹۲ به ۶٪ در آذرماه سال جاری کاهش یافت.

– افزایش سهم بیمه‌ها از گردش مالی بخش سلامت: با توجه به مفاد بند ۲-۷ سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری مبنی بر مدیریت منابع بخش توسط بیمه‌ها، اعتبارات مربوط به ۱٪ مالیات ارزش افزوده، بخشی از اعتبارات مربوط به هدفمندی یارانه‌ها و یارانه دارو از طریق نظام بیمه با مدیریت وزارت بهداشت و درمان هزینه گردیده است و سهم بیمه‌ها از گردش مالی بخش سلامت از ۱۷ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۱۸ درصد در سال ۱۳۹۴ افزایش پیدا کرده است.

ج) اهم چالش‌ها

با وجود بهبود وضعیت نظام سلامت از طریق برنامه‌های اجرایی مذکور در دو سال اخیر در حال حاضر مهم‌ترین تنگناها و چالش‌های موجود در بخش بیمه سلامت به شرح زیر می‌باشد:

- برقراری بیمه پایه درمان رایگان برای بیش از ۳۰ میلیون نفر از جمعیت کشور بدون برگزاری آزمون ارزیابی وسع
- پایین بودن سهم بیمه‌ها در مدیریت نظام مالی نظام سلامت (کمتر از ۲۰ درصد)
- بالا بودن تعداد خانوارهای مواجه با هزینه‌های کمرشکن
- پایین بودن سهم دولت از کل هزینه‌های سلامت
- ناعادلانه بودن سهم مشارکت تامین کنندگان منابع (بیمه شده، کارفرما و دولت)
- نبود راهنماهای بالینی در نظام ارائه خدمات سلامت
- وجود نظام پرداخت مبتنی بر خدمات در بیشتر سطوح ارائه خدمات سلامت
- عدم اهتمام به سطح‌بندی خدمات سلامت
- پراکندگی منابع بخش سلامت

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبردهای دستیابی به اهداف کلی
۱	پوشش کامل جمعیت	اجباری کردن بیمه همگانی پایه
۲	کاهش سهم پرداخت از جیب	– افزایش سهم دولت از کل هزینه‌های سلامت – نظام ارجاع و پزشک خانواده – مدیریت منابع از طریق بیمه‌ها – مشارکت به اندازه توان استفاده به اندازه نیاز – تغییر نظام پرداخت
۳	کاهش خانوارهای مواجه با هزینه‌های کمرشکن	– پوشش بیمه‌ای اقشار کم درآمد – تدوین راهنماهای بالینی
۴	مشارکت عادلانه در تأمین منابع مالی	استقرار حق سرانه پیشرونده (مشارکت به اندازه توان)
۵	پایداری منابع	– افزایش سهم پیش پرداخت از کل هزینه‌های سلامت (افزایش اثربخشی نظام بیمه‌ای) – مدیریت منابع از طریق تجمع و تمرکز آنها – متنوع‌سازی روش‌های تأمین منابع

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	پوشش جمعیت	افزایش پوشش جمعیت	درصد	۹۶	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۹۹/۵	۱۰۰
۲	کاهش سهم پرداخت از جیب	کاهش سهم پرداخت از جیب	درصد	۵۸	۵۸	۵۱	۴۴	۳۷	۳۰	۲۵
۳	هزینه‌های کمرشکن	کاهش هزینه‌های پزشکی	درصد مراجعین	۶	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۴	مشارکت عادلانه	افزایش مشارکت عادلانه	درصد	۸۳/۷	۸۳/۷	۸۴/۷	۸۶	۸۷/۵	۸۹	۹۰
۵	پایداری منابع	افزایش سهم پیش‌پرداخت	درصد سهم بیمه	–	–	–	–	–	–	–
۶	پایداری منابع	افزایش سهم بیمه‌ها	درصد	۱۸	۱۸	۲۲	۲۶	۳۱	۳۶	۴۰٪

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	اجباری کردن بیمه همگانی پایه	– ارائه خدمات اجتماعی (پرداخت یارانه‌ها، کمک‌های بدون عوض) و خدمات بانکی به پوشش بیمه اجتماعی فرد (شماره تأمین اجتماعی)	– اختصاص شماره تأمین اجتماعی به کلیه افراد ایرانی ساکن کشور
۲	نظام ارجاع و پزشک خانواده	– ایجاد زیر ساخت فناوری اطلاعات – ایجاد پرونده الکترونیک سلامت – تدوین فرآیند ارجاع – تدوین راهنماهای بالینی – ایجاد پایگاه اطلاعات سامانه و پنجره واحد خدمت رفاه و تأمین اجتماعی برای همه افراد جامعه با اولویت گروه‌ها و اقشار جامعه هدف خدمات رفاه و تأمین اجتماعی	– خرید نرم‌افزار مورد نیاز برای ایجاد زیرساخت لازم – آموزش پرسنل نظام ارجاع درخصوص ایجاد پرونده الکترونیک سلامت اجرایی کردن فرایند ارجاع توسط مراکز ارائه‌دهنده خدمات سلامت – اجرای راهنماهای بالینی توسط ارائه‌دهندگان خدمات سلامت
۳	مدیریت منابع از طریق جمع و تمرکز آنها در نظام بیمه‌ای	– شناسایی منابع قابل هزینه کرد از طریق نظام بیمه و تمرکز منابع مالی بیمه سلامت	– جمع و تمرکز منابع بیمه‌های سلامت
۴	مشارکت به اندازه توان	– تعیین حق سرانه بیمه بر اساس درصد یکسان از حقوق و دستمزد – انجام آزمون وسیع برای شناسایی افراد نیازمند	– دریافت حق سرانه بیمه براساس درصد یکسان از حقوق و دستمزد در سازمان‌های بیمه‌گر – پرداخت حق سرانه براساس آزمون وسیع
۵	تغییر نظام پرداخت	– تدوین نظام پرداخت آینده‌نگر DRG – فرانشیز پلکانی – خرید راهبردی خدمات سلامت	– اجرای نظام پرداخت آینده‌نگری DRG در مراکز ارائه‌دهنده خدمات سلامت – دریافت فرانشیز پلکانی – خرید خدمات براساس نظام سرانه
۶	پوشش بیمه‌ای اقشار کم‌درآمد	– تدوین مدل بومی آزمون وسیع برای شناسایی افراد نیازمند – تعیین حق سرانه افراد نیازمند توسط دولت – تعیین صددرصد هزینه بیماری‌های صعب‌العلاج توسط بیمه‌ها – تدوین راهنماهای بالینی – پوشش کامل بیمه سلامت و کاهش سهم بیمار از هزینه‌های دارو و درمان	– اجرای آزمون وسیع برای شناسایی اقشار نیازمند – پرداخت حق سرانه افراد نیازمند توسط دولت – پرداخت صد در صد هزینه بیماری‌های صعب‌العلاج توسط بیمه‌ها – اجرای راهنماهای بالینی توسط ارائه‌دهندگان خدمات سلامت
۷	استقرار حق سرانه پیش رونده	– تعیین حق سرانه بر اساس درصدی از حقوق و دستمزد	– دریافت حق سرانه براساس درصدی از حقوق و دستمزد
۸	افزایش سهم پیش پرداخت از کل هزینه‌های سلامت	– ایجاد راهکار برای تضمین وصول به موقع حق سرانه بیمه – برقراری عوارض برای کالاها و خدمات آسیب رسان به سلامت – تعیین حق سرانه بر اساس درصدی از حقوق و دستمزد – پوشش کامل بیمه سلامت و کاهش سهم بیمار از هزینه‌های دارو و درمان	– دریافت عوارض از کالاها و خدمات آب‌رسان به سلامت – دریافت حق سرانه براساس درصدی از حقوق و دستمزد – تدوین و اجرایی مقررات لازم برای وصول به موقع حق سرانه بیمه
۹	اجرای بندهای ۴۰ و ۴۲ سیاست‌های کلی برنامه ششم – استقرار نظام جامع و یکپارچه و چندلایه تأمین اجتماعی – ارتقای کیفیت بیمه‌های تأمین اجتماعی پایه	– تدوین نظام بیمه‌های درمانی کشور در چارچوب نظام رفاه و تأمین اجتماعی – تدوین تعرفه‌های واقعی در بخش‌های دولتی، عمومی غیردولتی و خصوصی براساس قانون بیمه همگانی خدمات درمانی – استقرار نظام جامع بهروری در صنعت بیمه	– ساماندهی و اصلاح فرآیندهای ارائه خدمات درمانی برقراری پوشش فراگیر بیمه‌ای براساس نیازمندی‌ها، غربالگری اجتماعی و آزمون وسیع – تسهیل فعالیت و تقویت بیمه‌های تکمیلی از طریق صندوق‌های تعاونی و خصوصی در قالب نظام تأمین اجتماعی چند لایه

بیمه‌های اجتماعی

الف) تبیین وضعیت

نظام تأمین اجتماعی به منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی و تأمین آتیه شهروندان به عنوان یکی از ضرورت‌های توسعه اقتصادی و تحقق عدالت در کشور است. حمایت از نیروی کار به منظور ایجاد امنیت و آرامش برای خود و خانواده آنان، مستلزم شکل‌گیری نظام بیمه‌های اجتماعی پایدار قوی، کارآمد و فراگیر می‌باشد. نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در اقتصاد ایران در برگیرنده نهادهای سازمان‌ها و صندوق‌های متعددی است که هرکدام در یکی از حوزه‌های حمایتی یا بیمه‌ای فعالیت می‌کنند و به تناسب وظایف قانونی خود، بخشی از جامعه هدف را در مقابل آسیب‌ها و خطرات طبیعی، اجتماعی یا اقتصادی مورد حمایت قرار داده‌اند. آمارهای موجود نشان می‌دهد که درصد قابل توجهی از جمعیت کشور به صورت بیمه‌ای یا حمایتی زیرپوشش نظام تأمین اجتماعی هستند. اما واقعیت این است که هنوز بسیاری از مردم برای تأمین حداقل نیازهای ضروری خود با مشکل مواجه هستند.

طی دهه اخیر به دلیل تحولات جمعیتی، افزایش امید زندگی، سالمند شدن جمعیت زیرپوشش، بالا بودن نرخ حوادث و سوانح و بیماری‌های شغلی و عوامل مشابه، تعداد بازنشستگان و مستمری بگیران به نحو چشمگیری افزایش یافته است. اجرای قوانین بازنشستگی پیش از موعد و افزایش دامنه شمول این قوانین در سال‌های اخیر منجر به تشدید روند رشد تعداد مستمری بگیران شده است. علاوه بر سازمان‌ها و صندوق‌های وابسته به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی شامل صندوق بازنشستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه کشاورزان، روستاییان و عشایر، صندوق‌های بیمه و بازنشستگی دیگری نیز فعالیت می‌کنند که به طور اختصاصی برای ارائه خدمات بازنشستگی به کارکنان برخی از دستگاه‌های اجرایی به وجود آمده‌اند. سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، صنعت نفت، آینده‌ساز، بانک مرکزی، بیمه مرکزی، شهرداری تهران و... از جمله این صندوق‌ها هستند که تعداد آنها به دوازده صندوق می‌رسد.

اغلب صندوق‌های بازنشستگی در ایران در مرحله بلوغ یا پس از بلوغ هستند و به همین دلیل، نسبت ذخایر آنها به کل منابع اندک است. برآوردها نشان می‌دهد ذخایر سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بازنشستگی کشوری و بقیه صندوق‌های بیمه‌ای کفاف پرداخت مستمری‌ها و بدهی‌های آنها را نمی‌دهد و در سال‌های نه چندان دور در انجام تعهدات، بیشتر به درآمدهای عمومی دولت وابسته می‌شوند.

یکی از مهمترین شاخص‌های نظام بیمه‌های اجتماعی کشور، ضریب پوشش بیمه‌های اجتماعی می‌باشد که معیار مناسبی برای بررسی و تحلیل وضعیت موجود بیمه‌های اجتماعی می‌باشد. این شاخص بیانگر آن است که چه درصدی از جمعیت کشور زیر چتر بیمه‌های اجتماعی قرار گرفته‌اند. مهمترین خلاء و نارسایی وضع موجود در پوشش جمعیت بیمه‌های اجتماعی، نبود سیستم بیمه‌ای مناسب و فقدان پوشش بیمه‌ای برای شاغلان غیر مزد و

حقوق‌بگیر می‌باشد. بخشی از این خلأ پوشش بیمه‌ای در طول برنامه چهارم توسعه و با تشکیل صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر و گسترش پوشش بیمه‌ای اقشار جدید از جمله تحت پوشش قراردادن گروه‌های جدید توسط سازمان تأمین اجتماعی برطرف شده است به گونه‌ای که این شاخص بیشترین روند افزایشی را در این سال‌ها داشته است. از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۳۹۴ شاخص مورد اشاره از ۶۳ درصد به ۷۰ درصد افزایش یافته است.

لذا در حال حاضر ۳۰ درصد از جمعیت کشور تحت پوشش بیمه‌های اجتماعی نمی‌باشند که عمدتاً روستائیان هستند که علی‌الاصول باید مشمول صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر باشند که به دلیل اختیاری بودن پوشش بیمه‌ای این صندوق و یا کمی درآمد تحت پوشش قرار ندارند. بخش عمده دیگری از غیر بیمه‌شدگان در کشور شاغلین بخش غیررسمی اقتصاد می‌باشند که به دلیل دریافت مزد و حقوق پایین‌تر از حداقل دستمزد اعلامی سالانه نمی‌توانند تحت پوشش بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی قرار گیرند.

ب) اهم اقدامات دولت

تأمین اعتبار برای حق بیمه سهم کارفرمایی پوشش بیمه‌های اجتماعی قالیبافان، بافندگان فرش، شاغلان صنایع دستی کددار، خادمین مساجد، باربران و رانندگان در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به ترتیب برای ۷۹۵ و ۱۲۰۰ هزار نفر، تأمین اعتبار برای حق بیمه سهم کارفرمایی دولت برای پوشش بیمه‌های اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به ترتیب برای ۱۳۰۰ و ۱۵۰۰ هزار خانوار انجام شده است. همچنین در سال ۱۳۹۴ جهت کمک به تأمین حقوق و هزینه‌های درمان کارکنان بازنشسته فولاد ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال مطابق تبصره بودجه، پیش‌بینی گردیده است که تا پایان سال اختصاص می‌یابد.

ج) اهم چالش‌ها

- فراگیر نبودن قلمروهای بیمه اجتماعی و پوشش جمعیتی ناکافی

مبنای پوشش بیمه‌های اجتماعی وضعیت شغلی افراد است، به نحوی که گروه غیر مزد و حقوق‌بگیر (کارفرمایان، کارکنان مستقل و کارکنان فامیلی بدون مزد) مشمول بیمه غیراجباری (اختیاری و سایر) و گروه مزد و حقوق‌بگیران (شامل مزد و حقوق‌بگیران بخش عمومی و خصوصی) مشمول بیمه اجباری می‌باشند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بخش عمده پوشش صندوق‌های بیمه اجتماعی در کشور متمرکز بر اقشار مزد و حقوق‌بگیر بوده و در زمینه حمایت از شاغلان بدون کارفرما که نزدیک به نیمی از شاغلان و فعالان اقتصادی کشور هستند و همچنین سایر اقشار جامعه از قبیل زنان سرپرست خانوار، زنان خانه دار، شاغلان موقت و پاره‌وقت و ...، توفیق چندانی به دست نیامده است.

- نبود سیستم‌های کارآمد برای نظارت بر اجرای قوانین، رسیدگی به شکایت‌ها و احقاق حقوق مردم

نظارت‌هایی که بازرسان قانونی صندوقها انجام می‌دهند عمدتاً ناظر بر فعالیت مالی بوده و نظارتی بر عملکرد ارکان صندوقها و مدیریت آنها وجود ندارد. لذا علی‌رغم وجود هیأت نظارت و بازرسی در ارکان تشکیلاتی صندوقهای بازنشستگی، استاندارد دی جهت نظارت و ارایه گزارش به شرکای صندوقها (دولت، کارفرما، بیمه شده) وجود ندارد.

به دلیل نبود چنین سازوکاری در کشور ما، مطالبات اجتماعی عمدتاً به صندوق های بیمه اجتماعی منتقل گردیده که منجر به ایجاد کسری منابع برای صندوق‌ها و افزایش وابستگی آنها به بودجه دولت شده است.

- افزایش بدهی‌های معوقه دولت به صندوق‌های بیمه و بازنشستگی

در شرایطی که دولت با محدودیت شدید منابع مواجه است، به دلیل تصویب قوانین حمایتی و معافیت‌های بیمه‌ای، بدهی‌های معوقه دولت به صندوق‌های بیمه اجتماعی به طور تصاعدی در حال افزایش است و پیش‌بینی می‌شود که طی پنج سال آینده به سطح غیرقابل تأدیه توسط دولت برسد. مگر آنکه در اولین فرصت، قوانین تعهدآور اصلاح شوند و جلوی رشد افزایش مطالبات صندوق‌ها از دولت گرفته شود.

- پوشش گروه‌های جمعیتی جدید با میانگین سنی بالا

طی سال‌های اخیر، گروه‌های جدیدی به عضویت صندوق‌های بیمه‌ای (علی‌الخصوص صندوق بیمه کشاورزان، روستائیان و عشایر) اضافه شده‌اند که میانگین سنی ورود آنها از حد استاندارد بیمه‌ای بالاتر بوده است. این وضعیت موجب شده که متوسط دوره بیمه‌پردازی اعضای صندوق‌ها کاهش یافته و کفه تعهدات آنها نسبت به منابع به صورت تصاعدی فزونی یابد.

- بی‌ثباتی مدیریت

با عنایت به ماهیت عمومی و غیردولتی صندوق‌های بیمه اجتماعی و آثار درازمدت آنها بر سرنوشت جامعه، بی‌ثباتی مدیریت و تأثیر بالای تحولات سیاسی بر مدیریت این صندوق‌ها، موجب ایجاد مشکلات زیادی از جمله افزایش تعهدات بی‌پشتوانه، افت شدید بازدهی فعالیت‌های اقتصادی، کاهش نظارت بر عملکرد صندوق‌ها، گسترش فساد اداری و ... می‌گردد که شدیداً می‌بایست از آن اجتناب نمود.

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	گسترش پوشش بیمه‌های اجتماعی	- برقراری ساختار و سازوکار مناسب پوشش بیمه‌های اجتماعی - برنامه‌ریزی و ساماندهی بازپرداخت تعهدات جاری و تأدیه مطالبات معوقه صندوق‌های بازنشستگی - اعمال اصلاحات پارامتریک
۲	عدالت در دسترسی به پوشش بیمه‌های اجتماعی	- برقراری ساختار و سازوکار مناسب پوشش بیمه‌های اجتماعی - اعمال اصلاحات پارامتریک - اعمال اصلاحات سیستمیک - اعمال اصلاحات ساختاری - تنظیم امور صندوق‌های بیمه‌ای بر اساس اصول، قواعد و محاسبات بیمه‌ای
۳	پایداری منابع و مصارف	- اعمال اصلاحات پارامتریک - برنامه‌ریزی و ساماندهی بازپرداخت تعهدات جاری و مدیریت مطالبات معوق صندوق‌های بازنشستگی - ایجاد شفافیت محاسبه‌پذیری و اداره اقتصادی امور سرمایه‌گذاری‌ها - تمرکز بر تنظیم، هدایت و راهبری امور بیمه‌های اجتماعی از طریق نهاد تنظیم مقررات
۴	جامعیت تعهدات و خدمات بیمه‌های اجتماعی	- تکمیل بسته خدمات برای جامعه هدف
۵	اصلاح نظام سرمایه‌گذاری صندوق‌های بیمه‌ای	- تمرکز بر تنظیم، هدایت و راهبری امور بیمه‌های اجتماعی از طریق نهاد مستقل تنظیم مقررات

- اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	توسعه، گسترش و ارتقای بیمه‌های اجتماعی	۱-۱- ضریب پوشش بیمه‌های اجتماعی	درصد	۷۰	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵
		۱-۳- متوسط مستمری دریافتی به متوسط هزینه خانوار	درصد	۴۸	۴۸	۴۸.۴	۴۸.۶	۴۸.۸	۴۹	۴۹.۳

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۲	پایداری منابع (تبادل بین منابع و مصارف)	۱-۲- متوسط نسبت مصارف به منابع کلیه صندوق‌ها	درصد	۷۴	۷۴	۷۴	۷۳.۵	۷۳	۷۲.۵	۷۲
		نسبت مصارف به منابع سازمان تأمین اجتماعی	درصد	۶۵	۶۵	۶۳	۶۲	۶۰	۵۹	۵۷
		نسبت مصارف به منابع صندوق کشوری	درصد	۱۰۸	۱۰۸	۱۱۱	۱۱۳	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۸
		نسبت مصارف به منابع روستاییان و عشایر	درصد	۷۰.۵	۷۰.۵	۱۰	۱۱	۱۳	۱۶	۱۸
		۲-۲- جلوگیری از کاهش متوسط نسبت پشتیبانی کلیه صندوق‌ها (در صورت اجرای بیمه فراگیر)	برابر	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸
		نسبت پشتیبانی سازمان تأمین اجتماعی	برابر	۶.۱۲	۶.۱۲	۵.۹۲	۵.۸۳	۵.۷۳	۵.۶۴	۵.۵۵
		نسبت پشتیبانی صندوق کشوری	برابر	۰.۹۱	۰.۹۱	۰.۷۶	۰.۶۹	۰.۶۳	۰.۵۸	۰.۵۳
		نسبت پشتیبانی صندوق کشاورزان، روستاییان و عشایر	برابر	۵۸.۲۸	۵۸.۲۸	۳۱.۴۷	۶۲.۴۲	۴۰.۳۸	۶۰.۳۴	۱۷.۳۱
		۳-۲- متوسط نرخ جایگزینی کلیه صندوق‌ها	درصد	۸۳	۸۳	۸۳	۸۲	۸۲	۸۱	۸۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	برقراری ساختار و سازوکار مناسب پوشش بیمه‌های اجتماعی	اجباری کردن بیمه‌های اجتماعی برای افراد غیرمزد و حقوق‌بگیر و شاغلین در بخش‌های رسمی و غیررسمی	طراحی و استقرار بیمه اجتماعی پایه فراگیر ویژه افراد بدون کارفرما و غیرمزد و حقوق‌بگیران
۲	برنامه‌ریزی و ساماندهی بازپرداخت تعهدات جاری و مدیریت مطالبات معوقه صندوق‌های بازنشستگی	اجرای تعهدات جاری و مدیریت مطالبات معوقه صندوق‌های بازنشستگی	تأمین منابع مورد نیاز
۳	اعمال اصلاحات پارامتریک	متناسب‌سازی حداقل سن و سابقه بازنشستگی لازم با میزان امید زندگی	- اصلاح مؤلفه‌های (پارامترهای) مؤثر بر فعالیت صندوق‌ها (از جمله فرمول مستمری، سن بازنشستگی و ...)
۴	برقراری ساختار و سازوکار مناسب پوشش بیمه‌های اجتماعی	بهره‌مندی از منابع عمومی به صورت سرانه یکسان برای جوامع هدف	ایجاد بانک اطلاعاتی مشتمل بر ویژگی‌های کارگاه و بیمه شده

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۵	اعمال اصلاح سیستمیک	اصلاح ساختار کلان صندوق‌های بیمه‌های اجتماعی در چهارچوب نظام تأمین اجتماعی چندلایه	طراحی بازنشتی تکمیلی به صورت مشارکت معین
۶	اعمال اصلاحات ساختاری	توزیع جمعیت کشور بین صندوق‌های مختلف بازنشتی براساس رابطه حقوق و دستمزد	پادار نمودن صندوق بیمه فراگیر
۷	تنظیم امور صندوق‌های بیمه‌ای براساس اصول، قواعد و محاسبات	به‌کارگیری روش‌های علمی محاسبات بیمه‌ای در تنظیم امور صندوق‌ها	تدوین و ابلاغ در قالب وظایف نهاد تنظیم مقررات
۸	ایجاد شفافیت محاسبه‌پذیری و اداره اقتصادی امور سرمایه‌گذاری صندوق‌ها	- سالم‌سازی و شفاف‌سازی فعالیت‌های اقتصادی صندوق‌ها - پرهیز از بنگاهداری در صندوق‌های بیمه‌ای	- تدوین و ابلاغ در قالب وظایف نهاد تنظیم مقررات - فعالیت در بازارهای مالی
۹	تمرکز بر تنظیم، هدایت و راهبری امور بیمه‌های اجتماعی از طریق نهاد تنظیم مقررات بیمه‌های اجتماعی	تعیین ضوابط و اصول سرمایه‌گذاری صندوق‌ها	تصویب قانون تأسیس سازمان مستقل تنظیم مقررات
۱۰	تکمیل بسته خدمات برای جامعه هدف	تعریف نظام چندلایه‌ای خدمات بیمه‌ای	ایجاد نظام چندلایه (بیمه پایه، بیمه مکمل و مساعدت اجتماعی)

امور حمایتی و توانمندسازی

الف) تبیین وضعیت

حمایت‌های اجتماعی بخشی از ساختار نظام جامع تأمین و رفاه اجتماعی در کشور است که عهده‌دار ارائه خدمات اجتماعی به گروه‌های نیازمند اجتماعی است. این گروه‌های اجتماعی نیازمند مساعدت، عموماً اقشار آسیب پذیر و محروم اجتماعی یا گروه‌های اجتماعی همچون سالمندان، معلولان، زنان بی سرپرست، زنان سرپرست خانوار و کودکان بی سرپرست هستند. به طور عمده سازمان بهزیستی کشور و کمیته امداد امام خمینی (ره) مسئولیت ارائه خدمات به اقشار آسیب پذیر را به عهده دارند. نقش این حوزه در تعدیل پیامدهای ناخواسته برنامه های توسعه دارای اهمیت فراوان است فعالیت‌های اساسی انجام شده در این حوزه عبارتند از:

- جمعیت تحت پوشش خدمات حمایتی مستمر از ۲,۱۰۰ هزار خانوار در سال ۱۳۹۲ به ۲,۲۴۰ هزار خانوار در سال ۱۳۹۴ افزایش یافته است.
- اقدامات انجام شده جهت توانمند سازی جامعه تحت پوشش شامل توسعه طرح‌های اشتغال، ساخت مسکن و پوشش بیمه اجتماعی افراد تحت پوشش بوده است. جهت توانمندسازی خانوارهای مذکور در سال ۱۳۹۲، ۶۰۰۰۰ مورد شغل ایجاد گردیده که این رقم در سال ۱۳۹۴ به ۶۵۰۰۰ شغل بالغ گردیده است. در سال ۱۳۹۲ حدود ۷۰۰۰۰ واحد مسکن جهت نیازمندان آماده بهره‌برداری شده است که این رقم در سال ۱۳۹۴ به ۷۷۰۰۰ واحد افزایش یافته است. به منظور پوشش بیمه اجتماعی افراد واجد شرایط در سال ۱۳۹۲ حدود ۴۰۰۰۰۰ هزار نفر تحت پوشش بوده‌اند که در سال ۱۳۹۴ تعداد افراد بیمه شده تحت پوشش خدمات بیمه‌ای به ۴۴۵۲۲۱ نفر بالغ گردیده است. با توجه به موارد ذکر شده در سال ۱۳۹۲، ۵۳۰۰۰۰ نفر تحت پوشش خدمات توانمندسازی قرار گرفته‌اند که در سال ۱۳۹۴ به ۵۸۷۲۲۱ نفر افزایش یافته است.
- به منظور پیشگیری از معلولیت‌ها در سال ۱۳۹۲ تعداد ۲,۸۵۰,۰۰۰ نفر از کودکان تحت پوشش غربالگری بینایی قرار گرفته که در سال ۱۳۹۴ این تعداد به ۳,۰۰۰,۰۰۰ نفر افزایش یافته است. همچنین در سال ۱۳۹۲، ۹۱۰۰۰۰ کودک از نظر شنوایی مورد غربالگری قرار گرفته که این تعداد در پایان سال ۱۳۹۴ به ۹۶۶۰۰۰ نفر بالغ گردیده است.
- دلیل اصلی افزایش خدمات توانمند سازی رشد منابع تخصیص یافته بوده است. اعتبار خدمات حمایتی و توانمندسازی از ۱/۵۵ در صد در سال ۱۳۹۲ به ۱/۸۸ درصد در سال ۱۳۹۴ بالغ گردیده است.
- سالمندان تحت حمایت در سال ۱۳۹۲، ۲۲۰۰۰۰۰ نفر تحت پوشش خدمات حمایتی بوده اند که تعداد این افراد در سال ۱۳۹۴ به ۲۶۵۷۰۷۰ نفر بالغ گردیده است.

- در سال ۱۳۹۲ (۸۵) درصد معلولین روستایی از خدمات توانبخشی مبتنی بر جامعه برخوردار بوده‌اند که در سال ۱۳۹۴ این رقم به ۹۵ درصد افزایش یافته است.

ب) اهم اقدامات دولت

- رویکردهای اصلی در این حوزه متمرکز بر تأمین معیشت، توانمندسازی جامعه تحت پوشش و پیشگیری از معلولیتها و حمایت از گروه‌های خاص (معلولین، سالمندان و ...) می‌باشد.
- از اهم اقدامات انجام شده طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۴ در این حوزه می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:
- افزایش منابع حوزه حمایتی و توانمند سازی از محل منابع عمومی دولت و توجه به این حوزه
- استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های مردم نهاد و حمایت‌های مردمی
- تغییر روش‌های مستقیم حمایتی به حمایت‌های غیرمستقیم از طریق ایجاد شغل، مسکن و رویکردهای بیمه‌ای
- مداخله به هنگام در امور فردی و خانوادگی و پیشگیری از معلولیت‌ها
- برون‌سپاری خدمات و توسعه خدمات مبتنی بر جامعه (در مناطق روستایی و حاشیه شهرها)
- ارائه خدمات فوریت‌های اجتماعی

ج) اهم چالش‌ها

- با وجود اقدامات فوق هنوز چالش‌های عمده‌ای در این حوزه وجود دارند که اهم این چالش‌ها عبارتند از:
- افزایش جمعیت نیازمند خدمات حمایتی و وجود افراد پشت نوبت خدمات حمایتی
- افزایش جمعیت سالمند و نیاز سالمندان به خدمات ویژه دوره سالمندی (از نظر معیشت، سلامت، تغذیه، مسکن و مراقبت در خانواده)
- عدم پوشش کامل جمعیت معلولین کشور
- عدم اجرای برخی از قوانین حمایتی و توانمندسازی
- محدودیت فقرا در دسترسی به تسهیلات و اعتبارات بانکی
- تبعات اجتماعی ناشی از اجرای سیاست‌های کلان اقتصادی در نظام سیاستگذاری و تداوم نابرابری‌های رفاهی بین مناطق مختلف و گروه‌های متفاوت افراد جامعه و تأثیرات حاصل از آن بر گروه‌های آسیب‌پذیر حوزه خدمات حمایتی
- با توجه به چالش‌های پیش رو، یکی از اقدام‌های اساسی برای رفع تنگناها و چالش‌های این بخش طراحی و برقرای نظام چندلایه تأمین اجتماعی با تاکید بر لایه مساعدت اجتماعی برای جمعیت‌های هدف می‌باشد.

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبرد ها

ردیف	اهداف کلی بخش	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	توانمندسازی جامعه تحت پوشش (خروج از چرخه حمایت مستقیم افراد قابل بازتوان)	- توسعه فرایند توانمندسازی و گسترش کیفیت زندگی جامعه هدف - ظرفیت سازی و شبکه سازی تشکل ها و سازمان های مردم نهاد - تغییر روشهای حمایتی مستقیم به رویکردهای بیمه ای
۲	کنترل رشد آسیبهای اجتماعی	- تشخیص و مداخله به هنگام در امور فردی و خانوادگی - توسعه سامانه رصد و دیدبان آسیبهای اجتماعی
۳	کنترل رشد بروز معلولیت	توسعه خدمات غربالگری تشخیص و مداخله به هنگام
۴	میزان نفوذ خدمات حمایتی	- اعتماد سازی و گسترش همکاری با سازمانها و نهادهای مردم نهاد - کمک به تقویت ظرفیت جوامع محلی در راستای فعالیتهای خیریه و داوطلب - برون سپاری خدمات قابل واگذاری در حوزه حمایتی
۵	میزان نفوذ خدمات توانبخشی	- توسعه خدمات فراموسسه ای و توسعه خدمات سیاری - برون سپاری خدمات قابل واگذاری در حوزه حمایتی و توانبخشی - کمک به تقویت ظرفیت جوامع محلی در راستای فعالیتهای خیریه و داوطلب
۶	میزان خدمات حمایتی سالمندان	توسعه خدمات فراموسسه ای و توانمندسازی سالمندان

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	توانمندسازی جامعه تحت پوشش (خروج از چرخه حمایت مستقیم افراد قابل بازتوان)	اشتغال افراد تحت پوشش از ۶۵۰۰۰ به ۸۲۰۰۰ نفر	نفر	۶۵۰۰۰	۶۵۰۰۰	۶۸۰۰۰	۷۱۰۰۰	۷۴۰۰۰	۷۸۰۰۰	۸۲۰۰۰
		ایجاد مسکن برای نیازمندان از ۷۷۰۰۰ به ۹۶۰۰۰ دستگاه	دستگاه	۷۷۰۰۰	۷۷۰۰۰	۸۰۰۰۰	۸۴۰۰۰	۸۸۰۰۰	۹۲۰۰۰	۹۶۰۰۰
		بیمه اجتماعی افراد تحت پوشش از ۴۴۵۳۲۱ به ۵۶۷۰۰۰ نفر	نفر	۴۴۵۳۲۱	۴۴۵۳۲۱	۴۶۸۰۰۰	۴۹۱۰۰۰	۵۱۵۰۰۰	۵۴۰۰۰	۵۶۷۰۰
۲	کنترل رشد آسیبهای اجتماعی	کنترل افزایش طلاق از ۱۶۳۲۲۸ به ۱۷۶۱۱۹ نفر	نفر	۱۶۳۲۲۸	۱۶۳۲۲۸	۱۶۷۵۶۲	۱۶۹۷۲۳	۱۷۱۸۷۶	۱۷۴۰۰۹	۱۷۶۱۱۹
		افزایش حمایت از کودکان خیابانی از ۶۰۰۰ به ۷۶۵۸ نفر	نفر	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۶۳۰۰	۶۶۱۵	۶۹۴۶	۷۳۹۳	۷۶۵۸
		افزایش حمایت از معتادان از ۱۳۰۰۰۰۰ به ۱۴۳۲۴۹۸ نفر	نفر	۱۳۰۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰	۱۳۶۳۹۰۲	۱۳۸۰۴۸۱	۱۳۹۷۹۸۷	۱۴۱۵۳۴۳	۱۴۳۲۴۹۸

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۳	کنترل و کاهش معلولیت	غریبالگری بینایی کودکان از ۳ میلیون به ۳۱۵۳۰۳۰ نفر	نفر	۳۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰	۳۰۳۰۰۰	۳۰۶۰۳۰۰	۳۰۹۰۹۰۳	۳۱۲۱۸۱۲	۳۱۵۳۰۳۰
		غریبالگری شنوایی از ۹۶۶۰۰۰ به ۱۵۴۵۰۰۰ نفر	نفر	۹۶۶۰۰۰	۹۶۶۰۰۰	۱۰۶۲۰۰۰	۱۱۶۲۰۰۰	۱۲۷۸۰۰۰	۱۴۰۵۰۰۰	۱۵۴۵۰۰۰
۴	میزان نفوذ خدمات حمایتی	افزایش خانوارهای مستمری بگير از ۲۲۴۰۰۰۰ به ۳۸۳۰۲۰۸ خانوار	خانوار	۲۲۴۰۰۰۰	۲۲۴۰۰۰۰	۲۶۲۳۷۶۸	۲۸۷۹۰۷۸	۳۲۱۴۶۲۲	۳۴۸۱۵۹۱	۳۸۳۰۲۰۸
		افزایش کودکان تحت پوشش تغذیه از ۲۰۴۹۶۵ به ۳۳۰۰۹۸ نفر	نفر	۲۰۴۹۶۵	۲۰۴۹۶۵	۲۲۵۴۶۲	۲۴۸۰۰۸	۲۷۲۸۰۱	۳۰۰۰۸۹	۳۳۰۰۹۸
		پرداخت شهریه دانشجویان از ۱۲۷۸۰۷ به ۱۶۳۱۱۷ نفر	نفر	۱۲۷۸۰۷	۱۲۷۸۰۷	۱۳۴۱۹۷	۱۴۰۹۰۷	۱۴۷۹۵۳	۱۵۵۳۵۰	۱۶۳۱۱۷
		افزایش حمایت از کودکان بی سرپرست از ۲۳۴۰۲ به ۲۵۸۲۸ نفر	نفر	۲۳۴۰۲	۲۳۴۰۲	۲۳۸۷۰	۲۴۳۴۷	۲۴۸۳۴	۲۵۳۳۱	۲۵۸۲۸
		افزایش حمایت از کودکان یتیم از ۲۷۵۰۰۰ به ۳۰۹۶۹۵ نفر	۲۷۵۰۰۰	۲۸۰۵۰۰	۲۸۰۵۰۰	۲۸۶۱۱۰	۲۹۱۸۳۲	۲۹۷۶۶۹	۳۰۳۶۲۲	۳۰۹۶۹۵
		افزایش توانبخشی مبتنی بر جامعه روستایی از ۴۲۴۰۰۰ به ۶۰۰۰۰۰ نفر	نفر	۴۲۴۰۰۰	۴۲۴۰۰۰	۴۸۰۰۰۰	۵۱۰۰۰۰	۵۴۰۰۰۰	۵۷۰۰۰۰	۶۰۰۰۰۰
۵	میزان نفوذ خدمات توانبخشی	افزایش توانبخشی مبتنی بر جامعه شهری به ۱۸۰۰۰۰ نفر	نفر	-	-	۶۰۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰
		افزایش تأمین وسایل توانبخشی از ۹۸۰۰۰ به ۲۲۰۰۰۰ نفر	نفر	۹۸۰۰۰	۹۸۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۹۰۰۰۰	۲۲۰۰۰۰
		افزایش خرید خدمت از بخش غیردولتی از ۹۰۰۰۰ به ۲۳۰۰۰۰ نفر	نفر	۹۰۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	۲۳۰۰۰۰
		افزایش حمایت از سالمندان از ۲۶۵۷۰۷۰ به ۴۱۸۰۰۰۰ نفر	نفر	۲۶۵۷۰۷۰	۲۶۵۷۰۷۰	۳۰۵۳۱۷۵	۳۳۲۰۸۲۸	۳۶۱۳۳۵۱	۳۹۲۸۱۲۲	۴۱۸۰۰۰۰
۶	میزان خدمات حمایتی سالمندان	افزایش حمایت از سالمندان از ۲۶۵۷۰۷۰ به ۴۱۸۰۰۰۰ نفر	نفر	۲۶۵۷۰۷۰	۲۶۵۷۰۷۰	۳۰۵۳۱۷۵	۳۳۲۰۸۲۸	۳۶۱۳۳۵۱	۳۹۲۸۱۲۲	۴۱۸۰۰۰۰

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	توسعه توانمند سازی و گسترش کیفیت زندگی جامعه هدف و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر	- گسترش برنامه‌های اشتغال زایی و خودکفایی - تقویت برنامه‌های اشتغال معلولین	- حمایت از اشتغال‌های خرد، خانگی و زود بازده - اعطای کمک‌های غیر نقدی به خانوارهای آسیب‌پذیر به منظور تأمین امنیت غذایی
۲	ظرفیت‌سازی و شبکه‌سازی تشکلهای سازمان‌های مردم نهاد	گسترش برنامه‌های اجتماع محور (گروه‌های همیار، خودیار و..)	- گسترش ظرفیت سازمان‌های مردم نهاد - تقویت مشارکت‌های بومی و محلی - فضاسازی مناسب برای مشارکت افراد نیازمند - حمایت در فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی
۳	تغییر روش‌های حمایتی مستقیم به رویکردهای بیمه‌ای	توسعه بیمه‌های اجتماعی جامعه تحت پوشش	- بیمه‌های اجتماعی زنان سرپرست خانوار شهری و روستایی و معلولین
۴	تشخیص و مداخله به هنگام در امور فردی و خانوادگی	توسعه خدمات فوریت‌های اجتماعی	- سیاست‌گذاری رسانه ای در خصوص اطلاع رسانی و آگاه سازی مردم - تقویت مداخله مددکاری اجتماعی قبل از مداخلات قضائی و انتظامی - حضور سریع و زود هنگام مددکاری اجتماعی
۵	توسعه سامانه رصد و دیده‌بان آسیب‌های اجتماعی	ایجاد سامانه رصد و دیده‌بان آسیب‌های اجتماعی	- ایجاد و توسعه سامانه رصد و دیده‌بانی آسیب‌های اجتماعی - حمایت از پژوهش‌های کاربردی آینده پژوهی آسیب‌های اجتماعی
۶	اعتمادسازی و گسترش همکاری با سازمانها و نهادهای مردم نهاد	توسعه تعاملات بین بخشی در راستای کنترل رشد آسیب‌های اجتماعی	- ایجاد انسجام و هماهنگی بین حوزه‌های امدادی، حمایتی و بیمه‌ای - ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه ای
۷	توسعه خدمات فرا موسسه‌ای و توانمند سازی سالمندان	گسترش برنامه های خدمات خانواده محور سالمندی و پیشگیری از آسیب‌های دوره سالمندی	- آگاه‌سازی و فعال‌سازی خانواده و جامعه از شرایط دوره سالمندی - تقویت نگرش‌ها، باورها و ارزش‌های به سالمندان - توسعه مراکز خدمات روزانه به سالمندی - حمایت از ارائه خدمات مورد نیاز سالمندان در محیط خانواده
۸	توسعه خدمات غربالگری تشخیص و مداخله به هنگام	پیشگیری از ایجاد معلولیت و توسعه طرح‌های غربالگری	- گسترش طرح‌های غربالگری - گسترش خدمات مشاوره ژنتیک - گسترش طرح‌های آگاه سازی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۹	توسعه خدمات فرا مؤسسه‌ای و توسعه خدمات سیاری	تقویت برنامه توانبخشی مبتنی بر خانواده	- تسری برنامه توان بخشی مبتنی بر خانواده به شهرها - آگاه سازی افراد معلول، خانواده ها و افرادجوامع محلی در مورد ارائه خدمات مبتنی بر جامعه - افزایش مشارکت خانواده در ارائه خدمات توانبخشی - افزایش مهارت‌آموزی خانواده در ارائه خدمات توان بخشی
۱۰	- برون سپاری خدمات قابل واگذاری در حوزه حمایتی و توانبخشی - کمک به تقویت ظرفیت جوامع محلی در راستای فعالیتهای خیریه و داوطلب	ظرفیت سازی و شبکه سازی تشکل ها و سازمان های مردم نهاد	- گسترش مراکز غیر دولتی - گسترش حمایت از سازمان های مردم نهاد - گسترش نظارت به مراکز غیر دولتی - گسترش خدمات اجتماع محور مبتنی بر گروه هدف

مبارزه با مواد مخدر و روانگردان

الف) تبیین وضعیت

مشکل اعتیاد به مواد مخدر و روانگردان یکی از معضلات جدی بهداشتی، روانی و اجتماعی جهان امروز و ایران است. در طول سالهای گذشته اعتیاد به مواد مخدر و روانگردانها بسیار فراگیر شده است و اکنون یک مشکل جدی در سلامت جسمی، روانی و اجتماعی است. شدت و حجم این تهدید فراگیر در جمهوری اسلامی ایران نیز به دلایل مختلف سیاسی، استعماری، همجواری با بزرگترین تولید کننده موادمخدر در جهان و قرار گرفتن در اصلی‌ترین مسیر ترانزیت مواد مخدر تولیدی افغانستان به غرب و اروپا، بسیار زیاد و نگران کننده برآورد می‌گردد.

ب) اهم اقدامات دولت

استراتژی جمهوری اسلامی ایران در مبارزه همه جانبه با موادمخدر، روانگردانها و پیش سازها در قالبی متوازن و مشتمل بر دو رویکرد کاهش عرضه و کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردانها است. ایران در زمینه مقابله با عرضه و ترانزیت موادمخدر و به ویژه کشف انواع موادمخدر در جهان رتبه اول را دارا است.

جهت‌گیری فرایند کاهش عرضه مواد مخدر و روانگردان در ایران با گذار از مبارزات سنتی و پرهیز از اقدامات کلیشه‌ای و نیز حرکت به سوی علمی و حرفه‌ای شدن و نیز اشراف نیروها و دستگاه‌های اجرایی مقابله‌ای، نشانه کاهش تدریجی تهدیدات امنیتی و آسیب‌های اجتماعی ناشی از موادمخدر در کشور است.

کاهش عرضه و دسترسی به مواد مخدر و روانگردان در پایان سال ۱۳۹۳، ۳۳ درصد بوده، که وضعیت مطلوب در سال ۱۳۹۹، کاهش معادل ۶۵ درصد می‌باشد. (اجرای بیش از ۲۳۱۴ مورد عملیات و درگیری مسلحانه علیه قاچاقچیان موادمخدر، انهدام ۲۹۷۱ باند و شبکه تهیه و توزیع مواد مخدر و روانگردانها، دستگیری بیش از ۳۵۳ هزار نفر متهم موادمخدری و نیز کشف حدود ۵۵۶ تن انواع موادمخدر و روانگردانها طی سال ۱۳۹۳ به‌عنوان بخشی از اقدامات حوزه کاهش عرضه موادمخدر ستاد مبارزه با موادمخدر به‌شمار می‌آید که خود گویای حجم عظیم تهدید مواد مخدر علیه کشور است).

ج) اهم چالش‌ها

- کمبود نیروی انسانی متخصص در دستگاه‌های اجرایی عضو و مرتبط ستاد مرتبط با حوزه مأموریتی دستگاه اجرایی در امر مبارزه با مواد مخدر
- فقدان یک نگرش ملی و جهادی در دستگاه اجرایی به منظور مبارزه همه‌جانبه با مواد مخدر و روانگردانها به عنوان یک تهدید ملی که قابلیت تبدیل شدن به یک بحران اجتماعی را در سطح ملی داراست.

- وجود خلأهای مرزی به دلیل عدم تکمیل طرح انسداد فیزیکی مرزها و در نتیجه تداوم ورود و قاچاق مواد مخدر به داخل کشور و اخیراً گسترش قاچاق و ترانزیت مواد مخدر از طریق دریا.
- ضعف در تأمین منابع مالی و مشارکت لازم از سوی دستگاههای اجرایی برای اجرای پروژههای تخصصی در حیطه مبارزه با مواد مخدر و روانگردانها در حوزههای کاهش عرضه و کاهش تقاضای مواد مخدر و روانگردانها.
- مواضع انفعالی و ضعف تعامل و همکاری جدی و مؤثر میان دستگاههای اجرایی کشور در قالب ستاد مبارزه با مواد مخدر.
- کمبودهای مالی و اعتباری به منظور اجرای طرحهای عملیاتی و تحقق اهداف کمی تبیین شده در اسناد برنامه‌ای و در نتیجه ابتر ماندن بخش مهمی از پروژهها و تعهدات قانونی.
- ضعف در نهادینه‌سازی فرهنگ پیشگیری اولیه اعتیاد در محیطهای هدف کشور.
- ابتلا به روزمرگی در برخی از دستگاههای اجرایی و فقدان حساسیت لازم در این خصوص.
- کمبود نظارت کیفی اقدامات و ضعف در ارزیابی علمی.
- بهره‌گیری ضعیف از پتانسیل‌های موجود در دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تحقیقاتی کشور و ضعف در انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در امر مبارزه.
- نوآوری محدود در برنامه‌ها و خلاقیت عملیاتی در حوزههای تخصصی مبارزه.
- قرار داشتن در کریدور انتقال مواد مخدر تولید شده در افغانستان به اروپا.
- کاهش اثرگذاری بر بنیان‌های اقتصادی کارتل‌های مواد مخدر داخلی و منطقه‌ای (پولشویی).
- ضعف در شکل‌گیری ساختارهای تخصصی مبارزه با مواد مخدر و روانگردانها متشکل از نیروی انسانی متخصص و کافی در دستگاه‌ها و نهادهای اجرایی ذی‌ربط.

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	کاهش عرضه و سخت کردن دسترسی به موادمخدر و روانگردان‌ها	مقابله حرفه‌ای (اطلاعاتی – عملیاتی) با عرضه موادمخدر، روانگردان‌ها و پیش‌سازها در قالب توسعه و گسترش اقدامات کنترلی و مقابله‌ای در مرزها و مبادی ورودی کشور.
۲	افزایش اثربخشی قوانین و مقررات	تقویت نظام حقوقی – قضایی و افزایش ریسک قاچاق موادمخدر و روانگردان‌ها بروز نمودن قوانین و مقررات و ارتقاء اثربخشی قوانین متناسب با تهدیدات نوظهور و اجرای موثر آنها.
۳	بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت‌های منطقه‌ای و جهانی	ارتقاء دیپلماسی فعال، حمایت یابی و افزایش مشارکت منطقه‌ای و جهانی در امر مبارزه با مواد مخدر و روانگردان‌ها
۴	پیشگیری از اعتیاد و حفظ سرمایه‌های انسانی و اجتماعی (جوانان، زنان و خانواده‌ها) در کانون‌های مختلف هدف از تهدید موادمخدر و روانگردان‌ها	پیشگیری از اعتیاد به موادمخدر و روانگردان‌ها در اقشار سالم جامعه و گروه‌های اجتماعی هدف.
۵	افزایش دسترسی به خدمات درمان، بازتوانی و کاهش آسیب	افزایش کمی مراکز و ارتقاء کیفی شیوه‌های درمان و کاهش آسیب معتادان و توسعه حمایت‌های اجتماعی از معتادان بهبودیافته و خانواده آنان. مدیریت هدفمند مصرف و کاهش اعتیاد به موادمخدر و روانگردان‌ها
۶	توسعه صیانت و حمایت اجتماعی در عرصه کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردان‌ها	مردمی کردن امر مبارزه و توسعه مشارکت سازمانهای مردم‌نهاد به عنوان سرمایه اجتماعی در حوزه کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردان‌ها در محیط‌های چهارگانه هدف.
۷	ارتقاء و اصلاح ساختارهای مدیریتی و راهبردی علمی مبارزه همه‌جانبه با موادمخدر و روانگردان‌ها	ارتقاء و اصلاح ساختار مدیریت مبارزه با موادمخدر و روانگردان‌ها به منظور تحقق سیاست‌های کلی نظام، مدیریت دانش‌محور، گسترش و توانمندسازی بنیان‌های ساختاری، آماری، اعتباری، پشتیبانی و فناوری اطلاعات امر مبارزه برای کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر، روانگردان‌ها و پیش‌سازها در کشور

– اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	کاهش عرضه و دسترسی به موادمخدر و روانگردان‌ها	توسعه اقدامات اطلاعاتی و ارتقاء توان عملیاتی نیروهای مقابله‌ای و انجام مبارزه حرفه‌ای با شبکه‌ها و عوامل اصلی داخلی و بین‌المللی	درصد	۳۰	۳۱	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰	۶۰
		کاهش ورود و قاچاق موادمخدر و روانگردان‌ها به عمق کشور با ارتقاء ظرفیت‌ها، تجهیزات کنترلی و عملیات‌ها در مرزها.	درصد	۵۰	۵۲	۵۵	۶۰	۶۵	۷۰	۷۵
		ارتقاء دانش مقابله و توسعه و تجهیز امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری برای مقابله موثر با قاچاق دریایی، هوایی و زمینی موادمخدر و روانگردان‌ها.	درصد	۲۰	۲۳	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰

ردیف	اهداف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		واحد	عنوان	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۲	تقویت نظام حقوقی و قضایی به منظور افزایش ریسک و هزینه های قاچاق موادمخدر و روانگردان‌ها	درصد	مبارزه حداکثری با پولشویی درآمدهای حاصل از تجارت غیرقانونی موادمخدر و روانگردان‌ها.	۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲
		درصد	شناسایی و اصلاح خلاءهای حقوقی و قانونی امر مبارزه و افزایش بازدارندگی و اثر بخشی قوانین.	۳۰	۳۱	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰
		درصد	رسیدگی به پرونده‌های مجرمین جرائم موادمخدری و ساماندهی زندانیان جرائم موادمخدر.	۱۰	۱۱	۱۵	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰
۳	بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت‌های منطقه‌ای و جهانی	درصد	توسعه همکاریهای منطقه‌ای و بین‌المللی و جلوگیری از ورود، قاچاق و ترانزیت موادمخدر، روانگردان‌ها و پیش‌سازها به داخل کشور.	۲۰	۲۲	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵
		درصد	جلب مشارکت جهانی در امر مبارزه با مواد مخدر و نیز فرصت‌سازی و حمایت یابی در تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی.	۵	۵	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰
۴	پیش‌گیری از اعتیاد و حفظ سرمایه‌های انسانی و اجتماعی (جوانان، زنان و خانواده‌ها) در کانون‌های مختلف هدف از تهدید موادمخدر و روانگردان‌ها	درصد	کاهش ۲۵ درصدی نرخ بروز اعتیاد در محیط‌های چهارگانه هدف تا پایان برنامه	۲۰	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵
۵	افزایش دسترسی به خدمات درمان، بازتوانی و کاهش آسیب	درصد	کاهش ۲۵ درصدی نرخ شیوع سوء مصرف مواد مخدر در جمعیت عمومی ۶۴-۱۵ سال کشور تا پایان برنامه (سالانه ۵ درصد)	۲/۶۵	۲/۶۰	۲/۵۱	۲/۳۸	۲/۲۵	۲/۱۲	۱/۹۸
		نفر	افزایش ۲۵ درصدی نرخ جذب و پوشش درمان و کاهش آسیب معتادان تا پایان برنامه (سالانه ۵ درصد)	۷۸۶۳۸۱	۷۹۰۰۰۰	۸۲۵۷۰۰	۸۶۵۰۱۹	۹۰۴۳۳۸	۹۴۳۶۵۷	۹۸۲۹۷۶
		درصد	افزایش ۱۰۰ درصدی نرخ مانایی معتادان در درمان با ارتقاء کیفی شیوه‌های درمان، کاهش آسیب و گسترش حمایت‌های متنوع اجتماعی مطابق با استانداردهای علمی و جهانی تا پایان برنامه.	۱۰	۱۱	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
		نفر	کاهش ۲۵ درصدی نرخ مرگ و میر معتادان تا پایان برنامه و جلوگیری از گسترش رفتارهای پرخطر و شیوع بیماری‌های مهلک و عفونی در جامعه معتادان پرخطر.	۲۹۸۶	۲۹۸۰	۲۸۳۶	۲۶۸۷	۲۵۳۸	۲۳۸۸	۲۲۳۹

ردیف	اهداف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۶	توسعه صیانت و حمایت اجتماعی در عرصه کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردان‌ها	افزایش ۲۵ درصدی حرفه آموزی و اشتغال معنادار بهبود یافته و گسترش حمایت از خانواده آنان تا پایان برنامه (سالانه ۵ درصد).	درصد	-	۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵
		افزایش ۲۵ درصدی میزان مشارکت تشکلی‌ها و سازمان‌های مردم نهاد و غیر دولتی در قالب شبکه ملی سازمان‌های مردم نهاد به عنوان سرمایه‌های اجتماعی در امر مبارزه همه جانبه با موادمخدر و روانگردان‌ها	سمن	۲۷۲۸	۲۸۰۰	۲۸۶۴	۳۰۰۰	۳۱۳۷	۳۲۷۳	۳۴۱۰
		افزایش حمایت از زنان سرپرست خانوار و توانمندسازی زنان در مقابل تهدید اعتیاد و تبعات آن	درصد	-	۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵
۷	ارتقاء و اصلاح ساختارهای مدیریتی و راهبردی علمی مبارزه همه جانبه با موادمخدر و روانگردان‌ها	توسعه تحقیقات کاربردی و پژوهش‌های راهبردی و تولید دانش تخصصی در عرصه های کاهش عرضه و کاهش تقاضای مواد مخدر و روانگردان‌ها در کشور به میزان ۲۵ درصد تا پایان برنامه	درصد	-	۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵
		افزایش ۵۰ درصدی توان مدیریتی و پاسخگویی در قالب اصلاح رویکردها، ارتقاء نظام های فناوری اطلاعات، ساختاری، آماری، مالی و اعتباری، نیروی انسانی و پشتیبانی و نظارتی فرایند مبارزه همه جانبه با مواد مخدر و روانگردان‌ها تا پایان برنامه.	درصد	۵۰	۵۲	۵۵	۶۰	۶۵	۷۰	۷۵

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	ارتقاء دیپلماسی فعال، حمایت یابی و افزایش مشارکت منطقه‌ای و جهانی در امر مبارزه با مواد مخدر و روانگردان‌ها	- گسترش روابط و همکاری‌های منطقه‌ای با اولویت کشورهای همسایه و اسلامی. - مشارکت فعال در همایش‌ها، جلسات، کنفرانس‌ها و کارگاه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و تشریح الزامات، طرح‌ها و برنامه‌های هدفمند.	- ایجاد روابط و همکاری‌های مؤثر با کشورها به ویژه کشورهای همسایه - برگزاری همایش‌ها، جلسات و کارگاه‌های بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی در خصوص ابعاد مبارزه با مواد مخدر
۲	تقویت نظام حقوقی و قضایی با رویکرد افزایش ریسک و هزینه‌های قاچاق مواد مخدر و روانگردان‌ها	- بروز نمودن قوانین و مقررات و ارتقاء اثربخشی قوانین متناسب با تهدیدات نوظهور و اجرای مؤثر آنها.	- اصلاح قوانین و مقررات متناسب با تهدیدات نوظهور و مواد مخدر جدید
۳	کاهش عرضه مواد مخدر و روان گردان‌ها	- توسعه و گسترش اقدامات کنترلی و مقابله‌ای در مرزهای زمینی، دریایی و هوایی کشور. - ضربه‌زنی به بنیان‌های اقتصادی قاچاقچیان و شناسایی اموال و کنترل پایگاه‌ها و پناهگاه‌های مالی قاچاقچیان در داخل و خارج از کشور.	- اجرایی نمودن اقدامات مؤثر در کنترل مرزهای زمینی، دریایی و هوایی - معرفی اموال و دارایی‌های قاچاقچیان به محاکم قضایی برای توقیف و مصادره آن
۴	- پیشگیری از اعتیاد به موادمخدر و روانگردان‌ها در اقشار سالم جامعه - افزایش کمی مراکز و ارتقاء کیفی شیوه‌های درمان و کاهش آسیب معتادان	- پیشگیری اولیه از اعتیاد و حفاظت از اقشار سالم جامعه در محیط‌های خانواده و اجتماع. - شمولیت تمام هزینه‌های ترک اعتیاد در بیمه پایه و بستری معتادان. - جلب مشارکت تشکلهای مردم نهاد و غیردولتی در عرصه‌های مختلف کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردان‌ها - بروز نمودن دقیق پروتکل‌های درمانی و کاهش آسیب مطابق با استانداردهای جهانی و علمی روز.	- اجرای برنامه‌های پیشگیری از اعتیاد برای اعضای خانواده - اجرایی نمودن بیمه درمان اعتیاد - فراهم کردن بستر لازم برای مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه‌های مختلف کاهش تقاضا - اجرای پروتکل‌های درمانی و کاهش آسیب مصوب
۵	- ارتقاء دانش عمومی با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی - اتخاذ راهکارهای پیشگیرانه، مقابله‌ای و درمانی	- تولید دانش بومی و تخصصی مبارزه با موادمخدر و روانگردان‌ها با توجه به شرایط جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی کشور	- انجام پروژه‌های بنیادی و کاربردی در حوزه موادمخدر و ارائه یافته‌های علمی به سیاستگذاران
۶	- گسترش حمایت‌ها و صیانت اجتماعی از معتادان بهبود یافته و خانواده آنان - ارتقاء نظارت کیفی بر اجرای شیوه‌های درمان و کاهش آسیب معتادان در مراکز درمان دولتی و غیر دولتی	- شناسایی ظرفیت‌های مردمی و سازمان‌های مردم نهاد و ایجاد تسهیلات لازم برای مشارکت حداکثری مردم در دو حوزه کاهش عرضه و کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردان‌ها. - طراحی برنامه‌ها و فعالیت‌های ویژه در حوزه جوانان، زنان و خانواده با توجه به گسترش معضل اعتیاد و موادمخدر در این قشر از جامعه.	- اجرای برنامه‌های ویژه حفاظت از جوانان، زنان و خانواده‌ها در مقابل آسیب‌های ناشی از موادمخدر - ایجاد بستر لازم برای مشارکت و همکاری مردم در زمینه مقابله با آسیب‌های موادمخدر
۷	ارتقاء و اصلاح ساختار مدیریت مبارزه با موادمخدر و روانگردان‌ها در دستگاه‌های اجرایی عضو و مرتبط ستاد به منظور تحقق سیاست‌های کلی نظام	- ورود مؤثر قوای سه گانه کشور با موضوع تعیین و اجرای سهم خود در امر مبارزه با موادمخدر با توجه به فرمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) - طراحی سامانه ملی اطلاعات مبارزه با موادمخدر در سطوح ملی و استانی	- اجرای سامانه ملی اطلاعات مبارزه با موادمخدر در کلیه استان‌ها - انجام تکالیف تعیین‌شده برای دستگاه‌های اجرایی
۸	جلب مشارکت و حضور حداکثری مردم، تشکلهای و سازمان‌های مردم‌نهاد و غیر دولتی به عرصه‌های مختلف مبارزه با موادمخدر	- شناسایی ظرفیت‌های مردمی و سازمان‌های مردم نهاد و ایجاد تسهیلات لازم برای مشارکت حداکثری مردم در دو حوزه کاهش عرضه و کاهش تقاضای موادمخدر و روانگردان‌ها. - تدوین برنامه‌ها و فعالیت‌های ویژه در حوزه جوانان، زنان و خانواده با توجه به گسترش معضل اعتیاد و موادمخدر در این قشر از جامعه.	- فراهم کردن بستر لازم برای مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه‌های مختلف کاهش تقاضا - اجرای برنامه‌های ویژه پیشگیری از اعتیاد برای جوانان، زنان و خانواده‌ها

امداد و نجات

الف) تبیین وضعیت

اقلیم ایران بیشتر کوهستانی و نیمه خشک بوده و میانگین ارتفاع آن بیش از ۱۲۰۰ متر از سطح دریاست. بیش از نیمی از ایران کویری و نیمه کویری است و حدود یک سوم نیز کوهستان می‌باشد. حدود ۸۰٪ نواحی مسکونی ایران در نواحی کوهستانی و کوهپایه قرار دارند و متمرکزترین و پرجمعیت‌ترین بخش کشور را همین نواحی تشکیل می‌دهند. این نواحی دارای وضعیت اقلیمی، دموگرافیک و زمین شناختی خاصی است که جمعیت کشور را با تهدیدهای جدی حوادث طبیعی و انسانی روبرو می‌سازد. این ویژگی‌ها باعث شده که طبق آمار مراجع بین‌المللی، ایران ششمین کشور حادثه‌خیز جهان باشد.

ب) اهم اقدامات دولت

تحلیل گزارش عملکرد سازمان‌های اصلی دخیل در امر امداد و نجات نشان می‌دهد که فعالیت‌های مربوط به ایجاد آمادگی شامل مانور، هشدار و در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۲ رشد قابل توجهی داشته است. اقدامات ترویجی جهت افزایش آگاهی عمومی از حدود ۱,۲۰۰,۰۰۰ نفر بهره‌مند، به ۱,۵۰۰,۰۰۰ نفر رسیده که رشدی معادل ۲۵٪ را نشان می‌دهد. تمامی افراد آموزش دیده تا پایان سال ۱۳۹۴ در تیم‌های عملیاتی ساماندهی گردیدند. در تأمین ۲۲ قلم کالای امدادی متناسب با جمعیت کل کشور در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۷ درصد وضع مطلوب پوشش داده شده است و در سال ۱۳۹۴ این رقم به ۱۹ درصد رسیده است. به لحاظ تجهیزات، تعداد پایگاه‌های امداد و نجات از ۴۴۵ پایگاه در سال ۱۳۹۲، به ۴۹۶ پایگاه در سال ۱۳۹۴ رسیده که رشدی بالغ بر ۱۱ درصد را نشان می‌دهد. زمان حضور رسیدن بر صحنه حوادث نیز از ۹:۱۷ دقیقه در سال ۱۳۹۲ به حدود ۷:۱ دقیقه در سال ۱۳۹۴ کاهش یافته است.

ج) اهم چالش‌ها

در وضعیت فعلی دستگاه‌های متولی امداد و نجات در سطح کشور با چالش‌های بزرگی در حوزه منابع انسانی، فیزیکی و منابع مالی روبرو هستند. به‌طور مثال یکی از دغدغه‌های اصلی سازمان‌های امدادی کمبود نیروی انسانی متخصص می‌باشد. حوزه امداد و نجات جمعیت هلال‌احمر جهت تقویت توان پایگاه‌های امدادی خود به حدود ۲۰۰۰ نیروی جدید نیازمند است. اورژانس کشور به حداقل ۷۰۰۰ نیروی جدید دیگر برای گسترش و توسعه اورژانس نیازمند است. ساخت انبارهای امدادی در کنار پایگاه‌ها و نوسازی پایگاه‌های امدادی و همچنین پایگاه‌های اورژانس کشور نیز از جمله چالش‌های اساسی در حوزه مکان‌های فیزیکی می‌باشد.

تحلیل وضعیت موجود شبکه امداد و نجات کشور، لزوم حذف همپوشانی‌ها، اجرای تام و تمام قوانین و مقررات امدادی، تدوین برنامه‌های جامع و پاسخگویی مقابله با حوادث، طراحی جامع و کارآمد بانک اطلاعاتی کشوری مجهز به سیستم هشدار، لزوم طراحی نظام پایش و ارزیابی، گسترش بیمه‌های حوادث و سوانح جهت کاهش آسیب‌پذیری اجتماعی و اقتصادی در حوادث، ترویج حقوق بشردوستانه، صلح و عدم خشونت جهت کاهش خشونت‌های سیاسی و منطقه‌ای را خاطر نشان می‌سازد. همچنین استفاده از ظرفیت‌های بیمارستان‌های نظامی خصوصاً درمان بیماران حوادث زمینی و هسته‌ای و کمک به کاهش تراکم بیمار در بیمارستان‌های دولتی از نقاط قوت قابل توجه است.

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	کاهش خطرپذیری ناشی از حوادث و سوانح	اجرای سیاست‌های پیشگیرانه برای کاهش خطرپذیری ناشی از حوادث و سوانح
۲	افزایش پوشش خدمات امداد و نجات حوادث و سوانح کشور	اجرای سیاست‌های پیشگیرانه برای کاهش خطرپذیری ناشی از حوادث و سوانح
۳	حضور سریع و به موقع و مؤثر عوامل امدادی هنگام بروز حوادث و سوانح	ارتقاء کارایی و اثربخشی مداخلات امداد و نجات در حوادث و سوانح
۴	ارتقاء کیفی خدمات ارائه شده به بازماندگان حوادث و سوانح	ارتقاء کارایی و اثربخشی مداخلات امداد و نجات

– اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	کاهش خطرپذیری ناشی از حوادث و سوانح	آموزش‌های تخصصی ویژه امدادگران و نجاتگران	درصد	۷/۶۲	۷/۸	۸/۶۳	۹/۶۴	۱۰/۶۶	۱۱/۶۷	۱۲/۶۸
۲	افزایش پوشش خدمات امداد و نجات حوادث و سوانح کشور	تأمین ۲۲ قلم کالای امدادی متناسب با جمعیت کل کشور	درصد اقلام ۲۲گانه	۱۷/۷۳	۱۹	۳۴/۱۸	۵۰/۶۴	۶۷/۰۹	۸۳/۵۵	۱۰۰
		درصد میزان پوشش امداد و نجات	درصد پایگاه‌های امداد و نجات به نسبت محورهای مواصلاتی	۵۱/۸۷	۵۴	۶۱/۵	۷۱/۱۲	۸۰/۷۵	۹۰/۳۷	۱۰۰

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۳	حضور سریع و به موقع و مؤثر عوامل امدادی هنگام بروز حوادث و سوانح	کاهش زمان خدمت‌رسانی نیروهای امداد و نجات به آسیب‌دیدگان ناشی از حوادث و سوانح	زمان	۸:۳۲'	۸:۳۰'	۸:۲۵'	۸:۰۵'	۷:۵۰'	۷:۴۰'	۷:۳۲'
۴	ارتقاء کیفی خدمات ارائه شده به بازماندگان حوادث و سوانح	ارائه خدمات حمایتی - ارتقاء فرآیند باز پیوند خانواده در هنگام بروز حوادث و سوانح	درصد تیم‌های حمایت روانی جمعیت آسیب‌دیده	۹	۹/۲	۱۰/۲	۱۱/۴	۱۲/۶	۱۳/۸	۱۵٪

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست‌ها	اقدام اساسی
۱	اجرای سیاست‌های پیشگیرانه برای کاهش خطرپذیری ناشی از حوادث و سوانح	- ارتقای ارائه آموزش‌های همگانی - توسعه ارائه آموزش‌های تخصصی ویژه امدادگران و نجاتگران - ارتقای مقاومت سکونتگاه‌ها و اماکن کشور با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذیربط با تاکید بر مقاوم سازی تاسیسات زیربنایی و ساختمان‌ها - تأمین اقلام ۲۲ گانه امدادی متناسب با جمعیت کل کشور - پوشش پایگاه‌های امداد و نجات متناسب با کل جمعیت کشور - ارتقاء سطح آگاهی در مورد استراتژی‌های پیشگیرانه و روش‌های ساخت و ساز در میان شهروندان - ارتقاء فرآیند بازپیوند خانواده بعد از بروز حوادث و سوانح	- ارائه آموزش‌های همگانی به جامعه هدف - ارائه آموزش‌های تخصصی به امدادگران - اجرایی شدن دستورالعمل‌های مقاوم‌سازی سکونتگاه‌ها - توزیع اقلام امدادی بین آسیب‌دیدگان - راه‌اندازی پایگاه‌های امداد و نجات - بازگرداندن افراد آسیب‌دیده از حوادث و سوانح به خانواده
۲	ارتقای کارایی و اثربخشی خدمات امداد و نجات و حوادث و سوانح	- تدوین فرآیند عملیات امداد و نجات بر اساس استانداردهای ملی و بین‌المللی - تأسیس و راه‌اندازی پایگاه‌های جدید امداد و نجات برحسب استانداردهای تدوین شده - ساماندهی و ارتقا کیفی و کمی تیم‌های واکنش سریع - ارائه خدمات حمایتی (توانبخشی، درمان اضطراری و روانی) - تاکید بر برگزاری مانورهای آمادگی امداد و نجات - کاهش زمان پاسخگویی	- انجام عملیات امدادونجات براساس استانداردهای بین‌المللی و ملی - اجرای عملیات امدادونجات توسط تیم‌های واکنش سریع - ارائه خدمات درمان اضطراری به آسیب‌دیدگان - انجام عملیات امدادونجات در حداقل زمان ممکن

ردیف	راهبرد	سیاست‌ها	اقدام اساسی
۳	ارائه خدمات با کیفیت قابل ارائه به بازماندگان حوادث و سوانح	- پوشش پایگاههای امداد و نجات متناسب با کل جمعیت - تأمین اقلام ۲۲ گانه امدادی متناسب با جمعیت کشور - انجام عملیات امداد و نجات بر اساس استانداردهای ملی و بین‌المللی - ارتقای کمی و کیفی بسته خدمات امداد و نجات	- توزیع اقلام امدادی بین آسیب‌دیدگان حوادث و سوانح - انجام عملیات امداد و نجات براساس استانداردهای بین‌المللی و ملی - راه‌اندازی پایگاه‌های امداد و نجات در کل کشور براساس نیاز
۴	تعیین متولی برای انواع سوانح و حوادث کشور	- احصای کلیه سوانح و حوادث کشور - تعیین تکلیف برای دستگاه‌های مرتبط با امداد و نجات در خصوص سوانح و حوادث	- انجام تکالیف در خصوص کلیه سوانح و حوادث توسط دستگاه اجرایی ذی‌ربط

ایثارگران

الف) تبیین وضعیت

به منظور استمرار ارزش‌های متعالی و ملی از طریق الگوسازی ایثارگران و گسترش فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه و برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی، آرمان‌های امام راحل (ره) و اجرای کامل منویات مقام معظم رهبری در حوزه ایثارگران، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط وظیفه ارائه خدمات مطلوب به ایثارگران و خانواده‌های معظم آنان و جلب رضایت آنان براساس مبانی ارزشی- اسلامی و همچنین توسعه و گسترش تعامل آحاد جامعه و اجرای قوانین و مقررات و مصوبات را بر عهده دارند. در این رابطه اعتبارات نسبتاً مناسب برای خدمات حقوق و مزایای ایثارگران و رفاهیات و درمان ایشان در قوانین بودجه سالانه پادار گردیده است.

قوانین و مقررات نسبتاً کافی در حوزه خدمات معیشتی و رفاهی ایثارگران به تصویب رسیده است. اقدامات شایانی در جهت شناسایی و جذب نخبگان و سرآمدان علمی توسط بنیاد و معرفی آنها به جامعه صورت پذیرفته است. همچنین به منظور سهولت و سرعت در ارائه خدمات‌رسانی به ایثارگران، اصلاحات مورد نیاز در روش‌ها و فرایندهای خدمات‌رسانی انجام شده است. ۱۱ بیمارستان مخصوص جانبازان اعصاب و روان و ۱۴ مرکز بازتوانی و توانبخشی و ۸۸ مرکز مشاوره در سراسر کشور برای ایثارگران وجود دارد.

موارد فوق منجر به گسترش خدمات ارائه شده به جامعه سرافراز ایثارگری بوده است، لکن تلاش برای شناساندن اسوه‌های ایثار به نسل کنونی و آینده و ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و مقاومت کافی نبوده و نیازمند اهتمام بیشتری است.

ب) اهم اقدامات دولت

علاوه بر اجرای تعهدات قانونی در راستای خدمات‌رسانی به ایثارگران معزز و خانواده ایشان از جمله پرداخت حقوق حالت اشتغال ایثارگران و پاداش پایان خدمت، مستمری و حمایت‌های موردی، برنامه‌های فرهنگی، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، ارائه خدمات آموزشی و ورزشی، پرداخت ۱۰۰ درصد هزینه شهریه دانشجویان، پرداخت حق بیمه سهم کارفرمایی ایثارگران و حق بیمه ایثارگران خویش‌فرما، کمک به تأمین مسکن ایثارگران و واگذاری خودرو مناسب جانبازان و پرداخت کمک هزینه‌های زندگی و معیشت، اقدامات شایانی در زمینه تأمین سلامت و پوشش بیمه پایه و بیمه تکمیلی و پرداخت ۱۰۰ درصد هزینه‌های بهداشتی و درمانی ایثارگران و خانواده تحت تکفل ایشان صورت پذیرفته است.

از آنجا که احکام مربوط به بیمه درمان تکمیلی ایثارگران مندرج در قانون برنامه پنجم توسعه و قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران دارای ابهام بوده و همین مسئله مشکلات متعددی در پرداخت حق بیمه درمان تکمیلی این عزیزان ایجاد نمود، لذا دولت یازدهم مطابق با بند (ج) تبصره (۱۶) قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کلیه هزینه‌های پرداخت سرانه بیمه تکمیلی ایثارگران و خانواده تحت تکفل ایشان شاغل و غیرشاغل و بازنشسته را پرداخت نمود و این سیاست را برای سال ۱۳۹۴ نیز تداوم بخشید.

ج) اهم چالش‌ها

با توجه به اینکه ایثارگران معزز از جمله اقشاری هستند که بایستی از جنبه‌های مختلف مورد توجه و حمایت قرار گیرند، علیرغم تلاش‌های فراوان در این زمینه و همچنین اراده مبادی مختلف تصمیم‌گیری برای حمایت از این قشر سرافراز جامعه، چالش‌های متعددی در خصوص ارائه خدمات به ایشان وجود دارد که عبارتند از:

- ارجحیت موضوعات معیشتی و رفاهی ایثارگران در برنامه‌های توسعه
 - تعدد، تغییر مکرر و وجود تعارض در قوانین و مقررات در حوزه خدمات‌رسانی به ایثارگران
 - توجه ناکافی به توانمندسازی و خوداتکایی ایثارگران
 - توجه ناکافی به نیازهای واقعی ایثارگران باتوجه به تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
 - عدم تعریف دقیق و شفاف حدود و ثغور خدمات‌رسانی به ایثارگران (سقف و کف خدمات)
 - عدم استفاده کامل از ظرفیت دستگاه‌ها و سازمان‌ها در خدمات‌رسانی به ایثارگران
 - افزایش متوسط سن ایثارگران و سالمند شدن آنها
 - تبدیل شدن بنیاد به صندوق پرداخت حقوق، بیمه و شهریه
 - تهدید سلامت ایثارگران با توجه به افزایش سن و عوارض ناشی از مجروحیت
 - عدم توازن بین اعتبارات پیش‌بینی شده با نیازهای ایثارگران براساس قوانین و مقررات
- با عنایت به موارد فوق به‌طور کلی‌مهمترین چالش‌های حوزه ایثارگران در افق برنامه ششم توسعه بشرح ذیل می‌باشد:
- مشکلات و چالش‌های حوزه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
 - سلامت ایثارگران
 - مشکلات معیشتی و توانمندسازی ایثارگران

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی بخش ایثارگران	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	اعتلای معرفت دینی، تعمیق ارزشها، باورها و ترویج و توسعه فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در جامعه	– تولید آثار فاخر در مقوله فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت – تلاش در جهت نهادینه نمودن فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در اندیشه، باور، منش و رفتار مردم و مسئولان – مشارکت فعال ایثارگران در ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت – فراهم نمودن زمینه و شرایط شناسایی و پیوندهای اجتماعی بین نسلی ایثارگران و خانواده آنان در مقوله فرهنگ ایثار و جهاد و شهادت
۲	– ارتقاء سطح علمی، آموزشی و توانمندی ایثارگران و خانواده آنان	– آموزش و توانمند سازی جامعه ایثارگری در حوزه اشتغال و حمایت از کارآفرینان شاهد و ایثارگر – اهتمام ویژه به امور تحصیلی و فرصت های آموزشی، تربیتی و فرهنگی جامعه ایثارگری – ارتقای مهارت های اجتماعی ایثارگران – توسعه و تقویت روحیه نشاط و شادابی و توسعه ورزش همگانی و تربیت بدنی سلامت محور در جامعه ایثارگری
۳	حفظ و ارتقای جایگاه و منزلت اجتماعی، عزتمندی، خودباوری و هویت جامعه ایثارگری	– توسعه حمایت های حقوقی و قضایی از ایثارگران – استفاده از ظرفیت های جامعه و دستگاه های اجرایی در ایجاد فرصت های برابر برای ایثارگران – تشکیل سامانه عملکرد دستگاه های اجرایی – توسعه حمایت های توانمندسازی و مهارت آموزی در جهت خوداتکایی معیشتی ایثارگران – توسعه حمایت های معیشتی برای ایثارگران غیربرخوردار، محروم و معسر – توسعه حمایت های کمک به تامین مسکن ایثارگران
۴	حفظ و ارتقا سطح سلامت و کیفیت زندگی جامعه ایثارگری	– استقرار نظام مراقبت سالمندی برای ایثارگران (بیمه مراقبت طولانی مدت) – توسعه نظام خرید خدمت بهداشتی و درمانی – توسعه آموزش ها و تحقیقات کاربردی در امور بهداشتی، درمانی و سلامت ایثارگران

– اهداف کمی

تعیین اهداف کمی بر حسب اهداف کلی ایثارگران در برنامه ششم – فرهنگی و آموزشی

ردیف	عنوان هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال های		سال های برنامه ششم				
		واحد	عنوان	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	حفظ و ارتقاء جایگاه و منزلت اجتماعی، عزتمندی، خودباوری و هویت جامعه ایثارگری	درصد	افزایش پوشش آموزشها و مسابقات قرآنی، فرهنگی و هنری ایثارگران	۱۴	۱۵	۱۶	۱۸	۲۴	۲۲	۲۰
		درصد	افزایش پوشش برنامه های زیارتی و سیاحتی ایثارگران	۴	۶	۸	۱۱	۱۳	۱۳	۱۳
		درصد	افزایش پوشش خدمات ورزشی و تربیت بدنی ایثارگران	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۷

ردیف	عنوان هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		واحد	عنوان	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	حفظ و ارتقاء جایگاه و منزلت اجتماعی، عزت مندی، خود باوری و هویت جامعه ایثارگری	درصد	افزایش پوشش خدمات، آموزش و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی ایثارگران واجد شرایط	۸	۸	۸	۸	۱۰	۱۰	۱۰
		درصد	افزایش پوشش طرح سپاس و مراجعه معکوس (ارتباط با ایثارگران)	۸۰		۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
		درصد	افزایش پوشش خدمات مددکاری فردی و گروهی	۱۶		۱۸	۱۶	۱۳	۱۲	۱۰
		درصد	افزایش پوشش خدمات مشاوره خانوادگی ایثارگران واجد شرایط	۸		۹/۴۰	۱۱/۲۵	۱۳/۴۹	۱۴/۹۵	۱۷/۹۴
۲	ارتقاء سطح علمی، آموزشی و توانمندی ایثارگران و خانواده آنان	نفر	افزایش پوشش خدمات آموزش عمومی ایثارگران	۶۶,۰۲۹	۶۶,۰۲۹	۵۷,۵۹۶	۵۴,۸۱۵	۵۲,۰۷۴	۴۹,۴۶۷	۴۶,۹۹۵
		نفر	ارائه خدمات دانشجویان شهریه پرداز	۱۳۱,۳۲۰	۱۴۱,۳۲۰	۱۵۵,۱۳۶	۱۵۹,۷۹۰	۱۶۴,۵۸۴	۱۶۶,۲۳۰	۱۶۹,۵۵۴
		نفر	افزایش پوشش خدمات دانشجویان روزانه دولتی	۲۱,۱۵۳	۲۵,۱۵۳	۲۷,۸۶۰	۳۲,۷۸۵	۳۶,۷۵۰	۴۰,۷۵۰	۴۲,۶۳۰
		درصد	افزایش پوشش خدمات حمایت از نخبگان و سرامدان	۱۶	۱۸	۲۰	۲۲	۲۳	۲۵	۳۵

تعیین اهداف کمی بر حسب اهداف کلی ایثارگران در برنامه ششم - ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

ردیف	عنوان هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۳	اعتلای معرفت دینی، تعمیق ارزش ها، باور و ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در جامعه	افزایش تعداد مراسم و کنگره ها و یادواره	مراسم	۱۲۹۹	۱۳۵۰	۱۳۷۰	۱۴۱۰	۱۴۵۰	۱۵۰۰	۱۵۶۰
		افزایش تالیف و نشر کتاب مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت	عنوان	۷۰	۷۰	۶۵	۷۰	۷۷	۸۴	۱۰۱
		افزایش تولید و حمایت از تولید برنامه دیداری و شنیداری	دقیقه	۲۹۲۲	۱۴۰۰	۱۱۸۶۸	۱۳۱۰۰	۱۴۵۰۰	۱۵۸۰۰	۱۷۴۰۰
		افزایش پوشش جمع آوری، مستندسازی و نگهداری آثار ایثارگران	نفر- ایثارگر	۲۱۱۵	۲۱۰۰	۱۵۰۰۰	۲۲۰۰۰	۳۵۰۰۰	۲۷۰۰۰	۲۱۰۰۰
		افزایش پژوهش های فرهنگی مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت	طرح	۵۲	۵۳	۶۵	۷۸	۹۵	۱۰۰	۱۱۰
		افزایش تبلیغات محیطی و هنرهای تجسمی ایثارگران	طرح	۱۷۵۰۰	۱۸۰۰۰	۱۸۵۰۰	۱۹۰۰۰	۱۹۴۰۰	۱۹۸۰۰	۲۰۰۰۰
		ایجاد یادمان شهداء و ایثارگران	مورد	۶	۸	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
		تولید فیلم های سینمایی	دقیقه	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		اتمام طرح ساماندهی گلزار شهدا	درصد	۶۴/۷	۷۰	۷۳/۵	۸۲/۴	۹۰	۹۷/۸	۱۰۰

تعیین اهداف کمی بر حسب اهداف کلی ایثارگران در برنامه ششم - بهداشت و درمان

ردیف	عنوان هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۴	حفظ و ارتقا سطح سلامت و کیفیت زندگی جامعه ایثارگری	حفظ پوشش بیمه همگانی ایثارگران	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		حفظ پوشش بیمه مکمل ایثارگران	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		افزایش پوشش آموزش های تخصصی درمانی	درصد	۵۰	۵۰	۵۵	۶۰	۶۵	۷۵	۸۰
		افزایش پوشش طرح پایش سلامت ایثارگران	نفر	۱۱۲,۵۳۸	۱۵۰,۰۰۰	۱۸۰,۹۲۹	۱۸۵,۴۵۲	۱۸۹,۱۶۱	۱۹۲,۹۴۴	۱۹۴,۸۷۳
		حفظ پوشش خدمات مراقبت طولانی مدت (مراقبت سالمندی)	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		پوشش کامل خدمات کمیسیون های پزشکی	نفر	۳۲,۳۰۰	۳۳,۰۰۰	۳۶,۰۰۰	۳۴,۵۶۰	۳۳,۱۷۷	۳۱,۸۵۰	۳۰,۵۷۶

تعیین اهداف کمی بر حسب اهداف کلی ایثارگران در برنامه ششم - معیشت و رفاه

ردیف	عنوان هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	ارتقاء سطح علمی، آموزشی و توانمندی ایثارگران و خانواده آنان به منظور نقش آفرینی فعال و حضور موثر در عرصه های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی	افزایش پوشش ایجاد اشتغال ایثارگران (استخدام در دستگاهها)	درصد	۳۷	۳۸	۴۰	۴۳	۴۶	۴۸	۵۰
۲		افزایش پوشش ارتقاء آموزش های مهارتی شغلی و افزایش فرصت های شغلی ایثارگران (خود اشتغالی)	درصد	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰

تعیین اهداف کمی بر حسب اهداف کلی ایثارگران در برنامه ششم - معیشت و رفاه

ردیف	عنوان هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	حفظ و ارتقاء سطح معیشت و کیفیت زندگی جامعه ایثارگری به منظور برخورداری از سطح مطلوب زندگی با حفظ کرامت، عزتمندی و خود اتکالی آنان	ارتقاء سطح معیشت ایثارگران حقوق و مستمری بگير	نفر	۳۲۴۹۰۳	۳۲۵۰۰۰	۳۲۶۲۶۶	۳۲۲۲۶۶	۳۱۸۲۶۶	۳۱۴۲۶۶	۳۱۰۲۶۶
۲		افزایش پوشش و ارتقاء سطح معیشت جانبازان معسر و فاقد درآمد	درصد	۴۵	۴۶	۵۰	۵۵	۶۰	۶۵	۷۵
۳		افزایش پوشش خدمات تامین مسکن ایثارگران واجد شرایط	درصد	۴۷	۴۸	۵۰	۵۷	۶۰	۶۳	۶۷
۴		افزایش پوشش خدمات مناسب سازی زیست شخصی ایثارگران واجد شرایط	درصد	۲۹	۳۰	۴۵	۶۵	۸۰	۹۰	۱۰۰
۵		تسهیلات بانکی مسکن ایثارگران	نفر	۴۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۷		حفظ پوشش بیمه های اجتماعی ایثارگران	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۸		تکمیل و راه اندازی مراکز جامعه فرهنگی، ورزشی و توانبخشی	درصد	۶۰	۶۵	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۰

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	استفاده از ظرفیت‌های جامعه و دستگاه‌های اجرایی در ایجاد فرصت‌های برابر برای ایثارگران	سیاست‌گذاری در راستای حمایت از تشکل‌ها و سازمانهای مردم نهاد فعال نمودن شورای عالی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت	– تشویق به شکل‌گیری و انسجام تشکل‌ها و سازمانهای مردم نهاد – استفاده از ظرفیت شورای عالی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
۲	– تولید آثار فاخر در مقوله فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت – تلاش در جهت نهادینه نمودن فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در اندیشه، باور، منش و رفتار مردم و مسئولان – مشارکت فعال ایثارگران در ترویج فرهنگ ایثار و جهاد و شهادت – فراهم نمودن زمینه و شرایط شناسایی و پیوندهای اجتماعی بین نسلی ایثارگران و خانواده آنان در مقوله فرهنگ ایثار و جهاد و شهادت	– سیاست‌گذاری افزایش آثار فاخر فرهنگی، هنری، ادبی در مقوله فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت – انتقال یادگارها و میراث گرانبهای ایثارگران و فرهنگ ایثار و شهادت و انتقال آن به نسلهای آتی – سیاست‌گذاری افزایش برنامه‌های جذاب و موثر بر قشر جوان در ارتباط با فرهنگ ایثار و شهادت – تکریم و تعظیم مناسبت‌ها و ایام مربوط به فرهنگ‌ها – تقدیر و تجلیل از ایثارگران	– ارائه مشوق‌های مادی و معنوی به تولید آثار فاخر فرهنگی، هنری، ادبی در مقوله فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت و برنامه‌های جذاب و موثر بر قشر جوان در ارتباط با فرهنگ ایثار و شهادت – ارائه مشوق‌های مادی و معنوی برای جمع‌آوری، حفظ و نگهداری آثار، یادگارها و میراث گرانبهای ایثارگران و فرهنگ ایثار و شهادت و انتقال آن به نسل‌های آتی – برگزاری مراسم مناسبت‌ها و ایام مربوط به فرهنگ ایثار و شهادت – ثبت گلزار شهداء به عنوان آثار ملی – اعطای نشان ایثار و نشان ویژه به ایثارگران
۳	– آموزش و توانمندسازی جامعه ایثارگری در حوزه اشتغال و حمایت از کارآفرینان شاهد و ایثارگر – اهتمام ویژه به امور تحصیلی و فرصت‌های آموزشی، تربیتی و فرهنگی جامعه ایثارگری – ارتقای مهارت‌های اجتماعی ایثارگران – توسعه و تقویت روحیه نشاط و شادابی و توسعه ورزش همگانی و تربیت بدنی سلامت محور در جامعه ایثارگری	– بهره‌مندی ایثارگران از فرصت‌های مطالعاتی، بورس‌های تحصیلی و عضویت در هیأت‌های علمی دانشگاه‌ها – حمایت از نقش‌آفرینی سرآمدان و نخبگان شاهد و ایثارگر در تولید علم و فناوری – بهره‌مندی از توان علمی و تخصصی نخبگان ایثارگر در تولید علم و کارآفرینی در جامعه – سیاست‌گذاری در راستای اشتغال و کارآفرینی ایثارگران	– برنامه‌ریزی برای بهره‌مندی ایثارگران از فرصت‌های مطالعاتی، بورس‌های تحصیلی و عضویت در هیأت‌های علمی دانشگاه‌ها – برنامه‌ریزی برای غنی‌سازی اوقات فراغت جامعه ایثارگری – برنامه‌ریزی برای نقش‌آفرینی سرآمدان و نخبگان شاهد و ایثارگر در تولید علم و فن‌آوری – برنامه‌ریزی برای بهره‌مندی از توان علمی و تخصصی نخبگان ایثارگر در تولید علم و کارآفرینی در جامعه
۴	– توسعه حمایت‌ها و تسهیلات رفاهی ایثارگران – توسعه حمایت‌های معیشتی ایثارگران و تلاش در جهت خوداتکایی ایثارگران – جهت‌گیری خدمات معیشتی برای ایثارگران غیر برخوردار، محروم و معسر – توسعه حمایت‌های کمک به تامین مسکن ایثارگران	حمایت از ایثارگران معسر و فاقد درآمد و خانواده ایثارگران متوفی	ارائه کمک‌های معیشتی به ایثارگران معسر و فاقد درآمد و حمایت‌های مادی و معنوی از خانواده ایثارگران متوفی ارائه کمک‌های ضروری و اضطراری به ایثارگران نیازمند و خانواده ایشان

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۵	استقرار نظام مراقبت سالمندی برای ایثارگران (براساس برنامه‌های پایش سلامت)	- سیاستگذاری برای مراقبت طولانی‌مدت سالمندی - ارائه خدمات ویژه سالمندان	برنامه‌ریزی برای مراقبت طولانی مدت دوران سالمندی ارائه خدمات فرهنگی، اجتماعی و مشاوره‌ای به سالمندان
۶	توسعه نظام خرید خدمت بهداشتی و درمانی	سیاستگذاری در راستای پوشش هزینه‌های درمانی ایثارگران	پوشش هزینه‌های درمانی ایثارگران توسط سیستم بیمه‌ای (پایه و تکمیلی)
۷	توسعه آموزش‌ها و تحقیقات در امور بهداشتی، درمانی و سلامت ایثارگران	سیاستگذاری در راستای افزایش طرح‌های تحقیقاتی درمانی ایثارگران	استفاده از ظرفیت‌ها و اقدامات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جهت اجرای طرح‌های تحقیقاتی درمانی ایثارگران

بخشی: امور فرهنگی،

علمی و فناوری

فرهنگ و هنر، ورزش و جوانان، زنان و خانواده

فرهنگ، هنر و رسانه

الف) تبیین وضعیت

فرهنگ کلی‌ترین بینش و نگرشی است که انسان نسبت به جهان دارد. این بینش و نگرش همان معنایی است که جامعه برای هستی و انسان قائل بوده و به اندازه‌ای کلی و جهان‌شمول است که همه ارزش‌ها و روش‌های فرد و اجتماع را در بر می‌گیرد و گاه حتی می‌توان آنرا مترادف با جهان بینی به کار برد. به عبارت دیگر فرهنگ به منزله روحی است که در کالبد تمدن بشری جریان داشته و در وجوه مختلف حیات اجتماعی از قبیل خانواده و نظام تربیتی و آموزشی، نظام اقتصادی، الگوهای کسب و کار و تولید و تأمین حوائج مادی، نظامات دینی و اخلاقی، الگوهای حیات جمعی شهری، روستایی، عشایری، سبک‌های معماری و اسکان، تعاملات و ارتباطات جمعی، زبان و ادبیات، نظامات حقوقی، سیاسی، اداری و... جریان دارد و به دلیل پیچیدگی و گستره نفوذ آن، به عنوان بستر و زیرساخت توسعه محسوب می‌شود و البته به همین دلیل، صیانت از آن به مثابه میراث هویت بخش جامعه در مقابل تحولات برنامه‌ریزی نشده ناشی از سایر عرصه‌های سیاسی-اقتصادی و اجتماعی، مستلزم ظرافت و هوشیاری نهادمند و کارامدی است.

طی سالیان گذشته عدم وحدت رویه در نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری حوزه فرهنگ، نبود استراتژی منسجم ملی در تعامل فرهنگی با جهان و نداشتن دیپلماسی فعال، ناکافی بودن زیرساختها و ابزارهای فرهنگی در مواجهه با فرهنگ بیگانه، عدم تعادل و نابرابری توسعه فرهنگی در پهنه سرزمینی با توجه به استقرار جمعیت و ضعف تعامل سازنده بین بخش فرهنگ با سایر بخش‌ها از جمله مشکلات قابل تأمل در این حوزه بوده است.

وضعیت شاخص‌های کلیدی بخش فرهنگ و هنر و رسانه در سال ۱۳۹۲ نشان می‌دهد تعداد ۶۳۹۰۰ عنوان کتاب منتشر شده و تعداد اعضای کتابخانه‌های عمومی ۲۲۵۵ هزار نفر بوده است. همچنین در سال مذکور، شمارگان نشریات منتشر شده ۱۳۰۰ میلیون نسخه، تعداد تماشاگران فیلم‌های سینمایی ۱۳ میلیون نفر و تعداد اجرای صحنه ای موسیقی ۹۰۸ اجرا و تعداد کانونهای فرهنگی هنری مساجد ۱۵۹۴۰ کانون بوده است. این امر حاکی از رشد اندک و سطح نازل شاخص‌های کلیدی این بخش بوده است.

ب) اهم اقدامات دولت

با تغییر فضای فرهنگی کشور و نشاط ناشی از گفتمان اعتدال، شرایط برای رونق فضای فرهنگی کشور و بالندگی و ارتقاء خلاقیت‌ها در عرصه فعالیت‌های فرهنگی و هنری فراهم گردید. همچنین رویکرد و برنامه‌های راهبردی

دولت در توسعه مناسبات بین المللی، منجر به شکوفایی ظرفیت‌های دیپلماتیک فرهنگی گردید. در این راستا برخی از مهمترین اقدامات صورت گرفته طی دو سال گذشته به شرح ذیل است:

- حمایت از فعالیت های قرآنی در راستای اجرای منشور توسعه فرهنگ قرآنی
- تعمیق نگرشهای دینی جامعه و مقابله با عوام زدگی، ترویج خرافات و بهره برداری از عواطف دینی
- حمایت از نهادهای و اشخاص حقیقی و حقوقی فرهنگی، دینی و مذهبی و فعالیت های فرهنگی مساجد و اماکن مذهبی و زیارتی
- توجه به نخبگان، اصحاب، فعالان و پیشکسوتان حوزه های مختلف دینی، فرهنگی و هنری
- بهره گیری از ظرفیتهای فرهنگی و هنری اقوام در جهت تقویت هویت ملی و انسجام اجتماعی
- توسعه فضاهای فرهنگی متناسب با نیاز مناطق مختلف کشور
- حمایت از فعالیت های رسانه ای، مطبوعاتی و فضای مجازی
- زمینه سازی ارتقاء خلاقیت در فعالیت های فرهنگی و هنری
- تغییر رویکرد نهادهای فرهنگی از فعالیت محوری به اثربخشی فعالیت ها
- تقویت و گسترش زبان فارسی در خارج از کشور
- شفاف سازی در یارانه های پرداختی به حوزه های مطبوعات و نشر
- تدوین آیین نامه ها و اجرای قانون دسترسی آزاد به اطلاعات
- ارتقا و گسترش توجه به حوزه های هنر به ویژه موسیقی و احیای ارکسترهای سمفونیک و ملی
- توجه ویژه به حضور فرهنگی در فضای مجازی و حمایت از بازی های رایانه ای
- بازگشایی خانه سینما و ارتقاء همگرایی تشکلهای این حوزه به منظور تولید آثار فاخر در سطح ملی و بین المللی

- اصلاح ساختارهای نظارتی و بهبود شرایط اعطای مجوزهای فرهنگی و هنری
- تقویت تشکلهای فرهنگی، علمی، هنری و دینی
- افزایش پوشش دیجیتال تلویزیونی به میزان ۸۵ درصد جمعیت کل کشور

ج) اهم چالش ها

علی رغم اقدامات صورت گرفته در این حوزه به دلیل اهمیت و حساسیت این بخش در فرایند برنامه ریزی و سیاست گذاری، و براساس تحلیل نتایج مطالعات و بررسی نقاط ضعف و تهدیدها، مهمترین چالش های این بخش به شرح زیر است:

- فقدان وفاق و اجماع فرهنگی بین نخبگان و متولیان بخش فرهنگ و هنر و رسانه
- عدم ایفای نقش موثر بخش فرهنگ در بستر سازی توسعه همه جانبه و پایدار کشور
- رضایت بخش نبودن کیفیت و غنای آثار، محصولات و خدمات فرهنگی، هنری و رسانه ای و در نتیجه افت علائق، سلايق و ذائقه های فرهنگی و هنری اقشار مختلف جامعه به ویژه نوجوانان و جوانان
- در معرض آسیب بودن فرهنگ و هویت ایرانی - اسلامی و سبک زندگی و سنت های فرهنگی و هنری
- فقدان بستر پویایی، خلاقیت، نشاط و رونق اقتصاد فرهنگ و هنر و رسانه
- نبود حمایت نظام مند و موثر از نخبگان، برگزیدگان و اصحاب فرهنگ و هنر
- ناکافی بودن زیر ساخت های فرهنگی و رسانه ای متناسب با تحولات شتابان فناوری های نوین و فضای مجازی
- ناکافی بودن فعالیت های دیپلماتیک فرهنگی
- توازی، تداخل و عدم شفافیت در سیاست گذاری و مدیریت فرهنگی و هنری و رسانه ای
- سطح بالای تصدی و دخالت دستگاه های اجرایی و نهادهای عمومی در فعالیت های فرهنگی و هنری و رسانه ای
- فقدان نظام پایش و پیمایش و رصد کارآمد شاخص های فرهنگی و هنری و بنیان های علمی - پژوهشی در بخش فرهنگ و هنر و رسانه

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	ارتقاء فرهنگ اسلامی، معنویت و رشد فضائل اخلاقی	- توسعه فرهنگ دینی - تقویت انس و تمسک آحاد جامعه به قرآن و عترت
۲	فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی	- ترویج و تبیین ابعاد، مولفه ها و عناصر فرهنگی اقتصاد مقاومتی - ارتقاء اخلاق و فرهنگ کار، قانون گرایی، مسئولیت پذیری
۳	مقاوم سازی، بالندگی، پویایی، اعتلا و توانمندسازی فرهنگی	- بهبود نظام حکمروایی خوب در بخش فرهنگی - هنری و رسانه ای - ارتقاء ذائقه ها و سلايق فرهنگی و هنری اقشار مختلف جامعه به ویژه جوانان و نوجوانان - ایجاد امنیت لازم برای تولید و عرضه محصولات و خدمات فرهنگی و هنری دارای مجوز - ارتقای منزلت و صلاحیت حرفه ای و مرجعیت فرهنگی اصحاب فرهنگ و هنر و رسانه
۴	صیانت از مبانی و ارزش های انقلاب اسلامی، اندیشه های امام و رهبری	- تبیین و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی، اندیشه های امام و رهبری - ارتقاء کمی و کیفی شیوه های تبلیغی و ترویجی انقلاب اسلامی، اندیشه های امام و رهبری

ردیف	هدف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۵	تحکیم هویت ملی و وفای فرهنگی	- استفاده از ظرفیت هنرمندان و آثار و تولیدات فرهنگی و هنری در جهت تقویت هویت و انسجام ملی - اشاعه نمادها، نشان ها و مؤلفه‌های هویت ایرانی - اسلامی - توسعه فعالیت‌های بین فرهنگی و چندفرهنگی بین استان ها و مناطق کشور با توجه به ظرفیت های قومی و مذهبی، زبانی، دینی
۶	گسترش مناسبات فرهنگی بین المللی	- توسعه روابط و حضور فعال و موثر جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی - بسط و گسترش و ایجاد تنوع در مناسبات فرهنگی با کشورهای مختلف جهان
۷	تحکیم و پایداری اقتصاد فرهنگ و هنر	- فرهنگ سازی و گفتمان سازی در زمینه اقتصاد مقاومتی - توسعه بازارهای فرهنگی در عرصه داخلی و جهانی - صیانت از حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان آثار فرهنگی (مکتوب و دیجیتال) و فراهم کردن زمینه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی آنان - به کارگیری توان و تخصص بخشهای غیر دولتی در اداره و همچنین تولید محتوای فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - حمایت از ایجاد شرکت‌های کارآفرین در حوزه فعالیت های فرهنگی، هنری و رسانه‌ای

- اهداف کمی (بخش فرهنگ)

شماره ردیف و عنوان هدف کلی	عنوان شاخص / هدف کمی	واحد متعارف	سال پایه	پیش‌بینی	سال‌های برنامه ششم					رشد متوسط دوره برنامه
			۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	ششم (درصد)
۲ - فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی، ۱ - ارتقاء فرهنگ اسلامی، معنویت و رشد فضائل اخلاقی، ۳ - مقاوم سازی، بالندگی، پویایی و اعتلا و توانمندسازی فرهنگی ۷ - تحکیم و پایداری اقتصاد فرهنگ و هنر	سهم بازار کتاب از تولید ناخالص داخلی (GDP)	درصد	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۲
	شمارگان کتاب‌های منتشر شده ^۱	نسخه	۱۵۲۳۲۳	۱۴۵۶۵۳	۱۵۱۴۷۹	۱۵۷۵۳۸	۱۶۳۸۰۴۰	۱۷۰۳۹۴	۱۷۷۲۱۰	۴
	عناوین کتاب‌های منتشر شده	عنوان	۷۲۸۷۷	۷۵۴۱۲	۷۸۰۳۶	۸۰۷۵۱	۸۳۵۶۰	۸۶۴۶۷	۸۹۴۷۵	۳/۵
	سرانه عناوین کتاب‌های منتشر شده	عنوان به هر ۱۰۰ هزار نفر	۹/۴	۹/۶	۹/۸	۱۰	۱۰/۲	۱۰/۴	۱۰/۶	۱۰/۲
	سرانه شمارگان کتاب‌های منتشر شده	نسخه به جمعیت کشور	۲	۲	۲/۱	۲/۲	۲/۳	۲/۴	۲/۵	۴
	نسبت عناوین کتاب‌های چاپ اول منتشر شده به کل عناوین کتاب‌های منتشر شده	درصد	۵۸/۴	۵۹/۲	۶۰/۱	۶۱	۶۱/۹	۶۲/۸	۶۳/۸	۱/۵
	نسبت عناوین کتاب‌های منتشر شده کودک و نوجوان به کل عناوین کتاب‌های منتشر شده	درصد	۱۵/۲	۱۵/۳	۱۵/۵	۱۵/۶	۱۵/۷	۱۵/۸	۱۶	۰/۷۷
	سرانه شمارگان کتاب‌های منتشر شده کودک و نوجوان به جمعیت کودک و نوجوان کشور	درصد	۰/۱۷	۰/۱۷	۰/۱۸	۰/۱۸	۰/۱۹	۰/۱۹	۰/۲۰	۲/۸

شماره ردیف و عنوان هدف کلی	عنوان شاخص / هدف کمی	واحد متعارف	سال پایه		پیش بینی	سال‌های برنامه ششم					رشد متوسط دوره برنامه ششم (درصد)
			۱۳۹۳	۱۳۹۴		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱- ارتقاء فرهنگ اسلامی، معنویت و رشد فضائل اخلاقی، ۲- صیانت از مبانی و ارزش‌های انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری	زیر بنای کتابخانه‌های عمومی (تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور)	متر مربع	۱۳۴۱۱۲۹	۱۴۵۸۴۴۹	۱۵۸۶۰۳۱	۱۷۲۴۷۷۵	۱۸۷۵۶۵۵	۲۰۳۹۷۳۴	۲۲۱۸۱۶۷	۸/۷	
	تعداد کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی (تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور)	هزار نسخه	۳۹۷۳۸	۴۲۲۸۱	۴۹۳۴۴	۵۴۹۸۵	۶۱۳۷۱	۶۸۲۷۶	۷۶۰۸۲	۱۱/۴	
	تعداد اعضای کتابخانه‌های عمومی (تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور)	هزار نفر	۲۴۵۶	۲۶۸۵	۲۹۳۶	۳۲۱۰	۳۵۱۰	۳۸۳۷	۴۱۹۶	۹/۳	
	سرانه کتابخانه‌های عمومی (تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور)	باب به هر ۱۰۰/۰۰۰ نفر	۴	۴/۴	۴/۶	۴/۹	۵/۳	۵/۶	۵/۹	۶/۳	
	سرانه کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی کشور (تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور)	نسخه به هر ۱۰۰ نفر	۵۱	۵۶	۶۲	۶۸	۷۵	۸۲	۹۱	۱۰	
	عناوین نشریات منتشر شده	عنوان	۶۳۳۷	۷۳۲۵	۸۴۸۱	۹۸۱۹	۱۱۳۶۸	۱۳۱۶۱	۱۵۲۳۷	۱۵/۸	
	عناوین نشریات محلی منتشر شده	عنوان	۱۸۷۸	۲۱۷۵	۲۵۱۹	۲۹۱۷	۳۳۷۸	۳۹۱۲	۴۵۳۰	۸/۱۵	
	تعداد کانون‌های تبلیغاتی ^۲	کانون	-	۱۵۹۴	۱۶۱۰	۱۶۲۶	۱۶۴۲	۱۶۵۸	۱۶۷۵	۱	
	تعداد مجوزهای صادر شده نشر دیجیتال	مجوز	۱۲۲	۱۷۳	۲۴۷	۳۵۱	۴۹۹	۷۰۹	۱۰۰۸	۴۲/۲	
	تعداد بازی‌های رایانه‌ای تولید شده	بازی	-	۱۶۳	۱۹۵	۲۳۴	۲۸۱	۳۳۷	۴۰۴	۲۰	

شماره ردیف و عنوان هدف کلی	عنوان شاخص / هدف کمی	واحد متعارف	سال پایه	پیش بینی	سال‌های برنامه ششم					رشد متوسط دوره برنامه ششم (درصد)
					۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱ - ارتقاء فرهنگ اسلامی، معنویت و رشد فضائل اخلاقی ، ۲ - مقاومت سازی، بالندگی، پویایی و اعتدال و توانمندسازی فرهنگی ، ۳ - تحکیم هویت ملی و وفای فرهنگی و ۴ - تحکیم هویت ملی و وفای فرهنگی و	تعداد عناوین فیلم‌های سینمایی تولید شده (براساس پروانه مالکیت)	عنوان	۹۷	۹۷	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۶	۱۰۹	۱۱۲	۳
	تعداد عناوین فیلم‌های اکران شده (ایرانی و خارجی)	عنوان	۶۶	۶۹	۷۳	۷۶	۸۰	۸۴	۸۸	۴/۹
	تعداد تماشاگران فیلم‌های سینمایی ^۲	هزار نفر	۱۴۲۰۰	۱۴۱۰۰	۱۴۶۶۴	۱۵۲۵۱	۱۵۸۶۱	۱۶۴۹۵	۱۷۱۵۵	۴
	تعداد سالن‌های فعال سینما	سالن	۳۲۵	۳۳۴	۳۴۳	۳۵۲	۳۶۱	۳۷۱	۳۸۱	۲/۷
	ظرفیت سالن‌های فعال سینما	صندلی	۱۱۸۱۷۰	۱۲۲۸۹۷	۱۲۷۸۱۳	۱۳۲۹۲۶	۱۳۸۲۴۳	۱۴۳۷۷۳	۱۴۹۵۲۴	۴
	تعداد جوایز فیلم‌های ایرانی در مجامع جهانی	جایزه	۲۳۴	۲۴۳	۲۵۳	۲۶۳	۲۷۴	۲۸۵	۲۹۶	۴
	تعداد کل فیلم‌های عرضه شده در شبکه نمایش خانگی	عنوان	۳۱۱	۳۲۴	۳۳۷	۳۵۰	۳۶۴	۳۷۹	۳۹۴	۴
	شمارگان فیلم‌های عرضه شده در شبکه نمایش خانگی	هزار نسخه	۱۸۵۵۵	۲۲۲۶۶	۲۲۷۱۹	۳۲۰۶۳	۳۸۴۷۵	۴۶۱۷۰	۵۵۴۰۴	۲۰
	سرانه فیلم‌های سینمایی تولید شده	عنوان فیلم به ۱ میلیون نفر	۱/۲	۱/۳	۱/۴	۱/۴	۱/۵	۱/۵	۱/۶	۴/۱
	سرانه صندلی سینمای کشور	صندلی به هر ۶۲۰ نفر	۰/۹	۱	۱	۱/۱	۱۱/۱	۱/۱	۱/۲	۴
	سرانه پرده سینما	پرده برای هر ۱۰۰ هزار نفر	-	۹/۸	۱۰/۶	۱۱/۵	۱۱/۵	۱۱/۹	۱۲/۴	۳
	سرانه تماشاگر سینما	نفر بلیط	۰/۱۷	۰/۲۱	۰/۲۴	۰/۲۷	۰/۳۱	۰/۳۵	۰/۴۰	۱۴
	تعداد آلبوم‌های موسیقی مجوز گرفته	آلبوم	۴۲۶	۴۳۵	۴۴۴	۴۵۳	۴۶۲	۴۷۱	۴۸۰	۱
	مجامع و جشنواره‌های موسیقی برگزار شده	رویداد	۱۳	۲۱	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۲	۱۵

شماره ردیف و عنوان هدف کلی	عنوان شاخص / هدف کمی	واحد متعارف	سال پایه	پیش‌بینی	سال‌های برنامه ششم					رشد متوسط	
			۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	دوره برنامه ششم (درصد)	
۲- مقاوم سازی، بالندگی، پویایی و اعتلا و توانمندسازی فرهنگی ۵- تحکیم هویت ملی و وفای فرهنگی ۷- تحکیم و پایداری اقتصاد فرهنگ و هنر	تعداد اجرای صحنه ای موسیقی	اجرا	۳۶۶۹	۴۵۲۷	۵۵۸۵	۶۸۹۰	۸۵۰۱	۱۰۴۸۸	۱۲۹۳۹	۲۳/۴	
	تعداد سالن‌های کنسرت موسیقی	سالن	۵۹	۶۵	۷۳	۸۱	۸۹	۹۹	۱۱۰	۱۱	
	تعداد عناوین نمایشهای اجرا شده	عنوان	۴۹۹۳	۵۱۶۲	۵۴۲۶	۵۷۰۴	۵۹۹۶	۶۳۰۳	۶۶۲۶	۵/۱	
	تعداد تماشاگران نمایش‌های اجرا شده	هزار نفر	۲۲۲۸	۲۳۸۵	۲۵۵۳	۲۷۳۳	۲۹۲۶	۳۱۳۲	۳۳۵۳	۷	
	تعداد نمایشگاه‌های هنرهای تجسمی	نمایشگاه	۲۸۳۰	۱۳۴۱	۳۴۸۷	۳۸۷۱	۴۲۹۷	۴۷۷۰	۵۲۹۵	۱۱	
	تعداد هنرجویان هنرستان‌های هنری	نفر	۲۸۴۳	۲۸۳۷	۲۸۹۴	۲۹۵۲	۳۰۱۱	۳۰۷۱	۳۱۳۲	۲	
	تعداد نگارخانه‌های فعال	نگارخانه	۳۷۷	۳۸۶	۳۹۶	۴۰۵	۴۱۵	۴۲۶	۴۳۶	۲/۵	
	تعداد هنرستان‌های هنری	باب	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۲	
	تعداد آموزشگاه‌های آزاد هنری	باب	۳۰۵۰	۳۲۱۸	۳۳۹۵	۳۵۸۱	۳۷۷۸	۳۹۸۶	۴۲۰۵	۵/۵	
۴- صیانت از مبانئ و ارزش‌های انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری ۲- فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی ۱- ارتقاء فرهنگ اسلامی، معنویت و رشد فضائل اخلاقی	تعداد موقوفات	موقوفه	۱۷۶۵۲۷	۱۸۴۵۴۳	۱۹۲۹۳۴	۲۰۱۶۸۵	۲۱۰۸۴۴	۲۲۰۴۱۹	۲۳۰۴۲۹	۴/۵	
	تعداد موسسات فرهنگی قرآن و عترت	تعداد موسسه	۶۲۰	۶۴۵	۸۰۶	۱۰۱۴	۱۲۷۲	۱۵۹۵	۲۰۰۰	۲۵	
	تعداد کتابخانه‌های مساجد (تحت پوشش کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد)	مخزن بسته	باب	۵۹۱۹	۶۲۸۲	۶۷۸۵	۷۳۲۷	۷۹۱۴	۸۵۴۷	۹۲۳۰	۸
		مخزن باز		۵۳۹۴	۶۳۶۴	۶۶۸۲	۷۰۱۶	۷۳۶۷	۷۷۳۵	۸۱۲۲	۵
	تعداد کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد (عمومی و تخصصی)	شهری (عمومی)	کانون	۹۹۷۸	۱۰۳۳۰	۱۱۱۱۵	۱۱۹۵۹	۱۲۸۶۷	۱۳۸۴۴	۱۴۸۹۶	۷/۶
		روستایی (عمومی)		۱۰۱۱۸	۱۰۶۷۰	۱۱۴۹۸	۱۲۳۹۰	۱۳۳۵۱	۱۴۳۸۷	۱۵۵۰۴	۷/۸
		تخصصی		۷۴۰	۷۸۵	۸۳۲	۸۸۲	۹۳۴	۹۹۰	۱۰۵۰	۶
		دانشگاهی		۱۵۰	۲۱۱	۲۴۰	۲۷۴	۳۱۲	۳۵۶	۴۰۶	۱۴
		مصلی		۴۴۶	۵۵۰	۶۰۰	۶۵۳	۷۱۲	۷۷۵	۸۴۴	۸/۵

رشد متوسط دوره برنامه ششم (درصد)	سال‌های برنامه ششم					پیش‌بینی	سال پایه	واحد متعارف	عنوان شاخص / هدف کمی	شماره ردیف و عنوان هدف کلی
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳			
۲	۹۰	۸۹	۸۷	۸۵	۸۳	۸۲	۸۲	نماینده‌گی	تعداد نمایندگی‌های فرهنگی ج.ا.ا. در خارج از کشور	۶- صیانت از مبانی و ارزش‌های انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری ۹- گسترش مناسبات فرهنگی در سطح بین‌الملل
۴	۶۳۲۶	۶۰۸۳	۵۸۴۹	۵۶۲۴	۵۴۰۸	۵۲۰۰	۵۰۰۰	نفر	تعداد فارسی‌آموزان خارج از کشور	
۴	۵۲۶	۵۰۶	۴۸۷	۴۶۸	۴۵۰	۴۳۳	۴۱۶	نفر	تعداد مبلغان مذهبی اعزامی به دیگر کشورها	
۳	۱۳۷	۱۳۳	۱۲۹	۱۲۵	۱۲۱	۱۱۷	۱۱۴	سند	تعداد اسناد همکاری‌های فرهنگی معتبر میان ایران و دیگر کشورها	
۴	۳۵	۳۴	۳۳	۳۲	۳۱	۳۰	۲۹	رویداد	تعداد هفته‌های فرهنگی برگزار شده در دیگر کشورها	

۱- این شاخص در سال‌های گذشته با رشد منفی ۴/۴- روبرو بوده است که پیش‌بینی می‌شود با برنامه‌ریزی دقیق برای رونق اقتصاد چاپ و نشر، رفع تحریم‌ها و نیز سهولت صدور مجوز نشر، احتمالاً توقف نرخ رشد منفی مورد انتظار بوده و با این احتمال، پیش‌بینی‌های بهبود این شاخص با ضریب افزایشی در سال‌های برنامه ششم توسعه برآورد شده است.

۲- رشد منفی تعداد کانون‌های تبلیغاتی در سال‌های قبل با توجه به افزایش تبلیغات در فضای مجازی دور از انتظار نیست، با این همه به دلیل تغییر فضای کسب و کار و رونق اقتصادی امکان بهبود این شاخص با درصدهای تقریبی نیز محاسبه شده است.

۳- میزان رشد تماشاگران فیلم‌های سینمایی به تبع روند کاهشی تولیدات سینمایی و نیز سالن‌های سینما تا آخر سال ۱۳۹۱ منفی و کاهشی بود. رشد این شاخص در پایان سال ۱۳۹۳ مثبت و افزایشی بوده است که نوید دوره جدیدی در صنعت سینما را نشان داده که از نیمه دوم سال ۱۳۹۲ آغاز شده است و نشان از رونق کسب و کار سینماگران و اقتصاد فرهنگ و هنر دارد.

راهنم‌دها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی (بخش فرهنگ)

ردیف	راهنم‌دها	سیاست	اقدام اساسی
۱	- توسعه فرهنگ دینی - تقویت انس و تمسک آحاد جامعه به قرآن و عترت - تعیین نگرش دینی جامعه و مقابله با عوام‌زدگی، ترویج خرافات و بهره‌برداری ابزاری از عواطف دینی	- تامین نیازهای فرهنگی - مذهبی جامعه - بکارگیری ظرفیت‌های فرهنگی و هنری کشور برای ترویج فرهنگ و مدیریت جهادی - ارتقاء فعالیت‌های قرآنی	- حمایت از تشکلهای مردم نهاد فرهنگی به منظور ترویج و ارتقاء اخلاق اسلامی و فرهنگ قرآنی
۲	- ترویج و تبیین ابعاد، مولفه‌ها و عناصر فرهنگی اقتصاد مقاومتی - ارتقاء اخلاق و فرهنگ کار، قانون‌گرایی، مسئولیت‌پذیری	- بکارگیری ظرفیت‌های فرهنگی و هنری کشور برای ترویج فرهنگ و مدیریت جهادی - برقراری عدالت در نظام فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - تشویق و حمایت از فعالان فرهنگی و هنری بویژه با رویکرد اقتصاد مقاومتی - ترویج الگو و سبک زندگی ایرانی اسلامی، اصلاح الگوی مصرف	- تولید محتوای متناسب با عناصر فرهنگی مقوم اقتصاد مقاومتی - ارائه آموزش‌های رسمی و غیررسمی مبانی و مفاهیم اقتصاد مقاومتی - اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه - انجام پژوهش‌های کاربردی در زمینه اقتصاد مقاومتی
۳	- بهبود نظام حکمروایی خوب در بخش فرهنگی - هنری و رسانه‌ای - ارتقاء ذائقه‌ها و سلیقه فرهنگی و هنری اقشار مختلف جامعه به ویژه جوانان و نوجوانان - ایجاد امنیت لازم برای تولید و عرضه محصولات و خدمات فرهنگی و هنری دارای مجوز - ارتقای منزلت و صلاحیت حرفه‌ای و مرجعیت فرهنگی اصحاب فرهنگ و هنر و رسانه - تامین نیازهای فرهنگی آحاد ملت به ویژه زنان و جوانان - تغییر رویکرد دستگاه‌های اجرایی و نهادهای فرهنگی از فعالیت‌محوری به اثربخشی فعالیت‌ها	- بکارگیری ظرفیت‌های فرهنگی و هنری کشور برای ترویج فرهنگ و مدیریت جهادی - بسترسازی بروز خلاقیت‌های فرهنگی و هنری - برقراری عدالت در نظام فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - ارتقای شفافیت در مدیریت فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - ارتقای کمی و کیفی محصولات فرهنگی، هنری و رسانه‌ای	- حمایت از تولید آثار فرهنگی، هنری فاخر؛ حذف مقررات محدود کننده تولید و نشر آثار فرهنگی و هنری - تجلیل از نخبگان، پیشکسوتان و اصحاب فرهنگ و هنر - ارائه تسهیلات بانکی و خدمات اجتماعی به نخبگان، پیشکسوتان و اصحاب فرهنگ و هنر - به کارگیری توان و تخصص بخش‌های غیر دولتی در اداره و همچنین تولید محتوای فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - تسهیل دسترسی و توزیع عادلانه امکانات و خدمات فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - ایجاد پنجره واحد دریافت مجوز فعالیت‌های فرهنگی و هنری - اجرای قانون دسترسی آزاد و شفاف به اطلاعات در عرصه‌ی فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - حمایت از تشکلهای صنفی فرهنگی، هنری و رسانه‌ای
۴	- تبیین و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری - ارتقاء کمی و کیفی شیوه‌های تبلیغی و ترویجی انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری	- حمایت از نهادهای و فعالان آموزش و پژوهش و مروج مبانی انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری - حمایت از آثار و محصولات فرهنگی و هنری مرتبط با مبانی انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری	- حمایت از پژوهش‌هایی با رویکرد شناخت انقلاب اسلامی - تجلیل از نویسندگان، هنرمندان و پژوهشگران مبانی انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری - برگزاری مراسم بزرگداشت مناسبت‌های انقلاب اسلامی - بزرگداشت یاد و اندیشه‌های امام (ره) - چاپ و انتشار آثار امام و مقام معظم رهبری
۵	- استفاده از ظرفیت هنرمندان برای توسعه تولیدات فرهنگی و هنری برای تقویت هویت و انسجام ملی - اشاعه نمادها، نشان‌ها و مؤلفه‌های هویت ایرانی - اسلامی - توسعه فعالیت‌های بین فرهنگی و چندفرهنگی بین استان‌ها و مناطق کشور با توجه به ظرفیت‌های قومی و مذهبی، زبانی، دینی	- حمایت از تولیدات فرهنگی و هنری متناسب با مضامین و مفاهیم ایرانی - اسلامی - حمایت از تولید و نشر آثار فرهنگی و هنری نواحی و مناطق مختلف ایران - حمایت از آئین‌ها و مناسک فرهنگی - مذهبی و هنرهای فولکلوریک - حمایت از گفتگوهای در سطح ملی به منظور تعاطی افکار و اندیشه‌ها و اشتراک تجارب نخبگان و فعالان عرصه فرهنگ و هنر و رسانه‌های کشور	- برپایی جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری ملی در سطح استان‌های کشور با رویکرد تقویت انسجام ملی - برپایی نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و دیگر رویدادهای فرهنگی و هنری اقوام ایرانی - تکریم نخبگان و فعالان عرصه‌های فرهنگی و هنری با رویکرد هویت اسلامی - ایرانی و انسجام ملی - انجام مطالعات و پژوهش‌های مرتبط با سنجش شاخص‌ها؛ مؤلفه‌ها و عناصر هویت، سرمایه اجتماعی و انسجام ملی - برگزاری نشست‌های تخصصی و اتاق‌های فکر فرهنگی به منظور ایجاد وفاق فرهنگی بین نخبگان، سیاست‌گذاران و مدیران فرهنگی و هنری کشور

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۶	- توسعه روابط و حضور فعال و موثر جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی - بسط و گسترش و ایجاد تنوع در مناسبات فرهنگی با کشورهای مختلف جهان	- بهره‌گیری از ظرفیت بخش غیردولتی در توسعه مناسبات بین‌المللی - بهره‌گیری از ظرفیت فرهنگی و هنری در مناسبات فرهنگی جهانی - بهره‌گیری از ظرفیت ادبیات؛ موسیقی، سینما؛ تئاتر؛ هنرهای تجسمی و ... در معرفی فرهنگ کشور در مجامع بین‌المللی - حمایت از برگزاری هفته‌های فرهنگی ایران در کشورهای مختلف - حمایت از فعالان عرصه فرهنگ و هنر اصیل و فاخر اسلامی و ایرانی در سطح بین‌المللی	- شرکت در مجامع، جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی و هنری بین‌المللی - برگزاری جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و همایش‌های فرهنگی و هنری بین‌المللی در داخل و خارج از کشور - تجلیل از فعالان و نخبگان عرصه‌ی فرهنگ و هنر ایرانی و اسلامی در سطح جهان - انجام فعالیت‌های فرهنگی دوجانبه با توجه به مولفه‌هایی از قبیل: اشتراکات قومی و مذهبی، زبانی، دینی به منظور ارتقا و جبهه بین‌المللی ایران؛ - تولید آثار فرهنگی و هنری برای تبیین ویژگی صلح دوستی ایرانیان و ایجاد جهانی عاری از خشونت
۷	- فرهنگ سازی و گفتمان سازی در زمینه اقتصاد مقاومتی - توسعه بازارهای فرهنگی در عرصه داخلی و جهانی - صیانت از حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان آثار فرهنگی (مکتوب و دیجیتالی) و فراهم کردن زمینه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی آنان - به کارگیری توان و تخصص بخشهای غیردولتی در اداره و همچنین تولید محتوای فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - حمایت از ایجاد شرکت‌های کارآفرین در حوزه فعالیت‌های فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - کشف استعدادهای خلاق و خلق فرصت‌های برابر و نیز افزایش کیفی محصولات و خدمات شرکت‌های کارآفرین در بخش فرهنگ و هنر - شفاف‌سازی اطلاعات فرهنگی و هنری و رسانه‌ای و کاهش تعداد و فرآیند صدور مجوزها	- بکارگیری ظرفیت‌های فرهنگی و هنری کشور برای ترویج فرهنگ و مدیریت جهادی - حمایت و توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر و رسانه - طراحی سیستم‌های انگیزشی در بعد منابع انسانی - توسعه صادرات محصولات فرهنگی و دینی، تحقق رقابت‌پذیری و رفع انحصار در تولیدات و خدمات فرهنگی به منظور رونق اقتصاد فرهنگ و افزایش توان رقابت تولیدات فرهنگی در سطح بازارهای داخلی و بین‌المللی - فراهم نمودن شرایط و سازوکارهای حمایتی لازم در بخش فرهنگ و هنر در تحولات جهانی و منطقه‌ای به منظور بالا بردن سهم ایران از تجارت جهانی - توسعه و ارتقای تولید، توزیع، مصرف و صادرات محصولات و خدمات فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - بهره‌مندی از ظرفیت‌های قانونی در راستای رشد کمی و کیفی صنایع فرهنگی، هنری و رسانه‌ای - صیانت از حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان آثار فرهنگی (مکتوب و دیجیتالی) و فراهم کردن زمینه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی آنان	- کشف استعدادهای خلاق در بخش فرهنگ و هنر - خلق فرصت‌های برابر در تولید و نشر و استفاده از محصولات و آثار و خدمات فرهنگی و هنری و رسانه‌ای - حمایت از شرکت‌های کارآفرین فعال در بخش فرهنگ و هنر برای افزایش کمی و کیفی محصولات و خدمات - برگزاری دوره‌های آموزش به منظور ارتقاء سرمایه انسانی بخش فرهنگ و هنر و رسانه - تجهیز مراکز و موسسات فرهنگی و هنری به امکانات و فناوری‌های روز - مقابله با قاچاق کالاها و محصولات فرهنگی و هنری - مقابله با تکثیر و عرضه غیرمجاز آثار و محصولات فرهنگی و هنری

ورزش و جوانان

الف) تبیین وضعیت

ورزش در نظام جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک پدیده فرهنگی و اجتماعی مطرح است. تحقق چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ نیازمند وجود نظام‌ها و ساختارهایی است که در آن ملت بزرگ ایران بتواند ضمن بهره‌گیری از مزایای ورزش، در جهت حفظ و بهبود سلامتی، شادابی و نشاط اجتماعی و تقویت انسجام ملی گام نهد.

موضوع جوانان نیز از جمله موضوعاتی است که در سه دهه اخیر توجه بسیاری از اندیشمندان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان را به خود جلب کرده است. براساس نتایج آمارگیری جمعیت در سال ۱۳۹۰، سهم جمعیت ۱۵ تا ۲۹ ساله به عنوان نیروی جوان کشور، بالغ بر ۳۱/۵ درصد است. همچنین مطالعات جمعیت‌شناختی که برگشوده بودن پنجره جمعیتی تا سال ۱۴۲۵ تأکید دارد، سهم جمعیت فعال کشور را بیش از ۵۰ درصد پیش‌بینی می‌نماید که نشان می‌دهد، جوانی جمعیت کشور به عنوان ویژگی بارز هرم جمعیت کشور، دست کم تا دو دهه دیگر تداوم می‌یابد. جامعه جوان از مختصاتی چون نشاط، شادابی، خلاقیت و نوآوری برخوردار است. دارا بودن روحیه و انگیزه مشارکت، هیجان‌خواهی و انرژی چشمگیر برای کار و فعالیت از دیگر ویژگی‌های مهم این قشر است. جمعیت جوان کشور نیروی انسانی قابل توجهی را برای توسعه فراهم نموده و در صورت برنامه‌ریزی و بهره‌گیری هدفمند از آن قادر خواهد بود بسیاری از مسائل و معضلات اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی را مرتفع نماید.

مروری مختصر بر اسناد ملی مربوط به توسعه در اکثر کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته و نیز مروری اجمالی بر اسناد مصوب سازمان‌های بین‌المللی حاکی از این واقعیت است که برخورد با موضوع جوانان بیش از آنکه با رویکرد حل مشکل صورت گرفته باشد با رویکرد توسعه‌گرا انجام شده است.

طی سنوات گذشته، بخش چشمگیری از منابع در حوزه ورزش و جوانان صرف شده است. اما باید اذعان کرد به دلیل فقدان اولویت‌بندی و برنامه مناسب، اهداف مطلوب حاصل نشده است. فعالیت‌ها و برنامه‌ها بدون چشم‌انداز روشن و اهداف منطقی که در سطح ملی مورد پذیرش قرار گرفته باشند، به اجرا گذاشته شده‌اند و تحقق آرزوهای بزرگ به صورت تصادفی و سلیقه‌ای تعقیب شده‌اند. براساس آمار و اطلاعات حدود ۱۸ میلیون نفر در ورزش همگانی مشارکت داشته‌اند که این آمار نشان‌دهنده این است که میزان تحرک بدنی مردم کشورمان بسیار پایین بوده و این امر خود باعث بروز آسیبهای جدی بر سلامت عمومی مردم شده است. همچنین میزان مشارکت دانش‌آموزان در مسابقات ورزشی در حدود ۳/۵ میلیون نفر است. در ورزش دانشجویی نیز میزان مشارکت دانشجویان در فعالیت‌های ورزشی بین دانشگاهی کمتر از ۱۰ درصد است (حدود ۳۶۵ هزار نفر) و میزان مشارکت زنان در ورزش همگانی تنها حدود ۲۷ درصد است.

ب) اهم اقدامات دولت

با تأکید بر اتکای اقدامات به تصمیمات کارشناسی و تخصصی، تقویت ورزش همگانی در صدر برنامه‌های توسعه ورزش کشور قرار گرفته و به طور همزمان با توجه به کسب موفقیت در ورزش قهرمانی و نگاه ویژه به جوانان به عنوان سرمایه‌های اصلی انقلاب اسلامی، اقدامات زیر طی دو سال گذشته صورت گرفته است:

- ارتقای جایگاه ورزش همگانی در کشور و فراهم ساختن زمینه ورزش برای همه اقشار جامعه به منظور بالا بردن سطح سلامت و نشاط اجتماعی و اختصاص ۱۰ درصد بودجه فدراسیون‌های ورزشی به امر ورزش همگانی
- بازنگری در ساختار برنامه و اولویت‌های ورزش قهرمانی و حرفه‌ای و حضور موفق تیم‌های ورزشی ایران در بازی‌های آسیایی و پاراآسیایی ۲۰۱۴ و سایر مسابقات بین‌المللی و جهانی
- افتتاح بیش از ۶۰۰ پروژه ورزشی
- اتمام بیش از ۱۰ پروژه ورزشی توسط خیرین ورزشی‌ساز
- رشد ۳۰۰ درصد واگذاری اماکن در قالب اجاره به بخش خصوصی
- واگذاری بخش‌های تصدی‌گری و تقویت مشارکت بخش خصوصی و تشکل‌های غیردولتی
- واگذاری اختیارات بیشتر و وسعت عمل به فدراسیون‌ها
- حاکمیت نگرش عدالت‌محور در توزیع امکانات و منابع با اولویت مناطق محروم و کم‌برخوردار و توسعه متوازن ورزش در مناطق مختلف کشور
- توسعه فضاهای ورزشی و توجه به استانداردسازی و بهره‌وری بهینه
- بازنگری در طرح جامع ورزش
- تدوین برنامه جامع حوزه جوانان
- تحول ساختاری در بخش جوانان وزارت ورزش و جوانان
- ایجاد فضای مناسب برای فعالیت جوانان و مشارکت آنها در حوزه‌های سیاسی و اجتماعی
- زمینه‌سازی برای ارتقای سطح مشارکت همه جانبه جوانان در فرایند توسعه پایدار کشور

ج) اهم چالش‌ها

علی‌رغم اقدامات صورت گرفته در این حوزه به دلیل اهمیت و حساسیت این بخش در فرایند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و بررسی نقاط ضعف و تهدیدها، اهم چالش‌های این بخش به شرح زیر است:

- عدم استفاده از ظرفیت‌های ورزش همگانی در ارتقاء سطح سلامتی و کیفیت زندگی مردم
- روند قهرمانی ناپایدار در ورزش کشور

- عدم استفاده از ظرفیت‌های بخش ورزش در توسعه اقتصادی کشور
- عدم تعادل و توازن در توزیع زیرساخت‌های ورزشی کشور
- استاندارد نبودن زیرساخت‌های ورزشی کشور
- سهم اندک مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌های ورزشی
- سهم اندک ورزش و تربیت بدنی در فعالیت‌های اوقات فراغت دانش‌آموزان و دانشجویان
- استاندارد نبودن فضا و تجهیزات ورزش دانش‌آموزی و دانشجویی
- عدم توجه کافی به ورزش‌های روستایی، بومی، محلی و باستانی
- ضعف در امور پژوهشی و تحقیقات ورزشی عدم تناسب اعتبارات اختصاص یافته به بخش پژوهش
- ضعف نظام باشگاه داری و نبود نظام ورزش حرفه‌ای
- ضعف قوانین و مقررات بخش ورزش کشور و ضرورت تدوین و تصویب قانون جامع ورزش کشور
- محدودیت‌های ساختاری، مدیریتی، مالی و امکاناتی، فرهنگی و اجتماعی توسعه ورزش بانوان
- کمبود شدید اماکن و تجهیزات ورزشی اختصاصی معلولین و جانبازان و عدم امکان و سهولت در دسترسی به فضاها و امکانات ورزشی موجود
- تغییر الگوهای اجتماعی و رفتاری زندگی شهروندی و آثار آن در کاهش تحرک بدنی و فعالیت‌های ورزشی
- فقدان فرصت‌های بهینه و برابر اجتماعی برای رشد و بالندگی نسل جوان کشور
- ناهماهنگی در ارائه خدمات به جوانان و نبود تقسیم کار ملی در این حوزه

(د) برنامه راهبردی**- اهداف کلی و راهبردها**

اهداف کلی	راهبرد	ردیف
- رشد و گسترش ورزش همگانی - حمایت از ورزش قهرمانی	- توسعه متوازن و متعادل عرصه‌ها و فضاهای ورزشی - آماده‌سازی بسترهای حقوقی، فرهنگی و اجتماعی ورزش بانوان - ارتقاء سهم ورزش همگانی در سلامتی و کیفیت زندگی مردم - پایدارسازی درآمدهای بخش ورزش - ارتقاء فرهنگ اسلامی - ایرانی در محیط‌های ورزشی - دانش‌بنیان نمودن ورزش کشور - توسعه تربیت بدنی و ورزش دانش‌آموزی - توسعه تربیت بدنی و ورزش دانشجویی - توسعه علمی ورزش قهرمانی - توسعه علمی ورزش حرفه‌ای - توسعه ورزش در سطوح پایه در فدراسیون‌ها - توسعه ورزشهای باستانی و زورخانه‌ای - تقویت نظام عادلانه منابع مالی، فیزیکی و انسانی بین رشته‌های مختلف ورزشی	۱
- تحکیم و تعالی بنیان نهاد خانواده زوج‌های جوان - افزایش نسبت جوانان بهره‌مند از برنامه‌های فراغتی - افزایش مشارکت اجتماعی نظام‌مند جوانان - افزایش خلاقیت جوانان	- توانمندسازی جوانان در حوزه ازدواج با تأکید بر ازدواج بهنگام، آگاهانه، آسان و پایدار و تحکیم و تعالی نهاد خانواده جوان - توانمندسازی روانشناسان و مشاورین فعال در حوزه ازدواج و خانواده جوان - فرهنگ سازی در حوزه ازدواج و خانواده جوان با تأکید بر آموزه‌های اسلامی و حفظ آداب و سنن ملی - بسترسازی در حوزه اوقات فراغت جوانان با رویکرد بهره‌گیری مطلوب از ظرفیت‌ها - فرهنگ سازی با رویکرد تقاضامحوری و استمرار، پویایی و پیوستگی در اجرای برنامه‌های فراغتی جوانان - غنی سازی اوقات فراغت جوانان - توانمندسازی سازمان‌های مردم نهاد جوانان با رویکرد نهادسازی و ظرفیت سازی - رشد کمی سازمان‌های مردم نهاد جوانان	۲

– اهداف کمی (بخش ورزش)

ردیف	اهداف کلی بخش	اهداف کمی		وضع موجود (۱۳۹۳)	پایان برنامه ششم توسعه (۱۳۹۹)
		عنوان	واحد		
۱	رشد و توسعه ورزش همگانی	ارتقاء سطح فعالیت جسمانی مردم کشور	درصد	۲۴	۳۶
۲		افزایش جمعیت روستایی و عشایری مشارکت کننده در ورزش همگانی کشور	درصد	۱.۱۴	۷
۳		افزایش مشارکت جمعیت کارگری کشور	درصد	کمتر از ۱۰	۲۰
۴		افزایش میزان جمعیت معلول و جانباز دارای فعالیت بدنی منظم	درصد	کمتر از ۱۰	۲۰
۵	حمایت از ورزش قهرمانی	ارتقاء رتبه کشور در بازی‌های آسیایی (بازی‌های آسیایی ۲۰۱۸ اندونزی)	رتبه	۵	جزء ۴ تیم اول آسیا
۶		ارتقاء رتبه کشور در بازی‌های المپیک (المپیک ۲۰۲۰ ژاپن)	رتبه		جزء ۲۰ تیم اول جهان
۷		افزایش مدال آوری زنان در بازی‌های آسیایی	تعداد	۱۶	۲۰
۸		میزبانی رویداد ورزشی بین‌المللی	تعداد	–	۵۰
۹	رشد و توسعه ورزش همگانی	توسعه و حمایت از باشگاه‌های ورزشی به عنوان نیروی محرکه پیشرفت ورزش (ایجاد ۰.۵ باشگاه ورزشی به ازای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت)	تعداد	۱۵۰۰۰	۳۳۰۰۰
۱۰		ارتقاء شیوه‌های استعدادیابی و کشف و پرورش استعدادهای ورزشی (پرورش یک قهرمان به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت)	نفر	۲۵۰۰	۷۵۰۰
۱۱		بهره‌برداری از پروژه‌های نیمه تمام ورزشی	درصد	–	۵۰
۱۲		افزایش سهم ورزش در تولید ناخالص داخلی کشور	درصد	کمتر از ۰.۵	۱
۱۳		ارتقاء سطح آمادگی جسمانی و تناسب اندام کودکان و نوجوانان برای فعال بودن از جهت جسمانی	درصد	–	۲۵
۱۴		مستندسازی اماکن ورزشی دارای معارض	درصد	–	۵۰

- اهداف کمی (بخش جوانان)

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		سال‌های برنامه ششم					وضع موجود پایان سال ۱۳۹۳
		عنوان	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	ترویج ازدواج، تقویت، تحکیم و تعالی نهاد خانواده جوان	ایجاد ۱۵۱ مرکز تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده جوان	مرکز	۲۰	۳۰	۴۵	۶۸	۱۰۲	۱۵۱
		برگزاری ۱۴۹ دوره آموزشی قبل، حین و پس از ازدواج	دوره	۹۳	۱۰۲	۱۱۲	۱۲۳	۱۳۵	۱۴۹
		برگزاری ۴ دوره توانمندسازی ویژه روانشناسان و مشاورین جوان به طور سالیانه	دوره	۲	۴	۴	۴	۴	۴
		برگزاری ۳۲ جشنواره ملی و استانی، ۳۲ نمایشگاه تخصصی ملی و استانی و ۲ نشست در حوزه ازدواج و خانواده جوان به طور سالانه	جشنواره/نمایشگاه/نشست	۶۵	۶۶	۶۶	۶۶	۶۶	۶۶
۲	افزایش نسبت جوانان بهره‌مند از برنامه‌های	نسبت جوانان شرکت کننده در برنامه‌های فراغتی به کل جمعیت جوان*	درصد	۱	۱.۵	۲	۲.۵	۳	۳.۵
۳	توسعه مشارکت نهادمند اجتماعی جوانان	رشد سالیانه تعداد سازمان‌های مردم نهاد جوانان	سمن	۴۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۷۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰
		برگزاری کارگاه‌های دانش‌افزایی و ارتقای مهارت اعضا، سازمان‌های مردم نهاد جوانان (عمومی و تخصصی، مجازی و حضوری)	نفر ساعت	۳۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰
		حمایت از طرح‌های سمن‌های جوانان	طرح	۱۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۶۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰
		ایجاد شبکه تخصصی موضوعی سازمان‌های مردم نهاد جوانان به طور سالانه	شبکه	۴	۲	۲	۲	۲	۲
		تشکیل مجامع ملی و استانی سازمان‌های مردم نهاد جوانان	مجمع	-	۱۵	۱۷	-	-	-

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی (بخش ورزش)

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	توسعه متوازن و متعادل عرصه‌ها و فضاهای ورزشی	بهره‌ور نمودن استفاده از اماکن ورزشی	استاندارد سازی اماکن ورزشی
			چند منظوره نمودن استفاده از اماکن ورزشی
			تهیه اسناد مالکیت کلیه اماکن ورزشی موجود و در دست احداث
			رفع معارضین کلیه اماکن موجود و در دست احداث
			تهیه بانک اطلاعاتی معارضین

ردیف	راهنبرد	سیاست	اقدام اساسی
		بهبود نگهداری، تعمیرات و نوسازی اماکن ورزشی	تهیه شناسنامه اماکن ورزشی موجود و در دست احداث
			تهیه بانک اطلاعات از شرکت‌ها و اشخاص ارائه کننده خدمات نگهداری
			تدوین برنامه نگهداری، تعمیرات و نوسازی اماکن
		توسعه فضاهای ورزشی بر اساس آمایش سرزمین و نیازهای هر منطقه	تهیه سند توسعه اماکن ورزشی برای هر منطقه در کشور
			اجرای برنامه آمایش سرزمین ورزشی
			گسترش زیرساخت‌های ورزش همگانی
			همکاری با نهادها و دستگاه‌های اجرایی جهت تامین زمین با کاربری ورزشی
		تسریع روند واگذاری فضای ورزشی - توسعه فضاهای ورزشی خاص معلولین و جانبازان	تکمیل اماکن ورزشی در حال ساخت با رعایت شرایط لازم برای حضور ورزشکاران جانباز و معلول
			مناسب سازی اماکن و فضاهای ورزشی موجود جهت بهره‌برداری جانبازان و معلولین
			ایمن‌سازی و سالم‌سازی فضاهای ورزشی خاص بانوان
۲	آماده‌سازی بسترهای حقوقی، فرهنگی و اجتماعی ورزش بانوان	توسعه و آماده‌سازی فضاهای ورزشی خاص بانوان	استفاده بهینه از اماکن ورزشی موجود
		ارتقاء علمی و فنی نیروی انسانی ورزش بانوان در سطح	علمی نمودن فرآیند استعدادیابی دختران و بانوان ورزشکار
			ایجاد نظام سطح‌مند آموزش و تربیت مدرس
			توسعه ارتباط و تعامل با مراکز آموزشی و پژوهشی ورزش بانوان
			توسعه آموزش و پژوهش‌های کاربردی در ارتقاء بهره‌وری ورزش بانوان
		ارتقاء جایگاه بین‌المللی ورزش بانوان با رعایت موازین اسلامی	توسعه مسابقات ورزشی بانوان با رعایت موازین اسلامی
			بسترسازی جهت بهره‌گیری از پوشش مطلوب در ورزش بانوان
			توسعه رشته‌ها و مواد مسابقات ورزشی ویژه بانوان
		بهبود نگرش عمومی نسبت به اهمیت و تاثیرگذاری ورزش همگانی	تبلیغات فراگیر رسانه‌ای برای ترویج ورزش همگانی
			برگزاری همایش‌های عمومی ورزش همگانی
۳	ارتقاء سهم ورزش همگانی در سلامتی و کیفیت زندگی مردم	توسعه ورزش در مناطق روستایی و عشایری	برگزاری جشنواره‌های ورزش همگانی
			برگزاری جشنواره‌ها و المپیادهای ورزش روستایی و عشایری
			احیاء ورزش‌های سنتی، بومی و محلی
		توسعه و ترویج ورزش‌های سنتی، بومی و محلی	

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		مشارکت نهادهای عمومی غیردولتی در اجرای برنامه‌های ورزش همگانی	اصلاح نظام مدیریت ورزش همگانی
			پیگیری اجرای ورزش صبحگاهی در مدارس، کارخانجات
			پیگیری اجرای ورزش کارکنان دولت، کارگران و
			اجرای نمودن تفاهم‌نامه همکاری با سازمان بسیج برای فعال نمودن پایگاه‌های بسیج در اجرای برنامه‌های متنوع ورزش همگانی در طول سال
			بهره‌مندی از ظرفیت‌های سازمان بسیج در تبلیغات ورزش همگانی در مساجد، حسینیه‌ها و پایگاه‌ها
			ساماندهی ورزش محلات با همکاری شهرداری‌ها
			توسعه ورزش صبحگاهی، عصرگاهی و شامگاهی در موقعیت‌های مختلف شهری
	فرهنگ‌سازی در زمینه توسعه ورزش همگانی جانبازان و معلولین		برگزاری دوره‌ها و کلاسهای آموزشی (تربیت مربی، کلاسبند)
			راه اندازی ایستگاه‌های سلامت در شهرها و مراکز استان‌ها
			اجرای طرح ورزش در منزل
			برگزاری همایشها، جشنواره‌ها و مسابقات فرهنگی- ورزشی
			برگزاری روز ملی پارالمپیک در سطح کشور
			توسعه طراحی، تولید و توزیع تجهیزات ورزشی مورد نیاز ورزش جانبازان و معلولین
			توسعه ورزش همگانی در مراکز آسایشگاهی
۴	پایدارسازی درآمدهای بخش ورزش	بهره‌مندی از ظرفیت‌های بخش خصوصی و بازارهای مالی داخلی و خارجی در توسعه ورزش	مشارکت با بخش خصوصی برای بازسازی و نوسازی اماکن و فضاهای ورزشی
			طراحی و تدوین نظام چگونگی حمایت از باشگاه‌های خصوصی
			خصوصی سازی ورزش حرفه‌ای
		بهره‌برداری از منابع جدید درآمدی جهت توسعه ورزش	بسترسازی جهت رفع موانع سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی
			پایدار سازی درآمدهای رسانه‌ای و تبلیغاتی
			توسعه گردشگری ورزشی
			توسعه و تجاری سازی صنایع ورزشی
۵	ارتقاء فرهنگ اسلامی - ایرانی در محیط‌های ورزشی	فرهنگ‌سازی از طریق رسانه‌های جمعی	حمایت از کارآفرینان بخش ورزش
			تدوین نظام جامع فرهنگی ورزش کشور
			استقرار نظام‌نامه اخلاق ورزشی
			استقرار برنامه جامع مبارزه با دوپینگ
۶	دانش‌بنیان نمودن ورزش کشور	مبتنی نمودن کلیه فعالیت‌های بخش ورزش بر یافته‌های پژوهشی	بومی سازی تجارب موفق سایر کشورها در توسعه ورزش
			تدوین و اجرای نظام‌نامه جامع پژوهشی
			تدوین و اجرای نظام‌نامه جامع آموزشی
			استانداردسازی فعالیت‌ها و تجهیزات ورزشی

ردیف	راهنبرد	سیاست	اقدام اساسی
۷	توسعه تربیت بدنی و ورزش دانش آموزی	ارتقاء کیفیت و کمیت اجرای درس تربیت بدنی در مدارس	برنامه ریزی آموزشی و درسی تربیت بدنی مقاطع مختلف تحصیلی
			ایجاد نظام نظارت بر اجرای درس تربیت بدنی مدارس کشور
			نهادینه کردن سواد حرکتی
		تقویت نقش و سهم تربیت بدنی در فعالیت های اوقات فراغت دانش آموزان	توسعه فعالیت های فوق برنامه ورزشی دانش آموزان به عنوان مکمل ساعت درس تربیت بدنی
			توسعه و ترویج ورزش همگانی
			ارتقاء سطح علمی و عملی منابع انسانی حوزه تربیت بدنی و ورزش دانش آموزی
۸	توسعه تربیت بدنی و ورزش دانشجویی	توانمندسازی و بهسازی نیروی انسانی تربیت بدنی و ورزش دانش آموزی کشور	پهرمندی از ظرفیت علمی مراکز آکادمیک (بویژه دانشگاه فرهنگیان) در ارتقاء علمی تربیت بدنی و ورزش دانش آموزی
			توسعه برنامه های ورزش قهرمانی دانشجویان
۹	توسعه علمی ورزش قهرمانی	تقویت نقش و سهم ورزش در فعالیت دانشجویان	توسعه برنامه های ورزش همگانی دانشجویان
			توسعه برنامه های ورزش همگانی دانشجویان
		نهادینه کردن تخصص گرایی و شایسته سالاری در فدراسیونها و برنامه های عملیاتی	برنامه جامع اصلاح مقررات انتخاب و انتصاب مسئولین در فدراسیونها
			استقرار سامانه آمار و اطلاعات نیروی انسانی ورزش
			ارتقاء سطح علمی مربیان
		آموزش و بهسازی نیروی انسانی متخصص در عرصه های ورزش قهرمانی	برگزاری دوره های آموزشی (تربیت مربی، داوری، مدیر ورزشی، کلاسیند) در ورزش جانبازان و معلولین
			راه اندازی مراکز ورزش قهرمانی کلیه استانها با استفاده از فضاهای موجود
			افزایش ظرفیت بهره برداری از مراکز ورزش قهرمانی
		ایجاد نظام مدیریت استعدادیابی (کشف، پرورش، ارتقاء و...) تامین منابع مالی	استقرار نظام علمی استعدادیابی
			هدفمند کردن نحوه انتخاب مربیان تیم های ملی
۱۰	توسعه علمی ورزش حرفه ای	ایجاد بسترهای حقوقی و حمایت قانونی در راستای توسعه باشگاهداری حرفه ای	تشکیل کانونهای صنفی دست اندرکاران ورزش حرفه ای
			برنامه آموزش یکپارچه مدیران ورزشی
		توسعه حرفه ای گری در مدیریت ورزش کشور	تدوین مقررات انتخاب یا انتصاب مدیران حرفه ای
			حمایت از برنامه های رده سنی پایه در فدراسیونها
۱۱	توسعه ورزش در سطوح پایه در فدراسیونها	اولویت بخشی به برنامه های رده های سنی و پایه	حمایت از برنامه های رده سنی پایه در فدراسیونها
			حمایت از گسترش ورزشهای باستانی و زورخانه ای
۱۲	توسعه ورزشهای باستانی و زورخانه ای	توسعه و ترویج ورزشهای باستانی و زورخانه ای	حمایت از فدراسیون بین المللی ورزشهای زورخانه ای
			تعامل فعال با فدراسیون بین المللی مربوطه

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱۳	تقویت نظام عادلانه منابع مالی، فیزیکی و انسانی بین رشته‌های مختلف ورزشی	تغییر نظام توزیع کمک‌های مالی از منطق هزینه ایجاد شده به منطق هزینه فایده	اصلاح نظام کمک های مالی وزارت به فدراسیونها
			اصلاح نظام کمک های مالی وزارت به هیأتها
		بازنگری در نظام ارزیابی عملکرد فدراسیونها و هیاتها برای تخصیص منابع	اصلاح نظام ارزیابی عملکرد فدراسیونها

– راهبردها، سیاست‌ها (بخش جوانان)

ردیف	راهبردها	سیاست‌ها
۱	توانمندسازی جوانان در حوزه ازدواج با تأکید بر ازدواج بهنگام، آگاهانه، آسان و پایدار و تحکیم و تعالی نهاد خانواده جوان	ارتقاء سطح دانش و مهارت‌های جوانان در حوزه ازدواج و خانواده جوانان در قالب آموزش‌های قبل، حین و پس از ازدواج حمایت از ایجاد و توسعه مراکز مشاوره ازدواج و خانواده جوان
۲	توانمندسازی روانشناسان و مشاورین فعال در حوزه ازدواج و خانواده جوان	بهره‌مندی حداکثری و مطلوب جوانان از خدمات روانشناسان و مشاورین فعال در حوزه ازدواج و خانواده جوان
۳	فرهنگ سازی در حوزه ازدواج و خانواده جوان با تأکید بر آموزه‌های اسلامی و حفظ آداب و سنن ملی	تعمیق و تقویت باورهای دینی، ملی و قومی در حوزه ازدواج و نهاد خانواده در بین جوانان
۴	بستر سازی در حوزه اوقات فراغت جوانان با رویکرد بهره‌گیری مطلوب از ظرفیت‌ها	بهینه سازی امکانات موجود و افزایش زیرساخت‌ها و امکانات فراغتی توانمندسازی ساختارهای اجرایی مرتبط با اوقات فراغت جوانان
۵	فرهنگ سازی با رویکرد تقاضا محوری و استمرار، پویایی و پیوستگی در اجرای برنامه‌های فراغتی جوانان	اصلاح نگرش و فرهنگ سازی در حوزه اوقات فراغت جوانان
۶	غنی سازی اوقات فراغت جوانان	توسعه کمی و کیفی برنامه‌های فراغتی جوانان
۷	رشد کمی سازمان‌های مردم نهاد جوانان	تعیین اهداف مشارکت اجتماعی جوانان متناسب با وضعیت هر یک از استان‌های کشور ترغیب و تشویق جوانان فعال اجتماعی برای متشکل شدن فراهم آوردن امکانات و ظرفیت‌های سخت افزاری و نرم‌افزاری فرهنگ سازی و آگاهی بخشی به گروه‌های هدف
۸	توانمندسازی سازمان های مردم نهاد جوانان با رویکرد نهادسازی و ظرفیت سازی	دانش افزایی و ارتقا مهارت اعضاء سازمان‌های مردم نهاد جوانان افزایش اعتماد به نفس، خودباوری و هم‌افزایی فعالیت سمن‌های جوانان افزایش توان تأثیر گذاری و ایفای نقش سمن‌های جوانان در فرایند تصمیم‌سازی

زنان و خانواده

الف) تبیین وضعیت

زنان که در حال حاضر نزدیک به ۴۰ میلیون نفر از جمعیت کشور را تشکیل می دهند، نقشی مؤثر در فرایند توسعه کشور در دهه‌های اخیر داشته و مشارکت آنها در دوران مبارزات و پیروزی نهضت انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ و هم چنین در دوران دفاع مقدس، دوران سازندگی و پس از آن تاکنون، مورد اذعان همگان بوده و همواره مورد تحسین و تمجید قرار گرفته است. از سوی دیگر نظر به جایگاه و اهمیت خانواده در دین مبین اسلام و نظام جمهوری اسلامی ایران، در اسناد بالادستی به موضوع خانواده توجه ویژه ای شده است.

در مقدمه قانون اساسی آمده است: "خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده انسان است، اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است."

افزون بر اصل بیست قانون اساسی که مطابق آن «همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند» و اصل بیست یکم که دولت را موظف به تضمین حقوق زنان در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی از طریق، «ایجاد زمینه‌های رشد شخصیت زن و احیاء حقوق مادی و معنوی او، حمایت مادران، بالخصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند و حمایت از کودکان بی سرپرست، ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده، ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی سرپرست و اعطای قیمومت فرزندان به مادران شایسته در جهت غبطه آنها در صورت نبودن ولی شرعی» نموده است، در اصل ده قانون اساسی نیز تاکید گردیده: «از آنجا که خانواده واحد بنیادین جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه ریزیهای مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی برپایه حقوق اسلامی باشد». درسند چشم انداز بیست ساله نظام جمهوری اسلامی ایران نیز تبدیل ایران به کشوری «برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت قضایی، تامین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب» در ۱۴۰۴ مد نظر قرار گرفته است.

به استناد این اسناد و تاکیدات در برنامه های مختلف توسعه‌ای کشور، موضوع زنان و خانواده مورد توجه سیاستگذاران بوده است. در دهه اخیر راهبرد عمده مورد تاکید در سیاست‌های کلی برنامه‌های توسعه‌ای کشور، "تقویت نهاد خانواده، جایگاه زن در آن و در عرصه های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی زنان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده زنان در خانواده و اجتماع" بوده است. با این همه در دهه چهارم انقلاب اسلامی و به رغم اجرای پنج برنامه توسعه ای و در نیمه راه اجرای سند چشم انداز بیست ساله نظام، دولت اعتدال میراث‌دار وضعیتی شده است که بنظر می‌رسد کشور هنوز از توسعه نامتوازن در ابعاد مختلف منطقه‌ای، بخشی و موضوعی رنج می‌برد. در این

میان حوزه زنان و خانواده نیز از انواع عدم تعادل‌ها متأثر بوده و زنان در تمام جنبه‌های زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی خود به وضوح آثار، تبعات و پیامدهای آن را درک و لمس می‌کنند.

از یک طرف پیشرفت زنان در عرصه‌های مختلف مانند آموزش و بهداشت و مشارکت اقتصادی و سیاسی به یک میزان نبوده و از سوی دیگر نوعی عدم توازن در دسترسی زنان و مردان به فرصت‌ها و منابع به چشم می‌خورد و زنان بیشتر به فرصت‌های اجتماعی و فرهنگی و مردان بیشتر و با تفاوت معنی‌داری به فرصت‌ها و منابع اقتصادی و سیاسی دسترسی دارند.

اینک تدوین برنامه ششم توسعه، فرصت مغتنمی را برای توجه به تحقق توسعه‌ای متوازن و همه جانبه فراهم کرده است؛ فرصتی تاریخی برای تحقق نقش واقعی زن ایرانی که با تاکید بر عدالت جنسیتی - به عنوان شاخه ای از عدالت اجتماعی - و با در پیش گرفتن مشی تعامل و گفتگو شرایط را برای ایفای نقش‌های چندگانه زنان در خانه و جامعه مهیا می‌کند. با این نگاه نقش‌های خانوادگی و اجتماعی زن و مرد، مدیریت‌ها، بازارکار و نیز کار و زندگی زنان نیازمند، توازن و تعادلی جنسیتی است که در کشاکش افراط و تفریط و در میانه تحجر و ابتذال، راه سومی را پیش پای زنان و مردان ایرانی بگشاید، وضعیتی که در آن مشارکت همه جانبه زنان و مردان در همه عرصه‌های توسعه کشور محقق شده، برخورداری زنان و مردان از امنیت فردی، خانوادگی و اجتماعی تضمین گشته و تشریک مساعی زنان و مردان در تحقق خانواده سالم و پایدار را برای جامعه ایران به ارمغان آورد.

بدیهی است تحقق این وضعیت در حوزه زنان و خانواده تعریف می‌شود، نه به معنای حفظ وضع موجود و مطلوب عادلانه تلقی کردن آن، بلکه به معنای تحقق "عدالت به مثابه انصاف" است که تنها با پاسخگویی مدبرانه از سوی دولت اعتدال‌گرا که جمع بین واقعیت و آرمان را هدف خود قرار داده است و نیز با حفظ و ارتقای سرمایه اجتماعی زنان میسر می‌گردد. در این مسیر تلاش در افزایش اعتماد در سه سطح؛ اعتماد به نفس زنان، اعتماد زنان به دولت و نظام و اعتماد دولت به زنان با حفظ کرامت، حرمت و عزت انسانی آنان منجر به احساس موثر بودن، کارآمدی، مسئولیت و تعلق خاطر آنان به کشور شده و زمینه‌های سرخوردگی و یاس و افسردگی و بی‌هویتی را به ویژه در میان نسل جوان که در فرصت طلایی پنجره جمعیتی و در اوج آمادگی برای خدمت به کشور به سر می‌برند، به حداقل ممکن می‌رساند.

علی‌رغم تاکیدات اسناد بالادستی نظام مبنی بر ضرورت استیفای حقوق شرعی و قانونی زنان و بهره‌مندی از توان و ظرفیت آنان در عرصه‌های مختلف، روند رو به رشد کم توجهی به اهمیت و کارکردهای نهاد خانواده در سیاستگذاری‌ها و غفلت از توان و ظرفیت بالقوه زنان، که به اهم مؤلفه‌های وضعیت موجود این حوزه اشاره می‌گردد: - نرخ ازدواج ثبت شده در کشور (تعداد ازدواج در هزار نفر جمعیت) از سال ۱۳۸۸ تا کنون روند کاهشی داشته است. کاهش ازدواج در مناطق روستایی قابل توجه است، به طوری که درصد تغییرات ازدواج در سال ۱۳۹۲ نسبت

به سال قبل در مناطق شهری ۲۰۲- و در مناطق روستایی ۲۶۰۹- درصد بوده است که حکایت از کاهش قابل توجه ازدواج‌ها در مناطق روستایی دارد.

- روند کاهش باروری در کشور از نیمه دهه ۱۳۶۰ آغاز شده و به سمت باروری زیر حد جایگزینی سوق یافته است. در سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۸۹ برابر با ۱۰۸ بوده است در سال ۱۳۹۲ به رقم ۱۰۷ کاهش یافته است.

- میانگین سن در اولین ازدواج هم در مردان و هم در زنان افزایش یافته است. در واقع در سن ازدواج جوانان کشور تأخیر اتفاق افتاده است. نرخ مجرد قطعی مردان و زنان به تبع روند سالهای قبل همچنان در حال افزایش است.

- به طور کلی میزان طلاق در کشور طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۲ به طور متوسط ۱۰۵ درصد رشد را نشان می‌دهد. در حالی که نرخ طلاق در پایان سال ۱۳۹۲ برابر با رقم ۲۰۱ بوده است. در حال حاضر در تهران به ازای هر ۲۰۸ ازدواج یک طلاق رخ می‌دهد که بیش از نیمی از طلاق‌ها در سال اول زندگی است.

- به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه انسانی، میزان باسوادی زنان در جمعیت ۶ ساله و بالاتر در سال ۱۳۹۲ برابر با ۸۱۰۱ درصد در کل جمعیت زنان اعم از شهری و روستایی بوده است. در حال حاضر هنوز ۳۰۰۶ درصد زنان روستایی ۶ ساله و بالاتر باسواد نیستند. همچنان تعداد زنان بازمانده از تحصیل تقریباً دو برابر تعداد مردان است.

- هنوز کمتر از ۵۰ درصد دختران روستایی در مقطع متوسطه ترک تحصیل می‌کنند، به طوری که میزان پوشش تحصیلی دختران ساکن در نقاط روستایی در مقطع متوسطه (۵۲۰۱ درصد) و پایین‌تر از میزان پوشش تحصیلی دختران ساکن در نقاط شهری در همان مقطع است (۸۶ درصد). اگرچه در سال‌های اخیر افزایش اندکی در میزان باسوادی زنان ملاحظه می‌شود.

- نرخ بیکاری زنان ۱۰ ساله و بالاتر، طی ده سال گذشته همواره دارای روند افزایشی بوده است. در سال ۱۳۹۲ نرخ بیکاری زنان برابر با ۱۹۰۸ درصد بوده است. در بین جوانان نرخ بیکاری زنان همواره از مردان بالاتر بوده است.

- نرخ مشارکت اقتصادی زنان نیز طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ از روند کاهشی برخوردار بوده است، در حالی که در سال ۱۳۹۲ برابر با ۱۲۰۴ درصد بوده است در صورت ادامه روند کاهشی گذشته تا پایان سال ۱۳۹۴، ۱۱۰۹ درصد کاهش خواهد یافت.

- از حیث پوشش تأمین اجتماعی، زنان به واسطه اشتغال بیشتر در مشاغل غیرمزد و حقوق‌بگیر عمدتاً در گروه بیمه‌شدگان اختیاری (غیر اجباری) قرار می‌گیرند. ضریب پوشش بیمه‌شدگان غیراجباری (غیر مزد و حقوق‌بگیر) که به نوعی دربرگیرنده زنان خانه‌دار و سرپرست خانوار شهری می‌باشد در سال ۱۳۹۲ برابر با ۰۰۹ درصد برآورد گردیده که پیش‌بینی می‌شود با توجه به روند افزایشی موجود طبق برنامه‌های تأمین اجتماعی این رقم تا پایان سال ۱۳۹۴ به ۱۰۵ درصد و تا پایان سال ۱۳۹۹ نهایتاً به ۱۵ درصد افزایش یابد. با توجه به اینکه بخش زیادی از زنان کشور خانه‌دار می‌باشند و از سوی دیگر در حال حاضر رقم بالغ بر ۲۰۵ میلیون نفر نیز زن سرپرست خانوار

محاسبه گردیده است، با فرض ثابت بودن همین تعداد بدیهی است تا پوشش کامل، راه زیادی در پیش است. نکته قابل توجه اینکه از مجموع ۱۲۲۴ هزار نفر زن سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی، تنها ۳۱۲ هزار نفر در شهر و روستا توسط سازمان تأمین اجتماعی و صندوق روستائی و عشایر بیمه شده‌اند و بقیه معادل ۹۱۲ هزار نفر اگر چه تحت پوشش حمایتی این نهادها هستند، اما تاکنون بیمه نشده‌اند.

- اگر چه به گواهی اطلاعات آسیب‌های اجتماعی در بین زنان همواره در رتبه‌هایی بسیار پایین‌تر از میزان آن در بین مردان بوده است، اما به دلیل رشد فزاینده آسیب‌های اجتماعی در جوامع در حال توسعه، از جمله ایران شواهد و آمار نشان از این دارد که در برخی از انواع آسیب‌ها روند رشد در زنان بیش از جمعیت مردان است.

- درصد تغییرات تعداد داوطلبین زن در انتخابات مجلس در دو دوره ۱۳۸۶ و ۱۳۹۰ برابر با ۵۹.۲- بوده، به عبارتی از ۶۱۱ نفر در سال ۱۳۸۶ به تعداد ۲۴۹ نفر داوطلب در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است. تعداد منتخبین از ۸ نفر در مجلس هشتم به ۹ نفر در مجلس نهم رسیده است. در حال حاضر سهم زنان از کرسی‌های مجلس شورای اسلامی تنها ۳ درصد می‌باشد.

- سازمان‌های مردم نهاد فعال در حوزه زنان و خانواده به عنوان یکی از مصادیق بارز مشارکت مدنی زنان در سال‌های اخیر از روند افزایش برخوردار بوده‌اند به‌طوری که طی برنامه چهارم و پنجم به طور میانگین ۲۰.۳ درصد رشد داشته و تا پایان سال ۱۳۹۲ تعداد این سازمان‌ها برابر با ۱۶۶۵ برآورد گردیده است و انتظار می‌رود این تعداد طی سال‌های آتی افزایش یابد.

- امروزه زنان و دختران به عنوان بخش عمده ای از جمعیت دانشجویی کشور شناخته می‌شوند و آموزش عالی نقش مهمی در توسعه توانمندی و مهارت‌های آنان داشته است. در سال ۱۳۹۲، ۵۶ درصد از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی را زنان تشکیل داده‌اند. تعداد دختران نسبت به کل دانشجویان در مقطع کاردانی ۳۵ درصد، در مقطع کارشناسی ۶۰ درصد، در مقطع کارشناسی ارشد ۵۰ درصد و در مقطع دکترای حرفه‌ای بیش از ۵۹ درصد است. در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ سهم دختران از کل دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی در دانشگاه‌های سراسری ۶۲ درصد و در گروه‌های علوم پایه ۶۹ درصد بوده است.

(ب) اهم اقدامات دولت

با تغییر فضای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور و اتخاذ رویکرد جدید، دولت یازدهم در راستای بهبود وضعیت گروه‌های مختلف زنان و خانواده و تسریع روند توسعه کشور با مشارکت همه آحاد جامعه در چارچوب راهبردهایی مشتمل بر:

- شناسایی مسائل و جلب توجهات و ایجاد حساسیت نسبت به موضوعات نیازمند اقدام فوری
- هماهنگی و پیگیری وظایف ذاتی دستگاه‌ها از طریق امضای تفاهم‌نامه‌ها و موافقتنامه‌ها

- مدیریت ظرفیت‌های موجود در بخش دولتی، غیردولتی و مراکز علمی- پژوهشی دانشگاه‌ها
- ترویج و تشویق همکاری‌های شبکه‌ای و تخصصی جامعه مدنی- دولت
- اقدامات ذیل را با هدف قرار دادن گروه‌های مختلف زنان در هر رده سنی به انجام رسانده است تا نهایتاً هدف اصلی و بلندمدت "توانمندسازی زنان و دختران در عرصه‌های مختلف جامعه محقق شود.
- بررسی وضعیت ساختار و تشکیلات حوزه زنان و خانواده به منظور طراحی ساختار مناسب و رابطه اثر بخش سازمانی جهت پاسخگویی به مطالبات زنان و خانواده‌ها در کشور
- بررسی، رصد و پایش وضعیت زنان و خانواده به منظور طراحی برنامه‌هایی در راستای ارتقای شاخص‌های وضعیت زنان و خانواده (تهیه اطلس وضعیت زنان و خانواده در کشور، ۳۱ گزارش استانی وضعیت زنان و خانواده و گزارش‌های وضعیت زنان در پنج حوزه دارای اولویت: خانواده، سلامت، بازارکار، تامین اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی)
- تعامل با مراکز سیاست‌گذاری، تقنینی و تصمیم‌گیری و ارائه پیشنهادات تخصصی در برنامه‌های ارتقاء کیفیت زندگی خانواده‌ها، تسهیل ازدواج و کاهش طلاق و ...
- توان افزایی اجتماعی و اقتصادی زنان از طریق ایجاد فضای مشارکت و گسترش آموزش و ارتقای دانش و مهارت و توانایی حرفه‌ای و حمایت از اشتغال زنان با تاکید بر کسب و کارهای خرد، مشاغل خانگی و تقویت تعاونی‌ها به ویژه برای زنان سرپرست خانوار، روستایی و عشایر و دختران فارغ‌التحصیل دانشگاهی
- ارتقای سطح سواد زنان و پوشش تحصیلی دختران باز مانده از تحصیل، توان‌افزایی زنان و افزایش آگاهی‌های عمومی آنان در جهت ترویج سبک زندگی سالم و ارتقای سلامت جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی
- شناسایی و ترویج برنامه‌های کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی به ویژه در سکونتگاه‌های غیررسمی و گسترش حمایت‌های اجتماعی از زنان آسیب‌دیده و آسیب‌پذیر و زنان دارای معلولیت
- پیگیری اجرایی سازی نظام بیمه‌ای و حمایتی برای گروه‌های مختلف زنان همچون زنان خانه‌دار و طراحی بسته‌های حمایتی از زنان شاغل (کارمند، کارگر و ...)
- پشتیبانی از زنان مدیر، نخبه، پژوهشگر، فناور و نوآور و فارغ‌التحصیلان دانشگاه در جهت مشارکت آنها در عرصه‌های اجتماعی و اقتصاد دانش بنیان و نیز حمایت از تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان و تجاری‌سازی طرح‌های کلان
- طراحی شبکه همکاری دولت و جامعه مدنی و توانمندسازی نمایندگان (مدیران) سازمان‌های غیردولتی
- تبادل تجربیات و انعقاد تفاهم‌نامه همکاری با کشورهای دیگر و شرکت در اجلاس‌های بین‌المللی به منظور توسعه تعاملات بین‌المللی
- ارائه پیشنهادات لازم جهت اصلاح و تغییر و بازنگری در قوانین و مقررات

ج) اهم چالش‌ها

به رغم حجم انبوه سیاست‌ها، اقدامات و برنامه‌های به اجرا درآمده در این حوزه، مسئله زنان در تاریخ اجتماعی ایران همواره به واسطه وجود حساسیت‌های اجتماعی و فرهنگی با چالش‌هایی مواجه بوده که به رغم اصلاح بخش عمده‌ای از آنها پس از پیروزی انقلاب اسلامی، برخی نیز کماکان وجود دارند و در حوزه سیاستگذاری کلان بویژه از بعد حقوقی و قانونی و نیز در سطح میانه و خرد آثار خود را برجای گذاشته‌اند که به اهم آن اشاره می‌شود:

اهم چالش‌های اساسی در حوزه زنان و خانواده در سطح کلان (سیاستگذاری و برنامه‌ریزی)

- مشخص نبودن جایگاه نهاد رسمی متولی سیاستگذاری و برنامه‌ریزی امور زنان و خانواده در کشور
- فقدان جایگاه مشخص برای اسناد خاص زنان در نظام سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کشور، فقدان نظارت و ارزیابی و ضمانت اجرایی آن اسناد
- عدم التزام عملی دستگاه‌ها به ارزیابی اثرات و پیامدهای برنامه‌های پیشنهادی دستگاه، قبل از تصمیم‌گیری نهایی، به منظور پیشگیری از گسترش شکاف جنسیتی در بهره‌مندی از مواهب توسعه متوازن در کشور
- عدم تخصیص درصدی از بودجه‌های دستگاه‌ها به منظور برنامه‌ریزی برای ایجاد توازن در بهره‌مندی زنان از مواهب توسعه در ابعاد مختلف و در اولویت قرار نگرفتن برنامه‌های حوزه زنان و خانواده در دستگاه‌های اجرایی

- تعدد نهادهای متولی و با رویکرد متفاوت و بعضاً متناقض در حوزه زنان و خانواده کشور
- ضعف نظام آماری و اطلاعات در حوزه شاخص‌های زنان در کشور و پراکندگی و واریانس‌های شدید در آمارهای ارائه شده توسط دستگاه‌ها (به ویژه در آسیب‌های اجتماعی) و نیز عدم وجود تحلیل جنسیتی که منجر به کند شدن فرایند طراحی اهداف استراتژیک و سیاست‌ها در این حوزه شده است
- متاثر شدن حوزه زنان و خانواده از توسعه نامتوازن کشور

چالش‌های اساسی در حوزه زنان و خانواده در سطح میانه و خرد

- تاخیر و افزایش سن ازدواج، افزایش تعداد طلاق‌ها، افزایش خانواده‌های تک‌والد و خانوارهای زن سرپرست، بی‌ثباتی خانواده‌های نوپا، کاهش متوسط بعد خانوار و ضعف گرایش زوجین جوان به فرزندآوری
- گسترش و تنوع دامنه آسیب‌های اجتماعی مبتلا به خانواده به ویژه اعتیاد، خشونت، طلاق و...
- ضعف حمایت‌های اجتماعی از زنان در معرض آسیب و آسیب دیده
- روند رو به رشد سالمندی در هرم جمعیت و ضعف سیستم‌های حمایت‌های اجتماعی از زنان سالمند (با توجه به روند زنانه شدن سالمندی)

- شیوع و گسترش پدیده چند شغلی سرپرست خانوار و کاهش ساعات حضور وی در خانواده

- فقدان زیرساخت‌ها و مکانیزم‌های مناسب اشتغال زنان در خانه با توجه به ارتقاء دانش، تخصص و مهارت آنها
- نابرابری دستمزد زنان و مردان در شرایط یکسان و استفاده از زنان به عنوان نیروی کار ارزان
- فقدان تشکلهای سازمانی و صنفی زنان و ساختارهای تقویت کننده پولی، مالی و اعتباری جهت توسعه فعالیت‌های نهادهای اقتصادی زنان
- به خطر افتادن سلامت روانی، جسمی و اجتماعی والدین و فرزندان در اثر افزایش طلاق و افزایش زنان خود سرپرست
- ضعف پوشش بیمه ای زنان شاغل در بخش غیر رسمی علی رغم امار بالای پوشش بیمه ای زنان شاغل توسط سازمان های باز نشستگی و عملکرد نامناسب بیمه اجتماعی در بازار غیررسمی
- عدم توانایی مالی زنان خانه دار برای بهره مندی از بیمه های خویش فرما و ضعف حمایت در قوانین تأمین اجتماعی از زنان خانه دار
- وجود موانع در برابر تاسیس ، فعالیت و مشارکت سازمان های غیر دولتی در برنامه های کنترل و پیشگیری از آسیب های اجتماعی زنان
- فعلیت نیافتن استعدادها و ظرفیت‌های زنان در جامعه و عدم دسترسی عادلانه زنان به منابع و فرصتهای اقتصادی و سیاسی
- عدم توازن میان کار و زندگی زنان شاغل

(د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به اهداف کلی
۱	تقویت کارکرد خانواده و جایگاه زن در آن	- شناسایی روز آمد و بررسی مسائل و آسیبهای اجتماعی مبتلا به زنان و خانواده و ارائه شیوه های علمی- کاربردی ارتقای سلامت زنان و خانواده در ابعاد مختلف - تقویت نظام راهبری ، ارزیابی و پایش برنامه های دولت در حوزه زنان و خانواده - اصلاح نظام حقوقی و رویه‌های قضایی مرتبط با زنان و خانواده - ارتقاء آگاهی های عمومی افراد جامعه - حمایت و توان افزایی خانواده های آسیب دیده و در معرض آسیب
۲	افزایش سطح باسوادی زنان	- ارتقاء سطح آگاهی های عمومی نسبت به ضرورت تحصیل دختران و زنان - ایجاد شرایط تحصیل و سوادآموزی برای دختران لازم التعلیم و بازمانده از تحصیل
۳	افزایش فرصت های شغلی زنان در بازار کار	- توسعه و گسترش زمینه های کارآفرینی و اشتغال برای زنان و دختران با اولویت زنان سرپرست خانوار و دختران فارغ التحصیل دانشگاهی - توانمندسازی زنان روستایی و عشایر برای دستیابی به مهارت‌های شغلی و بازاریابی محصولات مبتنی بر قابلیت‌ها و مزیت‌های منطقه‌ای - ارتقا توانایی‌های زنان و دختران تحصیل کرده و صاحب مهارت برای حضور در عرصه‌های اقتصادی

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به اهداف کلی
۴	افزایش سهم زنان از نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی و توانمند سازی زنان آسیب دیده و در معرض آسیب	- توسعه بیمه‌های فراگیر اجتماعی به منظور افزایش توانایی‌های گروه‌های مختلف زنان و خانواده - توسعه نظام‌های حمایتی برای گروه‌های آسیب‌پذیر و در معرض آسیب زنان و خانواده - توسعه زمینه‌های نهادی، پژوهشی و قانونی لازم برای پوشش حداکثری نظام جامع تامین اجتماعی گروه‌های مختلف زنان و خانواده
۵	ارتقاء سطح سلامت و بهداشت زنان	- تمرکز بر پیشگیری از بیماری و کنترل و مدیریت عوامل خطر سلامت زنان با تاکید بر عوامل شایع و فراگیر در زنان - توسعه زیرساخت‌ها و اجرای طرح‌های تامین خدمات مورد نیاز سلامت با تمرکز بر مسایل با اهمیت در گروه‌های سنی مختلف و محیط زندگی زنان در سراسر کشور - تامین خدمات باکیفیت، جامع و فراگیر سلامت زنان و خانواده متناسب با اولویت‌ها، نیازها و ویژگی‌های، شغلی، منطقه‌ای
۶	ارتقای سرمایه اجتماعی و فرهنگی زنان و خانواده	- آموزش، فرهنگ‌سازی و تسهیل‌گری برای حضور بیشتر زنان فرهیخته در شکل‌گیری و ایجاد تشکلهای مردمی و سازمان‌های مردم نهاد زنان و خانواده - حمایت از برنامه‌های تشکلهای مردم نهاد فعال فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی حوزه زنان و خانواده - افزایش توانمندی‌ها، ظرفیت‌ها و مهارت‌های سازمانی سازمان‌های مردم نهاد - تقویت فعالیت شبکه ای بین تشکلهای مردم نهاد امور زنان و خانواده و نهادهای دولتی در سطوح مختلف استانی، ملی، منطقه‌ای و بین المللی - توسعه تعاملات بین المللی و زمینه سازی جهت حضور موثر و فعال زنان در مجامع بین المللی جهت معرفی جایگاه و چهره واقعی زن ایرانی
۷	شایسته سالاری در مدیریت و اداره جامعه	- افزایش توانمندیهای زنان در سطوح تصمیم سازی و تصمیم گیری کشور - توان افزایش زنان مدیر و مسئول از طریق ارائه آموزش های مدیریتی

- اهداف کمی

اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال آخر برنامه ششم ۱۳۹۹
	عنوان	واحد		
تقویت کارکرد خانواده و جایگاه زن در آن	افزایش نرخ ازدواج ^۱	تعداد ازدواج ثبت شده در هر هزار نفر جمعیت	۹.۳	۱۱.۷
	کاهش نرخ طلاق ^۲	تعداد طلاق های ثبت شده در هر هزار نفر جمعیت	۲.۱	۱.۹
افزایش سطح باسوادی زنان	افزایش میزان باسوادی زنان در جمعیت ۶ساله و بالاتر در کل کشور	تعداد زنان باسواد در جمعیت زنان ۶ ساله و بیشتر	سال ۱۳۹۰ ۸۱.۱	۸۲.۷
	افزایش میزان باسوادی زنان در جمعیت ۶ساله و بالاتر در نقاط روستایی کل کشور	تعداد زنان باسواد در جمعیت زنان ۶ ساله و بیشتر	سال ۱۳۹۰ ۶۹.۴	۷۱.۷۳

۱ - با توجه به میانگین درصد تغییرات نرخ ازدواج طی سالهای برنامه پنجم انتظار می رود طی اجرای برنامه ششم توسعه نرخ ازدواج به نرخ ازدواج در سال اول برنامه پنجم بازگشته و افزایش پیدا کند.

۲ - با توجه به میانگین درصد تغییرات نرخ طلاق طی سالهای برنامه پنجم انتظار می رود طی اجرای برنامه ششم توسعه نرخ طلاق به نرخ طلاق در سال اول برنامه پنجم بازگشته و کاهش پیدا کند

۳ - محاسبه عدد مورد انتظار در سال پایان برنامه ششم بر مبنای درصد تغییرات ۵ ساله گذشته می باشد.

اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال آخر برنامه ششم ۱۳۹۹
	عنوان	واحد		
افزایش فرصت های شغلی زنان در بازار کار	افزایش نرخ مشارکت اقتصادی زنان	نسبت زنان فعال در جمعیت زنان ۱۰ ساله و بالاتر	۱۲.۳	۱۵
	افزایش نرخ اشتغال زنان	نسبت زنان شاغل در جمعیت زنان فعال	۷۹	۸۱.۵
	کاهش نرخ بیکاری زنان	نسبت زنان بیکار در جمعیت زنان فعال	۲۱	۱۸.۵
افزایش سهم زنان از نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی و توانمند سازی زنان آسیب دیده و در معرض آسیب	افزایش ضریب پوشش بیمه ای جمعیت زنان فعال بیمه شده در سازمان تأمین اجتماعی	درصد زنان فعال بیمه شده در کل جمعیت فعال زنان	سال ۱۳۹۲ ۶۱	۱۰۰
	افزایش ضریب پوشش بیمه ای اجتماعی زنان شاغل در سازمان تأمین اجتماعی	درصد زنان شاغل بیمه شده در تعداد زنان شاغل	سال ۱۳۹۲ ۷۵	۱۰۰
	افزایش ضریب نفوذ بیمه اجباری زنان	درصد زنان بیمه شده اجباری در جمعیت زنان شاغل مزد و حقوق بگیر	سال ۱۳۹۲ ۹۱	۱۰۰
	افزایش ضریب نفوذ بیمه غیر اجباری زنان	درصد زنان بیمه شده غیر اجباری در جمعیت زنان شاغل غیر مزد و حقوق بگیر اجباری	سال ۱۳۹۲ ۵۷	۱۰۰
	افزایش ضریب پوشش بیمه ای جمعیت زنان غیر فعال ^۴	درصد زنان بیمه شده غیر فعال در تعداد کل زنان غیر فعال	سال ۱۳۹۲ ۰.۷	۲۰
	افزایش امید به زندگی زنان	متوسط طول عمر مورد انتظار	سال ۱۳۹۰ ۷۴.۶	۷۵
	افزایش میزان باروری کل ^۵	میانگین تعداد فرزندان در طول دوران باروری	سال ۱۳۹۰ ۱.۸	۲.۱
ارتقاء سطح سلامت و بهداشت زنان				
ارتقای سرمایه اجتماعی و فرهنگی زنان و خانواده	افزایش تعداد سازمان های مردم نهاد مرتبط با حوزه زنان و خانواده	فراوانی سازمان های مردم نهاد	سال ۱۳۹۱ ۱۶۶۵	۲۱۰۰
شایسته سالاری در مدیریت و اداره جامعه	افزایش میزان مشارکت سیاسی زنان در انتخابات ریاست جمهوری	تعداد داوطلبین زن در انتخابات ریاست جمهوری	سال ۱۳۹۲ ۳۰	در سال ۱۳۹۶ پیش بینی ۱۰٪ افزایش نسبت به دوره قبل
	افزایش میزان مشارکت سیاسی زنان در انتخابات مجلس	تعداد داوطلبین زن در انتخابات مجلس	سال ۱۳۹۰ ۲۴۹	در سال ۱۳۹۸ پیش بینی ۱۰٪ افزایش نسبت به دوره قبل

۴ - جمعیت غیر فعال بیمه شده توسط سازمان تامین اجتماعی شامل آمار زنان خانه دار و زنان سرپرست خانوار شهری است، زنان سرپرست خانوار روستایی و عشایر در بخش اقتصادی و غیررسمی و توسط صندوق روستایان و عشایر اعلام می شود

۵ - با توجه به میانگین درصد تغییرات میزان باروری کل طی سالهای برنامه چهارم و پنجم انتظار می رود طی اجرای برنامه ششم توسعه میزان باروری کل به نرخ ۲.۱ که سطح جانشینی می باشد افزایش پیدا کند

اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال آخر برنامه ششم ۱۳۹۹
	عنوان	واحد		
	افزایش میزان مشارکت سیاسی زنان در انتخابات مجلس	تعداد منتخبین زن در انتخابات مجلس	سال ۱۳۹۰ ۹	در سال ۱۳۹۴ پیش بینی ۳۰٪ افزایش نسبت به دوره قبل در سال ۱۳۹۹ پیش بینی ۳۰٪ افزایش نسبت به دوره قبل
	افزایش میزان مشارکت سیاسی زنان در انتخابات شوراهای شهر و روستا	تعداد داوطلبین زن در انتخابات شوراهای شهر و روستا	سال ۱۳۹۲ ۱۲۰۹۶	(پیش بینی ۱۰٪ افزایش نسبت به دوره قبل)
	افزایش میزان مشارکت سیاسی زنان در انتخابات شوراهای شهر و روستا	تعداد منتخبین زن در انتخابات شوراهای شهر و روستا	سال ۱۳۹۲ ۶۰۹۶	پیش بینی ۳۰٪ افزایش نسبت به دوره قبل
	افزایش میزان مشارکت زنان در سطوح مدیریتی	تعداد شاغلان در گروه عمده شغلی قانونگذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران	۱۱۱۹۹۹	پیش بینی ۳۰٪ افزایش نسبت به سال پایه

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

راهبردها	سیاست‌ها	اقدام اساسی
- شناسایی روز آمد و بررسی مسائل و آسیب‌های اجتماعی مبتلا به زنان و خانواده و ارائه شیوه‌های علمی-کاربردی ارتقای سلامت زنان و خانواده در ابعاد مختلف - تقویت نظام راهبری، ارزیابی و پایش برنامه‌های دولت در حوزه زنان و خانواده - اصلاح نظام حقوقی و رویه‌های قضایی مرتبط با زنان و خانواده - حمایت و توان افزایی خانواده‌های آسیب دیده و در معرض آسیب	- تقویت ظرفیت ساختاری امور زنان و خانواده و بهبود ساختارهای حاکمیتی پشتیبان تحقق خانواده سالم و پایدار - ایجاد همسویی و همگرایی میان نهادهای سیاستگذار و اجرایی - زمینه سازی برای توسعه حمایت‌های فراگیر اجتماعی از زنان و خانواده‌های در معرض آسیب	- استقرار نظام جامع و کارآمد آمار و اطلاعات حوزه زنان و خانواده مبتنی بر شاخص‌های موثر و مرتبط - بازپژوهی نظام حقوقی و قوانین و مقررات مرتبط با زنان و خانواده - تصویب لایحه تامین امنیت زنان در برابر خشونت و عملیاتی نمودن سند ملی امنیت زنان و کودکان در روابط اجتماعی - راه اندازی کلینیک‌های سلامت خانواده با بهره گیری از خدمات بهداشتی، پزشکی، حقوقی، روان شناسی، طب سالمندی و مشاوره - آموزش دانش حقوقی و مهارت‌های ارتباطی به اعضای خانواده - ارزشگذاری کار خانگی زنان و لحاظ آن در حسابهای ملی - اجرای برنامه ملی توانمند سازی زنان در مدیریت مصرف منابع و انرژی، اصلاح الگوی مصرف و حفظ محیط زیست - اجرای برنامه‌های ملی مداخله در فرآیند طلاق - توسعه شمول بیمه‌های پایه به مشاوره‌های خانواده و کلیه خدمات سلامت محور
- ارتقاء سطح آگاهی‌های عمومی نسبت به ضرورت تحصیل دختران و زنان - ایجاد شرایط تحصیل و سوادآموزی برای دختران لازم‌التعلیم و بازمانده از تحصیل	- ایجاد توازن در توزیع زیرساخت‌ها و امکانات آموزشی با توجه به شرایط بومی و منطقه‌ای - تحقق عدالت آموزشی	- رصد وضعیت آموزشی دختران واجب‌التعلیم و بازمانده از تحصیل - توسعه کمی و کیفی و استانداردسازی مراکز آموزشی شبانه‌روزی دختران در مناطق محروم - آموزش خانواده‌ها نسبت به ضرورت باسوادی دختران در مناطق دارای شکاف جنسیتی - اصلاح و بازنگری قوانین به منظور تامین آموزش رایگان و اجباری تا پایان دوره متوسطه برای کلیه افراد لازم‌التعلیم، فاقد تابعیت، فاقد اوراق هویت و اسناد اقامتی
- توسعه و گسترش زمینه‌های کارآفرینی و اشتغال برای زنان و دختران با اولویت زنان سرپرست خانوار و دختران فارغ‌التحصیل دانشگاهی - توانمند سازی زنان روستایی و عشایر برای دستیابی به مهارت‌های شغلی و بازاریابی محصولات مبتنی بر قابلیت‌ها و مزیت‌های منطقه‌ای	- بسترسازی قانونی و اجرایی لازم جهت حضور فعال زنان در عرصه‌های اشتغال و کارآفرینی با تاکید بر دختران تحصیل کرده و صاحب مهارت و خودسرپرست و زنان	- رفع سهمیه بندی استخدامی زنان - توسعه مشارکت اقتصادی زنان از طریق کار در خانه و توسعه صنایع کوچک بویژه برای زنان با اولویت طرح‌های اولویت دار و دارای توجیه اقتصادی - حمایت از سرمایه گذاری در صنایع وابسته به کشاورزی با رویکرد توسعه اشتغال زنان روستایی - حمایت از راه اندازی مراکز رشد و توسعه کارآفرینی زنان

راهبردها	سیاست ها	اقدام اساسی
- ارتقا توانایی‌های زنان و دختران تحصیل کرده و صاحب مهارت برای نقش آفرینی در عرصه‌های اقتصادی	سرپرست خانوار، آسیب دیده و نیازمند بویژه در مناطق محروم - بهره مندی از ظرفیتها و قابلیت‌های بخش خصوصی و تشکلهای غیردولتی و تعاونی ها - بازنگری و تعدیل خط مشی ها و برنامه های کلان اقتصادی با رویکرد مشارکت کامل و متعادل زنان	- توسعه و گسترش بازارچه های مرزی در مراکز عمده تجاری جهت عرضه فرآورده‌ها و تولیدات کوچک خانگی، صنایع دستی و تبدیلی - ارایه خدمات مشاوره شغلی و کارآفرینی به دانشجویان دختر و اجرای طرحهای کارورزی خاص دختران جوان تحصیل کرده دانشگاهی - تدوین و ارائه بسته جامع حمایتی زنان شاغل (توازن بین کار و زندگی زنان) - تصویب سند سیاستی - اجرایی اشتغال پایدار زنان - استانداردسازی تولیدات زنان در جهت توسعه صادرات، تجاری سازی و اشتغال پایدار - حمایت از شرکت های دانش بنیان زنان و فارغ التحصیلان دانشگاهی - حمایت از تعاونی ها و صندوق های اعتباری خرد زنان - حمایت از تولیدات صنایع دستی زنان سرپرست خانوار و بازاریابی و بازاریابی در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی - حمایت از برگزاری نمایشگاههای عرضه تولیدات و تقویت زمینه بازاریابی، بازاریابی و بازاریابی محصولات - تقویت نظارت بر بخش خصوصی و حمایت از زنان شاغل در بخش غیر رسمی
- توسعه بیمه‌های فراگیر اجتماعی در سطوح یک و تکمیلی به منظور افزایش توانایی‌های گروه‌های مختلف زنان و خانواده - توسعه نظام‌های حمایتی برای گروه‌های آسیب‌پذیر و در معرض آسیب زنان و خانواده - توسعه زمینه‌های نهادی، پژوهشی و قانونی لازم برای پوشش حداکثری نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی گروه‌های مختلف زنان و خانواده	- ارتقا هدفمند بیمه‌های فراگیر اجتماعی و چند لایه با تاکید بر زنان سرپرست خانوار، زنان و خانواده‌های آسیب دیده و نیازمند، زنان روستایی و زنان خانه‌دار	- لحاظ افراد تحت پوشش زنان سرپرست خانوار در محاسبه نرخ حق بیمه به عنوان تبعی یک - تصویب بیمه زنان خانه دار در قالب بیمه های چند لایه و بیمه فراگیر اجتماعی - اجرای طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار - تقویت مراکز بازپروری و توان بخشی زنان آسیب دیده - اجرای طرح ملی توانمندسازی اقتصادی خانواده های زندانیان و معدومین و زنان زندانی - توانمندسازی زنان در سکونتگاههای غیررسمی و بافتهای فرسوده - گسترش حمایت های اجتماعی از زنان معتاد و بهبود یافته - توسعه تشکلهای بانوان نیکوکار و بهره گیری از ظرفیت آنان در جهت یاری رسانی به زنان سرپرست خانوار - ارتقای سلامت و پیشگیری از آسیب های اجتماعی زنان کارتن خواب - تقویت و توسعه زمینه مهارت آموزی به منظور خودکفایی گروههای مختلف زنان با تاکید بر مناطق محروم، زنان آسیب پذیر و دارای معلولیت - اجرای برنامه ملی اصلاح و بازاجتماعی نمودن زنان و کودکان بزهکار
- تمرکز بر پیشگیری از بیماری و کنترل و مدیریت عوامل خطر سلامت زنان با تاکید بر عوامل شایع و فراگیر در زنان - توسعه زیرساخت‌ها و اجرای طرح‌های تامین خدمات مورد نیاز سلامت با تمرکز بر مسایل با اهمیت در گروه‌های سنی مختلف و محیط زندگی زنان در سراسر کشور - تامین خدمات باکیفیت، جامع و فراگیر سلامت زنان و خانواده متناسب با اولویت‌ها، نیازها و ویژگی‌های شغلی، منطقه‌ای - طراحی و اجرای تحقیقات مرتبط با مشکلات جسمی، روانی و اجتماعی زنان و راهکارهای بهبود آن - آگاه سازی و ارایه مهارت‌های مرتبط با بهداشت و سلامت زنان و خانواده - تقویت همکاری‌های بین بخشی جهت پیاده‌سازی برنامه‌های موفق توسعه سلامت زنان و خانواده در کشور	- ارتقاء سطح علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و هماهنگی بین بخشی مؤثر بر سلامت زنان و خانواده -توجه به نقش محوری زنان در تامین سلامت خانواده و جامعه در راستای تحقق رویکرد سلامت همه جانبه و انسان سالم در کلیه سیاست ها، قوانین و برنامه های سلامت کشور - فرهنگ سازی و جلب مشارکت زنان در پژوهش، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه سلامت خود، خانواده و جامعه	- اجرای برنامه های سلامت زنان با رویکرد ترویج خودمراقبتی - اجرای برنامه ملی ارتقای سلامت زنان در محیط کار و تدوین و اجرای قوانین و آیین نامه های مرتبط با ایمن سازی محیط شغلی زنان - ارتقای آگاهی های دختران نوجوان در مدارس شبانه روزی نسبت به بیماریها و مسایل دوران بلوغ و ارتقای آگاهی خانواده درباره خطرات ازدواج و بارداری زودرس - تهیه اطلس شیوع انواع آسیب های روانی و اجتماعی در بین دانش آموزان دختر به تفکیک مناطق جغرافیایی - توسعه و تقویت فعالیتهای ورزشی کارکنان زن با تاکید بر ورزش همگانی و اجباری کردن ورزش در ساعت اداری - ارائه خدمات پیشگیری اولیه و غربالگری بیماری ها و سرطان های شایع در زنان با تعرفه دولتی برای تمامی زنان - ایجاد نظام جامع اطلاعات بهداشت و سلامت زنان - پایش، نظارت و ارزشیابی مستمر سلامت زنان و خانواده - برنامه‌ریزی و تخصیص منابع در پیشگیری با نگاه ویژه به گروه‌های در معرض خطر بالا

راهبردها	سیاست ها	اقدام اساسی
	— فرهنگ سازی و ترویج سبک زندگی سالم روحی و جسمی و توانمندسازی زنان و افزایش آگاهی های عمومی در حوزه سلامت جسمی و روانی	
— آموزش، فرهنگ سازی و تسهیل گری برای مشارکت زنان در شکل گیری و ایجاد تشکلهای مردمی و سازمان های مردم نهاد زنان و خانواده — حمایت از برنامه های تشکلهای مردم نهاد فعال فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی حوزه زنان و خانواده — افزایش توانمندی ها، ظرفیت ها و مهارت های سازمانی سازمان های مردم نهاد — تقویت همکاری های شبکه ای — تخصصی سازمان های مردم نهاد زنان و خانواده و نهادهای دولتی — بهره مندی از توان بالقوه زنان برای اجرای برنامه های فراگیر ملی از قبیل: بهداشت عمومی، افزایش جمعیت، حفاظت از محیط زیست، صیانت از سرمایه های ملی و... — حمایت از برنامه های تشکلهای مردم نهاد فعال فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی حوزه زنان و خانواده — اعتماد سازی و تقویت ارتباط و تعامل موثر میان دولت و سازمان های مردم نهاد حوزه زنان و خانواده — توسعه تعاملات بین المللی و زمینه سازی جهت حضور موثر و فعال زنان در مجامع بین المللی جهت معرفی جایگاه و چهره واقعی زن ایرانی	— هم افزایی و تشریک مساعی دولت و جامعه مدنی در پرداختن به مسائل و مشکلات مبتلا به زنان و خانواده — تسهیل و حمایت از شکل گیری تشکلهای مردمی و سازمان های مردم نهاد در حوزه زن و خانواده	— اجرای برنامه توسعه کمی و کیفی سازمان های غیردولتی حوزه زنان و خانواده — حمایت از برنامه های فرهنگی، مشاوره ای و تربیتی سازمان های مردم نهاد در تعمیق باورهای دینی — هماهنگی بین بخشی در عرضه گسترده پوشش مناسب اسلامی — ایرانی — حضور فعال و موثر در مجامع و رویدادهای بین المللی و نشست های منطقه ای به ویژه اجلاس سالانه کمیسیون مقام زن — شناسایی ظرفیت سازمان های مردم نهاد و حمایت از حضور آنها در مجامع بین المللی — برگزاری دوره های آموزشی ارتقای مهارت های علمی و عملی مدیران دولتی و غیردولتی حوزه زنان و خانواده جهت حضور در مجامع بین المللی — شناسایی و معرفی زنان فعال و متخصص جهت شرکت در دوره های آموزشی خارج از کشور
— افزایش مشارکت زنان در سطوح تصمیم سازی و تصمیم گیری کشور — توان افزایی زنان مدیر و نخبه	— ارتقای دانش مدیریتی زنان — رفع موانع فراروی — مشارکت زنان در عرصه های مختلف	— برگزاری دوره های آموزشی تربیت مدیران زن — ارتقای جایگاه مدیریتی زنان در برنامه جامع اصلاح نظام اداری کشور — برگزاری دوره های آموزشی ویژه مدیران و مشاوران امور زنان و خانواده — دستگاها های اجرایی ملی و استانی و ارتقای توان مدیریتی آنان — بسط و گسترش زمینه های حضور موثر زنان دانش آموخته، نخبه و پژوهشگران در عرصه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه — اتخاذ تدابیر و سازوکارهای لازم جهت تقویت نقش و ارتقای سهم زنان در نمایندگی های مجلس شورای اسلامی، شورای های اسلامی شهر و روستا، احزاب و نهادهای مدنی

میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

الف) تبیین وضعیت

کشور ایران با برخورداری از جاذبه‌ها و میراث غنی و متنوع فرهنگی، تاریخی، زیارتی و مذهبی (اعم از ملموس و ناملموس)، جاذبه‌های طبیعی و ظرفیت‌های ورزشی، درمانی و ...، قابلیت بی‌نظیر و چشم‌گیری در توسعه صنعت گردشگری و جذب ایرانگردان خارجی دارد. به علاوه، دیرینه و تنوع هنرها و صنایع دستی، سوغاتی‌ها و محصولات غذایی مناطق و نواحی مختلف ایران منبع بسیار ارزشمندی برای تأمین نیازهای گردشگران و معرفی فرهنگ، تمدن و هویت مردمان این سرزمین به جهان می‌باشد.

به اتکای دو ظرفیت مذکور (میراث فرهنگی و صنایع دستی)، بخش گردشگری کشور می‌تواند از رونق قابل توجهی برخوردار گردد و به ویژه انواع فرهنگی، مذهبی، زیارتی، علمی، درمانی و ورزشی آن به دلیل انطباق بیشتر با مقتضیات فرهنگی و ثمراتش بر حفظ و ارتقاء هویت ملی و گفتمان انقلاب اسلامی، می‌تواند به شکوفایی ظرفیت‌های درون‌زا و برون‌گرای کشور، توسعه اقتصاد ملی، کاهش وابستگی به درآمد ناشی از فروش نفت و ایجاد اشتغال کمک شایانی نماید.

شواهد حاکی از آن است که طی سالیان گذشته فقدان یک برنامه جامع و راهبردی و مشخص نبودن هدف‌ها و سیاست‌های توسعه این بخش در قالب یک برنامه اجرایی، عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری، ناهماهنگی بین سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی، تصمیم‌گیری‌های منفک سازمان‌ها و بعضاً موازی‌کاری در امور مربوط به بخش، کمبود نیروی متخصص، فقدان تسهیلات لازم برای بخش خصوصی (مثل پرداخت وام‌های بلندمدت با بهره کم)، تشریفات دست و پاگیر اداری از جمله مشکلات قابل تأمل در این حوزه بوده است. بخشی از مهم‌ترین تبعات چنین رویکرد و سیاستگذاری به شرح زیر است:

- غفلت از حفاظت و صیانت اثربخش از میراث فرهنگی ملموس و ناملموس
- عدم تحقق اهداف پیش‌بینی شده در جذب گردشگران خارجی: تعداد گردشگران ورودی به کشور در سال ۱۳۹۲ به میزان ۴۸۰۱۰۰۰ نفر بوده است که با توجه به اهداف تعیین شده در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ برای رسیدن به ۲۰ میلیون گردشگر خارجی، روند ورود گردشگران خارجی در تناسب با هدف تعیین شده رشد چندانی نداشته است
- کمبود ظرفیت اقامتی مناسب: وجود ۱۱۰۰ هتل غالباً فرسوده در سراسر کشور
- سهم ناچیز صادرات صنایع دستی: میزان صادرات صنایع دستی در سال ۱۳۹۲ به میزان ۱۱۳ میلیون دلار بوده است

ب) اهم اقدامات دولت

با نگاه راهبردی به این بخش به عنوان یکی از راهکارهای برون رفت از رکود اقتصادی اقدامات زیر طی دو سال گذشته صورت گرفته است:

- توسعه گردشگری پایدار با نگاه توسعه کلان اقتصادی و فرهنگی با رشد ۱۲ درصدی ورود گردشگران خارجی به ایران
- تسهیل ضوابط جذب گردشگران خارجی و صدور روادید فرودگاهی ۳۰ روزه برای اتباع ۱۹۰ کشور جهان
- بازگرداندن سه محموله اشیاء فرهنگی و تاریخی که بیش از ۵۰ سال قبل به صورت غیرقانونی از کشور خارج شده بود
- تشکیل هیأت امنای بناهای فرهنگی و تاریخی ثبت شده در یونسکو به عنوان میراث جهانی
- راه اندازی بخش موزه دوران پیش از تاریخ پس از ۳۵ سال و موزه دوران اسلامی پس از ۱۰ سال در موزه ملی ایران
- راه اندازی انجمن های میراث فرهنگی با بهره گیری از نیروهای مردمی در سراسر کشور به منظور حفظ و حراست از میراث ارزشمند فرهنگی کشور
- خلق مزیت های جدید مرتبط با گردشگری و صنایع دستی به منظور پاسخگویی به بازارهای هدف نوظهور و رشد ۳۶ درصدی صادرات صنایع دستی
- توسعه زیر ساخت های مرتبط با گردشگری و صنایع دستی با استفاده از مشارکت حداکثری جامعه ذینفعان و با اولویت فعالیت ها و مناطق دارای مزیت نسبی
- برنامه ریزی به منظور شناسایی، پژوهش، مستندسازی، حفاظت، مرمت و معرفی میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، میراث طبیعی، هنرهای سنتی، صنایع دستی و جاذبه های گردشگری کشور
- اجرای نظام مدیریت حفاظت و نجات بخشی آثار فرهنگی (ملموس و غیرملموس) و طبیعی در معرض خطر و یا در شرایط بحران و هنرهای سنتی در حال زوال
- حمایت از حقوق مالکیت معنوی، میراث مادی، نوآوری ها و خالقان آثار در حوزه صنایع دستی و احیاء رشته های رو به زوال و منسوخ شده
- توانمندسازی جوامع محلی، ساماندهی و انتظام بخشی به فعالان بخش صنایع دستی و حمایت از ایجاد و توسعه تشکل های غیردولتی در این بخش
- ایجاد زمینه های لازم برای کاهش اتکاء بخش به منابع مالی دولتی از طریق افزایش مشارکت و سرمایه گذاری بخش خصوصی داخلی و خارجی در بخش میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

- ارتقاء جایگاه صنایع دستی در اقتصاد ملی، تقویت نقش آن در اشتغال زایی و بهبود سطح معیشت فعالان در بخش صنایع دستی به ویژه در مناطق محروم

ج) اهم چالش‌ها

علی‌رغم اقدامات مذکور و براساس نتایج مطالعات انجام شده و تحلیل ضعف‌ها و تهدیدها، می‌توان چالش‌های زیر را برای این بخش احصاء کرد:

- مشروط کننده‌ها و محدودیت‌های سلیقه‌ای فرهنگی در مواجهه با گردشگران
- عدم شناخت و درک ارزش‌های نهفته در صنعت گردشگری، صنایع دستی و میراث فرهنگی و ابنیه تاریخی و مداخلات غیرمسئولانه و غالباً مخرب در این زمینه
- تکمیل نشدن فرایند بررسی، شناسایی، مستندسازی، تعیین حریم و ثبت آثار تاریخی و میراث فرهنگی و طبیعی با اتکاء به امکانات موجود
- عدم امکان نظارت و پایش مستمر و در نتیجه ضعف صیانت و حفاظت از بناها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی.
- افزایش روند تخریب و فرسایش بافت‌های تاریخی و فرهنگی
- ضعف تمایل و مشارکت بخش خصوصی به منظور سرمایه‌گذاری در بافت‌های تاریخی و میراث فرهنگی و حمایت ناکافی قانونی و مالی مؤثر از مالکین ابنیه تاریخی ارزشمند
- غفلت از میراث فرهنگی و طبیعی ناملموس و قابلیت‌های خرده فرهنگ‌ها
- عدم توجه به مظاهر و نمادهای فرهنگ و هویت ایرانی در حوزه فرهنگی ایران
- ناکارآمدی نظام آماری و اطلاع‌رسانی
- سهم ناچیز هزینه‌های اقامتگاهی، تورگردانی، بازدید از موزه‌ها و میراث فرهنگی و خرید سوغات و صنایع دستی در سبد هزینه‌های خانوار ایرانی
- کمبود تشکل‌های مردم‌نهاد و نیز ضعف در حمایت و جلب مشارکت مردمی و تشکل‌های غیردولتی در توسعه صنعت گردشگری، صنایع دستی و حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی و طبیعی
- کمبود سرمایه انسانی و نیروهای متخصص و کارآمد در بخش و ناکافی بودن تجهیزات و برنامه‌های آموزشی
- عدم رعایت حق مالکیت معنوی و فکری برای صنایع دستی و هنرهای سنتی ایرانی و فقدان برنامه‌برندسازی و تجاری‌سازی برای این محصولات
- عدم حمایت از صادرات صنایع دستی و عدم طراحی و بسته‌بندی مناسب محصولات صنایع دستی
- پائین بودن کیفیت ارائه خدمات و محصولات و کالاهای تولیدی در انطباق با استانداردهای بین‌المللی

- حمایت ناکافی از تولیدات داخلی صنایع دستی و فقدان سازوکار اثربخش جلوگیری از قاچاق و واردات صنایع دستی
- فقدان برنامه جامع توسعه گردشگری کشور در سطوح ملی و استانی
- مالکیت دولتی و شبه دولتی تأسیسات گردشگری
- تغییر کاربری و فرسودگی اغلب زیرساخت ها و تأسیسات گردشگری
- عدم امکان استفاده و کاربرد کارت های اعتباری بین المللی و انتقال پول از طریق سیستم الکترونیک به ایران
- عدم بهره گیری مناسب از ظرفیتهای گردشگری فرهنگی، علمی، سلامت و ورزشی
- ضعف و عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه گذاری در تأسیسات گردشگری
- جایگاه ضعیف صنایع دستی در قوانین
- پایین بودن میزان صادرات صنایع دستی در بین صادرات محصولات غیرنفتی
- حضور گسترده محصولات صنایع دستی غیر ایرانی در بازارهای ایران
- فقدان نظام بازاریابی مناسب، منسجم و فراگیر و عملکرد رقبا در تصاحب بازار
- عدم حمایت مناسب از تولیدکنندگان و صادرکنندگان صنایع دستی

د) برنامه راهبردی

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	حفاظت و صیانت از میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و ناملموس با مشارکت سازمان یافته مردمی	– توسعه کمی و کیفی صیانت، حفاظت، پژوهش، مرمت، معرفی و بهره برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی با مشارکت سازمان یافته مردمی – ارتقای جایگاه بخش در سطح ملی و بین المللی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه های اجرایی ذی ربط – ایجاد بسترهای مناسب برای افزایش مشارکت سازمان یافته مردمی و توسعه فعالیت های میراث فرهنگی و طبیعی شامل صیانت، حفاظت، پژوهش، مرمت، معرفی و بهره برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی – ایفای نقش سازنده در تدوین الگوهای توسعه ای در سطح ملی، منطقه ای و محلی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه های اجرایی ذی ربط – جلب مشارکت بین المللی در راستای حفاظت و معرفی ویژگی های فرهنگی و تمدن ایرانی در سطح ملی و بین المللی
۲	حفظ و ارتقای صنایع دستی کشور	– ارتقاء سهم صنایع دستی در تولید ناخالص ملی کشور و دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران در حوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی – شناسایی، تقویت و پرورش خلاقیت و ابداعات هنرمندان و صنعتگران صنایع دستی و هنرهای سنتی و پیشکسوتان هنری – توسعه زیر ساخت های مرتبط با صنایع دستی با استفاده از مشارکت حداکثری فعالان این بخش و با اولویت فعالیت ها و مناطق دارای مزیت نسبی – توسعه ظرفیت منابع انسانی دانش پایه، ماهر و مسئولیت پذیر در بخش خصوصی، تعاونی ها و جوامع محلی – اصلاح شیوه های تولید و رقابت پذیری کردن محصولات صنایع دستی با محصولات مشابه خارجی – مشارکت و جذب سرمایه گذاران و فعالان صنایع دستی به منظور ارتقاء تولید و صادرات صنایع دستی در توسعه پایدار – توسعه مطالعات و پژوهش های به منظور شناسایی بازارها
۳	افزایش سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، درآمدهای ارزی کشور، ایجاد اشتغال و تقویت تعاملات بین المللی و دیپلماسی فرهنگی	– ارتقای جایگاه بخش در سطح ملی و محلی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه های اجرایی ذی ربط – حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای توسعه گردشگری – ارتقاء سهم گردشگری در تولید ناخالص ملی کشور – دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران به منظور توسعه گردشگری، صنایع دستی و هنرهای سنتی – ارائه الگوهای بهینه توسعه فضای گردشگری بر اساس آمایش سرزمین – توجه به مزیت های فرهنگی و تاریخی کشور برای جذب حداکثری و تنوع بخشی به گردشگران خارجی – ساماندهی گردشگران حوزه سلامت و جذب نظامند آنها با توجه به مزیت های کشور در این حوزه – تبلیغ و ترویج مزیت های طبیعی و فرهنگی کشور برای جذب گردشگران فرهنگی و طبیعت گردان
۴	استفاده از ظرفیت گردشگری داخلی در تقویت و تحکیم همبستگی و انسجام ملی	– حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای توسعه گردشگری – حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای تقویت هویت ملی – توسعه گردشگری فرهنگی، تاریخی، علمی، زیارت، دفاع مقدس، سلامت، طبیعت گردی و ورزشی – ارتقاء سهم گردشگری در تولید ناخالص ملی کشور – دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران به منظور توسعه گردشگری، صنایع دستی و هنرهای سنتی – ارائه الگوهای بهینه توسعه فضای گردشگری بر اساس آمایش سرزمین

- اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	سال‌های		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
				۱۳۹۳	*۱۳۹۴					
۱	۱- حفاظت و صیانت از میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و ناملموس	تعداد موزه‌های فعال در سازمان میراث ...	موزه	۲۳۴	۲۴۵	۲۶۴	۲۷۶	۲۸۸	۳۰۰	۳۱۲
۲		تعداد موزه‌های فعال خصوصی	موزه	۴۲	۴۷	۵۴	۶۵	۷۷	۸۹	۱۱۰
۳		تعداد موزه‌های تخصصی دستگاه‌های اجرایی	موزه تخصصی	۱۵۵	۱۶۰	۱۶۷	۱۷۵	۱۸۵	۱۹۵	۲۰۵
۴		تعداد آثار منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی	اثار ثبت شده	۱۸۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۴۵۰	۵۰۰	۵۵۰
۵		تعداد آثار غیر منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی	اثار ثبت شده	۳۱۲۰۰	۳۱۴۰۰	۳۱۷۰۰	۳۲۱۰۰	۳۲۶۰۰	۳۳۲۰۰	۳۳۰۰۰
۶		تعداد آثار طبیعی ثبت شده در فهرست آثار ملی	تعداد	۲۲۰	۲۴۰	۳۴۰	۴۴۰	۵۶۰	۷۰۰	۸۶۰
۷		تعداد آثار میراث ناملموس ثبت شده در فهرست آثار ملی	تعداد	۱۲۵۰	۱۲۹۰	۱۳۹۰	۱۴۳۰	۱۶۱۰	۱۸۳۰	۲۰۹۰
۸		تعداد آثار غیر منقول فرهنگی - تاریخی مرمت شده و قابل بهره برداری (در اختیار سازمان، سایر دستگاه ها و بخش خصوصی)	تعداد ملی	۵۵۰	۶۰۰	۶۵۰	۷۰۰	۷۱۰	۷۱۵	۷۲۰
۹		تعداد آثار غیر منقول فرهنگی - تاریخی مرمت شده و قابل بهره برداری (در اختیار سازمان، سایر دستگاه ها و بخش خصوصی)	تعداد استانی	۸۴۰	۸۷۳	۸۸۰	۹۰۰	۹۲۰	۹۴۰	۹۶۰
۱۰		ثبت آثار در فهرست میراث جهانی (غیر منقول ، طبیعی ، ناملموس)	تعداد	۲۶	۲۹	۳۱	۳۳	۳۵	۳۷	۳۹
۱۱		تعداد پایگاه‌های جهانی	پایگاه	۱۷	۱۹	۲۸	۳۰	۳۲	۳۴	۳۶
۱۲		تعداد پایگاه های میراث فرهنگی ملی	پایگاه	۶۵	۶۷	۷۲	۷۷	۸۵	۹۲	۱۰۰
۱۳		تعداد بناهای مرمت شده در طول سال	اثار مرمت شده	۱۴۷۳	۱۴۸۰	۱۵۰۰	۱۶۰۰	۱۷۰۰	۱۸۰۰	۲۰۰۰
۱۴		تعداد اشیای تاریخی فرهنگی مرمت شده در طول سال	شیء مرمت شده	۱۴۱۲۰	۱۴۴۰۰	۱۵۰۰۰	۱۷۰۰۰	۲۰۰۰۰	۲۵۰۰۰	۳۰۰۰۰
۱۵		تعداد بناهای تحت بهره‌برداری	بنا	۱۸۱	۲۰۵	۲۵۰	۴۰۰	۶۰۰	۸۰۰	۱۰۰۰
۱۶		بافت های شهری و روستایی مرمت شده	تعداد	۰	۰	۱۰۰	۱۴۵	۱۹۰	۲۴۵	۲۹۰
۱۷		مرمت اشیای تاریخی- فرهنگی در دست بخش دولتی	تعداد	۱۴۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰
۱۸		تجهیز موزه به سیستم حفاظت الکترونیک	تعداد	۱۳۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰
۱۹		ساماندهی و مستند سازی اموال منقول تاریخی- فرهنگی	تعداد	۹۸۰۰۰	۱۰۶۰۰۰	۱۰۶۰۰۰	۱۰۶۰۰۰	۱۰۶۰۰۰	۱۰۶۰۰۰	۱۰۶۰۰۰
۲۰		تعداد کاوش های باستان شناسی در سال	کاوش	۳۵	۶۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۷۰	۲۰۰	۲۵۰
۲۱		تعداد حوزه مستندسازی شده مردم شناسی (مردم نگاری)	حوزه	۵	۸	۲۰	۲۵	۳۰	۴۰	۵۰
۲۲		تعداد حوزه مستندسازی شده زبان و گویش	حوزه	۳	۱۰	۲۰	۲۵	۳۰	۴۰	۵۰
۲۳		تعداد حوزه مستندسازی شده هنرهای سنتی	حوزه	۲	۷	۲۰	۲۵	۳۰	۴۰	۵۰

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	سالهای		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
				۱۳۹۳	۱۳۹۴*					
۱	۲ - حفظ و ارتقاء صنایع دستی کشور	نشان بین‌المللی مرغوبیت کالا (مهر اصالت)	نشان	۱۲	-	۲۰	-	۴۰	-	۶۰
۲		نشان ملی مرغوبیت کالا	نشان	۲۰۰	-	-	۳۰۰	-	۴۰۰	-
۳		رشد سالیانه نسبت شاغلین آموزش دیده بخش صنایع دستی به کل شاغلین دارای مجوز	درصد	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
۴		رشته‌های باز زنده سازی شده در حوزه هنرهای سنتی و صنایع دستی در سال	تعداد	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
۵		برند سازی در حوزه صنایع دستی در سال	رشته	۱	۲	۵	۱۰	۱۶	۲۴	۳۱
۶		مستند نگاری و تکمیل پرونده های مربوط به حقوق مالکیت معنوی و ثبت آثار در سال	تعداد	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
۷		تعدادنمایشگاه‌های داخلی کشور	نمایشگاه	۱۲	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۸		حمایت از ایجاد و توسعه مراکز عرضه و فروش دائم محصولات صنایع دستی	طرح در سال	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
۹		صادرات صنایع دستی به انضمام زیور آلات سنتی	میلیون دلار	۱۵۳	۱۷۰	۳۴۱	۴۴۷	۵۸۵	۷۶۶	۱۰۰۰
۱۰		پروانه های تولید انفرادی صادر شده	تعداد/فقره	۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۷۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۹۰۰۰
۱۱		پروانه های تولید کارگاهی صادر شده	تعداد/ فقره	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۵۰	۶۰۰	۶۵۰	۷۰۰
۱۲		بیمه شدگان تسهیلات در سال	نفر	۶۶۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰
۱۳		اعطای کمک های فنی و اعتباری	کارگاه	۲۰۰	۱۸۰	۱۵۰	۳۰۰	۲۵۰	۳۰۰	۳۵۰
۱۴		صدور کارت شناسایی برای هنرمندان و شاغلین	نفر	آیتم جدید		۷۰۰۰	۹۸۰۰	۱۳۷۰۰	۱۹۲۰۰	۲۶۸۰۰
۱۵		ایجاد بازارچه های دائمی صنایع دستی	تعداد	-	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
۱	۳ - افزایش سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، درآمدهای ارزی کشور، ایجاد اشتغال و تقویت تعاملات بین‌المللی و دیپلماسی فرهنگی	تعداد گردشگران ورودی به کشور	هزار نفر	۵.۱۷۴	۵۶۰۰	۶۸۰۰	۷.۷۰۰	۹.۰۰۰	۱۰.۵۰۰	۱۲.۵۰۰
۲		تعداد گردشگران ایرانی خروجی از کشور در سال	میلیون نفر	۷.۴	۶.۹	۶.۵	۶.۲	۶	۵.۸	۵.۶
۱	۴ - استفاده از ظرفیت گردشگری داخلی در تقویت و تحکیم همبستگی و انسجام ملی	تعداد گردشگران داخلی	میلیون نفر	۱۰۰	۱۰۲	۱۰۴	۱۰۶	۱۰۸	۱۱۰	۱۱۵
۲		تعداد هتل های کشور	باب	۱۰۳۲	۱۱۱۰	۱۲۲۰	۱۳۰۰	۱۴۲۰	۱۵۰۰	۱۶۰۰
۳		تعداد هتل های ۴ و ۵ ستاره	باب	۱۲۰	۱۳۰	۱۵۰	۱۷۰	۱۹۰	۲۲۰	۲۵۰
۴		تعداد تخت های اقامتی کشور	تخت	۲۲۵.۰۰۰	۲۴۰.۰۰۰	۲۷۰.۰۰۰	۳۱۰.۰۰۰	۳۶۰.۰۰۰	۴۲۰.۰۰۰	۴۸۰.۰۰۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	ارتقای جایگاه بخش در سطح ملی و بین‌المللی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط	دستیابی به جایگاه ایران در جهان به عنوان یکی از غنی‌ترین، کهن‌ترین و تأثیرگذارترین فرهنگ‌ها و تمدن‌های بشری، با ویژگی‌های طبیعی کم‌نظیر و برخورداری از تعاملی سازنده و الهام‌بخش در عرصه بین‌المللی	- شناسایی و ثبت میراث فرهنگی و طبیعی در فهرست آثار ملی و جهانی - تعیین حریم آثار فرهنگی-تاریخی ثبت شده - تعریف ابعاد و ساز و کارهای استفاده از دیپلماسی گردشگری برای توسعه روابط و همکاری با دیگر کشورها - تدوین سند راهبردی گردشگری زیارتی و دفاع مقدس - تصویب قوانین و مقررات مورد نیاز در بخش‌های مختلف میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور - تهیه و تدوین اسناد توسعه بخشی در حوزه منابع و جاذبه‌های گردشگری از جمله گردشگری مذهبی، سلامت، دفاع مقدس، ورزشی، روستایی و عشایری، الکترونیک، دریایی و انجام گام‌های اجرایی - تهیه سند راهبردی میراث فرهنگی تا پایان سال اول برنامه ششم
۲	حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای توسعه گردشگری	توسعه گردشگری فرهنگی با حفظ ذخایر منطبق بر مزیت‌های نسبی فرهنگی و تاریخی و معرفی جایگاه و سهم ایران در فرهنگ و تمدن بشری	- تشکیل بانک‌های اطلاعاتی از منابع گردشگری، اطلس مناطق روستایی، عشایری، جاذبه‌های طبیعی و فرهنگ بومی اقوام ایرانی - شناسایی، مدیریت و توسعه رویدادها و جشنواره‌ها - حمایت از طرح‌های توسعه و ایجاد امکانات گردشگری روستایی و عشایری - شناسایی، معرفی و ایجاد زیرساخت‌های گردشگری زیارتی
۳	ارتقاء سهم گردشگری در تولید ناخالص ملی کشور	توسعه پایدار صنعت گردشگری	- بررسی راهکارهای جذب گردشگر خارجی با هدف ارزآوری و ایجاد اشتغال پایدار - بررسی توسعه گردشگری داخلی با رویکرد ایجاد اشتغال پایدار - نظارت و استاندارد سازی خدمات گردشگری - نیازسنجی و اعلام زیرساخت‌های مورد نیاز برای تجهیز مناطق نمونه گردشگری - بررسی و تعیین فرصت‌ها و زمینه‌های سرمایه‌گذاری در زمینه گردشگری با همکاری حوزه‌های مرتبط - حمایت از تشکلات صنفی و تخصصی با هدف جلب مشارکت آنها - برنامه‌ریزی و حضور موثر در نمایشگاه‌های مهم بین‌المللی گردشگری - راه‌اندازی حساب‌های اقماری در حوزه گردشگری و اجرای طرح جامع آمار گردشگری - تهیه برنامه جامع گردشگری کشور تا پایان سال اول برنامه ششم
۴	دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران به منظور توسعه گردشگری، صنایع دستی و هنرهای سنتی	شناخت جامع و عمیق از گستره جغرافیایی و تاریخی تمدن ایرانی - اسلامی و حفاظت، احیا و بهره‌برداری از میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس)، طبیعی، هنرهای سنتی و صنایع دستی کشور	- تقویت ارتباط با شبکه جهانی گردشگری فرهنگی - ساماندهی زیرساخت‌ها و مراکز اقامت و پذیرایی با رویکرد گردشگری فرهنگی - تدوین برنامه عملیاتی برای استفاده از ظرفیت‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی جاذبه‌های گردشگری جهت توسعه گردشگری - انجام مطالعات و پژوهش‌های تجاری در زمینه نیازسنجی و آسیب‌شناسی فروش و صادرات صنایع دستی در داخل و خارج از کشور - انجام پژوهش‌های فرهنگی و تاریخی و طبیعی
۵	ارائه الگوهای بهینه توسعه فضای گردشگری بر اساس آمایش سرزمین	توسعه ظرفیت‌ها و ارتقاء قابلیت‌های موجود در زمینه‌های میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس)، طبیعی، هنر و دانش سنتی و فناوری بومی، صنایع دستی و گردشگری	- بررسی و شناسایی مسیرها و مقاصد جدید گردشگری - اجرای سیاست توسعه زمانی و مکانی گردشگری داخلی - شناسایی، مدیریت و توسعه رویدادها و جشنواره‌ها - نیازسنجی و اعلام زیرساخت‌های مورد نیاز برای تجهیز مناطق نمونه گردشگری - نیازسنجی و حمایت از طرح‌های توسعه و ایجاد امکانات گردشگری روستایی و عشایری (طبیعت‌گردی) - ایجاد زیرساخت و تاسیسات اولیه در جوار جاذبه‌های تاریخی، طبیعی، فرهنگی و... اصلی در سطح کشور

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۶	تنوع بخشی به گروههای هدف گردشگری با توجه به روند گذار بازارهای جهانگردی کشور	ارتقای جایگاه کشور بعنوان یکی از قطبهای گردشگری جهانی از طریق توسعه کمی و کیفی گردشگری، تنوع محصول و ارتقاء کیفیت و استانداردسازی خدمات گردشگری و تسهیل سفر	- بررسی بازار های مهم گردشگری دنیا با رویکرد استفاده از تجارب موفق و توسعه روابط و همکاریها - مطالعات کاربردی جهت مشخص نمودن میزان تاثیرات شرایط و تحولات بینالمللی بر توسعه گردشگری کشور و کاربست آن جهت رفع موانع - ساماندهی گردشگران خروجی از کشور و استفاده از این مزیت نسبی برای توسعه روابط و همکاریهای منطقه ای و بین المللی - تدوین برنامه عملیاتی برای استفاده از ظرفیت های ملی، منطقه ای و بینالمللی جاده ابریشم جهت توسعه گردشگری - ساماندهی سواحل در استانهای شمال و جنوب کشور - توسعه اقامتگاه های بوم گردی جهت ارائه خدمات باکیفیت مشخص و قابل قبول به مهمانان در محیطهای طبیعی - تهیه برنامه عمل برای توسعه همکاری های گردشگری ۴۰ کشور بازار هدف
۷	توجه به مزیت های فرهنگی و تاریخی و طبیعی کشور برای جذب حداکثری و تنوع بخشی به گردشگران خارجی	ارتقای جایگاه کشور بعنوان یکی از قطبهای گردشگری جهانی از طریق توسعه کمی و کیفی، تنوع محصول ارتقاء کیفیت و استاندارد سازی خدمات گردشگری و تسهیل سفر	- شناسایی، مدیریت و توسعه رویدادها و جشنواره ها - گسترش و توسعه تولیدات فرهنگی تاریخی با استفاده از فناوریهای نوین - مطالعه و ارائه برنامه برای توسعه قطبهای گردشگری در سطح کشور - بررسی بازار های مهم گردشگری دنیا با رویکرد استفاده از تجارب موفق و توسعه روابط و همکاریها - بررسی راهکارهای موجود برای ساماندهی گردشگران خروجی از کشور و استفاده از این مزیت نسبی برای توسعه روابط و همکاریهای منطقه ای و بینالمللی - راه اندازی و تجهیز سامانه صدور ویزای الکترونیک
۸	ساماندهی گردشگران حوزه سلامت و جذب نظامند آنها با توجه به مزیت های کشور در این حوزه	بهره مندی از ظرفیت گردشگری سلامت با ارائه خدمات استاندارد شده و دست یافتن به جایگاه برتر در منطقه	- ساماندهی و مدیریت گردشگران سلامت و ایجاد دهکده گردشگری سلامت - نیازسنجی و حمایت از طرح های توسعه و ایجاد امکانات گردشگری سلامت
۹	تبلیغ و ترویج مزیت های طبیعی و فرهنگی کشور برای جذب گردشگران فرهنگی و طبیعت گردان	بهره مندی از ظرفیت گردشگری فرهنگی کشور از طریق ارتقاء کیفیت و استاندارد سازی خدمات گردشگری و تسهیل سفر	- بررسی، نیاز سنجی و اعلام زیرساخت های مورد نیاز برای تجهیز مناطق نمونه گردشگری - تشکیل بانک های اطلاعاتی از منابع گردشگری، اطلس مناطق روستایی، عشایری و جاذبه های طبیعی - انجام فعالیت های گسترده تبلیغاتی و بازاریابی در قالب طرح ها و کمپین های تبلیغاتی - برنامه ریزی و حضور موثر در نمایشگاه های مهم بین المللی گردشگری - انجام مطالعات میدانی جهت روشن شدن میزان تاثیر گذاری فرایند تبلیغات در کشورهای هدف - ارزیابی کیفی خدمات آموزشی در حوزه گردشگری - تهیه و انتشار اقلام تبلیغاتی در داخل و خارج - توسعه گردشگری الکترونیک و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در صنعت گردشگری
۱۰	پژوهش، حفاظت و معرفی میراث فرهنگی به عنوان عاملی برای تقویت هویت ملی	تقویت رابطه جامعه با موارث و داراییهای طبیعی و فرهنگی و ارتقاء آگاهیهای عمومی برای افزایش سرمایه اجتماعی بخش میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس)، طبیعی	- مطالعه/ مستند نگاری، حفاظت، مرمت و احیاء آثار تاریخی - فرهنگی و طبیعی - توسعه و راه اندازی موزه های ملی، منطقه ای، استانی و محلی - حفاظت و آماده سازی و مرمت آثار ثبت شده کشور در فهرست جهانی - حفاظت، مرمت و آماده سازی پایگاه های میراث فرهنگی، طبیعی و ناملموس - تعیین حریم آثار فرهنگی - تاریخی ثبت شده

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- ثبت آثار در فهرست میراث جهانی (فرهنگی، طبیعی، ناملموس) - شناسایی و ثبت میراث فرهنگی و طبیعی - حمایت از دارندگان و مالکین وانجمنهای میراث فرهنگی کشور - مشارکت در حفاظت، بهسازی شهرها و روستاهای تاریخی - انجام پژوهشهای فرهنگی و تاریخی و طبیعی - ساماندهی، حفاظت و مرمت اشیاء و اموال فرهنگی، تاریخی، هنری - گسترش و توسعه تولیدات فرهنگی تاریخی با استفاده از فناوریهای نوین - بازنگری، تدوین و تنظیم نظام حقوقی میراث فرهنگی کشور - ایجاد زیر ساخت های لازم در پایگاه های ملی و پایگاه های ثبت شده در فهرست میراث جهانی - برگزاری کارگاه های آموزشی از دستاوردهای علمی - شناسایی و کمک به حفاظت از آثار تاریخی - فرهنگی ایران واقع در کشورهای همسایه و منطقه - ایجاد اطلس جامع الکترونیک میراث فرهنگی کشور
۱۱	شناخت ظرفیت ها ، مزیت ها و جاذبه های گردشگری مناطق و استان های کشور و توسعه گردشگری فرهنگی ، تاریخی ، علمی ، زیارتی، دفاع مقدس، سلامت، طبیعت گردی و ورزشی متناسب با این ظرفیت ها	ارتقای جایگاه کشور بعنوان یکی از قطب های گردشگری جهانی از طریق توسعه کمی و کیفی گردشگری ملی، تنوع محصول ارتقاء کیفیت و استاندارد سازی خدمات گردشگری و تسهیل سفر	- بررسی و شناسایی مسیرها و مقاصد جدید گردشگری - آینده پژوهی اشتغال در صنعت گردشگری با توجه به روند های موجود این صنعت در کشور - امکان سنجی بررسی نقش زنجیره اولیه وپسین صنایع دستی در ت توسعه گردشگری - مطالعه چگونگی فعال نمودن انجمن های دوستی ایران و دیگر کشورها جهت توسعه گردشگری - ساماندهی سازمانها و شرکتهای متولی برگزاری نمایشگاههای بین المللی - بررسی، ساماندهی و رتبه بندی آژانسها، تورگردانان وراهنمایان تور های گردشگری - نیازسنجی در حوزه زیرساختها، تسهیلات و خدمات گردشگری و فرصتهای سرمایه گذاری در این زمینه - بررسی استانداردهای طرح های گردشگری با توجه به معیارهای توسعه پایدار - برنامه ریزی و ساماندهی خدمات و مجتمع های بین راهی - نیاز سنجی و حمایت از طرح های توسعه و ایجاد امکانات گردشگری روستایی و عشایری (طبیعت گردی) - برنامه ریزی و طراحی شهر نمونه گردشگری الکترونیکی و اجرای آن در قالب یک منطقه نمونه بصورت پایلوت - طراحی ساز وکارهای لازم برای پویا سازی و نور پردازی و.. سایت های مهم با استفاده از فناوریهای نوین - حمایت از تشکل های صنفی و تخصصی با هدف جلب مشارکت آنها - ساماندهی مبادی ورودی و خروجی کشور - نیاز سنجی، مکان یابی و ایجاد شبکه گسترده مراکز اطلاعات گردشگران - توسعه گردشگری الکترونیک و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در صنعت گردشگری - ایجاد یادمانهای دفاع مقدس به عنوان جاذبه های گردشگری در حوزه فرهنگ - توسعه زیرساخت گردشگری در مناطق نمونه گردشگری مصوب - ایجاد تاسیسات و زیرساخت های گردشگری در جوار جاذبه های ملی و بین المللی در سطح کشور

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱۲	توسعه مشارکتهای سازمان یافته مردمی برای افزایش صیانت، حفاظت، پژوهش، مرمت، معرفی و بهره برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی	توسعه نظام مدیریتی - حقوقی یکپارچه، کارآمد و متکی بر مشارکت جامعه ذینفعان در بخش میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی، صنایع دستی و گردشگری متکی بر اصول اخلاقی، ارزشهای ملی - اسلامی و منطبق بر معیارهای علمی، فنی و مقتضیات جغرافیایی، تاریخی و فرهنگی کشور	- برنامه ریزی و اجرای طرح های ترغیبی برای جلب مشارکت اقوام - حمایت از راه اندازی موزه ها توسط دستگاه های اجرایی و نهادها - حمایت از راه اندازی موزه های بخش خصوصی - تدوین و تنظیم نظام حقوقی میراث فرهنگی و طبیعی برگزاری نشست های تخصصی هم اندیشی و جشنواره های فرهنگی - هنری استانی و ملی - تشکلهای مردم نهاد برگزاری کارگروه ها و نشست های تخصصی عملکردی سالانه ملی سمن ها
۱۳	جلب مشارکت بین المللی در راستای حفاظت و معرفی ویژگی های فرهنگی و تمدن ایرانی در سطح ملی و بین المللی	تعامل هدفمند و سازنده بین المللی با تاکید بر حفظ ذخایر فرهنگی و تقویت هویت ملی و بین المللی	- تعامل و معرفی آثار تاریخی و فرهنگی با سایر کشورهای دنیا - تعامل و همکاری منطقه ای و بین المللی در جهت معرفی و مرمت آثار تاریخی - فرهنگی مفاخر ایرانی خارج از کشور - برگزاری نمایشگاه های مشترک با سایر کشورها در زمینه آثار فرهنگی و هنری - پیگیری و استرداد اموال تاریخی و فرهنگی خارج از کشور - مدیریت و ثبت پرونده های مشترک چند ملیتی در موضوع میراث فرهنگی ملموس و ناملموس - راه اندازی آزمایشگاه های تخصصی و کارگاه های حفاظت و مرمت در پایگاه های ملی و ثبت جهانی و استان ها
۱۴	ایجاد بسترهای مناسب برای افزایش مشارکت سازمان یافته مردمی و توسعه فعالیت های میراث فرهنگی و طبیعی شامل صیانت، حفاظت، پژوهش، مرمت، معرفی و بهره برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی	اهتمام ملی و تقویت حس مسوولیت عمومی و جلب مشارکت همگانی در حمایت و صیانت، حفاظت، احیا و بهره برداری از میراث فرهنگی، طبیعی، تنوع فرهنگی، تنوع منظر و زیستی کشور	- تدوین و تنظیم نظام حقوقی میراث فرهنگی و طبیعی و دستورالعمل - راه اندازی موزه ها با مشارکت بخش خصوصی و تشکلهای مردم نهاد - مرمت اشیاء فرهنگی - تاریخی در اختیار بخش خصوصی - حمایت و راه اندازی انجمن های میراث فرهنگی - راه اندازی هیئت های امنا برای مجموعه های شاخص ملی (پایگاه های ملی و جهانی و کاخ موزه ها) - برگزاری کارگروه ها و نشست های تخصصی عملکردی سالانه ملی سمن ها
۱۵	ایفای نقش سازنده در تدوین الگوهای توسعه ای در سطح ملی و محلی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه های اجرایی ذی ربط	توسعه نظام مدیریتی - حقوقی یکپارچه، کارآمد و متکی بر مشارکت جامعه ذی نفعان در بخش میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی، صنایع دستی و گردشگری متکی بر اصول اخلاقی، ارزشهای ملی - اسلامی و منطبق بر معیارهای علمی، فنی و مقتضیات جغرافیایی، تاریخی و فرهنگی کشور	- بازنگری، تدوین و تنظیم نظام حقوقی میراث فرهنگی کشور - برند سازی در حوزه صنایع دستی - توسعه نظام فراگیر و کارآمد تولید و توزیع صنایع دستی در سطح ملی و بین الملل - بهره گیری از روشهای نوین تبلیغات، بازاریابی و خلق مزیت های جدید - بمنظور پاسخگویی به بازارهای هدف - تدوین سند ملی اشتغال صنایع دستی - بررسی و نجات بخشی محوطه های تاریخی در معرض خطر ناشی از اجرای طرح های عمرانی و شهری توسط دستگاه های اجرایی
۱۶	ارتقاء سهم صنایع دستی در تولید ناخالص ملی کشور و دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران درحوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی	توسعه نظام فراگیر و کارآمد تولید و توزیع صنایع دستی در سطح ملی و بین المللی	- حمایت از ساماندهی، توسعه و تقویت امور بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی - انجام مطالعات و پژوهشهای تجاری در زمینه نیازسنجی و آسیب شناسی فروش و صادرات صنایع دستی در داخل و خارج از کشور - تهیه و تدوین طرح نیازسنجی و آسیب شناسی فروش و صادرات صنایع دستی - حمایت از ایجاد و راه اندازی ساختارهای حقوقی مرتبط با بخش تجاری صنایع دستی - توانمندسازی تشکلهای غیردولتی فعال در بخش بازرگانی صنایع دستی - تدوین نظام نامه های هدایتی و حمایتی بخش بازرگانی صنایع دستی - ایجاد و توسعه نمایشگاه های تخصصی صنایع دستی در سطح کشور

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			- ایجاد و توسعه بازارچه های عرضه و فروش محصولات صنایع دستی در سطح کشور - بکارگیری مشوق ها و جوایز صادراتی برای صادرکنندگان کالاهای صنایع دستی - ارائه تسهیلات اعتباری جهت طرح های توسعه فروش و صادرات صنایع دستی - تبلیغات و اطلاع رسانی در فضاهای شهری و رسانه ای - حمایت از محصولات صنایع دستی بمنظور پاسخگویی به بازارهای هدف با خلق کاربری های جدید و بسته بندی و طراحی و نمونه سازی نوین - تدوین سند ملی اشتغال صنایع دستی - تهیه سند راهبردی صنایع دستی کشور تا پایان سال اول برنامه ششم
۱۷	شناسایی، تقویت و پرورش خلاقیت و ابداعات هنرمندان و صنعتگران صنایع دستی و هنرهای سنتی و پیشکسوتان هنری	شناسایی، تقویت و پرورش استعداد هنرمندان و صنعتگران صنایع دستی	- حمایت از هنرمندان و صنعتگران صنایع دستی در راستای ترویج صنایع دستی - مستندنگاری پرونده های مربوط به صنایع دستی - حفظ و احیاء رشته های صنایع دستی و هنرهای سنتی - اجرای دوره های کوتاه مدت آموزشی در سراسر کشور - اجرا و راه اندازی و راه اندازی سایت معرفی رشته های صنایع دستی - استاندارد سازی آموزش رشته های صنایع دستی - تکمیل پرونده های مربوط به هنرمندان مستمری بگیر، معمر و از کارافتاده - تکمیل پرونده های مربوط به هنرمندان جهت اخذ درجه هنری - برگزاری همایش تجلیل از هنرمندان - مستند نگاری و تکمیل پرونده های مربوط به حقوق مالکیت معنوی و ثبت آثار - مستندنگاری و تکمیل پرونده های ثبتی به صورت ملی، جهانی، میراث ناملموس و منقول - برگزاری برنامه داوری نشان بین المللی و ملی مرغوبیت صنایع دستی - ایجاد و تقویت کانون ها و انجمن های علمی در حوزه صنایع دستی در سراسر دانشگاه های معتبر علمی با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

آموزش

آموزش و پرورش عمومی

الف) تبیین وضعیت

در بخش آموزش و پرورش عمومی، جمعیت لازم‌التعلیم تحت آموزش‌های قبل از دانشگاه (از پیش دبستانی تا متوسطه دوم) قرار می‌گیرند. اهمیت این بخش در تربیت شهروندان دارای ارزش‌های حیات طیبه، انتقال مفاهیم پایه دانش و ایجاد مهارت‌های مورد نیاز برای حضور موثر در اجتماع است. بر اساس اطلاعات سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳، در مجموع ۱۲/۴ میلیون نفر دانش‌آموز در دوره‌های مختلف تحصیلی (۵۸ درصد در دوره ابتدایی، ۱۶/۵ درصد در دوره متوسطه اول و ۲۵/۵ درصد در دوره متوسطه دوم) مشغول به تحصیل بوده‌اند. از این تعداد، ۷۶/۶ درصد مربوط به مناطق شهری و ۲۳/۴ درصد مربوط به مناطق روستایی بوده است. پهناوری گستره جغرافیایی یکی از عوامل موثر بر سطح دسترسی به آموزش و مشارکت در آن محسوب می‌شود. با در نظر گرفتن نرخ پراکندگی دانش‌آموز ۷/۷ نفری در هر کیلومتر مربع و نرخ ثبت نام واقعی ۹۸ درصدی در دوره ابتدایی و ۹۴ درصدی در دوره متوسطه اول، جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهای با سطح دسترسی بالا به آموزش محسوب می‌شود. با وجود تلاش‌های انجام شده برای توسعه مشارکت‌های مردمی، آموزش و پرورش یک نظام دولتی با سطح مشارکت اندک شناخته می‌شود زیرا تنها ۱۰/۵ درصد از دانش‌آموزان در مدارس غیر دولتی به تحصیل اشتغال دارند.

الگوی حاکم بر نظام برنامه‌ریزی آموزشی، «الگوی متمرکز کمی‌نگر» است. ماهیت این الگو بر استفاده از روش‌های سنتی است که در اثر آن نرخ به‌کارگیری منابع (مالی، فیزیکی و انسانی) از رقم بالایی برخوردار می‌شود. این شیوه با توجه به ماهیت جغرافیایی و تنوع اجتماعی-فرهنگی موجود در کشور شیوه کاربردی نیست زیرا از یک سو موجب ایجاد عدم تعادل منطقه‌ای در ارزش شاخص‌های آموزشی شده و از سوی دیگر بالا رفتن هزینه‌های آموزشی را در پی دارد. در نتیجه، متغیر دو سویه‌ی «معلم - فضای کالبدی» همواره به‌عنوان عامل اصلی بر توزیع منابع و کاربست شیوه‌های نوین در اجرای آموزش تاثیرگذار است. پیامدهای چنین الگویی موجب می‌شود کیفیت آموزش و استقرار روش‌های نوین یاددهی - یادگیری مجال کمتری برای بروز پیدا کنند.

با وجود دستاوردهای قابل توجه در حوزه کمی و سطح دسترسی جمعیت لازم‌التعلیم به آموزش، این بخش با مشکلاتی مواجه است که مواجهه و برطرف کردن آنها در دستور برنامه‌ریزی قرار دارد. در این میان مواردی همچون مدیریت منابع انسانی، استقرار الگوی مدیریت و کنترل هزینه، تنوع بخشی به منابع مالی و مشارکت با بخش غیر دولتی در چهارچوب سیاست‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، توسعه به‌کارگیری استفاده از روش‌های نوین آموزشی، تدوین نقشه استقرار مدرسه بر اساس الگوی آمایش سرزمین و ارتقاء روش‌های پرورشی دانش‌آموزان دارای اهمیت است.

ب) اهم اقدامات دولت

با توجه به روند توسعه آموزش و پرورش در دهه گذشته، اصلی‌ترین مأموریت این بخش اجرای دقیق سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در حوزه‌های برنامه درسی، پژوهش، تربیت معلم، تامین منابع مالی، تامین فضا و توسعه کاربرد فناوری است. از این منظر، اقداماتی صورت پذیرفته که اهم آن به شرح زیر است:

- تهیه و تدوین برنامه جامع نیروی انسانی به منظور توزیع مناسب منابع انسانی در سطح کشور
- تقویت و توسعه دوره پیش‌دبستانی به‌ویژه در مناطق روستایی و دو زبانه
- فراهم آوردن تسهیلات و امتیازات مناسب برای جذب و نگهداشت نیروی کارآمد در دوره ابتدایی و تقویت نگاه تخصصی و زیربنایی به این دوره تحصیلی
- اولویت بخشی به آموزش ابتدایی در تأمین و تخصیص منابع و امکانات
- افزایش پوشش تحصیلی دوره راهنمایی تحصیلی و متوسطه از طریق کاربرد شیوه‌ها و روش‌های متنوع آموزشی (از جمله آموزش از راه دور و رسانه‌ای)
- بسترسازی لازم برای ایجاد توازن در شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی متناسب با استعداد و علایق دانش‌آموزان و نیاز بازار کار
- توسعه پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی
- توسعه کاربرد فناوری‌های نوین در هوشمندسازی مدارس
- افزایش تعداد مناطق برخوردار از کلینیک‌های اختلالات یادگیری برای مقابله با پدیده دیرآموزی در دانش‌آموزان
- افزایش پوشش سوادآموزی با تقویت و گسترش مراکز یادگیری محلی
- توجه به تأمین اعتبارات مورد نیاز آموزش و پرورش برای ایفای تعهدات اجتناب‌ناپذیر
- اجرای طرح رتبه‌بندی معلمان

ج) اهم چالش‌ها

- با وجود اقدامات انجام شده، کماکان چالش‌هایی در این بخش وجود دارد که نیازمند برنامه‌ریزی دقیق در یک افق زمانی میان مدت است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- دسترسی نابرابر به فرصت‌ها و منابع آموزشی (فیزیکی، انسانی و مالی) در اثر پراکندگی جغرافیایی
 - باورها و شرایط خاص ناشی از خرده فرهنگ‌ها
 - بالا بودن هزینه فرصت آموزش
 - ناکافی بودن عوامل مدیریتی برای مدیریت منابع انسانی و عدم حاکمیت رویکرد برنامه‌ای در مدیریت منابع انسانی در اختیار
 - ضعف نظام رفاهی و مشوق‌های لازم برای ایجاد انگیزه در کارکنان وزارت آموزش و پرورش
 - اثربخش نبودن نظام ارتقای حرفه‌ای نیروی انسانی و به روز رسانی صلاحیتهای تخصصی معلمان
 - متناسب نبودن محتوای آموزشی با نیازهای جامعه
 - متنوع نبودن محیط‌های یادگیری و سنتی بودن روش‌های یاددهی - یادگیری
 - ناکارآمدی نظام ارزشیابی و امتحانات در سنجش پیشرفت و توانایی‌های آموزشی کسب شده
 - کمبود فضاهای آموزشی ناشی از توسعه قابل توجه مناطق جدید شهری (شهرک‌ها و پروژه‌های مسکن مهر) و قابل توجه بودن تعداد سکونت‌گاه‌های غیررسمی و حاشیه‌ای در کشور کمبود فضاهای آموزشی در آنها

- نبود تعادل و توازن منطقه ای در دسترسی به سرانه استاندارد فضاهای آموزشی و پرورشی
- بالا بودن سن مدارس و میزان استهلاك فضاهای موجود و الزام به نوسازی آنها
- نامتناسب بودن فضاهای آموزشی موجود با ساختار جدید آموزشی خصوصا در دوره ابتدایی و عدم انطباق آنها با رویکرد ایجاد مجتمع های آموزشی
- پایین بودن سهم آموزش مهارت های اساسی زندگی و عدم انتقال مهارت های مورد نیاز برای حضور موثر دانش آموزان در جامعه
- وجود مدارس فاقد دسترسی به سامانه های سرمایشی/گرمایشی استاندارد، آب آشامیدنی سالم و سرویس بهداشتی استاندارد
- فقدان تنوع در تامین منابع مالی مورد نیاز

د) برنامه راهبردی

در برنامه ششم توسعه برای بالندگی بخش آموزش و پرورش و استقرار متوازن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش متناسب با زمان و منابع از طریق دستیابی به اهداف ذیل محقق می شود.

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	تامین و بسط عدالت در برخورداری از فرصت های تعلیم و تربیت	کاهش نابرابری در استان های کشور با اولویت استان های ناهمخوان (بر اساس شاخص های آموزشی)
۲	ارتقاء کیفیت تعلیم و تربیت	ارتقای کیفیت عوامل آموزشی، بهبود فرایندها، محتوی و خروجی ها
۳	بازنگری و بازمهندسی ساختارها، رویه ها و روش ها	ساماندهی نیروی انسانی و بازنگری در ساختارهای اداری و مدیریتی
		استقرار متوازن و یکپارچه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش متناسب با زمان و مکان
۴	ارتقاء منزلت اجتماعی و جایگاه حرفه ای سرمایه انسانی آموزش و پرورش با تاکید بر نقش الگویی و جایگاه معلم	- ارتقای نظام تربیت معلم - ارتقای جایگاه معلمان در جامعه و بازنگری در سیاست های سرمایه انسانی

- اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های			سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	*۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	تأمین و بسط عدالت در برخورداری از فرصت‌های تعلیم و تربیت	نرخ پوشش نوآموزان در دوره پیش از دبستان	درصد	۵۲	۵۴	۶۲	۶۹	۷۲	۷۴	۷۵	
		پوشش تحصیلی واقعی دوره ابتدایی	درصد	۹۸	۹۸	۹۸/۲	۹۸/۴	۹۸/۶	۹۸/۸	۹۹	
		پوشش تحصیلی واقعی دوره متوسطه اول	درصد	۸۳	۸۳	۸۵	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	
		پوشش تحصیلی واقعی دوره متوسطه دوم	درصد	۷۶	۷۶	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	
		درصد باسوادی جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر	درصد	۸۸/۶	۸۸/۶	۸۹	۸۹/۵	۹۰	۹۱	۹۲	

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴*	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۲	ارتقاء کیفیت تعلیم و تربیت	سهم دانش‌آموزان غیر دولتی از کل دانش‌آموزان	درصد	۱۰/۵	۱۰/۵	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
		درصد دانش‌آموزان رشته‌های نظری از کل دانش‌آموزان دوره متوسطه	درصد	۶۱/۶	۶۱/۳	۶۱/۳	۶۱	۶۰/۵	۶۰	۵۹
		نرخ گذر ظاهری از دوره ابتدایی به متوسطه اول	درصد	۹۴/۲	۹۴/۲	۹۵	۹۵/۵	۹۶	۹۶/۵	۹۷
		نرخ گذر ظاهری از دوره متوسطه اول به متوسطه دوم	درصد	۹۲	۹۲	۹۲/۵	۹۳	۹۴	۹۴/۵	۹۵
		نرخ تکرار پایه در دوره ابتدایی	درصد	۱/۴	۱/۴	۱/۲	۱	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷
		نرخ تکرار پایه در دوره متوسطه اول	درصد	۱/۷	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱/۲	۱/۱	۱
۳	بازنگری و بازمهندسی ساختارها، رویه‌ها و روش‌ها	بهبود شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم در دوره ابتدایی	نفر	۲۲/۶	۲۳	۲۵	۲۶/۴	۲۶/۹	۲۷/۲	۲۶
		بهبود شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم در دوره متوسطه اول	نفر	۱۵/۳	۱۵	۱۵/۸	۱۶/۴	۱۷	۱۷/۳	۱۷/۵
		بهبود شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم در دوره متوسطه دوم	نفر	۱۵/۲	۱۵/۵	۱۵/۸	۱۶/۲	۱۶/۷	۱۷/۳	۱۸
۴	ارتقاء منزلت اجتماعی و جایگاه حرفه‌ای سرمایه انسانی آموزش و پرورش با تأکید بر نقش الگویی و جایگاه معلم	سهم جذب دانش‌آموخته‌ی واجد شرایط سایر دانشگاه‌ها برای تربیت حرفه‌ای در دانشگاه فرهنگیان از کل ظرفیت دانشگاه	درصد	۰	۵	۱۱	۱۹	۲۵	۳۲	۲۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	کاهش نابرابری در استان‌های کشور با اولویت استان‌های نابرخوردار (بر اساس شاخص‌های آموزشی)	تهیه بسته‌های برنامه‌ای خاص برای مناطق و استان‌های ویژه و دارای محرومیت آموزشی	- افزایش پوشش تحصیلی و جذب افراد بازمانده از تحصیل از طریق: طرح مدارس روستا مرکزی و مدارس شبانه روزی - ارتقا شاخص پوشش تحصیلی استان‌هایی که نرخ پوشش تحصیلی آنها کمتر از میانگین کشوری است - توانمندسازی دختران مناطق روستایی
		گسترش بهره‌برداری از ظرفیت آموزش‌های غیرحضوری و مجازی در برنامه‌های آموزشی و تربیتی	- توسعه مدارس هوشمند - توسعه محتوای الکترونیکی و یادگیری مجازی دانش‌آموزان، معلمان و اولیاء - توسعه آموزش از راه دور
		اولویت‌بخشی به آموزش ابتدایی در تامین و تخصیص منابع و تقویت نگاه تخصصی و زیربنایی به این دوره تحصیلی به‌ویژه در مناطق محروم	- توسعه کمی و کیفی دوره پیش دبستان - انسداد ورودی به بی سوادی - بهبود و توسعه آموزش و پرورش مناطق کمتر توسعه یافته و عشایری - ارتقای کیفیت آموزشی در کلاسهای چند پایه
		توسعه متوازن و عادلانه، مقاوم سازی و نوسازی فضاهای آموزشی، پژوهشی، پرورشی، ورزشی و بهداشتی متناسب با ویژگی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان و اقتضات فرهنگ اسلامی - ایرانی، برنامه‌های درسی و تربیتی و شرایط اقلیمی و فرهنگی	- تخریب و بازسازی مدارس خطر آفرین و مقاوم سازی مدارس بدون استحکام - احداث کلاسهای جدید تا نیل به تراکم استاندارد دانش‌آموزان در سراسر کشور - احداث و تکمیل نمازخانه - کتابخانه، استخر و سالنهای ورزشی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۲	ارتقای کیفیت عوامل آموزشی، بهبود فرایندها، محتوی و خروجی‌ها	متناسب سازی حجم و محتوای منابع درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی ها و ویژگی‌های دانش آموزان	- تحول در برنامه های درسی و مواد آموزش و تربیتی - سازماندهی منابع و رسانه‌های آموزش و تربیتی - تحول در برنامه های پژوهشی - بهینه سازی و افزایش بهره وری مدیریت و منابع در واحدهای آموزشی
		ایجاد نظام رتبه‌بندی مدارس و موسسات آموزشی و پرورشی به منظور شفاف سازی عملکرد و ارتقای کیفیت و تقویت انگیزه های رقابت منطقی و علمی	- اجرای نظام رتبه‌بندی مدارس و موسسات آموزشی و پرورشی
		تقویت ایمان، بصیرت دینی و باور به ارزش‌های انقلاب اسلامی و توانمندسازی مربیان و دانش آموزان برای وفاداری و حمایت آگاهانه از این ارزش‌ها	- ارتقای آموزش های قرآنی - تعمیق، توسعه و گسترش برنامه های قرآنی - تقویت آداب و مهارت های زندگی و توانایی حل مسائل و عمل به آموخته ها
		تنوع بخشی به محیط‌های یادگیری در فرآیند تعلیم و تربیت دانش آموزان	- ساماندهی تجهیزات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری موجود - ترویج استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات - اتصال مدارس به اینترنت ملی
		- کیفیت بخشی فرآیندهای یاددهی یادگیری با تکیه بر استفاده هوشمندانه از فناوری‌های نوین - ارتقاء نظام بودجه‌ریزی به منظور ارتقاء بهره‌وری و مدیریت هزینه	- اتصال مدارس به اینترنت ملی - حاکمیت روش های فعال در یادگیری - بهبود مدیریت آموزشگاهی با تأکید بر منابع انسانی - استقرار نظام بودجه‌ریزی عملیاتی در آموزش و پرورش
		توسعه فرهنگ اقامه نماز و اهتمام به برپایی نماز جماعت در مدرسه و تقویت انس با قرآن در دانش آموزان	- توجه به امور پرورشی و تربیتی دانش آموزان (ارائه برنامه‌های جامع آموزش قرآن و برنامه تلفیقی با اهداف قرآن) - توانمندسازی مربیان در ارائه آموزه های قرآنی
		تنظیم و اجرای برنامه جامع کارآفرینی و مهارت آموزی برای تمام دوره های تحصیلی به ویژه در دوره دوم متوسطه	- تقویت فعالیت تشکلهای علمی دانش آموزی - برگزاری المپیادها و جشنواره های مهارت در سطح مدارس
		ایجاد شبکه های پژوهشی دانش آموزی درون ساختار نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی با استفاده از فناوری‌های نوین	- انجام، مدیریت و حمایت از پژوهش های بنیادی، توسعه ای و کاربردی مربوط به آموزش و پرورش
		طراحی و اجرای نظام ارزشیابی نتیجه محور بر اساس استانداردهای ملی برای گذر از دوره های تحصیلی	- تولید راهنمای برنامه درسی - تولید بسته های آموزشی مورد نیاز دوره‌های مختلف تحصیلی - طراحی، بازنگری و استقرار فرآیند نظام برنامه‌ریزی درسی - نیازسنجی، ارزشیابی و اعتبار بخشی تولیدات و محصولات سازمان پژوهش
		حاکمیت برنامه محوری به جای کتاب محوری و تولید بسته آموزشی در برنامه های درسی با رعایت اصل معلم محوری	- ادغام دروس همنام رشته های مختلف در پایه‌های یکسان در مدارس زیر حد نصاب
		مشارکت فعال در تعاملات بین‌المللی و ارتقای جایگاه ایران در ارزیابی های کیفیت جهانی	- مشارکت فعال با سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای - مشارکت فعال در اجرای برنامه‌ها و تعهدات جهانی بویژه اهداف توسعه پایدار و آموزش ۲۰۳۰ - تلاش برای بهبود مستمر رتبه جمهوری اسلامی در رده‌بندی‌های جهانی آموزشی - توسعه شبکه مدارس بین‌المللی جهت انعکاس ظرفیت‌های آموزشی کشور
		تاکید بر معلم مداری و معلم پژوهی در رابطه با معلم و دانش آموز در عرصه تعلیم و تربیت	- ارتقاء دانش، بینش و مهارت‌های پژوهشی در معلمان - توسعه ظرفیت‌های اقدام پژوهشی در بین معلمان کشور - ایجاد و راه‌اندازی شبکه معلمان پژوهنده

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۳	ساماندهی نیروی انسانی و بازاریابی در ساختارهای اداری و مدیریتی	برنامه‌محوری در ساماندهی و بکارگیری اثربخش منابع انسانی و توزیع عادلانه آن در مدارس سراسر کشور	- ابتدای هر گونه ابلاغ یا اشتغال به اجرای عملیاتی سامانه بکفای نوین (پرسنلی جدید) و ارتباط آن با پایگاه های پرسنلی و حقوق و نیل به سمت سامانه یکپارچه مالی - اداری و وزارت آموزش و پرورش با ارتباط بر خط با پایگاه های سازمان مدیریت و ثبت احوال
		اصلاح ساختار اجرایی و کاهش تعداد واحدهای اداری به منظور مدیریت کارآمد و اثربخش	- انتقال دانش آموزان مازاد بر حد نصاب کلاسها که منجر به تقسیم کلاس می شوند به مدارس غیرانتفاعی با بسته حمایتی - متوازن کردن تراکم دانش آموزان مدارس شبانه‌روزی با عادی به صرفه جویی نیروی انسانی منجر می‌شود
		افزایش نقش شوراهای آموزش و پرورش استانها و مناطق در برنامه ریزی، تامین منابع و امکانات	- ارائه الگوی مبتنی بر توان مناطق آموزشی در استانها بر اساس ظرفیتها و اختیارات پیش‌بینی شده در قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش
		متناسب سازی اختیارات مدارس با قوانین و مقررات موضوعه	- ایجاد دستورالعمل نوین مالی مدارس و حساب یکپارچه در مدارس سراسر کشور (نظارت توام با اختیار) - تسری طرح تعالی مدارس به حداقل ۳۰ درصد از مدیران مدارس سراسر کشور
۴	- ارتقای نظام تربیت معلم	طراحی نظام جامع تربیت معلم از طریق دانشگاه فرهنگیان با تمرکز بر تربیت آموزگار دوره ابتدایی و متوسطه اول و تربیت دبیران سایر مقاطع آموزشی با همکاری سایر دانشگاه‌های کشور از بین فارغ‌التحصیلان آنان	- احصاء شاخص های طبقه بندی مشاغل در آموزش و پرورش بر اساس اسناد تحولی
		استقرار نظام شایستگی‌های حرفه‌ای و اعتقادی مدیران و معلمان و فراهم آوردن سازو کارهای اجرایی برای مشارکت فعال و موثر در تعلیم و تربیت	- باز بینی و اجرای طرح طبقه بندی مشاغل در آموزش و پرورش - تبیین شاخصهای احراز صلاحیتهای علمی و حرفه‌ای با توجه به رسته های شغلی - تعریف استانداردها برای هریک از رشته ها و رسته‌های شغلی
		ایجاد سازوکارهای لازم برای تقویت جایگاه و منزلت فرهنگی و اجتماعی معلمان، باز مهندسی سیاست ها و اصول حاکم بر شیوه های جذب، تربیت و نگهداشت معلمان با تاکید بر انطباق سطح شایستگی های حرفه‌ای معلمان در سطح ملی و جهانی، بهره‌مندی مناسب از بازنشستگان آموزش و پرورش و تجارب مفید آنان و استفاده بهینه از دانش و تجربه نخبگان و پیشکسوتان آموزش و پرورش	- احصاء شاخص های طبقه بندی مشاغل در آموزش و پرورش بر اساس اسناد تحولی - باز بینی و اجرای طرح طبقه بندی مشاغل در آموزش و پرورش - تبیین شاخصهای احراز صلاحیتهای علمی و حرفه ای با توجه به رسته های شغلی - تعریف استانداردها برای هریک از رشته ها و رسته های شغلی - بازتعریف عناوین و به روز رسانی آنها در هریک از رشته ها و رشته های شغلی و تدوین آیین‌نامه و دستورالعمل اجرایی - اجرای شرایط جدید احراز مشاغل در پست‌های اداری و و آموزشی با توجه به قانون طرح طبقه‌بندی مشاغل - اجرای شرایط جدید احراز مشاغل در پست های اداری و و آموزشی با توجه به قانون طرح طبقه‌بندی مشاغل

آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی

الف) تبیین وضعیت

آموزش فنی و حرفه‌ای علاوه بر آموزش عمومی، مطالعه فناوری‌ها، علوم وابسته به آنها و کسب مهارت‌های عملی و دانش مربوط به مشاغل در بخش‌های گوناگون اقتصادی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. این آموزش افراد را برای احراز شغل و کسب و کار آماده می‌کند، همچنین بهره‌وری شاغلین را در انجام کار افزایش می‌دهد یا مهارت‌هایی ایجاد می‌کند که موجب کاهش مخارج و افزایش کیفیت زندگی می‌شوند. آموزش فنی و حرفه‌ای به دو صورت رسمی و غیررسمی طبقه بندی می‌شود.

آموزش غیررسمی - میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای اعم از دولتی و غیردولتی طی سال‌های برنامه چهارم توسعه با ۶.۵ درصد رشد متوسط سالانه از ۴۵۲.۸ میلیون نفر ساعت به ۶۱۹.۵ میلیون نفر ساعت افزایش یافته است. این آموزش‌ها طی سال‌های برنامه پنجم در مجموع با کاهش ۱۲.۶ درصدی روبرو بوده و از ۴۸۲.۲ میلیون نفر ساعت به ۳۲۱.۸ میلیون نفر ساعت تنزل یافته است. میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای بخش غیردولتی که توسط آموزشگاه‌های آزاد ارائه شده طی برنامه چهارم با ۷.۲ درصد رشد و طی سالهای برنامه پنجم با ۲۱ درصد کاهش روبرو بوده است. در سال‌های برنامه چهارم حدوداً $\frac{3}{4}$ از آموزش‌ها توسط بخش غیردولتی ارائه شده و این سهم در سال‌های برنامه پنجم به $\frac{1}{2}$ کاهش یافته است. شاخص میزان آموزش غیررسمی به جمعیت فعال در طی برنامه چهارم با رشد ۶ درصدی از ۱۹.۴ ساعت به ۲۶ ساعت به ازای هر نفر جمعیت فعال رسیده اما طی سال‌های برنامه پنجم به ۱۳.۵ ساعت کاهش یافته است. علاوه بر کاهش میزان عرضه آموزش‌ها، افزایش نسبی جمعیت فعال در کاهش این شاخص مؤثر بوده است.

آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کار دانش - در دوره یادشده تعداد هنرجویان با روند کاهشی از ۸۰۶ هزار نفر در ابتدای دوره به ۶۹۱ هزار نفر در انتهای دوره رسیده و کاهشی برابر با ۱۴.۳ درصد داشته است. سهم آموزش متوسطه کاردانش افزایش یافته و سهم آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای کاهش یافت است.

علت کاهش تعداد هنرجویان، کاهش دانش‌آموزان پایه دوم و سوم متوسطه طی دوره است به صورتی که تعداد آنها در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۸۴ کاهشی برابر با ۲۲.۸ درصد داشته است و مقایسه نسبت‌های کاهش یافته، نشان‌دهنده استقبال بیشتر از این آموزش‌هاست.

سهم هنرجویان دختر کاردانش، افزایش یافته و سهم مذکور در آموزش فنی و حرفه‌ای متوسطه، کاهش داشته است. شدت کاهش تعداد هنرجویان بخش غیردولتی بیشتر بوده و ۳۱ درصد طی دوره یادشده کاهش یافته است.

آموزش عالی مهارتی- حدود ۱ میلیون و ۹۶ هزار دانشجوی کاردانی در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ مشغول تحصیل بوده‌اند که ۴۴ درصد آنها در دانشگاه علمی- کاربردی، ۳۰ درصد در دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۵ درصد در دانشگاه فنی و حرفه‌ای، ۱۰ درصد در موسسات آموزش عالی غیردولتی بوده‌اند.

آموزش کارکنان دولت- متوسط آموزش سالانه کارکنان دولت در سال ۱۳۸۸ برابر با ۴۸ ساعت، سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ به ترتیب ۳۵، ۵۳ و ۳۷ ساعت بوده است و در سال ۱۳۹۳ بر اساس گزارش‌های رسیده به ۲۳ ساعت کاهش یافته است.

ب) اهم اقدامات دولت

- بسترسازی لازم برای ایجاد توازن در شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی متناسب با استعداد و علایق دانش‌آموزان و نیاز بازار کار
- انجام مطالعات آمایش سرزمین در آموزش عالی با هدف ماموریت‌گرا کردن موسسات آموزش عالی
- گسترش آموزش زنان روستایی در چند استان کشور
- توسعه کاربرد پژوهش در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش
- گسترش آموزش مهارتی جوار کارخانه
- خرید خدمات از بخش غیر دولتی
- توسعه آموزش‌ها در حاشیه شهرها و سکونتگاه‌های غیر رسمی

ج) اهم چالش‌ها

در صورت ادامه روند موجود پیش‌بینی می‌شود حوزه آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای همچنان با کاهش مشارکت بخش غیردولتی، ارائه آموزش با کیفیت نامناسب و اثربخشی پایین، ارتباط ناکافی با بازارکار و ادامه عرضه‌محوری، عدم کفایت آموزش زنان روستایی، انجام فعالیت‌های موازی بین دستگاه‌های متعدد مجری آموزش‌ها مواجه باشد.

حوزه آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش با کاهش تعداد هنرآموزان دختران، توسعه نامتوازن بخش دولتی و غیردولتی در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش و عدم کفایت تجهیزات و امکانات آموزشی و فرسودگی تجهیزات موجود در هنرستان‌ها روبرو خواهد بود.

در حوزه آموزش عالی مهارتی، کاهش جمعیت متقاضی ورودی و کاهش تقاضای این آموزش‌ها و عدم تکمیل ظرفیت‌های ایجاد شده به ویژه برای بخش غیردولتی، عدم جذب فارغ‌التحصیلان در بازارکار و تداوم بیکاری جمعیت فارغ‌التحصیل و نیز استمرار عدم توازن توسعه کمی در استان‌ها از مهمترین موانع ادامه روند موجود خواهد بود.

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی بخش	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	تقویت انسجام و یکپارچگی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- فراهم آوردن شرایط و امکانات نهادی
۲	افزایش بهره‌وری در کاربرد منابع	- توسعه همکاری و هماهنگی بین زیرنظام‌ها و تقویت مسیرهای پیوستگی آنها - ارتقای بهره‌وری در عرضه‌کنندگان آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی - ارتقای پایداری منابع مالی و بازنگری در تخصیص منابع دولتی بین زیرنظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی
۳	ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها	- دسترسی گروه‌های خاص به آموزش‌های مهارتی - ارتقای کیفی آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش - ارتقای کیفی آموزش‌های عالی مهارتی - افزایش و ارتقای کیفی آموزش شغلی کارکنان دولت - افزایش و ارتقای کیفی آموزش غیررسمی مهارتی - توسعه هدفمند آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی در استان‌ها
۴	افزایش اثربخشی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- گسترش و ارتقای رویکردهای تقاضامحور - تضمین کیفیت آموزش‌ها و بهبود مستمر آنها
۵	گسترش مشارکت‌های بخش دولتی و غیردولتی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- طراحی بسته همکاری و حمایتی از عرضه‌کنندگان غیردولتی آموزش

اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های برنامه پنجم	سال‌های برنامه ششم توسعه								
		عنوان	واحد		۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
۱	تقویت انسجام و یکپارچگی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	ارائه لوایح مربوط به مرجع ملی هماهنگی و نیز قانون آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	لایحه	۰	۰	۱	۱						
۲	گسترش مشارک‌های بخش دولتی و غیردولتی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای (دولتی و غیردولتی)	هزار نفر ساعت	۳۲۱.۸۲۴		۳۵۴.۰۰۰	۳۹۷.۰۰۰	۴۵۲.۰۰۰	۵۰۸.۰۰۰	۵۷۸.۰۰۰			
۳	افزایش اثربخشی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به جمعیت فعال	ساعت	۱۳/۵		۱۴	۱۵	۱۶/۵	۱۸	۲۱			
۴	ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها	میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به بهره‌برداران روستائی	ساعت	۰/۵		۰/۶	۰/۹	۱/۲	۱/۶	۲			
۵	ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها	تعداد دانشجویان کاردانی مهارتی در هر یکصد هزار نفر جمعیت	دانشجو	۱۳۸۳		۱۳۹۳	۱۴۰۸	۱۴۲۴	۱۴۳۷	۱۴۵۰			
۶	ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها	نسبت دانشجویان دوره‌های کاردانی مهارتی به کل دانشجویان	دانشجو	۲۲/۸		۲۳/۵	۲۴/۲	۲۵/۲	۲۶/۵	۲۸			
۷	ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها	نسبت هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش به کل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه	درصد	۳۸/۲		۳۸/۷	۳۹	۳۹/۵	۴۰	۴۱			
۸	ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها	نسبت هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش دختر به کل هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش	درصد	۳۶/۳		۳۷/۵	۳۸/۶	۳۹/۲	۴۰	۴۱/۳			

راهنماها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهنما	سیاست	اقدام اساسی
۱	فراهم آوردن شرایط و امکانات نهادی	- بسترسازی قانونی برای استقرار مرجع ملی سیاستگذاری، برنامه‌ریزی کلان، تنظیم‌گری، تضمین کیفیت و نظارت - پیشنهاد لایحه قانونی حاکم بر کل آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی مشتمل بر تعاریف و مفاهیم، ساختار معین و واضح، تعیین نقش‌ها برای ذینفعان، حدود و اختیارات و مسئولیت و تکالیف آنها، چگونگی و سازوکارها و نقش دولت، بخش غیردولتی و بنگاه‌ها در تأمین مالی، تعیین مسیرهای ارتباطی زیرنظام‌های رسمی و غیررسمی و تضمین پیوستگی آنها و چهارچوب نظام اعتباربخشی و ارزشیابی - اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در راستای بهبود کارکردها و نیاز بازارکار - تعیین چهارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی	- اقدام برای تنظیم لایحه مرجع ملی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی - ایجاد کارگروه متشکل از دستگاه‌های اصلی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی و ذینفعان برای تنظیم لایحه قانون پایه آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی
۲	توسعه همکاری بین زیرنظام‌ها و تقویت مسیرهای پیوستگی آنها	- استفاده از ظرفیت‌های سایر دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش - عملیاتی شدن قانون الزام به فراگیری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سال اول برنامه - گسترش و کارگیری دوره‌های کاردانی پیوسته فنی و حرفه‌ای - هماهنگی در تدوین استانداردهای آموزشی در زیرنظام‌های بخش آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- تهیه برنامه عمل برای اجرایی شدن قانون الزام به فراگیری آموزش فنی و حرفه‌ای و کارگیری آن در بودجه سال ۱۳۹۶ - تبیین ظرفیت‌های موجود آموزشی به تفکیک استان‌ها و برنامه‌ریزی برای کاهش شکاف بین ظرفیت و عملکرد در حوزه‌های مورد تقاضا - تعیین شاخص‌های بهره‌وری در دستگاه‌های عرضه‌کننده آموزش و رصد آنها در تهیه گزارش سالیانه در خصوص تحول شاخص‌های بهره‌وری
۲	ارتقای بهره‌وری در عرضه‌کنندگان آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- استفاده مؤثر از ظرفیت‌های موجود - برنامه‌ریزی برای تربیت نیروی انسانی متخصص - برنامه‌ریزی و مدیریت و اقتصاد آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- ارائه پیشنهاد به شورای گسترش آموزش عالی برای ایجاد رشته‌های تربیت نیروی انسانی متخصص در برنامه‌ریزی، مدیریت و اقتصاد آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی در سطوح کارشناسی ارشد و دکترا
	ارتقای پایداری منابع مالی و بازنگری در تخصیص منابع دولتی بین زیرنظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	- تقویت سیاست فروش خدمات و محصولات تولیدی مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌ها - تأمین منابع مالی مورد نیاز بنگاه‌ها، متکی به بخش تقاضا و ایجاد صندوق مهارت‌آموزی - متناسب نمودن تخصیص منابع دولتی بین زیرنظام‌ها مبتنی بر برقراری فرصت دسترسی برابر آموزشی برای متقاضیان و اثربخشی آموزش‌ها	- افزایش کیفیت محصولات و خدمات تولیدی عرضه‌کنندگان آموزش و گسترش بازاریابی برای فروش آنها - تهیه و تدوین لوایح و مقررات لازم برای مشارکت مالی بنگاه‌ها در آموزش کارکنان دولت - مدیریت در راستای تولیدی کردن هنرستان‌ها - استفاده از ظرفیت خیرین و واقعیین
۳	دسترسی گروه‌های خاص به آموزش مهارتی	- توجه به آموزش بیکاران در جستجوی کار به ویژه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی - تأکید خاص به آموزش مهارتی و توانمندسازی بهره‌برداران کشاورزی - توجه به آموزش مهارتی زنان روستایی - تأکید بر مهارت‌آموزی در سکونتگاه‌های غیررسمی - توجه به مهارت‌آموزی اقشار آسیب‌پذیر و یا در معرض آسیب‌های اجتماعی - رویکرد استفاده از ظرفیت بخش غیردولتی و نهادهای عمومی برای آموزش به گروه‌های خاص	- توسعه آموزش بهره‌برداران کشاورزی در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۹ به ویژه زنان روستایی - مطالعه نمونه‌ای برای تهیه برنامه‌های مناسب گسترش آموزش زنان روستایی در چند استان کشور در سال اول برنامه و اجرای برنامه‌های تأیید شده در سال‌های بعد - بهره‌برداری ظرفیت‌ها و منابع موجود در آموزش کشاورزی و بکارگیری مؤثر آنها - در نظر گرفتن سرفصل مشخص برای آموزش مهارتی در برنامه‌ریزی برای جمعیت ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی - دعوت از بخش غیردولتی برای عرضه آموزش مورد نیاز گروه‌های خاص - گسترش و بهبود آموزش فنی و حرفه‌ای در جهت افزایش مهارت نیروی کار

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	ارتقای کیفی آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کار دانش	- به روزآوری و بهبود تجهیزات و امکانات هنرستان‌ها - تنوع بخشی به آموزش فنی و حرفه‌ای دختران و افزایش ظرفیت‌های مربوط - اعتبار بخشی به هنرستان‌ها - تحول در برنامه ریزی درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش با تأکید بر کارآفرینی، خوداشتغالی و آموزش مادام‌العمر - رهگیری و رصد فارغ‌التحصیلان و دریافت بازخورد	- ساماندهی نیروی انسانی متخصص شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش - برنامه‌ریزی و طراحی سازوکار لازم برای تجهیز کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های شاخه‌های کار دانش و فنی و حرفه‌ای به تفکیک استان با استفاده از منابع حاصل از بند (ب) ماده (۶۵) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم (۲) - برنامه‌ریزی برای ایجاد و تجهیز هنرستان‌ها - برنامه‌ریزی برای بازتوزیع نیروی انسانی موجود - برنامه‌ریزی نظام‌مند برای ارتقای توانمندی‌های دانشی و عملی هنرآموزان - توسعه فرهنگ کار و کارآفرینی در هنرستان‌ها و برگزاری جشنواره کارآفرینی - نهادینه‌سازی پژوهش در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش - تدوین طرح کیفیت بخشی به هنرستان‌ها - کاربست نظام اعتباربخشی به هنرستان‌ها - گسترش آموزش مهارتی جوار کارخانه
	ارتقای کیفی آموزش عالی مهارتی	- ممانعت از تغییر مأموریت‌ها و بازگرداندن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مهارتی به مأموریت‌های قانونی - ارتقای پیوستگی آموزش‌های عالی مهارتی با آموزش‌های متوسطه فنی و حرفه‌ای و کار دانش با توجه به نظام جدید تحول نظام بنیادی - توانمندسازی مدرسین و اعضای هیأت علمی حرفه‌ای - گسترش ارتباط با بنگاه‌ها و بکارگیری ظرفیت آنها در فرایندهای اصلی - رهگیری و رصد فارغ‌التحصیلان و دریافت بازخورد - زمینه سازی برای استاندارد سازی و تشکیل کانون های ارزیابی شایستگی‌های فنی و حرفه‌ای به صورت غیردولتی	- برقراری ارتباط مستمر وزارت آموزش و پرورش با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای تنظیم فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای متوسطه و عالی - تنظیم برنامه‌های مرتبط با نیروی انسانی مبتنی بر مأموریت‌های دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مهارتی - استفاده از ظرفیت‌های موجود دانشگاه شهید رجایی و مرکز تربیت مربی و سایر مؤسسات ذیربط برای اجرایی نمودن برنامه‌های دانش‌افزایی و تأمین و ارتقای مهارتی هنرآموزان، مدرسین و اعضای هیأت علمی حرفه‌ای - انجام مطالعه پیگیرانه برای تحلیل وضعیت فعالیت فارغ‌التحصیلان عالی مهارتی - گسترش آموزش مهارتی جوار کارخانه - برنامه‌ریزی گسترش دوره‌های کارورزی و کارآموزی و نظارت مؤثر بر آنها - بکارگیری متخصصین بخش‌های اقتصادی برای تدوین استانداردهای مهارتی و برنامه درسی
	افزایش و ارتقای کیفی آموزش شغلی کارکنان دولت	- آموزش‌های شغلی مبتنی بر شایستگی کارکنان و مدیران دستگاه‌های اجرایی و تأمین منابع مورد نیاز آن - استفاده از ظرفیت دانشگاه جامع علمی کاربردی در آموزش‌های شغلی - افزایش سهم مؤسسات آموزشی غیردولتی در آموزش کارکنان دولتی	- توسعه آموزش‌های شغلی کارکنان - تدوین برنامه آموزش شغلی مبتنی بر شایستگی در دستگاه‌های اجرایی - اجرایی نمودن نظام آموزش کارکنان - گزارش‌دهی مستمر از وضعیت آموزش شغلی کارکنان و مدیران دستگاه‌های اجرایی در سامانه معین - بکارگیری ظرفیت‌های مؤسسات دانشگاه جامع علمی-کاربردی و بخش غیردولتی دارای مجوز در آموزش شغلی کارکنان دولت
	افزایش و ارتقای کیفی آموزش غیررسمی مهارتی	- رهگیری مستمر اشتغال مهارت‌آموختگان و دریافت بازخورد از مهارت‌آموختگان و کارفرمایان (در صورت اشتغال به کار) برای اصلاح برنامه‌های آموزشی - تعیین مسیر ارتقای شغلی مربیان دولتی و رتبه‌بندی و ارتقای شایستگی‌های مربیان	- انجام مطالعات پی‌گیرانه مستمر از وضعیت فعالیت کارآموزان دوره دیده در آموزش‌های مهارتی غیررسمی - گسترش آموزش کارآفرینی در زمینه‌های گوناگون آموزش مهارتی - به‌روز نمودن محتوا و تکنولوژی آموزش مهارتی

ردیف	راهنما	سیاست	اقدام اساسی
		- ایجاد تحول در شیوه‌ها و برنامه‌های آموزشی مبتنی بر شایستگی‌ها با نگاه کل‌نگر و رویکرد کارافزاینده و فن‌اورانه - بازنگری، اصلاح و تدوین استانداردهای مهارتی و محتوای آموزشی با مشارکت بخش غیردولتی و بنگاه‌ها - جلب مشارکت صنایع، اتحادیه‌ها و صنوف تولیدی، خدماتی و کشاورزی در آزمون و ارزشیابی مهارت‌جویان - اعتبارسنجی و رتبه‌بندی مراکز آموزشی با تأکید بر میزان اشتغال مهارت‌آموختگان - توسعه و کاربرد شیوه‌های یاددهی - یادگیری حرفه‌ای نوین - توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای در تعاونی‌ها به منظور افزایش سهم تعاون	- تنظیم برنامه برای بکارگیری بخش غیردولتی و بنگاه‌ها در بازنگری، اصلاح و تدوین استانداردهای مهارتی و برنامه درسی - اعتبارسنجی در رتبه‌بندی مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و انتشار گزارش آن - توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای برای اتحادیه‌های تعاونی و اتاق‌های تعاون - تدوین سند جامع آموزش‌های عمومی و تخصصی بخش تعاون کشور - نیازسنجی آموزشی تعاونی‌ها در بخش تعاون کشور - ارائه آموزش تخصصی تعاونی‌های با هدف صادرات
	توسعه هدفمند آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت آموزی در استان‌ها	- برنامه‌ریزی توسعه مهارت با توجه به سندهای آمایشی و ظرفیت‌های استانی، ظرفیت بخش‌های اقتصادی، محرومیت آموزشی در استان‌های خاص - تأکید بر آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش و کاردانی پیوسته در استان‌های خاص - توجه به نیازهای منطقه‌ای و آمایش سرزمین و بازنگری در عناوین، رشته، محل‌ها و برنامه‌ها متناسب با نیازها - تدوین و کاربست نقشه راه تحول و توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی در زیرنظام‌های مرتبط - توجه به آموزش در مقوله‌های مهم و حوزه‌های بحرانی مثل آب، انرژی و محیط‌زیست و ارائه آموزش‌های تکمیلی در کنار مهارت‌آموزی	- برنامه‌ریزی ویژه برای شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش برای استان‌های خاص (با فاصله قابل توجه از میانگین شاخص‌ها) در سال اول برنامه - تهیه نقشه راه توسعه و تحول آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی در استان‌ها توسط وزارت‌های آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای - اجرای نمونه‌های آموزش کاردانی پیوسته در سه سال اول برنامه و ارائه گزارش تحلیلی در سال چهارم برنامه - استخراج مؤلفه‌ها و ویژگی‌های آموزش‌های مهارتی (رسمی و غیررسمی) برای استان‌ها مبتنی بر اسناد توسعه استانی و اسناد آمایشی آنها - تهیه برنامه آموزش تکمیلی به صورت برنامه ویژه یا درج در محتوای برنامه موجود آموزش مهارتی در ارتباط با موضوعات آب، انرژی و محیط‌زیست توسط دستگاه‌های عرضه‌کننده (در موضوعات آموزشی مرتبط)
۴	گسترش و ارتقای رویکردهای تقاضامحور	- استفاده مستمر از نظام جامع اطلاعات بازارکار در توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی - توسعه آموزش‌های مهارتی برای مشاغل غیررسمی شناسایی شده - توجه به کارآفرینی در آموزش فنی و حرفه‌ای با محوریت نقش بخش غیردولتی - الزام بنگاه‌های اقتصادی به حرفه‌آموزی و ارتقای مستمر شایستگی‌های حرفه‌ای شاغلین و ایجاد سازوکار لازم برای تشویق بنگاه‌های اقتصادی به حرفه‌آموزی کارگران - مشارکت کارفرمایان در تنظیم برنامه‌ها و فعالیت‌ها - تقویت آموزش خوداشتغالی، آموزش نظام پشتیبان سلامت و ورزش - طراحی و اجرای نظام خدمات مشاوره استعدادیابی، هدایت تحصیلی و شغلی به مهارت‌آموزان، تقویت آموزش خوداشتغالی، آموزش نظام پشتیبان سلامت و ورزش - عمومی‌سازی مشاوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در جامعه و تعمیم فرهنگ مهارت از طریق همکاری مشترک سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای با سایر دستگاه‌های مرتبط و رسانه‌های جمعی - برون‌سپاری آموزش‌های مهارتی کار و دانش	- طراحی الگوی طبقه‌بندی مشاغل و حرفه‌های ملی - طراحی و تدوین دانشنامه مشاغل دارای استاندارد شغلی - کمک به تکمیل داده‌ها و اطلاعات آموزش‌های مهارتی (عرضه آموزش) در نظام جامع اطلاعات بازار کار - تنظیم برنامه برای بکارگیری ظرفیت بخش غیردولتی و کارفرمایان در تدوین استانداردها و محتوای برنامه‌ها - توسعه مشاوره شغلی و آموزش در مراکز فنی و حرفه‌ای - تسهیل دسترسی آحاد جامعه به مشاوره آموزش فنی و حرفه‌ای از طریق راه‌اندازی، بهره‌برداری و گسترش مشاوره الکترونیکی - بازنگری سرفصل دروس با هدف روزآمد نمودن علمی آموزش‌ها و افزایش مهارت‌آموزی بر اساس نیاز بازارکار - توسعه خدمات مشاوره، استعدادیابی، هدایت تحصیلی و شغلی برای دانش‌آموزان - توسعه مشارکت با دستگاه‌های دولتی و غیردولتی

ردیف	راهنبرد	سیاست	اقدام اساسی
	تضمین کیفیت آموزش‌ها و بهبود مستمر آنها	- استفاده از تجرب بین‌المللی در تدوین استانداردهای آموزشی - برقراری تعاملات خارجی با کشورهای پیشرو یا سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی - پیگیری مستمر و نظام‌مند وضعیت اشتغال مهارت‌آموختگان - طراحی سیستم ارزیابی و کنترل مستمر کیفیت - استفاده از ظرفیت نهادهای غیردولتی در ارزشیابی و اعتبارسنجی - توسعه نظام ارزیابی و کنترل کیفیت - استفاده امکانات بنگاه‌ها در فرایند آموزش - اعتباربخشی به مدارک و گواهینامه‌های نظام آموزش حرفه‌ای و مهارت‌آموزی - استفاده از فناوری‌های پیشرفته در امر آموزش - تربیت و ارتقای حرفه‌ای مدرسان، هنرآموزان و مربیان مهارتی - افزایش و ارتقای کارورزی و کارآموزی کارآموزان، هنرجویان و دانشجویان مهارتی - فرهنگ سازی برای ترویج ارزش کار و مهارت‌آموزی و معرفی آموزش‌ها به خانوارها و بنگاه‌ها - ترویج آموزش فنی و حرفه‌ای در بین خانواده‌ها به صورت آموزش‌های سازمان نیافته	- عقد تفاهم‌نامه با هدف برقراری ارتباط با کشورهای پیشرو و مؤسسات بین‌المللی معتبر آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی - ایجاد بازار آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی برای متقاضیان در کشورهای هدف - استفاده از رسانه‌های متنوع برای معرفی ارزش کار و مهارت‌آموزی - فرهنگ‌سازی ترویج ارزش کار و مهارت‌آموزی در برنامه‌های درسی آموزش و پرورش - همکاری تنگاتنگ و سازمان‌یافته بین سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و وزارت آموزش و پرورش برای تعمیق و توسعه فرهنگ آموزش فنی و حرفه‌ای در خانواده‌ها - ایجاد و استفاده از مؤسسات و نهادهای غیردولتی برای ارزشیابی کیفیت و اعتبارسنجی - انجام مطالعه پی‌گیرانه برای تحلیل وضعیت فعالیت مهارت‌آموختگان - استفاده از ظرفیت‌های موجود دانشگاه شهید رجایی و مرکز تربیت مربی و سایر مؤسسات ذیربط برای اجرایی نمودن برنامه‌های دانش‌افزایی و ارتقای مهارتی مدرسان، هنرآموزان و مربیان مهارتی
۵	طراحی بسته همکاری و حمایتی از عرضه‌کنندگان غیردولتی آموزش	- پیش بینی بسته حمایتی مناسب و کارا در پشتیبانی از فعالیت‌های بخش خصوصی ازجمله در تقسیم کار بین دولت و بخش خصوصی، حمایت حقوقی، حمایت مالی، برون‌سپاری... - برون‌سپاری دروه‌های آموزشی	- تقویت طرح کمک‌های فنی و اعتباری به بخش غیردولتی در دستگاه‌های اصلی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی - واگذاری آموزش‌های مهارتی (رسمی و غیررسمی) کم هزینه و دارای ظرفیت در بخش غیردولتی به آنها - استفاده از روش واگذاری امکانات و خرید خدمات از بخش غیردولتی دارای مجوز و ظرفیت - برنامه‌ریزی برای کاهش فعالیت‌های دولتی در زمینه‌ها و رشته‌های مهارتی دارای ظرفیت در بخش غیردولتی - طراحی برنامه خرید خدمات از بخش غیردولتی در استان‌های محروم فاقد امکانات آموزش‌های مهارتی

آموزش عالی

الف) تبیین وضعیت

دستگاه‌های اجرایی آموزش عالی عمدتاً مشتمل بر دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی است. دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی این بخش قابل طبقه‌بندی در دو گروه کلی دولتی و غیردولتی می‌باشد. در بخش دولتی، دانشگاه‌های وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش و سایر دستگاه‌های اجرایی قرار دارد. واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی و موسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی، بخش غیردولتی آموزش عالی را تشکیل می‌دهند.

گسترش کمی در آموزش عالی مهمترین ویژگی این بخش در سال‌های گذشته است. بر اساس گسترش‌های کمی انجام شده در آموزش عالی شاخص نسبت دانشجو به جمعیت ۱۸-۲۴ سال که نمایانگر میزان دسترسی به آموزش عالی می‌باشد در سال ۱۳۹۲ در حد ۴۴/۶ درصد بوده است. محدود بودن تعداد دانشجویان خارجی به کل دانشجویان که یکی از ابعاد بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها را نشان می‌دهد، از ویژگی‌های دیگر این بخش در سال ۱۳۹۲ است. نسبت مذکور در سال ۱۳۹۲، حدود ۰/۲۴ درصد می‌باشد.

ساختار دانشجویان بر حسب سطوح تحصیلی در سال ۱۳۹۲ نشانگر آن است که سهم دانشجویان کاردانی از کل دانشجویان ۲۲/۳ درصد و سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای و دکترای تخصصی) از کل دانشجویان ۱۵/۴ درصد بوده است. سهم فارغ‌التحصیلان دوره‌های تحصیلات تکمیلی به کل فارغ‌التحصیلان در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۴/۹ درصد بوده است.

دو شاخص عمده دیگر مربوط به بخش آموزش عالی شاخص سهم اعضای هیات علمی تمام وقت استادیار و بالاتر به کل اعضای هیات علمی تمام وقت و شاخص نسبت دانشجو به اعضای هیات علمی تمام وقت است. بررسی وضعیت این دو شاخص در سال ۱۳۹۲ نشان می‌دهد که میزان شاخص اول در حد ۵۸/۲ درصد و در مورد شاخص دوم این نسبت در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و درحد ۳۰ نفر دانشجو در مقابل هر عضو هیات علمی تمام وقت و در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در حد ۱۳ نفر دانشجو در مقابل هر عضو هیات علمی تمام وقت بوده است.

ب) اهم اقدامات دولت

اقدامات انجام شده طی دو سال اخیر در آموزش عالی عمدتاً با رویکرد "ارتقاء کیفیت در آموزش‌های عالی" صورت گرفته است. برخی از مهم‌ترین اقدامات در دوسال اخیر (۱۳۹۴-۱۳۹۲) عبارتند از:

- افزایش سهم اعضای هیات علمی استادیار به بالا و کاهش نسبت دانشجو به هیات علمی برای ارتقاء کیفی و به بهره‌برداری رساندن حدود ۴۴۶۰۰۰ متر مربع فضاهای کالبدی آموزشی و کمک آموزشی با هدف بهبود متوسط فضای سرانه آموزشی و کمک آموزشی که باعث افزایش فضای سرانه در حدود یک متر مربع شده است.

- انجام مطالعات آمایش سرزمین در آموزش عالی با هدف مأموریت‌گرا کردن دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی
 - حمایت مالی از دانشگاه‌های برتر و اختصاص ۲۸.۷ درصد اعتبارات هزینه‌ای دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم تحقیقات و فناوری به ۱۰ دانشگاه برتر
 - انجام مطالعات و بررسی‌های لازم و فراهم نمودن مقدمات به منظور سطح بندی دانشگاه‌ها
 - حضور موثر دانشگاه‌های ایران به عنوان دانشگاه‌های برتر (افزایش تعداد دانشگاه‌های برتر ایران از یک دانشگاه در سال ۱۳۹۲ به هشت دانشگاه در سال ۱۳۹۴ در نظام رتبه‌بندی تایمز، افزایش تعداد دانشگاه‌های برتر ایران از پنج دانشگاه در سال ۱۳۹۲ به سیزده دانشگاه در سال ۱۳۹۴ در نظام رتبه بندی لایدن و قرار گرفتن هشت دانشگاه ایران به عنوان دانشگاه‌های برتر در سال ۱۳۹۴ در نظام رتبه بندی یو.اس.نیوز)
 - شناسایی و افزایش تعداد دانشمندان ایرانی در بین دانشمندان برتر دنیا (حدود ۲۰۰ نفر در سال ۱۳۹۴)
 - تصویب سیاست‌ها و برنامه‌های عملیاتی اقتصادی مقاومتی "ساماندهی نظام ملی نوآوری و اقتصاد دانش بنیان در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و مراکز پژوهشی
 - توجه به اعتبارات دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی جدید التاسیس در استان‌ها در بودجه سال ۱۳۹۴
 - ۶۰ درصد رشد اعتبارات طرح تعمیر و تجهیز دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در بودجه سال ۱۳۹۴ و تخصیص آن در سه ماهه اول سال
 - قانون‌مند کردن اعطای بورس تحصیلی به واجدین شرایط علمی و عمومی
 - افزایش فرصت‌های مطالعاتی دانشجویان دکتری داخل در خارج از کشور
- انجام این اقدامات کیفی منجر به کاهش شاخص تعداد دانشجویان به جمعیت ۱۸-۲۴ سال نگردیده است. در سال ۱۳۹۴ میزان این شاخص به حدود ۵۰/۶ درصد رسیده است.
- همچنین توجه به حضور بیشتر بخش آموزش عالی در عرصه بین‌المللی سبب گردیده است که سهم دانشجویان خارجی به کل دانشجویان به حدود ۰/۴ درصد در سال ۱۳۹۴ برسد. طی دو سال اخیر ساختار دانشجویان برحسب سطوح تحصیلی نیز با تحولاتی روبرو بوده است. سهم دانشجویان دوره‌های کاردانی (تکنسینی) و تحصیلات تکمیلی با کاهش سهم دانشجویان مقطع کارشناسی، افزایش یافته است، در سال ۱۳۹۴ سهم دانشجویان کاردانی از کل دانشجویان به ۲۲/۵ درصد و سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد، دکترای حرفه ای و دکترای تخصصی) از کل دانشجویان به ۱۸/۹ درصد افزایش یافته است.
- توجه به ارتقا کیفیت در آموزش‌های عالی سبب بهبود دو شاخص دیگر در آموزش عالی شد. این دو شاخص عبارت از شاخص سهم اعضای هیات علمی تمام وقت استادیار و بالاتر به کل اعضای هیات علمی تمام وقت و شاخص نسبت دانشجو به اعضای هیات علمی تمام وقت است. میزان شاخص اول در جهت ارتقاء کیفیت، به حدود ۶۲/۳ درصد در سال ۱۳۹۴ افزایش یافت. در شاخص دوم این نسبت در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در جهت بهبود کیفیت به ترتیب در حد ۴ نفر و ۲ نفر نسبت

به سال ۱۳۹۲ کاهش یافته است؛ به طوری که میزان این نسبت در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به ۲۶ نفر دانشجو در برابر هر عضو هیأت علمی تمام وقت و در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به ۱۱ نفر دانشجو در مقابل هر عضو هیأت علمی تمام وقت رسیده است.

ج) اهم چالش‌ها

علی رغم اقدامات انجام شده، آموزش عالی در کشور با چالش‌هایی مواجه است که عمده ترین آن‌ها عبارتند از :

- پایین بودن سطح تعامل آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی - اجتماعی کشور
- توسعه نامتوازن و روند کاهش کیفیت در آموزش عالی
- تعاملات و ارتباطات ناکافی آموزش عالی و مراکز پژوهشی در عرصه‌های بین‌المللی
- ضعف نظام مدیریتی و زیرساخت‌های آموزش عالی
- ضعف در اداره اقتصادی آموزش عالی
- ضعف پایبندی به ارزش‌ها و هنجارهای علمی - اخلاقی

د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	همانگی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی - اجتماعی کشور	- هم راستا کردن آموزش عالی کشور با نظام اقتصادی - اجتماعی کشور - متناسب‌سازی تحصیل و اشتغال - مأموریت‌گرا کردن موسسات آموزش عالی با رویکرد آمایشی و توسعه پایدار - بازنگری و اصلاح مأموریت دانشگاه‌ها، در انطباق با مأموریت اصلی - بازنگری و تقویت ارتباط دانشگاه با بخش‌های اقتصادی - اجتماعی - تحول در برنامه‌ریزی‌های درسی با توجه به نیازهای ذینفعان اقتصادی - اجتماعی - متنوع‌سازی مدارک برای پاسخگویی به نیازهای جامعه
۲	برقراری توازن و ارتقا کیفیت در آموزش عالی	- ساماندهی و یکپارچه سازی نظام های عرضه کننده آموزش عالی در کشور - زمینه‌سازی و حمایت از توسعه نهاد نظام تضمین کیفیت و اعتبارسنجی - متوازن سازی هرم دانشجویان (نسبت دانشجویان در سطوح تحصیلی) - متوازن سازی هرم اعضای هیات علمی - متناسب‌سازی جمعیت دانشجویی در دانشگاه‌های با مأموریت مهارتی و دانشگاه‌های با مأموریت آموزش‌های نظری - توسعه متوازن آموزش عالی در استان‌ها مبتنی بر رویکردهای آمایشی - حمایت از موسسات آموزش عالی غیرانتفاعی با کیفیت بالا
۳	حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در نشر علم و توسعه فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی - بهره‌برداری از علم و فناوری تولید شده در سطح بین‌الملل	- تسهیل امکان جذب دانشجویان خارجی - تسهیل تبادل استاد - دانشجو - توسعه همکاری‌های علمی - پژوهشی بین‌المللی - واگذاری مأموریت آموزش‌های بین‌المللی به دانشگاه‌های برتر

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۴	- ایجاد زیرساخت‌های مدیریتی مناسب در آموزش عالی - تجهیز نظام آموزش عالی کشور برای تحول دانشگاه‌ها به دانشگاه‌های کارآفرین	- ایجاد یکپارچگی و هم‌افزایی نهادهای متولی آموزش عالی - ارتقا کیفیت فضاهای فیزیکی، امکانات آزمایشگاهی و کارگاهی و زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی - ارتقا تعدادی از دانشگاه‌های نسل دوم به سطح نسل سوم (دانشگاه کارآفرین)
۵	کارآمدسازی اداره اقتصادی آموزش عالی کشور	- رقابتی کردن فعالیت‌های آموزش عالی به لحاظ اقتصادی - قیمت‌گذاری واقعی خدمات آموزش عالی با توجه به سطح‌بندی دانشگاه‌ها - تحول در تامین منابع (مالی، انسانی و ...) در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی کشور - توسعه منابع دانشگاه‌ها از محل تبدیل علم به ثروت
۶	افزایش تعهد به تعالی و پایبندی به ارزش‌ها و هنجارهای علمی - اخلاقی	- رشد و بالندگی شخصی و حرفه‌ای اعضای هیات علمی و دانشجویان با مشارکت خود آنها - تقویت اخلاق حرفه‌ای و جلوگیری از بروز ناهنجارهای علمی - اخلاقی در محیط دانشگاه - ارتقاء سطح فرهنگ عمومی جامعه با افزایش نقش دانشگاه - تقویت روحیه و فرهنگ علم‌باوری و پذیرش مرجعیت علمی دانشگاه در حل مسائل و مشکلات جامعه

- اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال‌های		سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	*۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	هم‌انگهی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی-اجتماعی کشور	تعداد دانشجو	نفر	۴۸۰۲۷۲۱	۴۷۱۵۰۰۰	۴۶۲۸۰۰۰	۴۵۴۴۰۰۰	۴۴۶۱۰۰۰	۴۳۸۰۰۰۰	۴۳۰۰۰۰۰
۲	هم‌انگهی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی-اجتماعی کشور	نرخ ناخالص ثبت نام (جمعیت ۱۸-۲۴ سال)	درصد	۴۸.۳	۵۰.۶	۵۱.۹	۵۳.۰	۵۳.۷	۵۴.۱	۵۴.۰
۳	هم‌انگهی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی-اجتماعی کشور	تعداد دانشجویان داخلی	نفر	۴۷۸۷۸۷۱	۴۶۸۹۰۰۰	۴۵۹۲۰۰۰	۴۴۹۸۰۰۰	۴۴۰۵۰۰۰	۴۳۱۴۰۰۰	۴۲۲۵۰۰۰
۴	هم‌انگهی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی-اجتماعی کشور	سهم دانشجویان داخلی	درصد	۹۹.۷	۹۹.۴	۹۹.۲	۹۹.۰	۹۸.۷	۹۸.۵	۹۸.۳
۵	حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در نشر علم و توسعه فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی	تعداد دانشجویان خارجی	نفر	۱۴۸۵۰	۱۹۷۵۰	۲۵۴۸۰	۳۳۳۷۰	۴۳۷۱۵	۵۷۲۵۰	۷۵۰۰۰
۶	حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در نشر علم و توسعه فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی	سهم دانشجویان خارجی	درصد	۰.۳	۰.۴	۰.۶	۰.۷	۱.۰	۱.۳	۱.۷
۷	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	تعداد دانشجویان دولتی	نفر	۲۷۰۳۹۵۴	۲۶۴۴۰۰۰	۲۵۸۶۰۰۰	۲۵۲۹۰۰۰	۲۴۷۳۰۰۰	۲۴۱۸۰۰۰	۲۳۶۵۰۰۰
۸	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	سهم دانشجویان دولتی	درصد	۵۶.۳	۵۶.۱	۵۵.۹	۵۵.۷	۵۵.۴	۵۵.۲	۵۵
۹	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	تعداد دانشجویان غیر دولتی	نفر	۲۰۹۸۷۶۷	۲۰۷۰۰۰۰	۲۰۴۲۰۰۰	۲۰۱۵۰۰۰	۱۹۸۸۰۰۰	۱۹۶۱۰۰۰	۱۹۳۵۰۰۰
۱۰	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	سهم دانشجویان غیر دولتی	درصد	۴۳.۷	۴۳.۹	۴۴.۱	۴۴.۳	۴۴.۶	۴۴.۸	۴۵

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال های		سال های برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	*۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱۱	هماهنگی بین برنامه های آموزش عالی با نیازهای بخش های اقتصادی-اجتماعی کشور	تعداد دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان	نفر	۲۶۲۰۲۰	۲۷۹۶۰۰	۲۹۸۴۰۰	۳۱۸۴۰۰	۳۳۹۸۰۰	۳۶۲۶۰۰	۳۸۷۰۰۰
۱۲	هماهنگی بین برنامه های آموزش عالی با نیازهای بخش های اقتصادی-اجتماعی کشور	سهم دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان	درصد	۵۰۴	۵۰۹	۶۰۴	۷	۷۰۶	۸۰۳	۹
۱۳	هماهنگی بین برنامه های آموزش عالی با نیازهای بخش های اقتصادی-اجتماعی کشور	تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی گروه علوم پایه	نفر	۷۸۸۶۸	۸۷۰۰۰	۹۶۰۰۰	۱۰۶۰۰۰	۱۱۷۰۰۰	۱۲۹۰۰۰	۱۴۳۰۰۰
۱۴	هماهنگی بین برنامه های آموزش عالی با نیازهای بخش های اقتصادی-اجتماعی کشور	سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی گروه علوم پایه به کل دانشجویان تحصیلات تکمیلی	درصد	۳۰۰۱	۳۲	۳۳۰۴	۳۴۰۵	۳۵۰۳	۳۶۰۲	۳۷
۱۵	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضور)	نفر	۲۷	۲۶	۲۵	۲۵	۲۴	۲۴	۲۰
۱۶	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	نفر	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۰	۱۰	۱۰
۱۷	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های غیردولتی	نفر	۶۲	۶۰	۵۷	۵۳	۵۰	۴۷	۴۵
۱۸	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	نسبت هیات علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیات علمی تمام وقت در دانشگاه های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضور)	درصد	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۱	۹۲
۱۹	برقراری توازن و ارتقاء کیفیت در آموزش عالی	نسبت هیات علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیات علمی تمام وقت در دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	درصد	۸۱	۸۳	۸۵	۸۷	۸۹	۹۱	۹۳

برآورد سهم دانشجویان دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی بر حسب ماموریت، سطح بندی و سطوح آموزشی
در سال ۱۳۹۹

سهم دانشجویان خارجی از کل دانشجویان	سهم دانشجویان داخلی بر حسب سطوح تحصیلی					سهم دانشجویان داخلی از کل دانشجویان	واحد	دانشگاه و موسسات آموزش عالی / سطح بندی	عنوان ماموریت	هدف کلی
	جمع	دکتری تخصصی	کارشناسی ارشد و دکترا حرفه‌ای	کارشناسی	کاردانی					
۱۰	۱۰۰	۲۰	۴۰	۴۰	۰	۵	درصد	دانشگاه‌های برتر	بین‌المللی	همه‌جانبی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش های اقتصادی-اجتماعی کشور حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در نشر علم و توسعه فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی
۳	۱۰۰	۷.۵	۴۵	۴۵	۲.۵	۲۰	درصد	سطح ۱ (علمی-پژوهشی سطح ۱)	ملی	
۲	۱۰۰	۰	۲۰*	۵۵	۲۵	۳۵	درصد	سطح ۲ (علمی - پژوهشی سطح ۲ و علمی-مهارتی سطح ۱)	منطقه‌ای	
۰	۱۰۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۴۰	درصد	سطح ۳ (علمی-پژوهشی سطح ۳ و علمی-مهارتی سطح ۲ شامل: علمی-کاربردی، فنی-حرفه‌ای و دوره‌های کاردانی علمی-پژوهشی)	ملی	

* مربوط به دانشگاه‌های علمی - پژوهشی است.

برآورد سهم دانشجویان دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی بر حسب ماموریت، سطح‌بندی و سطوح آموزشی در سال ۱۳۹۹

هدف کلی	عنوان ماموریت	دانشگاه و موسسات آموزش عالی / سطح بندی	واحد	تعداد دانشجویان داخلی بر حسب سطوح تحصیلی					تعداد دانشجویان خارجی	جمع کل دانشجویان داخلی و خارجی
				کارדانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد و دکتری حرفه ای	دکتری تخصصی	جمع		
- هماهنگی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی-اجتماعی کشور - حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در نشر علم و توسعه فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی	بین‌المللی	دانشگاه‌های برتر	نفر	۰	۸۴,۵۰۰	۸۴,۵۰۰	۴۲,۲۵۰	۲۱۱,۲۵۰	۲۱,۰۰۰	۲۳۲,۲۵۰
	کشور	سطح ۱ (علمی-پژوهشی سطح ۱)	نفر	۲۱,۱۲۵	۳۸۰,۲۵۰	۳۸۰,۲۵۰	۶۳,۳۷۵	۸۴۵,۰۰۰	۲۵,۰۰۰	۸۷۰,۰۰۰
	منطقه ای	سطح ۲ (علمی - پژوهشی سطح ۲ و علمی-مهارتی سطح ۲)	نفر	۳۶۹,۶۸۸	۸۱۳,۳۱۳	۲۹۵,۷۵۰	۰	۱,۴۷۸,۷۵۰	۲۹,۰۰۰	۱,۵۰۷,۷۵۰
	محلی	سطح ۳ (علمی-پژوهشی سطح ۳ و علمی-مهارتی سطح ۲ شامل: علمی - کاربردی، فنی-حرفه ای و دوره‌های کاردانی علمی-پژوهشی)	نفر	۸۴۵,۰۰۰	۸۴۵,۰۰۰	۰	۰	۱,۶۹۰,۰۰۰	۰	۱,۶۹۰,۰۰۰
	جمع			۱,۲۳۵,۸۱۳	۲,۱۲۳,۰۶۳	۷۶۰,۵۰۰	۱۰۵,۶۲۵	۴,۲۲۵,۰۰۰	۷۵,۰۰۰	۴,۳۰۰,۰۰۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	- هم راستا کردن آموزش عالی کشور با نظام اقتصادی - اجتماعی کشور - متناسب‌سازی تحصیل و اشتغال - ماموریت‌گرا کردن موسسات آموزش عالی با رویکرد آمایشی و توسعه پایدار - بازنگری و اصلاح ماموریت دانشگاه‌ها، در انطباق با ماموریت اصلی - بازنگری و تقویت ارتباط دانشگاه با بخش‌های اقتصادی - اجتماعی - تحول در برنامه‌ریزی‌های درسی با توجه به نیازهای ذینفعان اقتصادی - اجتماعی	- استفاده از نظام یکپارچه جمع‌آوری، پردازش و نشر مستمر اطلاعات بازار کار و تحولات نیازهای حال و آینده جامعه برای آموزش عالی کشور - رصد وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان - عمومی سازی علم - منحصر کردن فعالیت دانشگاه‌های مهارتی در حوزه ماموریت خود - فراهم آوردن شرایط اجرای صحیح آموزش‌های عملی و کاربردی دوره‌های مهارتی در محیط‌های کار و کارگاهی	- طراحی و استقرار نظام جامع پیگیری وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان و تمهید تاثیرگذاری جدی آن در سطح‌بندی دانشگاه‌ها - تعیین اولویت‌های آموزش پزشکی و غیر پزشکی بر مبنای نیازهای ملی و مبتنی بر آمایش سرزمینی آموزش عالی - تدوین برنامه دانشگاه‌ها برای ایجاد رشته‌های جدید مبتنی بر مزیت‌های منطقه ای و ماموریت هر دانشگاه

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- متنوع‌سازی مدارک برای پاسخگویی به نیازهای جامعه	- ترویج و ارتقای سطح اثر بخشی پژوهش‌های کاربردی در دانشگاه‌ها - توسعه کارآموزی و کارورزی در دوره‌های آموزش عالی - افزایش دوره‌های فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیات علمی در بخش‌های اقتصادی - اجتماعی - ارائه دروس کاربردی در دانشگاه‌ها با همکاری مدرسین متخصص غیردانشگاهی از حوزه‌های مختلف - مشارکت دادن ذینفعان بخش‌های اقتصادی - اجتماعی در برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی - استفاده از شیوه‌های گوناگون برای تعیین صلاحیت حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان برای احراز مشاغل با مشارکت ذینفعان اقتصادی - اجتماعی - تعریف دوره‌های موردنیاز جامعه مستقل از مدارک رسمی (کاردانی، کارشناسی و تحصیلات تکمیلی) در چارچوب نظام صلاحیت حرفه‌ای - حمایت از دانشگاه‌های گسترش دهنده دوره‌های کارورزی و منظور نمودن ملاک میزان اجرای دوره‌های کارورزی در رتبه بندی و سطح بندی دانشگاه‌ها - استفاده از ظرفیت‌های مازاد دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی برای توسعه دوره های پودمانی و آموزش های باز و آزاد غیررسمی و صدور گواهینامه‌های لازم برای آنها	- امکان سنجی اداره تعدادی از واحدهای دانشگاه پیام نور به شکل غیردولتی - استفاده از گرنت تحقیقاتی به منظور توسعه پژوهش‌های ماموریت گرا و کاربردی کردن علوم - طراحی و اجرای برنامه های آموزشی جدید تولیدمحور و علمی کاربردی براساس نیازهای بومی و ملی در حوزه علوم پزشکی و غیر پزشکی - طراحی و اجرای الگوهای کارآفرینی در حوزه سلامت به منظور ایجاد و ارتقاء جایگاه های شغلی دانش آموختگان علوم پزشکی - طراحی مدل سوبسیدهای درونی (از رشته های کم اولویت به رشته های پر اولویت، از رشته های پر تقاضا به رشته های کم تقاضا، و از فراگیران برخوردار به فراگیران محروم) در دانشگاه‌های کشور - اجرایی‌سازی سند راهبردی در رشته‌ها و مقاطع بصورت هدفمند و مبتنی بر اولویت ها - استقرار کامل سیاست ها و ضوابط اجرایی آمایش سرزمین با مشارکت کلان منطقه ها و دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی و غیر پزشکی - تعیین برنامه توسعه رشته ها در دانشگاه‌ها مبتنی بر مزیت های منطقه‌ای و ماموریت ها. - تعیین تعداد برنامه های بازنگری شده در گروه های پزشکی و غیر پزشکی مبتنی بر نیازهای نظام سلامت و نیاز سایر بخش های اقتصادی - اجتماعی - استقرار برنامه آموزش تخصصی پزشکی خانواده - طراحی مدل یا مدل های جدید ارائه آموزش رشته های پزشکی و سایر رشته‌ها - تدوین و تصویب برنامه جامع توسعه رشته های جدید - ایجاد تنوع در انواع مدارک تحصیلی صادره خصوصا در سطوح پایین تر از کارشناسی در راستای تقویت آموزش های مهارتی و توجه بیشتر به نیازهای بازار کار

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۲	- ساماندهی و یکپارچه سازی نظام های عرضه کننده آموزش عالی در کشور - زمینه سازی و حمایت از توسعه نهاد نظام تضمین کیفیت و اعتبارسنجی - متوازن سازی هرم دانشجویان (نسبت دانشجویان در سطوح تحصیلی) - متوازن سازی هرم اعضای هیات علمی - متناسب سازی جمعیت دانشجویی در دانشگاه های با ماموریت مهارتی و دانشگاه های با ماموریت آموزش های نظری - توسعه متوازن آموزش عالی در استان ها مبتنی بر رویکردهای آمایشی - حمایت از موسسات آموزش عالی غیرانتفاعی با کیفیت بالا	- زمینه سازی برای ایجاد نهادهای حرفه ای - تخصصی غیردولتی برای اعتبارسنجی ملی و بین المللی، پایش و تضمین کیفیت - ایجاد و ارتباط موثر بین نتایج سطح بندی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی با حمایت های مالی - نهادینه سازی ارزیابی درونی و بیرونی در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی - طراحی و اجرای مستمر سازوکارهای نظارت بر آزمون های جامع و پایان نامه ها در دوره های تحصیلات تکمیلی - فراهم سازی زمینه های یکپارچه سازی در آموزش عالی - حمایت از کاهش ظرفیت پذیرش در دانشگاه های فاقد زیرساخت های لازم - حمایت موثر از دانشگاه های برتر کشور - متناسب نمودن پذیرش ها با هدف اصلاح هرم دانشجویی و هماهنگی با آموزش های عمومی پیش از دانشگاه - بازنگری و اصلاح رشته های تحصیلی در دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی کشور - برقراری نسبت مناسب بین دانشجو و اعضای هیات علمی - توسعه میان رشته ای ها و چند گرایشی - متناسب سازی پذیرش ها با نیازهای استانی و منطقه ای	- اجرای نظام سطح بندی دانشگاه ها و اعمال نتایج آن در میزان حمایت های مالی دولت و تعیین شهریه های نوبت دوم - اصلاح هرم اعضای هیات علمی متناسب با ماموریت دانشگاه ها - اصلاح ترکیب مدرسین و نظام ارتقاء در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی مهارتی متناسب با نیازهای دوره های مذکور - اجرای نظام اعتباربخشی آموزشی مراکز و برنامه های آموزش مداوم و آموزش های مهارتی و حرفه ای در نظام سلامت - واسپاری ماموریت های قابل واگذاری حوزه آموزش به سایر مراکز و نهادها از قبیل سازمان نظام پزشکی، انجمن های علمی و ... در راستای تحقق سیاست های وزارت خانه های متولی آموزش عالی در کشور - نظام مند نمودن آموزش علوم پزشکی در بخش غیردولتی با توجه به سند راهبردی گسترش جغرافیایی آموزش عالی سلامت - ارتقای کیفیت آموزش عملی دوره های تحصیلات تکمیلی - ارتقای کیفیت پایان نامه های تحصیلات تکمیلی - طراحی و تاسیس نهاد سیاستگذار در خصوص تربیت نیروهای مهارتی و حرفه ای - تدوین مقررات و آیین نامه های ناظر بر نظام اعتباربخشی آموزش های مهارتی و حرفه ای - لحاظ نمودن شاخص رعایت استانداردهای اخلاق حرفه ای در رتبه بندی و اعتباربخشی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی علوم پزشکی
۳	- تسهیل امکان جذب دانشجویان خارجی - تسهیل تبادل استاد - دانشجو - توسعه همکاری های علمی - پژوهشی بین المللی - واگذاری ماموریت آموزش های بین المللی به دانشگاه های برتر	- ایجاد سازوکار لازم برای تسهیل ورود دانشجویان و اعضای هیات علمی خارجی به کشور - تسهیل مبادلات مالی برای دریافت شهریه از دانشجویان خارجی و پرداخت حقوق اعضای هیات علمی خارجی - ایجاد زمینه های لازم برای تشویق و تحصیل دانشجویان خارجی در ایران - توسعه استفاده از استادان مشاور راهنمای مشترک داخلی و خارجی در رساله های بین المللی	- انعقاد تفاهم نامه های همکاری با کشورهای هدف و پیش بینی ردیف های اعتباری فاینانس برای تامین وام شهریه به دانشجویان خارجی شاغل به تحصیل در ایران - تشکیل کارگروه اجرایی توسعه دیپلماسی علمی مرکب از نمایندگان وزارتخانه ها و سازمان ها برای اجرای عملیات مربوط به همکاری های بین المللی و تسهیل تردهای علمی و مبادلات ارزی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- دانش‌افزایی اعضای هیات علمی برای ارائه درس در سطح بین‌المللی - برقراری امکان تدریس به زبان دوم - حمایت از سرمایه‌گذاری‌های مشترک با دانشگاه‌های خارجی کشورهای هدف جمهوری اسلامی ایران - تنوع بخشی به منابع تامین اعتبارات پژوهشی دانشگاه‌ها در پروژه‌های مشترک با دانشگاه‌های خارج از کشور - توسعه دیپلماسی علمی برای تسهیل عملیات اجرایی مربوط به همکاری‌های بین‌المللی - تامین و پرداخت معادل پنجاه (۵۰) درصد هزینه‌های طرح‌های پژوهشی و فناورانه و دوره‌های آموزشی مشترک که حداقل پنجاه (۵۰) درصد اعتبار آنها توسط موسسات علمی مجامع بین‌المللی مورد تایید، تامین شده باشد - مشارکت در تامین هزینه‌های طرح‌های پژوهشی و فناورانه و دوره‌های آموزشی مشترک - افزایش کیفیت پایان‌نامه‌های دکتری از طریق توسعه دوره‌های فرصت مطالعاتی دانشجویان دکتری در خارج از کشور	- شناسایی ظرفیت‌های موجود در دانشگاه‌های داخل کشور برای فعالیت‌های بین‌المللی و مأموریت محور کردن دانشگاه‌های کشور جهت برقراری ارتباط با کشورهای منطقه و جهان - شناسایی بازارهای آموزش عالی موجود در منطقه و جهان جهت حضور دانشگاه‌های داخل کشور در عرصه‌های بین‌المللی و جلب ذهن‌های فعال و برتر از ملیت‌های مختلف و در نتیجه پیشرفت علمی و تحقیقاتی موثرتر دانشگاه‌های کشور - بهبود و گسترش حضور جهانی دانشگاه‌های کشور در مجامع علمی بین‌المللی و شناساندن توانایی‌های علمی و آموزشی جمهوری اسلامی ایران در زمینه علوم پزشکی و غیر پزشکی در سطح دنیا - معرفی دانشگاه‌های کشور به زبان بین‌المللی به سایر کشورها - معرفی ظرفیت پذیرش دانشجویان بین‌الملل در دانشگاه‌های کشور - گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی - کمک به تربیت نیروی انسانی به ویژه در سلامت برای کشورهای منطقه - ورود به عرصه‌های بین‌المللی در آموزش‌های پزشکی و غیر پزشکی - فراهم نمودن زمینه اعتبار بخشی دانشگاه‌های کشور توسط سازمان‌های اعتباربخشی معتبر بین‌المللی - نظام‌مند نمودن و استانداردسازی بین‌المللی فرآیند نظارت و ارزیابی دانشگاه‌های کشور - اجرای برنامه اعتباربخشی در دانشگاه‌ها مطابق با چارچوب استانداردهای بین‌المللی
۴	- ایجاد یکپارچگی و هم‌افزایی نهادهای متولی آموزش عالی - ارتقا کیفیت فضاهای فیزیکی، امکانات آزمایشگاهی و کارگاهی و زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی - ارتقا تعدادی از دانشگاه‌های نسل دوم به سطح نسل سوم (دانشگاه کارآفرین)	- انتقال اختیارات تصمیم‌گیری از حوزه‌های ستادی به دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و ارتقا جایگاه حمایتی و نظارتی ستاد - تبیین مسئولیت‌ها و روابط متقابل دولت و هیات امناء - استفاده کامل از ظرفیت هیات امناء در اداره امور دانشگاه‌ها	- بازنگری رسالت، ساختار و کارکردهای دانشگاه‌های کشور بر اساس مدل دانشگاه‌های کارآفرین - مهندسی فرایندهای دانشگاه‌های کشور بر اساس مدل دانشگاه کارآفرین - اصلاح زیرساخت‌ها و منابع دانشگاه‌های کشور بر اساس مدل دانشگاه کارآفرین

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
		- کارآمدسازی هیات‌های امناء از طریق عضویت ذینفعان موثر اقتصادی - اجتماعی در سطوح ملی و محلی - تحول و چابک‌سازی نظام اداری دانشگاه‌ها - متناسب‌سازی نسبت کارکنان به دانشجو تا رسیدن به وضع مطلوب - توسعه امکانات کالبدی در دانشگاه‌ها - مدیریت بهینه در بهره‌برداری از فضاهای فیزیکی و کمک آموزشی - تقویت زیرساخت‌های آزمایشگاهی و کارگاهی دانشگاه‌ها از طریق توسعه تعامل با سایر نهادها و سازمان‌ها - ایجاد و رشد شبکه مراکز رشد علم و فناوری دانشگاهی - برنامه‌ریزی برای دوره‌های اجرایی کارآفرینی در دانشگاه‌ها - ایجاد و توسعه پایگاه یکپارچه جمع‌آوری، پردازش و نشر اطلاعات آموزش عالی، پژوهش و فناوری	- حمایت موثر از توسعه مراکز رشد علم و فناوری در دانشگاه‌ها با هدف توسعه کارآفرینی و ایجاد شرکت‌های دانش بنیان در محیط دانشگاه - حمایت موثر از فعالیت‌های دانشگاه‌ها در راستای توسعه کارآفرینی و تحول به دانشگاه‌های نوع سوم - ایجاد شبکه علمی کشور به منظور بارگذاری اطلاعات علمی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و پژوهشی و فراهم ساختن امکان دسترسی محققین و پژوهشگران کشور به اطلاعات علمی
۵	- رقابتی کردن فعالیت‌های آموزش عالی به لحاظ اقتصادی - قیمت‌گذاری واقعی خدمات آموزش عالی با توجه به سطح‌بندی دانشگاه‌ها - تحول در تامین منابع (مالی، انسانی و ...) - در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی کشور توسعه منابع دانشگاه‌ها از محل تبدیل علم به ثروت	- تعیین مقیاس اقتصادی دانشگاه‌ها - سازماندهی دانشگاه‌های تازه تاسیس مبتنی بر اصول اقتصادی (اقتصاد مقیاس و اقتصاد منابع) - تعیین سهم دانشجویان آموزش رایگان دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی متناسب با منابع تعیین شده از محل بودجه عمومی دولت - اصلاح نظام قیمت‌گذاری در آموزش عالی با تکیه بر اصل رقابت‌پذیری - بکارگیری تسهیلات به جای یارانه در ارائه خدمات رفاهی به دانشجویان - توسعه و تقویت فرهنگ وقف و جلب حمایت و مشارکت خیرین و کمک به تاسیس بنیادهای حامی - اصلاح و شفاف‌سازی نظام گزارش‌دهی مالی دانشگاه‌ها - ایجاد معافیت عوارض شهرداری‌ها طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دانشگاه‌ها، موسسات آموزش عالی، مراکز پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری	- امکان‌سنجی و ارائه پیشنهاد برای تاسیس صندوق ملی توسعه علمی و تامین سرمایه مالی مورد نیاز آن به منظور اصلاح نظام اقتصاد آموزش عالی و رقابتی کردن فعالیت دانشگاه‌ها - جداسازی اعتبارات رفاهی از منابع عمومی دولت و تبدیل آنها به تسهیلات از طریق تقویت صندوق‌های رفاه دانشجویی - ارائه تسهیلات دانشجویی به صورت وام - توسعه مدل جامع درآمدزایی دانشگاه‌های کشور - طراحی مدل گرنت‌های آموزشی در دانشگاه‌های کشور - طراحی مدل وام‌های آموزشی در دانشگاه‌های کشور - طراحی مدل سوبسیدهای درونی (از رشته‌های کم‌اولویت به رشته‌های پر اولویت، از رشته‌های پر تقاضا به رشته‌های کم تقاضا، و از فراگیران برخوردار به فراگیران محروم) در دانشگاه‌های علوم پزشکی
۶	- رشد و بالندگی شخصی و حرفه‌ای اعضای هیات علمی و دانشجویان با مشارکت خود آنها - تقویت اخلاق حرفه‌ای و جلوگیری از بروز ناهنجاری‌های علمی - اخلاقی در محیط دانشگاه - ارتقاء سطح فرهنگ عمومی جامعه با افزایش نقش دانشگاه‌ها	- برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی با محوریت بررسی و ارائه راه حل مسائل فرهنگی - اجتماعی - برگزاری نشست‌های فرهنگی دانشجویی با هدف معرفی چهره‌های شاخص علمی - فرهنگی با تکیه بر جنبه‌های اخلاقی (اسوه‌های فرهنگی) - تدوین منشور اخلاقی حرفه‌ای در دانشگاه‌ها	- تقویت مراکز مشاوره و سلامت دانشجویی در دانشگاه‌ها از طریق تامین فضاهای کالبدی و نیروهای کارشناسی - توسعه دوره‌های تکمیلی برای اعضای هیات علمی مانند فلوشیپ، پسادکتر و فرصت‌های مطالعاتی چند ماهه در حوزه اخلاق حرفه‌ای - طراحی ابزار و اجرای مطالعه پیمایشی ارزشها در میان فراگیران دانشگاه‌های علوم پزشکی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- تقویت روحیه و فرهنگ علم‌باوری و پذیرش مرجعیت علمی دانشگاه در حل مسائل و مشکلات جامعه	- اصلاح و بازنگری در مقررات موجود ارتقا اعضای هیات علمی در راستای رعایت اخلاق، ارزش‌ها و هنجارهای علمی و آکادمیک با هدف جلوگیری از تخلفات و تقلبات آکادمیک - ایجاد سازوکارهای لازم برای شناسایی و تبیین مسائل و مشکلات بخش‌های دولتی و خصوصی و ارجاع آنها برای بررسی و ارائه راهکار اجرایی به دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی - استفاده از رسانه‌ها و نهادهای ذیربط (شورای فرهنگ عمومی و...) و برای تقویت علم‌باوری در جامعه	- ایجاد ساختار متناسب برای رصد و پایش وضعیت ارزش‌ها و مبانی اخلاقی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی پزشکی - تدوین کدهای اخلاق حرفه‌ای در حوزه‌های آموزش، پژوهش، درمان، و امور اداری - استقرار نظام پایش رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای در حوزه‌های آموزش، پژوهش، درمان، و امور اداری

علم و فناوری

الف) تبیین وضعیت

توسعه علم و فناوری اساس و بنیاد توسعه پایدار، پیشرفت، اعتلا و اقتدار هر کشوری محسوب می‌شود. اصلی‌ترین مولفه پیشرفت و توانمندی کشورها با توسعه علم و فناوری آن سنجیده می‌شود؛ به طوری که از منظر دولت‌ها در مقایسه با توانمندی‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی به مراتب ارزشمندتر و پایدارتر تلقی می‌شود. کشور ما نیز به لحاظ اهداف ترسیم شده در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ باید در جایگاه برتر علم و فناوری منطقه قرار گیرد. بدیهی است که دستیابی به این وضعیت بدون برنامه‌ریزی‌های هدفمند امکان‌پذیر نخواهد بود.

طی سال‌های گذشته، در سیاستگذاری و راهبری کلان علم و فناوری انسجام کافی موجود نبوده و توجه دولت‌ها بیشتر به سیاست‌های عرضه‌گرایی مانند سرمایه‌گذاری مستقیم در تحقیق و توسعه معطوف بوده است و از پرداختن به سیاست‌های بخش تقاضای علم و فناوری به منظور حفظ موازنه بین عرضه و تقاضا تا حدود زیادی غفلت شده است. مهمترین تبعات رویکرد خطی مبتنی بر عرضه‌محوری به شرح زیر بوده است:

- پایین بودن کیفیت تولیدات علمی و پایین بودن نرخ رسوخ و انتقال و انتشار فناوری و تجاری‌سازی پژوهش‌ها به طوری که در سال ۱۳۹۲ تعداد ۴۰۸۳۶ مقاله در پایگاه *Scopus* نمایه شده لیکن شاخص ارجاع به مقالات ایرانیان در این پایگاه تنها معادل ۱/۵۸ بوده است. همچنین به لحاظ شاخص نوآوری، ایران در رتبه ۱۱۳ جهان قرار داشته است.
- نبود تقاضای موثر بخش‌های تولیدی و اقتصادی برای محصولات دانش‌بنیان و همچنین پایین بودن نقش آفرینی نهادهای مالی بخش‌های غیر دولتی و بنگاه‌های خصوصی در حوزه پژوهش و توسعه فناوری. از این نظر تعاملات داخلی و همکاری دانشگاه‌ها (پژوهش) با صنعت (اجرا)، به دلیل فقدان رقابت و احساس نیاز جدی به تعامل این دو با یکدیگر و نیز تمایل بیشتر به واردات، دارای هم‌افزایی لازم نبوده و عملکرد نامناسب بیشتر پژوهش‌ها در دانشگاه‌ها و عدم ارتباط با نیازها و مشکلات بخش صنعت موجب گسستگی بین این دو بوده است.
- ضعیف بودن تعاملات علمی و پژوهشی بین‌المللی به دلیل شرایط حاکم بر مناسبات سیاسی با کشورهای دیگر

ب) اهم اقدامات دولت

از سال ۱۳۹۲ تاکنون در راستای رفع چالش‌های بخش اقداماتی صورت گرفته که مهمترین آنها عبارتست از:

- با اجرای قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و فعال‌سازی حمایت‌های پیش‌بینی شده، بیش از ۲۰۰۰ شرکت تأیید صلاحیت شده و برای تأمین مالی طرح‌های توسعه‌ای خود به صندوق نوآوری و شکوفایی معرفی شده‌اند. در مجموع این شرکت‌ها در حدود ۳۰۰۰ نفر اشتغال مستقیم ایجاد شده است و با فروشی بیش از ۷۰۰۰۰ میلیارد ریال رشد قابل توجهی را تجربه کرده‌اند. معافیت های گمرکی، کریدور صادراتی، معافیت سربازی، استقرار در محدوده تهران و شهرهای بزرگ و آموزش های تخصصی از دیگر حمایت های ارائه شده به شرکت های دانش بنیان است.
- راه‌اندازی شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی ایران با هدف هم‌افزایی توانمندی‌های آزمایشگاهی کشور در حوزه های مختلف فناوری‌های پیشرفته و راهبردی از ابتدای تیرماه سال ۱۳۹۳
- اختصاص ۵۰۰ میلیون دلار از ذخایر صندوق توسعه ملی به صندوق نوآوری و شکوفایی
- ارائه تسهیلات از قبیل سرمایه‌گذاری خطرپذیر، وام، کمک بلاعوض، لیزینگ محصولات دانش‌بنیان و تسهیل صدور انواع ضمانت‌نامه‌ها به شرکت‌های دانش‌بنیان توسط صندوق نوآوری و شکوفایی
- حمایت از شکل‌گیری کانون‌های هماهنگی دانش، صنعت و بازار
- حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور در حوزه‌های انرژی‌های تجدیدپذیر، صنایع دانش‌بنیان هوایی و هوانوردی، کشاورزی و منابع طبیعی، سلول‌های بنیادی، حوزه فناوری اطلاعات، ارتباطات
- تدوین سندهای راهبردی فناوری‌های دریایی کشور، فناوری‌های نرم و هویت‌ساز، انرژی‌های تجدیدپذیر، فناوری‌های آب، خشکسالی، فرسایش و محیط زیست در راستای توسعه اولویت‌های مشخص شده در نقشه جامع علمی کشور
- مقابله با فناوری هراسی و توسعه فناوری‌های مرز دانش در حوزه‌های بیوتکنولوژی، مهندسی ژنتیک و نانو تکنولوژی و علوم شناختی
- در حوزه فضایی پروژه های مرتبط با خود اتکایی در زمینه پرتاب کننده و ماهواره های سبک تا ۲۰۰ کیلوگرم و برای مدار تا ۱۰۰۰ کیلومتر و سرویس دادن به سایر کشورها؛ داشتن ۳ پلتفرم ماهواره سبک و ۲ پلتفرم ماهواره مخابراتی و سنجشی از راه دور جهت مدار GEO برای رفع نیازهای مخابراتی و تلویزیونی و قرارداد آنها در مدار و کاربری کلیه ماهواره ها جهت رفع نیازهای کلیه نهادها و دستگاه‌های کشور آغاز به کار نموده‌اند
- در حوزه ICT نیز با همکاری نهادهای مرتبط، سرمایه‌گذاری و پروژه های مرتبط با توسعه ساخت داخل و گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان به ویژه در کالاهای راهبردی مانند تجهیزات شبکه مبتنی بر IP، رادیوهای پر ظرفیت، دسترسی رادیویی G4، FAB (مجموع ساخت قطعات میکرو الکترونیک)، توسعه فناوری‌ها و کاربردهای الکترونیک و میکرو الکترونیک در صنعت مخابرات، IT و تجهیزات الکترونیک مصرفی و صنعتی، تجهیزات انتقال شبکه زیرساخت (نوری)، ماهواره‌های سنجشی مخابراتی مدار بالا در دستور کار قرار گرفته است

- در حوزه‌های زیست‌فناوری در دو سال گذشته تلاش‌های گسترده‌ای در راستای تجاری‌سازی و ورود این فناوری به اقتصاد کشور و عرصه صادرات به عنوان یکی از فناوری‌های تحول‌آفرین در حوزه اقتصادی-اجتماعی شده است. براساس هدف‌گذاری‌های انجام شده، سهم ایران در بازار زیست‌فناوری بین‌المللی در پنج سال آینده به ۱/۵ درصد و در افق ۱۰ ساله به ۳ درصد خواهد رسید و محصولات ایرانی در حوزه‌های سوخت‌زیستی، زیست‌فناوری کشاورزی، داروهای نو ترکیب، پروبیوتیک‌ها در عرصه تجاری‌سازی وارد خواهد شد. در این راستا در حال حاضر ۱۲ داروی جدید مبتنی بر زیست‌فناوری در حال تجاری‌سازی و ورود به بازار می‌باشد و در حوزه واکسن‌ها نیز برنامه خودکفایی ملی در دستور کار قرار دارد. همچنین استفاده گسترده زیست‌مهارگرها و کودهای زیستی در حوزه کشاورزی یکی از اولویت‌های دولت می‌باشد

- در حوزه نانو، پس از اجرای برنامه ده ساله اول فناوری نانو، برنامه دوم پیشرفت این فناوری از سال ۱۳۹۴ آغاز شده است که براساس آن تا پایان برنامه ششم توسعه (۱۳۹۹)، جایگاه علمی ایران براساس تعداد انتشارات معتبر در جهان از رتبه هفتم به رتبه ششم و از لحاظ کیفیت علمی از رتبه بیستم به رتبه پانزدهم و از لحاظ اختراعات معتبر، از رتبه بیست و هفتم به رتبه بیست خواهد رسید. در حوزه تجاری‌سازی نیز در شرایط فعلی با شکل‌گیری حدود ۱۶۰ شرکت دانش‌بنیان در این حوزه و با گردش مالی ۲۰۰۰ میلیارد ریال در سال، مقدمات جهش اقتصادی در حوزه نانو فراهم شده و پیش‌بینی می‌شود در افق برنامه ششم، حجم بازار محصولات فناوری نانو ساخت ایران ۴۰ هزار میلیارد ریال و میزان اشتغال ایجاد شده در فناوری نانو ۲۵,۰۰۰ شغل خواهد بود. رویکرد اصلی برنامه‌های فناوری نانو، ارتقاء رقابت‌پذیری صنایع موجود کشور است و اولویت‌های کاربرد فناوری نانو، حوزه‌های بهداشت و نانوداروها، تصفیه و شیرین‌سازی آب، تصفیه پساب‌ها و رفع چالش‌های زیست‌محیطی، افزایش بهره‌وری صنایع مرتبط با انرژی و تولید تجهیزات صنعتی در داخل کشور خواهد بود

با انجام اقداماتی که از سال ۱۳۹۲ تا کنون انجام شده و به برخی از آنها در قسمت قبلی اشاره شد، شاخص‌های اساسی بخش با رشدهای مناسبی همراه بوده است. برای مثال شاخص تعداد پژوهشگران به یک میلیون نفر جمعیت با متوسط رشد سالانه ۱۲/۹ درصد از ۱۲۴۸ نفر در سال ۱۳۹۲ به ۱۵۹۱ نفر تا آبان ۱۳۹۴ رسیده است. شاخص تعداد مقالات نمایه شده در Scopus نیز با ۴/۶ درصد رشد همراه بوده است و با وجود ثابت ماندن شاخص هرش مقالات ایران، شاخص تعداد مقالات علمی مشترک با محققان خارجی رشد ۸/۸ درصدی داشته است. به لحاظ شاخص نوآوری نیز رتبه ایران از ۱۱۳ در سال ۱۳۹۲ به ۱۰۶ در سال ۱۳۹۴ ارتقاء یافته و نسبت عبارات پژوهشی به تولید ناخالص داخلی نیز از ۰/۴۳ در سال ۱۳۹۲ به ۰/۴۸ درصد در سال ۱۳۹۴ افزایش یافته است.

از لحاظ افزایش تعداد پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری نیز رشد قابل توجهی حاصل شده است به گونه‌ای که در حال حاضر ۳۹ پارک و ۱۸۰ مرکز رشد علم و فناوری در کشور مشغول فعالیت هستند و تعداد ثبت اختراعات

صورت گرفته در آنها از ۳۶۰ مورد در سال ۱۳۹۲ به ۳۸۷ مورد در سال ۱۳۹۴ افزایش یافته و میزان کل صادرات محصولات دانش‌بنیان آنها از ۱۴/۱ میلیون دلار در سال ۱۳۹۲ به ۴۹/۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ رسیده است. از منظر زیرساخت‌های مالی و سرمایه‌گذاری ایران در بعد سهولت دسترسی به تسهیلات مالی به همراه مصر و ترکیه در رتبه ۸۱ جهان قرار دارد.

در مقایسه‌های بین‌المللی وضعیت شاخص‌های علم و فناوری ایران نسبت به کشورهای منطقه از نظر رتبه نوآوری، رقابت‌پذیری، کارآفرینی و اشتغال دانش‌بنیان از کل اشتغال کشور در وضعیت بدتری نسبت به ترکیه قرار دارد لیکن به لحاظ شاخص تعداد پژوهشگران دارای شاخص هersh بالای ۱۵ به یک میلیون نفر جمعیت قرار دارد.

ج) اهم چالش‌ها

- نبود انسجام در سیاستگذاری و راهبری کلان علم و فناوری و وجود موازی‌کاری و ابهام در وظایف دستگاه‌های ذی ربط
- نبود ثبات در مدیریت پژوهشی کشور
- نبود الگوی مدیریت علمی و پژوهشی مناسب در مراکز پژوهشی و فناوری
- نبود سیستم‌های منسجم و کارآمد نظارت و ارزیابی فعالیت‌ها
- کیفیت پایین انتشارات و مقالات علمی در عین استمرار تولیدات کمی
- پایین بودن نرخ رسوخ و انتقال (انتشار) فناوری و تجاری‌سازی پژوهش‌های به ویژه دولتی براساس نیازهای بازار و جامعه
- کمبود سرمایه‌گذاری خطرپذیر برای تامین منابع مالی فعالیت‌های نوآورانه
- پایین بودن نقش آفرینی نهادهای عمومی غیر دولتی و بخش خصوصی در حوزه پژوهش و توسعه فناوری
- نبود توجه کافی به طرف تقاضای علم و فناوری
- نبود تقاضای موثر بخش‌های تولیدی و اقتصادی و طرح‌های زیربنایی و بزرگ توسعه‌ای کشور برای محصولات دانش‌بنیان با کیفیت داخلی
- حمایت‌های غیر هوشمندانه از صنایع با فناوری پایین و متوسط و عدم رسوخ فناوری‌های پیشرفته در اینگونه صنایع و عدم جهت‌دهی آنها به افزایش بهره‌وری با بهره‌گیری از ظرفیت‌های فناورانه و نوآورانه مراکز دانشگاهی و پژوهشی و شرکت‌های دانش‌بنیان
- تکمیل نبودن زنجیره نهادهای تخصصی و یا عدم ایفای نقش مناسب و مکفی آنها
- ضعف زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری
- فرسودگی تجهیزات و امکانات کلیدی موجود، عدم دسترسی ناشی از کمبود تامین مالی و تحریم به تجهیزات پیشرفته پژوهشی در کنار وجود ظرفیت‌های خالی و استفاده نشده آزمایشگاهی در برخی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی
- ضعف ارتباطات و تعاملات علمی و پژوهشی بین‌المللی و نگاه امنیتی به این ارتباطات

- فناوری هراسی و دانایی ستیزی
- نبود اطلاع‌رسانی دقیق و کافی از فعالیت‌های تحقیقاتی و نوآوری‌های انجام شده در سطح ملی
- گسترش تقلب‌های علمی

(د) برنامه راهبردی

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	انسجام در نظام سیاست‌گذاری، راهبری و ارزیابی عملکرد حوزه علم، فناوری و نوآوری و افزایش هماهنگی بین نهادهای متولی بخش	- بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام سیاست‌گذاری، راهبری و ارزیابی عملکرد علم، فناوری و نوآوری و افزایش هماهنگی بین نهادهای متولی بخش
۲	حمایت و تقویت پژوهش و فناوری و توسعه بخش‌های دولتی و غیر دولتی و حمایت از انتشار دستاوردهای پژوهشی و فناورانه جهت رفع نیازهای جامعه با رویکرد تعمیق کیفیت.	- جلوگیری از افت شتاب تولید علم و ارتقاء فعالیت‌های تحقیق و توسعه - دستیابی به فناوری برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و سند چشم‌انداز - جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در منطقه - ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها - توسعه علوم پایه و تحقیقات بنیادی، نظریه‌پردازی و نوآوری در چارچوب سیاست‌های کلی علم و فناوری و نقشه جامع علمی کشور - توسعه تعاملات علمی بین‌المللی با کشورهای هدف - دستیابی به فناوریهای پیشرفته بیوتکنولوژیک، نانو تکنولوژیک، انرژی‌های نو و فن‌آوری شناختی
۳	افزایش حجم منابع مالی تحقیق، توسعه، فناوری و نوآوری در کشور و ارتقاء اثربخشی آن	- توسعه و متنوع‌سازی نظام جامع تأمین مالی علم و فناوری - تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور
۴	ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور پیشسازی اقتصاد دانش بنیان	- پیشسازی اقتصاد دانش بنیان و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان - تبدیل پایه دانشی بنگاه‌های مبتنی بر نوآوری به عامل اصلی تولید ثروت - نهادسازی و تقویت سرمایه انسانی در امر سامان‌دهی نظام ملی نوآوری - تحریک تقاضای تولید و شکل‌دهی به بازار محصولات دانش بنیان و فناورانه اعم از خریدهای دولتی و عمومی و خصوصی و تقاضای ناشی از طرح‌های عمرانی و توسعه‌ای و ملی با رویکرد صادرات‌محور - جهت‌دهی به سرمایه‌گذاری خارجی به منظور ارتقای توانمندی فناورانه داخلی - اولویت دادن به دیپلماسی اقتصادی با هدف توسعه سرمایه‌گذاری خارجی، ورود به بازارهای جهانی و دستیابی به فناوری برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و سند چشم‌انداز - تجاری‌سازی پژوهش و نوآوری

ردیف	اهداف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
		– گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی به ویژه جهان اسلام و توسعه تجارت و صادرات محصولات دانش بنیان
۵	تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری	– ساماندهی نظام ملی آمار و اطلاعات علمی، پژوهشی و فناوری جامع و کارآمد – توسعه و تجهیز آزمایشگاه‌های مرجع – گسترش نظامات پشتیبان مراکز پژوهشی، پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری
۶	افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم و فناوری	– ارتقاء فرهنگ عمومی در راستای تقویت پژوهش و فناوری و مردمی‌سازی آن – توسعه کمی و کیفی منابع انسانی پژوهش و فناوری و توجه بیشتر به جایگاه مادی و معنوی نخبگان و پژوهشگران – فرهنگ‌سازی و ارتقاء توانمندی‌های کارآفرینانه در فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و نخبگان کشور

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		۱۳۹۳	۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	انسیجام در نظام سیاست‌گذاری، راهبری و ارزیابی عملکرد حوزه علم، فناوری و نوآوری و افزایش هماهنگی بین نهادهای متولی بخش	رتبه تولید کمی مقالات در دنیا	رتبه	۱۶	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۲
		شاخص هرش با حداقل حفظ رتبه فعلی در منطقه و جهان	رتبه	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲
۲	حمایت و تقویت پژوهش و فناوری و توسعه بخش‌های دولتی و غیر دولتی و حمایت از انتشار دستاوردهای پژوهشی و فناوریانه جهت رفع نیازهای جامعه با رویکرد تعمیق کیفیت	تعداد اختراعات و ابداعات ثبت شده در سال در مراجع بین‌المللی	تعداد اختراع	۲۹	۲۹	۳۴	۳۹	۴۳	۴۷	۵۰
۳	افزایش حجم منابع مالی تحقیق، توسعه، فناوری و نوآوری در کشور و ارتقاء اثربخشی آن	سهم اعتبارات پژوهش و فناوری بخش عمومی از تولید ناخالص داخلی	درصد	۰/۴	۰/۵	۱	۱/۱۱	۱/۲۳	۱/۳۵	۱/۵
۴	ساماندهی نظام ملی نوآوری	درصد محصولات با فناوری متوسط به بالا از کل محصولات صنعتی	درصد	۳۶/۳	۳۵/۵	۳۹	۴۲	۴۵	۴۸	۵۰
		سهم محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی	درصد	۰/۵	۰/۵	۱/۵	۲/۵	۳/۴	۴/۲	۵

ردیف	هدف کلی	هدف کمی		۱۳۹۳	۱۳۹۴	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد			۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
		رتبه صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات در منطقه	رتبه	۷	۷	۶	۵	۴	۳	۳
		رتبه ایران در شاخص جهانی نوآوری	رتبه	۱۲۰	۱۰۶	۹۶	۸۶	۷۶	۶۸	۶۰
۵	تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری	سرانه سالانه مقالات SCOPUS به تعداد اعضای هیات علمی تمام وقت	نفر / مقاله	۰/۵۶	۰/۵۶	۰/۶۴	۰/۷۲	۰/۷۹	۰/۸۵	۰/۹
		درصد تعداد مقالات مشترک با محققان خارجی از کل	درصد	۲۰	۲۲	۲۴	۲۷	۳۰	۳۳	۳۵
۶	افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم و فناوری	تعداد پژوهشگران به یک میلیون نفر جمعیت	نفر	۱۴۵۳	۱۵۹۱	۱۷۴۳	۱۹۱۰	۲۰۹۲	۲۲۹۰	۲۵۱۰

– راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	– بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام سیاست‌گذاری، راهبری و ارزیابی عملکرد علم، فناوری و نوآوری و افزایش هماهنگی بین نهادهای متولی بخش	– اصلاح ساختارها و نهادهای علم و فناوری و انسجام بخشیدن به آنها – راه‌اندازی نظام جامع ارزیابی نوآوری در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان	– تقسیم کار، رفع موازی کاری و همپوشانی به منظور ارتقاء هماهنگی نهادها و دستگاه‌های سیاست‌گذار و اجرایی متولی توسعه و اجرای علم و فناوری – پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور – استقرار نظام رصد و پایش علمی و فناوری کشور و ارزیابی سیستمی این نظام – استقرار ساختار نهادی تخصصی آینده‌نگاری ملی و بین‌المللی در حوزه‌های فناورانه، بخشی و منطقه‌ای – سیاست‌گذاری اجرائی، پایش، ارزیابی و نظارت مستمر بر فرایندهای نوآوری – طراحی سطوح مختلف ارزیابی در قالب بخشی (SIS) در وزارتخانه‌های صنعت و معدن و تجارت، نفت، نیرو، ارتباطات، دفاع، جهادکشاورزی و بهداشت – طراحی نظام ارزیابی مبتنی بر الگوهای منطقه‌ای (RIS) و فناورانه (TIS)
۲	– جلوگیری از افت شتاب تولید علم و ارتقاء فعالیت‌های تحقیق و توسعه – دستیابی به فناوری برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و سند چشم‌انداز	– کاهش فعالیت‌های تصدی‌گری پژوهشی و تحرک بخشی در ساختارهای پژوهشی دولتی و ارتقاء عملکرد تنظیمی و راهبردی آنها – حمایت از پژوهش‌های تقاضا محور – اولویت سیاست‌های حمایتی به ساختارهای جمعی، نظیر خوشه‌ها، انجمن‌ها، پارک‌ها، مناطق صنعتی و فناوری	– تقویت سازوکارهای حمایتی نظیر انجمن‌های علمی – ایجاد قطب‌های فناوری با تاکید بر نقش پارک‌های فناوری و دانشگاه‌های برتر – انجام اقدامات لازم برای رشد تعداد مقالات و مجلات ایرانی نمایه شده در SCOPUS

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
	- جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در منطقه - ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها - توسعه علوم پایه و تحقیقات بنیادی، نظریه‌پردازی و نوآوری در چارچوب سیاست‌های کلی علم و فناوری و نقشه جامع علمی کشور - توسعه تعاملات علمی بین‌المللی با کشورهای هدف	- افزایش پژوهش‌های کاربردی، استفاده از زیست فناوری، نانوتکنولوژی و انرژی‌های نو - سرمایه‌گذاری نهادهای عمومی و انقلابی و نهادهای بزرگ اقتصادی کشور در تحقیق و توسعه و تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی - هم‌افزایی میان منابع پژوهشی دستگاه‌های اجرایی و انتشار و بهره‌برداری مناسب از آن - توسعه همکاری‌های علمی و فنی با موسسات و مراکز بین‌المللی - توسعه هدفمند حضور بین‌المللی برای کسب کرسی‌های علمی بین‌المللی - نقش‌آفرینی و توسعه حضور بین‌المللی و کسب درآمد ارزی از فعالیت‌های حوزه‌های علمی و فناوری	- حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضا محور مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و حوزه‌های علمیه در موارد ناظر به حل مشکلات کشور، مشروط به این که حداقل ۵۰ درصد (۵۰٪) از هزینه‌های آن را کارفرما و یا بهره‌بردار به منظور توسعه و انتشار فناوری و حمایت از شرکت‌های دانش بنیان تأمین و تعهد کرده باشد - هدایت و اجرای پژوهش‌های کاربردی به منظور توسعه استانداردسازی در زمینه‌های اولویت‌دار ملی بر اساس اسناد بالادستی. - تولید و تجاری‌سازی انبوه کودهای زیستی و سموم زیستی و محصولات تراریخته با اولویت برنج و پنبه تراریخته با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی - تحقیق و توسعه کشت گیاهان هالوفیت و نهال‌های عاری از بیماری و آفت - تعریف سازوکار لازم در شورای عتف با هدف حمایت از تحقیقات مرتبط با پروژه‌های پیش‌تاز در دانشگاه‌ها - افزایش سهم ایران از اعتبارات پژوهشی نهادهای بین‌المللی و گسترش همکاری‌های پژوهشی با دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی خارج - راه‌اندازی کانون تفکر مطالعات علم و فناوری - رشد تعداد کرسی‌های بین‌المللی اشغال شده توسط دانشمندان ایرانی - ترویج یافته‌های علمی توسط رسانه‌ها به ویژه رسانه ملی برای مقابله با فناوری هراسی - گسترش دیپلماسی علمی و ارتباطات بین‌المللی - اعطای تسهیلات یک سفر در سال برای دانشمندان برجسته ملی و بین‌المللی
۳	- توسعه نظام جامع تأمین مالی علم و فناوری - تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور	- افزایش سهم و کارایی هزینه‌های تحقیق و توسعه و تغییر در ساختارهای تخصیص این اعتبارات با رویکرد نیاز محور و ارتقاء نوآوری - تشویق شرکت‌ها و نهادهای بزرگ اقتصادی کشور در ایجاد و توسعه نهادهای مالی تخصصی حوزه فناوری و نوآوری - تنوع بخشی به تأمین منابع مالی از جمله تحرک بخشی به منابع بخش خصوصی در هزینه‌های پژوهش و فناوری و اهرم‌سازی منابع دولتی در این مسیر - تعیین و ابلاغ میزان سرمایه‌گذاری پژوهش و فناوری در حوزه‌های ثروت آفرین صنایع (تعیین پروژه‌های پیش‌تاز) - استمرار حمایت‌ها و مشوق‌های مالیاتی در جهت ارتقاء عملکرد پژوهش، فناوری و نوآوری بخش تجاری و بنگاهی - ترویج و توسعه افزایش منابع خیرین و اوقاف در جهت توسعه و تحقیق و فناوری و نوآوری بنگاهی در کشور	- تدوین و تصویب لایحه جامع نظام مالی علم و فناوری کشور - افزایش منابع تحقیق و فناوری به حداقل ۱/۵٪ تولید ناخالص داخلی از منابع بخش عمومی و ۱/۵٪ درصد از منابع غیر دولتی تا پایان برنامه ششم توسعه با تأکید بر مصرف بهینه منابع و ارتقاء بهره‌وری - مشارکت صندوق نوآوری و شکوفایی در تأمین مالی صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر غیردولتی راه‌اندازی شده توسط شرکت‌های بزرگ (CVCS) به منظور افزایش زمینه‌های مشارکت میان شرکت‌های بزرگ و کوچک یا دانش بنیان و ارتقاء توانمندی‌ها و قابلیت‌های شرکت‌های کوچک و بهره‌گیری مناسب از این قابلیت‌ها از طریق اتصال به شرکت‌های بزرگ - شمول خیرینی که طرح‌هایی را برای حمایت و توسعه پژوهش، فناوری و نوآوری‌های فناورانه به انجام می‌رسانند از مزایا و حمایت‌های مربوط به خیرین مدرسه‌ساز

ردیف	راهنبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	- پیشسازی اقتصاد دانش بنیان و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان - شکل دهی به بازار محصولات دانش بنیان و فناوریانه و تحریک تقاضای تولید با رویکرد صادرات محور - اولویت دادن به دیپلماسی اقتصادی با هدف توسعه سرمایه گذاری خارجی، ورود به بازارهای جهانی و دستیابی به فناوری برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و سند چشم انداز - تجاری سازی پژوهش و نوآوری - گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه ای و جهانی به ویژه جهان اسلام و توسعه تجارت و صادرات محصولات دانش بنیان - تبدیل پایه دانشی بنگاه های مبتنی بر نوآوری به عامل اصلی تولید ثروت - نهادسازی و تقویت سرمایه انسانی در امر سامان دهی نظام ملی نوآوری - جهت دهی به سرمایه گذاری خارجی به منظور ارتقای توانمندی فناوریانه داخلی	- جهت دادن به چرخه علم و فناوری و نوآوری به ایفای نقش موثرتر در اقتصاد و تقویت رابطه علم و فناوری با دیگر نظام های کشور (اقتصاد، محیط زیست، سیاست، اجتماع و ارزش ها) - مشارکت در ایجاد سامانه های خلاقیت و نوآوری بخشی و منطقه ای - تقویت و توسعه نظام تجاری سازی دستاوردهای پژوهشی و ساختارهای مرتبط از جمله افزایش شرکت های زایشی دانش بنیان در دانشگاه ها و موسسات پژوهشی - برنامه ریزی برای هدایت موثر سمت تقاضا در پژوهش و فناوری - جهت دهی به خریده ها و هزینه های دولتی و بخش های اقتصادی در راستای بکارگیری حداکثری محصولات دانش بنیان و فناوریانه با کیفیت داخلی - جهت دهی به تقاضای ناشی از طرح ها و پروژه های بزرگ توسعه ای در جهت تقویت تقاضای محصولات دانش بنیان - توسعه تجارت و صادرات محصولات دانش بنیان - تسهیل حضور شرکت های دانش بنیان ایرانی در خارج از کشور - برنامه ریزی به منظور تامین داخلی فناوری- های راهبردی اولویت دار ملی - جهت دهی به سرمایه گذاری مستقیم خارجی به منظور ارتقاء فناوری داخلی و نوآوری - جهت دهی به واردکنندگان بزرگ به منظور ارتقاء فناوری داخلی و نوآوری - توسعه تعاونی های دانش بنیان در کشور - افزایش کارایی پارک های علمی و فناوری با رویکرد کارآفرینی فناوریانه و حمایت از ارتقاء کارکردهای هم افزایی و تقویت همکاری های توسعه ای بین پارک های علم و فناوری - توسعه و نفوذ فناوری در بخش کشاورزی و کسب، انتقال و انتشار آن	- ساماندهی نظام نوآوری متناظر با اولویت های ملی و اصلاح و یا تدوین قوانین و مقررات به منظور ساماندهی نظام فوق - ایجاد هماهنگی و ارتباط کارکردی میان نهادهای فعال نظام نوآوری کشور - تعیین شاخص های کمی اقتصاد دانش بنیان - عقد توافق نامه همکاری با وزارتخانه های اقتصادی ذی ربط و تقویت سامانه خلاقیت و نوآوری بخش مربوطه - مشارکت کلیه ذینفعان در ساماندهی نظام ملی نوآوری و زمینه سازی تحقق اقتصاد دانش بنیان - تقویت پارک های علم و فناوری و مراکز رشد - الزام دستگاه های اجرایی و بخش های اقتصادی به تدوین برنامه های توسعه فناوری و توسعه ثروت خود از طریق تعریف پروژه های پیششار و نیازهای راهبردی بخش مربوطه - ایجاد سیستم ها و روش های صیانت از بازار علم و فناوری - ایجاد نظامات تنظیمی مقررات در بخش تامین مالی حوزه نوآوری - تدوین الگو و فرایند انتقال و بومی سازی دانش با تاکید بر تجاری سازی ایده ها - ایجاد و توسعه پارک های علم و فناوری تجاری - ایجاد و توسعه مراکز رشد علم و فناوری بین المللی - بازتعریف سامانه های پارک های علم و فناوری وابسته به صنایع شامل طراحی سامانه های مراکز توسعه فناوری و سامانه مراکز رشد بین المللی - توسعه مراکز توسعه فناوری - مشارکت هوشمندانه با بنگاه های صاحب فناوری - راه اندازی شبکه فن بازار ملی و تبدیل ایران به هاب (Hub) مبادله فناوری منطقه - الزام به ارتقاء فناوری و افزایش صادرات در موارد وجود بازار انحصاری در داخل کشور و حمایت های تعرفه ای - خرید فناوری های تولید شده داخلی توسط بانک فن آوری و دادن اجازه به متقاضیان - تهیه ضوابط و مشوق های لازم جهت هدایت «سرمایه گذاران خارجی» به استفاده از نیروی کار متخصص داخلی، توسعه زنجیره تامین در داخل کشور و خرید محصولات دانش بنیان داخل و همچنین صادرات محصولات دانش بنیان از ایران به کشورهای دیگر، در ازای حضور در بازار داخل - فعال سازی برندهای ملی تولید داخل در عرصه بین المللی به منظور تجاری سازی فعالیت های فناوریانه و نوآورانه - مشارکت دستگاه های اجرایی، بخش های خصوصی و سایر بخش های غیردولتی در تاسیس و توسعه مراکز رشد و پارک ها و شهرک های علم و فناوری - نظارت و ارزشیابی سیستمی اقتصاد دانش بنیان

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۵	- ساماندهی نظام ملی آمار و اطلاعات علمی، پژوهشی و فناوری جامع و کارآمد - توسعه و تجهیز آزمایشگاه‌های مرجع - گسترش نظامات پشتیبان مراکز پژوهشی، پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری	- ارتقاء نظام آماری تحقیق و توسعه - ارتقاء نظام آزمایشگاهی تحقیق و توسعه - ساماندهی و تقویت زیرساخت‌های قانونی و مقرراتی حمایت از سرمایه‌گذاری خطرپذیر - ساماندهی زیرساخت استاندارد مورد نیاز توسعه تولید، بازاریابی و فروش محصولات دانش بنیان و فناوریانه ساخت داخل - فراهم نمودن شرایط لازم برای مشمولیت پارک‌های علم و فناوری از مقررات و امتیازات و اختیارات مناطق آزاد اقتصادی - فراهم نمودن شرایط لازم برای بخشودگی مالیاتی بخشی از سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی که در ایجاد و توسعه پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری و همچنین صناعی که در استقرار واحدهای تحقیق و توسعه و مهندسی در پارک‌های علم و فناوری سرمایه‌گذاری می‌کنند	- طراحی نظام آماری هزینه‌های تحقیق و توسعه فناوری و نوآوری به تفکیک بخش دولتی و غیر دولتی و عملکرد آنها - تقویت ارتباط کارکردی نهادهای متولی تولید آمار و اطلاعات در حوزه نوآوری - برنامه‌ریزی برای تولید تجهیزات آزمایشگاهی مورد نیاز توسط شرکت‌های دانش بنیان - بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های موجود آزمایشگاهی در قالب نظام شبکه‌ای و الزام آنها به ارائه خدمات به شرکت‌های دانش‌بنیان و بخش خصوصی - الزام طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ سرمایه‌گذاری مرتبط با واردات فناوری به تهیه پیوست فناوری و دانش - برنامه‌ریزی برای ایجاد زیرساخت‌های دیجیتالی پژوهش و فناوری در کشور - مشمولیت پارک‌های علم و فناوری از مقررات و امتیازات و اختیارات مناطق آزاد اقتصادی - انجام پژوهش به منظور تدوین، بومی‌سازی و اثربخشی استانداردها - انجام مطالعات تطبیقی شیوه‌های نظارت بر اجرای استانداردها و توسعه مقوله کیفیت در کشورهای موفق صنعتی - مستثنی بودن مراکز پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری دولتی و عمومی دارای مجوز قانونی از مقررات ساخت و ساز و ضوابط حریم قانونی و استحفاظی شهرها و مقررات شهرداریها
۶	- ارتقاء فرهنگ عمومی در راستای تقویت پژوهش و فناوری و مردمی‌سازی آن - توسعه کمی و کیفی منابع انسانی پژوهش و فناوری و توجه بیشتر به جایگاه مادی و معنوی نخبگان و پژوهشگران - فرهنگ‌سازی و ارتقاء توانمندی‌های کارآفرینانه در فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و نخبگان کشور	- افزایش نقش رسانه ملی در رویکرد تقویت یافته‌های علمی داخلی و پرهیز از فناوری‌هراسی - تاکید بر اهمیت علم و فناوری و پژوهش و نوآوری در متون درسی پیش دبستان تا دانشگاه	- استفاده از رسانه‌های ملی، جمعی و مردمی مانند صدا و سیما، رسانه‌های مکتوب، منابر و نمازهای جمعه و جماعات برای تکریم علم و دانش و مقابله با فناوری‌هراسی از جمله تاکید بر ثروت آفرینی و ارزش آفرینی فناورانه. - بازنگری در منابع درسی مدارس و دانشگاه‌ها در راستای تشویق و رشد خلاقیت و نوآوری - تربیت محققان کارآمد - ارتقاء منزلت اجتماعی جایگاه اقتصادی نخبگان و پژوهشگران - حمایت از مطالعات و پژوهش‌های کاربردی در راستای تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی و ابعاد فرهنگی آن و تدوین اصول و مبانی فرهنگی اقتصاد مقاومتی - جلب متخصصین برجسته علم و فناوری در مناطق آزاد - شناسایی متخصصین ایرانی مقیم خارج از کشور

بخشی: امور عمومی،

دفاعی و قضایی

امور عمومی، سیاست داخلی و ارتقاء سرمایه اجتماعی

الف) تبیین وضعیت

جامعه ایران در ۱۰۰ سال اخیر، از نظر وضعیت تغییر اجتماعی، تاریخی و سیاسی یکی از مهمترین دوران‌های حیات اجتماعی خود را پشت سر گذاشته است. رشد شاخص‌هایی همچون صنعتی شدن، شهرنشینی، باسوادی، جوانی جمعیت، گسترش وسایل ارتباط جمعی، مهاجرت گسترده به شهرها، ارتباطات داخلی و بین‌المللی، رشد طبقات متوسط فرهنگی و اقتصادی و غیره منجر به تحول در نگرشها و ارزشهای افراد جامعه شده است.

در برنامه‌های تهیه شده در گذشته، عدم انسجام در مدیریت اجتماعی، نادیده گرفتن نقش عوامل، عناصر و نهادهای واسطه بین دولت و جامعه و همچنین اجتماع محور نبودن اجرای سیاست‌های اجتماعی از جمله دلایل مهمی بوده است که موجب ضعف در عملکرد و اثربخشی فعالیتهای کشور در حوزه اجتماعی و روند نگران کننده افزایش آسیبهای اجتماعی و استهلاک سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف گردیده است.

- در گزارش توسعه انسانی سازمان ملل شاخصی تحت عنوان انسجام اجتماعی مورد سنجش قرار گرفته است که برخی از مولفه‌های آن عبارتند از: احساس امنیت، اعتماد به دولت و رضایت کلی از زندگی. در سال ۱۳۹۲ در شاخص احساس امنیت، ۵۵ درصد از پاسخگویان در ایران گفته اند که احساس امنیت می‌کنند. نمره شاخص رضایت کلی برای ایران برابر با ۴۸/ درصد و شاخص اعتماد به دولت (با استفاده از متغیرهای مورد سنجش در محاسبه سرمایه اجتماعی در سطح کلان در پیمایش سال ۱۳۹۳) میزان ۵۱ درصد بوده است.

- بررسی روندی آسیب‌های اجتماعی از جمله اعتیاد و طلاق طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۳ حاکی از افزایش نسبی مقادیر آن‌ها دارد. بعنوان مثال نسبت ازدواج به طلاق که بیانگر تعداد ازدواج ثبت شده در برابر هر یک طلاق ثبت شده است در مدت ۷ سال گذشته ۳۸٪ کاهش داشته است این نشان می‌دهد که رشد طلاق بسیار بیشتر از رشد ازدواج بوده است.

- با در نظر گرفتن تحقیقات ملی در خصوص "سنجش سرمایه اجتماعی کشور" و جمع‌بندی از یافته‌های آنها می‌توان به ویژگی‌های ذیل در خصوص کیفیت و نوع سرمایه اجتماعی در کشور اشاره نمود:

- شعاع سرمایه اجتماعی محدود است و دلالت بر نوعی گرای خاص گرای تا عام‌گرایی دارد.

- سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، خویشاوندی و فامیلی در مقابل سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و انجمنی قوی‌تر است.

- اعتماد اجتماعی در سطوح خرد، میانی و کلان ضعیف است.

- مشارکت های اجتماعی در حوزه های امور شهری و زندگی روزمره از قوام و دوام لازم برخوردار نیست.

بررسی شاخص سرمایه اجتماعی در کشور نشانگر این است که میانگین سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف در کل کشور در حد کمتر از متوسط می باشد.

توسعه سیاسی

توسعه سیاسی افزایش ظرفیت و کارایی یک نظام سیاسی در حل و فصل تضادهای منافع فردی و جمعی، ترکیب مردمی بودن، آزادی و تغییرات اساسی در یک جامعه است. هراندازه یک نظام سیاسی از انعطاف ناپذیری به انعطاف پذیری، ازسادی به پیچیدگی، از دنباله روی به خود مختاری و از پراکندگی به یگانگی گرایش پیدا کند، به همان نسبت توسعه سیاسی نیز در آن نظام افزایش می یابد. توسعه سیاسی بیشتر جنبه رفتاری و بنیادی دارد. در مورد بسیاری از پارامترهای اصلی توسعه سیاسی چون مشروعیت و مشارکت سیاسی میان محققان علوم سیاسی اتفاق نظری وجود دارد. میزان مشروعیت نظام و اهتمام مردم به دولتمردان و مشارکت مردم از طریق نهادهای اجتماعی، سیاسی نظیر انتخابات مجلس، احزاب و نهادهای سیاسی غیردولتی و مطبوعات و قدرت انتخاب حکومتی برخاسته از مردم بر مردم و میزان آزادی آنان و میزان اقتدار در پاسخگویی به نیازهای مردم از طریق ایجاد شبکه اداری کارآمد و فعال و حل قانونمند مشکلات و معضلات سیاسی جامعه و پرداختن به حقوق حقه اقوام و قومیت ها و اقلیت های دینی، همگی از مؤلفه های توسعه سیاسی هستند.

تقسیمات کشوری

تقسیمات کشوری فرایندی دیرپا در مدیریت فضای سرزمینی در کشور ایران است که سابقه آن به ایجاد اولین حکومت های محلی و سپس ملی باز می گردد. لیکن تقسیمات کشوری از سال ۱۲۸۵ در چارچوب قانون قرار گرفت که در این قانون عناصر تقسیماتی شامل ایالات و ولایات بود. از سال ۱۳۱۶ قانون دوم تقسیمات کشوری ساختار اداری را در واحدهای استان، شهرستان، بلوک (بخش) و قریه محسوب نمود که این ساختار تا حال حاضر ادامه یافته است. براساس قانون مذکور تا سال ۱۳۶۲ کشور به ۲۴ استان ۱۹۵ شهرستان و ۴۹۳ بخش تقسیم گردید. به دنبال انقلاب اسلامی و حاکم شدن فضای احساسی بر تقسیمات کشوری و آشفتگی در روند ایجاد سطوح جدید، قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری به تصویب رسید و در سالهای ۱۳۷۱ و ۱۳۸۹ اصلاحات جزئی در قانون مذکور بوجود آمد. بر همین اساس تاکنون فضای سرزمین به ۳۱ استان، ۴۳۱ شهرستان، ۱۰۵۸ بخش و ۲۵۸۹ دهستان تقسیم شده و در حدود ۱۲۴۳ نقطه جمعیتی به شهر تبدیل گردیده است.

مدیریت بحران

بررسی ادبیات نظری و علمی مدیریت بحران نشان می دهد که تنظیم الگو و مدیریت واحد و دارای مسئولیت و قدرت می تواند نقش موثری در رهبری امور در قبل، حین و بعد از بحران داشته باشد. در واقع مدیریت هماهنگ و منسجم حوادث به دلایل زیر حائز اهمیت فراوان است:

- ایجاد وحدت رویه و هماهنگی بین سازمان های مسئول تامین ایمنی
 - جلوگیری از تعدد مسئولیت ها بین سازمان های اداری
 - استقرار تشکیلاتی منسجم و با صلاحیت جهت برخورد با هرگونه حادثه
 - جلوگیری از اتلاف شدید منابع مالی و انسانی
 - ارتقای کمی و کیفی نیروهای عمل کننده در فرایند مدیریت بحران
 - بالا بردن فرهنگ ایمنی و استفاده از مشارکت های مردمی در مدیریت بحران
- البته موضوع مدیریت صرفاً مربوط به بعد از بروز حادثه نیست بلکه پیش از وقوع آن، مدیریت اموری از قبیل شناخت مسائل، رویکردها و تنظیم برنامه های راهبردی و عملیاتی نیز در خور توجه لازم است. این مهم از جمله به شیوه های زیر قابل حصول است و مبنای مدیریت خطر را تشکیل می دهد.

الف) برگزاری آموزش ها و تمرینات و مانورهای دوره ای برای کارآمد نگاه داشتن نیروی انسانی جهت مقابله با حوادث

ب) شناخت مناطق آسیب پذیر و تهیه اطلس آسیب پذیری مناطق کشور در مورد هر کدام از حوادث و سوانحی که تاکنون در کشور رخ داده است

ج) تهیه سوابق تاریخی بروز حوادث و سوانح در هر منطقه با ذکر ویژگی ها، نشانه ها، طول مدت حادثه، میزان خسارات وارده و علل آن، اعلام نظر در خصوص اقدامات و برنامه هایی که باید انجام می گرفت یا بگیرد تا در حوادث مشابه از میزان تلفات و خسارات کاسته شود

د) تعیین نحوه ارتباط و اطلاع رسانی به مردم در مورد بروز حوادث غیرمترقبه و آموزش و تمرین لازم در این خصوص

هـ) شناسایی نقاط ضعف و موارد قابل اتکا (اعم از امکانات طبیعی یا احداثی) در هر منطقه و ارائه طرح جهت رفع مشکلات و تقویت نقاط ضعیف و آسیب پذیر، همچنین استفاده از امکانات و استحکامات بمنظور نجات و حفظ جان مردم و کاهش خسارات

ز) ارتباط با دیگر سازمان ها و ارگان های مشابه از طریق مجامع بین المللی بمنظور استفاده از تجربیات آنها و به روز کردن اطلاعات و تجهیزات

ح) پیش بینی راه های سریع و صحیح کمک رسانی

لذا به نظر می‌رسد با ساماندهی به موقع، توزیع وظایف و مسئولیت‌های یاد شده بین دستگاه‌های موجود به تناسب وضعیت و حدود اختیارات آنها امکان‌پذیر بوده و به این ترتیب اقدامات تخصصی هر یک از ارگان‌ها در حیطه تعیین شده مکمل اقدامات دیگران بوده و مجموعاً موجب کاهش آثار حوادث خواهند شد.

البته اقدامات زیادی تاکنون جهت تدوین شاخص‌های مربوط به مدیریت در حوادث غیرمترقبه به انجام رسیده است که در هر یک بخش‌های خاصی از موضوع مورد توجه قرار گرفته است. البته تجارب حاصل از حوادث گذشته در ایران و نیز تجارب جهانی نشان می‌دهند که مدیریت بهینه بحران و کاهش خطرپذیری سوانح بدون داشتن شاخص‌های مناسب که در برگیرنده کلیه ارکان حاکم و مرتبط با مولفه‌های مختلف مدیریت ریسک و بحران باشد، امکان‌پذیر نیست. بدین ترتیب می‌توان اذعان نمود در حال حاضر توجه خاصی به این شاخص‌ها نشده است.

امنیت پایدار

توسعه یعنی بهبود در وضعیت زندگی انسان‌ها در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، علمی و... که اگر فرایند بهبود در زندگی انسان‌ها، بدون تخریب محیط زیست بوده و توأم با عدالت اجتماعی باشد و در نتیجه با کمترین نوسان ادامه یابد به آن «توسعه پایدار» گفته می‌شود.

توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای فعلی خود را بدون خدشه‌دار کردن به توانایی نسل آینده برآورد ساخته و نیازهای خود را پاسخ گوید. در این تعریف حق هر نسل در برخورداری از همان مقدار سرمایه طبیعی که در اختیار دیگر نسل‌ها قرار داشته به رسمیت شناخته شده و استفاده از سرمایه طبیعی در حد بهره آن مجاز شمرده شده است. توسعه پایدار چشم‌اندازی مهم و جدید در مدیریت و سیاستگذاری عمومی است که بطور گسترده‌ای در هزاره جدید ظهور یافته است.

بر این اساس و با تاکید بر نظریه توسعه پایدار و نیز جرح و تعدیل نظریه‌های توسعه منطقه‌ای همچون نظریه مکان مرکزی، نظریه قطب رشد، نظریه مرکز رشد، نظریه مرکز-پیرامون، نظریه برگشت تمرکز، و نظریه عدالت منطقه‌ای، توسعه منطقه‌ای برمبنای تلفیق حرکت‌های توسعه از بالا و توسعه از پایین شکل یرد که در آن با اولویت‌دهی به نقش مردم و اجتماعات محلی و با استفاده از منابع داخلی منطقه، در جهت استفاده همه مردم از مزایای توسعه حرکت می‌شود.

«امنیت» یکی از مقولات اساسی و زیربنایی در هر جامعه‌ای، به ویژه جوامع در حال گذار محسوب می‌شود. برای نیل به جامعه‌ای امن و تحقق امنیت پایدار در نخستین گام تعریف و مفهوم‌سازی امنیت، شناخت عوامل تهدیدزا و ناامنی، تعیین شاخص‌ها و مولفه‌های امنیتی و توصیف و تبیین علی و کشف بسترها و زمینه‌های بحران‌ها و

نامنی‌ها امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر برای دولت‌ها به شمار می‌رود. اما از آنجا که تحولاتی که امروزه در مفهوم امنیت بوجود آمده هم در تبیین و اولویت‌گذاری چالش‌های امنیتی و هم در تعیین استراتژی‌های امنیتی و طراحی مدل و عملیات‌سازی سیاست‌های امنیتی نقش کلیدی ایفا می‌نمایند.

(ب) اهم چالش‌ها

مهمترین موانع و چالش‌های بخش امور اجتماعی به شرح زیر می‌باشد:

- فقدان سیاست‌ها و راهبردهای اجتماعی جامع و مشخص در حوزه مسائل و آسیب‌های اجتماعی
- فقدان برنامه‌ریزی جامع، منسجم و هدفمند در برخورد با پدیده آسیب‌های اجتماعی
- عدم هماهنگی و انسجام بین بخش‌های مختلف اجتماعی و در برخی موارد متناقض با یکدیگر
- کم توجهی به پشتوانه مردمی و جذب مشارکت اجتماعی در طراحی و اجرای برنامه‌ها
- عدم وجود نظام نظارت و ارزیابی مناسب در حوزه‌های مختلف اجتماعی
- ناکارآمدی و تعارض قوانین و مستندات راهبردی در امور اجتماعی
- فقدان شاخص مناسب و استاندارد نبودن شاخص‌های موجود و ابزارهای سنجش متناسب با ماهیت اجتماعی کشور
- خلاء مطالعات جامع و بنیادی، کاربردی، روندشناسی و آینده‌پژوهی در زمینه مسائل اجتماعی
- نبود متولی و هماهنگ‌کننده و مرجعی برای هدایت، هم‌افزایی و حمایت از برنامه‌های اجتماعی
- تغییر رویکردها و اولویت‌های اجتماعی و فرهنگی و بی‌نتیجه ماندن طرح‌ها با تغییر دولت‌ها و جابجایی مدیران
- اقدامات پراکنده، مقطعی، موردی، بخشی و سلیقه‌ای دستگاه‌ها در حوزه اجتماعی
- فقدان کارایی و اثربخشی واقعی احزاب در فضای سیاسی جامعه
- تدوام فضای غیرحزبی انتخابات در کشور
- ناکارآمدی قانون احزاب و تشکله‌ها
- وجود برخی دستگاه‌های موازی در صدور مجوز فعالیت کانون‌های صنفی و تخصصی
- نبود قانون عادی برای اجرای اصول ۱۲ و ۱۳ و ۱۵ قانون اساسی ناظر بر مذاهب، ادیان و زبانهای محلی
- ابهام و خلاء قانون در مبحث تبلیغات کاندیداها و عدم شفافیت مالی تبلیغات
- نبود قوانین خاص برای متخلفین انتخاباتی (جرم انگاری) و نبود مجازات‌های متناسب با تخلفات انتخاباتی

- تقطیع مناطق و نواحی همگن طبیعی کشور و برهم خوردن تعادل زیست محیطی با افزایش مداوم و بی‌رویه واحدهای تقسیمات کشوری
- افزایش رقابت‌های محلی و واگرایی و جدایی‌گزینی روزافزون در سطح سرزمین
- عدم التزام به نظام آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای در ایجاد واحدهای تقسیمات کشوری
- ضعف ارتباط اثربخش نهادهای متولی با دست‌اندرکاران حوزه زنان و خانواده
- فقدان الگوی مناسب مشارکت سیاسی- اجتماعی برای اقشار مختلف جامعه به ویژه زنان
- افزایش مرگ و میر و خسارات ناشی از حوادث
- افزایش هزینه‌های مربوط به عملیات اسکان اضطراری، بازسازی و...
- عدم امکان ساخت سرپناه‌های باکیفیت، به دلیل وجود فشارهای (طبیعی و غیر طبیعی) حاکم بر جامعه.
- افزایش معضلات اجتماعی (مصرف مواد مخدر و جرم و جنایت و...) و بروز مشکلات روحی - روانی در جامعه بعد از هر حادثه
- عدم استفاده از ظرفیت گروه‌های قومی و مذهبی در تامین امنیت و همگرایی ملی و اسلامی
- بهم خوردن ساخت و ترکیب جمعیت قومی و مذهبی در مناطق مرزی
- عدم تناسب مقدرات و امکانات دستگاه‌های تامین‌کننده نظم و امنیت با شرایط موجود و سطح انتظارات
- ضعف قانون‌گذاری در حوزه‌های مختلف امنیتی
- اشغال وسیع فرصت‌های شغلی توسط اتباع خارجی با توجه به نرخ بیکاری کشور
- رواج ازدواج‌های غیر قانونی اتباع خارجی با زنان ایرانی و تولد فرزندان بدون هویت شناسنامه‌ای
- ایجاد مطالبات جدید توسط نسل سوم مهاجران به دلیل نامأنوس بودن با فرهنگ کشور خود و تاثیرپذیری شدید از فرهنگ میزبان

ج) برنامه راهبردی

برنامه راهبردی (توسعه و ارتقاء سرمایه اجتماعی)

- اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی بخش	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی	- اجتماع محور کردن روش‌های کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی - تقویت نگرش علمی و اجماع نظری و عملی بین کُنشگران عرصه آسیب‌های اجتماعی و ذینفعان - درمورد راهکارهای حل مسائل و آسیب‌های اجتماعی
۲	ساماندهی وضعیت اجتماعی فرهنگی سکونتگاه‌های غیررسمی	- توانمندسازی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و تقویت مهارت‌های پایه ساکنان برای اداره زندگی خود و مشارکت در فرآیند بهسازی و تقویت محدوده‌ها و محله‌های هدف - تقویت پیوند کالبدی، اقتصادی و اجتماعی فرهنگی سکونتگاه‌های کشور

ردیف	هدف کلی بخش	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۳	بهبود و ارتقاء وضعیت اجتماعی نقاط بحرانی و حاد (پیشگیری از مهاجرت)	- توسعه متوازن منطقه ای و رشد شاخص های توسعه اقتصادی اجتماعی در نقاط بحرانی و حاد - تمرکززدایی در حوزه مدیریت ملی به حوزه های منطقه ای با رویکرد تقویت مدیریت محلی - ارائه مشوقهای مالی و کمکهای فنی و اعتباری و حقوقی
۴	ارتقاء سرمایه اجتماعی (تقویت اعتماد، رضایت و ارتباطات اجتماعی)	- ارتقای اعتماد مردم به سطوح مختلف عملکردی نظام (اعم از اعتماد به سطوح کلان، نهادهای و ساختارهای عملکردی، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد بین فردی) - گسترش ارتباطات اجتماعی - تقویت تعامل بین مردم، دولت و تشکلهای
۵	تقویت مشارکتهای اجتماعی مردم نهاد	- آموزش و توانمندسازی تشکلهای - حمایت و کمک به تشکلهای و جلب مشارکت نهادهای مدنی در عرصه های اجتماعی - مشارکت نهادهای و تشکلهای اجتماعی در نظام تصمیم گیری، برنامه ریزی و نظارت بر عملکرد دستگاههای اجرایی
۶	ترویج گفتمان اجتماعی و سبک زندگی ایرانی اسلامی (بازتولید هنجارها و ارزشهای اجتماعی)	- ترویج آموزه های دینی و قرآنی، نشر فرهنگ ایثار و الگوپردازی مفاخر ملی و نمادسازی از مفاخر دینی و ملی - ترویج الگوهای بومی (اسلامی-ایرانی) در سبک زندگی و گفتمانهای اجتماعی
۷	تحکیم بنیان خانواده	- ارتقاء نظام مشاوره و آشنایی پیش از ازدواج برای همسان گزینی در بین جوانان در محیط دانشگاه و محیط های اجتماعی برای ازدواج پایدار - آموزش، توانمندسازی و توسعه نظام مشاوره خانواده (با تأکید بر توانایی حل مسئله و کنترل خشم) بمنظور تاب آوری در مشکلات و بحران های زندگی - توانمندسازی زنان سرپرست خانوار - بازطراحی الگوهای سنتی تشکیل و اداره خانواده مبتنی بر الگوهای اسلامی ایرانی در جامعه جدید
۸	ارتقاء نشاط اجتماعی	- ارتقاء سطح کیفی خدمات در تفرجگاهها و ساماندهی سواحل - بهبود فعالیتهای فراغتی از طریق ارتقاء کمی و کیفی برنامه های فراغتی و انجام اصلاحات ساختاری - ارتقاء سلامت معنوی از طریق ترویج اخلاق در سطح جامعه - گسترش کمی و کیفی جشنهای مذهبی و ملی در سطوح منطقه ای، محلی و بومی
۹	انسجام در مدیریت اجتماعی کشور	- الحاق و ادغام سازمانها و بخشهای موازی - تنقیح قوانین و مقررات و تدوین سیاستها و برنامه های جامع و عملیاتی در حوزه اجتماعی

– اهداف کمی

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		سالهای برنامه ششم					وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳
		عنوان هدف	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	کنترل و کاهش آسیبهای اجتماعی	توقف روند صعودی و کاهش میزان طلاق	میزان (در هر ده هزار نفر جمعیت)	۲۱/۹	۱۹	۱۸/۱	۱۷	۱۶/۱	
		کاهش میزان اعتیاد به مواد مخدر و الکل	میزان (در هر ده هزار نفر جمعیت)	۱۴/۱ (در سال ۹۱)	۱۲/۵	۱۱	۹/۵	۸	
		کاهش میزان تصادفات جاده ای	میزان (در هر ده هزار نفر جمعیت)	۸/۸	۸/۴	۷/۶	۷/۲	۶/۸	
		کاهش تعداد زندانیان	میزان (در هر ده هزار نفر جمعیت)	۲۸	۲۷	۲۵/۵	۲۴	۲۲/۵	۲۱

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی عنوان هدف	واحد	وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
					۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۲	سازماندهی فرهنگی سکونتگاه‌های غیررسمی	بهبود وضعیت شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی در سکونتگاه‌های غیررسمی	درصد	-	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
		جلب مشارکت‌های اجتماعی و هماهنگ‌سازی (ساکنین، سازمانهای مردم نهاد و خیریه‌ها) در بهبود وضعیت مناطق	تعداد شکل	-	۲۰۰۰	۲۵۰۰	۳۰۰۰	۳۵۰۰	۴۰۰۰
		توانمندسازی و ارتقاء مهارت‌های پایه زندگی ساکنین مناطق	هزار نفر ساعت	-	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰
۳	بهبود و ارتقاء وضعیت اجتماعی نقاط شهری (ت) و حاشیه‌ای (ب) بحرانی و حاد (پیشگیری از)	ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخصهای اجتماعی (مبتنی بر ضوابط آمایش سرزمین) در ۱۴ استان کشور	تعداد (استانهای بحرانی)		۵	۳	۳	۲	۱
		ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخصهای اجتماعی ۸۰ شهرستان کشور	پروژه		۶۰	۶۰	۴۵	۴۵	۳۰
		ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخصهای اجتماعی (مبتنی بر ضوابط آمایش سرزمین) در ۱۷۵ نقطه شهری در سراسر کشور	شهرهای بحرانی		۵۰	۴۰	۳۵	۳۰	۲۰
		ارتقاء شاخصهای عمومی کار و شغل به سطح میانگین شاخصهای عمومی استان در شهرستانهای با نرخ بیکاری واقعی بالای ۲۵٪	شهرستان		۲۰	۳۰	۳۰	۲۰	-
		افزایش سهم منابع بانکی مناطق بحرانی (سالانه ۲۰٪)	درصد		۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۴	ارتقاء سرمایه اجتماعی (تقویت اعتماد، رضایت و ارتباطات اجتماعی)	افزایش اعتماد عمومی در سطوح کلان، میانه و خرد (کل)	درصد	۶۴۶	۶۸	۷۲	۷۴	۷۶	۷۸
		افزایش رضایت اجتماعی از طریق ارتقاء سطح خدمات و ترویج حکمرانی خوب	درصد	۵۳۶	۵۵	۵۸	۶۰	۶۲	۶۴
		افزایش کیفیت خدمات سازمانی (عملکرد، کارایی و پاسخگویی)	درصد	۵۵۶	۶۰	۶۵	۷۰	۷۵	۸۰
		تقویت و افزایش پیوندهای قومی، مذهبی و ملی از طریق افزایش جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی، هنری و ...	جشنواره	۵۰	۵۰	۷۰	۱۰۰	۱۵۰	۲۰۰
۵	تقویت مشارکتهای اجتماعی مردم نهاد	افزایش کمی تشکلهای اجتماعی به میزان ۱۰۰٪ وضع موجود	تشکل	۱۰/۰۰۰	۲/۰۰۰	۲/۰۰۰	۲/۰۰۰	۲/۰۰۰	۲/۰۰۰
		واگذاری فعالیت‌های اجتماعی دستگاه‌ها به تشکلهای	درصد	۰	۱۰	۱۵	۲۰	۳۰	۴۰
		افزایش مشارکت اجتماعی مردم از طریق عضویت در تشکلهای اجتماعی به میزان ۵ برابر وضع موجود	میلیون نفر	۱	۱/۵	۲	۳	۴	۵
		آموزش فعالان تشکلهای اجتماعی	هزار نفر ساعت	۵۰	۲۰۰	۳۲۰	۴۸۰	۶۴۰	۸۰۰
		کمک و پشتیبانی سخت افزاری از ۲۰۰۰۰ تشکل غیردولتی در طول برنامه (سالانه ۴۰۰۰ تشکل)	تشکل	-	۴۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰
		نظارت بر فعالیت تشکلهای اجتماعی	هزار نفر ساعت	۴	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
		ایجاد خانه تشکلهای مراکز استانها	استان	-	۲۰	۱۱	-	-	-

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان هدف	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۶	ترویج گفت‌وگوهای اجتماعی و سبک زندگی ایرانی اسلامی (بازتولید هنجارها و ارزشهای اجتماعی)	حمایت از تولید ۴۳ مجموعه نمایشی در حوزه آسیبها و سرمایه اجتماعی	مورد	-	۶	۸	۹	۱۰	۱۰
		حمایت از تولید مقالات علمی و پایان نامه ها در حوزه آسیبها و سرمایه اجتماعی	مورد	-	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰
		حمایت از تولید محتوا و ایجاد جریان در فضای مجازی برای مقاوم سازی در حوزه آسیبها و تقویت سرمایه اجتماعی	هزار مورد	-	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
		تهیه الگوهای گفت‌وگو و سبک زندگی ایرانی اسلامی	مورد	-	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸
۷	تحکیم بنیان خانواده	آموزش و توانمندسازی زنان سرپرست خانوار	هزار نفر	-	۱۰۰	۱۵۰	۲۰۰	۲۵۰	۳۰۰
		پشتیبانی، تقویت و تکمیل مراکز مشاوره خانواده	تعداد	-	۴۰۰	۶۰۰	۸۰۰	۱۰۰۰	۱۲۰۰
		کمک هزینه مسکن زوج‌های جوان در نقاط بحرانی و حاد	تعداد (هزارزوج)	-	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۵
۸	ارتقاء نشاط اجتماعی	افزایش حجم برنامه های فرهنگی و اجتماعی در سواحل و تفرجگاهها	تعداد		۱۰۰۰	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۴۰۰۰	۵۰۰۰
		برگزاری جشنواره های مذهبی، ملی، منطقه‌ای، محلی و بومی در حوزه‌های مختلف	تعداد		۳۰	۴۰	۵۰	۵۰	۵۰
۹	انجام درمذیریت اجتماعی کشور	تدوین برنامه جامع / بخش‌های اجتماعی (ارتقاء سرمایه اجتماعی و کاهش آسیبهای اجتماعی) و پیوستهای مربوطه و تصویب در شورای عالی اجتماعی	تعداد		۱۰	۲۰	۵	۵	۱۰
		تدوین برنامه استانی توسعه اجتماعی (ارتقاء سرمایه اجتماعی و کاهش آسیبهای اجتماعی) و پیوستهای مربوطه در کارگروه امور اجتماعی و فرهنگی استانها	تعداد		۶	۶	۶	۶	۶
		تجمیع و تنقیح کلیه قوانین و وظایف، ماموریت‌ها و... اسناد بالادستی در حوزه اجتماعی	درصد		۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
		همانگی در مدیریت اختصاص و مصارف منابع مالی حوزه اجتماعی و ارتقاء بهره‌وری منابع	درصد		۵۰	۵۰	-	-	-
		واگذاری اختیارات لازم به مقامات محلی	درصد		۳۰	۳۰	۴۰	-	-
		تدوین و تصویب قوانین، دستورالعمل‌ها، مقررات و الزام به تهیه پیوست اجتماعی برای تمام پروژه های بزرگ مقیاس دولت و شهرداریها و بخش خصوصی	تعداد		۱۵	۳۰	۵۰	۱۰	۱۰

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	- اجتماع محور کردن روش‌های کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی - تقویت نگرش علمی و اجماع نظری و عملی بین کنشگران عرصه آسیب‌های اجتماعی و ذینفعان درمورد راهکارهای حل مسائل و آسیب‌های اجتماعی	- کاهش ۲۵ درصدی آسیب‌های اجتماعی - انجام اصلاحات ساختاری و فرآیندی در زمینه آسیب‌های اجتماعی با هدف ارتقاء بهره‌وری عملکرد بخش دولتی - گسترش چتر خدمات اجتماعی و حمایتی به اقشار در معرض آسیب و آسیب دیده - تأمین منابع پایدار و جلب مشارکت بخش خصوصی و تشکلهای غیردولتی - افزایش تحقیقات علمی کاربردی به منظور مواجهه با آسیب‌های اجتماعی - افزایش مشارکت مردم و نهادهای غیردولتی در کاهش آسیب‌های اجتماعی	- آموزش‌های عمومی و فراگیر برای پیشگیری از حوادث و آسیب‌های اجتماعی - افزایش کمی و کیفی خدمات مشاوره اجتماعی - افزایش مددکاری‌های اجتماعی - افزایش خدمات اورژانس اجتماعی
۲	- توانمندسازی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و تقویت مهارت‌های پایه ساکنان برای اداره زندگی خود و مشارکت در فرآیند بهسازی و تقویت محدوده‌ها و محله‌های هدف - تقویت پیوند کالبدی، اقتصادی و اجتماعی فرهنگی سکونتگاه‌های کشور	- تقویت مشارکت ساکنین و نهادهای محلی (شوراهای محله) و تشکلهای اجتماعی (سازمان‌های مردم نهاد) در تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات و حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی در محلات و مناطق هدف - نظارت و واپایش عملکرد و فعالیت دستگاهها در ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی در مناطق - آموزش و ارتقاء سطح آگاهی‌های ساکنین این مناطق نسبت به پیامدهای ناگوار آسیب‌های اجتماعی و روشهای مقابله با آسیب‌ها - ارائه خدمات مشاوره‌ای و خدمات اورژانس اجتماعی	- مشارکت شوراهای محله و روستا در توانمندسازی‌های اجتماعی - ارائه آموزش‌های توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی - افزایش اورژانس‌های اجتماعی
۳	- توسعه متوازن منطقه‌ای و رشد شاخص‌های توسعه اقتصادی اجتماعی در نقاط بحرانی و حاد - تمرکز زدائی در حوزه مدیریت ملی به حوزه‌های منطقه‌ای با رویکرد تقویت مدیریت محلی - ارائه مشوقهای مالی و کمکهای فنی و اعتباری و حقوقی	- افزایش اختیارات مدیریت منطقه‌ای و محلی با اولویت مناطق کم برخوردار - ارتقاء شاخصهای توسعه زیر ساخت‌های کشاورزی، صنعتی؛ دامپروری و ... در این مناطق با اولویت مناطق مرزی - ارائه کمکهای فنی و اعتباری برای ایجاد اشتغال مولد و پایدار در این مناطق - ارائه مشوقهای مالی برای جذب سرمایه‌گذاری در این مناطق	- مشارکت عمومی مردم در توانمندسازی‌های اجتماعی از طریق شوراهای شهر و روستا و محله - ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخصهای اجتماعی (مبتنی بر ضوابط آمایش سرزمین) در ۱۴ استان کشور - ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخصهای اجتماعی ۸۰ شهرستان در سراسر کشور (حداقل ۳ پروژه در سال برای هر شهرستان توسط دستگاه‌های ذی‌ربط) - ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخصهای اجتماعی (مبتنی بر ضوابط آمایش سرزمین) در ۱۷۵ نقطه شهری در سراسر کشور - ارتقاء شاخصهای عمومی کار و شغل به سطح میانگین شاخصهای عمومی استان در شهرستانهای با نرخ بیکاری واقعی بالای ۲۵٪ - تکمیل طرح‌های تولیدی بخش کشاورزی، صنعت، خدمات و گردشگری از محل صندوق توسعه ملی - افزایش سهم منابع بانکی مناطق بحرانی (سالانه ۲۰٪) - اعمال سیاستهای تشویقی نظیر بخشودگی مالیاتی به مدت ۲۰ سال برای سرمایه‌گذاران در مناطق بحرانی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۴	- ارتقای اعتماد مردم به سطوح مختلف عملکردی نظام (اعم از اعتماد به سطوح کلان، نهادها و ساختارهای عملکردی، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد بین فردی) - گسترش ارتباطات اجتماعی - تقویت تعامل بین مردم، دولت و تشکلهای	- تقویت روحیه تعاون و جمع گرایی(در مقابل فردگرایی) برای تقویت مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف از طریق برنامه‌های فرهنگی و هنری - تقویت پیوندهای مذهبی، قومی و ملی در اقشار و اقوام مختلف از طریق برپایی جشنواره‌ها و حمایت از برنامه‌های ایرانگردی - هماهنگی و حمایت از برنامه‌های مربوط به ارتقاء سرمایه اجتماعی دستگاه‌های اجرایی و بخش غیردولتی - مشارکت تشکلهای مردم نهاد در نظام تصمیم‌گیری کشور - شفافیت در فرآیندهای نظامات اداری و اجرایی و مبارزه مؤثر با فساد	- برگزاری جشنواره‌های قومی، فرهنگی، اجتماعی، محلی - افزایش خدمات عمومی و اجتماعی - مشارکت مردم محله‌های مختلف در تصمیم‌گیری برای کاهش آسیب‌های اجتماعی - مشارکت تشکلهای اجتماعی در موضوعات اجتماعی - افزایش کیفیت خدمات سازمانی (عملکرد، کارائی و پاسخگوئی) - ساماندهی و توسعه فضاها و محیط‌های اجتماعی برای ترویج ارتباطات چهره به چهره - تقویت و افزایش پیوندهای قومی، مذهبی و ملی از طریق افزایش جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی، هنری و ... - ارتقاء سطح رعایت حقوق شهروندی در سطوح مختلف عملکردی دستگاه‌های اجرایی
۵	- آموزش و توانمندسازی تشکلهای - حمایت و کمک به تشکلهای و جلب مشارکت نهادهای مدنی در عرصه‌های اجتماعی - مشارکت نهادها و تشکلهای اجتماعی در برنامه ریزی و نظارت بر عملکرد دستگاه‌های اجرایی	- بستر سازی قانونی برای توسعه نهادها ، انجمن‌ها ، کانون‌ها و تشکلهای اجتماعی - تقویت مشارکت های مردمی - گسترش آموزش به تشکلهای مردم نهاد - ارائه مشوق های فرهنگی به بخش خصوصی حامی به سازمان های مردم نهاد - عضویت نمایندگان تشکلهای غیردولتی در نهادهای تصمیم گیر و تصمیم ساز در سطوح ملی ، منطقه ای و محلی	- نظارت بر فعالیت‌های اجتماعی - افزایش کمی تشکلهای اجتماعی به میزان ۱۰۰٪ وضع موجود - واگذاری فعالیت‌های اجتماعی دستگاه‌ها به تشکلهای - افزایش مشارکت اجتماعی مردم از طریق عضویت در تشکلهای اجتماعی به میزان ۵ برابر وضع موجود - آموزش فعالان تشکلهای اجتماعی - نظارت بر فعالیت تشکلهای اجتماعی - نظارت تشکلهای اجتماعی بر فعالیتهای دستگاه‌های اجرایی کشور - مشارکت تشکلهای اجتماعی در نظام برنامه‌ریزی کشور
۶	- ترویج آموزه‌های دینی و قرآنی، نشر فرهنگ ایثار و الگوپردازی مفاخر ملی و نمادسازی از مفاخر دینی و ملی - ترویج الگوهای بومی (اسلامی-ایرانی) در سبک زندگی و گفتمان‌های اجتماعی	- فرهنگ سازی و ترویج الگوها و آموزه‌های دینی و ملی مبتنی بر الگوی اسلامی ایرانی از طریق برنامه سازی در رسانه ملی و شبکه‌های مجازی و متون آموزش رسمی - جلوگیری از ترویج نمادهای غربی و زدودن نمادهای بیگانه ، حذف بدعت‌ها و خرافات و ترویج نمادهای اسلامی ایرانی - افزایش آستانه تحمل در زندگی اجتماعی و خانوادگی از طریق ترویج اخلاق اسلامی و گسترش روحیه فداکاری و گذشت	- تهیه و ارائه الگوهای مطلوب سبک زندگی - تولید ۴۳ مجموعه نمایشی در حوزه آسیب‌ها و سرمایه اجتماعی - تولید ۱۵۰ برنامه مستند و ترکیبی در حوزه آسیب‌ها و سرمایه اجتماعی - تولید مقالات علمی و پایان‌نامه‌ها در حوزه آسیب‌ها و سرمایه اجتماعی - تولید محتوا و ایجاد جریان در فضای مجازی برای مقاوم سازی در حوزه آسیب‌ها و تقویت سرمایه اجتماعی - تهیه الگوهای گفتمان و سبک زندگی ایرانی اسلامی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۷	- ارتقاء نظام مشاوره و آشنایی پیش از ازدواج برای همسان گزینی در بین جوانان در محیط دانشگاه و محیط‌های اجتماعی برای ازدواج پایدار - آموزش، توانمندسازی و توسعه نظام مشاوره خانواده (با تأکید بر توانایی حل مسئله و کنترل خشم) بمنظور تاب آوری در مشکلات و بحران‌های زندگی - توانمندسازی زنان سرپرست خانوار - بازطراحی الگوهای سنتی تشکیل و اداره خانواده مبتنی بر الگوهای اسلامی ایرانی در جامعه جدید	- افزایش مراکز خدمات مشاوره رایگان برای ارائه مشاوره پیش و بعد از ازدواج - تبیین و ترویج الگوهای موفق اداره خانواده - افزایش کمی و ارتقاء کیفی جمعیت از طریق اعمال سیاست‌های تشویقی و ارتقاء رضایت اجتماعی و امید به آینده (بویژه در بین اقشار متوسط و نخبگان) برای تحقق سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در زمینه جمعیت - گسترش نظام حمایت اجتماعی بعد از طلاق به منظور کاهش آسیب‌های طلاق‌های ضروری - گسترش حمایت‌های اجتماعی از زنان در معرض آسیب و آسیب دیده	- بهبود مراکز و اورژانس حمایت‌های اجتماعی - آموزش و توانمندسازی زنان سرپرست خانوار - تولید و اجراء بسته آموزشی و فرهنگی برای خانواده‌های جوان - تقویت مراکز مشاوره خانواده - کمک به تشکیل آسان خانواده
۸	- ارتقاء سطح کیفی خدمات در تفرجگاه‌ها و ساماندهی سواحل - بهبود فعالیت‌های فراغتی از طریق ارتقاء کمی و کیفی برنامه‌های فراغتی و انجام اصلاحات ساختاری - ارتقاء سلامت معنوی از طریق ترویج اخلاق در سطح جامعه - گسترش کمی و کیفی جشنهای مذهبی و ملی در سطوح منطقه ای، محلی و بومی	- ساماندهی تعطیلات کشور و ساعات کار و فعالیت - ارتقاء بهره‌وری کاربر بخش دولتی و افزایش بازده فعالیت‌های آموزشی (در مدارس ودانشگاهها) - بهسازی فضاهای شهری در جهت ارتقاء نشاط اجتماعی - گسترش اماکن تفریحی، فرهنگی و ورزشی - برگزاری جشن‌های بومی محلی در سطوح ملی و منطقه‌ای	- تنوع بخشی برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی در سواحل و تفرجگاه‌ها - بازنگری و تدوین قوانین و مقررات مربوط به تعطیلات و ساعات کار و فعالیت - بازنمایی و بازتولید جشن‌ها و ورزش‌های بومی و محلی - تهیه برنامه‌های اوقات فراغت با تأکید بر گردشگری هویتی در داخل کشور - شکل‌گیری جشنواره‌های مذهبی، ورزشی، ادبی، هنری، ملی، منطقه‌ای، محلی و بومی در حوزه‌های مختلف
۹	- اصلاح ساختارها، الحاق و انتزاع سازمان‌ها و بخش‌های موازی - تنقیح قوانین ومقررات و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های جامع و عملیاتی در حوزه اجتماعی	- هماهنگی مدیریت اختصاص و مصرف منابع، اطلاعات و داده‌های امور اجتماعی در سطح کشور - بررسی و اصلاح قوانین و مقررات و اسناد بالادستی بمنظور انسجام در مدیریت امور اجتماعی	- تدوین برنامه جامع/ سند ملی توسعه اجتماعی (ارتقاء سرمایه اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی) و پیوست‌های مربوطه و تصویب در شورای عالی اجتماعی - تدوین برنامه استانی توسعه اجتماعی (ارتقاء سرمایه اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی) و پیوست‌های مربوطه در کارگروه امور اجتماعی و فرهنگی استان‌ها - تجمیع و تنقیح کلیه قوانین وظایف، ماموریت‌ها و... اسناد بالادستی در حوزه اجتماعی - تجمیع کارگروه‌ها، شوراهای، ستادها و کمیته‌های تصمیم‌گیر در حوزه اجتماعی در سطح ملی و استانی و پیشنهاد الحاق به مراجع ذی‌ربط - ارتقاء بهره‌وری منابع حوزه اجتماعی - واگذاری اختیارات لازم به مقامات محلی
۱۰	- نهادسازی لازم برای تهیه پیوست اجتماعی طرح‌های کلان بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، زیربنایی و فرهنگی کشور	- تدوین ضوابط و معیارها و شرح خدمات پیوست اجتماعی - آموزش وتربیت نیروی انسانی متخصص توسط نظام دانشگاهی وتوانمندسازی بخش خصوصی برای تهیه پیوست اجتماعی - رعایت ضوابط و معیارهای پیوست اجتماعی در کلیه طرح‌های کلان کشور	- تهیه دستورالعمل پیوست اجتماعی طرح‌های کلان - تدوین و تصویب قوانین، دستورالعمل‌ها، مقررات و الزام به تهیه پیوست اجتماعی برای تمام پروژه‌های بزرگ مقیاس دولت و شهرداریها و بخش خصوصی - ارزیابی تأثیرات اجتماعی صنایع نفت، گاز و پتروشیمی - ارزیابی تأثیرات اجتماعی طرح‌های توسعه منابع آب و سدسازی - ارزیابی تأثیرات اجتماعی طرح‌های بزرگ صنایع و معادن - ارزیابی تأثیرات اجتماعی طرح‌های توسعه و عمران شهری و روستایی (راه و شهرسازی) - ارزیابی تأثیرات اجتماعی طرح‌ها و فعالیت‌های کلان اقتصادی و بانکی

برنامه راهبردی (توسعه سیاسی)

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی بخشی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	– تقویت و توانمندسازی احزاب و تشکلهای سیاسی	– بسترسازی قانونی و اجرایی به منظور واقعی کردن فعالیت احزاب و تسهیل فرایند قانونی فعالیت شعب فرعی آنها (شهرستانی) – تقویت رویه های قانونی و اجرایی نظارت بر فعالیت احزاب – اعتلاء و ارتقای فرهنگ فعالیت حزبی در کشور – معاضدت حقوقی و حمایت مالی دولت از احزاب
۲	– حفظ و تقویت وحدت، همبستگی و وفای ملی ایرانیان و – فراهم آوردن شرایط و زمینه های اجرای اصول ۱۲- ۱۵ و ۱۳ و ۱۹ قانون اساسی	– اتخاذ و اجرای سیاستهای جامع، متوازن و همه جانبه در ابعاد سیاسی، اجتماعی، و فرهنگی – تقویت مشارکت همه اقوام در امور کشور و تسهیل فرآیند ملت سازی – فراهم کردن زمینه های کاهش تبعیض و از بین بردن زمینه های تفرقه، اختلاف، تجزیه طلبی و جلوگیری از تبدیل مسائل قومی به تهدید علیه وحدت و امنیت ملی – هماهنگی مناسب بین دستگاهی و ایجاد وحدت رویه در هدایت و مدیریت مسائل قومی – گسترش تشکلهای غیر دولتی در مناطق قومی و مذهبی
۳	– ایجاد فضای آزاد و عادلانه در رقابتهای انتخاباتی (مکانیزه کردن)	– توسعه و تجهیز زیر ساختهای مخابراتی و اینترنت برای برگزاری انتخابات – تقویت آزادی های سیاسی و ایجاد بستر مناسب جهت بهره برداری از آن – تقویت آزادی های مشروع مدنی در جهت افزایش مشارکت سیاسی
۴	– استقرار متوازن جمعیت در مناطق و پیشگیری از – مهاجرت گسترده از پیرامون به مرکز	– ضابطه مند کردن ایجاد سطوح تقسیمات کشوری جدید مبتنی بر ظرفیت های زیستی و ضوابط آمایش سرزمین – بستر سازی و فراهم کردن زیر ساختهای استقرار پایدار جمعیت و بالفعل سازی ظرفیت های بالقوه مناطق در معرض آسیب زیست انسانی و مهاجر فرست
۵	– نهادینه کردن مشارکت سیاسی زنان	– بسترسازی و ایجاد زمینه دستیابی به فرصت های برابر بین زنان و مردان در کلیه ابعاد مشارکت سیاسی

اهداف کمی

تعیین اهداف کمی احزاب و تشکلهای صنفی بر حسب اهداف کلی در برنامه ششم

ردیف	هدف کلی بخشی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال های برنامه ششم				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	– تقویت و توانمندسازی احزاب و تشکلهای سیاسی	– کمک مالی به احزاب و تشکل های سیاسی فعال	حزب	۶۰	۹۰	۱۲۰	۱۵۰	۱۸۰	۲۱۰

تعیین اهداف کمی اقوام و اقلیت های مذهبی بر حسب اهداف کلی در برنامه ششم

ردیف	هدف کلی بخشی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال های برنامه ششم				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	حفظ و تقویت وحدت، همبستگی و وفای ملی	برگزاری جشنواره های اقوام در مناطق قومی و مذهبی (۱۵ استان)	تعداد جشنواره		۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	
		برگزاری جشنواره های ورزشی (۱۵ استان) در مناطق قومی و مذهبی	تعداد جشنواره		۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	
		برگزاری نشست های هم اندیشی با علمای اهل سنت	نشست		۱۲۴	۱۲۴	۱۲۴	۱۲۴	

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		پایان سال ۱۳۹۲ وضعیت	سال های برنامه ششم				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۲	فراهم آوردن شرایط و زمینه های اجرای اصول ۱۲-۱۵-۱۳ و ۱۹ قانون اساسی	برگزاری نشست با اقلیت های دینی در استان های مرتبط (۲۰ استان) تقویت نخبگان در مناطق قومی و مذهبی	تعداد نشست نفر		۶۰ ۶۲	۶۰ ۶۲	۶۰ ۶۲	۶۰ ۶۲	
۳	ایجاد فضای آزاد و عادلانه در انتخابات (مکانیزه کردن)	مکانیزه کردن شعب اخذ رای مکانیزه کردن فرایند اخذ رای	درصد درصد	۳٪ ۹۰٪	۲۰٪ ۹۰٪	۶۰٪ ۱۰۰٪	۱۰۰٪ ۱۰۰٪	۱۰۰٪ ۱۰۰٪	۱۰۰٪ ۱۰۰٪

- راهبردها، سیاست ها و اقدام های اساسی

ردیف	راهبردها	سیاست	اقدام اساسی
۱	بستر سازی قانونی و اجرایی به منظور واقعی کردن فعالیت احزاب و تسهیل فرایند قانونی فعالیت شعب فرعی آنها (شهرستانی)	- تقویت حضور و مشارکت مردم در عرصه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی از طریق تسهیل تشکیل حزب، شعب شهرستانی احزاب، تأسیس رسانه حزبی و فعالیت جبهه حزبی - حمایت از آزادی های مشروع و صیانت از حقوق اساسی ملت	- تدوین و ابلاغ سازوکارهای صدور مجوز شعب شهرستانی احزاب - تدوین و ابلاغ سازوکارهای سهل تر مجوز تأسیس و صدور پروانه احزاب - آموزش و ارتقای دانش کارشناسان احزاب استاندارها و فرمانداری ها - تدوین و ابلاغ ضوابط و شرایط دریافت مجوزهای رسانه های حزبی - تهیه، تدوین و ابلاغ سازوکارهای فعالیت جبهه حزبی
	تقویت رویه های قانونی و اجرایی نظارت بر فعالیت احزاب	- جهت دهی جریانات سیاسی به پابندی به ارزش های اسلامی - انقلابی، دفاع از منافع ملی، دشمن ستیزی، قانون پذیری و اصول اخلاقی.	- اصلاح و روز آمدن نمودن فرایند های اجرایی و آیین نامه برگزاری همایش ها و مراسمات حزبی - تدوین و ترویج مولفه های منشور اخلاقی فعالیت احزاب - تعریف و تفکیک جرم سیاسی
	اعتلاء و ارتقای فرهنگ فعالیت حزبی در کشور	- افزایش سطح آگاهی های عمومی در زمینه فعالیت های سیاسی و حزبی - افزایش سطح آگاهی های تخصصی احزاب و فعالیت های حزبی و سیاسی - توانمند سازی احزاب	- برگزاری کارگاه های آموزشی ویژه شعب شهرستانی احزاب - برگزاری دوره های متقابل احزاب ایران با احزاب کشورهای دیگر - اختصاص واحدهای درسی ویژه احزاب در مجموعه رشته های علوم سیاسی - آرایه آموزش های عمومی حزبی و سیاسی در رسانه های جمعی ملی و محلی
	معاضدت حقوقی دولت از احزاب	- تمهید ضوابط و سازوکارهای حمایتی همه جانبه احزاب و فعالین حزبی	- اختصاص تسهیلات و کمک های حقوقی و اعتباری به احزاب - بهره گیری از تجارب و یافته های کشورهای دیگر در زمینه تامین هزینه های مالی احزاب
۲	اتخاذ و اجرای سیاست های جامع، متوازن و همه جانبه در ابعاد سیاسی، اجتماعی، و فرهنگی.	- رعایت اصل شایسته سالاری و بکارگیری نیروهای شایسته اقوام در دستگاه های مختلف و تعیین چارچوب های لازم در مورد نحوه احراز صلاحیت ها و تعیین سطوح مدیریت - ساماندهی و جهت دهی مطالبات قومی در ابعاد مختلف به نحوی که سطوح مطالبات با امکانات و ظرفیت های ملی هماهنگ باشد - بستر سازی و ایجاد زمینه برای حضور نخبگان معتدل قومی در ادارات و سازمان های رسمی. - تقویت ارزش ها و آرمان های مشترک به منظور بالا بردن سطح همگرایی در میان اقوام	- استخدام و بکارگیری بیشتر نیروهای شایسته و توانمند اقوام به ویژه در سطوح مدیریت دستگاه های اجرایی - اختصاص تسهیلات و کمک های حقوقی، فنی و اعتباری به نخبگان قومی و بکارگیری بیشتر آنان در ادارات و سازمان های رسمی برای ارائه خدمت

ردیف	راهبردها	سیاست	اقدام اساسی
		- حفظ و تقویت هویت ملی و فرهنگی، تأکید بر تاریخ مشترک، فرهنگ و هویت مشترک با هدف تقویت وحدت ملی. - هدایت و مدیریت خواسته های قانونی و مشروع اقوام در چارچوب قانون اساسی و سیاست های کلان نظام با حفظ وحدت و وفاق ملی	
	تقویت مشارکت همه اقوام در امور کشور و تسهیل فرآیند ملت سازی	- شناسایی، معرفی و نکوداشت چهره های ملی، مفاخر فرهنگی و علمی اقوام، قهرمانان ملی و مواردی از این قبیل با هدف تقویت حس یگانگی ملی و تعلق هر چه بیشتر اقوام به نظام	- شناسایی، معرفی و نکوداشت چهره های ملی و مفاخر فرهنگی و علمی اقوام
	فراهم کردن زمینه های کاهش تبعیض و از بین بردن زمینه های تفرقه، اختلاف، تجزیه طلبی و جلوگیری از تبدیل مسائل قومی به تهدید علیه وحدت و امنیت ملی.	- پرهیز از افراط کاری قومی، نژادی، زبانی و ... که به مفهوم نفی هویت سایر اقوام باشد. - رفع زمینه های سوء تفاهم، احساس تبعیض، بی عدالتی، حقارت و ایجاد حس مشارکت گسترده در میان اقوام. - پرهیز از هر گونه برخورد قهرآمیز و انسداد سیاسی با خواسته های قانونی و مشروع اقوام. - تفکیک و تمیز قائل شدن میان خواسته های مشروع و قانونی اقوام از تحریکات و اقدامات ضد انقلاب و معاندین - تمیز قابل شدن میان عناصر تأثیر گذار و معتدل و عناصر افراطی مرتبط با بدنه اقوام و برخورد قاطع با عوامل فرصت طلب و تجزیه طلب - احترام به آداب، فرهنگ، زبان و نمادهای فرهنگی و قومی و پرهیز از هر گونه تحقیر و بی احترامی - خنثی سازی تحریکات کشورهای همجوار بر اقوام داخل کشور و استفاده بهینه از ظرفیت های قومی و ملی برای تأثیرگذاری روی اقوام کشورهای همسایه در جهت تقویت امنیت ملی. - مقابله با زمینه های پیدایش تشکل های افراطی و فراهم کردن شرایط برای نقش آفرینی و گسترش تشکل های معتدل قومی	- ایجاد هماهنگی و وحدت رویه بین دستگاه های ذی ربط در هدایت و مدیریت مسائل قومی - برگزاری جشنواره های منظم اقوام، در مناطق قومی و مذهبی - برگزاری جشنواره های فرهنگی، ورزشی در مناطق قومی و مذهبی - برگزاری نشست های هم اندیشی با علمای اهل سنت - برگزاری نشست با اقلیت های دینی در استان های مرتبط - حمایت و کمک به انجمن های ادبی، فرهنگی و هنری اقوام - آموزش، اطلاع رسانی همگانی و آگاه سازی عامه مردم از ترفندهای و تحریکات کشورهای همجوار برای ایجاد اختلافات قومی در کشور - تقویت نخبگان در مناطق قومی و مذهبی - پرداخت کمک های مالی به اقلیت های دینی مصرح در قانون اساسی
	گسترش تشکلهای غیر دولتی در مناطق قومی و مذهبی	- گسترش تشکل های سیاسی، رسمی و فراگیر ملی به مناطق قومی و تقویت و حمایت از تشکل های سنتی مانند تشکل های عشایری.	- حمایت و کمک به فراگیر شدن تشکل های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی رسمی و ملی در مناطق قومی - حمایت از تشکل های سنتی مانند تشکل های عشایری
۳	- ایجاد فضای آزاد و عادلانه در انتخابات - نهادینه کردن رفتار بی طرفانه در پروسه انتخابات - تلاش در جهت بلوغ فکری شهروندان در بالا بردن سطح آگاهی سیاسی - تضمین حقوق مدنی شهروندان و دسترسی به فرصت های برابر در مشارکت سیاسی - تقویت مبانی جامعه مدنی و مشارکت همگانی در مناسبات سیاسی و اجتماعی - بهبود ساختار سیاسی و ایجاد محیط قانونمند و حقوقی مناسب برای توسعه کشور	- نهادینه کردن رفتار بی طرفانه در پروسه انتخابات - تلاش در جهت بلوغ فکری شهروندان در بالا بردن سطح آگاهی سیاسی - تضمین حقوق مدنی شهروندان و دسترسی به فرصت های برابر در مشارکت سیاسی - تقویت مبانی جامعه مدنی و مشارکت همگانی در مناسبات سیاسی و اجتماعی - بهبود ساختار سیاسی و ایجاد محیط قانونمند و حقوقی مناسب برای توسعه کشور	- آموزش عمومی و افزایش سطح آگاهی سیاسی شهروندان - توجه، تأکید و اعلام نقش و تاثیر شهروندان در فرایند انتخابات و برقراری حاکمیت مردم سالاری - ایجاد و تجهیز زیرساخت های مخابراتی و اینترنتی برای مکانیزه کردن انتخابات - مکانیزاسیون فرآیند انتخابات و شعب اخذ رأی
۴	- ضابطه مند کردن ایجاد سطوح تقسیمات کشوری جدید مبتنی بر ظرفیت های زیستی و ضوابط آمایش سرزمین - بستر سازی استقرار پایدار جمعیت و بالفعل سازی ظرفیت های بالقوه مناطق در معرض آسیب زیست انسانی و مهاجر فرست	- توجه به حفظ بنیان های زیستی کشور و جلوگیری از بارگذاری های جدید جمعیتی در مناطق بحرانی - حفظ و تقویت منظومه های روستایی - جلوگیری از تغییر معیشت و شهرگرایی روستاها - کند شدن روند ایجاد سطوح جدید تقسیماتی - افزایش مشارکت مردمی در توسعه مناطق مختلف کشور - افزایش امنیت در مناطق آسیب پذیر و پر کردن خلأ های اداری-سیاسی - توجه به مناطق مرزی و تقویت ساختارهای سیاسی و امنیتی در مناطق نا امن - پایش مداوم توسعه در مناطق گوناگون کشور	- تکمیل، نهایی کردن و تصویب ضوابط علمی و پایدار تقسیمات کشوری در قالب طرح جامع تقسیمات کشوری - تدوین لایحه تقسیمات کشوری بر پایه ضوابط مصوب در طرح جامع تقسیمات کشوری - برنامه ریزی برای تبدیل ظرفیت ها و قابلیت های بالقوه مناطق به امکانات بالفعل - تدوین شاخص های توسعه پایدار منطقه ای و سنجش و پایش مداوم آنها

ردیف	راهبردها	سیاست	اقدام اساسی
۵	- بسترسازی و ایجاد زمینه دستیابی به فرصت های برابر بین زنان و مردان در کلیه ابعاد مشارکت سیاسی	- گسترش نهادهای مدنی، تشکل های اجتماعی، احزاب و تشکل های سیاسی زنان - تقویت نقش و سهم زنان در نهادهای مدنی، تشکل های اجتماعی، احزاب و تشکلهای سیاسی - ایجاد زمینه مساعد جهت استفاده از توانمندی های زنان در سطوح مختلف عرصه های مدیریتی	- کمک به ایجاد تشکل های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بانوان - شناسایی و جذب بانوان توانمند و به کارگیری آنان در عرصه های مدیریت کشور - اتخاذ تمهیدات لازم جهت توزیع عادلانه فرصت ها و منابع در انتخابات و رای گیری

برنامه راهبردی (مدیریت بحران)

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی بخش	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	پیش‌بینی و پیش‌آگاهی حوادث و بلایای طبیعی	- ارتقاء سطح توانمندی‌های نهادهای دستگاه‌های اجرایی متولی و ذی‌ربط در شناسایی و پیش‌بینی حوادث غیرمترقبه
۲	پیشگیری از وقوع حوادث و بلایای طبیعی	- ارتقاء سطح ایمنی مناطق کشور در برابر حوادث غیر مترقبه و افزایش سطح آگاهی جامعه در مقابله با خطرات، حوادث و بلایای طبیعی - پیشگیری و کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله در شهرها و روستاها و افزایش ضریب ایمنی در ساخت و سازها
۳	مقابله به موقع، سریع و موثر با حوادث و بلایای طبیعی	- ارتقاء آمادگی نهادهای مسئول و متولی جوامع شهری و روستایی و مقابله به موقع، سریع و موثر در برابر حوادث طبیعی
۴	بازتوانی حادثه دیدگان و بازسازی علمی و اصولی مناطق حادثه دیده	- ارتقاء تاب آوری جامعه در برابر حوادث با ایجاد زیر ساخت های لازم برای مدیریت بهینه - گسترش نظامات موثر جبران خسارت نظیر انواع بیمه‌ها، حمایت‌های مالی و تشویقی، تسهیلات ویژه و صندوق‌های حمایتی - گسترش فرهنگ بیمه و افزایش، ضریب نفوذ بیمه در حوادث غیر مترقبه

– اهدف کمی

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت طی برنامه				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	ارتقاء سطح ایمنی و آگاهی جامعه در برابر حوادث غیر مترقبه و افزایش سطح آگاهی جامعه در برابر با خطرات	افزایش سامانه لرزه نگار	تعداد	۱۱۱	۸۹	۵۰	۵۰	۱۰۰	۵۰
		افزایش سامانه شتاب نگار	تعداد	۱۱۰۰	۹۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰
		پایش زلزله	تعداد	-	۲	۵	۷	۱۰	۷
		پایش ریزش و رانش	تعداد	-	۲	۵	۷	۱۰	۷
		پایش سیل	تعداد	-	۲	۵	۷	۱۰	۷
		پایش طوفان	تعداد	-	۵	۵	۵	۵	۱۲
		تهیه طرح خطرپذیری	تعداد	-	۱	۱	۱	-	-
		ارتقاء مقاوم سازی	درصد	-	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
		افزایش سطح آموزش	درصد	۳۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۲	ارتقاء آمادگی جوامع شهری و روستایی و مقابله به موقع و مناسب در برابر حوادث طبیعی	برگزاری تمرین	مانور	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	
		تامین تجهیزات	درصد	۲۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
		تهیه برنامه عملیات اضطراری (EOP)	دستگاه اجرایی	۱	۵	۵	۵	۵	۵
۳	ارتقاء تاب آوری جامعه در برابر مشکلات با ایجاد زیر ساخت های لازم	ساخت مراکزمدیریت بحران	تعداد	۸	۲۰	۳	-	-	
		ایجاد سامانه برآورد خسارت	تعداد	۱	۱	۱	۱	۱	۱

ردیف	هدف کلی بخش	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	وضعیت طی برنامه				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	برای مدیریت بهینه								
۴	گسترش فرهنگ بیمه و افزایش ضریب نفوذ	استفاده از ابزار های تشویقی	درصد	۱۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۱۰
	بیمه در حوادث غیرمترقبه	اصلاح قوانین ومقررات	تعداد	-	۱	۱	-	-	-

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	ارتقای سطح توانمندی‌های نهادها و دستگاه‌های اجرایی متولی و ذی‌ربط در شناسایی، پیش‌بینی و پیش‌آگاهی حوادث غیرمترقبه	- شناسائی پدیده‌های جوی و اقلیمی و نحوه پدیدار شدن - خطرات و ارزیابی تأثیر و میزان آسیب آنها - افزایش و گسترش آموزش و آگاهی و فرهنگ ایمنی و آماده‌سازی مسئولان و مردم برای رویارویی با عوارض ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه به‌ویژه خطر زلزله و پدیده‌های جوی و اقلیمی. - گسترش و تقویت مطالعات علمی و پژوهشی و حمایت از مراکز موجود، به‌منظور شناسایی و کاستن از خطرات این‌گونه حوادث با اولویت خطر زلزله.	- تهیه اطلس ملی پدیده‌های طبیعی - شناسایی شرایط اقلیمی و لحاظ نمودن آن به‌عنوان یکی از محورهای اساسی آمایش سرزمین - تهیه، تدوین و ساماندهی نظام‌های جامع مدیریت بلایای جوی و اقلیمی - شناسایی تغییر اقلیم و آثار و پیامدهای آن در پهنه سرزمین و اتخاذ راهکارهای مناسب - اجرای طرح‌ها و پروژه‌های شناسایی انواع حوادث و مناطق حادثه خیز کشور - ایجاد و تجهیز مراکز شناسایی، پیش‌بینی و پیش‌آگاهی حوادث و بلایای طبیعی - برنامه‌ریزی به موقع و تربیت مربی جهت اجرای برنامه های پیش بینی شده - آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی همگانی از طریق رسانه‌های جمعی - استفاده از ظرفیت مراکز آموزشی و پژوهشی و ایجاد رشته های مرتبط به منظور تربیت کارشناس - تقویت کادر مجرب ومتخصص مدیریت بحران
۲	ارتقای سطح ایمنی مناطق کشور در برابر حوادث غیرمترقبه و افزایش سطح آگاهی جامعه در مقابله با خطرات، حوادث و بلایای طبیعی		- مکان‌یابی و مناسب سازی کاربریها در مراکز جمعیتی شهری و روستایی و تأسیسات حساس و مهم متناسب با پهنه‌بندی خطر نسبی زلزله - بهبود مدیریت و نظارت بر ساخت و ساز با به‌کارگیری نیروهای متخصص و تربیت نیروی کار ماهر در کلیه سطوح و تقویت نظام مهندسی و تشکلهای فنی و حرفه‌ای و استفاده از تجربه‌های موفق کشورهای پیشرفته زلزله‌خیز. - ممنوعیت و جلوگیری از ساخت و سازهای غیرفنی و ناامن در برابر زلزله و الزامی کردن بیمه و استفاده از کلیه استانداردها و مقررات مربوط به طرح و اجرا - استانداردسازی مصالح پایه و اصلی سازه‌ای و الزامی کردن استفاده از مصالح استاندارد، باکیفیت و مقاوم و ترویج و تشویق فناوریهای نوین و پایدار و ساخت سازه‌های سبک - تهیه و تصویب قوانین و مقررات لازم برای جرم و تخلف شناختن ساخت و سازهای

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
			غیرفنی - تدوین و اصلاح طرحهای توسعه و عمران شهری و روستایی متناسب با پهنه‌بندی خطر نسبی زلزله در مناطق مختلف کشور - ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمانهای دولتی، عمومی و مهم، شریانهای حیاتی و تاسیسات زیربنایی و بازسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده حداکثر تا مدت ۱۰ سال - ارائه تسهیلات ویژه و حمایت‌های تشویقی (بیمه و نظایر آن) به منظور ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های مسکونی، خدماتی و تولیدی غیردولتی
۳	ارتقای آمادگی نهادهای مسئول و متولی، جوامع شهری و روستایی و مقابله بموقع، سریع و موثر در برابر حوادث طبیعی	- ایجاد مدیریت واحد با تعیین رئیس جمهور برای آمادگی دائمی و اقدام مؤثر و فرماندهی در دوره بحران - ایجاد نظام مدیریت جامع اطلاعات به کمک شبکه‌های اطلاعاتی مراکز علمی پژوهشی و سازمانهای اجرایی مسئول، به منظور هشدار به موقع و اطلاع‌رسانی دقیق در زمان وقوع حادثه.	- تقویت آمادگیها و امکانات لازم برای اجرای سریع و مؤثر عملیات، جست و جو و نجات در ساعات اولیه، امداد و اسکان موقت آسیب‌دیدگان، تنظیم سیاست‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی و سازمندی کمک‌های داخلی و خارجی در زمینه‌های فوق - در اختیار گرفتن کلیه امکانات و توانمندی‌های مورد نیاز اعم از دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و نیروهای مسلح در طول زمان بحران
۴	ارتقای تاب‌آوری جامعه در برابر حوادث با ایجاد زیرساخت‌های لازم برای مدیریت بهینه بحران ناشی از حوادث	- تدوین برنامه‌های جامع علمی به منظور بازتوانی روانی و اجتماعی آسیب‌دیدگان و بازسازی اصولی و فنی مناطق آسیب‌دیده. - تدوین طرح‌های جامع با مشارکت بخش علمی و اجرایی کشور	- برنامه‌ریزی به موقع - استفاده از تجارب جهانی - تدوین استانداردهای لازم
۵	گسترش نظامات موثر جبران خسارت نظیر انواع بیمه‌ها، حمایت‌های مالی و تشویقی، تسهیلات ویژه و صندوق‌های حمایتی	- تجهیز و آماده‌سازی شهروندان پیش از وقوع حوادث برای مراحل مقابله، بازتوانی و بازسازی بعد از حادثه	- آموزش فرهنگ‌سازی، آینده نگری و اصلاح بینشی شهروندان در خصوص خدمات بیمه‌ای - آموزش عمومی و همگانی بهره‌مندی از مزایای بیمه - اعمال تشویق و تخفیف برای استفاده شهروندان از خدمات بیمه‌ای

برنامه راهبردی (توسعه امنیت پایدار)

– اهداف کلی و راهبردها

ردیف	هدف کلی بخش	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	ساماندهی اتباع خارجی	– گسترش ضابطه مندی حضور قانونی اتباع خارجی در کشور
۲	تامین امنیت کشور	– توسعه فناوری‌های اطلاعاتی – امنیتی پیشرفته – تقویت و گسترش نقش و مشارکت مردم در امنیت کشور – گسترش و تقویت فرهنگ قانون مداری – ایمن سازی کشور از خطر گروه‌های تروریستی و تکفیری
۳	ایجاد امنیت پایدار در مناطق مرزی و کنترل موثر مرزها	– کنترل‌های نامحسوس مولفه‌های امنیتی – گسترش و تقویت ساماندهی الکترونیکی کنترل مرزها – گسترش مشارکت مرزنشینان در تامین امنیت مناطق مرزی – تقویت و گسترش زیرساخت‌های مناطق مرزی

– اهداف کمی

ردیف	اهداف کلی	هدف کمی		وضعیت در پایان سال ۱۳۹۳	سال‌های برنامه ششم				
		عنوان	واحد		۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	تأمین امنیت کشور	کاهش سرقت عادی	هزار فقره	۳۶۴	۳۲۸	۲۹۵	۲۶۶	۲۳۹	
		افزایش نسبت کشف سرقت‌های مسلحانه به وقوع	درصد	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	
		کاهش سرقت اتومبیل	هزار فقره	۳۲۲	۲۹۰	۲۶۱	۲۳۵	۲۱۱	
		افزایش نسبت کشف اتومبیل‌های مسروقه به وقوع	درصد	۹۸.۱	۹۸.۲	۹۸.۳	۹۸.۴	۹۸.۵	
		افزایش نسبت کشف قتل به وقوع	درصد	۹۱.۶	۹۱.۸	۹۲	۹۲.۳	۹۲.۵	
		توسعه اشراف اطلاعاتی	درصد	۶۸	۷۰	۷۲	۷۴	۷۶	
	تأمین امنیت پایدار در مناطق مرزی و کنترل موثر مرزها	تکمیل طرح انسداد کامل مرزها	درصد	۴۸	۵۰	۵۵	۶۰	۶۵	۷۰
		افزایش دستگیری ترردهای غیرمجاز مرزی	هزار نفر	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	
		ارتقای توان کنترل فضای سایبری	درصد	۷۰	۷۲	۷۴	۷۷	۸۰	
		نسبت کلانتری و پاسگاه‌ها به ازای هر ۲۰۰۰ نفر جمعیت	کوپ	۵۶	۶	۷	۸	۹	
		نسبت پلیس به ازای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت کشور	پلیس/جمعیت	۴۶	۴.۷	۴.۸	۴.۹	۵	
	تأمین امنیت پایدار در مناطق مرزی و کنترل موثر مرزها	کاهش حجم قاچاق کالا در مرزها	درصد	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	
		ایجاد درآمدهای پایدار و تقویت معیشت مرزنشینان	درصد	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	
		(نصب دوربین‌های مراقبتی)	تعداد	۴۲۶۲	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	
		طرح‌های امنیتی	تعداد	۲۴۴	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	
		تهیه برنامه آموزشی	تعداد	۲	۲	۳	۳	۴	
		گسترش شبکه خبر	تعداد	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	

- راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی

ردیف	راهبرد	سیاست	اقدام اساسی
۱	گسترش ضابطه مندی حضور قانونی اتباع خارجی در کشور	- نظارت و گسترش موثر بر حضور اتباع خارجی مجاز - جلوگیری از ورود غیرقانونی اتباع خارجی - تشدید برخورد با بکارگیرندگان اتباع خارجی غیرمجاز	- تعیین تکلیف ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی - صدور کارت شناسایی برای کلیه اتباع خارجی مجاز - تشدید کنترل مرزها برای جلوگیری از ورود غیرمجاز اتباع خارجی
۲	توسعه فناوری‌های اطلاعاتی امنیتی پیشرفته	- گسترش سامانه‌های اطلاعاتی و کنترل الکترونیکی	- نصب و راه‌اندازی دوربین‌های مراقبتی - کنترل الکترونیکی مرزها
۳	تقویت و گسترش نقش مردم در امنیت کشور	- ارتقاء سطح آگاهی عمومی نسبت به اهمیت مسایل امنیتی کشور - بومی سازی امنیت مناطق مرزی	- آموزش عمومی مردم در مورد مسایل امنیتی - واگذاری بخشی از امنیت مناطق مرزی به مردم بومی - مشارکت شوراهای محلی در تامین امنیت محلات - استفاده از ظرفیت معتمدین محلی در تامین امنیت کشور
۴	گسترش و تقویت فرهنگ قانون‌مداری	- ارتقاء سطح فرهنگ قانون‌مداری مردم	- آموزش عمومی و حقوقی قانونی به مردم
۵	ایمن‌سازی کشور از خطر گروه‌های تروریستی و تکفیری	- گسترش و تقویت ارزش‌های اسلامی - ملی - افزایش نقش و مشارکت مردم در مبارزه با گروه‌های تروریستی و تکفیری	- افزایش آگاهی مردم از نیات شوم این گروه‌ها - تقویت ارزش‌ها و آرمان‌های مشترک دینی - ملی مردم کشور - هماهنگی دستگاه‌های اطلاعاتی امنیتی در برخورد با گروه‌های تروریستی و تکفیری - افزایش لزوم اطلاع رسانی به مردم
۶	کنترل‌های نامحسوس مولفه‌های امنیتی	- گسترش روش‌های کنترل نرم افزاری نامحسوس	- ایجاد سامانه‌های اطلاع رسانی - تامین ابزار و لوازم مورد نیاز کنترل نامحسوس
۷	گسترش و تقویت ساماندهی الکترونیکی کنترل مرزها	- افزایش و فراگیر نمودن کنترل‌های الکترونیکی نقاط مرزی	- نصب و راه‌اندازی و تکمیل سیستم الکترونیکی کنترل مرزها
۸	گسترش مشارکت مرزنشینان در تامین امنیت مناطق مرزی	- بومی سازی امنیت مناطق مرزی	- بکارگیری مرزنشینان در تامین امنیت مناطق مرزی
۹	تقویت و گسترش زیرساخت‌های مناطق مرزی	- انسداد فیزیکی مناطق تردد غیرمجاز در مرزها	- دیوارکشی و نصب موانع فیزیکی معابر غیرمجاز مرزی - تکمیل شبکه مرزبانی کشور - تکمیل راه‌های مرزی

دفاعی و امنیتی

الف) تبیین وضعیت

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران طیف وسیع و متنوعی از توطئه ها و تهاجمات نظامی و غیرنظامی به صورت مستقیم و یا جنگ های نیابتی توسط استکبار جهانی به سرکردگی ایالات متحده آمریکا با استفاده از ابزارهای نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برای تسلیم و تحمیل خواسته های خود به جمهوری اسلامی به اجرا گذارده و همواره و در هر مقطعی تهدید نظامی را به عنوان یکی از گزینه های خود در برابر جمهوری اسلامی ایران مطرح نموده است. از سویی دیگر می توان ابراز داشت جمهوری اسلامی ایران به پشتوانه عظمت نظام ولایت فقیه نه تنها توانایی مقابله با هرگونه تهدید احتمالی فرا منطقه ای را دارد، بلکه قابلیت تبدیل شدن به جایگاه قدرت برتر در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (مدنظر سند چشم انداز) را برای بالا بردن امنیت، ایجاد ثبات و بازدارندگی لازم و گسترش عمق راهبردی فرهنگ و تمدن اسلامی دارا می باشد.

مهمترین تهدیدات دفاعی و امنیتی کشور می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- تلاش معاندان و بیگانگان برای براندازی و تغییر در نظام از طرق مختلف از جمله ایجاد فتنه های از پیش برنامه ریزی شده
- تحولات سیاسی - امنیتی در مناطق پیرامونی، به ویژه بروز بحران و بی ثباتی در غرب آسیا، به خصوص در کشورهای متحد، همسو و یا همسایه با ایران (سوریه، عراق، لبنان، یمن، افغانستان و پاکستان)
- جاسوسی، نفوذ و اقدامات پنهان بیگانگان، تلاش برای تاثیرگذاری بر فرآیند تصمیم گیری و تصمیم گیران خصوصاً امنیت دانش و فناوری های پیشرفته، حساس و حیاتی
- تلاش دشمنان برای تضعیف قدرت، نفوذ و اعتبار منطقه ای جمهوری اسلامی ایران و تضعیف جبهه مقاومت و سرکوب شیعیان، تلاش های سازمان یافته، هدفمند و پنهانی دشمنان برای تغییر در ارزش ها و هنجارهای اجتماعی دین مدار به وسیله ترویج سبک زندگی غربی
- تلاش ها برای تضعیف نقش و پایگاه دین در جامعه و زندگی ایرانیان، در قالب سکولاریزه کردن جامعه
- گسترش و سازماندهی تروریسم در منطقه و متعاقباً افزایش ناآرامی ها و به مخاطره افتادن منافع و راهبردهای کلان و بلندمدت جمهوری اسلامی ایران در منطقه
- افزایش حجم و پیچیدگی تهدیدات سایبری
- فضای مجازی و فراگیری فن آوری اطلاعات و شبکه های اجتماعی
- گسترش حمله نیروهای داعش به استان های غربی عراق و پیشروی آن ها به سمت مرزهای شرقی آن کشور

- گستردگی و تغییرات سریع و روز افزون فناوری های مورد استفاده در سامانه های دفاعی و امنیتی
- تحریک کشورهای منطقه به خریدهای سرسام آور تسلیحاتی از طرف قدرت های فرامنطقه ای و تبدیل محیط پیرامونی کشور به انبارهای انبوه تجهیزات و سلاح های پیشرفته
- مخارج دفاعی جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با کشورهای منطقه، در تراز مطلوبی قرار ندارد.
- سهم بودجه دفاع در تولید ناخالص داخلی حدود ۲/۸ در سال ۱۳۹۱ می باشد که به مراتب از بسیاری از کشورهای جهان کمتر می باشد.
- سرانه بودجه نظامی ایران حدود ۱۴۰ دلار است که این میزان ۵۵ درصد متوسط جهانی و پایین تر از بیشتر کشورهای جهان است.

(ب) اهم اقدامات دولت

- تقویت بنیه دفاعی کشور به منظور استقرار نیروهای مسلح در مرزهای هم جوار با کشورهای ناامن منطقه
- حمایت های لازم از توان مستشاری نیروهای مسلح در مجامع بین المللی
- تقویت اعتبارات مرتبط با توان موشکی و پدافندی کشور به منظور افزایش توانمندی دفاعی در تراز قدرت منطقه
- تقویت اعتبارات بنیه دفاعی نیروهای مسلح طی سال های ۱۳۹۴-۱۳۹۲
- باتوجه به وظایف خطیر نیروی انتظامی از مرزبانی تا درون شهرها و روستاها و تعدد وظایف این نیرو، اعتبارات طرح های ناوگان خودرویی ناجا، پروژه های پاسگاه ها و هنگ های مرزی، پروژه های پاسگاه های انتظامی و احداث کلانتری ها از رشد ۱۰۰ درصدی در بودجه سال ۱۳۹۴ به ۱۳۹۳ برخوردار شدند.
- رشد طرح های زیرساختی وزارت دفاع در حوزه ساخت انواع پهپادهای عملیاتی برای نیروهای مسلح
- تقویت ناوگان دریای عمان ارتش جمهوری اسلامی ایران برای حضور در آب های آزاد
- پیش بینی اعتبار بابت ساماندهی امور مرزی و تعیین خطوط مرزهای آبی و خاکی کشور
- تأمین و پرداخت کسری حقوق نیروهای مسلح (شاغلین و بازنشسته) به منظور حفظ و ارتقاء منزلت اجتماعی و معیشت کارکنان
- اهتمام و توجه به افزایش اعتبارات خوراک، پوشاک و سوخت نیروهای مسلح
- افزایش اعتبار طرح پاکسازی میادین مین به منظور فراهم نمودن شرایط مساعد زندگی و کسب و کار در مناطق مذکور
- ایجاد ردیف جدید بابت ساماندهی حاشیه نشینی کلان شهرهای مذهبی در سال ۱۳۹۴

- تقویت بنیه دفاعی کشور در دریا با ایجاد ردیف اعتباری در بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور
- تقویت اعتبارات بسیج مستضعفان به منظور فراهم نمودن زمینه فعالیت کمی و کیفی بسیجیان در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و سازندگی
- تقویت اعتبار مراکز علمی و دانشگاهی نیروهای مسلح به منظور ارتقاء سطح علمی و تخصصی کارکنان ذی‌ربط
- تداوم خدمت رسانی به مردم از طریق سامانه‌های الکترونیکی و نظارتی در امور امنیتی و انتظامی از جمله تعویض ۴/۵ میلیون پلاک خودرو، تولید و صدور ۳ میلیون گذرنامه، صدور سالیانه ۶ میلیون کارت پایان خدمت هوشمند و سالیانه ۶ میلیون کارت گواهینامه هوشمند
- تقویت اعتبارات سرمایه‌ای بخش امنیتی با توجه به ملاحظات امنیتی منطقه به منظور حراست و حفاظت از نظام در مقابله با گروه‌های تروریستی و تکفیری در سطح منطقه و همسایگان
- حوزه دفاعی و امنیتی کشور با وجود دارا بودن بالاترین سطح فناوری داخلی و بومی دفاعی در سطح منطقه، علاوه بر تامین و پشتیبانی قابلیت‌های دفاعی و امنیتی اطمینان بخش و پایدار در ارتقاء شاخص‌های حائز اهمیت دیگری در سطح ملی نظیر افزایش سطح اشتغال، توسعه فناوری‌های راهبردی و مشترک و پشتیبانی از صنعت ملی، ایجاد بستر مناسب برای بکارگیری نیروی انسانی متخصص و نخبه کشور با توجه به حرکت در حوزه فناوری‌های نو و پیشرفته (مرز دانش و فناوری) و ایفای نقش موثر در توسعه و ارتقاء توان شرکت‌های دانش بنیان در مقیاس ملی ایفای نقش می‌کند.

ج) اهم چالش‌ها

- ساختار نامناسب بودجه هزینه‌ای بخش دفاعی کشور
- اثرات سوء تورم بر تأمین حداقل نیازمندی‌های بهداشتی، خوراک و پوشاک کارکنان پایور و وظیفه نیروهای مسلح
- عدم بهره‌مندی سازمان خدمات درمانی نیروهای مسلح از طرح ارتقاء سلامت علی‌رغم پوشش ۴/۸ میلیون نفری آن و افزایش شدید زیان انباشته سازمان مذکور
- استهلاک و عدم جایگزینی و بروز رسانی بخشی از تجهیزات، تسلیحات و ادوات نیروهای مسلح
- فرسودگی زیر ساخت‌ها و عدم نوسازی ظرفیت‌های صنایع دفاعی
- عدم تناسب امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مراقبت و انسداد مرزهای کشور با توجه به گستره جغرافیایی و حساسیت‌ها و تهدیدات موجود
- ضعف در سازوکارها و زمینه‌های بهره‌برداری از ظرفیت‌های صنعتی و تحقیقاتی ملی، متناسب با نیازهای دفاعی

- توسعه فعالیت‌های فرهنگی و عملیات روانی استکبار از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای و رسانه‌ها و فقدان راهکار مقابله مناسب
- توسعه نا امنی در کشور برای ناکارآمد جلوه دادن دولت در تأمین نظم و امنیت
- افزایش تهدیدات امنیتی ناشی از پیچیدگی‌ها و چالش‌های اقتصادی کشور، بویژه فسادهای کلان اقتصادی در حوزه‌های بانکی، فرار مالیاتی، قاچاق کالا و سوخت، زمین‌خواری و پولشویی
- افزایش فرآوری مواد مخدر بواسطه نبود امکان بروز تغییرات جدی و محسوس در وضعیت امنیتی و اقتصادی افغانستان و متنوع‌تر و کوچک‌تر شدن مواد مخدر
- افزایش تحریک برای تعمیق اختلافات مذهبی
- وجود پادگان‌ها و صنایع نظامی واقع در محدوده شهرها و کلان شهرها
- ضعف در اعمال ملاحظات دفاعی و امنیتی در طرح‌های توسعه کشور
- ضعف در اعمال الزامات پدافند غیرعامل برای مراکز حیاتی
- عدم انعقاد سند همکاری در حوزه‌های دفاعی امنیتی با اولویت کشورهای مسلمان، همسایه و همسو
- ضعف در تعیین تکلیف حقوقی املاک نیروهای مسلح و رفع معارضین املاک در اختیار نیروهای مسلح
- ضعف در جذب و حفظ و نگهداشت منابع انسانی به ویژه در حوزه دانشی و تخصصی
- تهدیدات امنیتی ناشی از وضعیت نامناسب شبکه‌های ارتباطی و سامانه‌های اطلاعاتی کشور
- کاهش درآمد صادراتی در حوزه‌های فناوری، محصولات و خدمات دفاعی

د) برنامه راهبردی

اهداف کلی

- ارتقاء اشراف اطلاعاتی در سطوح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی
- ارتقاء توانایی کشف و شناسایی، رهگیری و انهدام هر نیروی متجاوز هوایی و دریایی
- ارتقاء توان موشکی با برد، دقت، قابلیت تحرک مناسب برای انهدام موثر اهداف و منافع دشمن
- تکمیل سازمان انواع پهباد در زمینه نیروی انسانی و تجهیزات
- افزایش آمادگی رزمی یگان‌های سطحی و زیرسطحی در خلیج فارس و دریای عمان و حضور در آب‌های آزاد
- ارتقاء توانمندی کنترل مرزها و دفع کامل هرگونه تجاوز زمینی
- افزایش توان و آمادگی یگان‌های مردم پایه و ارتقاء قابلیت‌های رزمی رده‌های مقاومت بسیج
- ارتقاء توان و خنثی‌سازی و مقابله با جنگ الکترونیک
- ارتقاء توان جنگ سایبری

- تقویت توان مقابله با تهدیدات جنگ نوین (ش.م.ه)
- تامین کامل پدافند غیرعامل مراکز اصلی و پیگیری تحقق دفاع غیرعامل در کشور
- افزایش توانمندی جنگ نرم و به ویژه عملیات روانی
- توسعه دیپلماسی دفاعی و امنیتی و افزایش روابط با کشورهای همسو با نظام ج.ا.ا
- ارتقاء نظم اجتماعی و کاهش جرائم
- ارتقاء دانش، مهارت، اندازه سازی و بهبود خدمات کارکنان نیروهای مسلح
- ارتقای ابزار و زیرساخت سامانه ی فرماندهی و کنترل امن، مستقل و پایدار نیروهای مسلح
- افزایش آمادگی رزمی یگان های سطحی و زیرسطحی در خلیج فارس و دریای عمان و حضور در آب های آزاد
- ارتقای قابلیت های رزمی رده های بسیج

سیاست ها و اقدام های اساسی

برای رفع چالش های بخش دفاعی و امنیتی و تحقق اهداف فوق، مجموعه ای از سیاست ها و اقدامات کلان مورد نظر است که اهم آن ها عبارتند از:

- افزایش خودکفایی دفاعی، امنیتی
- افزایش توانمندی های دفاعی در تراز قدرت منطقه ای
- توسعه فناوری های علمی و تحقیقاتی نظامی
- افزایش ظرفیت تولید و تامین سلاح ها و تجهیزات عمده دفاعی برترساز با قابلیت بازدارندگی موثر و متناسب با انواع تهدیدات
- توسعه رزمایش های مشترک برای انجام عملیات شبکه ای و هم افزایی و ارتقاء سطح مناسبات بین نیروها و سایر کشورهای هم سو در ابعاد دفاعی و امنیتی
- تشکیل زنجیره و شبکه بزرگ تحقیق و تولیدات دفاعی و برون سپاری خدمات درون سازمانی و غیرحاکمیتی حوزه دفاع و امور امنیتی با رعایت ملاحظات امنیتی و اقتصادی
- ارتقای کیفیت محصولات دفاعی مبتنی بر اصلاح زیرساخت ها، توسعه استاندارد و بهبود نظامات مدیریت کیفیت
- پیگیری جهت اصلاح مقررات به منظور بازدارنده شدن مجازات کیفری
- بالابردن سطح تحرک ناوگان ترابری ناجا (زمینی، هوایی و دریایی)، باتوجه به اینکه در حال حاضر ناوگان ترابری دارای قدمت بالا بوده و از فناوری پیشرفته برخوردار نمی باشند.
- افزایش سهم بخش دفاعی به میزان حداقل پنج درصد از منابع بودجه عمومی در پایان برنامه ششم توسعه به منظور تحقق اهداف و سیاست های حوزه دفاعی

- ایجاد پیوست انتظامی توسعه شهرها، راه‌ها، بنادر، شهرک‌های اقماری و تقسیمات کشوری
- تقویت و گسترش نقش و مشارکت مردم در فعالیتهای اطلاعاتی - امنیتی، مبتنی بر رویکرد مردمی‌سازی امنیت
- تقویت و تشدید مبارزه با تروریسم و جرائم سازمان‌یافته‌ی ضدامنیتی
- فعال‌سازی ظرفیتهای فراملی و نقش آفرینی موثر در روابط منطقه‌ای و جهانی در حوزه دفاع و امنیت ملی
- افزایش تعامل هدفمند با دستگاه‌های کشوری در راستای بهره‌گیری از تمامی مولفه‌های قدرت ملی
- اولویت‌دهی به یکپارچه‌سازی سامانه فرماندهی و کنترل عملیاتی به خصوص در مناطق مرزی و حساس کشور
- ایجاد زیرساخت‌ها و سازوکارهای لازم جهت تشخیص به موقع تهدیدات دفاعی - امنیتی
- شبکه‌سازی توانمندی‌های اطلاعاتی نیروهای مسلح و تبادل اطلاعاتی بین رده‌های ذی‌ربط
- هوشمندسازی اداره سازمان و صحنه عملیات دفاعی و امنیتی کشور
- بازسازی و به‌روزرسانی خطوط تولید صنایع دفاعی
- توجه به ارتقاء بهره‌وری، رعایت الگوی مصرف و مقرون به صرفه‌سازی زنجیره اکتساب قابلیت‌های دفاعی و امنیتی
- تقدم تخصیص منابع به طرح‌های اولویت‌دار و کارهای نیمه تمام متناسب با شرایط روز و تهدیدات پیش‌رو
- توسعه تحقیقات و ابتکارات و تعمیق نوآوری و خلاقیت در تمامی سطوح و ابعاد دفاعی و امنیتی
- اختصاص بخشی از ظرفیتهای دانشگاهی کشور به امر تحقیق و توسعه در حوزه دفاعی و امنیتی
- پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علوم و فناوری‌های دفاعی و امنیتی و نظام نوآوری نیروهای مسلح
- بهره‌گیری از توانمندی نیروهای مسلح در جهت رفع خلاءهای علم و فناوری و سازندگی کشور
- اختصاص بخشی از ظرفیتهای تولیدی و خدماتی موجود نیروهای مسلح در صنایع دفاعی برای صادرات
- انتقال فناوری، تامین آموزش و پشتیبانی. ارتقای سطح همکاری‌های مشترک دوجانبه در تامین تجهیزات دفاعی و امنیتی از خارج کشور
- بهینه‌سازی و روزآمد سازی تجهیزات نظامی متناسب با تهدیدهای روز و خارج کردن تجهیزات فرسوده و هزینه بر غیرموثر ناکارا
- اهتمام به رعایت ملاحظات زیست‌محیطی در سطح نیروهای مسلح
- اصلاح ساختار بودجه دفاعی و امنیتی کشور به سمت افزایش سهم تقویت بنیه دفاعی و کاهش سهم هزینه‌های جاری
- ارتقاء مدیریت و راهبری یکپارچه امور مرزی و برقراری هماهنگی بین دستگاه‌های ذی‌ربط با محوریت ستاد کل نیروهای مسلح
- اهتمام ویژه دستگاه‌های ذی‌ربط به توسعه مناطق کمتر توسعه یافته سواحل دریای عمان (مکران) و شرق کشور در راستای ارتقاء و پایداری ضریب امنیتی مناطق یاد شده مطابق با اوامر صادره فرماندهی معظم کل قوا

حقوقی و قضایی

بخش حقوقی

الف) تبیین وضعیت

دولت تدبیر و امید در راستای تأمین حقوق شهروندی، شناسایی و رفع خلاءهای قانونی، مقررات زدایی و تنقیح قوانین و مقررات، افزایش آگاهی حقوقی جامعه، کاهش و پیشگیری از وقوع جرائم و تخلفات، تثبیت حقوق مالکیت و بهبود محیط حقوقی سرمایه‌گذاری و کسب و کار، ارتقاء سلامت اداری و مالی، اجرای صحیح وظایف و تعهدات اداری و تکریم ارباب رجوع و برخورد قاطع با مفاسد، فعالیت گسترده‌ای طی سال‌های گذشته داشته و برنامه‌های متعددی برای سال‌های آینده پیش بینی کرده است.

ب) اهم اقدامات دولت

- تقویت حقوق شهروندی از طریق:
- برنامه‌ریزی و هماهنگی آموزش عمومی حقوقی
- تشکیل معاونت حقوق بشر در وزارت دادگستری
- ایجاد سامانه جامع حقوق کودک (گنج کودک)
- تصویب و تقدیم لایحه جامع وکالت
- تصویب و تقدیم لایحه جامع مالکیت فکری (ادبی، هنری و صنعتی)
- اهتمام به رعایت کامل قوانین به نحوی که عدم تطابق تصمیمات دولت با قوانین طی سی ماه گذشته از ۳۳٪ به کمتر از ۱٪ کاهش یافته است.
- اهتمام جدی به مبارزه با مفاسد اقتصاد با تشکیل منظم جلسات:
- ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی
- مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد
- شورای عالی مبارزه با پولشویی
- راه اندازی سامانه‌های الکترونیک در راستای شفافیت و کاهش تخلفات مانند سامانه جامع گمرک، نظام بانکی، مالیات، تعزیرات و ...
- تنقیح قوانین و مقررات
- ایجاد معاونت مالکیت فکری در وزارت دادگستری
- ایجاد سامانه جامع دادرسی الکترونیک در سازمان تعزیرات

- پیشگیری از تخلفات صنفی، بهداشتی و درمانی، قاچاق کالا و ارز با نظارت‌های مستمر، گشت‌های سیار و تسریع در رسیدگی و اجرای قاطع احکام در سازمان تعزیرات حکومتی
- انعقاد موافقتنامه‌های معاضدت قضایی، مدنی و کیفری و استرداد مجرمین و انتقال محکومین با دیگر کشورها (۲۱ سند)

ج) اهم چالش‌ها

- عدم توجه به جایگاه رفیع و نقش دانش حقوق در توسعه کشور
- عدم شفافیت قوانین و مقررات از حیث اعتبار یا عدم اعتبار، تعارض و تراحم و ...
- موازی کاری و عدم انسجام دستگاه‌های اجرایی در امور حقوقی
- عدم دسترسی آسان و به‌هنگام عموم مردم به قوانین و مقررات
- عدم ماندگاری سرمایه انسانی (حقوقی) در دستگاه‌های اجرایی به دلیل نبود زمینه و انگیزه‌های لازم
- عدم آشنایی مردم و دستگاه‌های اجرایی به حقوق و تکالیف متقابل خود
- نبود نظام نظارت و ارزیابی تأثیر قوانین و مقررات
- نبود نظام کارآمد آموزش‌های حقوقی
- طرح دعاوی زیاد علیه دستگاه‌های اجرایی در قوه قضائیه
- وجود موانع و مشکلات در اجرای کامل برخی از اصول قانون اساسی
- فقدان زمینه‌های مناسب برای تحقق کامل حقوق شهروندی
- عدم شفافیت نظام حقوقی مالکیت عمومی و دولتی و مالکیت مشروع مردم
- نبود نظام جامع اطلاعات اموال عمومی و دولتی
- ناآشنایی بخش بزرگی از مردم حتی نخبگان با مسائل حقوقی
- رشد بی‌رویه جرم و تخلف در کشور و عدم رعایت قانون و اخلاق
- عدم اجرا یا اجرای ناقص برخی از اصول قانون اساسی
- فقدان برنامه جامع و هماهنگ حقوق شهروندی و اجرای آنها
- ضعف اجرایی حقوق مالکیت و تأمین حقوقی محیط کسب و کار
- تورم قوانین و مقررات و عدم تنقیح آنها

د) برنامه راهبردی

– اهداف و راهبردها

ردیف	هدف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱	انسجام، توسعه و تقویت شبکه حقوقی دولت	– ایجاد هماهنگی بین واحدهای حقوقی دستگاههای اجرایی – تعامل و بهره‌گیری از مجموعه ظرفیت حقوقی کشور
۲	ارتقای کیفی قوانین و مقررات	– طراحی نظام ملی نظارت و ارزیابی قوانین و مقررات – ارتقای نظام پیشنهاد و وضع قوانین و مقررات – نظام‌بندی موضوعی (کدینگ) قوانین و مقررات – تنقیح قوانین و مقررات – بسترسازی در قوه مجریه و همکاری با قوه مقننه جهت تدوین قوانین جامع – ابتنای قوانین و مقررات بر پژوهش‌های حقوقی
۳	ارتقای جایگاه و توانمندی واحدهای حقوقی	– بهبود منابع انسانی حقوقی – ارتقای مشارکت واحدهای حقوقی در فرآیند تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات دستگاه‌های اجرایی – ساماندهی جایگاه سازمانی واحدهای حقوقی دستگاه‌های اجرایی – تعامل و بهره‌گیری از مجموعه ظرفیت حقوقی کشور
۴	ارتقای فرهنگ حقوقی جامعه	– طراحی نظام ملی اطلاع رسانی حقوقی – طراحی نظام ملی آموزش‌های همگانی حقوقی
۵	ارتقای جایگاه حقوق شهروندی	– ایجاد نظام پایش تحقق حقوق شهروندی – برقراری نظام پالایش قوانین و مقررات بر اساس معیارهای حقوق شهروندی
۶	ارتقاء و بهبود شاخص‌های تحقق اصول قانون اساسی در دستگاه‌های اجرایی	– پایش و ارزیابی مستمر میزان تحقق اصول قانون اساسی – استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود برای تحقق اصول قانون اساسی
۷	تثبیت مالکیت عمومی، دولتی و مالکیت مشروع اشخاص	– ارتقای شفافیت در نظام حقوقی مالکیت عمومی و دولتی – توانمندسازی کادر حقوقی دستگاه‌های اجرایی در جهت صیانت از بیت المال
۸	مدیریت کارآمد اموال عمومی و دولتی	– استانداردسازی، تدوین شاخص‌ها و سرانه‌ها – تخصیص و واگذاری ضابطه‌مند در جهت اجرای طرح‌های عمومی و عمرانی و حل و فصل اختلافات – توانمندسازی کادر حقوقی دستگاه‌های اجرایی
۹	کاهش دعاوی دستگاه‌های اجرایی	– تعامل حقوقی دولت با مردم – تعامل حقوقی دستگاه‌های اجرایی با یکدیگر

ردیف	هدف کلی	راهبردهای دستیابی به هدف کلی
۱۰	ارتقای حاکمیت قانون و سلامت اداری	- آسیب‌شناسی نحوه بروز فساد در دستگاه‌های اجرایی - اصلاح فرایندها و شفاف‌سازی مناسبات اداری - کارآمدسازی نظام نظارتی در مجموعه دستگاه‌های اجرایی و ایجاد نظام نظارت همگانی - حذف قوانین مغایر و مزاحم بهبود فضای کسب و کار و اقتصاد مقاومتی
۱۱	ایجاد بسترهای حقوقی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در دوره پسابرجام	- تنظیم و تدوین اقتضائات حقوقی در راستای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی - ساماندهی متون قراردادهای مشارکت و سرمایه‌گذاری‌های خارجی و داخلی - توسعه پژوهش‌های حقوقی در دوران پسابرجام - برنامه‌ریزی آموزش‌های تخصصی حقوقی در دوران پسابرجام - آگاه‌سازی طرف‌های خارجی از قوانین و مقررات ج.ا.ایران - تهیه و تدوین برنامه‌ها و اقتضائات حقوقی فرآیند الحاق به سازمان تجارت جهانی - پالایش قوانین و مقررات با رویکرد توسعه اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار - اصلاح قوانین و مقررات مرتبط با زمینه‌های اجتماعی توسعه - تهیه و تدوین برنامه‌ها و اقتضائات حقوقی برای جلوگیری از تبدیل فرصت‌های اقتصادی به تهدیدهای فرهنگی

د) اقدام‌های اساسی

- حمایت از بزه‌دیدگان از طریق:
- افزایش اعتبار پرداخت دیه از بیت المال
- تقویت صندوق تأمین خسارات بدنی
- تقویت و نظارت بر رعایت حقوق شهروندی و ارتقاء آن سالانه به میزان ۱۰٪
- ارتقاء حقوق کودک (زیر ۱۸ سال) سالانه به میزان ۱۰٪
- تدوین راهبرد جامع مالکیت فکری و حمایت حقوقی از مالکیت فکری
- تدوین راهبرد ملی مبارزه با فساد، تقویت مراجع مربوط و ارتقاء جایگاه بین‌المللی از رتبه دوازدهم به رتبه پنجم در منطقه سند چشم‌انداز
- تقویت برنامه جامع مبارزه با قاچاق
- یکپارچه سازی سامانه‌های سازمان‌های مسئول در قانون مبارزه با قاچاق

- تسريع در رسيدگي و اجراي قاطع احكام در قوه قضاييه و سازمان تعزيرات حكومتي
- كاهش ورود كالاي قاچاق به ميزان حداقل ۱۵٪ در سال
- تنقيح قوانين و مقررات با همكاري مجلس شوراي اسلامي و قوه قضاييه سالانه به ميزان ۲۰٪
- پيگيري اجراي توافقنامه هاي معاضدت حقوقي و قضايي با ديگر كشورها
- همكاري با مراجع بين المللي براي مبارزه با فساد، پولشويي، قاچاق كالا، تروريسم و تأمين مالي آن و افراط گرایی
- همكاري با ديگر مجامع براي ارتقاء حقوق بشر در عرصه بين المللي
- پيشگيري از وقوع جرم و تخلف با همكاري ديگر قوا و نهادها با هدف كاهش سالانه به ميزان ۱۰٪
- تقويت دسترسي عمومي، آسان و ارزان به خدمات مشاوره حقوقي؛ كارشناسي، وكالت و داوري
- كاهش عناوين مجرمانه و تبديل آن به تخلف و رسيدگي در سازمان تعزيرات حكومتي
- تقويت و تكميل ساختار منابع انساني تخصصي سازمان تعزيرات براي انجام مأموريتهاي جديد و پرونده هاي قاچاق و تخلفات
- ساماندهي كارشناسان حقوقي دولت

بخش قضايي

الف) تبين وضعيت

قوه قضاييه به عنوان قوه اي مستقل كه پشتيبان حقوق فردي و اجتماعي، گسترش عدل و آزادي هاي مشروع و ناظر بر حسن اجراي قوانين و مسئول پيشگيري از وقوع جرم و اصلاح مجرمين مي باشد، فعاليت گسترده اي طی سال هاي گذشته داشته و برنامه هاي متعددي براي سال هاي آينده پيش بيني کرده است. اهم اين اقدامات و برنامه ها كه برگرفته از گزارش هاي ارسالي آن قوه مي باشد و مورد حمايت و پشتيباني دولت است به شرح زير است:

ب) اهم اقدامات دولت

- پياده سازي دو قانون زيربنايي و مهم مجازات اسلامي مصوب سال ۱۳۹۲ و آئين دادرسي كيفري مصوب سال ۱۳۹۲ كه تحولات گسترده و ارتقاء دادرسي عادلانه و منصفانه را به دنبال دارد.
- تلاش براي رفع اطاله دادرسي؛ رسيدگي در شعب بدوي، تجديد نظر، ديوان عالي كشور و ديوان عدالت اداري كه از رشد ۲/۹٪ تا ۱۵٪ برخوردار شده است.

- توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ بهره گیری از سیستم‌ها و روش‌های نوین در تحقیقات مقدماتی، دادرسی، اجرای احکام، ابلاغ قرارها و اوراق قضایی، اطلاع‌رسانی از روند رسیدگی پرونده به مردم و ایجاد بستر مناسب دسترسی مردم به مراجع قضایی به صورت بر خط (آنلاین)
- توسعه فضای فیزیکی به میزان ۳۰۰ هزار متر مربع
- ارتقاء منابع انسانی از طریق جذب ۲۳۰۰ نفر قاضی، برگزاری دوره‌های آموزشی و بازآموزی و نیز انجام پژوهش‌های کاربردی و بنیادی
- ارتقاء وضعیت زندان‌ها و خدمات زندانیان؛ تلاش برای استفاده از سیستم‌های هوشمند الکترونیکی‌های نگهداری زندانیان، بهبود وضعیت بهداشت و تأمین سلامت زندانیان و بازپروری آنان؛ کاهش ۹٪ نرخ بازگشت زندانیان
- رشد خدمات ثبتی به میزان رشد ۲۷٪
- تدوین لوایح آئین‌نامه‌های متعدد مورد نیاز قضایی
- مقابله با فساد اقتصادی جرائم مهم و اجرای مجازات موثر برای مجرمین اینگونه پرونده‌ها، شرکت فعال نمایندگان قوه قضاییه در مراجع سیاستگذاری مقابله با فساد و جلسات برگزاری مناقصات و مزایده‌ها
- نظارت دیوان عالی کشور، دادستانی کل کشور، دادسرا و دادگاه عالی انتظامی قضات که کاهش نرخ ۱۴٪ تخلف را در پی داشته است.
- برنامه‌ریزی گسترده با همکاری دستگاه‌های مختلف اجرایی برای پیشگیری از وقوع جرم

ج) اهم چالش‌های قوه قضاییه

- کمبود منابع انسانی متخصص
- ضعف علمی برخی کارشناسان و کمبود کارشناس رسمی در رشته‌های مختلف
- فقدان ضابطان متخصص و پایین بودن سطح کیفی تحقیقات انجام شده توسط آنها و نیز ضعف استفاده از روش‌ها و امکانات علمی در تحقیق و کشف جرم
- پراکندگی و گستردگی بیش از حد قوانین در این حوزه
- تورم قوانین کیفری و عناوین مجرمانه و نیز کثرت جمعیت کیفری
- عدم تناسب برخی ساختمان‌های قوه با نیازها و جایگاه قضایی
- کثرت ورودی پرونده‌ها که موجب اطاله دادرسی شده است.
- عدم آشنایی عامه مردم به قوانین، مقررات و حقوق خود
- فرسوده بودن زندان‌ها

(د) برنامه راهبردی

ردیف	اهداف / راهبردها	سیاست‌ها
۱	ارتقای کیفیت تحقیق، دادرسی و اتقان آرا	- تقویت نظارت دیوان عالی کشور بر عملکرد محاکم - تقویت نظارت دادستانی کل کشور بر عملکرد دادرها - تخصصی شدن دادرسی - ارتقاء تحلیل و نقد آراء از طریق سامانه تحلیل و نقد آرای صادره محاکم به صورت بر خط (تناد) با حفظ حریم خصوصی - ارزیابی کیفی قرارهای نهایی دادرها و آرای محاکم - ارتقای کیفی کشف جرم از طریق دسترسی الکترونیکی به سامانه سجل کیفری و غیره - تقویت دسترسی قضات به سامانه اطلاعاتی جامعه قوانین و مقررات و توسعه دسترسی قضات به آن - تقویت شبکه الکترونیکی استعلام فقهی، مشاوره و پاسخ به سوالات حقوقی - بهبود عملکرد ضابطین
۲	منطقی ساختن زمان تحقیق، دادرسی و اجرا	- ارتقاء فرایند ابلاغ اوراق قضایی - استانداردسازی زمان رسیدگی به پرونده‌ها - ارتقاء فرایند اجرای احکام کیفری - ارتقاء فرایند اجرای احکام مدنی - ارتقاء کارشناسی رسمی دادگستری
۳	ارتقا و اثربخشی مجازات‌ها و تناسب آن با جرائم	- ارتقاء برنامه‌های آموزشی برای قضات با رویکرد کاهش محکومیت‌های حبس - ارتقای برنامه‌های آموزشی برای قضات با رویکرد تناسب مجازات‌ها جرائم - ارزیابی کیفی قرارهای تأمین دادرها با رویکرد کاهش بازداشت
۴	گسترش دسترسی آسان و سریع به مراجع قضایی و خدمات سازمان‌های وابسته	- سترش ارائه خدمات غیرحضوری (الکترونیکی) به منظور تسهیل و تسريع امور مراجعان
۵	تقویت نهاد جایگزین حبس	- صدور آرا با رویکرد استفاده از مجازات‌های جایگزین حبس - ترویج روش‌های استفاده از نهاد جایگزین حبس با انتشار آرای صادره برای قضات
۶	تقویت و توسعه مراکز داوری و میانجی‌گری	- ترغیب مردم به استفاده از نهاد داوری - اتخاذ رویکرد ارجاع دعاوی به نهادهای داوری و میانجی‌گری
۷	تبدیل عناوین مجرمانه به تخلف	جرم‌زدایی
۸	استفاده از ظرفیت نهادهای شبه قضائی	- ارتقای کارآیی شوراهای حل اختلاف جهت صلح و سازش - تقویت کمیسیون‌ها و هیأت‌های حل اختلاف - واگذاری رسیدگی تخلفات به سازمان تعزیرات حکومتی
۹	گسترش فرهنگ بهره‌گیری از وکالت و مشاوره حقوقی در فرایند دادرسی	- گسترش بهره‌گیری از وکالت و مشاوره حقوقی در فرایند دادرسی
۱۰	ارتقای سطح مشارکت ملی (دولتی و مردمی) برای پیشگیری از وقوع جرم و آسیب‌های اجتماعی	- ترویج فرهنگ استفاده از مشاوره حقوقی در قراردادهای - ارتقای بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و امکانات واحدهای فرهنگی، پژوهشی و آموزشی جامعه در ترویج فرهنگ پیشگیری - اطلاع‌رسانی به موقع اجرای احکام کیفری مهم به‌منظور پیشگیری از تکرار و گسترش جرم

ردیف	اهداف / راهبردها	سیاست‌ها
۱۱	توانمندسازی منابع انسانی و بهبود مدیریت	- بهبود نظام انتصاب و ارزشیابی عملکرد کارکنان - توسعه و ترویج معارف اسلامی و اخلاق کارکنان - ارتقای سلامت اداری کارکنان - بهینه سازی ابنیه و تجهیزات مدیریت منابع مالی - ارتقای نظام آموزش در دستگاه قضایی - گسترش پژوهش‌های کاربردی در دستگاه قضایی - هوشمند سازی و کارآمدسازی نظام قضایی مبتنی بر بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات - توسعه آمادگی سازمانی در بهره‌گیری از فناوری‌های نوین کاربردی
۱۲	کاهش جمعیت کیفری	گسترش استفاده از تأسیسات جدید کیفری مانند تعلیق تعقیب یا مجازات ، تعویق صدور حکم و مجازات‌های جایگزین حبس
۱۳	اصلاح رفتار و عملکرد زندانیان و ارتقای توانمندی و باز اجتماعی شدن آنان	- شناسایی نیازهای آموزشی و فرهنگی زندانیان - تداوم و توسعه آموزش‌های فنی و حرفه ای زندانیان
۱۴	حفظ و ارتقای بهداشت و سلامت زندانیان	گسترش برنامه های درمانی و روان درمانی برای مددجویان زندانی
۱۵	توسعه ثبت رسمی	- ثبت رسمی کلیه مالکیت‌های دولت و مردم بر اراضی و املاک - ثبت رسمی نقل و انتقالات خودرو - گسترش اختصاص شناسه ملی به اشخاص حقوقی
۱۶	برون‌سپاری بخشی از خدمات پزشکی قانونی	گسترش برون سپاری و تقویت نظارت
۱۷	بهره‌گیری از فناوری نوین ژنتیکی	توسعه بانک اطلاعات و شناسنامه هویت ژنتیکی متهمین و محکومین

Presidency

Management and Planning Organization

Sixth Social, Economic and Cultural Development Plan Document
of the Islamic Republic of Iran
(2016-2020)

مرکز اسناد، مدارک و انتشارات

ISBN: 978-964-179-697-8

9 789641 796978